

พจนานุกรม ไทย-บาลี ฉบับแรกของโลก

โดย พระมหาประเสริฐ มหุตเสวี

วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

<https://www.facebook.com/groups/1412492965460614/>

หมวด ก

กกหู	กณณมุลล์ นป.
กกจักร	จกุกั
กกไว้ที่อก	อุเร นิปชชาเปตวา
กกุธภัณฑ์	กายูร์
กงการ	กี (ปโยชน)
กงเกวียน	เนมิ
กิ้ง	ออยโย,ปิตมโ
กตไว้ที่อก	อุเร นิปชชาเปตวา
กฏ	นินยาโม
กฏในเรื่องผ้าจีวร	มรียาทำ
กฏธรรมชาติ	ธมมนินยาโม
กฏหมาย	นินิตี,ธมโม
กฏหมายคุ้มครอง	ปรีทนุท
กฏหมายอาญา	อาชชย
กฏหมู่	กติกั
กฏแห่งกรรม	กมมวิปาโก
กฏอัยการศึก	รฎุเจ อปกตีกาเล กติกั
กฏีกาวัตร	กติกาวตต์
กต	อภินิคคณหาติ นิคคณหาติ อา. นิปปีหนา อี.
กตชี้,ปีบคั้น	อภินิปปีเพติ,อุปปีเพติ ก.
- การกตชี้	อุปปีพา อี.
กตชี้,ทารุณ	อภินิหต กิต.
กตชี้,เบียดเบียน	อภินิปปีเพติ ก. ,อาพาเชติ
กตชี้,ขยำ,เหยียบขยำ	อภิมทุทติ ,โอมทุทติ ก.
กตชี้,รุกราน	อวสาเทติ ก.
กตัญญู	กตณญู

กตเวที	กตเวที
กตีกา,ข้อตกลง	กติวตต์
กั้น,ตะโพก	อานิสทำ นป.,กฏิปเทโส ป.
- ที่สุดแห่งบันเอว	กฏิปริโยसानั นป.
- มีกั้นใหญ่,กั้นงาม	กฏิปุตุลลั นป.
กั้นบาตร	ปตตมูลล์ นป.
กบ	กฏวโร ป.
กบาล ,กระดอง	กปปโร, กปาล
กัม	โอนติ ก.
กัมลง,โค้ง	อภินโต กิต. อภินมติ ก. โอนมติ ก.
การกัม,โน้ม	อวนติ อี.,โอนมนั นป. โอนมนั นป.
กัมลงแล้ว	โอนต กิ.
กัมหน้ากิน	อโรมุไซ ภูยชติ
กัมหน้าเดิน	อโรมุไซ คจจติ
กรกฎาคม	อาสาฬหมาส
กรวด	สกุขร์ , สาลิตตก
กรงทอง	สุวณณปณชโร
กรงเล็บ	นชปณชร์
กรต,รสเปรี้ยว	อมพิโล ป.
กรน	กากจจติ ก.
กรชกาย	กรชกาโย
กรกฎาคม	อาสาฬหมาส
กรณการก	กรณวิกตติ อี.
กร้อย (รส)	ขาริก
กรชกาย	กรชกาโย
กรกฎาคม	อาสาฬหมาส
กรรม	กมมึ นป.
- มีกรรมเป็นที่อาศัย	กมมนิเกตวา ค
- อันเกี่ยวเนื่องด้วยกรรม	กมมนิพนธน ค.
- กรรมนิमित	กมมนิมิตต์ นป.
- มีกรรมเป็นที่พึง	กมมปฏิสรณ ค.
- มีกรรมเป็นกำเนิด	กมมโยนิ ,-นี ค.
- การสวดกรรม	กมมวาจา อี.
- กำลังแห่งกรรม	กมมเวโค ป.

- การจำแนกกรรม กम्मโวสุสศโค ป.
 กรรมการสมาคม สกมมการี
 กรรมที่ทำแล้วไม่เป็นอันทำ อภิรียา อี.
 กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า อุปปชเวทนียกมมํ นป.
 กรรไกร กตตริยํ
 กรรโชก สหสการา
 กรรณิการํ กณณิกาโร ป.
 กรอ(ด้าย) กนตติ กิ.
 กรอกใส่ปาก อาสิญจติ กิ.
 กรองน้ำ ปริสสาเวติ กิ.
 การกรอง อวสสาวนํ นป.
 ผ้ากรองน้ำ ปริสสาวนํ นป.
 กรอบเกรียม วิสุกขติ ก.
 กรอบประตุ ทวารโกสํ นป.
 กรอบหน้า อุณฺหิส ป.นป.
 กระจก,คั่นฉ่อง กุกโร ป.
 กระจกเงา,แว่น อาทาโส,-สโก, ทบปโณ
 กระจกงอแงยขณฺโฆ,กณฺนิ ค.
 กระจัดกระจาย อชโณกิริติ
 กระจัดกระจาย อนุกิณณ กิต. อภิกิริติ ก.
 กระจัดกระจาย,หว่าน กิริติ
 กระจ่าง,ส่องสว่าง อชฺโชเตติ ก.
 กระจาด กณฺโฬลิกา อี.
 กระจาย วิทฺธํสติ , วิกิริติ
 กระจาย,ทา,ละเลงแล้ว อุปตต กิ.
 กระจาย,โปรย อากิริติ ก.
 กระจาย,ฟุ้ง อติวายติ ก.
 กระจายไป,เหาะขึ้น อพฺภุคคจจติ ก.
 กระจายออก,คลี่,ตั้ง อภิปปสาเวติ ก.
 กระจุ่มกระจิม,พองไข่มุก อุกคตถนํ นป.
 กระจับกระจเแง,ไม่หัดหู่ อสฺสิน ค.
 กระจัน,ชั่วครู่ อิตตฺร ค.
 กระจับ,แน่น กุฏฺฏกฏจก ค.
 กระจเข้า ปจฺฉิ, กฏาโท ,กาโจ ป.
 กระจเข้าหวาย กณฺโฬลิกา อี.
 กระจชกกระจชี้,ล้อเลียน อนุชคฺชติ ก.

กระซิบ กณฺเณ มนตฺยิ
 การกระซิบ กณฺเณชปฺปนํ นป.
 กระตั้ง กตตฺรสุโป
 กระตั้ง,แพ กุลโล ป.
 กระดานหมากรุก อฏฺฐปท ป.นป.
 กระตุก อฏฺฐิ
 กระตุกนิ้วมือ องคฺคฺลฏฺฐิ นป.
 กระตุกชี้โครง ผาสฺสุลิกา, ปาสฺสุฬิกา
 ปาสฺสุกา , ผาสฺสุกา
 กระตุกไหลปลาร้า อุกฺขโก
 กระตั้ง กตตฺรสุโป
 กระตุกชี้โครง ผาสฺสุลิกา, ปาสฺสุฬิกา
 ปาสฺสุกา , ผาสฺสุกา
 กระตุกไหลปลาร้า อุกฺขกํ
 กระตุก อฏฺฐิ
 กระตุกท้อง โภฏฺฐจฺจฺจฺจ อี.
 กระตุกนิ้วมือ องคฺคฺลฏฺฐิ นป.
 กระดานขนวน อุกฺขรผลก ป. นป.
 กระดานดำ กภาพลกํ
 กระดานพิง,พนักพิง อปาลมก ป.
 กระดานหมากรุก อฏฺฐปท ป.นป.
 กระดาษ กากจปณฺณํ
 กระด้าง ถทฺธ ค.
 กระด้าง,ดุร้าย กกฺกส ,กกฺขมฺ, กกฺขพ ค.
 กระตึกหู กณฺณจาลนํ นป.
 กระตั้ง,ลูกพรวน กิกิณิกํ,กิกิณิ,กิงกิณิ อี.
 กระตั้งตาข่าย กิงกิณิกขาลํ นป.
 กระตุก อฏฺฐิ (นป), ชาติ (ถี)
 กระตุกขาอ่อน อูรฏฺฐิ นป.
 กระตุกสันหลัง กภูถาลกํ นป.
 กระโดด อุลลจฺจติ,ลจฺจติ
 กระโดดขึ้น,ลอย,ไพล่ อุปฺปิลาวติ ก.
 อุลลจฺจติ ก.
 - การกระโดด อุลลจฺจนํ นป.
 กระโดดลง อเวกฺขิปติ ก.
 กระดำกระด่าง กภาพพร ค.

กระต่าย สสี่, สสี่, เพลโก
กระตือรือร้น อภิวติ ก.
กระตือรือร้น อุตสุก, พยาฎ, อเปกขก
กระแต กลนทโก ป.
กระถาง วจณิ, กุณโท ป.นป.
กระถาง, ขาม, อ่าง อารณฺ์ช นป.
กระดิ่ง กีกิณิก
กระทบ, จูโจม อพภาหนติ ก.
กระทง ขณฺ์ท
กระทบ ปทริ
กระทบ, ติด, ข้อง อาสขชติ ก.
กระทบแล้ว อาสขช, อุพหจก กิต.
การกระทบ อาสขชน นป.
กระทบ, ตี อุกฆาเตติ ก.
กระทบ, สัมผัส, ถุกต้อง อามุสติ ก.
กระทบกระทง อภิสขชติ ก.
อาฆาโต ป.
กระทิง ควโล
กระท้อม, ประรำ กุฎิ, โอปกริยา อ.
กระทบกระทง (อัน..) ปฎิหณฺณมาน
กระทรวงเพชร เขตตาทิกโร
กระท้อม, บ้านเล็ก อคารก นป.
กระท้อม, สำนัก, อาศรม อสสโม ป.
กระแทก, ผลัก อุกฆาโต ป.
กระบวน, ลำดับ อนุกกม ป.
อนุพุพิ อ.นป.
กระบวย, ฝัก, ปลูก โกลโก ป.
กระบอก วารโก
กระบอกตา อุกชิรูป ป.
กระบอกฉืดเล็ก ๆ อุตตรวตติ อ.
กระบอกลูกศร กณฺณนาฬิ อ.
กระบอง ลคฺโพน, มุคฺโคร, คทา, กุณฺโต
กระปี่ มณฺธลคฺค
อสิ, เนตตีโส
ขคฺโค, สายโก
กระปี่, กฤษ อิลลिया อ., ขคฺโค ป.

กระเบน มณฑก
กระป้อบอด อนฺธมทีโส
กระเป็องถ่านเพลิง, เชงกราน
องคารกฏาโท,
องคารกปลโล ป.
กระเบา โกลฏจฺิ, โกล ป.นป., โกลี อ.
กระเป็อง กปลโล, กปาโล ป.
กระเป็อง, อัฐ อัฐกา, -จฺิกา อ.
ช่างก่ออัฐ อัฐกาวทตฺก ป.
กระเป็องใส่ซี่เ้าองคารกฏาโท ป.
กระพองหัวช้าง กุมฺโก ป.
กระพังโหม ชินชุก
กระเพาะ, ยุง ฉาง โกลฏ ป.นป.
กระเพาะปัสสาวะ, ท้องน้อย วตติ
กระพุงแก้ม คณฺโฑ, คณฺฐี
กระพุ่มมือ อณฺฺชลิปฺภู ป., กปิฏจฺ์ นป.
กระเพ็อม จลนฺ์, ชุภนฺโต
- กระเพ็อมแล้ว กมฺปิต ก.
กระรอก กลนทโก ป.
กระรอกบิน กุลิโย ป.
กระรำพัก กาฬานุสารี ป.
กระวาน, พริกไทย โกลก นป.
กระวาน, ลูกจันทน์ โกลสผล นป.
กระวานเล็ก ตกโกล, โกลก
โกลสผล
กระวานใหญ่ เอลา อ.
กระวานกระวาย ทร (นิทฺโทร)
กระสอบ ปสิพฺพก
กระสั้น อุกกณฺจฺิตฺวา, อุกกณฺจฺิต กิต.
กระเสือกกระสนปรกมฺติ
กระเสือกกระสน, คลาน ไอสปฺปติ ก.
กระสับกระส่าย, ป่วย อาตุร ค.
กระแส อนุโสตฺ ก.วิ.
กระแสด, ท่าธาร อาสาโร ป.
กระหม่อม มตถโก
กระหาย ปาสา

-กระหายในกาม กามปิปาสา อี.

กระหาย,หิว,อยาก อภิชฌจฺจติ ก.

-กระหาย,ต้องการ กุตฺถ ก.

กระหึ่ม,คำราม อภิตถนติ, -เนติ

กระแอม ,ไอ กาสติ,อุกกาสติ

การไอ อุกาสิตํ นป.

กราน,ลาด,ปู อตถรติ ก. อตถต กิต.

กราบ อภิวนฺติ ,อภิวาเทติ ก.

กรีซ อมุตตํ นป.

กรุณา กรุณา

กรุงศรีอยุธยา สิริอยุธยาณินคร

กรวด สกขรา (อี)

กริ่ง ๆ (เสียง) กิณกิญายติ,กีกิญายติ ก.

กรุณา,เอื้อเพื่อ อวทายติ

กล ,ส่วน กลา อี.

กลบ ,ปิด ฉาเทติ

กลวง,แห้ง โกลาป ค.นป.

กลอนเรื้อน โคปานสิ

กลอง เภริ

กลม วฏฺฏ, วฏฺฏล, นิตตล

กลั่ว ภิรุ , ภิรุก , ภิสีล

กลั่น ,อด สหน , ติติกขนฺติ

กลัดกลุ้ม,เร่าร้อน สนตตโต กิ.

กลับ อุปนิวตตติ ก.

กลับกลอก ลหุปริวตตํ ,จณฺจล

กลับชาติมาเกิด ปุนพภเว นิพพตตภาโว

กลับฟื้น,สดชื่น อสสาสี ค.

กลั่ว,หวาดกลัว อนุภายติ ก.

กล้วย กพลิลล

กลื่น คนฺโธ

กลิ้ง ปวิชฌิตฺวา

กลิ้ง ปวิชฌิตฺวา ,

กลิ้งไป(เอง) ปวฏฺฏเอติ , ปวฏฺฏติ

กลิ่นหอม สุรภิกนฺโธ

กลิ่นเหม็น ทุคฺคนฺโธ

กลีบ ปทุมกณฺณิกา

กลุ้มรุม ปริยญฺจติ

กลื่น คนฺโธ

กลิ้ง ปวิชฌิตฺวา

กลบ ,ปิด ฉาเทติ

กลมกล่อม ปริมณฺฑลํ

กลอง เภริ

กลองอังกะยะ องกโย ป.

กลองก้นกลม อานโก ป.

กล่องดวงใจ หทยโกสิ

กล่องยาหยอดตา อณฺชนนาฬิ

กล้อง นาฬิกํ

กลอน,โคลง กพฺพํ

กลอนเรื้อน โคปานสิ

กลอนเรื้อน โคปานสิ

กลั่น ,อด สหน , ติติกขนฺติ

กลับกลอก ลหุปริวตตํ ,จณฺจล

กลับชาติมาเกิด ปุนพภเว นิพพตตภาโว

กลั่ว ภิรุ , ภิรุก , ภิสีล

กลั่ว ติกฺข , ภุสา , ติพฺพา

กลั่วแข็ง ถฺโธ

กลั่วหาญ วีร , สุโร

กลั่วหาญ,บ้าบิ่น วิกฺกโม

กลากเกลื่อน ปามํ , วิตจฺฉิกา,กจฺจ

กลางดง อฏฺวิมฺชณ

กลางวัน ทิวา

กลางวัน,เที่ยงวัน อุทฺทินํ นป.

กลางหา,ท้องฟ้า,ทุกข์ อฆ นป.

กลางหา อนิลปโธ ป., ขํ นป.

อากาศดี นป.

กล่าว ,บอก อภฺชาต กต. , อภฺชติ ก.

กล่าว อภฺภาสติ ก.

กล่าวคัดค้าน อพภฺกฺขาทิ ก.

กล่าว,แสดง สงฺขาทิ

กล่าวถึง,รำพึง,เริ่ม อารพภ กิต.

กล่าวสุนทรพจน์ สุนฺทรวจนํ กเถสิ

กล่าวตาม,กล่าวซ้ำ อนุภาสติ ,อนฺวาเจติ

กล่าวคู่ อพภกษาคติ ก.
 กล่าวดำเนิน,กล่าวโทษ อนุวาทิตี ก.
 กล่าวโทษ ปริวาโท,อุปวาโท,
 อนุวาโท,อวณณวาโท
 กล่าว,ปราศรัย อชฌภาสติ ก.
 กล่าวให้คลาดเคลื่อน วิสวาพณั
 กล่าวคู่ อพภกษนต
 กล่าวโทษ ปริวาโท,อุปวาโท,
 อนุวาโท,อวณณวาโท
 กล่าวโทษแล้ว,ติเตียน อุปกฏจ กิต.
 กล่าวแย้ง,โต้แย้ง อุปารมภติ ก.
 กลางวัน ทิวา
 กล่าว ติกข , ภูสา , ตีพพา
 กล่าวแข็ง ฤทโธ
 กล่าวหาญ วีร , สุโร
 กล่าวหาญ,ประเสริฐ อาสภี ค.
 กล่าวหาญเด็ดเดี่ยว อจจम्मภี อนุตราสี
 กลางดง อภูวิมชม
 กล่าวย กทลิลล
 กลอง เภริ
 กล่องใสกุญแจ กุญฉิกาโกสก ป.น.ป.
 กลอน,ลิม,สลัก อาณาติ อ.
 กลอนประตุ อคคล น.ป.
 กลอนเรื้อน โคปานสิ
 กลิ้ง ปวิชฌิตวา ,
 กลิ้งไป(เอง) ปวณฺเฑติ , ปวณฺเฑติ
 กลิ่นศพ กุณปนฺนโธ ป.
 กลิ่นหอม สุรภิกนฺโธ
 กลิ่นเหม็น ทุคฺคนฺโธ
 กลียุค กลียุคโค ป.
 กลับ ปทุมกณณิกา
 กลิ้ง ปวิชฌิตวา ,
 กลิ้งไป(เอง) ปวณฺเฑติ , ปวณฺเฑติ
 กลิ่น คนฺโธ
 กลิ่นหอม สุรภิกนฺโธ
 กลิ่นเหม็น ทุคฺคนฺโธ

กลับ ปทุมกณณิกา
 กลับบัว อุปฺปลทลฺ,กมลทลฺ น.ป.
 กลับบัวขาว กุมฺทปตฺตํ น.ป.
 กลุ่ม,หมวด,หัวข้อ อุทฺททานํ น.ป.
 กลุ่มรุ่ม ปริยฺญจฺติ
 กลุ่มนอน กิมิกุลํ น.ป.
 กลืนกิน อชฌปทฺรติ ก.
 กลืนกินแล้ว ,กินแล้ว อชฺโฆท กิต.
 กลืนลงไป โอคิลติ ก.
 กวน ,คน ชชติ ก.
 กวน,ขยำ,ถู อภิมนถติ,-ถติ ก.
 กวน,ชัก,ดึง,แกว่ง อาวิณฺชติ ก.
 กวน,ระคน,วุ่นวาย อาโลเลติ ก.
 กวน,เคี้ยว,ต้ม กจติ ก.
 กวัดแกว่ง,ยกขึ้นอพภุคฺคิรติ ก.
 กวัดแกว่ง,เงือตเงือ อุกฺคิรติ ก.
 กว้างขวาง อุฬาร
 กว้าง,ละมั่ง สารงโค, กุรุงโค,กุรุงโค
 -เนื้อ กุรุงคมิโค ป.
 กวาด สมมชชิตวา
 กว้าง ติริย , วิสาล ,วิปุล ,วิตถินน
 วิตถต วิตถาร , วิสฏ
 กว้าง (ผ้า) ปริณาโท, วิสาลตา
 กว้างขวาง อุฬาร
 ความกว้างขวาง อายติ อ.
 กว้าง สารงโค , กุรุงโค
 กวาด สมมชชิตวา
 กว้าง ติริย , วิสาล ,วิปุล ,วิตถินน
 ,วิตถต วิตถาร , วิสฏ
 กวี กพฺพกาโร,-รโก ป.
 กสิกรรม กสิกมม
 กหาปณะ กหาปณํ น.ป.
 ก่อ,สั่งสม,รวบรวม อภิสณฺจยติ, อภิสณฺจินาติ
 อาจินาติ ,อุปจินาติ ก.
 ก่อแล้ว อุปจิต กิต.
 ก่อ,ตั้งขึ้น,ขยัน อุกฺจหติ ก.

- การก่อ,พอกพูน อุปโยโย ป.
 ก่อการวิวาท วิวาท ปฏฐาเปตวา
 ก่อไฟ อคคิกรณ ,อคคิ กโรติ
 ก่อตั้ง(มูลนิธิ) นิทิตตวา
 กอง ราสี ,ขนโร,กาโย ป.
 กองขยะ สงการภูฏ
 กองถ่านเพลิง องการราสี ป.
 กองบาลี ปาลิสสิกา
 กองเพลิง อคคิกขนโร
 กองทัพ เสนา ,เสนาพยูโท
 กองทัพ วาหินี , ธชนี , เสนา
 จมู , จกุก , พลั
 อนีโก
 กองทัพม้า อสวานโก ป.
 กองเลขานุการ มหาเลขกาลโย
 กองทัพ อนีกิ นป.
 กองไฟ อคคิขนุช ป.
 กองถ่านเพลิง องการราสี ป.
 กองแล้ว,ติดไปแล้ว อาหิต กิต.
 ก้องกังวาน อนูรวติ ก.
 กอด อาลงคิตวา
 กอด,จูบ อปลาเลติ ,-เพติ ก.
 กอดเตี้ย มณจก อุปคฺยหิตวา
 กอดรัด,เคล้าคลึง อาลิงคิต ก.
 กอดรัด,สวมกอด อุปคฺยหิต ก.
 กอด,รัด,สัมผัส อุปสมผลสตี ก.
 ก่อนกว่า ปุเรตรี ,ปจมตรี
 ก่อน,กอง,ขึ้น กพล ป.
 ก่อนข้าว ปินโท ,กพลิงกาโร ป.
 ก่อนกรวด สกขรา (อิ)
 ก่อนหิน ปาสาณ ,สิลา
 ก่อนดินเหนียว มตติกาปิณโท
 ก่อนเมฆ อพภน นป.
 ก่อนเหล็ก อโยธาต,นิกข,สลาภ,
 อโยปิณฑี
 ก่อนกว่า ปุเรตรี ,ปจมตรี

กอดอกไม้ กณฺฐโร ป.
 กอบัว ปทุมนิคจฉานี
 กอบัวขาว กุมุทวน นป.
 กอไม้ นิคจฉ นป.
 กอไม้,ต้นไม้ กุโซ ป.
 กอหนาม,พุ่มหนาม กณฺฐกคหน,กณฺฐกคฺมโป ป.
 กฤษณา ตคร ,โลห , อครุ
 ต้นกฤษณา อาคฺล ป.
 กฤษณาตำ กาศมครุ
 กะโหลกศีรชะ อฏฺจ (นป), ธาตุ (ถี)
 -กपाल กปาโล,กपालโก ป.
 กะ,กำหนด,หมาย อภิลกฺเขตติ ก.
 กะ,อนุমান วุตถาปิยมาน,
 ปริจฉิชชมาน
 กะแซง,ถ่อ,หางเสือ เกนิปาโต ป.
 กะทอ ภสตุ
 กะทะ,ถาดหิน กปลลปาฏี อิ.,กปลล,ลก นป.
 กะทะ,ขัน กโหปี อิ.
 กะลำพัก กาพานุสารี
 กะไหล่,ประดับ ขจตี ก.
 กักขัง,กีดกัน,ปิดอวรุณตี
 กังวล ปลิโพช
 กังวล,ห้วง อชเมตี ก.
 กังวลใจ,กลุ้มใจ อฏฺฐียตี ก.
 กังวาน (เสียง) อนูรว ป.
 กังวาน,กึกก้อง อพภูทิต ค.
 กัญชา(ต้นไม้) กากตินทุโก ป.
 กัด ฑิสิตวา
 กัด,ขบ อนุชตี ก.
 กั้นสาต สสรณกิกฺก นป.
 กั้น นิวาริต กิต. อภิวารตี ก.
 กั้น,เข้าไปปิดไว้ อุปฺรฺนตี ก.
 กั้นม่าน ปริกฺขิปิสู
 กั้นยายน โปฏฐปทมาโส
 กั้นดาร์ กนดาร์
 กับข้าว พยุณฺชน

กัปตัน นิยามโก, มหานาวีโก
 ,โปตวาโฮ
 กัมพลศิลาอาสน์ กัมพลศิลาสน์ นป.
 กัลบก กปโปโก,นหาปีโต,
 เกโสหารโก ป.
 กัป กปโป
 กา กาโก
 กากบาท กากบาท ป.นป.
 กากสะเดา นิมพกสฎ์
 กากะทิง นาโค
 กากณิกหนึ่ง กากณิก
 กางเขน (นก) องคเหตุโก ป.
 ก้างปลา,หนาม กณฎ์ กป.
 ก้านคอ คลนาฬ
 กานดา,ผู้หญิง กนดา อี.
 กาด (ผัก) สิทธตถกั
 ก้านบัวขาว กุมุทนาฬ นป.
 กาเมสุมิจฉาจาร กาเมสุ มิจฉาจาโร
 ก้ามปู,เล็บ อหัง,อหัง นป.
 กาย กาโย ป.
 กายมีแผล อรุคตต ค.
 กาศย์,โคลง,ฉันท กพพิ,กาเวยย์ นป.
 กาแฟ กาฬิ (อี)
 - ต้นกาแฟ กทมโพ ป.
 การกณี กาทกณณิ
 การเกิด,กะแซง อินทุกลิกา อี.
 -ต้นการเกิด เกตโก ป.,เกตกี อี.
การ
 - กลืนกิน อชโฆทรณ นป.
 - ก้าวล่วง,ละเมียดอดิกันตติกา อิต
 - กำหนด วุตถาน , นิยม
 - คบหา สมากโม , สงคติ
 - ครองชีพ ชีวัตวุตติ
 - คร่ำครวญ ออกกนุทน์ นป.
 - งานต่ำ อวจกมม
 - จารึก เลขน

- จัดด้วยนิ้วมือ องคูลิปโตทก นป.
 - เชื้อเชิญ,นิมนต์ อชฌเมสนา อิต.
 - ชื่อ กโย
 - เช่นสรวง,บูชา อจจนา อี.
 - ไต้แย้ง วิวาโท
 - นวด สมพาหน์ , มททน์
 - ต่ำ ,แข่ง ออกโกโส ป.
 - ดัดนิ้วมือ องคูลิปโตทก นป.
 - ดัดนิ้วมือ อจจนาสงฆาต ป.
 - ดึงมา,ลากมา อติกสส นป.
 - ได้ ลาโก
 - ต้องโทษ,เกิดโทษขึ้น อชฌาปตติ อิต.
 - ตีราคา อคฆาปน นป.
 - ท่องเที่ยว อฎน นป.
 - ทาตัว องคราโค ป.
 - นวด สมพาหน์ , มททน์
 - บริการ,รับใช้ อชฌาวาร ป.
 - บริจาค ปริจจาโค
 - บูชาไฟ อคคิปริจจณ นป.
 - ปกครอง ปสาสน์
 - ปกปิด,นุ่งห่ม อจจาทน นป.
 - แปลงตัว,ปลอมตัว อชฌาตกเวส
 - ผ่าตัด สลลกมม , สตถกมม ,
 สลลกตติย
 - เมา,ไหม้ อชฌาปน นป.
 - พรรณา สัณณยณต
 - พั่น อพุกุท
 - มาถึง ,บรรลุ อชฌุคคมน นป.
 - มีอำนาจเหนือ อชฌภว ป.
 - ฟัง สวน
 - ยกมือแสดงความเคารพ อชฌลิกา อิต.
 - ล่วงเกิน อจจโย ป.
 - ศึกษา,เรียน ลิกขา , อุกคหณ , ปริยตติ
 - สอบ ปฏิปุจจา
 - สนทนา สากจฉา , สักถา
 - สละ จาโค , โวสสุโค ,

วิสัชชนั

- เปลี่ยนแปลง วิกาโร
- ไม่กระทำ อภิริย นป.
- รบ ยุทธี
- ลัก ,แย่งชิง อจเฉทน นป.
- เล่าเรื่อง,สาธยาย อุกขาน นป.
- สั่งสม ,แนะนำ อชฌาปน นป.
- สาธยาย,ศึกษา อชฌยน นป.
- ทักนิ้วมือ องคุลิโปจํ นป.
- หัวเราะอย่างครั้นเครง อญฺฐาสา ป.
- เห็น ทสสนั
- เหยียบย่ำ อุกกมนั นป.
- ไหวตัว องควิกเโป ป.
- ไหว้,ประนมมือ อณฺชลิ,อณฺชลิ อิต.
อณฺชลิกรม นป.
- อยู่ร่วม สนนิวาโส
- อ่านสาธยายอชฌายน นป.

การข่มเหงรังแก ปสยโห , หโ

การฆ่า,เบียดเบียน มารณั , หนนั ,ฆาโต , นาสนั
นิสุทหนั , หีสนั ,สรณั , หีส
วโ , สสนั ,ฆาตนั

การชกมวย นิพพุทธี ,

การดื่มฉลองชัย ชยปานั

การถกเถียง ภณฺทนั , วิวาโ
วิคฺคโ , กลโ
เมธคา ,

การถือตัว อหมหมิก

การทะเลาะ ภณฺทนั , วิวาโ
วิคฺคโ , กลโ
เมธคา ,

การทรมาน การณา , ยาดนา

การไป นียยานั , คมนั
ยาดตรา , ปญฺจานั
คโม , คติ

การฝึกยิงธนู สรพฺยาโส
อุปาสนั

การระดมพล พยุโห

การรบ,ศึก สงคาโม , สมฺปหาโร
สมรึ , สมรึ , อาโยธนั
รโณ , อาชิ ,สัยฺโค
อาหโว , ยุทธี ,

การแต่งงาน วิวาโ , อุปยโม
ปาณิคฺคโ,ปริณโย

การบูร ฆนสาโร , กปฺปุริ,อินทุ ป.

การเข้าร่วม สโมธานั

การคณะสงฆ์ ทยยิกสงฆปฺปสาสนั

การช่วยถวารถ ถวารถตฺถสาธโก

การแต่หน้า วาสนั

การอุทัว อฺพพญฺญนั
อุมมชชนั

การบูชา ปุชา,ปุชนั

การพูดชักจูงใจ ปุคฺคลสฺส จิตตํ สมหาเปตฺตุ

การพยาบาล คิลานสาละ

การเยียวยา ติกิจฺจวา , ปติกรียา

การรักษาพยาบาล คิลานานั โรคติกิจฺจนภาวั

การลงอาชญา อาณากรมั

การเล่น ชิตฺตทา

การสมรส วิวาโ , อุปยโม
ปาณิคฺคโ,ปริณโย

การสาธารณสุข สุขสาละ

การเสพงาม คามธมโม , อสทฺธมโม
พยวาโย , เมถุนั

การเสริมสวย วาสนั

การเอื้องกราย กุตฺตา

การอาบน้ำ นหานั , สีนานั,
สิตพฺโภ

กาล กาโล ,อทฺธา ,สมโย
,เวลา,

กาล,เวลา อารตตํ นป.

กาลกณี อลกซี , กาทฺกณฺณี

ก้าว ปเท

ก้าวต่อไป,ลุกขึ้น อพฺภุจฺฐาติ ก.

ก้าวล่วง สมตักกม
 ก้าวล่วง,ละเมิด อพภตตีต ค. กิต.
 ก้าวหน้า ประกม
 ก้าวไป อกุกมติ ก.
 ก้าวไปข้างหน้า อนุกุกมติ ก.
 ก้าวลงแล้ว อวุกุกนต,อวุกุกมม กิต.
 การก้าวลง อวุกุกนติ อิต.
 ก้าวล่วง สมตักกม
 ก้าวหน้า ประกม
 การกีดกัน กากพกณณิ
 ก้าว ปเท
 กากพปักษ์,ข้างแรม กากพปโกช ป.
 กิ่งก่า กกณชกโก , สรโฆ
 กกณโฆ, -โฆ ป.
 กิ่งกือ กณณชลูกา
 กิ่งไม้ สาขา
 กิ่งเล็ก ชุกุททกสาขา
 กิจที่ควรทำอะไรๆ กิกรณีย , กิงกรณีย
 กิจที่ไม่ควรทำ อกรณีย
 กิตติศัพท์,ชื่อเสียง กิตตตสทโท ป.
 กิน อทติ , ภูยชต
 - ผู้กิน อทก ค.
 - อาหาร อทน นป.
 - ผู้กินน้ำลาย เขหาสิก ค.
 กิน,ขย้า อภิกกชยติ ก.
 กิน,เสวย,ประสพ อนุโมติ ก.
 กินจุ,เห็นแก่กิน โอทริก,-รีย ค.
 กินนร(ตัวผู้) กินนโร ป.
 กินนร(ตัวเมีย) กินนรา,กินนรี อ.
 กินเปล่า เอกเสน พรทตตูปชีวิ
 กินเดน วิฆาสาท
 กินมาก,ตะกละ อจโจทร นป.
 กินสินบน,ความลำเอียง อุกโกฏน นป.
 กินหญ้า อาลุมปติ ก.
 กิริยา,อาการ,ท่าทาง อากปโป ป.
 กิเลสเครื่องพัวพัน ปลิพุนนุกิเลส

กิเลสमार กิเลสमार ป.
 กิเลสวัตถุ กิเลสวัตถุ นป.
 กิเลสหนา ปุถชชนา
 กีดกัน,กั้น อภิวาเรติ
 กีดกัน,ห้าม อวารติ ก.
 - กีดกัน,ห้ามแล้ว โวฏฏ กิ.
 กีดกัน,ปิด อวารุนธติ
 - ผู้ขัดขวาง อวโรธโก ป.
 - การกีดขวาง อวโรธน นป.
 กีบ (เท้า) ชุโร
 กีบเท้าโค องคูลิ อ.
 กีบแพะ อชปท
 ทสิตวา, ทฏโฏ
 กีบม้า ตูรคชुर , อสสชุโร ป.
 กิฬาเด็ก กุมารกีฬา อ.
 กี่,หูกทอผ้า อวาปน ป.นป.
 กีกักอง อพุกุทริต ค.
 กิ่ง , เครื่อง อทโตม , อุชทโตม , ขณโต
 กิ่ง , เครื่อง อทโตม , อุชทโตม , ขณโต
 กิ่ง,เครื่อง อทตม ป.
 กิ่งเดือน อทตมมาส ป.
 กิ่งเดือนข้างแรม กณหปโกช ป.
 กิ่งโยชน์ อทตมโยชน นป.
 กลิ่นกิน อชโฆทรติ
 กุ้ง อธิจาโก,อายตเนตโต ป.
 กุศลกรรมบถ กุศลกมมบถานิ
 กุน (ปี) สุกุรส์จจร,วราหส์จจร
 กุณโธ กุณโธ
 กุญแจ กุญจิกา
 กุญแจ,ดาล อปาปุรณ,อปาปุรณ นป.
 กุญแจไม้ กุญจตาล ป.
 กุญแจ,เครื่องไข อวาปุรณ นป.
 กุฎิ กุฎิกา,กุฎิ อ.
 กุมภัณฑ์ กุมภณโธ ป.,กุมภณชติ อ.
 กุ่ม (ต้นไม้) กรณฺช ป.
 กุมาร,เด็กชาย กุมาร,กุมารโก ป.นป.

กุมารี่,เด็กหญิง กุมารี่,กุมาริกา อี.
โกมารี่ อี.

กูลี่,คนแบก อติวาทก ค.

กู่ร้อง โทติ, กวติ

กู่หนี อิมน์ อาทียติ,

ก้ำ อาร

ก้ำจัด,เว้น อภินิวชเซติ ก.

ก้ำแพง ,รื้อ อวาริกา

ก้ำแพง,เครื่องกั้น อุททามน์ นป.

ก้ำจัด นีหริติ

ก้ำจัด,ปราบ,ชนะ โอชินาติ

ก้ำชาบยาพิช วิสปีโต

ก้ำจัด วิหธน์สน

ก้ำดอกไม้ ปุพมณฺฐฉิ

ก้ำปัง ปฏิจฉท

ก้ำมือ หตถก

ก้ำมือ,ก้ำป็น ขมฺภูโก , มณฺฐฉิ

ก้ำยาน ,ชั้น ตฺรูกฺโข , ปินฺทโก

ยกฺขชฺฐโป

ก้ำเรีบแล้ว กุปีต ค.

- ความก้ำเรีบ กุปปน์ นป.

ก้ำไล่มือและเท้า องคท, กงกณน์ นป.

ก้ำล้ง ,พล้ง ธาโม

ก้ำล้ง,อำนาจ อานุกาโว ป.

ก้ำล้งฤทธิ์ อิทธิพล์ นป.

ก้ำไล่มือ องคทน์ นป.

ก้ำไลแขน เกยฺรุ นป.

ก้ำเรีบ สัวฑฺฒมาโน

ก้ำล้งความจ้ำ ธารณพล์

ก้ำหนด องกติ

- การก้ำหนด วฏฺจจําน์

ก้ำหนดหมาย องเกติ

ก้ำหนดไม่ได้ อปริจฉนฺน ,อปริमित ค.

- ไม่มีก้ำหนด,ไม่มีที่สุด อปริยฺนตฺวตี ค.

ก้ำหนด ปริจฉเฑโท

ก้ำหนด รชมาโน

ก้ำหนด ,กะ วตถาปิยมาน,
ปริจฉิชชมาน

ก้ำหนด,ยินตี อนุคิชฺชติ ก.

- ความก้ำหนด กามราโค ป.

ก้ำแพง ปากาโร

ก้ำน้น คามโฆชโก ,

ชฺุทฺทกคามโฆชโก

ก้ำล้ง,ความสามารถ พล์ , ธาโม

สทน์ , สตติ

ปรกฺกโม

ก้ำเหน็จ การาปณีย

ก้ำจัด วิหิมิตฺวา , วิหธน์เสตฺวา

เก๋ สฺรูป

เกตุมาลา เกตุมาลา อี.

เกีบ ปฏิสาเมติ,ปฏิสามยติ

โอจินาติ ก.

เกีบเกี่ยว อภิลาวโ ป.

-การเกีบเกี่ยว อุทฺธธณน์ นป.

เกีบขึ้น จินาติ ,ปจินาติ ,นิกฺขิปีตฺวา

,จาเปตฺวา

เกีบง้ำ ปฏิสาเมติ , ปฏิสมนน์

เกีบเอา,เล่าเรียนอุคฺคณฺหาติ ก.

เกยตื้น อฺุสฺสีทติ ก.

เกรงกลัวต่อบาปโธตฺตปฺปติ ก.

ความเกรงกลัวต่อ โธตฺตปฺป นป.

เกรงใจ จิตติกต ค.

เกรงใจ,นับถือ อปจายติ ก.

เกรงอกเกรงใจ สปติสฺสา

เกสร,เรณู กิณฺชฺกข ป.นป.

เกา,ขีด,ชวน อฺุปลิกฺขติ ,กณฺฑฺวุติ ก.

- การเกา กณฺฑฺวุติ อี.,กณฺฑฺวุนน์ นป.

เกาทัณฑ์ อิสฺสาโส , ธนุ

โกทณฺฑ์ , จาโป

สฺราสนน์

เกาทัณฑ์,ธนู อิสฺ ป.อี.,โกทณฺฑ์ นป.

กระบอกลูกศร อิสฺุธิ ป.อี.

แก้อี้ เลขนปลลงกั , ปีจ็
 แก้อี้นวม อาสนทอิ
 แก้อี้มีที่วางแขน โอลมพนกั นป.
 แก้อี้ยาว อาสนทอิ.
 แก้อี้เล็ก อาสนทอิ.
 แก้อี้หวาย โกจฉั นป.
 เกล้า อุลลิต
 เกราะ,ซ้องไม้ กุฏจตาไฟ ป.
 เกราะ ปริกร, กงกโฏ ป.
 - เสื่อเกราะ กวโจ ป., กวงชาลิกา อี.
 โกโซ ป.
 - ผู้สวมเกราะ กตสนนาโท ค.
 เกราะ,เครื่องปิดอก อูรจฉโท ป.
 เกาะ ทีโป ,อนตริปี
 เกาะ,แขวน,ห้อยลง โอลมพติ ก.
 การห้อย,แขวน โอลมพณั นป.
 เกาะแน่น,อยาก อาลยติ ก.
 เกาะ,ยึด,ติด อลลิตติ ก.
 เกาะ,ผูก,มัด อาพนธติ ก.
 เกิด,สำเร็จ,มีผล อภินิพพตติ ก.
 เกิดขึ้น,เพิ่มขึ้น อุเทติ, อุทยติ ก.
 เกิดเป็นยักษ์ ยกขินี หุตวา นิพพตติ
 เกิดมาดี อภิชาติ ค. อภิชาติ ก.
 - ผู้เกิดในตระกูลต่ำ กณหาภิชาติค ค.
 เกิน อติเรก ค.
 เกินเวลา,มากมาย อติเวล ค.
 เกิน,ล่วง,ยิ่ง อติ อุป.
 เกินไป,เกินวิสัย อจจสร ค.
 แกะ เมณฑุ ,เมณฑุโก ,
 เอพโก, อวิ ป.
 แก่ ชียติ , ชีรติ
 แก่,สุข,สั่งสม อาวสิต ค.
 แก่ ,ตอบ วิสสชชนา ,
 แก่ ,ปล่อย มุญจติ ,โมจติ ,โมจยติ
 แก่งอ่อม อุตตริภงโค
 แก่นจันทร์ จนุทโน , คนุสาโร

มลยไซ ,
 แก่นไม้หอม กาพานุสารี
 กาพีย
 แก่ ,ตอบ วิสสชชนา ,
 แก่ ,ปล่อย มุญจติ ,โมจติ ,โมจยติ
 แก่อก,เปิด,ฉีกออก อนุคฆาภูติ ก.
 โอปาภูติ ก.
 แก่งปู กกกฏกรโส ป.
 แก่งอ่อม อุตตริภงโค
 แก้ม กโปโล ป.
 แก้ม,กระพุงแก้ม คนุไซ,คนุชี่
 กโปโล ,
 แก้ว รตนั , วสุ , ผลิก,กาโจ ป.
 แก้วตา,ลูกตา อกขิตารา,กนีนิกา อิต.
 แก้วประวาท ปวาล
 แก้วผลิก ผลิกโก
 แก้วมุกดา มุตตา
 แก้วเหล้า,จอก อาปานียกโส ป.
 แก่ล้างทำ สยจิจจ กรณั
 แก่ล้าง,มีเจตสา อสณัจิจจ ก.วิ.
 อสณัเจตนิค ค.
 แกลบ,ข้าวลีบ กลิงคร ป.นป.
 แก่ล้าง,อาจหาญ วิสารท ค.
 โกตั้ง ภณฑาคาโร
 โกง,คตโกง กุฏ,กุฏิล ค.นป.
 - ความคตโกง กุฏิลตา อี.,กุฏิลภาโว ป.
 - การโกง อภานัจฉั นป.
 โกงนม โอหาริตเกสา
 - การโกง,ปลงลง โอหารณั นป.
 โกง ,คต ,งอ โอภคค
 โกงจุก จูฬากรณ
 โกงออก,ชูดออก โอลิตติ ก.
 โกรธ โกโป ,โกธาภิกูโต ,
 กุทธานโส , ทุฏจิจติโต
 โกรธ,ชุนเคือง กุชมติ , กุปเปติ ,กุปิต
 - ความโกรธ กุชณั,กุชณา

- การทำให้โกรธ กุชฌาปนํ นป.
 - โกรธแล้ว กุชฌิ ก.
 โกรธ,เดือดดาล ปติตถิน ค.
 โกรธจัด อจจนตโกธน ค.
 โกงคันธนู ธนุ อาโรเปสี ,
 ธนุสส ชย โปเถสี
 โกง ,คต ,งอ โอภคค
 โกงคันธนู ธนุ อาโรเปสี ,
 ธนุสส ชย โปเถสี
 โกงจุก จูฬากรณ
 โกงम्म วุจฉติ
 โกงหนวด กบปิตมสสุ
 เกียจคร้าน กุสีต, อลส ,ตนทิต
 ความเกียจคร้าน อาลสิยํ นป.
 ความเฉื่อยชา อาลสสํ นป.
 เกียจคร้าน กุสีต, อลส ,ตนทิต
 เกี่ยวข้อง,ติดต่อ อุปรจติ ก.
 - ผูกมัด อุปนินพจติ ก.
 เกี่ยวข้อง,ประกอบ อุพยุมขติ ก.
 - การเกี่ยวข้อง อุปโยโค ป.
 - ก่อ,สร้างแล้ว อุปรจติ ก.
 เกี่ยวข้าว อุทธริตวา
 การเกี่ยวเนื่อง อาสโท ป.
 การเกี่ยวพัน อุปนินพโจ
 เกียจคร้าน กุสีต, อลส ,ตนทิต
 กุณจ ค.
 เกี่ยว,ตัด อวชนนทติ ก.
 เกี่ยวข้าว อุทธริตวา
 เกียรติ,ชื่อเสียง กิตติ,กิตติ อี.
 เกลียดชัง,สาปแช่ง อภิสัสติ
 เกลียวผ้า โวธฎฎิกกา
 เกลียดชัง อติหิเพติ ก.
 เกลียวผ้า โวธฎฎิกกา
 เกวียน สกฏ , อน นป.
 เกรียมกรอบ สุกขติ
 เกือก,รองเท้า อุปาหต กิ.

เกือกไม้ กญฺจปาพุกา อี.
 เกือกูล หิต
 เกือกูลมารดา มตเตยยา
 เกือกูลบิดา เปตเตยยา
 เกือกูลสมณะ สามณณ
 เกลื้อน กณฺฑุ (อี)
 เกลื้อ โลณ ,ลวณ
 เกลื้อ โลณ , ลวณ
 เกลื้อสีต่า กภาพโลณ นป.
 เกลื้อนกล่น,มากมาย อุปพพพห ค.
 เกลื้อนกลาด อนุวิกขิตต ค.
 เกลื้อน กณฺฑุ (อี)
 เกลื้อ โลณ ,ลวณ
 เกลื้อน กณฺฑุ (อี)
 เกลื้อ โลณ ,ลวณ
 เกลียวผ้า โวธฎฎิกกา
 เกรียวกราว,ประกาศ อุคฺโขเสติ ก.
 เกือกูล หิต
 เกือกูลมารดา มตเตยยา
 เกือกูลบิดา เปตเตยยา
 เกือกูลสมณะ สามณณ
 เกือกูล หิต,อนุกุล,อนุกุล ค.
 เกือกูลมารดา มตเตยยา
 เกือกูลบิดา เปตเตยยา
 เกือกูลสมณะ สามณณ
 ไก่อ ตัวผู้ กุกุกุโณ ,จรณาฐ
 ไก่อตัวเมีย กุกุกุ อี.
 ไก่อเล็กเล็ก สามคคิ กโรติ
 ไก่อ้อ อาสนน, สามนต,
 สนตค,สมิป,อวิหุร
 ไก่อ้อตาย มรณาภิกุสิโต
 ไก่อ้อมาก อจจาสนน ค.
 ไก่อ้อ กุกุกุโณ ,จรณาฐ
 ไก่อ้อ กิกิ อี.,กุพรีโก ป.
 ไก่อ้อสร,ราชสีห์,สิงห์ เกสรี ป.
 ไก่อ้อเล็กเล็ก สามคคิ กโรติ

ไกล้	อาสนน, สามนต, สนตีก,	ข้าวตอก	ลาข้
สมี่ป,อวิทूर		ขาว	โอทาท,เสต,สุกก
ไกล้ตาย	มรณากิภูลีโต	ข้าว	สาโร
	หมวด ข	ข้าวแดง	ปลูก
		ข้าว	โอทโน ,อนน้,โกชนีย้
		ข้าวกล้า	สสส์
ขนุน	ปนโส,กณฎกัผลั	ข้าวต้ม	ยาคุ
ขนาด (งู)	โกโค	ข้าวเหนียว	ยว,ยโวทโน
ขยัน	ปสุต,ทกโซ โหติ อนลโส	ข้าวสาร	ตณตุลั
ขยายความ	นิททัญจั	ข้าวสวย	ภตต,โอทโน,โกร
ขนม	บุโว	ข้าวราชการ	ราชภโฏ,ราชปุรีโส
ขย้า	โอปีเหตวา	ขาดอาหาร	ทุพุกิขยั
ขโมย	เถเนตวา	ขาดแคลน	เวกุลมาปนโน
ขยี้	วิทธีเสตวา	ข้าม	ติณณ
ขยะ	สงการั	ข้ามแล้ว	ตริตวา
ขลุบ	คุฬั	ขี้ (สัตว์)	ลณฑั
ขัน	สรกั	ขี้ (แพะ)	ลณฑิกา
ขั้ร้อง	คายนั	ขี้เซา	นิททาสีสี,นิททาสู
ขัดขึ้น	ปฏิพาหติ	ขี้ริ้ว	ปิไลตีก
ขัดกัน	ตพพิปรีโต	ขี้ร้อน	กัญจั
ขร้วตา	มหลลโก	ขู่	ขู่เสนโต,ตขเซสสติ,วมณโต
ขวัญ	มจคล, สิริ	ขุ่นเคือง	กูปิต
ขั้ร้อง	คายนั	ขุมทรัพย์	นิธิ,
ขั้ไป	ปาชนโต	ขุย (สะเก็ด)	จณณั
ขัดแข็ง	สนถมภิตวา	ชิงหูก	ตนตปสาเรติ
ขัดเกลา	สลเลข	ข้าวดอกไม้	วณฎั
ขั้บออก	ปาชนโต	เขาสัตว์	วิสาณ,สิงคั
ข่มขึ้น	อภิวิตวา	เขลา	พาล,มนท,อวิณณู,ชพ ,พาลิส
ขน	โลมา	เข้าใจผิด	โมเหนนาภิกูโต โหติ
ขาย	วิกกีณตติ,วิกุกยิโก	เข้าสู่กรรม	คพุกุปาคมิ
ข่ายพระบารมี	เวเนยยพนธู	เช่า	ขนุนโก
ขาด	ภิชชติ,ภินโน	เขมร	กมโพช,กมพูโซ
ขาล (ปี)	พยคขส่วจจรร-โร	เข้ม	สูจิ
ข้างขึ้น	ขุนหปกโซ,สุกกปกข	เข้มขึ้น	ติชณั
ข้างแรม	กาพปกโซ	เข้ญใจ	ทลิตโท,ทคคต,นิทโน,อภิจจโน
ขาดเขาวัว	ชวจฉินโน	แข่งขันกัน	ยัคคาหคณั

แขວນ	ລຄເຕວາ		ຫມວດ ຄ
ແຂັງ	ຄທໂທ , ຂໂຣ		
ແຂກປາຫຸນໂກ , ອາຄນຕູໂກ, ອຕິຄີ		ຄະແນນ	ລກຸຸ່
ແຂນ	ພາຫຸ, ກຸໂສ , ພາຫາ	ຄະນອງ	ກຸກຸຈຸຈີ່
ເຂີນ	ມງຸ	ຄຄຸ່ສັດ	ຄີ່, ຄຫມູໂຈ
ເຂຍ	ຂາມາຕູ	ຄມາຈາຣຍ໌	ປາໂມກໂໂ
ໄຫຼ່	ອຄຸທ໌	ຄັ່ງຄັ່ງ	ອາກຸລາ
ໄຫຼ່ໄກ່	ກຸກຸກຸຄຸຄຸທ໌	ຄັນຣມາສັນ	ຄນຣມາຫນ໌
ໄຫຼ່ຫວັດໃຫຍ່	ເສມຫໂຣໂຄ	ຄຣັ່ງສດ	ອລຕຕຕັກ
ໄຫຼ່	ຄີລາໂນ, ອາຕູໂຣ, ພຸຍາຈີໂຕ	ຄັນເບັດ	ຟລີສຍຸຄຸຈີ
ໄຫຼ່ຫວັດ	ປີນາໂສ , ນາສິກໂຣໂຄ	ຄັນນາ	ເກຫາຣມຣີຍາຫາ, ມຣີຍາຫາ
ໄຫຼ່ນ້ຳ	ອຸທັກ ຫຣີຕວາ	ຄວັນ	ຄູ່ມ
ຂວດ	ກາຈຕຸມໂພ	ຄັ່ງຄາວ	ຂຕຸກ, ອຊີນປຕຕາ, ວຄຸຄຸລີ
ຂວນຂວາຍນ້ອຍ	ອປໂປສສຸກ	ຄ່າອາຫາຣ	ປາກວຕຕ໌, ຄຕຕມຸລ໌
ເຂັ້ວ	ຫາຈາ	ຄ່າຈັ່ງ ຣາງວັລ	ຄຕີ, ຄຕຕເວຕນ໌, ມຸລ໌
ເຂື່ອນ	ອີນຫຊີລ	ຄາຄບໄມ້	ວີຄູປ໌
ຂອ	ຄິກຂຕີ, ຍາຈຕີ, ວາເຣຕີ, ວີຄຸຍາເປຕີ	ຄາງ	ຫນຸກ໌
ຂອງຫວານ	ຂຂຂກ໌, ກຣຫາໂຄ	ຄານຫາມ	ສີວິກາໂຍ
ຂອໄດ້ຮັບຂອບຄຸນ	ປີຕີປາໂມຂສສ ຄາຕີ ໂຫຕີ	ຄາບ	ຫໍສີຕວາ
ຂອໃຫ້ອາຍຸຢືນ	ວສສສຕາຍຸໂກ ໂຫຕີ , ວສສສຕຊີວີ	ຄ້ານ	ປຸກຸກຸຂປີສຸ
ຂອຄວາມຮ່ວມມື	ສມາຫເປຕວາ	ຄ່າຍຸພັກ	ຂນຮາວາຣ໌
ຂ້ອງ	ປລຸທໂໂ , ລຄໂຄ	ຄ້າ	ຄຄາ, ວາຈາ, ວຈີ, ວຈນ໌
ຂອບສຣະ	ໂສຄຸທຕີເຣ	ຄ້າພຸດ	ວຈນ໌ , ວາກຸຍ໌
ຂອນໄມ້	ຫຄໂຫ,	ຄນຟ້ອນຣ້າ	ນຄຸຄຸໂຄ , ນຄຸຄຸໂຄ, ນຄຸຄຸໂຄ
		ຄ້າຕອບ	ປຸກຸວາກຸຍ໌ , ອອຕຕຣ໌
		ຄ້າຄາມ	ປຄໂຫ , ອນຸໂຍໂຄ
		ຄ້າຄວາຍພຣະພຣ	ວຣຫານຄຄາ
		ຄ້າຂມ	ວາກຸຍ໌
		ຄ້າຄຳລ່າວຕູ່	ອຟຄຸກຸຂານ໌
		ຄ້າຂ້າວ	ອາໂລໂປ , ຄຟໂໂ
		ຄ້າປຣະກັນ	ປາກຸວິໂຄັ
		ຄອ ຄລ,	ຄີວາ , ຂນຣ
		ຄ້ອນ	ມຸຄຸຄໂຣ , ຄຸຄຸຄ໌
		ຄ້ອນເຫລັກ	ອຍຄຸຄຸຄ໌
		ຄ້ອມທອງ	ອີນຫໂຄປກາ
		ຄອຍ	ອາຄມຍນໂຕ, ອາຄເມນໂຕ

ค้นหา	วิจิณตวา	เครื่องปรุงอาหาร	พยณชน
คบเพลิง	อุกกา	เครื่องทา	วิเลปนั, วรรณกั
คนจน	ทुकคโต , ทลทโท,นทธโน	ครรูนเกา	ปาจรีโย
คนพอรำ	นฏฏโฏ , นฏโฏ,นโฏ	คำถูก	สุททวจนั
คำตอบ	ปฏิวากยั ,โอดตตรั	คำผิด	อสุททวจนั
คำถาม	ปญโห , อนุโยโค	คำนึ่งถึง	สมนนาทริตวา
กล่าวตู่	อพภกขานั	คำราม	คชชนโต
คมกล้า	ติกขั ,ติخين	คำสั่ง	อาณัตติวจนั
คตอาหาร	อาหารั วฑฒยีสุ	คนขับรด	สารถึ , รถาจารย์ , ปาชตุ ,สุโต
คนไทย	ทยยวาลี	เคียงป่าเคียงไหล่	สหจารย์
ครกกระเดื่อง	ปิฏจวัส,	เคียงกัน เทียบ	สัสนเชลิ
คร่าออก	ปริกสสมาโน	เครื่องจองจำ	พนธนั , อุททานั
ครอบฝา	นิกุชชติ	เครื่องบิน	อากาศยานั, เวหาสยานั
ครู่หนึ่ง	มุหุตตั , ตัมุหุตต, ตัขณั	เครื่องบินไอพ่น	อุสมเวหาสยานั
เครื่องประดับ	อาภรณ , อลงการ,ปสาธน	เครื่องห้าม	ปฏิปทขภูตา,ปฏิฆาตภูตา
คลัง	โกฏฐาคาโร	เครื่องเปลี่มใจ	วิตตุปรกรณั
คล้ายฤทธิ์	อิทธิยา วิสสฏฐ	เครื่องประดับ	ปสาธนั
คลองจักขุ	จกขุขุปั	คนเลี้ยงช้าง	หตถิปาโล
คลอด	ชายิ, วิชายิ , วุฏฐานั	ควาญช้าง	หตถิโคปโก
คลอดทหาร	ทารกั วิชายามิ	ควาย	มทิสั, มทิสั ,ลูลาโย
คลื่น	อุมิ, วีจิ	โค	โค,โคณ ,คาวี ,อสุโ ,พลททโท ,
ครองครอง	นิกุชชติ, ปฏิกุชชติ,ปฏิปชชติ	โคนม	เชนุ
ครอบงำ	ปริยาทาติ, อภิกวติ	ค่าภาษี ,ส่วย	สูงโก
ครอบงำทุกขั	ทุกขปเรต	ค้าขาย	สงโวหาโร
ครรรค์	คพโ , กุจฉิ	ค่าง	วิปกตั
ใคร่ครวญ	อุปธาเรนโต , อวชเซนโต	ค่างคาว	ชตุกา, อชินปตตา
เคราะห์ดี	ธณโณ , สุกตึ	คนงานวัด	อารามิโก
คับแคบ	อติสมพาโธ	คนจน	กปณมนุสุโส
ครั้งนั้น	อล , ตโต	คนคว่ำ	ปวิจโย,วิจันนโต
ครั้งศึกดำบรรพ์	โปราณกาโล	คนที่ต้องตาย	มจโจ
คนขายอาหาร	อาหารวิกุกยิโก	คนนอกศาสนา	ปาสนทโก, ปาสนโท
ความโกรธ	โกโป , โกรธนั	คนปลอมบวช	เถยยสัวาสโก
ความหิว	ขุททา, ชิมจฉา	คนสยาม	สยามรฏฐจิกา
ความกระหาย	ปิปาสา, ตสสนั	คนไถนา	กสโก
ความอึด	ตปปนั , โสทิจจัจ,ติตติ	คนกินเดน	วิฆาสาโท , ทมโก
ความต็ม	ปานั	คนบ้า	อุมมาโท ,อุมมตตโก

คนบ้านนอก	ชนปทวาสี , ขานปทา	ความไม่มีโรค	อาโรครภัย
คนเลี้ยงโค	โคโป , โคपालโก	ความไม่พอ	อดีตติ
คบหญ้า	ดินุกกา	ความมั่งมี	อชฎมภาโว
ควงไม้สาละ	สาละมูล	ความยากจน	ทลิตทภาโว
ความคิดเห็น	ทสสน	ความสำคัญ	สณณ
ความจงรักภักดี	สมมานนสมภตติ	ความเสื่อม	อปาโย
ความคุ้นเคย	วิสสาโส, ปริจโย, สนถโว	เครื่องหมาย	ลกขณิ , อภิญญาณิ
ความพยายาม	วាយโม , อุสสาโห,ปรกฏโม	คนไขน้ำ	เนตติโก
ความตาย	มรณิ ,กาลกิรียา	คนพูดมาก	กถาพหุโล
ความตื่น	ชาคโร , ชาครียา	คนดี	กถยานชฌาตยภูโต
ความยินดี	ปีติ, นนทิ, อานนโท ,หาโส, ปโม	คนชำนาญป่า	วนจรกา
โท		คนปกครอง	ปสาสนการี
ความเศร้าโศก	โสโก, โสจันิ	คนรับใช้	เจณฺโโก , จุฬุปลุจจาโก,
ความสงบ	สนติ, สมโถ, สโม		ปาทมูลิโก , เปสโส
ความสบาย	ผาสุกิ, อนามยิ,อาโรคยิ	คุกเข้า	ชนนุเกทิจตวา
ความอดทน	ชนติ, ตติทิกขา,ขมณิ	คุกความ	สนตชเชสิ
ความเอ็นดู	การุณณิ,อนุกมปา	คุมกันเป็นพวก	วคคพนธ
ความจริงใจ	สจจุปปาทน	ครุท	ครุโพ
ความช่วยเหลือ	หิตานุหิติ	คุณธรรม	สีลทิจฺจ
ความดี	สุกฺกั , สุกกั	คุ้มครอง	อารกขาวรณคฺตติ,ปาลโก , คฺตติ
ความรัก	เปมึ , สินเโ	คุย	สากจจํ กโรติ
ความรู้	พุทฺธิ, สุต	ค้าย	อุทธรนโต , วิยูหิตวา
ความรู้ตัว	สมปชฌณ	คุ้นเคย	วิสสาโส
ความล่าหลัง	โอสกุกน	คุณประโยชน์	สาตถ , อตถชน ,คู่ควร ,ภพโพ
ความพร้อมเพรียง	สามคฺคิ	คุณ	วจจํ , มีพหิ ,ลณทํ,มูลิ
ความเพียร	วาณิ ,วิริยิ	ความผิด	อปราโธ
ความงาม	โสภา, กนฺติ,ฉวิ, ชุติ	ความระแวง	อาสงก
ความร้อนระอุ	สนตاپน	คต ,งอ	วงก
ความพลัดพราก	วิปโยโค	ความพอใจ	อสุสาโ, อาสาส
ความเชื่อว่า..	อภินิเวสธมโม	ความไว้วางใจ	วิสสาโส
ความอุตสาหะ	อุตตสาโ	ความหมายคำสอน	สาสนตโ
ความยินดี รู้จักพอ	มตตถณฺตฺตาสงขาโต ,สนโตโส	ครองกรงกบิลพัสดุ์	กาปิลวตถวา
ความรู้ทางแพทย์	เวชชกมฺมสมปนโน	คนทำมาหากิน	กสิกมมาทการี
ความเบียดเบียน	วิหเสสา	ครองครัว	กุลิ
ความประพฤตินอกทาง	อุปฺปลกิรียา	ครองราชอาณาจักร	รฎฺจจาภิปาลน
ความเป็นอยู่	ชีวิโน	คล้องปาก	มุขรุพฺพภาโว

คิดหาหนทาง	อุปานวิมัสสา	ความผิด	อปราโธ
คิดสงสาร	กรุณา	คำให้พร	ปัสสิทิวริ
คิดตัดรอน	วินาสั อูปปาเทตฺ จินฺเตติ	คนกิเลสหนา	ปุถุชชนา
คณิตศาสตร์	คณิตสตุถั	แคฝอย	ปาริจฉตตโก, จิตตปาตล
คณะกรรมการสมาคม	สกกมมการี	แคร่	อฏฺณิยั
คติทางโลก	โลกโวหาโร	คู่กับบุญ	ปุณฺณสฺส นิพจันฺ โหติ วจันฺ
คัมภีร์	คณโถ	ใคร่ครวญ	นิสมม
เคารพนับถือ	ครุคารโว	คอก	วโซ
เคารพ	สกกจจั		
ครา	ทาโส		
คราแดง	ตมฺพทาจโโก		
เกล้าคลึง	อาลงฺกิตฺวา		
เคยเป็นข้าราชการ	ราชปุริสภุตฺตปุพฺโพ		

หมวด ข

เคาะ	อาโกภฺทิตฺ ,อาโกภฺเฐสิ	ฆ่า	วธิตฺวา, วธา, มาเรตฺวา
คุณ	คุโณ	เขี่ยน	โปเถตฺวา, ทฺสิตฺวา
คุ้นเคยกัน	วิสาสมาปชฺชนฺติ	เขี่ยนด้วยหาว	ตสาหิ ปหริตฺวา
เครื่องหมาย	จານีโย	ฆราวาส	ฆราวาโส
เคลื่อน	คลิตฺวา	ฆ้อง	คณฺฑิ, กรตาลี
ครองเรือน	ฆราวาโส	ฆ้อน	มุคฺคโร

หมวด ง

คิดแบบใหม่ๆ	จิตตามยนวนกมฺมตฺนฺติ		
ความหักใจ	จิตตนิเสโส		
ความรู้จัก	ชานนภาโว		
ความเบาบาง	ตฺนุกภาโว		
คิดชั่ว	ทฺวจฺจินฺติตฺตฺจินฺตึ	งดเว้น	วิรมฺติ, ปฏฺวิรวโถ
คิดจะช่วย	กามตา	งดงาม	สุภางฺคี
ความเป็นไท	ภุชิสฺสตา	งับ	คาบ ชาหฺติ
ความชั่ว	ทฺวจฺจริตฺ	งาข้าง	ทฺนฺตา
ความห่างไกล	ทฺฐีภาโว	งา (ถั่ว)	ติลั
คนเอาการงาน	ธฺรฺรคฺคาโ	ง้างปาก	มุขั วิวริตฺวา
ค้นคว้าธรรม	ธฺมฺมวิจโย	งาม	โสภณ, จารุ, สุภ, โสภติ, กนฺต
ความเข้าใจเหตุผล	ธฺมฺมณฺณฺตฺยาตฺถณฺณฺตฺตา	งาน	กมฺมณฺต, กิจจั
คนยิ่งใหญ่	นฺรุตฺโต	ง่าย	สุช
ความเห็นแตกต่าง	นานาทิฏฺฐิ	งู	อหิ, อลคโ, สบโป
คนละเอียดละออ	นิปฺโปณ		อาสิวิโส, อชฺคโร, ภุชโค
ครามรอบคอบ	นิสมม	งวงข้าง	โสณฺฑั
คนไร้สมรรถภาพ	ปรทตฺตฺตฺปชีวี	ง่วง	ถินมิทฺธ

วงเต็มที่	ถิ่นมัทสมงค์	จาม ไอ	ชิตกาส
วันดิน	ปจโวซ์	จาน ถ้วย	กัสน์ , ถาวิกา
เงิน	ธน์, รชต, สขณ, รุปีย	จิ่งหรีด	จิริ, ฌลลิกา
เงอะงะ	ชหา	จริง	ภูต
เงา	ฉายา	จิ่งจก	สรพู, ฆรโคลิกา
เง้อม	ปพภาโร	จัวร์	จัวร์
เง้อมเกิดเอง	อกตปพภาโร	จุก, อด	ถเกสิ
งั	พาล, ทนไธ, โมเหนนาภิกูโต	จุก, มวยผม	จูฟ
งอกงาม	พหุสิกตา	จุพาลงกรรมมหาฯ	จุพาลงกรรมหาวิซชาลโย
งอนไถ	รถสีส	จุงมือ	หตเถสุ, คเหตุวา
งอ ไค้ง	นมิตวา, ปฏิกุฎติ, โอบคค	จวบ	จุมพิตวา, ปริมชชิตวา
	หมวด จ	จวนแจ	อุปกุฎจา
		โจงกระเบน	กจฉน์ พนธิตวา
		จด (ถึง)	อาหจจ
		จน (คน)	กปโณ
จระเข้	สุสุมาโร , กุมภีโล	จมลง	นิมชชิตวา
จราจล	โกลาหล	เจนใจ	โยนิโสมนสิกาเรน สุปชาริต
จริยาวัตร	จริยา	เจตีย์พระศรีสรรเพชญุตญาณ	สิริสพพิชตาณณ
จุมุก	นาสา	เจาะ	วิชฌิตวา
จักรวาล	จกกวาฬ	เจาะหู	กณณวิชฌน
จักชูปอด	จกชุกาโณ	แจ่มแจ้ง	อาวิภูต
จักชุก	จกชุก	เจ้าถีน	เนาสิโก
จันทร์ (วัน)	จนทวาโร , สสิวาโร	เจ้าหน้าที	ราชปุริสา
จักชุกแพทย์	จกชุกเวชโซ	เจ้าของเรือน	เคหสามิโก, ฆรมานุสกา
จักกรี	จกกี	เจ้าโซลง	ยูลปติ
จัดพิมพ์	ปมุททิต , มุททิต	เจ้าเลห์	มายาวี
จัดแจง	สัริธาตุ , สัวิททวา , สขชชตวา , ปฎิยาเทย , ปริยาเทตวา	เจ้าศากยะ	สกุโก, สากิโย , สกยราชา , สากิโย
จัดการ	อกัส	เจริญวีย	วโยนุโค , วยปตโต , วโยวุทโธ
จับกลุ่ม	สนนิปาต	เจริญรอยตาม	อนุปายินี
จันท์ (น้ำ)	อาปาน	เจือกัน	สมเภท
จับ	คเหตุวา	จำแนก	สัวิภาค
จาร์ก	เลขน	จำ	ธารณ , ธาริต
จารีต ประเพณี	จาริตต	จำพรรษา	วสสาวาส อูปวสติ
จ่าย	วลยเชสิ	จอมคน	ปชาธิโป, นราธิโป, นริสสุโร
จำฝูง	ยูลปติ	จอบ	กุททาโล
จ้าง	ภติ, ภตวา , ภติตวา	จอมปลวก	วมมิกา

จงจำ	พจนัน	ชายคา	นิพพ, นิมพ์
	หมวด ฉ	ชาวเมือง	นาคร, นาครีโก
		ชาติไทย	ทยยชาติ
		ข้างสะเทิน	หตถิถลโ
ฉลาด	เฉโก, กุสโล, ปณทิตโต	ข้างน้อย	หตถิจฉาโป
	โกวิท, พยตโต	ข้างแก่	ฉินฉนหตถี
ฉัตร	ฉตต์	ข้างหนุ่ม	ตรรณหตถี
ฉาง	โกฏโ	ข้างตัวประเสริฐ	วรวารโณ
ฉาบ	วิลิมปติ, อุปลิมปิตวา	ชายผ้านุ่ง	นิवासณณโณ, ทุสสนุต
ฉิบหาย	นสฺสติ	ชายฝั่ง	ตีร์
ฉีกหนังสือ	ผาเลตวา	ข้างหม้อ	กุมภกาโร
ฉุด	อจฉินทิตวา	ข้างดอกไม้	มาลากาโร
โอบลง	ภสฺสี	ข้างไม้	วฑฺฒกั
เฉย	ตฺถุหิฏฺโ	ข้างทอง	กมฺมาโร
เฉือน	ฉินทิตวา	ข้างถาก	ตจฉกา
เฉื่อยชา	อลสชาติโก	ข้างทูก	ตฺนตฺวาโย, เปสกาโร
เฉวียงบ่า	เอกัสม์ กริตฺวา	ข้างกลับก	นหาปีโต
	หมวด ช	ชาวตลาด	อาปณโ
		ชายผ้า	ทสา, วตถทสา
		ชาวบ้าน	คามวาสีโน
ชลอปีก	ปกฺเข วิสฺสชเชตฺวา	ข้างศร	อุสุกาโร
ชนะ	ฉินิ	ข้างถาก	ตจฉกา
ชักดาบ	อสี, นิกฺกชฺฉมิ	ชาม	ถาวิกา
ชักมา,ดึง,ฉุด	อาภณทิตฺวา	ชายคา	นิมพโ
ชักชวน	สมาทเปตฺวา	ชำระ	โรวิตฺวา
ชยมงคล	ชยมงคฺโล	ชำระวิหาร	วิหารปฏิชชคกั
ชัยพฤษ์	ชยสุวณฺณปฺปฝั	ชำระ (คัมภีร์)	โสธนั ,ปโสธิตั, โสธิต
ชัยภูเข	วนสนฺโ, ปพพตคหนั	ชำแรก	ปทาเลตวา
ชังด,หยุด (ยา)	ติฉิน	ชำนาญ	วสี, ปคฺโณ, อุปโค
ข้าง	หตถี	ชำแหละ	อุพพตเตตฺวา
ข้างพราย	มาตจฺโค, กรี, กุณชโร	ชิง	อจฉินทิตฺวา
	นาโค, คฺโซ, วารโณ	ชิงวิต	ชีวิตั
ข้างพัง	หตถินิ, กรณฺกา	ขึ้นเนื้อ	มัสเปสิ
ข้างร่น	กลโ, ภิงโค	ขึ้นเล็กขึ้นน้อย	ทิราหิรั
ชาย	ปุริโส	ชิตัน	กุลุปโก
ชา (น้ำ)	จาหา	ชี้	องคฺุเลีย ทสฺสิยมานา , นิตฺทิสนโต

ชิ้นน้อย	โจลก		หมวด ช
ชี้แจง	ปฏินิเวตตวา		
ชุ่มชื้น	ดินต์	ซักผ้า	โธวี
ชุ่ม	อารตต์, เตเมตวา	ซั่มมัน (ข้าง)	มตต
ชุก (ฝน)	อารตต์	ชากงู	อหิกุณป์
ชุงวง	โสณท์ อุกุขิปิตวา	ช่านออก	นิกุขนต,นิสสรนต
ชั่วโมง	ฆฎีกา	ช้าย	วาม
ชั่วร้าย	จณฺโฑ	ชี้เหล็ก	อยสลาภ
ชื่อเสียง	กิตติคุโน, กิตติสทโท	ชั่มประตุ	โกฏจก
เช็ด	ปถณฺ, ปุณฺจิตวา	ชูปผอม ,เหยียว	มิลายี
เช็ดถูสี	รโฆหรณฺ	ชูปผอม	ลูโซ, กิโส ทุพพณฺโณ , สุสสิตวา
แข่ง,สาป	อภิสปีตวา	ชิมซาบ	ลิปปติ
ใช้ (รับ)	เปสน	ชื้อตรง	ปคุโน, อชินมท, อุซุ
ใช้สอย	ปริโฆเซตวา,ปริโภค	ชื้อ	กโย , กิณนโต,กีนาคิ
เขว (เร็ว)	ชว, สีมชโว	ชอก	กณฺทโร
เขิงบันได	โสปาณปาหมุถ, โสปาณปริโยसान	ชอน	ปริคฺยหนตติ, ปฏิจฉาเทติ
เขิงตะกอน	จิตกา	ช้อมมวอย	ยุทฺธึ ยุชฺเมตวา , นิลิน,
เขิงเขา	ปพฺพตปาหิ	ช้อม	ทมิตวา
ชนทุกชาติทุกชั้น	นนานโคตตนา นานานชชช	ชวนแซ	อุกกุฏิกโก ,ปริพภมิ
ชนม์ชีพ	ชีวิต		หมวด ฉ
เชียว (น้ำ)	จณฺชโสต		
เชื้อ	สทฺทหิตวา, ปฏิสยจิกขนต	ญาติ	สาโลหิต, ญาติ, ญาตโก
	ปสาเทตวา, ชโม , สทฺเทตวา		พนฺธุ
เชื้อก	รสมิโย,รชช, โยตต	ญาณจักษุ	ญาณโลจโน
เชื้อด	อุปปาฏฺตวา		
ชวด (ปี)	มุสิกส์วจจร์		หมวด ฎ
ช่อฟ้า	กณฺณนิกา		
ชอกช้า	กิลมิตวา	ฎีกา	ทีปนี, ฎีกา
ช่อง	ฉทฺท		
ช่องทาง	วิวร		
ช่องหู	กณฺณโสต		
ชอบใจ	รุจิ, รุจิต		

	หมวด ด	มิถุนายน	เชษฐมาโส
		กรกฎาคม	อาสาหมาโส
ด้บัวบ	วิชฌายีสู	สิงหาคม	สาวณมาโส
ดงไม้	อฎวี	กันยายน	โปฎฐมาโส
ดนตรี	คีต, สงคีต	ตุลาคม	อสสยขมาโส
ต่ำ	อกโกสิ, อกกฏโจ	พฤศจิกายน	กตติกมาโส, ปจมาโส
ต่าง, งาม	กพร	ธันวาคม	มาคสิรมาโส
ดาบส	ดาบโส	เดือดร้อน	วิเหเจติ
ดาษตื่น	อาพทช	ดวงจันทร์	จนโท, จนทิมมา, สสี (บุ)
ด้าย	สุดต, ตนติ, ตนต		นภขตตราชา
ดาว	ดารา, นภขตต, ตารกา, โชติ	ดวงอาทิตย์	อาทิจโจ, สุริโย, ทิวากโร
ดิน	มตติก		ทินกโร, ภาณ (บุ)
ดินเหนียว	มตติกา	ดอกไม้	กุสม, ปุฬ
ดี	ภทท, สุกฎ, สุกก, สาธ, สุข	ดอกบัว	กมล, อุปล, ปทุม, ปทุม, โปกษร
ดีใจ	ตุฎฐมานโส	ดอกชัยพฤกษ์	โพรณกาโล
ดีม	ปิวามิ, ปาน, ปิวติ		
ดีกดำบรรพ์	โพรณกาโล		
ดำ	กาฬ, กาก,		หมวด ต
ดำเนินไป	คโต, ปชชนโต		
ดำรงค์	จตวา	ตะเกียง	ทีปิกา, ปทีป
เด็กหญิง	ทาริกา, กุมารี	ตะขาบ	สตปที (บุ)
เด็กชาย	ทารโก, กุมาร	ตะโกน	มหาสททำ นิจฉาเทสิ
เดรัจฉาน	ติรจฉาน, ติรจฉานคโต, สตโต	ตะคอก	ขุเสนโต, วมณโต
แดง	รตต, ตมพ, โลहित	ตะไคร้	ภูตินก, ภูติณ
แดนบ้าน	คามุปจาโร	ตระหนี่	มจจรร, มจเจอร์
เดิน	ปาเทหิ คโต	ตระกุล	กุล
เดินทาง	มคคปฏิปนโน	ตระเตรียม	สวิทิตวา, ปฎิยชเซตวา
เดินสำรวจ	จงกมติ	ตรัสรู้	ปพุชมติ
เดินสมาธิ	จงกมติ	ตรง	อุช,
เดี่ยวนี่	อิทานิ	ตรงกันข้าม	ตพพิปริโต
เดือน	มาโส	ตรวจตรา	สมมสิตวา
มกราคม	มุสสมมาโส, ปุสสมมาโส	ตรวจปรุ้พ	วณณโสธก
กุมภาพันธ์	มาฆมาโส	ตรอก	รจฉา, รธิกา
มีนาคม	ผคคมาโส	ตลาด	อาปาณ
เมษายน	จิตตมาตส	ตลอดชีวิต	ยาวชีวิ
พฤษภาคม	วิสาขมาโส, เวสาขมาโส	ตลอดมา	กาเลน กาล

ตุ๊กแตน	สลกั, ปฏุงค์	ตามสบาย	ยถาสุขั, ยถาผาสูกั
ตักเตือน	โจทยติ, โวทติ, โววาท ทัตวา	ตามความสามารถ	ยถาพลั, ยถาสตติยา
ตั้ง	ปีจิกา, ปีจ , อาสนั	ตามประทีป	ทีปี ชาเลตวา
ตั้งใจทำ,แก้ง	สญจิจจ กตั	ตามลำดับ	อนุปุพเพน, อนุกุกเมน ,ปฏิปาฏิยา
ตั้งครรรค์	ตสสา คพโภ ปตมฺจาสี	ตามโอกาส	กทาจิ, กรหจิ
ตัตรอน	วินาสั อุปปาเทสิ	ติดตาม	อนุพนธมานา, อนุปายินี
ตัด	ฉินทติ (ฉิท+อ) ฉินทิตวา, เฉตวา, อจฉินทิตวา	ตี	อนวุตตติ,อนุคจจติ
ตั้งสำนัก	ปฏิวสติ	ตีน	ปหริตวา, ภินทิตวา
ตั้งตน	จเปติ	ตุ๊กตา	ปาโท
ตั้งมั่น	ปติมฺจาสี	ตุ๊กแตน	จีตติกา, จีตติกา, ปญจาลิกา
ตก (ฝน)	วสสติ, ปวสสติ	ตุ๊กแก	สลกั, ปฏุงค์
ตก (ของ)	ภสสติ, ปตติ, ปปตติ	ตุ่มน้ำ	สรพฺ, ขรโคติกา
ตก (อาทิตยั)	อตุถงคมติ	ตุ่มหู	อุทกจจาฏิ
ตกลง,ยอมรับ	ปฏิขานาติ	ตุลาคม (เดือน)	วลลิกา, กุณฺทลานิ
ตกแต่งไทยทาน	ปฏิปาเทสิ	ตุ้ (กล่าว)	อสุสยฺขมาโส
ตกอยู่ในอำนาจ	วสั อนุวุตตติ	ตัวหมัด	อพฺภาจิกฺขิ
ตกเป็นเมืองขึ้น	วสั คตา, หตถคตั อโหสิ	แตกตื่น	อุปัปาทโก
ตกไข่	อนฺขานิ วิชายิ	แตกร้าง	สงฺขุภิ
ต้น,แรก,ที่ ๑	ดาว, ปจม	แต่งตัว	ภณฺฑนั
ต้นहन	นิยามโก, มหานาวิโก , โปตวาโ	แตก	อลงกรโรติ, ปสาเธติ
ต้นเหตุ	สมฺมฺจจัน, อตถุปตติ	แตกฉาน	ปฏิยาเทสิ, ปิลนธติ , อภิสงฺขโรติ
ต้นรูกฟ้า	อชฺชุนรูกฺโข	แต่งกวาง	ภิชฺชติ ,ภินโน (ภิท+ย) , ผลิต
ต้นโพธิ์	อสุสโต, โพธิรูกฺโข	แต่งไม	ปภินนณานวา
ต้นไทร	นิโครโธ, วโณ	แต่งหนุ	กุกการี (อิ)
ต้นรัง	สาสรูกฺโข	แต่งตั้ง	ติปฺสุ, วลลิกา
ต้นไม้	ปาทโป, รูกฺโข	แตะต้อง	นาคลตา, ฌสา
ต้นไม้เจ้าป่า	วนปฺปติ	ตำบ	ปญญาปโก,
ตาลปัตร	ตาลวณฺณั	ตำ	อามสิตวา , จานนฺตเร จเปติ
ตา	เนตโต, จกฺขุ,	ตำซ้ำ	ชนปทคาโม
ตา,ปู	เอยฺโยโก	ตำนาน	นีจั
ตาบอด	อนฺธจกฺขุ	ตำรวจ	หีน, นิหีน, ลามก, โอมก , อิตฺตร
ตามัว	จกฺขุทุพฺพลั	ตำหนิ	นิธานวตฺตุ
ตาผ้าขาว	ปณฺทรจกฺขุ	เตียง	ราชปฺริโส, ราชภโณ
ต่างประเทศ	วิทโส	เตรียมต่อสู้	ครหติ
ตามใจตนเอง	สเก วเส วตตติ , อตฺตาทิปเตยฺยั		มณฺจั ,
			ยฺทุธปกรณสัวิทหนั

เต้านม	ถัน	ทิศตะวันตก	ปตฺยิจิ, ปจฉิมทิสสา
เตาไฟ	อุทฺธณํ	ทิศปัจฉิม	ปจฉิมทิสสา
เต่า	กจฺจโป	ทิศปราจีน	ปาจีนทิสสา
โต	มหนตฺ, ภูล	ทิศเหนือ	อุทฺยิจิ (นบุ) , อุตฺตรทิสสา
ตอก	ลาไซ	ทิศใต้	อปาจี, ทกฺขิมทิสสา
ตอ	ชาณฺ	ทิศอาคเนย์	ปุพฺพทกฺขิมาทิสสา
ต้องการ	ปตฺยถติ, ปฏฺยจติ, อิจฺฉติ	ทิศอีสาน	ปุพฺพุตฺตรทิสสา
	อตฺโถ	ที่นอน	สยณํ, เสยยา
ต้องอาบัติ	อาปตฺตี อาปชฺชมาโน	ที่ประทับนั่ง	ปณฺทกฺกัมพโล, สีลาสนํ
ตอบ	วิสสชฺชนํ , วิสสชฺชเชติ	ที่อาศัย	อุปสฺสโย, เสนาสนํ
ต้อนรับ	ปจฺจกฺคฺคฺมณํ	เที่ยว	จรติ, วิจริ, อาหิณฺหนติ
ต้องการอะไร	กิมตฺถํ	ท้องถิ่น,ท้องถิ่นน้ำ	กฺจฺฉิ
ต้อนรับปีใหม่	ปุพฺพสํวจฺจเร วิตฺติวตฺเต	ห้อง, พุง	อุทฺธ
ตรอก	รจฺจา, รลิกา	ห้องไม้	ทณฺโฑ , กฺญฺโจ
	หมวด ด	ห้องเที่ยว	สํสรณฺติ, สณฺจเรติ
ถาม	ปุจฺฉิ, ปุจฺฉา, ปุจฺฉวจนํ	ห้อง	สุวณฺณํ, กณฺกํ, ชาตฺรูปํ ,กาณฺจนํ
เถาะ (ปี)	สสสํวจฺจรํ		หมวด ช
	หมวด ท	ธันวาคม (ปี)	มาคสิรมาโส
ทั้งปวง ทั้งสิ้น	สพฺพ, สกฺล, นิสฺเสน , สมตฺต	ธง	ธโช
ทะเล	อุทฺธิ, สมุทฺโท, อณฺณโว , สาคโร,	ธรรมมาสน์	ธมฺมาสนํ, ธมฺมปลลฺงฺโก
ทัพพี,ช้อน	กฺจฺจฺฉุ(บุ) , ทพฺพิ (อิ)	ตุระ	ตุรํ
ท่าเรือ	นาวาติตฺถํ, นาวาปตฺติจฺจานํ		หมวด น
ท่าอาบน้ำ	นหานติตฺถํ		
ทาน	ทานํ	นรก	นิริโย
ท่าน	ตุมฺห	นก	สกุณฺ, สกฺุณฺี, อณฺทโช
ทุกเดือน	มาเส มาเส, อนุมาเส		วิคฺโข, อนุโช, ทวิโช
ทุกปี	อนุสํวจฺจรํ	นกแก้ว,นกแขกเต้า	สุโก, สุโว
ทุกปีภักษ์	อนวชฺชตฺตมาโส	นกพิราบ	กโปโต, กุกฺกฺโ, ปาราวโต
ทุกวัน	ทิวเส ทิวเส, ทิเน ทิเน	นกยูง	โมโร, มยุโร
ทั่วไป	สาธารณํ, สามณฺณ	นกยาง	ผโก, ผลากา
ทิศ	ทิสสา	นกดูเหว่า	โกลิกา
ทิศเฉียง	อนุทิสสา, วิทิสสา	นกเค้า	อุลฺลูโก
ทิศตะวันออก	ปุรตฺถิมทิสสา, ปุพฺพทิสสา	นม (น้ำ)	ชีรํ, ถณฺณํ

นมส้ม	ทธี	เนื้อ, กวาง,แก้ง	มิโตะ
นัยน์ตา	อกุชชี	เนื่องๆ	อภิณห์, อภิภุชณ
นั่ง	นีสิตติ, นีสินัน	น้ำ	อุทกั, โอกั ,ทกั
นักบวช	ปพพชิตโต, ปรีพพชโก		วาริ, สลิล , ชล ,อมพ , อดโน
นักสืบ	จรปุริโส, จารปุริโส, คฺยหปุริโส, คฺตตปุริโส	น้ำ (ธาตุ)	อาโป
นั่งก้มหน้า	อโธ โอลเกตวา นีสิตติ, อโธมุโข นีสิตติ	น้ำใช้	ปริโภชนีย อุกกั
นั่งขาขวาว	นีสินนา ตณฺฑุเล โธวติ	น้ำดื่ม	ปานั , ปานียั, อุทกั
นั่งขัดสมาธิ	ปลลงกั อากุชิตวา นีสิตติ	น้ำตา	อสสุ (นป), เนตตชล
นั่งจับเข่าคุย	อุปนินนถกั กเถตวา นีสิตติ	น้ำนม	บโย, ซีริ
นั่งถอนใจ	นิตถุนนโต นีสิตติ, ชนนุเกหิ วิจรติ	น้ำลาย	เชพ
นั่งรอกอย	เวลั อากมยมาโน นีสิตติ	น้ำลาไหล	ลาลา
นั่งหลับตา	อกุชชีนิ นิम्मิลेतวา นีสิตติ	ในระหว่าง	อนตรา, อนตร
นั่งหันหลังให้	ปริวาเรตวา นีสิตติ	น้องชาย	อนุโซ, กนิฏโธ, กนิฏฐภาตา
นา	ปิฏจึ ทตวา นีสิตติ , พหิมุโข นีสิตติ	นอนคิด,วางแผน	อุบายั จินเตนโต นิปชชิต
นาน	เขตต์	น้อมลงกราบ	อุบายั จินเตติ
นาค	จิรั , อทธานั	น้อย	สิรสสา นิปติ, อุเรน นีสิตติ
นาที่	นาโค	จำนวน	อปโป
นาคราช	ชนั	ขนาด	ชุตทก
นางพยาบาล	นาคราชา, สปปราชา , วาสูกิ	รูปร่าง	จุพ, อดุ
นายพราน	คิลานุปฏฐายิกา, สปปายการิกา		หมวด บ
นายประกัน	เนสาโท, ลุททโก	บด	ขัสติ, ปีสติ, ปิสติ
นาฬิกา	ปาฏิกโกโค, ปฏิกู	บางแห่ง,บางที่	กตถจจิ,
นิทาน	โหราโลจนั, ฆฎิกายตณั	บาป	ปาปั, กิพพิสั, อุกุสลั,ทุจจริตั, กณห์
นิ้ว	นิทาน	บาตร	ปตโต
นिरันตร	อจจรา, ปาณิ, องคูลิ	บาน, ผริ	ปุปผติ, ปุปผิต
นิตย	นिरนตร	บ้าน	คาโม, ฆโร, นิเวสนั
นิครนถ	นิจจั, นิจจกัล, สทา	บันได	โสปลาณ, นิสเสณิ (อิ)
นิพพาน	นิคณโส , อเจลก, ทิฆมพโร	บรรลุ	อธิคจจติ, ปาปุณชาติ
นั่ง ,อบ	โมกโข, นิโรโธ, ตณฺหกชโย	ปีบคั้น	อุปปีเพติ, โอปปีเพติ
นุ่งผ้า	ทุกชกชโย, วิมุตติ,นิพพาน	บุญ	กุสลั, ปุณณั, สุกกั , สุกจริตั
เนื้อ	เสทติ , เสทิต	บุชา	ปุชา, ปุชนั , ปุเชติ
	นิวาเสตวา, ปารุปีตวา , ปรีทิตวา	เบ็ด	พลิส
	มัส	ใบไม้	ปลาโส, ปตตั, ปณณั

เบื้องต้น	บุพพก, ตาว, ปจฺม	บอด	อนธ
เบื้องต้น	ปริยนต, ปริโยสานํ	บ่อ	กูโป
เบียดเบียน	หีสติ, วิหีสติ, พาทติ , วิเหธติ		
เบียดเสียด	ฆณฺณุตติ, อุปนฺนํสติ		
บ่วง	ราหุลํ		
บำเพ็ญ	ปุริตติ, ปริปุริตติ, ปริปุริตตวา		หมวด ป
เบา	ลหุก, ตนุก		
บ่อน้ำ	อุทปานํ, ปานกูปิ	ปฐพี ,แผ่นดิน	ปจวี
บอก	อาจิกขติ, กเถติ, วทติ , อาโรเจสิ	ปฏิสันถาร	กตปฏิสนฺถาร , กตปฏิสมโมทน
บริหาร	ปริหฺรติ	ปวารณา	ปวาเรตวา
บริจาต	ปริจฺจขติ	ปัดกวาด	สมมชขติ, โอปุณฺณติ
บริบูรณ์	ปริปุณฺณํ	ปั้นปูน	สงฺขุภติ, ขุภติ
บริสุทธิ์	ปริสุทฺธํ, วิโสธติ, วิสุขมฺมติ	ปัสสาวะ	ปัสสาโว, มุตตํ
บรรจุจนเต็ม	ปุเรติ	ประทีป	ทีโป, ปทีโป, ปชฺโชโต
บรรลู่	อริคฺจฺจติ, ปตฺโต ,ปาปุณฺณาติ	ปฏิสันถาร	กตปฏิสนฺถาร, กตปฏิสมโมทน
บรรทม	นิปชฺชติ, นิปนฺโน,	ปฏิเสธ	ปฏิเสธติ, ปฏิกฺขิปีติ ,ปฏิพาหติ
บังเกิด	นิพฺพตฺตติ, นิพฺพตฺติ	ประมื่อ	ปหฺรติ, ปโปไปเสติ ,ปโปไปญฺเฐติ
	อุปชฺชติ, อุปฺปนฺโน	ประกาศ	ปกาสเสติ, ปเวเทติ,วิภาเวติ
บังเทิง	อาโมหติ , มุทิตา	ประทับอยู่	วิหฺรติ
บากบั่น	ปรกฺกโม, ปรกฺกมฺมติ	ประทีป	ทีโป , ปทีโป ,ปชฺโชโต
เบิกบาน	ปโมหติ , อตฺตมโน , วิปฺพาริก	ปรองดอง	สามคฺคี ,สมคฺค
บันเทิงเบิกบาน	อาโมหิตปฺปโมหิตํ	ประมาณตน	อตฺตโน ปมาณํ
บานเวลาเช้า	ปาตมุลฺลํ	ประกอบความเพียร	ปธานํ อญฺญชฺมาโน
บุตร	ปุตฺโต	ประทับตรา	ลณฺณโต
บูชา	ยิณฺฺ	ประพันธ์	ปพฺนธ-
บำเพ็ญ	ปริบฺรูติ	ประเล้าประโลม	ปโลภิตโต
บำเรอ	ปริจฺรติ	ประดับประดา	อลงกตปฏฺิยตฺตํ
บำรุง	อุปฺภุจฺหติ	ประดับ	ปฏฺิยาเทสิ, อลงฺกโรติ, มณฺชยติ ,
บีบคั้น	ทหติ		ปสาธติ , ปีลนฺธติ , อภิสงฺขโร
เบื้องหน้า	ปรายนํ, ปรํ	ประกาศ	ปกาสเสติ , อุคฺโขเสติ
เบียดเบียน	อุปฺโรธติ ,ทหณํ, วิพาทติ		,ปเวเทติ ,วิภาเวติ
	เหฺลยติ ,ปีฬติ	ประกอบ	สมนฺนาคโต , ปโยชิตวา , โยเชตวา
ใบตะไคร่น้ำ	เอรกปตฺตํ	ประมวลเข้า	สมปฺปนฺนเตติ , สมนฺนาหฺรติ
ใบบัว	โปกฺขรํ	ประสพ	ปสวติ ,เอธติ,อริคฺจฺจติ,สมปาปุณฺณาติ
โอบ	โปเถติ ,โปถฺยเต	ประมวลเข้า	สมปฺปนฺนเตติ, สมนฺนาหฺรติ
บรรเทา	วิโนเทติ , นุทติ	ประสพ	ปสวติ, เอธติ, อริคฺจฺจติ,สมปาปุณฺณาติ

ประเสริฐ	เสฏฐ, วิสฏฐ , อนุตตร	ปรุงยา	ภสชชโยเซตวา
ปกครอง	ปลาสติ, ปริหฺรติ	ปรีกษา	มนฺเตติ , มนฺเตยฺย
ปลงลง	โธตาเรติ, โอรฺเปติ , นิกฺขิปติ	ปลา	มจฺโฉ , ชลฺโซ , วาริโซ , ชลจาโร
ปลา	มจฺโฉ, ชลฺโซ, วาริโซ , ชลจโร	ปลาย ,ส่วนสุด	อคฺคํ , อนตํ ,โกฏฺฐิ ,มตฺถก,
ปากกา	เลขณี, มลฺลเลขณี (อิ)	ปรีโยสาน,	
ป่าช้า	อาพาหนํ, สุสานํ ,อามกฺสุสานํ		ปรียฺนต
ปาฏิหาริย์	ปาฏิหาริยํ, ปาฏิหิรํ , ปาฏิเหรํ	ปลัน	อจฺฉินฺทิตฺวา
ปรากฏมีชื่อเสียง	ปฺลยฺมาต, ปากฺภู, วิสฺสุต, อภิญฺณ	ปลอบ	อสฺสาเสตฺวา
าด		ปักมัน	อวฏฺฐจฺิต , อวตฺถิต
ปรากฏ	อุปฏฺฐาติ, ขายติ, ปฺลยฺมายติ	ปิดกวาด	สมฺมชฺชติ , โอปฺปฺลยฺชติ
ปรารถนา	อิจฺฉติ, ปตฺเถติ, ปตฺถนํ จเปติ	ปิ่นปวน	สงฺขุภฺติ , ขุภฺติ
ปิดประตู	ทวารํ ปิธาย	ปรากฏ	ปาตฺตุโรหิสิ , ปาตฺตุภฺวิ , อุปฏฺฐาติ ,ปฺล
ปิดหน้าต่าง	วาทฺปานํ วิวฺรติ	มายติ	
ปี	สมํ, สํวจฺจโร, สํวจฺจรํ , วสฺสํ , สกํ		ปากโฏ ,ปฺลยฺมาต , วิสฺสุต , ขายติ
ปีกนก	ปกฺโข , ปตฺตํ, ปิณฺขํ	ปรารถนา	อิจฺฉติ , ปตฺเถติ , ปตฺถนํ จเปติ
ปู่, ตา	อฺยโยโก, ปิตามโ	ปล่อย	มฺลยฺจติ
เปลวไฟ	ขาลา, ลีขา, อจฺจิ, (นปฺ)	เป็น , มี	โหติ , อตฺถิ , ภวติ
เป็นเจ้าของ,เป็นใหญ่	ปติ, สามิ, อิสฺสร,อภิญฺ	เป็นไป	ปวตฺตติ , วตฺตติ ,สํวตฺตติ
เป็นเอก	เอก, อหฺตฺย	เป็นอยู่	ชีวติ , ชีวิตํ กปฺเปติ ,วาสํ กปฺเปติ
เปล่งเสียง	สทฺทํ อจฺฉาเรติ , สทฺทํ กโรติ	เป็นหัวหน้า	ปฺพุพฺพคม , ปมฺข , ปธาน ,
เปียก	ติมิตฺวา, เตมยฺติ , ตีมยฺติ		โมกฺข, ปาโมกฺข
เปรี้ยว	ตกฺกํ, ฆตํ	เป็นเจ้าของ ,เป็นใหญ่	ปติ , สามิ , อิสฺสร ,อภิญฺ
เปือกตม	กทฺทโม , กลลํ	เป็นเอก	เอก , อหฺตฺย
โปรยลง	อาทฺริติ, โอปฺนฺาติ	เปล่งเสียง	สทฺทํ นิจฺฉาเรติ , สทฺทํ กโรติ
ป้องกัน,สายหน้า	นลาญฺเฏ หตฺถํ จเปสิ	ปลงลง	โธตาเรติ , โอรฺเปติ , นิกฺขิปติ
	คิวั จาเลสิ, สีสิ จาเลสิ	ปลอมตัว	อณฺยตฺกเวเสน , เทวตฺวาณณฺณ
ไป, ดำเนินไป	อคฺมาสิ, ปายาสิ, ปฏฺิปฺขชิ	ปลาเค็ม	สุกฺขมจฺโฉ
ปาฏิหาริย์	ปาฏิหาริยํ,ปาฏิหิรํ, ปาฏิเหรํ	ปลาย	อคฺค , มตฺถปรีโยสาน ปรียฺนต
ปาก	มุข , โฏฏ	ปิ้ง ย่าง เผา	องฺคารปฺก , องฺคารปฺจิต
ไป	คจฺฉติ ,คมิ ,ยาติ	ปิด ,กั้น , อุด	ปิทฺหิตฺวา, ปิธาย,ถเกตฺวา,
ปี	สํวจฺจโร ,สํวจฺจรํ ,วสฺสํ		ธาเรติ,ปิทฺหิต ,นิวาเรติ,
ป่าดง	อฏฺฐิ	ปีกนก	ปกฺโข , ปตฺตํ,ปิณฺขํ
ป่า	วนํ , อรณฺญํ ,	แบ่งท้าว	วาสฺจฺฉณฺณํ
ป่าช้า (เก็บศพ)	อามกฺสุสานํ , สุสานํ	ปรีฟ	โสธยปฺณณ
ป่าช้า (เผา)	อาพาหนํ	ปากกา	เลขณี , มลฺลเลขณี
ปานดวงใจ	ปานสมํ	ปากกาหมึกซึม	นาฬเลขณี

ปลูกหมอน พิมโพนจิมิลิกา
 ปูนอน มลจตุรณ
 ปลูกต วา ปตถริตวา ,อตถริตวา,ปณณาเปต
 ,สนถริตวา ,ปณตต
 ปู ,ตา อยโยโก , ปิตามโ
 เป็นลม มุจฉา
 เปลวไฟ ชาลา , สีชา ,อจจิ
 ประเทศเขมร กมโพโซ ,กมพูโซ
 ประสบความสำเร็จ กम्मสทธิ ปตโต
 เปรียบด้วย.. อุมมา
 ประดับด้วยคุณ คุณะหิ ภูสิโต
 ปล่อยวาง ไม่อาลัย จาโค ภูนิสสุโค มุตติ , อนาลโย
 เป็นผู้ตื่น ชาครโร
 ประทับกับราษฎร ทยยธฐจวาสิหิ สหวาสิ
 แผลเป็นไทย ทยยภาสาปริวตตนิ
 ประสพทุกข์เข็ญ ทุกโขปโค
 เป็นไท ภูชิสตดา
 ปฏิบัติธรรม ธมมานุธมมปสุโต
 ประโยชน์ อตถโ , สาร ,
 เป็นหลักฐาน นิธานภูตดา
 ปราศจากโรค นิรามโย
 เป็นสุขเกษมศานต์ นิพภโย โหติ อุกุโตภโย, นิรุพททโว
 ประรณนา อิจฉติ ,ปตถติ, ตณห
 ปัญหา ปณโห
 ปราศจากความบ่ากบั่น ปรุกกมวิริหิโต
 แผล ปริวตตยฺ
 ปกครอง ปสาสน
 ปกปิด ปฏิจฉาเทตวา , นิคูหิตวา
 ปรากฏแล้ว ปากภูฏิตดา
 เป็นเครื่องห้าม ปฏิปกขภูตดา โหนติ , ภูฆาตภูตดา
 ปูนซีเมนต์ กาฬกณณํ
 ปลูกอมบวช เถยยสํวาสก
 ประเสริฐสุด เสฏฺ , วิสิฏฺ ,อนุตตร
 เปล่า ,ไร้ประโยชน์ นิรตถก , โมฆ
 ประทีป ปทีโป

ปฏิบัติหย่อนไป กามสุขลลิกานุโยโค
 เป็นเครื่องหมาย จานีโย
 ประการ ,ประเภท ปเภท
 เป็นหนี้บุญคุณ ปการํ อธิมาทานํ
 ประเทศไทย ทยยปโปเทโส
 ประพฤติตนเป็นตัวอย่าง ภูฏิจานุกตติยา สีลภูฏิจิสมปนนา
 เป็นแบบอย่าง ภูฏิจานุกตติกา
 ประโยชน์สุขที่ยั่งยืน ภูฏิมรตตํ ภูฏิตสุขาวหา
 ประเทศยุโรป ทยยภาสาย ยุโรป อิติ เอวรนาโม
 ประโยชน์ในทางทรัพย์สิน ธนตถโ
 ปฏิบัติให้สมควรเหมาะสม ธมมานุธมมปฏิปนโน วิหริติ
 ปัญหา ปณณา
 ปราศจากความบ่ากบั่น ปรุกกมวิริหิโต
 เปือกตม กททโม , กลลํ
 เปียก เตมยติ , ติมยติ
 เปรียง ตกุกํ , ฆตํ
 เปลี่ยนแปลง ปริณามโ
 โปรยลง อาภิรติ , โอปนนาติ
 ป้องกัน ภูฏิพาหิตุํ นิวาเรตุํ , ภูฏิพาหโน
 เป็นอริกัน ภูฏิปกขภูโต
 ประชาธิปไตย ปชาธิปเตยยํ
 ปราชญ์ พยตโต อโหสิ ภูฏิพโล, ปณทิตโต
 เป็นสิ่งสำคัญ พหุปการา โหติ , พาทุหคิลานโ
 ประเพณี นิยม
 ปฏิมากร ภูฏิมมา
 ประการสำคัญ ภูฏิพพงคโม โหติ เสฏฺโ
 ประกอบพิธีมงคล มงคลวิธานํ
 ปกครอง อภิपालน
 เป็นจอมทัพ วรสุโรโยธ
 ปราศจากความอุตสาหะ วิตุสสาโ
 ปลื้มใจ วิตต
 ประทับอยู่ วิหาสี , วิหริ , วิหาสิตถ
 ประทานความบริสุทธิ์ วิสุทฺธิทายี
 ปราบปราม วุปสมนํ
 เป็นพยาน สกขีภูตํ
 ประเทศเพื่อนบ้าน สมนนตปโปเทสา

ประพุดิเหมาะสม	สภาควุตติ	ผม	เกโส
เป็นเครื่องหมาย	นิมิตตภูโต	ผสม,เคล้า	อาโลเพตวา
ปลาบปลื้ม	สมโมทาม	ผสม, ขย้าน้ำ	มททิตวา
ปราศรัย	สุนทรวจนั	ผสมรวม	สัสนเทตวา
ประสบแต่ความสุข	สุเขธิตา	ผสม, เจื่อ	สมมิสเสตวา
ประวัติพระสาวก	สาวกปวตติกถา	ผ่านพ้นไป	วิตัตตติ, อติกกมติ
ปลุกฝัง	อาเสวิต	ผ้า	วตถั ปิโสตกั,
ปรับปรุง	สงขรณั	ผ้าหลุด	ภสสตี
ปัญญาแต่กำเนิด	สชาติปญญา	ผ้าเช็ดตัว	กายปุณณั
เปลี่ยวใจ	อนาถา นิรสสาทา ทุกขิตา	ผ้าห่ม	อุตตราสงโค, ปวาโร
ประชุมกัน	สนนิปาต	ผ้าปูนอน	มณจตถรณั
ป้องกัน รักษา	อภิपालนตถาย เจว อภา	ผ้าอาบน้ำฝน	วาสิกสาฎิภา, อุทกสาฎิภา
ทุมนตถาย จ		ผ้าม่าน	ชวณิกา, ตีโตกรณั (อิ) ,สาณิ (อิ)
ปีเก่า	อติตสัวจจโร	ผ้าอังสะ	อัสจิวรั
ปากไม่ตรงกับใจ	อณณั หทเยน จินเตติ อณณั มุ	ผ้าสบง	อนตราวสากั
เขน		ผ้าจีวร	อุตตราสงโค
	กเถติ	ผ้าสังฆาฎิ	สงฆาฎิ (อิ)
เป็นหนี้ เป็นทุกข์	อินาทาณ ทุกขิตภาโว	ผ้าชีริ้ว	ปิโสตกปิฎุ
ปัญญาคิดหาหนทาง	อุบายวิมัสา	ผ่านไป	อติกกมติ ,อติกกมติ , อติกกนโต,
ปลงอายุสังขาร	อายุสงขารวิสิฎฐฎุโต	ผ้า	สามิโก, ปติ, สามิ, สสโส
ประทานความอบอุ่น	อุสุทโท	ผ่องใส	ปสนน, ปริสุท
		ผลกรรม	ผลั , วิปาโก
	หมวด ผ	ผุดผ่อง	ปภสสรโร, ภาสุโร
		ผูก ,พัน, มัด	พนธติ , พนธิตวา, เวเจตวา
		ผู้ชาย	ปุริโส, โปริโส, นโร,มนุโซ
ผลไม้	ผลั		มนุสโส, มานโว, มานุโส
ผลส้ม	ขมภีรผลั	ผู้พิพากษา	วินิจฉยามจโจ, ออกทสโส
ผลประโยชน์	อตุโถ	ผู้กล้า	สุร, วีร, วิกกนต
ผลกรรม	วิปาโก	ผู้เฒ่า	มหลลโก, วุฑโฒ
ผลความดี	นิสสนโท	ผู้ทำความย่อเกรง	จิตตีการก, สปปติสโส
ผัก	ปณณั , นินวาโป	ผู้เที่ยวไป	ชงคโม,
ผักกาด	สาสปพีซั ,สิทตโถ	ผู้ตรวจprüฟ	วณณัโสธก
ผักบุ้ง	ณชชรี	ผู้พิมพ์	มุกททาปโก
ผักสะเดา	ปุจิมนทปณณั,นิมพปณณั ,ปจิมน	ผู้ใหญ่บ้าน	คามโฆชโก
โท		ผู้ครอบงำ	มรณภิกฎุผ
ผอม	กีส ทุพพณโณ	ผู้คบคนผิด	วิปกขเสวก

ผู้ควรบูชา	อภิบุชาโร	ผู้บำเพ็ญบารมี	ปuritปารมี
ผู้เดินทาง	มคคปฏิปน	ผู้แทนราษฎร	ปชาย ฐรคคหปคคโล
ผู้ตีความซ้ำ	ปาปครที	ผู้รู้	มุณี, วิญญู ,วิฑู
ผู้แต่งตั้ง	ปญตปก	ผู้รู้อุปการ	กตณญ
ผู้ต้องการบุญ	ปญตตถิก	ผู้รู้กาล	กาลณญ
ผู้ทำบาป	ปาปการี	ผู้รู้ธรรม	ธมมณญ
ผู้นับถือ	มามก	ผู้รู้ประมาณ	มตตณญ
ผู้มีทุกข์	ทุกขิต, ทุกข, ทุกขี (ปุ)	ผู้รู้ตน	อตตณญ
	ทุกขิตา, ทุกขินิล	ผู้รู้ทาง	มคคณญ
ผู้เฝ้าวัด	สโจ , สาเถยโย	ผู้รู้ราตรีนาน	รตตณญ
ผู้ฟังคนอื่น	ปรายตต, ปราชิน	ผู้รู้ถ้อยคำ	วทณญ
ผู้พูดให้ร้าย	นิปจจวาที	ผู้รู้ทั้งปวง	สพพณญ
ผู้รู้ประมาณ	มตตณญ	ผู้ฉลาด	ปญ (ปุ)
ผู้ให้การสนับสนุน	อุปตถมกทโท	ผู้แก้ปัญหา	ปญหํ ปพนญ
ผู้สร้างความเจริญ	อภิภูตติการี	เผยแพร่ศาสนา	พหุชนหิตาย พหุชนสขาย
ผู้ควรแก่ความเคารพ	ครุคารวญตโต		โลกานุกมปาย
ผู้หลงทาง	มคคมุพห	ผิงไฟ	วิสีเวติ, วิสีพเพติ
ผู้หวังบุญ	ปญตเปกข	ผิด	ปราร, มิจฉา,
ผู้ศึกษามาก	พหุสสุโต โหติ สุตธโร , สุตสนนิจ	ผิดกัน,ต่างกัน	วิเสโส
โย		ผิดวิสัย	อวิสัย
ผู้เห็นผิด	มิจฉาทิฏฐิโก , มิจฉาปฏิปนโน	ผี	ปิสาลโจ, อมนุสโส
ผู้ไม่โลก	โลเกน อนภิกุโต โหติ , สนตญโจ	ผีเสื่อน้ำ	รภขโส, ทกรภขโส
ผู้ฉลาด	โกวิท	ผสม	อากิณณ
ผู้อยู่ในข่าย	เวเนยยพนฐ	ผลงาน	นิปผตติ
ผู้เจริญด้วยการศึกษา	สิกขกาโม สิกขาวุฑโธม , พหุส	เผา	องคารปกก , องคารปจิต
สุโต		เผา	ฉาเปตวา, ปจิตวา
ผู้กล้าหาญ	สุโร สกโก สมตถ	เผด็จผล	ฉายิตวา , ฉายิต, ฉาม
ผู้หาความสุข	สุเขสี	แผ่รัศมี	นิปปชชติ, นิปผชชติ
ผู้ใหญ่	กุเล เซฏฐโก		โอภาสํ ผริ, วิสชชติ,
ผู้ตื่น	ชากโร, พุฑุโธ		รสมิ มุญจิจิ, รสี มุญจิจิ
ผู้แสวงหาแต่ธรรม	ธมมปุปมาณิกา	แผ่กรุณาไป	การุณเณน สมนนาคโต
ผู้รักษาวงศ์ของพระชินะ	ชินวิสานุปาลโก		โหติ หิตานุกมปี
ผู้ฉลาดในภาษา	นิรุตติกุสโล	แผดเผา	ตปติ, ตปติ
ผู้ได้รับมอบหมาย	นิยยาทิตปคคโล	แผ่น	ปญญ
ผู้มีความรอบคอบ	นิสมมการี	แผ่นดิน	ปจวี (ปุ) , วสุธา, ภูมิ (ปุ)
ผู้มีปัญญาประเสริฐ	วรมติ	แผ่นหิน	ปาสาณ

เผื่อแผ่	หิตาย	พิจารณาเห็น	สมปัสสมาโน
ผู้ใหญ่	กุเล เชฏฺจโก	พิจารณาสังขาร	สมมสนโต
ผิด	อปราโธ	พิจารณา	ปัจจเวกขณโต
ผิว	ฉวิ	พิจารณาคดี	ตีเรตฺวา
ผิวพรรณ	วณฺโณ	พี่ชาย	เชฏฺฐภาติโก
ผู้เลื่อมใส	ปสาทนีโย	พี่สาว	เชฏฺฐภคินี
ผู้มีบุญ	บุญฉวา	เพศ, แปลงเพศ	วณฺโณ
ผ่องแผ้ว	ปริโยทิต, ปริโยทิต	เพศ(ชาย หญิง)	เวสั
		ไพรสณฑ์	วนสณฺโฑ
	หมวด ฝ	พร_	วร
ฝน	วสฺโส, เทโว, วุฏฺฐิ (อิ) , วสฺส	พูดใส่ร้าย	อพฺภากิจฺช
ผิดข้าว	โอมฺหานติ, โอปฺนาคิ	พ.ศ.	พฺพุทฺธสก, พฺพุทฺธวสฺโส
ฝั่ง	ตีริ	พืช	พืช
ฝูง	ยุถ	รอกฟ้า	กชชุกณฺโณ
ฝ้าย	ปกฺโข, ปกฺชโก, ภาโค	ชะเอม	อติวิสา
ฝุ่น	รโซ, ปฺสุ	จำปา	อิงฺคุที อิ.
ฝนตก	วสฺโส วสฺสตี, ปวสฺสตี	แดงกวา	อินฺทวารุณี
เฝ้า	ปสฺสตี ,	สาแหรก	อุคฺคิวิ
	ปสฺสตีตุํ อฺุปสงฺกมติ	ตะไคร่น้ำ	เอวก ป.น.ป.
เฝ้าแหน	ทสฺสนาทิกิจฺจํ ปฏฺฐิภีสุ	มะแว้ง	เอราวโต
ฝักไฝ	อภิมานโส , อภิปสนฺน	ชบา	โอฬปฺปพฺมี
ฝีมือ	วฑฺฒกัหฺตถกมฺมี	ไผ่	กฏฺฐโก
ฝิ่น	สุปิโน,	ฝ้าย	กบฺปาสั
ฝักฝน	ทนฺโต, สุทนฺโต, สุคฺคฺตโต	ทับทิม	กรโก
	หมวด พ	กุม	กเรริ
พระอหันต์	อรหนฺโต	มะขวิด	กวิฏฺโฐ
พระภิกษุ	ภิกฺขุ, สมฺโณ,	ถั่วราชมาส	กฬายโ
พรรณนา	วณฺเณตี	ผักไหม	การเวโล
พาไป	อาทาย,	มะเกลือ	กุลโก
พาสัตว์ไป	เนตี, เสตฺวา	พั่น	อพฺภุทฺ
พาวัตถุไป	หริตฺวา	พยาน	สกุช
พามา	อาเนตฺวา, อาหริตฺวา	พยาบาล	คิลานุปฏฺฐายิก
พวกพ้อง	พนฺธุ	พยายามอย่างหนัก	ทพฺพรกุกโม
พ่อ	ปีตา, ตาต	พยายามอยู่	ปรกฺกมฺนโต, วายมฺนโต
พ่อค้า	วาณิโช	พฤษ์สบดี	ครุวาร, วิหปฺปตีวาร
		พฤษ์ภาคม	จิตฺตมาโส

พยากรณ์	พยากโรติ	ครุ, นรโวโร,	เทวาติเทโว,ตถาคโต,
พฤศจิกายน	กตติกมาโส, ปจมาโส		ธมมสุสามิ,สมมาสมพุทโธ
พฤษภาคม	วิสาขมาโส, เวสาขมาโส	พระ	ภิกขุ ,สมโณ
พรม	โกชโว	พระโยคีผู้ประเสริฐ	โยคิโว
พราน	โอรพภิโก	พระอาทิตย์พระจันทร์	รวิจันทิมา
พันวิสัย	วิสัยภูต	พระเจ้ากรุงธน	ธนปุรินโท มหาราชา
พฤติกรรม	กมมุตติ	พระธรรมราชา	ธมมราชา
พัง	ภิชชติ,ภินน	พระพุทธรูป	ปฎิมา
พรั่งพร้อม	สมนนาคต โหติ ,สมปปีต	พระธาตุ	ธาตุ
พัด	วิชณี อี., วรรณุ	พระราชสมภพ	ปสูติ
พลัดตก	ภสฺสตี	พระจันทร์เพ็ญ	ปุณณจันโท, ปุณณมาโส
พยุจิต	จิตตํ ปคฺคณหาติ	พระปัญญาคุณ	ปญฺญาคุณ
พลังพลัง,ถาม		ปล้นหายไป	ปริกฺขีณ โหติ
พรรณนา	สํวณฺนิตวา ,สํวณฺณยนโต	พระจริยาวัตร	จริยา
พรรษา	วสโส	พระราชดำเนิน	จรมาโน
ปล้น	ชิปปิ ,ตฺริตตฺริต ,สีมสีม	พระราชทานน้ำ	ชลนโท
พรหมจรรย์	พฺรหมจริยํ	พระชินะ	ชิน
พรรคพวก	ปภุชกา ,พนฺธุ	พระคันถรจนาจารย์	คณถการกา
พระปมุข	ยติจานิโก	พระไตรปิฎก	ปิตกตตย
พระนักเทศน์	ธมมภิกโก	พระบรมวงศานุวงศ์	ฌาตกานูฌาตกภูตา
พราหมณ์	พฺรามาณ	พระราชวัง	ราชนิเวสนํ ,ราชมนทิร์
พรหม	พฺรหมา ป.	พระราช	ชนาธิโป, ภูมิปาโล, รัฎฐาธิโป,
พันแล้ว	มุตโต ,มุจฺจิสฺสุ	ราชา	
พงศาวดาร	วัสวตารกถา	พระอรหันต์	อณฺดา อี. , อรหตฺต
พลบค่ำ	ปโทโส, อภิโทโส	พระอินทร์	โกสิโย, เทวราชา, มฆวา, สกโกอิน
พร	วโร	โท	
พัน	มุจฺจติ, มุจฺจิตวา	พระสงฆ์	สงฺฆ
พักผ่อน	ผาสุกวิหาร	พระราชา	มหาเทวี, อคฺคเทวี
พัน	พนฺธิตวา	พระยุพราช	ยุวราชา
พัน	สหสฺส	พระทัยมั่นคง	สมาหิตจิตโต,
พันมิตร	สหภาคิน	พระราชาคณะ	ราชคณิก
พระพุทธเจ้า	โคตโม ,สภยมนิ ,สภยสีโ ,พุทโธ	พระประยูรญาติ	ราชวสิภยญาติโย
/		พระมหากษัตริย์	ราชา
	ธมมราชา, มหามุนิ, ภควา,สตถา,	พระชัยหลังช้าง	หตฺถิปิภฺจิชยา
	สพฺพณฺณ, มุนินฺโท, นาโถ ,ทสพ	พายุ	กวีสงฺคสา อี.
โล,	โลกนาโถ,สุคโต,องฺคิโรโสโลก	พากเพียร	ฆณฺเฑติ, ยุภเชติ

พิพิธภัณฑสถาน	อพยพตถุณิยศาลา, อพยพศาลา	เพื่อนเห็น	ทัญจมตตโก, สนทัญจโ
พิจารณา	วิจันนโต, วิมัสสนโต, สมเวกขมาโน	เพื่อนบ้าน	อาสนุนคามวาสีโน
พิจารณาเห็น	สมปัสสมาโน,	เพียร	ปธาน
พิจารณาสังขาร	สมมสนโต	แพร่หลาย	วิตถต, วิสฏ
พิจารณาปัจจัย ๔	ปจจเวกขนโต	แพ	กุลโล
พิจารณาคดีความ	อฏฏํ ตีเรตวา, อฏฏานํ วินิจจโย	แพงมหคฆ	
พี, อ้วน	ถูล, ถูลล	แพ้	ปราชโย, ปราชินาติ
พุธ (วัน	พุทธวาร, วุทธวาร	แพ	อุพุมโป, กุลโล
พุทธศาสนิกชน	พุทธมามโก, พุทธศาสนิก	แพทย์	เวชไซ, ภิสกโก, ติกิจฉโก
พุดหายกาย	ผรุสย วาจา, อุกโกสกปริภาส	แพทย์หญิง	โรคหาริกา, เวชชา อ.
โก		แพะ	อโซ, วสโส
พิเศษ	วิสิฏโ	แพะตัวเมีย	อซี, อชา อ.
พิราบ	กโปโต	แพร่หลายไปต่างประเทศ	วิทเสสุ ปาตุโรหสิ
พิศดาร	วิตถาเรตวา	พ่อผ้า	สสุโร
พิมพ์	ปมฺพทิตฺวา, มฺพทิตฺ	พอใจ	สณฺหา, อสฺสาท, อาสาส
พริกไทย	มริจํ, โกลกํ	พุดเกี่ยว	อจฺจาวทติ, โอาสาสติ
พี่ชาย	ภาดา	พุ่งไป, ชัดไป	วิสฺสชฺเขตติ, วิสฺสชฺชติ
พุทธกาล	พุทธรูปปาทกาเล	พืงคบ	เสเวยย
พຽ່ນนี้	หิโย, ปุนทิวโส, ปุเนกเทวโส	พุทธรา	พทริ
พร้อมใจ	เอกจณฺหา, สมคฺคจิตโต	พุด	กเถติ, ภาสติ, วทติ
พร้อมทั้งบริวาร	สปริวารโ	พร้อมพຽ່ง	สมงคิ, สมณฺนาคโต,
พลอย (มณี)	สิลา	เพียบพร้อม	สมปปีต
พร้อมกัน	เอกโต	เพียง	มตต
พินาส	วินาสํ, นสฺสติ, โอสกฺกนํ อาปชฺชิ	พื้นดิน	ภูมิ, ปถวี
เพศ	เวสํ	เพ่ง	อุลโลเกตฺวา, อภิขมฺมายิ
เพชรตาแมว	มสารคฺคโล	เพราะ	เหตุ, -ตฺตา, ตสฺมา...ยสฺมา
พลเรือน	ราชปฺริสา	เพลง	คิถํ
พวงดอกไม้	มาลาปุณฺโณ, ปุพฺพทามํ	เพชร	วชิร
พ่อ	ปิตา, ชนโก,	เพดาน	ปกฺขปาโส
พ่อค้า	วาณิไซ, อาปณฺนิโก, กยวิกฺกยโก	เพิ่มพูน	อนฺุพฺรุทติ, อุพฺถมฺภติ
พ่อครัว	สุโ, ภตตกาโร, สุปกาโร	พร้อม	อุณ
พ่อแม่	มาตาปิตโร	พ้านัก	วิหฺรติ
โพธิพฤกษ์	โพธิรุกฺโข	พวก	วคฺโค
โพลง, โขติช่วง	ปชฺชลติ	ไพฑูริย์	เวฬุริยํ
เพื่อน	มิตโต, สหาโย, สุหฺชไซ, สมม	ไพบูรณ	มหปฺพลํ
เพื่อนสนิท	สมภตฺต, ทพฺพมิตโต	ไพอเราะ	มธฺรฺวจา, วคฺคคฺคท

ไพโร	วน, สณฺโฑ	มต	ปิปลลิกา, กิปลลิกา (อิ)
	หมวด ก	มณฑล	มณฑลปี
		มหรสพ	ฉโน, มโห, อุสสโว
		มักตำหนิ	โอดาราเปกโย
ภายใน	อนฺโต, อพฺพนฺติเร		โอดาร์ คเวสนฺโต วิจรติ
ภายหลัง	อลาปรภาเค, อปรภาเค	มักเห็นภัย	ภยทสสาวี
ภูมิประเทศ	ภูมิ	หมู่เทพ	เทวคโณ
	หมวด ม	มา	อาคจฺจติ, อายาติ
		มาร่วมประชุม	อญฺณมญฺณํ สมากนฺตวา
		มาบรรจบอีกครั้ง	ปุณเรวาคโต โหติ
มนุษย์	มนุสฺสโ	มารยาท	อาจาโร
ม้า (ตา)	ทุพฺพล	ม้า	ตุรโค, อสฺสโ , วาโห
มี	อตฺถิ, โหติ, ภาวติ, สนฺต	ม้าอาชาไนย	อาชญฺโธ
เมฆ	เมโฆ, วลาหโก, ฆโน, อพฺภํ	มาก	พหุ, พหุล, มหนฺต,
มตี	มตี	มาลัย	มาลา
มกราคม	มุสฺสมาโส, ปุสฺสมาโส	มิจฉาจาร	มิจฉาจาโร
มีนาคม	ผคฺคฺคฺณมาโส	มีกลิ่นหอม	สุรภิกนฺโธ
เมษายน	จิตฺตมาโส	มีกลิ่นเหม็น	ทุคฺคฺนฺโธ
มิถุนายน	เชฏฺฐมาโส	มีกรรมชั่ว	ปาปกมมฺมี
มะโรง	นาคสํวจฺจรํ, มกรสํวจฺจรํ	มีการงานสะอาด	สุจิกมม
มะเส็ง	สฺปฺกสํวจฺจรํ	มีกำลังมาก	มหพฺพล
มะเมีย	อสุสสํวจฺจรํ	มีความคุ้นเคย	วิสฺสาสิก
มะแม	เอฬกสํวจฺจรํ	มีความตายเป็นที่สุด	มรณฺนตฺติก
มะม่วงสุก	อมฺพปกํ	มีความเป็นอยู่ลำบาก	อติทุชฺชิวโน
มะขาม	จิณฺฉาผลํ	มีความรู้ท่วมหัว	อติเรกสฺตสมฺปนฺโน, อติเรก
มะเขือ	ภณฺฑากิ (อิ)	สืบลสมฺปนฺโน	
มะเดื่อ	อุทุมฺพโร	มีความมักมาก	มทิจฺฉ
มะตูม	เพลฺลวํ	มีความรู้น้อย	มนฺทพฺพุติ
มะตูมอ่อน	เวฬุผลฺลจฺฉิ	มีความเลื่อมใส	ปสาทพฺพุล
มะขามป้อม	อามลโก, อามลกี (อิ)	มีความโศก	โสกี
มะนาว	ชมฺภีรผลํ	มีค่าน้อย	อปฺคฺคฺช
มะพร้าว	นาฬิเกรผลํ	มีใจกรุณา	ททยาสุ
มะม่วง	อมฺพลํ	มีใจข้องเกี่ยว	ลคฺคฺจิตฺต
มะละกอ	วาตกฺุมภณฺฑผลํ	มีใจบันเทิง	ปมฺุทิตฺตจิตฺต
มะลิ	สุมนฺปุพฺผํ	มีใจน้อมไป	อธิมฺุตตมานโส
มังคละ	สุมฺงคฺลํ	มีใจรักใคร่	วจฺจล

มีทรัพย์มาก	มัทธน	ไม่ผิด, ถูก	อปถนณก, อวิรุทช
มีนิสัยอ่อน	มุกุชาตัก	ไม่มีแก่นสาร	นิสสาร, อสาร
มีบุญคุณมาก	มกุปการ	ไม่มีเจ้าของ	อสุสามิก, นิสสามิก
มีใจมั่นคง	สมาหิตจิตโต	ไม่มีความผิด	นिरปราธ
มีใจสังเวช	สํวิคคมานโส	ไม่มีความระวาง	นिरาสงก
ไม่ท้อถอย	อโนลีนจิตโต	ไม่มีเจตนา	เจตนา
มีโทษ	สาวชโซ	ไม่มีเจ้าของ	อสุสามิก, นิสสามิก
มีศรัทธาตั้งมั่น	สุปฏิญฺจิตสทฺโธ	ไม่มีชีวิต	นิชชีวิ
มีภัยมาก	มทพภย	ไม่มีชื่อเสียง	อปถนณาท, อปากถุ
มีมิตรจิตต่อกัน	อถนณสส สุททชา ปิยมานา	ไม่มีทุกข์	อนิข
ไม่เชื่อฟังใคร	อถนณสํ โสตพพํ น มถนตติ	ไม่มีโทษ	นิตุโทส, อนวชช
ไม่มีใครปรามได้	อตชชนีโย	ไม่มีศีล	นิสสึล
ไม่ยอมฟังใคร	อติมานี	ไม่มีอุปกิเลส	นिरูปกิเลส
ไม่มีสิทธิ์รับเลือกตั้ง	ธมฺมวาสินี อรรคคาหกํ	ไม่ไร้ผล	อนิพผล
	กตวา นียยาเทตฺถํ สกโกติ	ไม่นาน	นจิริ, นจิริสเสว
มีราคาแพง	มทคฺฆ	ไม่แปลก	นิตุพิเสโส, อวิเสโส
มีวาตะจัดจ้าน	อตุวาท	ไม่สะอาด	อสุทฺ, มลिन
มีวาจาไพเราะ	มธฺรวาจา, วคฺคคฺท	ไม่สม่ำเสมอ	วิสม
มีสติมั่นคง	ปฏิสสต	ไม่สมหวัง	ยมปิจณํ น ลภติ ตมปิ ทุกฺชไม
มีอันสงส์มาก	มหานิสํโส	สมหวัง	ยมปิจณํ น ลภติ ตมปิ ทุกฺช
มีอายุยืน	ทิสายุก	ไม่มีแก่น	นิตฺสสาร, อสาร
มีดี	วาสิ	ไม่เหลือ	นिरวเสส
มีดีโกน	ชฺรู	ไม่หวั่นไหว	อจล, อกมปน
มีดีพริ้ว	วาสิฬรสุกํ	ไม่ห่วงใย	นिरาลย
มีดี	อนนทกาโร, ตโม, ติมิสํ, ติมิริ, อนน	ไม่หอม	นิตฺคนนโธ, อคนน
มุง	ฉนน	ไม้ (กิ่ง)	สาขา
มุงบัง	ปริจฉนน	ไม้ (พิน)	ทารุ, กถฺจํ,
มุง	มาสาวรณ	ไม้ (เท้า)	ทณโต
มูลแพะ	อชลนฺทิก	ไม้กาะทิง	นาโค
ม้วน	ปเวเจติ, เวเจติ,	ไม้หมากเฒ่า	กาทฺรูกฺโข
ไม้ขาด	อชนฺท	ไม้แห้ง	สุกขทารุณี
ไม้เคลื่อน	อจฺจต	ไม่มีแก่น	นิตฺสสารานิ
ไม้คู่ควร	อภพพ	ไม้บรรทัด	อฺชฺเลขโก, อฺชฺทณโต
ไม้เจริญ	อภททก	ไม้กวาด	สมมชชณี, โสรณี (อิ)
ไม้เกียดคร้าน	อตนทิต, อนลส	ไม้กวาด	สมมชชณี, สมมชชณี
ไม้เฉียบแหลม	อจฉน, อพยตต		โสธณี (อิ)

			หมวด ย
ไม้บรรทัด	อชฺชฺเลขโก, อชฺชฺทณฺโฑ		
ไม้ไผ่	เวฬุ, เวณฺ (ปู)		
ไม้ตะเคียน	ขทฺธิโร	ยังไม่อยู่	สณฺจาทุํ น สกโกติ
มีความเพียรพยายาม	ติพฺพวิริโย	ยัน	อุปปิเพติ, โอปิเพติ
มองการณ์ไกล	ทฺิฆทสฺสี	ย่า ยาย	อโยยิกา, มาตามหิ
มีกำลังน้อย	ทฺุพฺพโล, ทฺินวิริโย	ยากจน เชื้อใจ	ทลิตฺท, ทฺุคฺคต, นิตฺทณ
ไม่มีประโยชน์	อนตฺตสญฺหิตฺโต	ยางลบ	ปญฺจนนียยาโส, ปญฺจนปฺญฺจนฺนี (อิ)
เมือง	นครํ, ปุริ,	ย้าเสมอ	อภิณฺหํ, อภิกฺขณฺ
เมืองหลวง	มทานครํ, ราชธานี	ยอด, ที่สุด	มตฺตโก
มันใจ	ปธานํ	เยียวยา	ติกฺิจจฺฉติ
มุ่งหมาย	สนฺชยา	ยุยง	ภินฺทติ, ปริภินฺทิสฺสุ
มุ่งหมายเป็นพระโพธิสัตว์	โพธิสฺตตภาวปฺปตฺติ	ยกของ, ยกธง	อุสฺสาเปติ
มูม	ภาโค	ยกคน	อาโรเปตฺวา
เมตตากุณากัน	เมตตายนฺติ กรุณายนฺติ	ยกขึ้น	อาโรเปติ, อุภฺภต
เมล็ดพันธุ์ผักกาด	สิทฺตฺตโร, สาสโป	ยกคน (อุ้ม)	อาโรเปสิ
เมถุนธรรม	เมถุนธมฺโม	ยกโทษโทษนา	อุชฺฌายิ
แม่น้ำ	นทฺิ	ยกโทษ ขอโทษ	ขมิ
แม่	มาตา, อมฺม, สหชฺชา	ยกยอม	วณฺณิตา อโหสิ ปสฺสีตา
แม่, บ้าง	ปิ, อปิ		วณฺณเสสิ, ปสฺสีติ
แม่	มาตา, ชนฺนี, ชนิกา, ชนตฺตี	ยนต์	ยนต์
	อมฺม, อมฺพ (อาลปนะ)	ยา	เภสชฺชํ , โอสถํ
แม่มือ	องคฺุญฺจกํ	ยากคือธรรมเนียมปฏิบัติ	ธมฺมานุธมฺมปฺฏิบฺตติสงฺขาตโอสถํ
แม่ธนุ	ธนฺคฺคโท	ยาก , ลำบาก	ทฺุภฺข, กิจจ, กิลมน
แมว	มชฺชาโร, มชฺชาริ, พิฬารโ	ยากที่จะพรรณนาให้สิ้นสุด	น สกฺกา สพฺเพน สพฺพํ
แมว	พิฬารโ, มชฺชาโร, มชฺชาริ	ส่วนฉันทุ้	
	พพฺุ	ยากที่จะหาผู้ใดเปรียบปานได้	
เมา	มทานโต, มตฺโต		อสโม อปฺปฏิสโม อสมสโม
	มฺยฺหติ		อปฺปฏิปฺุคฺคโล (อปฺปฏิภาโค)
มธุราภิเษกแล้ว	มฺุทฺธาภิสิตฺตา	ยามตี	สุมฺุทฺตํ
มั่งมี	อชฺุฏ, มหฺทฺุณ , มหาโภค	ยาม	ภวิกา
มอง	ปสฺสติ, โอลเกสิ	ยั่วชวน	อพฺยาเสก, อเสจน
มอบให้	โวสฺสคฺค, โวสฺสชฺชติ	ยินดี	ตฺุสฺสติ, สนฺตฺุสฺสติ
		ยินดี	รโต, รติ, รฺุจิ (อิ)
		ยินดี, รู้จักพอ	มตฺตถณฺุตาสงฺขาโต สนฺโตโส
		ยินดีในการจำแนกทาน	ทานสฺวิภาครโต
		ยินดีต่อบารมีธรรม	ปารมิธมฺมํ ปโมทาม

ยิ้มแย้ม	สีดี ปาตุกริตวา, สีดี ปาตวากาสี	ศีล,สิ่งของ	รกขติ, โคเปติ
ยิ้มเยาะ	ปริหาส์ กาคุ์	โรค	ติกิจฉติ
ยืต	คหณั , คาโห, คณหาติ	รักษาศีลให้เป็นไปด้วยดี	สีลานี ฆณฑทานี อฉิททานี
ยืนให้ลูกตีมนม	ปุตตัม ปายมานา จิตา		อสพลานี ออกมมาसानี
ยืนอ้าปาก	มุขั วิวริตวา ติฎจติ		ภุชิสสามี วิณญุปสฎจานี
ยุติธรรม	ยุติธมโม		สมาธิสวัตตินิกานี กตวา รกขติ
ยุ้ง, รื่น	มกโส, สุกิมุโข	รักษาไว้ซึ่งคนทรงธรรม	ธมมธารี ธาเรติ
เย็น	สีดี ,	รักสุข	สุขกามา
เย็บ	สิพพติ	รักสุขเกลียดทุกข์	สุขกามา โหนติ ทุกขปฏิกุลา
เย็บด้วยด้าย	สุดตเคน สัสปพติ	รัง(นก)	กุลาวโก
เยือกเย็น (ใจ)	สนต..	รับ (คำ)	ปฏิสสุสมาติ, สมปฏิจฉติ
ย่ำเกรง	อปจิตวา, อปจายิต, อปจิต	รับ	
แย่งชิง	ยुकคาโห	สิ่งของ	คณหาติ
แย่งตำแหน่งกัน	อุปรุปฏิฎจานปฏิลาภาย ยुकคาโห	ประเคน	ปริคคณหาติ
ยิ้ม บาน	วิกสิต, ฝุส	นิมนต์	อฉิวาเสติ
ยอมรับนับถือ	สุมานะติ	รับปาก	สมปฏิจฉติ
ยอดเยี่ยม	ปณณาปารมิตา	รับศีล	สมาทาย, สมาทเปติ
	หมวด ร	รับผิดชอบต่อหน้าที่	อนิกฉิตตตุโร
		รับรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง	สพพหารก
		รับรอง	ปฏิมานะตวา, สมมานะตวา
		รัศมีปภา	
ระกา (ปี)	กุกกุฎส์วจจโร(ร)	ราคา	อคฆั, มุล
ระคน, คลุกคลี	สัศคค, สัสมุจ	ราคาแพง	มหคฆั
ระฆัง	คณติ	ราชินี	มหาเทวี, อคคเทวี,ราชินี
ระจับ,สงบ	สนต, สมิต ,วุปสมะติ	ราหู	ราหู
ระบุงชื่อ	นามานี คเหตุวา	ร่าเริง	หสติ, ภูโโจ, ปหุโโจ
ระเบียง	ปฆาณ, อาลินโท	รถยนต์	ยন্ত্রโร , สยัฎฎโก
ระเบียบการปกครอง	ปสาสนวีธี , ปสาสนโปายโย	ราชทูต	ราชทูโต, สนเทสโร
ระลึกถึง	อนุสสริตวา, สริตวา	ราชวงศ์จักรี	จกุกิวีส
	อาวชชิตวา	ราชสีห์	สีโห, มิคราชา, สีหราชา
ระลอกคลื่น	อุมิ, วีจิ (อิ)	ราชองครักษ์	อนัฎฎโโจ , องครกขโก
ระหว่าง	อนตฺรา, อนตฺร	ร้ายมนต์	มนต์ ปริชปปนโต
ร อักษร	รกาโร	ร้ายกาจ	สาหสิก
รักใคร่	ปิเหติ	ริมฝีปาก	โอฎุโโจ , ทนตาวรณั
รักอยู่	ปิยายนโต	ริชยา	อุสุยติ, อีสสติ
รักษา	รกขติ, ปาเลติ	รกโลก	โลกขฎิต, โลกวฑฒน

รถเทียมม้า	อาชุลยรถโถ	รู้ประมาณ	มตตถญญ
รถพระที่นั่ง	บุษสรโถ, ราชมรถ	รู้ภาษาบาลี	ปาติภาษาชนนกา
รถจักรยานยนต์	วิษุจกกรโถ	รู้มากเกินไป	อติเรกสุดสมปนโน
รถไฟ	จุมรถ	รู้แล้วปฏิบัติตาม	อตถมถญาย ธรรมถญาย
รถสามล้อ	ติจกุกยานั	รู้สึกปลาทบปลั้ม	สมมถมถติ
รถพ่วงกัน	อถถมถญอ ุยุทธมกัสมุ	รู้สึกต่อหน้าที่ที่จะพึงทำ	กตตพพกัจจานิ มถถญนติ
รถม	ฉตต, อาตปตต	รูปเปรียบ	ปฏิณิธิ, ปฏิมา, พิมพ์
รถด้วยถ่าน	องคาเรหิ ปจติ	รูปเหมือน	ปฏิมา, ปฏิพิมพ์
รถชม	ติตติก	รูปหล่อ	ปฏิมา
รถไม่อร่อย	อมจรร	รูปทรง	สถญจัน
รถไม้	มูถ	รู้	วิทถสติ, วิทถสาเปตวา
รถวิ่ง	เวตถ	เร็ว	สีถ, ลหุ
รถกาย	กาโย, เทโห, อตตภาโว	แร่	พีถ
	สรโร, คตโต, กเพวโร	แร่ทองแดง	ตมพโลหพีถ
รถขสมปติ	รถขสมปติ	แร่	ปจม, ตาว, อาถ
รถสดุดี	มหาราชสสาภิตติ	แร่ครองราชย์	ปจมาภิสกปตโต
รถสำนัก	ราชูปถญจัน	แร่	คิซโถ, คทโธ
รถป่า	วนสถนโธ	รถข้าว	กถนทก
รถกะ, เหมือน	อิว, วิย, ยถ, ,	รถรว	คหปติก
รถขายเครื่องตี	ปานมถนทริ	รถไร	ปรีเทวิทถ
รถขายยา	ภสชชชคารโ (ร)	รถปวดศีรษะ	สีถ เม รุชชติ
รถขายหนังสือ	ปตถกการ	รถปวดท้อง	อุทรวาโต เม อุถจโธ
รถขายอาหาร	โภชนาคาร	รถร้อนกาย/ใจ	ปรีพาโห, สนตาโป
รถตัดผม	นหาปิตสาลา	รถร้อน (โรค)	ชาโห
	กปปกสาลา	รถร้อน(กระวน..)	ทรโถ
รถถ่ายรูป	ฉายารูปสาลา	รถเริ่มต้น	นิตาน
รถรักษา	อุสสยิตติ	รถตั้ง	ปททิตวา, ปถญเปตวา
รถด่วน	อจจายิกถุต	รถเร่งขึ้นชม	อุทคคทคคา ภูถจปปภูถจ
รถเรื่อง	โชตติ, ทิปปติ	รถวางข้าว	สีถ, สีโร
รถโรง	สมปชชลิตโต	รถบรรด, นำหน้า	ปเรตา
รถช่อง	ฉิทท	รถรวบรวม,กวาดต้อน	สัทธิตวา, สงฆรณติ
รถป	รูป	รถรวมกันเป็นพวกๆ	วคคควคคา หุตวา
รถทรง	สถญจัน	รถรวมลง	โอสรติ, สโมสรติ
รถรู้	ถตวา, ชานิตวา, วิทิตวา	รถรวมกันเข้าแล้ว	นิตานคต
	ถาต, วิทิต, ชานิต	รถรวมพลัง	พลูปทาตา
รถทันเหตุการณ์	การณิก, ปริกชก	รถรวมกำลังเป็นพันธมิตร	สททาคินโน

ร่วมกัน	สหภาพ	โรงพยาบาล	คิลานศาลา
ร่วมกันทำ	เอกโต กโรนติ, เอกโต หุตวา กโรนติ	โรคภัย	อาโรคยศาลา
ร่วมทุกข์ร่วมสุข	สหทุกข์สุขี	โรงพยาบาลโรคจิต	ภตตคัค
ร่วมใน	โอรโต	โรงแรม	อุมมตตกาลยศาลา
ร้องให้	รุตติ, โรทติ	โรงเรียน	ปาถิกศาลา
เรียก		เรียนนายร้อย	อทุธิกศาลา
ผู้อยู่ใกล้	อามนเตติ	โรคงลา	ปาสศาลา ,สิกขาคาโร
ผู้อยู่ไกล	ปกโกสติ	เรอ	เสนายกาน โยธาน
ใช้คนเรียก	ปกโกสาเปสิ	โรค	สิกขาคาโร
เรียน		โรคกลาง	มุสสศาลา
ธรรมดา	ปริยาปุณาติ,	โรคจุกเสียด	อุเทรโก, อุคคาโร
จริงจัง	อุคคณหาติ ,ปริยาปุต, อุคคหิต	โรคใจ	โรโค, อาพาโธ, พยาธิ (ปู)
เรียนสำเร็จ	สิปปานัน นิปผตตี ปตโต	โรคคอก	เคลณณ
	สิปปานัน อนตมนนตคุ	โรคคอกเสีย	กิลาส, กณทูนัน
	สิปปานัน อนต ปารคุ	โรคคอกเสีย	วตสุล
เรียนอภิธรรมจบ	อภิธมมณาโต	โรคคอก	กิลสโรโค
เรือ	นาวา	โรคเบาหวาน	มธุมโ, พหุมุตโรโค
เรือล่ม,อัปปาง	ภินนา นาวา	โรคผิวหนัง	ฉวิโรโค
เรือเดินสมุทร	สามุททิกนาวา	โรคตีชาน	ปณทุโรโค
เรือดำน้ำ	อนโตทกนาวา	โรคฟัน	ทนตโรโค
เรือพ่วง	ปจฉาพนโธ, โควิวโธ	โรคภัยน้อย	อปปาตงโก
เรือยนต์	ยนตนาวา	โรคไม่พอ	โลภสงขาโต โรโค
เรือ	วตถุ ,ภถา, อธิการ	โรคหู	กณณโรโค, โสตรโรโค
เรือร่าว	ปวตติ ,ภถา	โรคอัมพาต	ปกุขฆาตรโรโค
เรือร่าวต่างๆ	นานาการณการณ	โรคหลงแดง(บิต)	ปกุขนทิกา, อติสาโร
เรือความพร้อมเพรียง	สามคคีกถา	โรคลมบ้าหมู	อปมาโร, อปสมาร
เรืออื่น	อธิการนตรี	โรงครัว, โรงฉัน	มหานส, ภตตคัค, อาสนศาล
เรือน	ฆริ, อคาร, เคห, นิเวสน, คาโม,	โรงพยาบาล	อาโรคยศาลา, คิลานศาลา
เรือนจำ	พนธนาการ	โรงภาพยนตร์	ศาลา เคลณณปูนุทนาย
ไร่อำนาจ	อวส, วิวส		นจฉฉายารูปศาลา,
ไร่ที่พึ่ง	ทลิตโ, อปปฏินิสโร	โรงแรม	นาฎกศาลา
โรง	ศาลา ,อคค	รองเท้า	ปาถิกศาลา, อทุธิกศาลา
โรงกระเดื่อง	ปิฎจิวส	รองเวลา	อุปาหน
โรงงาน	กมมนตศาลา		เวล อาคมยมาโน
โรงทอผ้า	เปสการศาลา	รอบคอ	กาล อาคมยเต
			คิวา

รองเท้า	อุปาหโน , ปาหุ, ปาหุกา	ลบ	ปุณณ
รอบคอบ	โยนิโส, ปจจเวกขติ,	ลม	
รอยเท้า	ปาทานุปาหํ	พัต	วาโต , อนิโล
ร้องไห้	วิริวิ	พายุ	วายุ (ป)
ร้องเสียงลั่น	มหารวํ รวนโต	ธาตุ	วาโย
ร้อน	อุณ्हํ , นิทาหํ	หายใจเข้า	ปสฺสาโส
ร้อน	ตปติ, ตตโต	หายใจออก	อสฺสาโส
ร้อนใจ ไพนรก	ปริฬาโห, สนฺดาโห	ลมพินเข้าไม่ได้	นิवाद
ร้อนระอุ	สนฺดาปนํ	ลัม	ปตติ
ร้อยรัด	ปฺลิตฺตุติ, คณฺจติ	สมควร	ปฏฺฐิรูป, อนุจฉวิก, อนุปุพฺพ
เรียวแรง แรงแยก	ถาโม	ลดราคา	อคฺขํ โหหาเรติ, ปฺริหาเรติ
	หมวด ล	ลมพัต	อิริติ, ปฺหฺรติ
		ล่าเนื้อ	มิกเวธํ
		ล่าหลัง	โอสกฺกนํ
ละ	หีน, ปหีน ,ปชหิตฺวา , ปหาย	ล้าง	โธติ, โธเวติ, โธวิตฺวา
ละความยินดีในชีวิต	ชีวิตกนฺตี ชหติ	ล้าง	ปยต, โธวิต
ละทิ้ง	ปหาย, โหหาย ,หิตฺวา	ลากสักการะ	ลากสฺกกาโร
ละเมาะ(ป่า)	วนคฺมุโพ	ลาย ,แนวทาง	เลขา
ละร่าง,ละสายตา	วิขหิ, ชหิตฺวา	ลายเซ็น	หตฺถถลณฺณนํ
ละ,สำรอก	ฉชฺเตติ	ลิง	มกฺกโณ, วานโร
ละอาย	ลชชติ, หรายติ, หิริยติ	ลิงเสน	กปี
ละอาย	ลชฺชิต, หิริต	ลั่น	ชีวฺหา
ละอาย		ลั่นจี้	ผาลุสฺโก
ใจ	หิริ (อิ)	ลั่นรส	สายติ
เงิน	ลชฺชา (อิ)	ลูกชิ้น	
ละเอียด,	บริสุทฺธิ นิมิมล, สุทฺธ	จากที่	อุณฺจาย
ละเอียดอ่อน	สุขุมาล , โกมล, สุกฺุมาร	ผูกลูก	อุณฺจาย, สมฺภูจาย
ลักขโมย	อวฺหริ ,หฺรติ ,หฺรณโต	แต่ตึก	ปจฺจภูจาย
ลักขิมหายาน	มหายานลหฺุติ	ออกจากฉาน	วฺภูจาย
ลักขอยู่	นินฺสิณฺนาติ,	ลูกชิ้นพร้อมกัน	เอกปฺปหาเรน อุณฺจหิสุ
ลักขแล้ว	นินฺสิณฺนิ	ลูกชิ้นหน้ามีด	อุณฺจนาทกาเล วิพฺภมฺติ
ลักขจร	มฺุทฺทา	ลูกกลม	มฺุตโต
ลง		ลุยน้ำ ,กายเรือ	อุทกํ ปาวิสิ, อุทกํ โอตฺรติ
จากที่สูง	โอรุยฺห		นาวาย คจฺฉติ
ลงน้ำ	โอตฺตริตฺวา	ลูกเกิด	ชายิ
ลงท้าย	นินฺคมํ	คลอด	วิชายิ

ลูกชาย	บุตร	ไล่ทา	ลิมปติ, ลิตต, ทิทุธ
ลูกจ้าง	ภตติโก, เวตนิโก	ลอย	พาหติ, พาหิต, วาหิต
ลูกตา	อกุชิ	ลอยขึ้นไป	อุคคจจติ
ลูกตาล	ตาลผลิ	ลื้อ	จกุกิ
ลูกทาส	ทาสีบุตร	ลื้อมไว้	ปริวารลสิ
ลูกสะเ้า	สุณิสสา, สุณหา	ล้าธาร	กนุทธา
ลูกบไล้	ลิมปติ	ล้าบาก	กิลมติ
เล็ง	อภิมายติ	ล้าบาก	เซหิ , พารณิ
เล็น , เหา	อุกา	เล้าเรื่อง	วเจสิ, อาโรเจสิ
เล่น	เกหิ	เล้าโลม	ปโลภติ
แล่งศร	ศรกลาปี		
แล่นไป	ปกุขนน, ปกุขนทิต		
แล่นเรือออกทะเล	นาวาย สมุทหิ ปกุขนทิต		หมวด ๖
โล่ของทหาร	โยธผลกั		
โลก	โลโก	วุ่นวาย	โกลาหลั
โลดขึ้น	อุลลงฆิตวา, ลงฆิตวา	วัง	ราชนิเวสนั,
เล็กทาส	ทาสพยุโต ปโมเจสิ		ราชมนทิลโร
ลิม		ว้าว	โค,คาโว, คาวี
วัดถุ	ปมมฏุโจ	วัน	ทิวา, ทิวโส ,ทินิ,ทิวสั,อหิ
ลิมตา	อุมมิเลติ	อาทิตยั	รวิวารุ, อาทิจโจ
หลั้บตา	นิมมิเลติ	จันทรั	จนทวารุ, สลิวารุ
ลิมสติ	ปมุสสติ	อังคาร	ภุมมวารุ, กุชวารุ
เลือด	โลหิตั, รุหิรั	พุธ	พุธวารุ, วุชวารุ
เลื่อมใส	ปสาทติ ,ปสาทเตตวา	พฤทัสบติ	ครุวารุ, วิหปปติวารุ
	วิปปสนโน	ศุกรั	สุกกวารุ
เลีย	เลหิตวา	เสารั	สนิวารุ, โสรวารุ
เลี้ยง	ปริหริติ, ปชหติ ,	วันเข้าพรรษา	วสุสุนายิกา
	วิรมติ , ปฎิวิรมติ	วันรุ่งขึ้น	ปุนทิวเส
เลี้ยงชีพ	ชีวิตั กปเปนโต	วันพรุ่งนี้	ปุเนกทิวเส
เลี้ยงแล้ว	ปริวิสิตวา	วันสุดท้าย	ปริโยสานทิวโส
เลี้ยงดู	กมปิณี (อิ)	วัด	วิหาโร , อาราโม
เลี้ยงพระ,แขก	ปริวิสติ	วัดถุวัดถุ	
เลี้ยงสัตว์	ภรติ, โปสติ	วันคืน	อโหรรตตั, อโหรรตโต
เลี้ยงจนอิม	สนตปเปติ	วันรุ่งขึ้น	เสว
เลี้ยงให้เจริญ	วชุฒติ	วันขึ้น ๑ ค่ำ	ปาฎิปทั
ละเอียด	นิปุณ, สุขุม	วันดับ	อมาวลสิ (อิ)

วาจาไพเราะ มธุรวาจา, วิสฎ
 วาจาสุภาพ สนตวจ
 วาง (ถุง) ปลีพพก์ โอตาเรตวา
 วางตัวเป็นกลาง มชฌตตยาภิกุตา
 วานนี้ หิโยโย
 วานขึ้นนี้ พรหิโยโย
 วาระสำคัญ มงคลสมย
 วินาที อจจรา(อิ)
 วิทยุ วิชชุมตฺชุสา
 เว้น
     พลัดพราก วินา
     เว้นไว้ จเปตวา
     เว้นหมด วชเซตวา
     ข้อยกเว้น อตฺมตฺร
 เว้นกรรม ปริวชชิตพพท์
 เว้นจากความประมาท ปมาทรหิโต
 แวดล้อม
     สิ่งมีชีวิต ปริวาเรตวา
     ไม่มีชีวิต ปริกุชิตวา
 แวนตา จกขุอาทาโส
 แวนแคว้น รฎจํ , วิชิต์
 แวบหนึ่ง เอกวิชชูปปาโท
 วิชา พยตฺชนสมยํ, ปณณํ
 วิงวอนขอ อายาจติ
 วิงพล่าน อิตโต จิตโต จ สนธาวี
     อปราปรํ สตฺจฺรติ
 วิงวอนขอร้อง ยาจิ
 เวลาเย็น สายํ , สายณฺหสมเย
     สายณฺหกาเล
 วอก (ปี) มกฺกฏสํวจจฺรํ
     กปีสํวจจฺรํ
 วอกแวก จปล

หมวด ศ

ศัตรู อริ,อมิตโต,ปจฺจามิตโต ,ริปุ (ปุ)
 ศัลยแพทย์ สลลเวโซ, สลลกตฺโต
 ศาลตัดสินคดี วินิจจยสาลา
 ศาลเทพารักษ์ เทวายนํ
 ศาลาพักร้อน วิสสมนสาลา
 ศิลปิน สิปปโก,สิปปิ,จิตตกาโร
 ศิลปวัฒนธรรม นานาสิปปานี วุฒฺชิตมฺมา
 ศิษย์ สิสิโส , อนฺเตวาสิโก
 ศีรษะ สิโร, สีสํ, มุทฺธา

หมวด ส

สะพาน เสตฺ
 สะเพร่า,เลว ชมม
 สะอาดหมดจด ปวิตต,
 สละสลวย สิสิฎฺจก
 สง่างาม สิริก
 สะเพร่า,เลว ชมม
 สะอาด ปวิตต
 สะเดา นิมโป
 สะดุ้ง จิตตฺตราโส ,ตฺสิต
 สะพาน เสตฺ (ปุ)
 สมุด เลชนปณณํ
 สถานีตำรวจ ราชฎฏาการํ
 สนธิสนม สนถโว
 สบู่หอม สฺคนธนหานีโย
 สถานีรถไฟ ชุมรตฺนิตตฺนฎฺจานํ
 สถานที่ จานํ
 สนาม องคณํ , อชิรํ
 สนามกีฬา กีฬามณฺทลํ
 สหธรรมิก สหตฺมมิโก
 สหระต สหคต
 สลัก ,ลีม อานิ(อิ)
 สละราชสมบัติ รชชํ ปหาย,รชชสมปตฺตี ปหาย

	สิริราชสมบัติ ปหาย	ให้สร้าง	การย
สละสุขส่วนตัว	อดทน สุข จช	สรรเสริญ	ปสภูโจ
สบายไม่มีโรค	อโรคีเนียว สบายา โหนติ	สวน	อุยยาน
สลบไม่รู้ตัว	อสนธิโก ,อสนธิภูโต	สวนดอกไม้	บุพผารโม
สลดใจ	สวัคคโม	สวนสัตว์	ตริจฉานูยยาน
สนิทสนมกัน	มาเนนติ กรุณายนติ	สวนหลวง	ราชูยยาน
สถาปนาพระมหากษัตริย์ มหาชาติยวโส		สวย	อภิปุโป, โสภณ
สถาปนา	จนวนเร จเปติ	สวยแก่	สุรูป
สถูป	ฐูป	สร้างบารมี	ปุเรติ, วิจินาติ
สมุทร	สมุทโท	สร้อยคอ,สายสร้อย	คิวารณ, หาโร
สมบัติ	สมบัติ	สวรรค	สคโค, เทวโลโก,ตทิว
สงวนไว้	สุรกขิต รกเขย	สมฐานะ	จนวนรูป
สมัยเป็นหนุ่มสาว	โยพพนปตตกาโล	สมบุรณ์	สมปนโน
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	รัตนโกสินทรราชธานีกาโล		
สงคราม	สงคราม,สมปหาโร	สังวาส	ส่วาโส
สงบ	สนต, สมิต	สงสัย	วิจิจฉา
สงบระงับ	อุปสนต, ปฏิปสสุธา	สนทนา	กเถติ
ส่งไป	อุยโยเซติ, เปเสติ ,ปหิณ	ส่ง	เปเสสิ
สถานีรถไฟ	ฐมรณนิวัตตณจวน	ส่งของ,ข่าว	ปหิณ
สถานีตำรวจ	ราชภูคาโร	ส่งไป	อนคจฉติ
สถาปนา	จนวนเร จเปติ	สั้น	จาเลติ , ปเวธติ,กมปติ
สนับสนุนเลือกตั้ง	ปวิจินเน พลมนุพรุหเย	สด ,สะอาด	อลล
สนาม	องคณ, อชิร	ส้ม	ทธิ
สนามสอบบาลี	ปาลสิศึกษาคาโร	สร้าง	กาเรตวา , มาเปตวา ,
สนองคุณท่าน	ปจโจปกาโร	สร้างบุญมาแล้ว	อุปจิตกุสโล กตาทิกาโร
สนามกีฬา	กีฬามณฑล	สร้างบารมี	ปุเรติ,วิจินาติ
สบู่หอม	สุคนธหานีย	สร้อยคอ	คิวารณ, หาโร
สมควร	ปฐิปุโป, อนุจฉวิโก,อนุพุพโก	สั่งสม	ปสุต
สมฐานะ	จนวนรูป	สั่งสมบุญ	กตปญฺณาภิสมการ
สมอไทย	หริตกี (อ)	สัตบุรุษ	สนโต, สปปุริโส
สละ	จชติ, โวสสชชติ ,จชิตวา,ปรีสชชติ	สัตว์	สตุโต
สละสลวย	สิลิจจก	สัตว์เดรัจฉาน	ตริจฉาน, ติจฉานคโต
สละราชสมบัติ	ราชช ปหาย,ราชสมบัติ ปหาย, สิริราชสมบัติ ปหาย	ลับประรด	มธุกตกี (อ) , พนุเนตตผล
สรรเสริญ	ปสสิตวา,วณณ ภาสิตวา	ลับตาท	สตุตทาโ, สตุตทา
สร้าง	การาปติ,	สั่งสมบุญ	กตปญฺณาภิสังขาโร
		สั่งคายนา	ธมฺวินยสงคีติ

สัตว์บุรุษ	สนโต ,สปปุริโส	สมอไทย	หรีตกี (อิ.)
สัตว์เดรัจฉาน	ติรจฉานโน , ติรจฉานคโต	สับประรด	มธูเกตกี (อิ.) หนุเนตตผล
นกนางเขน	องคเหตุโก ป.	สัตว์	สจจ
เนื้อทราย,ละมั่ง	อชินโยนิ อี.	สัตว์	สโต,ปาโน,ชนตุ,ปชา
หมาบ้า	อติสุโณ	สัตว์พาหนะ	วาหนปสุ (ปู)
ผีเสื้อ ,มอด	อธิปาดโก	สัตว์นรก	เนรโยโก ,นารโก
สุนัขบ้า	อลกโก	สังฆณณา	สังฆณณนุต
กิ้ง	อิญจาโก,อายตเนตโต	สังเขป,ย่อ	สงเขป
หมี	อิกโก	สระน้ำ	วาปี, สรี ,ทหิ
นกเขา	อุกกุโส , กุโร	สงคราม	สงคาโม ,สมปทา
แมลง	อุกกุโณ	สนทนากัน	สลลปัสสุ, อาลปัสสุ, ถถ สมมุจจาเปสุ
แมงมุม	อุณณนาภิ ป.	สมเด็จพระยา	สุรินครินทา
เหา , เล็น	อุกา	สกปรกโสโครก	โลภาทหิ อภิภูโต
นกดุเหว่า	โอกกจโร	สมเด็จพระเจ้าพระยา	มหามจโจ อคคมหาเสนปติ
ด้วง,หนอน	กากรุโก	สมควร	ปฏิรูป ,อนุจฉวิก,
กบ	กฏุโร	สิ่งยั่วยวนชวนให้กำหนดลุ่มหลง	ราชชนียทุสนนียมหนิยมช
ลิงเสน	กปี ป.	ชนีย	
อูฐ	กรโก	สามเหลี่ยม	ติโกณก
สิงโต	กรภโร	สงสัย	เวมติก
หงส์ ,ห่าน	กลกณโธ	สาหร่าย , จอก	เสพาลีกา , นีลิกา ,
นกกาน้ำ	กาทมิโพ	สารบัญ	กิตตนปตตี
นกกระจอก	กามี ป.	สาขา	สาขา
นกเป็ดน้ำ	การณชโว	สามเหลี่ยม	ติยส์
นกแก้ว	กีโร	สาร	สาสน
ไก่เถื่อน	กุกกุจโก	สาธยาย	สชฌายิตวา,
นกกระเรียน	โกญจา อี.		สชฌาย กตวา
นกนางเขน	ขณชน	สามเณโร	สามเณโร, สมณูเทโส
แรด	คณทโก	สามเหลี่ยม	ติโกณก,
กระทิง	ควโล	สามัญ,ทั่วไป	สามณณ, สาธารณ
ชะนี	โคจนคลี อี.	สามารถ	สมตโธ, ปฏิพล
แมลงภู่	ฉปโปโท	สามารถทำ	กาตุ๋ อล,กาตุ๋ สกโกติ
สุนัข ,เขย่า	จาเลติ	สามี่	สามี่โก, ฆตดา, ปติ
สุนัขกาย	กมปติ	สารบัญ	กิตตนปตตี
สมควรเหมาะสม	ธมมานุธม-	สาหร่าย,จอก	เสพาลีกา, นีลิกา
สังสม	ปสุต	สิงหาคม	สาวณมาโส
สัปดาห	สตุตาโท	สิ้นสงสัย	นิพเพมติก

ศาสดา	สตถุ	ไต้เตื่อน	คณขุปปาโท,มหิตลา
สุก	ปกก, กุฉิต	สังฆาฏี	สงฆาฏี (อิ)
สุดท้าย,หลัง	จริม,ปจฉิม,ปริยนต์	สรรเสริญ	ส์สนโต,วณณิตวา ,ภาวนีย,ปสตถ
	อนต, อนติม	สอบทาน	ภณติ
สูง	อุจจ, อุจฉิต, ตุงค,	เสียใจ	รวี
สีก, ลาสีกขา	อุปพพชติ, วิพภมติ , หีนาย	แสวงหา	คเวสติ, ปรีเยสติ
อวตตติ		เสียดสี	ฆฎฎติ
สีก	อุปพพชิตวา , วิพภมิตวา,	สี,กระทบ	ฆंसติ
	หีนาย อวตติตวา	สีไฟ	นิมมถติ
สาก	มุสลิ	สิ่งของ	สนตกั
สาธยาย	สขฉมายิตวา ,สขฉมายั กตวา	สี ,ฎ,เสียดสี	ฆंसติ , ฆฎฎติ ,นิมมถติ
สามารถ	สมตโถ, ปฎิพโถ	สีหนาท	สีหนาท
สาหัส	พลว-	สีหะ , สิงโต	สีโห
สามี	สามีโก , ภตตา ,ปติ (ปู)	สีเนหา	สีเนโห
สายสร้อย	คิว่าภรณ์ , ทาโร	สิ่งที่ได้รู้เห็น	ทิฎฐัง สุต มุต
สายฟ้า	อสนิ , วิชขุ	สิ้นไป	ปริกขีณ, ขีณ
สาวน้อย	ตรุณิ, กถณนา	สำเร็จการอยู่	วาสิ กบเปติ
สามัญ,ทั่วไป	สามณณ , สาธารณ	เสียสละ	ปริจจชช,วิสสชช,
สาวกองค์สุดท้าย	ปจฉิมสาวโก	เสียบ ,แพง	วิทโธ
สาวกรูปแรก	อาทิสาวโก , ปจมสาวโก	สำรอก	ฉขุเตติ
สิ้นสงสัย	นิพเพมตีก	สิ่งอยู่	อธิวสติ
สูง	อจจ,อุจฉิต,ตุงค	สิ่งว่าง	อธิมุจจ
สวยแก่	สุรูป	สิงโตตัวเมีย	สีหี
สำเร็จด้วยใจ	มโนมย	แสน	สตสทสสิ
เสมอ	สม-	แสดง(รูปธรรม)	ทสเสติ
เสื่อ	พยคฺโข	แสดง(นามธรรม)	เทเสติ,ทีเปติ
เสื่อ	กถจุโก , วารพณั	แสดงออก,ไข	นิททิสติ
เสื่อ	ตฎฎีกา , อาสนั	แสดงพิสดาร	วิตถาเรติ
เสื่อลำแพน	กิลณขั	แสดงอ้าง	อปทิสติ
สุนัข	สุนโข,โสโณ ,सान,สาหุโร	ส่งไป (มีเกียรติ)	อุยโยเชสิ
สุนัขจิ้งจอก	สิคาล	ใส่ร้าย	อพภากิจขิ
สุนัขบ้า	อติสุโณ , อลกโก	สร้างด้วยฤทธิ์	อภินิมมินิ,อภิสงขริ
สุสาน	สุसान		มาเปสิ
สุขุม	สุขุมั	โสรจจะ	โสรจจัง
สูตร	สุดตนต์ ,สุดต	โสโครก ,สกปรก	ปุตติ
สูง	อุหนต	เสมอๆ	นิจจ,สทา,อภินท,อภิกขณั

สุดท้าย	ปจฉิม,ปนต,ปริยนต์, อนต,อนติม	ผู้เป็นข้าราชการไม่ได้	ราชภฏภาโว เสยโยเยว
เสาร์ (วัน	สนิวาโร,โสรวาโร	เสื่อมลาภ	อลาโก อุปปนโน
สิงหาคม	สาวณมาโส	เสื่อมรอบแล้ว	ปรีทีโน
สำนักพิมพ์	มุตททงกนาลโย ,มุตททนกกมมาคารั	เสือดาว	ทีปี
แสงไฟฟ้า	วิชชุปทีโป	เสียง	ฉนิ , สทโท
สวนดอกไม้	ปุปผารามโม	สิ่งของ	ลามั , สนตักั
สวนสัตว์	ติรจฉานูยยานั	สงบ	วูปสมมติ ,ปฏิปสมมติ
สวนหลวง	ราชูยยานั	สินค้า	วิกุกยภณทานิ
สำนักนายกรัฐมนตรี	มหาฉจจาลโย	เสียสละ	โวสสศครโต ,จาโค
เสา	ฉมโโก , ฉูโณ	สัมมาคารวะ	สคารโว
เสนาธิการ	ฉฎีกาฉมโโก	สอน	ปรีโยทปน
สิงโต	กรภีโร	สติสัมปชัญญะ	สติสมปชานิโก
สี่แยก	จตุกกั , จจจจรั	สติระมัดระวัง	สติสัโว
สิ่งที่ได้รู้เห็น	ทิฉฉั สุตั มุตั	สมาทานแล้ว	สมาทเปตวาง
สินบน	ลฉจั	เสด็จเคียงบ่าเคียงไหล่	สหจารี,สหจารีฉนิ
สินไหม	ทฉนโช	สังเวช	สัเวคปตโต
สีผิว	สรีรฉฉโน, ฉวิ	สงวนไว้	สุรกกชิตั รกขยัย ,จปีต
สอนพระธรรมวินัย	ฉมมสส ปกาสนั	สามเณร	สามฉเนโร
เสื่อมลง	ปรีทานิ	สถาบันการศึกษา	สาลา สุตวทฉนตฉถั
เสปียง	สมพลั , ปาฉยัย	สงบระงับ	อุปสนต ,ปฏิปสสท
สนามสอบบาลี	ปาลิสิกาศาโร	สรรเสริญ	ปสัสิตวา,ฉฉฉฉ ฉาสิตวา
สวรรค	สคโค ,เทวโลโก ,ติวิโท	สัมมนา	สมนตนา
สวย	อภีรูป , โสภฉ	สันสฤต	สกกภฏภาษา
ส่วน	ปฎิวีโส , ฉาโค ,โกฉฉจาโส	สิงหล	สิงโท
สวด	อนุกสสติ	แสวงหาประโยชน์	หิตคคเวสี
ส่งท้ายปีเก่า	ปุพพสัฉฉเร อติฉกนเต	แสดงให้เห็นเข้าใจ	อาโรเจติ วิวรติ วิกชติ อุตตานักรโต
สิ่งสำคัญ	พหุปกาโร โหติ อตฉสาฉิกา	เสนียด	อพพุทั
ไสยศาสตร์	พุราหฉฉฉลทฉิ	สมหน้าสมตา	อตฉโน ฉานานูรูป
ใส	อฉฉ , ปสนน	แสดงให้เห็นว่า..	อตฉปรีทีปนา
ใส่เข้า	ปกฉิปีติ , นิกฉิปีติ	สนับสนุน	อุปกฉฉมาโน
ส่งเสริม	ปุเรกาตา	สำนัก	อุปสสโย ,สนตักั
แสดงโมกขธรรม	โมกขเทสโก	สำเร็จ	สมฉฉฉฉฉฉ ,สมฉฉฉฉฉฉ ,ปสัทโ
แสง รัศมี	รฉิ , ฉาฉา ,ปกา	สำเร็จ	สิทฉิ ,อิฉฉฉฉฉ ,สมฉฉฉฉฉฉ
แสงสว่าง	อาโลก , โชติ	จิต	สมปาฉฉิ,นิปฉฉฉฉ , กปเปสิ ,นิฉฉ
แสวงหา	คเวสติ,ปรีเยสติ,มคฉฉฉฉ,แฉสฉิ	จรรวมในอินทรี	อินทรีเยสุ สุสัฉฉฉ

สำรวม	สยุมเมติ , สยุมติ	สีขาว	โอทาท, เสต ,
สีทิสเรีภาพ	อิสสุริย์	สีดำ	ภาพ,
เสียง	สทโท	สีเหลือง	ปนทุ
สร้าง	การาปิต ,มาเปตวา	สีแดง	ตมพ , รตต , โลหิต
เสด็จพระราชดำเนิน	จาริกั จรมาโน	เสนา	จมุ ,เสนา
สันดาน	สนตานิ	สอน	อนุสาสิตวา ,โอวทิตวา
สั่งสอน	โอวาทกโร ,อนุสาสติ , ปกาเสติ	สอง	ทวิ,เทว อุก ,อภย
สงวนความบริสุทธิ์	ปาริสุทธิ อูัจฉินาติ	ส่อเสียด	ปิสุณั วัตติ
เสด็จออก	อภินิทขมนต	เสมอๆ	นิจจ , สทา , อภินห , อภิทขณั
เสด็จกลับ	นิวัตติตวา	เสา	ถมโ, ฎุณ
เสวย	อนุโภสิ , ปฏิสัเวเทสิ	เสานาฬิกา	ขฎิกากถมโ
เสวยอารมณ์	เวทนีย	เสาร์(วัน)	สนิวาโร, โสรวาโร
ใส่ใจ	มนสิกรโณติ ,สยณั กตวา	เสียใจ	ทุมมโน, โทมมสส
ใส่กุญแจ	ยนตักั เทติ , กุญจิกั เทติ	เสียใจ,เศร้าใจ	โทมมสสปปตต , สัวิคคมานส
สิ้นไป	ปริกขีณ , ขีณ	เสียบยง	ปาเถยยั, สมพลั
สุดท้าย	โอสาน	เสียใจ,เศร้าใจ	อุปปนุณสัเวโค,ทุมมโน,สมุปปนุณสัเว
สุดรักสุดหวง	อดิปปิโย	โค	
สุก	ปกุก , กุจิต		อุปปนุณสัโก, อุปปนุณพลวสัโก
สุรา	สุรา	เสียสละ	จาโค
สุบิน ,ฝัน	สุบิน	เสื่อ	ตฎฎิกกา, อาสนั
สึก	อุปปพชติ ,วิพภมติ,หีนาย อาวตต	เสื่อ	กณัจุโก ,วารพาณั
ตี		เสียง	สทโท
เสียราชการ	ราชชเม โภปยมาโน	เสื่อมลง	ปริทานิ
เสียใจ	อุปปนุณสัเวโค ,ทุมมโน ,โทมมสส ,สมุปปนุณสัเวโค อุปปนุณพลว	แสง,รมมี	รสิ, อาภา, ปกา
โสโก		แสงสว่าง	โอกาโส, อาโลโก , ปทีโป
สงเคราะห์	สงคณหติ	แสดง	เทเสติ, เทสิต , ทีเปติ
สงประงับ	วูปสมติ	แสดงความผิด	ปราธเทสโก
สวดสวดดี	อภิตุคิตี กโรม เส	แสวงหา	คเวสติ,ปริเยสติ, มคเคติ, เอสติ ,คเว
สวมรองเท้า	อุปาหนั อารุห , ปาทุกั อารุห , สอุปาหน	สิตุ	
สัมมาคารวะ	สคารโว	แสวงหาอยู่	คเวสนโต
สะสม	สนนัธิ กโรนติ	สำนักนายกรัฐมนตรี	มหามจจาโลย
สะสม สุข	สุขั จชิ	สำนักพิมพ์	มุตททกนาลโย , มุตททกมมาคาโร
สิ้นอาสวะทั้งหมด	สพพาสวปริกขีณ	สำรวม	สยุมเมติ, สยุมติ
สีเขียว	หริ	สำเร็จ	อิชฌติ, สมิขฌติ ,สมาปชชิ, นิปพชชิ
		สำเร็จ	กปเปสิ, นิปปนุณ, นิปพนุณ , นิฎจิต

สำเร็จด้วยใจ	มโนมย	หนาที่บ	ชน, สนท
ใส,สะอาด	อจฉ, ปสนน	หน้าร้อน	คิมห์
ใส่เข้า	ปกุขิปติ, นิกุขิปติ	หนอน	กิมิ
ใส่ใจ	มนสิกริตวา, นิสาเมตวา ,สณฺณํ	หมดความพอใจ	นิรสารท, นิราสาส
กตวา		หมดความอาลัย	นิรลย, นิรเพกข
สอน	อนุสาสิตวา, โอวทิตวา	หมั่นประกอบความเพียร	ปะธานํ อนุยฺยตฺขมาโน
	หมวด ท	ห่าง,บาง	ตณฺ, เปลว, วิรุฬ
		ใหม่	นว, นุตน, ปจจคฆ, อภินว
		หอกฟุ้ง	วิสสขุเขตติ, วิสสขุชติ
หงส์	หีส	หญิงสาว	ยฺวติ , วนิตา(อิ)
หนอน	กิมิ, ปุฬโว, ปาณโก	หญิงหมั้น	วณฺณา
หนังสือสัตว์	จम्मํ, อชินํ	ห่ม	นิวตฺโต
หนังสือ	ปณฺณํ , ปณฺณโปตฺถโก	ห่มจีวร	จีวรํ อจฺฉาเทตวา , จีวรํ ปรีทหิตวา
หนังสือคัมภีร์	คณฺโถ, โปตฺถโก, ปณฺณํ	หมั่นขยันในหน้าที่	กิจจปฺปสุต
หนังสือพิมพ์	ปวตฺติปตฺตํ, ปวตฺตปณฺณํ	หมี	อจฺโฉ
หน้าต่าง	วาทปาณํ, สีหปณฺขริ	หมุ่นไป	ปวณฺณสิ
หนู	มุสิโก, อุนทุโร	หมุ่น,พระสงฆ์	สงฺโฆ
หมา	สา, โสโณ	หมู	สุกโร
หมูป่า	วราโห	หมึก	มสิ (ปุ)
หมี	อจฺโฉ	หม่อนน้ำ,นาฬิกา	ขฺฎิ (อิ)
หม้อข้าว	อุกฺขลิ, ขฺฎิ (อิ)	หม่อนน้ำ	ขฺฎา
หม่อนน้ำ	ขฺโณ, กุโณ, กุम्मํ(อิ)	หดเข้า	ปฏิกุณฺณติ
หมอน	พิมโพหนํ, อุปธานํ	หมอบลงแทบเท้า	ปาเทสุ นิปิตฺตวา ,ปาเทสุ นิปฺชิตฺตวา
หยากเยื่อ	กจฺวโร, อุกฺกลาโป, สงฺกาโร	หลักฐาน, เหตุผล	สาปเทโส
หลงตน	มิจฺฉาปฏิบัติยํ , ปวตฺตาเปนติ	หลัง	ปิณฺจิ (อิ)
หลุม,บ่อ	อวาโณ, กาสฺ(อิ)	หลับ	นิปฺชติ, นิตฺทายติ
หวังผลงาน	นิปฺพตฺตี อากงเขยฺย		สุปฺติ, นิตฺทํ โอกฺกมฺติ
ห้วนเกรง	ภีรูก	หลับกลางวัน	นิตฺทายิ
หอดฉัน	อาสนสาลา, โภชนสาลา	หลับกลางคืน	สุปฺติ
หิน	ปาสาโณ, สีลา(อิ)	หลาน	ภาคินเญโย
หิว	ขุทา, ชิขจฺฉา (อิ)	หลุดพ้น	มุตฺติ (อิ)
เหยี่ยว	เสโน, กุลโล	ห้วนไหว	กมฺปิต , จลิต
เหล็ก	โลหํ, อโย	หลีกไป	ปกฺกนต, วูปกฺกจ
โหร	เนมิตฺตโก, มุหุตฺติโก , คณฺโถ	หวนกลับ	ปฏิวณฺณติ
หนัก	ครุก, ภาริย	หวาดหวั่น	ตสนฺติ
หนุนกัน	สงฺคหานุกฺหนํ กโรติ		

หัก	ภณฺชติ	เห็นด้วย, ถูกต้อง	สมมติ
หัวเราะ	หฺลฺล, หฺลฺลิตฺ อกาลสิ	เห็นเอง	สามัม วิปสฺสยํ
หัวเราะเยาะ	เกฬี กุรุมาณา วีย อุปผณฺเขตติ	เห็น	อหิฉตฺตํ
หัวหอม	ปลณฺฑ, สุกนทโก (ป)	เหล็ก	โลหํ
หาได้ยากแสนเข็ญ	อติทุลโลภ	แหงนดู	อุทฺธํ โอลฺลเกติ
หารือกัน	สํสนทเปติ	แห่งแล้ง	สุกฺขํ
หาง	กลาโป, องคฺคฺจฺ	เหงาหงอย	เอกิกฺกุโตนฺ วิหริสฺสติ
ห้าม	นิวาเรติ, ปฏิพาหติ	เหล่า	สุรา
ห้าม, คัดค้าน	นิวาเรตฺวา, ปฏิกฺขิปีตฺวา ปฏิพาหิตฺวา, ปฏิเสเชตฺวา นิเสเชตฺวา, วารยิตฺวา	ไปไม่กลับ	อุปฺปติตฺวา
ห้าม		กลับมาอีก	อพฺพคฺคฺคนตฺวา
คน, อันตราย	นิวาเรตฺวา	กลับมาอีก	อากาเสณฺ คนตฺวา
ใจ	นิเสเชตฺวา	เหยียด	โคธา
คัดค้าน	ปฏิกฺขิปีตฺวา	เหยียดบ่า	โอกกนฺติ (อิ)
หายอนตรรายิตฺวา, อนฺตรทิตฺ, ปหิยิตฺวา		เหลียวมองรอบๆ	อิโต จิตฺ จ โอลฺลเกสิ
หายปริทุสฺสติ		เหยียด	โอกกนฺโต
หุ้มห่อ(กรรม)	นิวุตฺ, โอนทฺ	เหมือน	ยถา, เสยฺยถา, วีย, อิว
หิด	กจฺจฺ(อิ)	หอยโข่ง	สิปปี, สุตฺติ (อิ)
หีบ	มณฺชฺสา	พา, ลา	คทฺรภ, ชโร
เหตุ	การณํ, เหตุ		หมวด อ
ให้ความช่วยเหลือ	หิตานุหิตํ อภินิปาณาเทนตฺ		
ให้แล้ว	อทาสิ, อทา	อดกลั้น	ตติกฺขติ, อธิวาเสติ
ให้เก็บ	จฺปิย	อนฺโมทนา	อนฺโมทติ
ให้ฉิบหาย	นาสิต, วินาสิต	อนุรักษฺภาษาไทย	ทฺยยภาสารกฺข
ให้ลูกโผลง	ชฺลิต, ชาลิต	อนุญาตให้กันและกัน	มณฺมณฺมณฺํ ปวาเรณฺติ
เห็นจะ	มณฺเฏ	อธิบาย	ปริทีเปติ
เห็น	ปสฺสติ, อเวกฺขติ, ทิสฺสติ	อภิเชกแล้ว	อภิสมฺจฺ, อภิเสกํ อกาลสิ
เห็น	ทิสฺสํ (อิ), ทสฺสนํ, ปสฺสนํ	อยู่นอกการเมือง	ปสาสนโนปายโต มุจฺจิ
เห็นแล้ว	อทฺทกฺขิ	อยู่คนเดียวในโลกไม่ได้	โลเก เอโก ภวิตุํ น สกฺโกติ
เห็น		อยู่อย่างเดียวตาย	เอกโก
มอง	ทิสฺวา, ปสฺสิตฺวา	อยู่ปล่าวเปลี่ยว	เอกิกฺกุโต
พิจารณา	สมฺปสฺสมานो	อวตาร	อุปฺปนโน
สังขาร	สมฺมสนฺโต	อวัยยะ	องคฺ, อวยวิ
ปัจจัย ๔	ปจฺจเวกฺขนฺโต	กะโหลกศีรษะ	กปฺปโร, กปาลํ

กระดอง	กปปโร, กपालิ	บ่า ,ไหล่	อัส, ฤษสิโร ,ขนโธ ,
กระดูก	อณฺธิ (นป), ธาตุ (ถิ)	ปลายคาง	จุพุกิ
กระดูกซี่โครง	ผาสุทธิกา, ปาสุฬิกา ,ปาสุกา , ผาสุกา	ปลายเท้า	ปาทคคิ , ปปพิ ,ปโท , จรณิ
กระดูกไหปลาร้า	อกขโโก	ปัสสาวะ,มูตร	ปสสาโว , มุตต
กระเพาะปัสสาวะ	วตถิ ,	ปาก	วทณิ , มุขิ ,ตุณท
แก้ม,กระพุ้งแก้ม	คณฺโฑ,คณฺฑิ ,กโปโล ,	พนมมือ,กระพุ่มมือ	วตต , ลปน ,อานน
กำมือ,กำปั้น	ขณฺโโก , มุณฺจิ	ฟัน	กรปฺภู , อณฺขลิ ,
ขมวดผม	ธมฺมิลโล		ทนโต , ทวิโซ ,ลปนโซ
ข้อเท้า	โคปฝโก, ปาทคณฺฑิ	ฟายมือ,ซองมือ	ทสโน, รทโน ,รโท
ข้อมือ	ปโกณฺจฺนโต ,มณิพนโธ	ตาตำ,แก้วตา	ปสโต
ข้อศอก	กปปโร, กโปณิ ,กโผณิ ,	มันชั้น	เนตตตารา,กนีนิกา
ขาอ่อน	อูรุ (ป) , สตถิ	มันเหลว	เมโท , วปา
เข่า	อูรุพพพิ , ชาณฺ,ชานฺ ,ชณฺณโก	มูลสัตว์	วสา , วิลินสิเนโท ,วิลินเสนโท
แขน	พาหุ ,ภุโซ ,พาหา	มือ	ฉกณิ
เขี้ยว	ทาฐา ,	เยี่ยววัว,	หตโธ , กโร , ปาณิ
คอกลองทอง,สามปล้อง กมพุกวา		หลัง	มูตรโค ปูติมุตต
คาง	หนุ (ถิ),	หัว,ศรีษะ	ปิณฺฐุ, ปิณฺธิ
คืบ	วิทถถิ ,โคกณฺโณ ,ตาโล , ปเทโส	หัวไหล่	สิโส , อุตตมกสิโร,มฺุทธา ,มตถโก
โคนแขน,รักแร้	พาหุมูลิ ,กจฺโธ	หัวนม	ชตตุ ,
ตัก,สะเอว,พก	อุจจจคิ , องโก	ผม	จุจุกิ
เต้านม ,ถัน	ถโน , กุโจ ,ปิโยธโร ,		เกโส ,กุนตโล ,วาโล, อุตตมจฺรุโท
ทรวงตรงงาม	อากปโป, เวโส ,เนปจฺฉิ ,	ผมจุก,ผมเปีย	มฺุทธโซ
ทวารหนัก, วัจมรรค	ปายุ (ป) , คุพิ	ริมฝีปาก	กากปกโข ,สิขณฺฑโก
ท้อง	กฺจฉิ , อุทริ ,คหณิ , คพโโก	ลูกกระเดือก	ทนตาวรรณิ ,โอณฺโโจ,อธโร ,ทสนจฺฉโท
น้ำตา	พปโป, อสสุ , เนตตชลล	เล็บ	คโล,กณฺโโจ
นิ้วมือ	กรสาขา, องคฺุถิ(ถิ)	ลำคอ, ต้นคอ	กรโซ , นโซ
นิ้วหัวแม่มือ	องคฺุณฺโโจ	ลำไส้	คิฺวา, กณฺธธา ,สิโรธธา
นิ้วชี้,ดรชนี	ตชชณี	ศอก	โกณฺโโจ
นิ้วกลาง	มชฉิมมา	สะโพก	รตณิ , กุกุกุ ,หตโธ
นิ้วนาง	อนามิกา	สะเอว	โสณิ , กฺวิ ,นิตมโพ , ชชนิ
นิ้วก้อย	กนิณฺจา	สันเท้า	วิลคโค ,มชโณ ,มชฉิม
น้ำดี	มาธุ , มายุ , ปิตต	สันมือ	ปณฺหิ, ปาสณิ
น้ำลาย	เขโโพ , ลาลา ,เอลา , เอพา	สีข้าง	กรโก
เนื้อ	มสิ , อามิส ,ปิสิต	เส้นประสาท	ปสสิ ,
เนื้อแห้ง,เนื้อเค็ม	वलฺลูโร,वलฺลูธา , อุตตตต ,	เสลด	รสคคสา , รสทรณิ
			เสมโท , สิเลสุโม

เลือด	โลหิต , รุธิร์ , โสณิต์ , รตต์	ไม่ประมาท	อาคมม
วาแขน	พยาโม	ตามธรรมชาติ	อนวาย
วายน	โบริโส ,	อาศัยอยู่	วาส กปเปสิ
หนด	มสสุ (นป)	อังคาร (วัน)	ภุมมวโร, กุชวโร
หางตา, มุมตา	อปางโค	อันตราย	อุปสคโค, อุปททโว
คิ้ว	ภู , ภูโก , ภู		อนตราโย, ปริปปนโถ
อก	อุโร , ทพย		อิตี (อิ)
องคชาติ, อวัยวเทศ	องคชาติ , รหสสงค์	ทั่วไป	อนตราโย
	วตถคคุษห , เมหน	ภายในใจ	อุปททโว
	นิมิตต์ , วรงค์ , พีช , ผล , ลิงค์	ทางเดิน	ปริปปนโถ
อสุจิ , น้ำสมภพ	อสุจิ , สมภโว	อันทพาล	อนธพาล
อวัยวเทศหญิง	โยนิ , ภาค ,	อาการร้อนใน	ทวฤ (ป), ปริตาโป
อันทะ , ไช	อณท , โกลโส	อาจารย์	อาจารย์, นิสสยทายโก
อุจจาระ , คูถ	คูถ , กรีส , วจจ	อ่านหนังสือ	ปณณ วาเจสิ, ปณณ ลิตติ
	มล , ฉก , อุจจาโร	อ่านหนังสือ	อุปริกขิตวา
	มีหโ, อุกกาโร	อาบน้ำ	นหัตวา, นหายติ
เอ็น	นหารุ (ป) , สिरा	อาราธนา	อาราธตวา
	ธมนิ, ธมนี	อาหารว่าง	โภชนีย
เอ็นใหญ่	กณชรา , มหาสิรา	อาหาร	อาหาโร, ฆาโส , ภิกขา, โภชน
	สิรา ,	อาหารหนัก	ชาทนีย
อรรถกถา	อถถวณณา, อฏฐกถา	อาสวะ	อาสโว
อหิวตกรโค	วิสุจิกามหาวิเรโก	อาวุธ	อาวุธ
อันทโต	วุชตมิโรโค , วิปาทิกา	อำนวยการประโยชน์ให้	ททยิกานัน กตทิจจ หตวาท โหติ
อาเจียร	ฉททิกา, วมถ	อำมาตย์	อมจโจ, มหามตโต
ไอ , จาม	กาโส ,	อินทรีย	อินทรีย
ออกไปจากทุกซ์	นิสสรติ, นียยาติ	อิม	โสหิจจ, ตปปน, ติตติ(อ)
อันตรายจงพินาศไป	อนตรายา นสสนตุ	อิมแล้ว	ติตต, สุหิต
อาเจียน	วมติ, ฉชเทติ	เอ็นดู	ทยาสุ
อรรถกถา	อถถวณณา, อฏฐกถา	เอากรงาน	จรรคคาโ, จรรวา
ออกไปจากทุกซ์	นิสสรติ, นียยาติ	เอาตัวรอด	น สกโกติ สมมาอาชีเวน ชีวีตุ
อันตรายจงพินาศไป	อนตรายา นสสนตุ	โอวาท	โอวิทตวา, โอวาท กตวา
อาเจียน	วมติ, ฉชเทติ	อุจจาระ	อุจจาโร, คูถ, กรีส, วจจ, มล
อานิสงส์มาก	มหานิสส์	อุปชฌาย์	อุปชฌา, อุปชฌาโย
อาศัย		องอาจ	อุสภ, อาสภ
รูปธรรม	นิสสาย	อดอาหาร	นिरาหาร, ฉินนถตต
นามธรรม	ปฏิจ	อิมใจ	ปีติ (อิ)

อิสราภาพเสียไป	อิสราภาโว วสค์โต
อยู่	
แบบธรรมดา	วสติ, อจจติ
มีคุณธรรม	วิหริติ
อยู่ประจำ	ปฏิวสติ
อยู่ชั่วคราว	อุปวสติ
ครองเรือน	อชฌาวสติ
อุจจาระรด	อุหหติ
อุบายนี้ใช้ได้	อตเถโส อุปาโย,ภททโก ว อุปาโย
อุ้ม	องเคน อาทาย,องเคน วหิ
อื่น	อณฺณ, พร, อณฺณตร
เอาใจใส่อย่างดี	สเมน รมเมน รกขิตํ โหติ โคปิตํ
เอาหางพาดน้ำ	นงคฺฉฺเจน อุทกํ ปหริติ
แอบอยู่ต้นไม้	เอกํ รุกขํ ปุโรโต กตฺวา นิสฺสยิ
เอ็นดู	การุณิก, ทายลฺ, สุรต
โอบอ้อมอารี	ทานโสณฺท, พหุปรปโท
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	หิตานุกมฺปี
ออก	
จากที่	นิกฺขมิตฺวา
ออกบวช	เนกฺขมม
จากฌาน	วุฏฺถาย
จากครรรค์	วุฏฺถจัน
จากทุกข์	นิสฺสรณํ
ออกบวช	อภินิกฺขมม ปพฺพชิ
ออกจากที่	นิกฺขมิ
ออกจากฤทธิ์	นิสฺสรณํ
ออกจากฌาน	วุฏฺถาย
ออกจากครรรค์	วุฏฺถาย,นิกฺขมณํ
อ้อย	อุจฺจุ(ปุ)

พจนานุกรมพระพุทธธรรม บาลี - ไทย - อังกฤษ
THE PALI-THAI-ENGLISH DICTIONARY OF BUDDHIST TERMS

คำนำ

ก

กกุธภัณฑ์

น. เครื่องหมายในความเป็นราชา, ตามที่กล่าวในชาดกภัฏฐกถา มี 5 อย่าง กล่าวคือ วาลวีชนีพัด ทำด้วยขนสัตว์ , อุณหิส คือ กรอบ มงกุฏ , ชัคคะ คือธรรค์ , ฉัตตะ คือ ฉัตร , ปาทูกา คือ ฉลองพระบาท เป็นเครื่องหมายของพระมหากษัตริย์.

n. five regalia in Jatakathakatha, namely : the fan made of yak's tail , diadem, sword, the royal canopy, slippers

กกุธานที

น. แม่น้ำที่พระพุทธองค์เคยเสด็จสระชำระพระวรกาย.

n. Kahuta river.

กฎ

น. ข้อบังคับ ; ระเบียบ ; กฎเกณฑ์.

n. regulation.

กฎองค์การ

น. กฎหรือข้อบังคับขององค์การคณะสงฆ์ ฐานะเทียบเท่ากฎกระทรวงในทางโลก

n.

Organizational Regulations in the ecclesiastical administration.

กฏัตตากรรม,

กฏัตตาวาปนกรรม

น. กรรมที่สักแต่ว่าทำ มีเจตนาไม่เต็มที กรรมอื่นไม่ให้ผลแล้ว กรรมนี้จึงให้ผล ; กรรมที่เกิดขึ้น.

n. "merely-done" Karma.

กฏุกะ

ว. ขมขื่น ; ร้ายแรง ; เจ็บปวด ; ทรมาน.

a. bitter ; severe ; painful.

กฏุกัปปผละ

ว. มีผลขื่นขม ; มีผลร้ายแรง.

a. having bitter result.

กฏแห่งกรรม

น. การทำ; การกระทำ การทำดีเรียก กรรมดี การทำชั่ว เรียก กรรมชั่ว.

n. law of Retribution.

กฐิน

น. ไม้สะดึง ; ไม้แบบสำหรับเอาผ้าลาดลงไปแล้วตัดผ้าตามไม้แบบนั้น เวลาเย็บจะเย็บผ้าตามไม้แบบนั้น เมื่อพันฤดูทำจีวรแล้ว รื้อไม้

แบบนี้เก็บไว้ใช้อีกในปีต่อไป ; พิธีถวายภิกษุทั้งวัดเมื่อจำพรรษาแล้ว.

n. wooden frame .

ชื่อของพิธีกรรมทางศาสนา คือการถวายผ้าประจำปีแก่พระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาครบ 3 เดือน ฤดูกฐิน เริ่มต้นแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 รวมระยะเวลา 1 เดือน ฤดูฝนมี 4 เดือน เป็นฤดูจำพรรษา 3 เดือน เหลืออีก 1 เดือน เป็นฤดูถวายผ้ากฐิน เมื่อสงฆ์ได้รับผ้ากฐินแล้วจะต้องทำความตกลงว่า จะถวายแก่ภิกษุรูปใดก่อน ครั้นแล้วช่วยกันทำให้เป็นจีวร สำเร็จในวันนั้น ; ผู้ที่ทายถวายพระภิกษุเมื่อจำพรรษาแล้ว.

n. religious ceremony of offering annual

robe to the monks who dwell in the

monastery throughout the three months of Buddhist Lent

; Kathin Post-retreat ceremony ; Pali robe presentation.

กฐินโจร

น. สำนวนพูด กฐินที่ไปทอดไม่ได้จອງล่วงหน้า ทอดแบบจุ่ม บางทีเรียกว่า กฐินจร กฐินโจร อาจเกิดมาจากล้อคำว่า กฐินโจล เพราะมีเสียงคล้ายๆ กัน.

n. Kathin ; Rains Retreat.

กฐินตกค้าง

น. กฐินที่ไม่มีคนจອງ เรียกสั้น ๆ ว่า กฐินตก เมื่อไม่มีผู้ใดมาจองกฐิน กฐินวัดนั้น เรียกว่า กฐินตกค้าง การถวายกฐินแบบนี้ว่า ทอดกฐินตกค้าง.

n. kathin(a) for Rainy Retreat.

กฐินตัน

น. กฐินที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จถวายที่วัดราษฎร์อย่างไม่เป็นทางการ มีลักษณะคล้ายประพาสตัน ช้างตัน ม้าตัน.

n. royal Kathin.

กฐินทาน

น. ถวายผ้ากฐิน ; ทอดกฐิน ; สิ่งของถวายร่วมกับผ้ากฐิน ทายกทายิกาผู้มีศรัทธา นำผ้าพร้อมทั้งบริวารถวายสงฆ์ผู้จำพรรษาครบ 3 เดือน เรียกกฐินทานว่า ทอดกฐิน บ้าง ถวายกฐิน บ้าง.

n. annual Robe offered to the monks throughout the three months of Buddhist Lent.

กฐินทูลสะ

น. ผ้าที่ถวายแก่สงฆ์ประจำปีให้ทำจีวร ภายใน 1 เดือน นับตั้งแต่ออกพรรษา ; การถวายผ้าแก่สงฆ์ประจำปีเพื่อทำจีวร.

n. cloth annually supplied to the monks for making a yellow robe.

กฐินราษฎร์

น. กฐินที่ราษฎร์หรือชาวบ้านจัดการทอดที่วัดราษฎร์ อาจมีเจ้าภาพ

ทอดคนเดียว เรียกว่า เจ้าภาพกฐิน หากรวมกันเป็นหมู่เป็นคณะ เรียกว่า กฐินสามัคคี.

n. name of religious ceremony.

กฐินหลวง

น. ทอดถวายสงฆ์ผู้จำพรรษาในวัดหลวง พระเจ้าแผ่นดินเสด็จทรง ถวายด้วยพระองค์เอง เรียกว่า พระกฐินหลวง หรือพระกฐินเสด็จพระราชดำเนิน พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานให้พระบรมวงศานุวงศ์ หน่วย ราชการ หรือประชาชนที่กราบบังคมทูลขอพระราชทาน เรียกว่า กฐินพระราชทาน.

n. royal Kathin(a).

กฐินต์ถาระ

น. กราลกฐิน ; ลาดผ้ากฐินลงบนไม้สะดึงหรือไม้แบบ แล้วทำจีวร สำเร็จ ; ทำพิธีกฐินให้สำเร็จหรือเสร็จ ; การขึงไม้สะดึงทำจีวร.

n. spread over the kathina cloth ; complete the kathina ceremony.

กฐินุทธาระ

น. เตาะกฐิน ,เป็นการเลิกลัมพีการกฐิน เพราะทำเสร็จแล้ว หรือไม่ สามารถจะทำให้เสร็จได้ คือ การรื้อไม้สะดึงออก ทั้งนี้เพราะเลิกใช้แล้ว หรือเสร็จแล้ว.

n. taking off or

withdrawal of the component parts of the wooden frame.

กตปุญญตา

น. การได้ทำบุญไว้ ; ทำบุญไว้.

n. having performed meritorious or good actions.

กตปุญญะ

ว. ผู้ได้ทำบุญไว้ ; บุคคลที่เคยทำบุญ.

a. having performed meritorious or good actions.

กตเวทิตา

น. ตอบแทนคุณที่ผู้อื่นทำไว้.

n. requital for the done favour.

กตเวทิตา

ว. ผู้ตอบแทนคุณที่ผู้อื่นทำไว้ ; ผู้สนองคุณท่าน.

a. one who reciprocates for the done favour.

กตัตตากรรม

น. (อ่าน กะตัตตากรรม) กรรมสักว่าทำ กรรมทั้งฝ่ายดีและไม่ดีที่ทำไป โดยไม่ตั้งใจ เป็นอจิตตกะ ทำไปสักแต่ว่าทำ.

Adj. feel grateful.

กตัญญูตา

น. ความเป็นผู้รู้คุณที่ผู้อื่นทำไว้ ; การรู้คุณท่าน

n. gratitude ; gratefulness.

กตัญญู

ว. ผู้รู้คุณที่ผู้อื่นทำไว้ ; ผู้รู้คุณที่ทำให้.

a. grateful.

กตัญญูกตเวที

ว. ผู้รู้คุณแห่งความดีของบุคคลอื่นและตอบแทน.

กตिका	<p>a. grateful persons.</p> <p>น. กฏ ; ข้อตกลง ; เงื่อนไขที่ตกลงไว้.</p> <p>n. agreement.</p>
กติกาสงฆ์	<p>น. ข้อบังคับทางการของคณะสงฆ์ คณะสังฆมนตรีนำถวายสมเด็จพระสังฆราช เพื่อทรงลงพระนามประกาศใช้ เทียบกับพระราชกฤษฎีกา ในทางโลก . กติกาสงฆ์มีฐานะรองลงมาจาก สังฆาณัติ สังฆาณัติจะออกได้ ต้องผ่านที่ประชุมของสังฆสภา กติกาสงฆ์นั้นไม่ต้องผ่านสังฆสภา ผ่านคณะสังฆมนตรีถวายสมเด็จพระสังฆราชได้ ทรงลงพระนามประกาศใช้ได้ทันที.</p> <p>n. Ecclesiastical Decree, according to the Ecclesiastical Act 2484.</p>
กโตปการะ	<p>ว. ผู้ทำอุปการะ ; อุปการะที่คนอื่นได้กระทำ.</p> <p>a. having assisted.</p> <p>น. อุปการะที่ผู้อื่นได้กระทำ.</p> <p>n. help given by someone.</p>
กถา	<p>น. ถ้อยคำ ; เรื่องที่พูดถึง ; หัวข้อของการพูด ; คำกล่าว.</p> <p>n. word ; subject matter ; topic.</p>
กถามรรค	<p>น. ทางแห่งกถา ; ลาดเลาแห่งกถา ; แนวทางแห่งคำพูด กถามรรคใช้ในสำนวนเทศนาสมัยก่อน.</p> <p>n. outline.</p>
กถาวัตถุ	<p>น. เรื่องหรือหัวข้อในการสนทนา ;</p> <p>n. parts of a discussion.</p> <p>คัมภีร์ที่ 5 แห่งอภิธรรมปิฎกกว่าด้วยคำถามคำตอบ แสดงหลักธรรมทางพุทธศาสนา ; เรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนด.</p> <p>n. name of the Fifth Book of the Abhidhamma.</p>
กถาสัลลาปะ	<p>น. สนทนาปราศรัย ; การสนทนาซึ่งกัน.</p> <p>n. courteous conversation ; polite conversation.</p>
กถีก	<p>ว. มาจากคำว่า กลิเกะ กล่าวคือ ผู้กล่าว ; ผู้แสดง เช่น ธรรมกถีก คือ ผู้กล่าวธรรม ; ผู้แสดงธรรม , จิตรกถีก คือ ผู้กล่าวถ้อยคำอันวิจิตร ; กถีกเป็นคำเดียวกับกถิก.</p> <p>a. speaking ; preaching.</p>
กทรियะ	<p>น. ความตระหนี่ ; ความเห็นแก่ตัว ; ความเห็นแก่ได้.</p> <p>n. avarice ; selfishness.</p>
กนก	<p>น. ทอง ; ทองคำ.</p>

กนกวิมาน	<p>n. gold.</p> <p>น. วิมานทอง ; ที่อยู่ของเทพที่ล้วนแล้วด้วยทอง ; ที่อยู่ของเทวดาทำด้วยทอง.</p>
กัณกุฎิ	<p>n. divine palace of gold ; divine gold palace.</p> <p>น. เป็นคำวัด หรือคำศาสนา คนที่สนิทไว้วางใจได้ เรียกเต็มว่า ศิษย์กัณกุฎิ กัณกุฎิ สามารถเข้าออกในกุฎิได้ทุกเวลา คล้ายกับสำนวนชาวบ้านว่า “เข้าถึงกันคร้ว”.</p> <p>n. Adherent.</p>
กนิยะ	<p>ว. น้อยกว่า เล็กกว่า มีที่ใช้บ่อยแต่ได้ไปเกิดใหม่ ในรูปของ กัญญา หรือกัณยา แปลว่าหญิงสาว พิจารณาตามรูปศัพท์ แผลงไปจากคำ กนิยะ แปลว่าน้องหรือผู้อ่อนอายุกว่า ; ผู้อ่อนกว่า.</p> <p>a. younger ; youngest.</p>
กนิษฐ	<p>ว. มาจากสันสกฤต กนิษฐ และบาลี กนิฐฺฐ น้อง , น้องเล็ก ; ผู้อ่อนกว่า.</p> <p>a. younger ; youngest ; being young.</p>
กบิลพัสดุ์	<p>น. กบิลพัสดุ์ ที่อยู่ของกบิลดาบส เป็นที่อยู่อาศัยของดาบสชื่อ กบิล ตั้งชื่อเมืองใหม่ว่า กบิลพัสดุ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่กบิลดาบส.</p> <p>n. Kabilpasdu.</p>
กปณะ	<p>ว. คนจน ; คนตกยาก ; คนไม่มีทรัพย์.</p> <p>a. miserable.</p>
กปณัทธิกะ	<p>ว. คนขัดสน และคนเดินทาง ใช้เป็นคู่กันกับบุคคลผู้รับแจกทาน ; คนตกยาก.</p> <p>a. the poor and the traveler.</p>
กบิจิต	<p>ว. มีจิตเหมือนลิง ; มีจิตกลับกลอก ; จิตใจวอกแวก.</p> <p>a. having a monkey like mind .</p>
กปิสีสะ	<p>น. ศีรษะลิง เป็นไม้สลักหัวลิ้มหรือกลอน ไม้ให้ถอนออกได้ ไทยเรียกกันว่า สลักเพชร พจนานุกรมสมาคมบาลีปกรณ์อังกฤษ แปลว่า lintel of a door อาจจะไม่ตรงกับความหมาย ; ลิ้มไม้.</p> <p>n. head of the bolt .</p>
กโปตะ,กโปตกะ	<p>น. นกพิราบ อุปมาสีของกระดูก ทั้งเรียรดกระดูกกระจาย จึงคล้ายกับสีของนกพิราบ.</p> <p>n. pigeon.</p>
กพลิงการาหารง กพลิงการาหาร	<p>น. อาหารที่รับประทาน ; อาหารที่ทำให้เป็นคำ ๆ เทียบกับอาหารอย่างอื่น ดังเช่น อาหาร คือ สัมผัส ,อาหาร คือ เจตนา ; อาหาร คือ</p>

	<p>วิญญาณ ; อาหารที่ทำเป็นคำ.</p> <p>n. eatable food ; food made into a ball.</p>
กมลละ	<p>ดอกบัว ; บัว ; กมล.</p> <p>n. lotus.</p>
กรชกาย	<p>น. การเกิดจากสิ่งโสโครก.</p> <p>n. body born of impurity.</p>
กรชรูป	<p>น. รูปเกิดจากสิ่งโสโครก.</p> <p>n. material qualities born of impurity.</p>
กรณะ	<p>น. กระทำ ; ทำให้เกิดขึ้น ; เครื่องมือ ; เสมียน ; ผู้เขียน.</p> <p>n. action ; causing ; instrument.</p>
กรณียะ	<p>ว. สิ่งที่ควรทำ ; สิ่งที่ต้องทำ ; ทำหน้าที่ ; สิ่งที่ต้องกระทำ.</p> <p>a. that should be done ; that ought to be done.</p>
กรรมระ	<p>ว. ผู้จะต้องตายในมือของข้าศึก คือ นักโทษหรือเชลย.</p> <p>a. prisoner of war.</p>
กรรม	<p>น. การกระทำ เป็นคำกลาง ๆ ไม่บ่งว่าเป็นการกระทำที่ดีหรือชั่ว กรรม ขึ้นอยู่กับเจตนา เช่น “เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม” เจตนาเป็นเครื่องบ่งว่าเป็นกรรมดีหรือ กรรมชั่ว กระทำที่ดี เรียกว่ากุศลกรรม กระทำที่ชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรม .</p> <p>n. Karma.</p>
กรรมฐาน	<p>น. (อ่าน กำมะถาน) ที่ตั้งแห่งกรรมคืองานของใจ สิ่งที่ยึดหน่วงหรือผูกใจ ให้หยุดอยู่กับที่เรียกว่า อารมณฺ์ เขียนว่า กัมมฏฐาน ก็ได้</p> <p>กรรมฐาน คือ สมถกรรมฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อทำใจให้สงบ วิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งสภาธรรม ตามความเป็นจริง.</p> <p>n. meditation subject.</p>
กรรมบถ	<p>น. (อ่าน กำมะบถ) ทางแห่งกรรม หมายถึง กรรมดีและกรรมชั่ว.</p> <p>n. karmic Way.</p>
กรรมวาจาจารย์	<p>น. (อ่าน กำมะ) อาจารย์ผู้สวดกรรมวาจา เพื่อให้สังฆทราบบรรยากาศเกี่ยวกับตัวอุปสัมปทาเปกข์หรือผู้ขอบวช ถ้ามมติของสงฆ์ว่าจะยอมรับผู้ขอบวชให้เป็นภิกษุ เรียกว่า พระกรรมวาจาจารย์</p> <p>กรรมวาจาจารย์ คู่กับ พระอนุสาวนาจารย์ ทำหน้าที่บอกอนุศาสน์หรือคำสอน เรียกว่า คู่สวด หรือ พระคู่สวด หน้าที่บอกอนุศาสน์กำหนดให้เป็นหน้าที่พระอุปัชฌาย์.</p> <p>n. announcing Preceptor.</p>
กรรมเวร	<p>น. กรรมที่เป็นเวร ; กรรมชั่วที่ติดตามมาให้ผลในชาตินี้ ใ้ชื่อว่า เวร</p>

	กรรม.
	n. vile ; evil creature.
กรัก	น. แก่นไม้ที่ใช้ต้มให้รสฝาดออก ย้อมจีวรของพระ ใช้แก่นขนุน ; โรงกลัก.
	n. pith of a tree , especially that of a jack tree.
กรัก สีกรัก	น. แก่นขนุน แก่นไม้ สีกรัก สีแก่นขนุน เป็นสีเหลืองออกดำหรือเหลืองคล้ำ ผ้าจีวรขอพระสงฆ์ย้อมด้วยแก่นขนุน ผ้าสีกรัก พระมหากัสสปเถระผู้เป็นเอตทัคคะในทางถืออุตุรงค์สมัยพระพุทธกาลใช้ผ้าสีกรัก.
	n. heart wood of the jackfruit tree used for dying the robes.
กรุณา	น. ความเอ็นดู คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ ตรงข้ามกับความโหดร้าย ; สงสาร ; ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์.
	n. compassion opposite to cruelty.
กรวดน้ำ	ก. รินน้ำจากภาชนะด้วยความตั้งใจ เช่น อุทิศแก่ผู้มีพระคุณ เรียกว่า ครอบน้ำ พระรูปแรกท่านเริ่มอนุโมทนาด้วยบทว่า ยถา... เริ่มกรวดน้ำใช้มือขวาจับภาชนะสำหรับกรวดมือซ้ายประคองรินน้ำใส่ภาชนะที่รองรับ รินไปจนกระทั่งพระรูปแรกว่าจบ พอรูปที่สองรับ สัพพี... ให้เทน้ำให้หมดแล้วประนมมือตั้งใจรับพร คำพูดเล่น ๆ มีอยู่ว่า “ยถา ให้ผี สัพพี ให้คน” พระท่านว่า ยถา เป็นการให้ส่วนกุศลแก่ผู้ตาย ส่วนสัพพี เป็นการให้พรแก่คนเป็น ๆ.
	v. pour water as a part of ceremony.
กระทู้ธรรม	น. ชื่อของวิชาพระปริยัติธรรม ที่ภิกษุสามเณรเล่าเรียนกัน เหมือนกับวิชาเรียงความ ย่อว่าวิชากระทู้ เรียกเต็มว่า วิชาเรียงความ แก่กระทู้ธรรม แต่งกระทู้ เป็นการเขียนเรียงความแก่กระทู้ธรรม.
	n. theme on Dhamma.
กวาด	น. ไม้กวาดชนิดหนึ่ง ทำด้วยไม้ไผ่ กวาดลานวัดลานบ้าน เรียกว่า ไม้กวาด ใช้สำหรับกวาดหรือกวาด เป็นซี่ยาว ๆ ห่าง ๆ มีด้ามยาวไว้สำหรับจับ ลากไปไม้หรือขยะกองรวมกันแล้วขนไปทิ้ง.
	n. broom.
กรานกฐิน	ก. ภิกษุรับผ้านำไปซัก กะ ตัด เย็บ ย้อมให้เสร็จภายในวันนั้น ทำพินทุกัปปะอธิษฐานเป็นผ้าครอง เรียกว่า กรานกฐิน สงฆ์รับทราบแล้วอนุโมทนา เรียกว่า อนุโมทนากฐิน ปัจจุบันซัก กะ ตัด เย็บ ย้อม ไม่มีภิกษุผู้กรานกฐินทำแต่เพียงพินทุกัปปะอธิษฐานเป็นผ้าครองนั้น.

กลฟ้งการอาหาร	<p>v. prop up the frame for embroidery work.</p> <p>น. อาหารเป็นคำ.</p> <p>n. edible food.</p>
กลลรูป	<p>น. รูปที่มีลักษณะคล้ายหยาดน้ำม้งาใส ; รูปเริ่มแรกในการเกิดในครรภ์มารดาของมนุษย์ ; รูปแรกเกิดในครรภ์มารดา.</p> <p>n. embryo at the first stage of conception ; embryo in the first weak.</p>
กลหะ	<p>น. ทะเลาะ ; วิวาท ; การทะเลาะเบาะแวง.</p> <p>n. quarrel ; dispute ; strife .</p>
กล่องเข็ม	<p>น. กล่องสำหรับใส่เข็มเย็บผ้า ; เข็มเย็บผ้า เป็นบริหารสำคัญของภิกษุ นิยมใส่ในกล่อง.</p> <p>n. needle case.</p>
กลองเพล	<p>น. กลองที่ตีเวลา 11.00 น. บอกเวลาอาหารมื้อกลางวันและมื่อสุดท้ายของพระ. เวลาเพล หรือเวลา 11.00 น. นิยมเริ่มฉันอาหารมื้อกลางวัน หมดเวลาเมื่อถึง 12.00 น. ;สัญญาณบอกเวลาฉันอาหารกลางวัน.</p> <p>n. time drum ; at 11.00 a.m. is a signal for lunch time of the Buddhist monks. The said time will come to an end at noon.</p> <p>น. ย่อมาจากคำว่า เพลา แปลงเป็น เวลา ตีบอกเวลา เป็นกลองพิเศษขนาดใหญ่ บอกเวลาฉันเพลของภิกษุสามเณร เช่น เวลา 11 นาฬิกา หรือเวลา 5 โมงเช้า</p> <p>ใช้ตีคู่กับระฆังหลังจากพระสงฆ์ในวัดทำวัตรเย็นจบ เรียกว่า ย่ำค้ำ.</p> <p>n. kind of large drum.</p>
กล่าวตู	<p>ก. กล่าวร้าย ; ใส่ความ ; กล่าวโกหก.</p> <p>v. accuse falsely.</p>
กลี	<p>น. โทษ ; ความผิด ; ความบกพร่อง ; การรบกพุง.</p> <p>n. defect.</p>
กลึงคะ	<p>น. ท่อนพิน ใช้อุปมากับร่างกายที่ตายไปแล้ว.</p> <p>n. piece of wood.</p>
กลิ่น	<p>น. สิ่งที่อยู่สีกด้วยจมูก.</p> <p>n. odour , odourous object.</p>

กเลวระ	น. ทรากศพ ; ร่างกาย . n. dead body.
กวี, กวี	น. นักกวี ; ผู้แต่งคำประพันธ์เป็นคำร้อยกรอง ; บางทีเขียนว่ากระวี. n. poet ; bard.
กสา	น. แส้ สำหรับลงโทษ เป็นคำใช้เปรียบกับการตักเตือน. n. whip.
กสายะ	น. น้ำฝาด ; ใช้สำหรับย้อมจีวรของพระภิกษุ. n. acrid taste.
กสาวะ	น. น้ำฝาด ; ใช้สำหรับย้อมจีวรของพระภิกษุ บางทีใช้แทนกันได้กับ กสายะ. n. decoction for dyeing robes of the Buddhist monks.
กสิณ	น. แบบที่ทำขึ้น ; สิ่งที่เป็นนิมิตหมายในการเพ่งทำสมาธิ เพื่อให้จิต สงบ ; ด้วยกสิณ. n. device.
กสิณมณฑล	น. วงกลมแห่งกสิณ ; เป็นแบบสำหรับเพ่ง ทำใจให้สงบ. n. circular disk (used as an object for meditation).
กหาปณะ	น. เหรียญกษาปณ์ มีราคา 4 บาท ในสมัยนั้น ๆ ; มาตรฐานับของยุค พระพุทธเจ้า. n. coin whose value is 4 padas.
กักกสะ	ว. เลว ; หยาบ ; หยาบช้า ; หยาบคาย ; ใช้ประกอบวาจา ; ชั่วช้า ; เลวทราม. a. rough ; used to denote a speech.
กักขพกถา	น. คำหยาบ ; คำพูดที่หยาบ. n. harsh speech.
กักขพกรรม	น. การกระทำที่โหดร้าย ; ความโหดร้าย ; ความทารุณ. n. atrocity.
กักขพภาวะ	น. ความหยาบ ; ความกระด้าง ; ความแข็ง ; ความแข็งทื่อ. n. rigidity.
กักขพะ	ว. หยาบ ; หยาบช้า ; ชั่วช้า ; ใช้ประกอบวาจา และการกระทำ ตลอดจนสิ่งที่แข็งกระด้างอื่นๆ ; ชั่วกว่า. a. harsh , used to denote a speech , action including rigidity of other things ; rough.

กังขา

น. ความสงสัย ; ความงงงวย.

n. uncertainty.

กังขาวิตรณวิสุทธิ

น. ความหมดจดของปัญญา เป็นเหตุข้ามพ้นความสงสัย ; ไม่มีความสงสัยอีกต่อไป.

n. purity of knowledge.

กัณฑ์

น. ส่วนหนึ่ง หรือตอนหนึ่งของหนังสือ หรือพระธรรมเทศนาทั้งจบ เรียกกัณฑ์ ; ตอนหนึ่งของธรรมเทศน์.

n. whole part of a sermon ; chapter.

กัณฑ์เทศน์, เครื่อง
กัณฑ์

น. ของที่ถวายพระเป็นเครื่องบูชา เมื่อเวลาที่มีการแสดงธรรม ; ของถวายพระเมื่อเทศน์.

n. offerings prepared for the monk who delivers a sermon ; offering for a sermon.

กัณณสุชา

ว. ที่ชวนให้สบายหู ; ที่ไพเราะหู ; ฟังเพราะ.

a. pleasant to the ear ; euphonious.

กัตติกมาส

น. เดือนกัตติกะ เทียบกับเดือนไทย ก็คือ เดือน 12 ; มีพระจันทร์เพ็ญ เสวยฤกษ์ กัตติกา ; เดือนทางจันทรคติที่ตกระหว่างเดือนตุลาคม-พฤศจิกายนก็ได้.

n. name of a lunar month among October – November.

กัตติกา

น. ชื่อของกลุ่มดาวฤกษ์ มีพระจันทร์เพ็ญโคจรผ่าน เดือนนั้นมีชื่อว่าเดือนกัตติกะ.

n. name of a constellation .

กัททะมะ

น. ตม ; เปือกตม ; เปือก.

n. mire.

ใช้เป็นข้อเปรียบเทียบเทียบกับกิเลส.

กัณฑาร

ว. จากคำว่า กนฺตาร ในบาลี ยากที่จะข้าม ; ยากที่จะผ่าน .

น. ทางที่กัณฑาร ; ดินแดนว่างเปล่า เป็นคำใช้ต่อท้ายคำอื่น เช่น กัณฑาร 5 คือ 1. โจรกัณฑาร แดนที่ยากจะผ่านเหตุเพราะมีโจร ; 2. วาลกัณฑาร แดนที่ยากจะผ่าน มีสัตว์ร้าย ; 3. นิรุกกัณฑาร แดนที่ยากจะผ่าน ไม่มีน้ำ ; 4. อมนุสสกัณฑาร แดนที่ยากจะผ่าน มีอมนุษย์ ; 5. อัปปภักขกัณฑาร แดนที่ยากจะผ่านขาดแคลนอาหาร . ยังใช้ต่อกับคำอื่น อาทิ มรูกัณฑาร แดนกัณฑาร คือทราย หรือทะเลทราย ; มรูกัณฑารมรรค แดนที่ยากจะผ่าน ทิฏฐิคือความเห็นผิด ; ปาดง ; อดัด.

a. derived from kantara in Pali ; difficult to pass ; difficult

to cross.

n. difficult road ; waste land. In combination with other words such as the five difficult places : 1. difficult place because of thieves ; 2. that because of fierce animals 3. waterless difficult place ; 4. that because of demons ; 5. that because of food shortage. Beside these , sandy difficult place ; desert ; way in a desert ; difficulty of wrong view ; inhospitable scene.

กัณฑ์ปฏิบัติ

ว. ผู้เดินทางกัณฑ์ ; ผู้เดินทางลำบาก.

a. wanderer through the difficult place .

กัณฑ์มรรค

น. ทางกัณฑ์ ; หนทางกัณฑ์.

n. difficult path.

กัณฑ์ मुख

น. ปากทางกัณฑ์ ; ปากทางไปสู่ทะเลทราย ; ทางที่นำกลัว.

n. entrance to difficult place.

กัณฑ์ รัทธา

น. ทางไกลกัณฑ์ ; ทางไกลอันน่ากลัวอันตราย ; ทางไปลำบาก.

n. difficult long – road .

กัณฑ์ ษะ

น. ช่างกลบ เป็นผู้แต่งผม ; ช่างราชสำนัก ; พนักงานภูษามาลา ; ช่างตัดผม.

n. barber ; hair dresser .

กัณฑ์ ปะ

ว. สมควร ; เหมาะสม ; เหมาะสำหรับ.

a. suitable ; appropriate ;

น. อายุของโลก ; ชั่วอายุของคน.

n. aeon.

น. ชั่วอายุของคน เช่น กัณฑ์ ในมหาปริณิพพานสูตร ตามคำอธิบายของอรรถกถา ; ระยะเวลาของโลกในยุคต่างๆ .

n. one generation ; duration of life.

น. ความคิด ; ความดำริ ; ความคิดคำนึง.

n. motive.

น. ข้อที่ถือว่า ควร ดังเช่น อาจณณกัณฑ์ สิ่งที่เคยประพฤติสืบต่อกันมา ทว่า กัณฑ์ ถือว่า ดวงอาทิตย์เที่ยงไปแล้ว 2 นิ้ว ยังฉันอาหารได้.

n. theory ; that which is maintained as right or correct.

กัปปาสิกพัศตร์

น. ผ้าฝ้าย .

n. cotton cloth.

กัปปาสิกะ

ว. ทำด้วยฝ้าย ; อันทอด้วยฝ้าย.

a. made of cotton.

กัปปิยการก

ว. ผู้ทำให้เป็นสิ่งสมควร ; ผู้ที่ทำให้ของที่ถวายพระ เป็นของควร
รับได้ตามพระวินัย ; ผู้ปฏิบัติภิกษุสามเณร.

a. one who makes regally acceptable to monks ; one who
makes things suitable for monk.

กัปปิยกุฎิ

น. โรงหรือกระท่อมที่เก็บของกิน สร้างขึ้นนอกเขตจากที่อยู่อาศัย ไม่
ต้องเก็บของกินไว้ในที่อาศัย ; โรงครัว.

n. kind of warehouse ; building outside dwelling place.

กัปปิยภูมิ

น. สถานที่สมควรให้เก็บของที่อนุญาตสำหรับภิกษุตามพระวินัย ; ที่
เก็บของของพระ.

n. suitable plot of ground set.

กัปปิยโวหาร

น. คำพูดที่สมควร ; คำพูดที่นิยมใช้เพื่อให้ถูกต้องตามวินัยของพระ ;
คำพูดที่พระควรพูด.

n. proper words.

กัปปิยะ

ว. อันสมควร ; อันเหมาะสม.

a. proper.

กัมมทายาท

น. ผู้รับผลแห่งการกระทำของตน ผู้รับมรดกแห่งการกระทำของตน.

n. inheriting the results of one's own deed.

กัมปะ

น. วัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มักไม่ไกลจากหมู่บ้านในทิเบต.

n. gompa , dgon-pa.

กัมพล

น. ผ้าขนสัตว์ ; ผ้าทอด้วยขนสัตว์.

n. woolen cloth.

กัมพลสิลาอาสน์

น. ที่นั่ง หรือศิลา อันอ่อนนุ่มคลุมด้วยผ้าขนสัตว์ , มีป้ณฑุ นำหน้า
หมายความคลุมด้วยผ้าขนสัตว์ สีเหลือง เป็นบัลลังก์ของเท้าสักกะ , ผ้า
แบลงเก็ด ; ผ้าคลุม.

n. soft stone- seat covered with a woolen blanket.

กัมมกรรม,กรรมกรรม	<p>น. มาจาก กมฺมกรรมา เครื่องทรมาน ; วิธีการลงโทษทางกาย.</p> <p>n. bodily punishment.</p>
กัมมกรรมะ	<p>น. ทำการงาน.</p> <p>n. working ; service.</p>
กัมมบถ,กรรมบถ	<p>น. มาจาก กมฺมปล โนบาลี แปลว่า ทางแห่งกรรม หมายถึงดีและชั่วที่ดีเรียกกุศลกรรมบถ ที่ชั่วเรียกกอกุศลกรรมบถ.</p> <p>n. way of actions ; way of one's deed.</p>
กัมมปัจจัย	<p>ว. มีกรรมเป็นปัจจัย ; มีกรรมเป็นเครื่องสนับสนุนช่วยเหลือ.</p> <p>a. having karma as a cause.</p>
กัมมปัตตะ	<p>ว. ภิกษุ ผู้ที่ประชุมกัน เพื่อทำสังฆกรรมร่วมกัน.</p> <p>a. monks who assembled to take part in ecclesiastical act.</p>
กัมมผล	<p>น. ผลแห่งกรรม.</p> <p>n. result of action.</p>
กัมมพลัง	<p>น. กำลังแห่งกรรม.</p> <p>n. power of karma.</p>
กัมมพันธ	<p>ว. มีกรรมเป็นเผ่าพันธ์ มีกรรมเป็นญาติพี่น้อง ติดตามดูแลประหนึ่งญาติ.</p> <p>a. having karma (as one's relative).</p>
กัมมโยนิ	<p>ว. มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเครื่องแต่งให้เกิดมาดีเลวต่างๆ .</p> <p>a. having karma or cause of action as origin.</p>
กัมมวาจา,กรรมวาจา	<p>น. สวดกรรม ; สวดประกาศสงฆ์ ; กิจกรรมที่มีบัญญัติว่า สงฆ์ต้องประชุมกัน ตั้งแต่ 4 รูป ขึ้นไป เป็นต้น.</p> <p>n. declaration of ecclesiastical action ; an utterance of formal words ; the formal words of an act.</p>
กัมมวาจาจารย์	<p>น. อาจารย์ผู้สวดกรรม ภิกษุผู้ประกาศแก่สงฆ์ ในการอุปสมบทกุลบุตร , ภิกษุรูปที่สวด ชื่อว่าเป็นกรรมวาจาจารย์ของภิกษุรูปที่ได้รับการอุปสมบทใหม่ ; คู่สวด.</p> <p>n. announcing – preceptor , who declares ecclesiastical action in ordination ceremony ; ordination –teacher.</p>
กัมมวาทะ	<p>น. วาทะเห็นว่ากรรม คือการกระทำที่มีอยู่ไม่ไร้ผล ; วาทะแห่งกรรม.</p> <p>n. view of efficacy of karma.</p>

กัมมวาที	ว. ผู้กล่าวว่ากรรมมี ; ผู้กล่าวว่าทำกรรมไว้ เป็นอันทำ ไม่ไร้ผลลงไป. a. one who holds the theory of karma.
กัมมวิปาก	น. ผลแห่งการกระทำ ; ผลแห่งกรรม. n. one's action.
กัมมเวคะ	น. กำลังแรงแห่งกรรม. n. impetus of karma.
กัมมสมุฏฐาน	ว. มีกรรมเป็นสมุฏฐาน ; เกิดขึ้นจากกรรมนั้น ๆ . a. having karma as origin.
กัมมัญญาตา	น. เป็นของควรแก่การงาน ; ความเป็นของใช้งานได้ ; ว่องไว ประเปรียว. n. workableness ; readiness.
กัมมัญฐาน	น. ที่ตั้งแห่งการกระทำ คือ อารมณ์แห่งสมาธิ. n. subject of concentration .
กัมมันตะ	น. การงาน ; การกระทำก็ได้. n. work ; business.
กัมมาธิกฐายี	ว. ผู้ควบคุมงานนั้น ๆ. a. superintendent of a work.
กัมมารหะ	ว. ผู้ควรแก่กรรม ; ผู้ประพฤติตนถูกต้องตามข้อวินัยเสร็จแล้ว ควรแก่ การสวดประกาศ ให้พ้นความผิดได้. a. entitled to take part in ecclesiastical act.
กัมมาระ	น. ช่างโลหะ ; ช่างทอง ; ช่าง. n. goldsmith.
กัยวิกัย	น. การซื้อและการขาย ; การซื้อขาย. n. buying and selling ; transaction.
กัลป์	น. อสงไขย (ชัย) โภทิสัตว์ เป็นพระพุทธเจ้าเมื่อผ่านกัลป์. n. aeon ; kalpa.
กัลยาณกรรม	น. กรรม หรือการกระทำที่ดี(งาม). n. good action ; meritorious action.

กัลยาณกามะ	<p>น. ความใคร่ต่อสิ่งที่ดี(งาม)</p> <p>n. desiring what is good.</p>
กัลยาณการี	<p>ว. ผู้ทำสิ่งที่ดีที่งาม.</p> <p>a. one who does good things or virtuous act.</p>
กัลยาณธรรม	<p>น. ธรรมที่ดีงาม ; ความประพฤติที่ดีงาม ; ธรรมอันดี.</p> <p>n. good doctrine.</p>
กัลยาณมิตตา	<p>น. ความมีกัลยาณะ.</p> <p>n. good company.</p>
กัลยาณศีล	<p>น. ศีลที่ดีงาม ; ความประพฤติเคยชินที่ดีงาม ; ศีลที่ควรปฏิบัติ.</p> <p>n. good morality.</p>
กัลยาณะ	<p>ว. ดี ; งาม ; ดีงาม.</p> <p>a. morally good.</p>
กัลยาณัชฌาสัย	<p>ว. อธิษาศัยอันดีงาม.</p> <p>a. having good disposition.</p>
กัลยาณี	<p>ว. สตรีผู้มีความงามในตัว.</p> <p>a. beautiful woman.</p>
กากนีก	<p>น. มาจากคำว่า กากนิก ในบาลี เหรียญราคาต่ำที่สุด ในยุคพุทธกาล.</p> <p>n. coin of very low value ; lowest coin.</p>
กาปฺริสะ	<p>น. คนที่น่ารังเกียจ ; คนसारเลว ; คนเลว.</p> <p>n. vile man.</p>
กาม	<p>น. ความใคร่ ; ความกำหนัดยินดี ; ความกำหนัด ; ความพอใจ.</p> <p>n. pleasure ; lust.</p> <p>น. อารมณ์ที่น่าใคร่ ; ความปรารถนา.</p> <p>n. object of sensual pleasure sense ; desire ; sensuality.</p>
กามคุณ	<p>น. อารมณ์ที่น่าใคร่ ได้แก่ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ ; เรื่อง เมถุน.</p> <p>n. object of sensual pleasure form sound, odour , taste , tangible object ; sensual lust; sensual objects.</p>

กามฉันท์	น. ความพอใจในกาม ; ความพอใจในอารมณ์รักใคร่. n. sensual pleasure ; sensual excitement.
กามตัณหา	น. ความทะยานอยากในกาม มีรูป , รส, กลิ่น, เสียง, สัมผัส. n. craving for sensuality ; sensual craving.
กามธาตุ	น. ธาตุ คือ กาม ; พฤติการณ์แห่งกาม. n. element of pleasure.
กามปริพาหะ	น. ความเร่าร้อน เพราะกาม มักอยู่. n. sensual agitation.
กามบังคะ	น. หล่ม หรือ กามก็ได้. n. sensual mire.
กามภพ	น. ภพเกี่ยวข้องด้วยกาม , ความเป็นซึ่งเนื่องด้วยกาม, หมายถึง อบาย 4, มนุษย์ , และสวรรค์ 6 ชั้น ; โลกของผู้เสพย์กาม. n. sphere dominated by sensual pleasures or lust.
กามโภคี	ว. ผู้บริโภคกาม ; ผู้เสพย์กาม. a. one who enjoys sensual pleasure.
กามรติ	น. ยินดีในกาม. n. amorous lust.
กามราคะ	น. กำหนดในกามหรือกามคุณ. n. sensual passion.
กามโลก	น. โลกที่เนื่องด้วยกาม และความใคร่. n. sensual world ; world of sense-desire.
กามวิตก	น. ความตรึกในกาม ; การแสวงในกาม. n. thought of sensual pleasures.
กามสังกัปปะ	น. ดำริในกาม. n. aspiration after pleasure.
กามสังวร	น. ความสำรวมในกาม ; ความระมัดระวังในกาม ; ความคิดและการ กระทำที่ระวังในกาม. n. sensual constraint.

กามสัญโญชน์	<p>น. เครื่องผูกมัด หรือ กาม.</p> <p>n. fetter (of sensual pleasure).</p>
กามสุข	<p>น. ความสุขในกาม ; ความสุขเกิดจากความใคร่ในกาม.</p> <p>n. sensual happiness arising from sensual pleasure ; worldly pleasure.</p>
กามสุขัลลิกานุโยค	<p>น. ประกอบตนให้ชุ่มด้วยความสุขในกาม; หมกมุ่นในกามสุข.</p> <p>n. sensual indulgence ; self – indulgence, extreme hedonism.</p>
กามสุดติปฏิสนธิ	<p>น. จิตที่ถือปฏิสนธิ ในคติที่ดีอันเนื่องด้วยกาม.</p> <p>n. thought that connects this life in the better plane of sense.</p>
กามเสวนา	<p>น. เสพกาม.</p> <p>n. (sensual) intercourse.</p>
กามาวจร	<p>ว. ท่องเที่ยวไปในกาม.</p> <p>a. roaming about in sensuality ; belonging to the sense-spheres.</p>
กามาวจรกิริยา	<p>น. จิตที่เป็นกิริยา เป็นกามาวจร.</p> <p>n. inoperative thought roaming in sensuality.</p>
กามาวจรจิต	<p>น. จิตท่องเที่ยวไปในกาม.</p> <p>n. thought that roams about in sensuality.</p>
กามาวจรวิบาก	<p>น. จิตที่เป็นผล ท่องเที่ยวไปในกาม.</p> <p>n. resultant thought that roams in sensuality.</p>
กามาวจรภูมิ	<p>น. การดำรงอยู่ในกาม.</p> <p>n. Sensuous –Sphere.</p>
กามุปทาน	<p>น. การมุงทางกาม.</p> <p>n. sensuous clinging.</p>

กาย	<p>น. ร่างกาย ; กาย.</p> <p>n. body ; materid body ;</p> <p>น. หมวด ; กอง ; ผุ่่ง.</p> <p>n. heap ; collection ; sensual pleasure.</p> <p>น. หมวดเจตสิกกรรม กล่าวคือ เวทนา, สัญญา และสังขาร.</p> <p>n. group of mental activities, namely , sensation , perception , and volition.</p>
กายกัมม์,กายกรรม	<p>น. กระทำทางกาย ; การเล่นห้อยโหนโยนตัว.</p> <p>n. bodily action ; gymnastics .</p>
กายกัมมีญญาตา	<p>น. เป็นของควรแก่การงานแห่งนามธรรม หรือเจตสิก; ความเป็นของควรแก่การงาน แห่งกองเวทนา , สัญญาและสังขาร ; ความเป็นของควรแก่เจตสิก.</p> <p>n. workableness of mental activities.</p>
กายคตาสติ	<p>น. สติเป็นไปในกาย ; สติพิจารณากาย ; สติที่ค้ำนึ่งกาย.</p> <p>n. mindfulness relating to the body; meditation of the body ; refecton.</p>
กายทวาร	<p>น. ประตู คือ กาย ; ทางกาย.</p> <p>n. body – door ‘ body –avenue.</p>
กายทุจจริต	<p>น. ความประพฤติชั่วในทางกาย.</p> <p>n. misconduct in action ; misconduct by the body or bodily misconduct.</p>
กายปัสสัทธิ	<p>น. สงบระงับแห่งนามธรรม สงบระงับแห่งกองเวทนา,สัญญา และสังขาร.</p> <p>n. tranquility of mental activities.</p>
กายปาคุญญาตา	<p>น. ความคล่องแคล่ว หรือความสามารถในนามธรรม หรือเจตสิก ; คล่องแคล่วในกองเวทนา ,สัญญาและสังขาร.</p> <p>n. adroitness or competence of mental activities.</p>
กายลหุตา	<p>น. ความเบาแห่งเจตสิก; ความเบาแห่งกองเวทนา , สัญญา และสังขาร.</p> <p>n. lightness of mental activities.</p>
กายวิญญูติ	<p>น. ทำให้รู้ทางกาย ; แสดงออกทางกายก็ได้ ; การเคลื่อนไหวรู้ความหมายด้วยกาย.</p> <p>n. bodily expression ; physical expression ; gesture .</p>

กายวิญญาน	น. รู้แจ้งอารมณ์ทางกาย กล่าวคือ อากาการที่รู้ว่าถูกต้องหรือสัมผัสได้ n. touch – consciousness.
กายสมาจาร	น. ประพฤติชอบทางกาย. n. good conduct (in action) .
กายสังขาร	น. เครื่องปรุงร่างกาย ; ลมหายใจเข้าออกก็ได้. n. construction of the body ; substratum of the body ; inhaled and exhaled breath ; bodily formation.
กายสัมผัสคะ	น. เกี่ยวข้องทางกาย ; ถูกต้องกาย ; การแตะต้องกาย. n. bodily contact.
กายสัมผัส	น. สัมผัสทางรูปกาย. n. bodily touch.
กายสุจริต	น. ประพฤติชอบทางกาย n. good conduct in action.
กายโสเจยยะ	น. สะอาดทางกาย. n. bodily purity.
กายานุปัสสนา	น. ตั้งสติกำหนดพิจารณารูปกาย. n.. contemplation of the body.
กายิกทุกข์	น. ทุกข์ทางรูปกาย ; ทุกข์ทางกาย. n. physical suffering.
กายิกสุข	น. สุขทางรูปกาย. n. happiness.
กายินทรีย์	น. สิ่งที่เป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน ในการถูกต้องหรือรับสัมผัส คือ กาย ; หน้าที่ของกาย. n. faculty of body .
กายุชุกตา	น. ความซื่อตรงแห่งนามธรรม ,เจตสิก. n. straightness of mental activities
การฆ่าสัตว์	n. killing ; killing animal or creature.
การณะ	น. เหตุ ; เหตุผล ; มีเหตุและมีผล. n. cause ; reason ; ground.

การตรัสรู้	n. Enlightenment .
การประพฤติดีใน กาม	n. unchastity ; unlawful intercourse ; adultery ; affairs.
การเปรียญ	น. การศึกษาในพระไตรปิฎก. n. study hall.
การพูดคำหยาบ	n. rough speech ; harsh words ; bad words.
การพูดปด	n. lying
การพูดเพ้อเจ้อ	น. พูดไปเรื่อยประโยชน์ ; พูดอย่างไร้สาระ. n. talking nonsense ; frivolous talks ; windbag.
การพูดส่อเสียด	น. ยุยงให้แตกกร้าวซึ่งกัน n. slandering.
การลักทรัพย์	n. stealing.
การอุทิศ	น. ส่วนกุศล. n. dedicaton.
การจูด	น. ภาษาอังกฤษเดียว หมายความว่า ครุฑ. n. garuda.
กาล , กภาพ	น. กาลเวลา. n. time ว. ดำ ; เปื้อน ; เปราะอะ. a. black ; stained.
กาลกิริยา	น. การทำกาละ ; การตาย ; การจากไป. n. death.
กมลปะ	น. หมวด ; ฟ้อน ; กอง ; พะวง ; มัด. n. group ; bunch.
กาลมรณะ	น. เมื่อตายลง. n. time death.
กัลัญญุต	น. คุณภาพที่รู้เวลาที่เหมาะสม. n. The quality of one who knows the proper time.

กาลิก	ว. สิ่งที่กำหนดด้วยกาลเวลา ; สิ่งที่เกิดขึ้นด้วยกาลเวลา. a. belonging to time.
กาสาเย	ว. ซึ่งย้อมด้วยน้ำฝาด; มีกลิ่นน้ำฝาด. a. being dyed with decoction.
กาสาพัสตร์	น. ผ้าย้อมน้ำฝาด ; ผ้าสำหรับภิกษุในพระพุทธศาสนานุ่มห่ม ; สีดินแดง. n. yellow robe ; yellow robes of the Buddhist monks .
กาสาเว	ว. ซึ่งย้อมด้วยน้ำฝาด ; ย้อมน้ำฝาด. a. being dyed with decoction.
กาสิกพัสตร์	น. ผ้าทอในแคว้นกาสิ เป็นผ้าที่คนชั้นสูงใช้กัน n. Kasi – muslin.
กิจ	น. มาจากภาษาบาลี กิจฺจ สิ่งที่ต้องทำ ; หน้าที่ ; ธุระ n. that ought to be done ; duty; work.
กิจวัตร	น. กิจการศาสนา. n. religious routine.
กิตติ	น. ชื่อเสียง; ความเฟื่องฟู ; เกียรติ ; คำเล่าลือ. n. fame ; renown ; honour ; reputation.
กิตติศัพท์	น. เสียงเลื่องลือว่าดี. n. sound of fame ; reputation .
กิริยา	น. กระทำ ; มีกิริยา. n. deed ; action ; performance.
กิริยาจิต	น. จิตที่เป็นเพียงกิริยา ไม่จัดว่าดีหรือชั่ว เพียงจิตที่เคลื่อนไหวที่ไม่ส่งผลใดๆ n. inoperative or barren thought ; functional consciousness.
กิเลส,เกลศ	น. ความเศร้าหมอง ; สิ่งที่ทำให้จิตให้เศร้าหมอง ; ความชั่วของอารมณ์. n. defilement ; evil passion ; impurities.
กิเลสกาม	น. ความอยากเป็นตัวกิเลส. n. subjective sensuality.

กุกุกุจะ	น. ความรำคาญใจ ; ความกินแหนง ; ความรังเกียจ เพราะรู้สึกผิดชอบ ; รำคาญ. n. worry ; remorse.
กฤษ	น. ช้าง. n. elephant.
กุฏิ, กุฎี	น. ที่อยู่ ; กระท่อม ; ที่อยู่เป็นหลัง. n. abode ; hut ; monk's cell.
กุฎิกา	น. กระท่อมน้อย ๆ . n. little hut.
กุฎีการะ	น. การทำกุฏิ ; การทำกระท่อม ; การทำที่อยู่เป็นหลัง ๆ . n. making of a hut.
กุกุปรกรรม	ว. ผู้มีธรรมอันกำเริบได้ ; ผู้ยังมีได้บรรลุมรรคผล ; ผู้ไม่แน่นอน. a. unsteady .
กุมาร	น. เด็กชาย ; เด็ก. n. boy.
กุมาริกา, กุมารี	น. เด็กหญิง; เด็กผู้หญิง. n. girl.
กุ่มุท	น. ดอกกุ่มุท ; ดอกบัวขาว ; บัวสายดอกสีขาว. n. white lotus.
กुरु	น. ศัพท์อินเดียแปลว่า ครู มักใช้ในฮินดู ในศาสนาพุทธ มักใช้ว่าอาจารย์. n. guru.
กุลละ	น. ตระกูล ; ชาติวงศ์ ; ชั้นวรรณะ ; พวก. n. family ; clan ; caste.
กุลีนะ	ว. ผู้มีสกุล ; คนเกิดในสกุลสูง ; เกิดมาดี. a. of high caste ; having a recognized clan.
กุศล	น. คุณความดี ; การทำดี ; สิ่งที่ดี. n. merit , good action , virtue ; the good.

กุศลกรรม	น. กระทำที่เป็นกุศล. n. meritorious action ; right action.
กุศลกรรมบถ	น. จิตที่เป็นกุศลสิบอย่าง. n. ten fold way of good action.
กุศลจิต	น. จิตที่เป็นกุศล หรือฝ่ายดี, จิตอันเป็นฝ่ายดี. n. meritorious thought.
กุศลเจตนา	น. เจตนาที่เป็นกุศล หรือฝ่ายดี. n. meritorious volition ; right volition ; good intention.
กุศลธรรม	น. ธรรมอันเป็นกุศล ; ธรรมฝ่ายดีก็ได้. n. righteousness ; points of righteousness.
กุศลธรรมานุโยค	น. หมั่นทำกุศลธรรม. n. devotion to good-things.
กุสีตะ	ว. เกียจคร้าน . a. lazy.
กุสุม	น. ดอกไม้ ; ดอก. n. flower.
กุกฏ	น. ยอด ; ความเด่น ; เเด่นๆ . n. top ; prominence. ว. โกง ; เท็จ ; สิ่งที่ยื่นออก. n. deceitful ; false. น. การโกง ; การปลอม ; การให้คำเท็จ. n. falsehood.
กูละ	น. ฝั่งแม่น้ำ n. river – bank.
เกตุ	น. ธง ; ศิระษะ ; ประธานก็ได้. n. flag ; banner ; chief.
เกษม	ว. มาจากบาลี เขม จากสันสกฤต เกษุม ปลอดภัย ; สวัสดิ์ ; สงบ; ความรุ่งเรือง.

a. safe ; peaceful.

เกศ

น. ผม ; เกศ.

n. hair.

เกศธาตุ, เกศธาตุ

น. พระธาตุ คือ เส้นผม.

n. hair – relic.

โกณะ

น. มุม ; ชาย เช่นชายผ้า ; ริม.

n. corner end.

โกวิท

ว. ผู้ฉลาด ; ผู้เชี่ยวชาญ. เช่น ศุภโกวิท เชี่ยวชาญในทางที่ดี.

a. well – versed.

โกสัชชะ

น. ความเกียจคร้าน บางที่เขียนว่า โกสัช.

n. indolence.

โกศลละ

น. ความเป็นผู้ฉลาด ; ความเป็นผู้สามารถ ; ความฉลาด.

n. proficiency.

โกอาน

น. ปมปริศนาธรรมในเซน ภาษาจีนเรียก kungon.

n. Koan.

ข

ชีณาสพ

พระชีณาสพ น. มาจากคำคุณศัพท์ว่า ชีณาสวะ แปลว่า ผู้สิ้นกิเลส
อาสวะ ไทยใช้เป็นนาม พระอรหันต์; พระผู้สิ้นอาสวะ ผู้สิ้นอาสวะ
คือสิ้นกิเลสที่ตองสันดาน ;

n. Arahat ; passionless one; one whose intoxicants of
passion have been exhausted; One whose mind is free from
mental obsessions.

ชีระ

น. น้านม ; นม.

n. milk.

ขุททกนิกาย

น. หมวดเบ็ดเตล็ด ชื่อของหมวดที่ 5 แห่งพระสุตตันตปิฎก.

n. miscellaneous section, name of the fifth section of
Suttantapitaka; smaller collection

ขุททกปาฐ

น. หมวดเบ็ดเตล็ด.

	n. shorter texts.
ขุททกะ	ว. เล็กน้อย ; เบ็ดเตล็ด. a. small ; miscellaneous.
ขุททกปิติ	น. ความตื่นเต้นเล็กน้อย. n. hoof of an animal.
ขุปปิปาสา	น. ความหิวความกระหาย. n. hunger and thirst.
ขุรธารา	น. ใบมีดโกน. n. blade of a razor.
ขุระ	น. มีดโกน; ของแข็ง . n. razor.
เขต	น. นา; ฝืนดิน ; ที่อันสมควร ; แคว้น. n. field ; suitable place.
เขตะ	น. ความยากลำบาก ; ความเดือดร้อน ; ความคับแค้น. n. distress.
เขมจิต	น. อ่าน เขมะจิต จัดเป็นมงคลข้อหนึ่งในมงคลสูตร จิตที่ปลอด โปร่งจากกิเลสมาร; ไม่มีกิเลส. n. though clear of defilements or impurities.
เขมะ	ว. เกษม ; ปลอดโปร่ง ; ปลอดภัย ; สงบ ; สบายใจ. a. safe ; clear ; peaceful.
เขมัลลกะ	น. กะโถน ; ที่ทิ้งน้ำมูกน้ำลาย. n. spittoon ; cuspidor.
เขพะ	น. น้ำลาย. n. saliva.
โฆมพัสตร์	น. ผ้าเปลือกไม้ . n. linen cloth.
ค	
คงคา	น. แม่น้ำ ; แม่น้ำคงคา ในประเทศอินเดีย ; ท่อเหล้าในโรงต้ม กลั่น. n. river ; Ganges.
คณนา	น. การนับ ; การคำนวณ . n. counting.
คณปุระกะ	ว. ผู้ทำให้เต็มคณะ หรือผู้ทำให้ครบองค์ประชุม. a. one who completes the quorum.

คณะ	<p>น. ประชุม ; หมู่ ; กลุ่ม ทางวินัย คณะ หมายถึงพระภิกษุ 2 หรือ 3 รูป ถ้าถึง 4 รูป หรือมากกว่านั้น ก็เป็นสงฆ์ แต่โดยทั่วไปใช้หมายถึงกลุ่มคน จำนวนมากได้ บางทีหมายถึง หมู่.</p> <p>n. denomination ; group; crowd ; company; according to the code of discipline the word “gana” means “a chapter of two or three monks,” while the word “sangha” means “a chapter of four or more than four monks.” เรียกว่า คณะ ก็ได้</p>
คณะสงฆ์	n. the monastic order.
คณะสังฆมนตรี	<p>น. หมู่สงฆ์ที่อยู่ในการปกครอง.</p> <p>n. Ecal. cabinet.</p>
คณาจารย์	<p>(พระ) อาจารย์แห่งหมู่ .</p> <p>n. Crowd’s Teacher.</p>
คณาจารย์ตรี	n. Crowd’s Teacher, third grade.
คณาจารย์โท	n. Crowd’s Teacher, second grade.
คณาจารย์เอก	n. Crowd’s Teacher, first grade.
คณาธิการ	<p>น. ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่ในการบริหารคณะสงฆ์ มี 2 ประเภท กล่าวคือ พระคณาธิการส่วนกลาง ; พระคณาธิการส่วนภูมิภาค ; ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ปกครองสงฆ์หมู่มาก.</p> <p>n. ecclesiastical officials.</p>
คณาธิการส่วนกลาง	<p>น. สังฆมนตรีและเลขานุการ สังฆมนตรี.</p> <p>n. there are two ranks of Central Ecclesiastical Officials, namely, Ecclesiastical Minister and Secretary to the Ecclesiastical Minister.</p>
คณาธิการส่วนภูมิภาค	<p>น. มีอยู่ 8 ตำแหน่ง กล่าวคือ (1) เจ้าคณะตรวจการ (2) เลขานุการเจ้าคณะตรวจการ (3) เลขานุการสงฆ์จังหวัด (4) เลขานุการคณะกรรมการสงฆ์จังหวัด (5) กรรมการสงฆ์อำเภอ (6) เลขานุการคณะกรรมการสงฆ์อำเภอ (7) เจ้าคณะตำบล (8) เจ้าอาวาส, รองเจ้าอาวาส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ; ผู้ช่วยเหลือเจ้าอาวาส.</p> <p>n. there are altogether eight ranks of the Local Ecclesiastical Officials ; namely, (1) Ecclesiastical Inspecting Official, (2) Secretary to the Ecclesiastical Inspecting Official, (3) Province Ecclesiastical Official, (4) Secretary to the Board of Province Ecclesiastical Officials, (5) District</p>

Ecclesiastical Official (6) Secretary to the Board of District Ecclesiastical Officials, (7) Ecclesiastical chief of village, (8) the Abbot, the Deputy Abbot and the Assistant Abbot.

คติธรรม	น. เรื่องเกี่ยวกับธรรมะ เมื่อเทียบกับคติโลก ; ทางธรรม. n. spiritual matter ; spiritual side.
คติโลก	น. เรื่องที่เกี่ยวกับทางโลก เมื่อเทียบคติธรรม ; ทางโลก. n. worldly matter ; worldly side.
คติ	น. การไป ; ทางไป ; หลัก ; คำสอนใจ. n. going ; principle.
คติมันตุ คนธรรมพ์,คันธัพพะ	ว. มีคติ มีหลักในการจำ อันเป็นคุณสมบัติพิเศษของพระอานนท์ น. สัตว์ที่จะเกิด ; นักดนตรี ; เทพบุตรนักดนตรี ; บริวารทำวชตรฐ ชำนาญการร้องและดนตรี. n. being ready to take a new existence ; a heavenly musician.
ครองจีวร	ก. นุ่งห่มผ้าสำหรับพระภิกษุสามเณร ; เอาจีวรห่มคลุมร่าง. v. wear the yellow or orche robes.
ครองไตร	ก. นุ่งห่มผ้า 3 ผืน เป็นชุดสำหรับพระภิกษุ ; นุ่งห่มไตรจีวร. v. wear the three yellow robes.
ครองผ้า	ก. นุ่งห่มผ้า กริยานุ่งห่มผ้าของพระ v. wear the yellow , robes.
ครู	น. ครู ; อาจารย์ n. teacher. ว. หนัก ; ควเรารพ ; ผู้สั่งสอน. a. heavy ; honourable.
คฤหบดี,คหบดี	น. พ่อเจ้าเรือน ; ผู้ครองเรือน ; ผู้มีฐานะดี. n. master of the house .
คฤหัสถ์	น. ผู้ครองเรือน : ผู้อยู่ในเรือน ; ผู้ไม่ใช่ภิกษุ. n. householder ; one who leads the life of a layman, layman.

ความโกรธ	น. ชุ่นเคื่อง ตรงกับภาษาบาลีว่า โทสะ ใช้เป็นไวพจน์กับ โทสะ n. hatred.
ความชั่ว	น. บาป ; อุกุศล ; ความเลว. n. demerit ; bad action.
ความดี	น. กุศล : กัลยาณตา ; สาธุตา ; ความงาม. n. merit ; good action.
ความทุกข์	น. ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ; ความเศร้า. n. suffering ; pain.
ความปรารถนา	น. อธิษฐาน ; ความต้องการ ; อยากได้. อธิษฐาน ในภาษาบาลีได้หมายความว่า ริษยา n. wish ; will ; longing.
ความพอใจ	น. ฉันทะ. n. impulse.
ความมักน้อย	น. ต้องการเพียงเล็กน้อย ; อັปปิจฉตา คู่กับ มหิจฉตา หรือมักมาก n. desiring little.
ความมักมาก	น. ความละโมภ ; มหิจฉตา คู่กับอັปปิจฉตา หรือ มักน้อย n. greediness ; avarice.
ความยินดี	น. โสมนัส ; รัตติ ; ความปรีดา. n. pleasure.
ความยินร้าย	น. ไม่พอใจ ; เสียใจ ; โทมนัส ; ความไม่ชอบ. n. sorrow ; melancholy ; grief.
ความริษยา	น. อิสสา ; ความหึง ; ความทนอยู่ไม่ได้เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตัว. n. jealousy.

ความลังเลสงสัย	น. วิจิกิจฉา ; กังขา ; ความลังเล. n. doubt.
ความโลภ	น. ความอยากได้ ภาษาบาลีใช้ โลภะ n. greed.
ความสันโดษ	น. ความยินดีด้วยของของตน ; ความยินดีที่จะพึงได้โดยชอบธรรม ; ความพอใจเท่าที่มีและฐานะแห่งตน. n. contentment.
ความสุข	ความสบายกายสบายใจ ; ผาสุก ; ความสุขสดชื่น n. happiness.
ความหลง	น. เข้าใจผิด ; หลงผิด. ภาษาบาลีใช้ โมหะ n. delusion
ความอดทน	น. ขันติ n. patience ; forbearance.
คัมภีร์	น. ชุรการศึกษาดำรา ชุรการศึกษาพระปริยัติธรรม คู่กับวิปัสสนา ชฺรหรือ ชฺรในวิปัสสนา กล่าวคือ การปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญาเห็น แจ้ง. n. burden of studying Scriptures (cf. vipassanadhura – the burden of practice for spiritual insight or the obligation of introspection), the burden of the books.
คัมภีร์	น. เครื่องผูกมัด ; ตำรา ; ตำรับตำรา. n. bond ; text.
คัมภีร์	น. กลิ่น ; สิ่งที่มีกลิ่น. n. odour ; smell; odourous smell.
คัมภีร์, ครรภ์	น. ห้อง ; ท้อง. n. inner chamber ; womb.
คัมภีร์	ว. ลึกซึ้ง, ตำรับตำรา. a. deep ; profound. น. ไทยมักใช้ว่า ตำรา n. scripture ; canon, text.

คาถา	น. คำฉันท์ ; คำฉันท์ที่ครบ 4 บาท เรียกว่า 1 คาถา ; คำเสกเป่า. n. verse ; stanza.
คาม	น. หมู่บ้าน ; บ้าน. n. village ; a hamlet.
คามวาสี	ว. (ภิกษุ) ผู้ที่อยู่ใกล้บ้าน แสดงประเภทของภิกษุที่คู่กับอรัญญวาสี ผู้อยู่ป่า ; คณะสงฆ์ฝ่ายชุกะ. a. villager ; monk who dwells near a village (the forest dweller); town monk .
คามิ	น. บทสวดมนต์ในชินโต n. kami.
คารวะ	น. ความเคารพ ; ความนอบน้อม. n. respect ; reverence ; esteem ; attention.
คีรี	น. ภูเขา ; เขา n. mountain.
คิลานปัจจัย	น. ปัจจัยสำหรับผู้เป็นไข้ ; ยารักษาโรค ; ยา. n. requisite for the sick ; medicine.
คิลานภัต	น. อาหารสำหรับคนไข้ ; อาหารคนไข้. n. food for the sick.
คิลานเภสัช	น. ยา n. medicine.
คิลานุปัฏฐาก	ว. ผู้พยาบาลคนไข้. a. one who attends the sick ; nurse.
คิลานุปัฏฐานะ	น. พยาบาลคนไข้. n. tending or nursing the sick.
คิหิ	น. ผู้ครองเรือน ; คฤหัสถ์. n. householder.

คิหิปฏิบัติ	น. ข้อปฏิบัติสำหรับผู้ครองเรือน ; ข้อปฏิบัติของชาวบ้าน. n. conduct or practice for layman.
คีตะ	น. ร้องเพลง ; การร้องเพลง ; เพลงขับ. n. song ; singing.
คีติ	น. ขับร้อง ; สวด โดยใช้คำฉันท n. reciting.
คุกเข่า	น. นั่งลงด้วยส้นเท้า. n. sit in one's heels.
คุณ	น. ลักษณะ ; ส่วนที่ดั่งาม ; ความดี. n. quality.
คุณพิเศษหรือวิเศษ	น. มีความดีโดยเฉพาะ. n. specific attainment.
คุณะ, คุณ	น. อุจจาระ ; ขี้ ; มูล n. dung ; excrement.
คุรุ	น. ครู ; ผู้สอน. n. teacher. ว. หนัก ; ควรแก่การเคารพ. a. heavy ; venerable.
คุหา	น. ถ้ำ ; ในภาษาไทยใช้ คุหา n. cave ; cavern.
คุถภาณี	ว. ผู้พูดเหม็น ; ผู้พูดไม่ดี ; ผู้พูดไม่เพราะ. a. of foul speech.
คู่สวด	น. ภิกษุ 2 รูป ผู้สวดประกาศพร้อมกัน ในสังฆกรรม มีกรรมวาจา จารณ์และพระสาวนาจารย์ n. two reciters.

เคยยะ	<p>น. คำสอนที่ร้อยกรอง คือบทกวี เป็นคำสอน 9 ลักษณะ ในทางพุทธศาสนา.</p> <p>n. poetic style of Buddhist teaching.</p>
เคสัญญะ	<p>น. ความเป็นไข้ ; ความป่วยไข้ ; ความป่วย.</p> <p>n. sickness ; illness.</p>
เคหสิตะ	<p>ว. อาศัยเรือน ; อันเนื่องด้วยชีวิตในครอบครัว.</p> <p>a. connected with a house or family.</p>
เคหะ	<p>น. เรือน ; ที่อยู่อาศัย ; เคาหา.</p> <p>n. dwelling place.</p>
โคจร	<p>น. ที่ที่รับรู้ ; ที่สัมผัสทางใจ.</p> <p>n. sense – object.</p>
โคจรคาม	<p>น. หมู่บ้านสถานที่เที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต ; หมู่บ้านที่ภิกษุไปบิณฑบาตเสมอ.</p> <p>n. place of resort for alms.</p>
โคจรรูป	<p>น. รูปที่เป็นอารมณ์ วิสัยของตา หู, จมูก, ลิ้น หรือ กาย ; รูป 5 อย่าง ที่เห็นได้ด้วยตา, ฟังได้ด้วยหู, ดมได้ด้วยจมูก, ลิ้นได้ด้วยลิ้น, และถูกต้องได้ด้วยกาย ; ดินแดนรับรู้ของอินทรีย์.</p> <p>n. sense – object form ; odorous; testable and tangible ; sense – fields.</p>
โคชีพ	<p>น. ผู้ยังชีพด้วยวัว</p> <p>n. One who lives on meat.</p>
โคตร	<p>น. สกุล ; เหล่ากอ, เห่ง้า หรือโคตรเห่ง้า,</p> <p>n. clan ; ancestry ; family.</p>
โคตรภู	<p>ว. บุคคลผู้อยู่กึ่งกลางระหว่างปฤชนกับพระอรียเจ้า ; อยู่ในญาณซึ่งลำดับอรียมรรค.</p> <p>a. one who is between the state of the worldly one and that of the noble one.</p>

โคตรภูญาณ	<p>น. ความรู้ที่กำลังพ้นเขตของปุถุชน กำลังย่างขึ้นสู่เขตของพระอริยเจ้า, เป็นปัญญาในลำดับอริยมรรค.</p> <p>n. (the) semi – becoming insight.</p>
โคตรภูสงฆ์	<p>น. สงฆ์ในลักษณะพ้นทางเป็นสงฆ์ที่ไม่สมบูรณ์ จะเป็นคฤหัสถ์ ยังมีเครื่องหมายของความเป็นสงฆ์อยู่บ้าง สงฆ์ที่มีความประพฤติไม่สมควรแก่สมณสา रूप, สงฆ์ที่ไม่เคร่งหรือห่างธรรมวินัย.</p> <p>n. semi – monk.</p>
โคบาล	<p>น. คนเลี้ยงโค ; ผู้รักษาแผ่นดิน.</p> <p>n. cowherd.</p>
โคमत	<p>น. ผู้ฆ่าวัว, คนฆ่าวัว</p> <p>n. (a) butcher.</p>
โคมัย	<p>น. มูลของโค</p> <p>n. cow – dung.</p>
ฆ	
ฆนสัญญา	<p>น. กำหนดหมายว่าเป็นก้อน หรือเป็นชิ้นเป็นอัน ไม่มองแบบแยกให้เห็นเป็นส่วนเล็กส่วนน้อย ทำให้มีความยึดถือว่าเป็นตัวเป็นตน ยากที่จะเห็นเป็นของมิใช่ตัวตนได้, ความเข้าใจว่าเป็นก้อน.</p> <p>n. idea of massiveness.</p>
ฆระ	<p>น. เรือน ; บ้าน ; เท่ากับคฤห.</p> <p>n. house, dwelling place.</p>
ฆราวาส	<p>น. ครองเรือน ; ชีวิตการครองเรือน ; ผู้ไม่ใช่สำนักบวช.</p> <p>n. (the) household life.</p>
ฆานทวาร	<p>น. ประตูคือจมูก.</p> <p>n. (the) nose – door.</p>
ฆานวิญญาน	<p>น. ความรู้แจ้งอารมณ์ทางจมูก การที่ได้กลิ่น.</p> <p>n. nose – consciousness.</p>
ฆานะ	<p>น. จมูก, มักพูดว่าฆานประสาท</p> <p>n. nose.</p>
ฆานินทรีย์	<p>น. อินทรีย์ คือ จมูก ; สิ่งที่เป็นใหญ่ในการดมกลิ่นหรือจมูก.</p> <p>n. (the) nose – faculty.</p>

ฆาตัจฉาทนะ	น. อาหารและเครื่องนุ่มห่ม. n. food and clothing ; necessities.
โฆรวิสะ	ว. มีพิษร้าย ; ฐุพิษ a. having terrible poison ; awful.
โฆษณา, โฆสนา	น. ประกาศ ; ป่าวร้อง ; การแจ้งให้ทราบ ; การแจ้งความให้ทราบ. n. announcement ; information.
โฆสะ	น. เสียง ; ตะโกน ; เปล่งถ้อยคำ ; การประกาศ ; เสียงสนั่น. n. sound ; shout; utterance ; proclamation.
โฆสัปปมาณิกา	ว. ผู้ถือชื่อเสียงเป็นประมาณ ; ผู้ติดใจความมีชื่อเสียง. a. attaching to reputation ; those attached to reputation.
จ	
จกกรม	ก. เดินกลับไปกลับมา มีสติเป็นตัวกำหนดอารมณ์ให้จิตสงบ ; เดินไปมาเพื่อสงบ v. walk up and down ; walking to and fro. ไทยใช้ต่อกับคำว่าเดิน ดังเช่น เดินจงกรม บาลี จงกม เป็น กิริยา จงกมน เป็นคำนาม แปลว่า เดินจงกรม.
จตุรบาย	น. อบาย 4 ; แหล่งที่ตกต่ำ 4 โดยมีนรกและกำเนิดดิรัจฉาน. n. four states of loss and woe.
จตุราริยสัจจ์	น. อริยสัจจ์ 4 ประการ. n. Four Noble Truths.
จมูก	n. nose.
จรณะ	น. เดิน ; ดำเนิน ; ทำ ; ความประพฤติ ; ทางที่ประพฤติกี่ได้. n. walking about the foot ; behaviour.
จจิต	น. ความประพฤติ ; ประวัติ เช่น พุทธจจิต หรือพุทธประวัติ ; พื้นเพของจิต. n. behaviour ; conduct ; life ; intrinsic nature.
จริยา	น. ความประพฤติ ; จรรยา. n. behaviour ; conduct.
จริยาปิฎก	น. คัมภีร์ เกี่ยวกับอดีตประวัติของพระพุทเจ้า. n. scripture regarding previous lives of the Buddha.

จริยาพระคณาธิการ	น. คุณธรรมของพระคณาธิการ n. discipline of ecclesiastical officials.
จลจิต, จลจิตต์	ว. มีจิตหวั่นไหว ; มีจิตไม่มั่นคง ; มีจิตกลับกลอก. a. having a fickle thought or mind.
จลศรัทธา	น. ศรัทธา ; ความเชื่อที่ยังหวั่นไหว อาจเปลี่ยนแปลงได้, ยังไม่มั่น. n. unsteady belief.
จักขุ, จักษุ	น. ตา n. eye.
จักขุทวาร	น. ประตู คือ ตา ; ช่องตา. n. (the) eye – door.
จักขุธาตุ	น. ธาตุ คือ ตา. n. element of vision ; (the) eye – element.
จักขุนทรีย์	น. อินทรีย์ คือ ตา ; สิ่งที่เป็นใหญ่ในการเห็น คือ ตาหรือดวงตา. n. faculty of vision eye – faculty.
จักขุปละ	น. คลองแห่งจักษุ ; ขอบเขตแห่งการเห็นก็ได้ n. range of vision.
จักขุวิญญาณ	น. รู้แจ้ง(อารมณ์)ทางตา. n. consciousness through eye ; visual consciousness.
จักรพรรดิ	น. มาจากคำว่า จกฺวตฺติ ในภาษาบาลี ส่วนจกฺรวรฺตฺติ ในภาษาสันสกฤต พระเจ้าจักรพรรดิ ; ผู้ทำลอร์ดศึกให้หมุนพระแห่งโลก-ผู้ครองโลก. n. universal monarch.
จักรรัตน์	น. มาจากบาลี จกฺกรตฺน, จากสันสกฤต จกฺรตฺน n. jewel wheel .
จักรวาล	น. มาจากบาลี จกฺกวาฬ, จากสันสกฤต จกฺรวาล หรือ จกฺรวาฬ วงกลมแห่งโลก ; ระบบสุริยะ ; ดวงดาวทั้งมวล. n. solar system.
จันฑาล	คนจันฑาล ; คนนอกรวรรณะ ; คนชาติต่ำ ; คนพันทอง. An outcaste.

จันทน์	น. ไม้จันทน์ n. sandal – wood tree.
จันทร	น. มาจากบาลี จันท, จากสันสกฤต จันทฺร ดวงจันทร์ ; จันทร. n. moon.
จันทิมมา	น. ดวงจันทร์ ; จันทร. n. (the) moon.
จาค, จาคะ	น. สละ ; ให้ทาน ; เสียสละ. n. abandoning charity ; sacrifice ; generosity.
จาทุททสี่	น. ดิถีที่ 14 ค่ำ แห่งปักษ์หนึ่ง ๆ n. (the) 14 th day of a fortnight.
จาทุทิศ	ว. มาจากทิศทั้ง 4 ; เนื่องด้วยทิศทั้ง 4. a. belonging to four directions.
จาทุมหาราช	น. ท้าวมหาราชทั้ง 4; เทพที่รักษาทิศทั้ง 4. n. four guardian gods ; (the) four guardian deities.
จาทุรงค์สนันนิบาต	น. ประชุมพร้อมด้วยองค์ 4 เป็นคำขยายวันมาฆบูชา, ตรงกับวันเพ็ญเดือนสาม ถ้าเดือนแปดมีสองหนเป็นเดือน 4. n. union of four factors.
จาทุรงค์ดิเก	ว. ประกอบด้วยองค์ 4. a. consisting of four component parts.
จาริก	น. ผู้เดินไป ; จาริกก็ว่า n. wayfarer.
จารีต	น. มาจากบาลี จาริตฺต, จากสันสกฤต จาริตฺร ประเพณี ; ความประพฤติสืบต่อกันมา ; บางที่เขียนว่า จารีตร. n. traditional conduct.
จารึก	น. สลักตัวอักษร. n. inscribe, engrave.

จาร์	ว. งาม ; น่าชอบใจ ; ทองคำ. a. beautiful ; charming ; pleasant ; golden.
จํานำพรรษา	น. ชื่อของผ้าที่ถวายแก่ภิกษุผู้อยู่ประจำในวัดตลอด 3 เดือนในฤดูฝน. n. name of the cloth to be offered to the monks who dwell permanently in the wat throughout the three months of rainy season.
จําพรรษา	ก. อยู่ประจำในวัดตลอด 3 เดือน ฤดูฝน เมื่ออยู่เรียกเข้าพรรษา เลิกอยู่เรียกว่า ออกพรรษา. v. stay permanently in the wat throughout the three months of rainy season.
จำเลย	น. ภิกษุผู้ถูกฟ้องในคณะวินัยธร เพียงแต่ถูกกล่าวโทษ ยังมีได้ฟ้องยังคณะวินัยธร เรียก ผู้ต้องหา หมายถึงผู้ถูกฟ้อง. n. defendant.
จำวัด	ก. นอน ใช้เฉพาะเป็นกริยาของพระภิกษุสามเณร ; นอนหลับ. v. sleep (used only for Buddhist monks or novices).
จิต, จิตต์	น. สภาพที่คิดนึก ; ธรรมชาติที่คู่กับกาย, ความรู้สึกนึกคิด. n. thought ; mind.
จิตตกัมมัฏญฺตา	น. ความที่จิตควรแก่การงาน. n. workableness of thought.
จิตตนิยาม	น. ความรับรู้ทางจิต. n. psychic order.
จิตตปาคุญฺญตา	น. ความคล่องแคล่วแห่งจิต ; ความสามารถทางจิต. n. adroitness of thought.
จิตตมฺหุตา	น. ความอ่อนสลวยแห่งจิต ; ตรงกันข้ามกับคำริษยา. n. softness of thought.

จิตตลหุตา	น. ความเบาแห่งจิต ; ความเบาบางทางจิต n. buoyancy of thought.
จิตตวิสุทธิ	น. ความหมดจดแห่งจิต ,จิตบริสุทธิ์. n. purity of mind.
จิตตสังขาร	น. สังขารของจิต. n. mental function.
จิตตชุกตา	น. ความซื่อตรงแห่งจิต ; จิตที่ซื่อตรง. n. rectitude of thought.
จिरกาล	น. กาลนาน ; ครึ่งกระโถน. n. (a) long time.
จีวร	น. ผ้าสำหรับพระภิกษุสามเณร ; เครื่องนุ่มห่มของพระและ สามเณร. n. yellow robe of a Buddhist monk or novice ; (the) saffron robe.
จีวรกรรม	น. ทำจีวร. n. robe – making.
จีวรการ	ว. ผู้ทำจีวร. a. robe – maker.
จีวรกาล	น. สมัย หรือ กาล เพื่อทำจีวร; ฤดูถวายจีวร. n. time for robe – making.
จีวรทาน	น. ถวายจีวร. n. donation of robes.
จุนณฺ์,จฺรณ	น. มาจากบาลี จุณฺณ, มาจากสันสกฤต จฺรณ ผงแป้ง ; ผงดิน ทา ตัวแล้วขัดสีเหมือนสบู่ก่อนอาบน้ำ ; ของที่ปน. n. soap – powder.
จฺตปฏิสฺนธิ	น. เคลื่อนและถือกำเนิด ; ตายและเกิด. n. death and birth.

จตุปาทญาณ	<p>น. ญาณ คือ ความรู้ ถึงการจตุติ กล่าวคือ เคลื่อนจากฐานะหรือความตาย และความเกิดของสัตว์ทั้งหลาย ทิพยจักขุญาณ ; ญาณหยั่งรู้.</p> <p>n. clairvoyance.</p>
จุกุ	<p>น. เป็นศัพท์จีน – ญี่ปุ่น รับศีล หรือให้ศีล.</p> <p>n. jukai.</p>
เจตนา	<p>น. ความจงใจ ; ความตั้งใจ ; ความมุ่งหมาย.</p> <p>n. intention ; volition.</p>
เจตสิก	<p>ว. ธรรมที่เกิดดับพร้อม กับจิต มีอารมณ์และวัตถุอันเดียวกับจิต ; อากาโรของจิต ; ที่เนื่องด้วยจิต ; อารมณ์ทางใจ.</p> <p>a. mental activities; deliverance.</p>
เจตสิกทุกข์	<p>น. ทุกข์ทางใจ , โทมนัส.</p> <p>n. mental suffering or pain.</p>
เจโตปริยญาณ	<p>น. ญาณที่กำหนดรู้ใจผู้อื่น</p> <p>n. mind – reading insight or wisdom ; telepathy.</p>
เจโตวิมุตติ	<p>น. หลุดพ้นด้วยกำลังสมาธิ ; หลุดพ้นด้วยอำนาจทางใจ.</p> <p>n. emancipation through power of concentration; liberation by concentration.</p> <p>คำอธิบายในอังคุตตรนิกาย ชื่อว่าเจโตวิมุตติ ละคราคะ ปญญาวิมุตติ ละอวิชชา ; คู่กับปญญาวิมุตติ.</p>
เจโตวิวิฏฐะ	<p>น. หยุดหมุนเวียนเนื่องมาแต่สมาธิ อรหัตตผลที่บุคคลบรรลุมีสมาธิเป็นกำลังสำคัญ ดังเรียกเจโตวิมุตติ.</p> <p>n. “devolution through mind”</p>
เจริญพระพุทธรมณฑ์	<p>น. เพลงสวด</p> <p>n. holy stanzas.</p>
เจ้ากู	<p>ส. สรรพนาม เรียกพระ ใช้ต่อหน้าและลับหลัง ด้วยความเคารพ สมัยโบราณจึงคล้ายกับคำว่า “ท่าน” หรือพระคุณเจ้า ในวรรณคดีไทยบางเรื่อง เช่น ลิลิตพระลอ มีคำว่า “เจ้ากู”</p>

หมายถึง กษัตริย์ หรือ”พระบาทเจ้ากัมา” และ “ธีราชเจ้ากัเสวย” ใช้พูดกับเจ้านาย.

pron. You or he in speaking respectfully to sovereign or of the monk.

เจ้าคณะ

น. ภิกษุมีอำนาจหน้าที่ปกครอง ตั้งแต่ชั้นเจ้าคณะอำเภอขึ้นไป จนถึงเจ้าคณะตรวจการ ; เจ้าคณะของพระใหญ่เท่านั้นอำเภอ ส่วนเจ้าคณะจังหวัด คือ ผู้ว่าราชการ (ในแง่เปรียบเทียบ)

n. Ecclesiastical Provincial Governor.

เจ้าคณะจังหวัด

น. ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้บริหารการคณะสงฆ์ ฝ่ายปกครองในจังหวัด เทียบกับผู้ว่าราชการจังหวัด.

n. Ecclesiastical Province Governor.

เจ้าคณะตรวจการ

น. ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ปกครองในเขตภาค เทียบด้วยผู้ว่าราชการภาค

n. Ecclesiastical Inspecting Official.

เจ้าคณะตรวจการ

n. Ecclesiastical Inspecting Official for First Region.

ภาคที่1

เจ้าคณะตรวจการ

n. Ecclesiastical Inspecting Official for Second Region.

ภาคที่2

เจ้าคณะตำบล

น. ภิกษุผู้เป็นหัวหน้าในตำบล เทียบกับกำนัน.

n. Ecclesiastical Chief of Village.

เจ้าคณะอำเภอ

น. ภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองวัดและพระสงฆ์ในเขตอำเภอ เทียบกับนายอำเภอก็ได้.

n. Ecclesiastical District officer.

เจ้าคุณ

น. คำเรียกภิกษุผู้ได้รับสมณศักดิ์ให้เป็นพระราชาคณะ เป็นคำเรียกที่ไม่เป็นทางการ ทางราชการใช้ พระ นำหน้าราชทินนามอีกต่อหนึ่ง

n. title used in speaking to or of monk of high rank unofficially ; the right venerable.

เจ้าภาพ

น. ผู้จัดการการให้ทาน.

n. chief donor.

เจ้าอธิการ

น. เจ้าอาวาส ผู้ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลด้วย เขียนชื่อใช้คำว่า “เจ้าอธิการ” นำหน้าชื่อ เป็นเจ้าอาวาสธรรมดา ใช้คำว่า “พระอธิการ” นำหน้าชื่อ เป็นเจ้าวัดก็เป็นเจ้าคณะภาค

n. abbot , who is also Ecclesiastical Chief of Village.

เจ้าอาวาส	<p>น. ภิกษุได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ในวัด ปกครองดูแลภิกษุสามเณร และศาสนสมบัติของวัดนั้น ; สมภาร.</p> <p>n. abbot.</p> <p>ในกรณีภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส มีดำรงตำแหน่งอื่นที่สูง มิได้รับสมณศักดิ์ใด ๆ ใช้คำว่า พระอธิการ นำหน้าชื่อ อาทิ เช่น พระอธิการมีบุญ หากเจ้าอาวาสดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ยังไม่มีสมณศักดิ์อื่น ใช้คำ เจ้าอธิการ นำหน้าชื่อ ดังเช่น เจ้าอธิการมีบุญ เพื่อให้แตกต่างว่าการใช้ชื่อของภิกษุธรรมดาทั่วไป ที่ใช้ว่า พระภิกษุในการนำหน้าชื่อ เจ้าอาวาสดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอขึ้นไป ได้รับสมณศักดิ์ตั้งแต่พระครูขึ้นไป เมื่อลงนามจึงไม่ใช้คำว่า เจ้าอธิการ ใช้นามสมณศักดิ์ด้วย.</p>
เจิม	<p>น. เสริม, เพิ่ม.</p> <p>n. anoint.</p>
แจกัน	<p>น. ที่บรรจุดอกไม้.</p> <p>n. vase.</p>
แจง	<p>น. ชื่อของสังคายนา ครั้งที่ 1 มักใช้กับคำต่อท้าย เช่น เทศน์แจง เทศน์เรื่องการสังคายนาครั้งที่ 1 สวดแจง สวดข้อความภาษาบาลีเป็นเบื้องต้นแห่งพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม อันเป็นผลของการเรียบเรียงคราวสังคายนาครั้งที่ 1 เรียกกันว่า เทศน์แจง.</p> <p>n. name of rehearsal or chanting especially in the First Council of Buddhism.</p>
โจทก์	<p>น. ผู้ฟ้อง ; ผู้ท้วง ; ผู้ตำหนิ ใช้คู่กับคำว่าจำเลย.</p> <p>n. a plaintiff ; one who complains.</p>
โจทนา	<p>น. กล่าวหา.</p> <p>n. accuse.</p>
โจบุทสุ	<p>น. ศัพท์ญี่ปุ่น แปลว่า กลายเป็นพระพุทธรูปเจ้า.</p> <p>n. jobutsu.</p>

โจร	น. ผู้ร้าย ; ผู้ขโมย, ผู้ปล้น. n. thief ; robber ; bandit.
โจรฆาตกะ	ว. ผู้ที่ฆ่าโจร. a. executioner of robbers.
โจรจิกิ	น. อำนาจในการนั่งสมาธิ เป็นศัพท์จีนและญี่ปุ่น. n. joriki.
ใจ	น. หัวใจ,จิตใจ,ใจ, จิต. n. mind, heart.
ฉ	
ฉกษัตริย์	น. กษัตริย์ 6 พระองค์ ; ชื่อของกัณฑ์ หรือข้อความตอนสำคัญตอนหนึ่งในเวสสันดรชาดก , ตอนสำคัญของเวสสันดร. n. name of a chapter in Vessantara Jataka.
ฉกามเพจรสวรรค์	น. ความยินดีหกชั้น n. six heavens of sensual pleasures.
ฉชั้น,ฉ้อชั้น	น. หกชั้น ; มีด้วยกันหกชั้น. n. six stories ; six stages. มักใช้ในบทกวี ดังเช่น ลิลิตตะเพ่งพ่าย เป็นต้น.
ฉทวาร	น. ประตูทั้ง 6 คือ ตา,หู, จมูก,ลิ้น, กาย,ใจ; เปรียบตั้งประตู ทั้ง 6. n. six doors ; six outlets of the senses : eye, ear, nose, tongue, body and mind.
ฉทานศาลา หรือฉ้อทานศาลา	น. ศาลาสำหรับให้ทาน 6 แห่ง ; โรงทาน 6 แห่ง. n. six alms – halls. หนังสือจดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี เรื่องปฏิสังขรณ์และฉลองวัดพระเชตุพน ใช้ “โรงฉ้อทาน” เช่นกัน
ฉมา	น. แผ่นดิน . n. earth ; ground.
ฉลอง	ก. สมโภชน์ v. celebrate.
ฉวะ	น. ทรากศพ ไทยแปลง ฉ เป็น ศ, แปลง ว เป็น พ, ฉว กลายเป็นศพ ; ซากศพ. n. corpse ; dead body .
ฉพภิญญา ,	น. อภิญญา ความรู้ยิ่ง 6 ประการ มีการแสดงฤทธิ์ได้ ทำอาสวะ

ฉพภิกษุญะ	ให้สั้น คือ กิเลสที่ต้องสันดานให้หมดเป็นข้อสูงสุดท้าย ผู้ได้อภิญญาหก. n. six kinds of higher knowledge, the knowledge to perform magic power is the first and the knowledge to do away with all intoxicants of passion is the last ; one who possesses the six fold knowledge.
ฉัตร	น. ร่มทั่วไป ร่มสำหรับกษัตริย์กันแดดและฝน ; กลด. n. umbrella ; parasol ; royal canopy.
ฉัน	ส.ข้าพเจ้า ; ผม pron. I.
ฉันท์	น. คำฉันท์ ; ชื่อของคำประพันธ์ประเภทหนึ่ง ; วิธีวางครูลหุในแบบต่างๆ n. verse ; stanza ; poem, metrics.
ฉันทลักษณ์, ฉันทลักษณะ	น. ตำราใช้แต่งฉันท์ ; ลักษณะแห่งฉันท์. n. prosody ; science of versification.
ฉันทสัมปทา	น. ถึงพร้อมแห่งฉันท์. n. possession of will.
ฉันทะ	น. ความพึงใจ. n. preference ; impulse.
ฉันทาคติ	น. ความลำเอียงเพราะชอบ; ความลำเอียง n. prejudice because of preference or love.
ฉัพพัตถนรังสี	น. รัศมี 6 สี. n. ray of six colours.
ฉายา	น. เงา. n. shadow.
เฉวียง	ก. ทแยง ; ตะแคง ; เฉียง. v. arrange the upper robe over one shoulder.
ช	
ชฎิล	น. ฤๅษีมีผมมุ่นเป็นชฎา n. matted – hair ascetic.
ชนก	น. บิดา ; พ่อ . n. father.
ชนนี	น. มารดา ; แม่.

ชนบท	n. mother. น. ประเทศ ; จังหวัด ; ประชากร.
ชนาธิป	n. country ; province. ว. พระราชา ; เท้ากับชนกนาถ
ชมพูทวีป	a. king. น. ทวีปชมพู ; ชื่อประเทศอินเดีย.
ชรดา	n. Jambu continent. น. ทрудโทรม
ชรา	n. decay. น. ความแก่ ; ทрудโทรม ; ความชำรุด.
ชลาพุชชะ, ชลาพุชช	n. decay. น. สัตว์เกิดในครรภ์.
ชลาพุชะ	adj viviparous. ว. ผู้เกิดจากครรภ์ , ผู้เกิดแต่ครรภ์. <u>สารบัญ</u> a. born from the womb ; viviparous.
ชวนจิต	น. จิตที่ทำงาน แล่นไปตามวิถี. n. active thought.
ช่อฟ้า	น. เครื่องประดับบนวัดหรือวัง รูปเหมือนหัวนาค ชูเบื้องบน n. gable – finial.
ชักบังสกุล	ก.เป็นสำนวนพูด ที่พระเอามือจับผ้าอุทิศสำหรับผู้ตาย เปล่งวาจาในใจความไม่เที่ยงของชีวิตแล้วหยิบผ้าชิ้นนั้นเป็นของตน ; ปลงกรรมฐานหยิบผ้าบังสกุลมาชักไปให้เรือเสีย v. hold the rove dedicated to the dead, uttering or considering impermanence and unstability of life, and take it by a monk as his own property ; rag – robe.
ชังฆวิหาร	น. เดิน ; พักด้วยแข็ง ; เดินทอดน่อง ; เดินออกกำลัง. n. walking ; walking about ; walking slowly.
ชาคริยานุโยค	น. ปฏิบัติธรรมคือ ความเป็นผู้ตื่น ไม่เห็นแก่นอนเป็นประมาณ ; การประกอบความเพียรเพื่อให้ใจหมดจด. n. practice of watchfulness.
ชาณุมณฑล	น. บริเวณเข่า. n. knee – cap.
ชาดก	น. เรื่องเกี่ยวแก่การเกิด ; เรื่องเกี่ยวกับการเสวยพระชาติของ

พระพุทธเจ้าในชาติก่อน ; ส่วนหนึ่งในคำสอนทางพุทธศาสนา.

n. one of teaching methods in Buddhism.

ชาติ

น. ความเกิด, กำเนิด.

n. birth.

ชาติวุฑฒะ

ว. ผู้เจริญโดยชาติ ; ผู้ใหญ่กว่าโดยชาติกำเนิด

a. superior by birth.

ชายา

น. ภริยา, เมีย, นางผู้คลอด, ผู้ที่คลอดบุตร.

n. wife.

ชาระ

น. ชู้ ; ชายชู้ ; ชายที่รัก.

n. paramour ; adulterer.

ชารี

น. หญิงชู้ ; หญิงที่คบชู้.

n. adultress.

ชินวร

ว. ท่านผู้ชนะ ; ผู้ประเสริฐ ; ผู้ชนะอันประเสริฐ.

a. noble conqueror.

ชินสีห์

ว. ท่านผู้ชนะ , ผู้เสมือนราชสีห์ ; ชินศรีก็ใช้.

a. lion – like conqueror.

ชินะ

ว. ท่านผู้ชนะ ; พระพุทธเจ้า ; ชื่อในนิกายเซน.

a. conqueror ; (the) Buddha.

ชีวหา

น. ลิ้น; ชิวหาประสาท.

n. tongue.

ชีวหาทวาร

น. ประตู คือลิ้น .

n. tongue – door.

ชีวหาวิญญาน

น. ความรู้แจ้งอารมณ์ทางลิ้น คือ อากาการที่รู้อรส ; ความรับรู้ทางลิ้น.

n. (the) tongue – consciousness.

ชี

น. นักบวช ; นักบวชสตรี ; สตรีที่โกนศีรษะ ; สมาทานศีล นุ่งผ้าขาว บางแห่งเป็นนักบวชชาย เช่น ฤาษีชีไพร.

n. a shaven – headed woman who observes some precepts and wears the white robes ; white – robed nun.

ชีตัน

น. พระที่ไปฉันอาหารเป็นประจำในบ้าน ; พระที่เกี่ยวข้องกับสกุล บาลีใช้ “กุลุปกะ” หมายความว่า “ผู้เข้าสู่สกุล” พระที่ใกล้ชิดกับสกุล.

n. monk who associates much with a family.

ชีผ้าขาว

น. นักบวชนุ่งผ้าขาว, บางที่เรียกเป็นชีปะขาว.

	n. ascetic who wears the white robes.
ชีวิต	น. รูปการของชีวิต n. life.
ชีวิตรูป	น. รูป คือ ชีวิต รูปที่เป็นชีวิต n. material quality of life.
ชีวิตินทรีย์	น. สิ่งที่เป็นใหญ่ คือชีวิต ; ชีวิต. n. vitality .
ชุกชี	น. อ่านว่า ชุกกะชี ฐานปูนเป็นที่รองหรือเป็นที่ประดิษฐานพระ ประธาน ; บางทีก็เรียกกันว่า จุกชี. n. lime base of the main statue of the Buddha.
ชุกนหปักษ์	น. ส่วนข้างขึ้นของเดือน ; ข้างขึ้น. n. bright half of the month ; bright half moon.
ชุกติ	น. ความสว่าง ; ความโพล่ง ; ความรุ่งเรือง ; สว่างไกล. n. brightness ; glory.
เชิงเทียน	n. bowl - stand.
เชิงบาตร	น. ที่รองบาตรของพระ ; รองบาตรของภิกษุ. n. bowl – stool.
โชติ	น. ความสว่าง ; ความรุ่งเรือง ; ความโชติช่วง. n. radiance.
ฌ	
ฌาน	น. การเพ่ง อารมณ์จนกระทั่งจิตสงบตั้งมั่นแน่วแน่,แบ่งออกเป็น สอง คือ อรัम्मณูปนิฌาน การเพ่งอารมณ์ เป็นสมาธิหรือสมถะ ; ลักขณูปนิชฌาน เพ่งลักษณะ ความไม่เที่ยง, ทนอยู่ไม่ได้ , ไม่ใช่ ตัวตนเป็นปัญญา กล่าวคือ วิปัสสนา . คำนี้เป็นเซน ในภาษาญี่ปุ่น เป็นชื่อของนิกายฌาน ; ญาณ คือ ปรีชา หยั่งรู้ หรือปรีชากำหนดรู้. n. meditation ; trance.
ฌापนกิจ	น. กิจ หรือการกระทำ คือการเผาศพ ; การเผา. n. cremation.
ฌापนสถาน	น. ที่เผาศพ. n. crematorium.
ฌายกะ	ว. ผู้เพ่ง ; ผู้วิปัสสนา. a. meditator.
ญ	
ญัตติ	น. คำประกาศ ; ประกาศ คำ....หรือคำประกาศให้สงฆ์ทำกิจการ

สงฆ์ร่วมกัน

ญาณ	n. announcement ; declaration ; motion. น. ความรู้
ญาณทัสสนะ	n. wisdom ; insight ; knowledge. เป็นไวพจน์ของคำว่าปัญญาบ้าง, วิชาบ้าง ; ปรีชากำหนดรู้. น. เห็นด้วยญาณ ; เห็นด้วยปัญญาหยั่งรู้
ญาณี	n. seeing with spiritual insight or wisdom. ว. ผู้มีญาณ ; ผู้มีความรู้แจ้ง ; ผู้มีความรู้
ญาติ	a. one who is possessed of knowledge ; wise man. น. ญาติ ; ผู้เกี่ยวข้องทางสายโลหิต ; ผู้ร่วมสายโลหิต.
ญาติกถา	n. kinsman ; relatives. น. การพูดถึงเรื่องญาติ หรือพวกญาติ.
ญาติธรรม	n. talk about relatives. น. ธรรมของญาติ ; ฉันทญาติ
ญาติปริวัฏฐ์	n. duties of relatives. น. วงศ์ญาติ ; วงศ์เดียวกัน.
ญาติสังคหะ	n. circle of relatives. น. สงเคราะห์ญาติ. n. helps given to relatives ; good treatment towards kinsman ; (the) helping of one's kinsman.
ญาติสาโลหิต	น. ญาติและผู้ร่วมสายโลหิตเดียวกัน. n. relations and blood – relations.
ญายธรรม	น. ธรรมะที่ถูกต้องควร. n. righteousness ; right path.
ญายปฏิบัติ	น. ปฏิบัติถูกต้อง. n. practice in the right path.
ญายปฏิบัติคุณะ, ญายปฏิบัติโน ไญยธรรม, ญายธรรม	ว. ผู้ปฏิบัติถูกต้อง ; ผู้ปฏิบัติธรรมะที่ถูกต้องควร. a. one who practices in the right path. น. ธรรมะที่ควรรู้ ; ธรรมที่ควรทราบ , ไทยใช้เป็น เฉยย. n. doctrine that should be learnt or understood ; the knowable.
ฎ	
ฎีกา	น. หนังสือนิมนต์พระสงฆ์ ; คัมภีร์หนังสือ. n. letter or card to the monk extending an invitation ; sub –

commentary.

น. หนังสือเรียกรักเรียก

n. letter or card asking for donation ; written request ;

น. มาจากคำว่า ฎีกาในภาษาบาลี คำอธิบายคำอรรถกถา อรรถกถาเป็นคำอธิบายพระไตรปิฎก อธิบายต้นฉบับเดิม ฎีกาอธิบายอรรถกถาอีกครั้งหนึ่ง

n. appeal.

น. มาจากคำว่า ฎีกาจารย์ ในบาลี ผู้อธิบายอรรถกถา ; อาจารย์ผู้แต่งตำราอธิบายอรรถกถา ; อาจารย์ผู้แต่งตำราอธิบายอรรถกถา ; ผู้ให้อรรถกถา

n. sub – commentator.

ฎีกาจารย์

ฎ

ฎีกา

น. คำอธิบายอรรถกถา ; อธิบายอรรถกถา

n. sub – commentary.

ฎีกาจารย์

น. ฎีกาจารย์ ; พระอาจารย์ผู้อธิบายอรรถกถา ; อาจารย์ผู้อธิบายอรรถกถา.

n. sub – commentator ; teacher who wrote a book or books explaining the commentary ; appeal.

ฐ

ฐานะ

น. สถานที่ ; ที่ตั้ง ; สำนักงาน ; แทน.

n. place ; locality ; office.

น. เงื่อนไข ; เหตุ ; เหตุผล ; อย่าง.

n. condition ; cause ; reason.

น. ตำแหน่ง .

n. rank.

ความหมายของภาษาไทย คือ ความเป็นอยู่ ; ระดับของความเป็นอยู่.

n. living ; standard of living.

ฐานานุกรม

น. ลำดับยศของพระสงฆ์ชั้นผู้น้อย พระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ตั้งให้ตามทำเนียบ อย่างสูงไม่เกินพระครู พระราชาคณะชั้นสามัญตั้งได้ 3 ตำแหน่ง กล่าวคือ พระปลัด พระสมุห์ พระใบฎีกา ; พระราชาคณะชั้นราชตั้งได้ 4 ตำแหน่ง กล่าวคือ

พระครูปลัด พระครูสังฆรักษ์ พระครูสมุห์ พระครูใบฎีกา ; พระราชาคณะชั้นเทพตั้งได้ 5 ตำแหน่ง กล่าวคือ พระครูปลัด พระ

ครูวินัยธร พระครูสังฆรักษ์ พระครูสมุห์ พระครูใบฎีกา ดังนี้ เป็นต้น ; เป็นลำดับยศพระสงฆ์.

ฐายี	n. ecclesiastical order of retinue. ว. ผู้ตั้งอยู่ : ผู้ดำรงอยู่ มักใช้ประกอบศัพท์.
ฐิติ	a. standing or being (in a state of ...). น. ความตั้งอยู่ ; ความดำรงอยู่ ; ความเป็นไป. n. standing ; remaining ; duration.
ฐิติขณะ	น. ขณะที่ตั้งอยู่. n. moment of standing ; there are three moments of things : moment of arising, that of standing and that of breaking up or dissolution.
ฐิติภาคียะ	ว. เสมอตัว ; มีส่วนเสมอตัว, เท่าเทียม ลำดับของการปฏิบัติธรรมะมี 4 ชั้น กล่าวคือ หานภาคียะ มีส่วนแห่งความขาดทุน ความเสื่อม ฐิติภาคียะ มีส่วนแห่งความตั้งอยู่ กล่าวคือ เสมอตัว วิเสสภาคียะ มีส่วนในการได้กำไร , ก้าวหน้า ได้บรรลุ คุณธรรมชั้นดี กว่ามรรคผล นิพเพชภาคียะ มีส่วนแห่งการทำลายกิเลส คือ ได้บรรลุคุณธรรมในชั้นมรรคผล a. connected with neither- loss nor gain ; pertaining to normal state.
ณ	
ณเณร	น. เป็นคำย่อมาจากคำว่า สามเณร มักใช้เป็นภาษาพูดว่า สามเณร สมาทานศีลสิบ. n. novice.
ด	
ดรุณ	น. เด็กชาย ; เด็กหนุ่ม ; เด็กรุ่นหนุ่ม. n. young boy. ว. อ่อน, เยาว์วัย, รุ่นหนุ่ม. a. of tender – age.
ดรุณี	น. เด็กหญิง ; หญิงสาว ; เด็กรุ่นสาว. n. young girl ; maiden.
ดับทุกข์	(ความ) น. ทุกข์สิ้นไป ; ทำให้ทุกข์สิ้นไป. n. cessation of suffering.
दानา	น. เป็นภาษาญี่ปุ่น หมายถึง ความใจกว้างหรือทาน. n. dana.

ดาบศ,ดาบส	น. ผู้บำเพ็ญตบะ ; ฤๅษี ; นักบวช ; ผู้บำเพ็ญตบะกิเลส n. hermit ; ascetic.
ดาไลลามะ	น. ตำแหน่งในมณฑล ดาไลแปลว่า มหาสมุทรร คือเป็นยศสูงสุดของพระในทิเบต. n. Dalai Lama.
ดาวดึงส์	น. ชื่อสวรรค์ชั้นที่สอง. n. name of the second heavenly abode.
ดาวฤกษ์	น. ดาวอยู่ประจำที่ เป็นเครื่องหมาย แผนที่บนท้องฟ้าและความเคลื่อนไหวของดาวที่ไม่อยู่ประจำที่เป็นดาวเคราะห์ มีแสงสว่างในตัวเอง. n. constellation of fixed stars.
ดำริ	น. สังกัปปะ ; ความคิด ; ความมุ่งหมาย; ตระหง; แผลงมาจากตริ. n. thought ; motives ; purpose , objective.
ดำฤชณา	น. มาจากคำว่า ตฤชณา ในภาษาสันสกฤต ตรงกับบาลีว่า ตณฺหา ตัณหา ; ความอยาก ; ความอยากได้. n. craving ; desire.
ดิถี	น. วันทางจันทร์คติ ไทยเรียกว่า วันขึ้น หรือแรมเท่านั้นเท่านั้นคำ ; บางที่ใช้ตฤธิ. n. lunar day.
ดิรัจฉาน	น. สัตว์อื่นมาจากมนุษย์ ; สัตว์เว้นจากมนุษย์. n. animal ; beast.
ดื่มสุราเมรัย	ก. การดื่มเหล้ากลั่นหรือไม่กลั่น. v. drink distilled or fermented liquor; drink intoxicants.
ดุษณีภาพ	น. ความเป็นผู้นิ่ง ; นิ่ง . n. silence.
ดุสิต	น. ชื่อสวรรค์ชั้นที่สี่ ; ท้าวดุสิตเป็นผู้ครอง. n. name of the fourth heavenly abode.
ดูการเล่น	ก. สมัชชาภิจรณะ ; ดูการแสดงในงาน. v. to see or visit fairs or festivals.
เด็กวัด	น. ลูกศิษย์วัด n. monastery – boy ; temple boy.
เดช	น. อำนาจ ; ร้อน ; รัศมี ; รุ่งเรือง ; เครื่องร้อน. n. power ; heat ; radiance ; grace.
เตียรณาน,เตียรณาน	น. บางครั้งอ่านว่า ดิรัจฉาน.

เดิยรถียั	<p>n. heretical (teacher).</p> <p>น. เจ้าลัทธิ ; ผู้นับถือศาสนาอื่น ; นักบวชนอกพระพุทธศาสนา ; นักบวชภายนอก</p> <p>n. heretical teacher ; monk of another religion ; teacher of outside religion.</p>
เดือน	<p>น. กาลที่ดวงจันทร์โคจรรอบโลก ครั้งหนึ่งเป็น 1 เดือน ; พระพุทธศาสนา ใช้เดือนทางจันทรคติก็มี , ส่วนหนึ่งในสิบสองของปี</p> <p>n. month ; Buddhism follows lunar month system.</p>
ต	
ตจปรโยสานะ	<p>ว. มีหนังหุ้มอยู่</p> <p>a. ending with the skin.</p>
ตจปัญจกัมมัฏฐาน	<p>น. กัมมัฏฐาน วิธีบำเพ็ญสมาธิ พิจารณาร่างกายแบ่งออกเป็น ส่วน ๆ มีหนังเป็นที่ 5 เมื่อนับรวมกันมี ผม, ขน, เล็บ, ฟัน, หนัง.</p> <p>n. contemplation of the five constituents of the body (ending with the skin.)</p>
ตถาคต	<p>น.พระนามพระพุทธเจ้า ; ท่านผู้ไปตรงตามความจริง ; พระผู้หลุดไปแล้วอย่างนั้น.</p> <p>n. Tathagata ; name of the Buddha ; one who has gone so.</p>
ตถาตา	<p>น. เป็นภาษาสันสกฤตแปลว่าอย่างนั้นเอง,อย่างนี้เอง.</p> <p>n. suchness.</p>
ตบะ	<p>น. ความเพียร ; เพียรอย่างเคร่งเครียดทางศาสนา ; การทรมานตัว ; การข่มกิเลสโดยการทรมานตัวเอง.</p> <p>n. exertion ; religious austerity.</p>
ตมปรายณะ	<p>ว. มีความมืดเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ; มีอนาคตมืดในตัว.</p> <p>a. having a state of darkness for his destiny.</p>
ตมะ	<p>น. ความมืด ; ความไม่รู้ ; มักใช้คำว่า ตโมะ</p> <p>n. darkness ; ignorance.</p>
ตรัจฉานโยนิ	<p>น. กำเนิดแห่งสัตว์ดิรัจฉาน ; การเกิดของสัตว์.</p> <p>n. realm of animal beings.</p>
ตรัสรู้	<p>ก. กิริยาที่รู้อย่างแจ่มแจ้ง ; รู้แจ้งด้วยตนเองดังหนึ่ง พระพุทธเจ้า.</p> <p>v. to enlighten ; to attain Enlightenment.</p>

ดักกะ	น. คำนี้แปลว่า เปรียง มีรสเปรี้ยวคล้ายๆ นมส้ม . n. butter – milk.
	น. เต่า ; ตรีก ; หาเหตุผล ; ตรรกวิทยา ; ตรรก. n. guess ; reasoning ; logic.
ดัชชนียกรรม	น. ลงโทษตามพระวินัย โดยตำหนิ ทั้งนี้เป็นการแห่งสงฆ์. n. ecclesiastical act of blaming according to the code of discipline.
ตันทักขยะ	น. สิ้นไปแห่งตัณหา ; ทำลายตัณหา. N destruction of craving.
ตันทา	น. ความทะยานอยาก ; ความอยากได้. n. desire ; thirst.
ตันทาสังขยะ	น. สิ้นไปแห่งตัณหา ; ทำลายตัณหาให้หมดสิ้นลงไป. n. complete destruction of craving.
ตันทาสัญญโยชน์ ,ตันทาสังโยชน์	น. เครื่องผูกหรือตัณหา n. fetter of craving.
ตัทธิต	น. อักษรวิธี โดยลงปัจจัย แทนที่เนื้อความ n. secondary derivative.
ตันทิ	น. มีแบบแผน ; เส้นด้าย ; สายพิณ. n. tradition ; thread ; cord of a lute.
ตา	น. ดวงตา n. eye.
ตาลปัทมชะ	น. ใบตาลใบลาน ใช้ในการเขียนหนังสือ n. palm – leaf.
ตาลปัตร	น. ใบลานหรือใบตาล พัดที่ทำด้วยใบตาล ใช้บังหน้าเวลาสวดมนต์ เพื่อความสำรวมจิตจากอารมณ์จากภายนอก. n. palm – leaf ; fan made of palm- leaf.
ดาวกาลิกะ	ว. ชั่วคราว ; ชั่วขณะปัจจุบัน ; ชั่วขณะ. a. temporary ; for the time being.
ติกขปัญญา	น. ปัญญาอันเฉียบแหลม ; ปัญญาเฉียบ. n. sharp intellect.
ติกิจฉา	น. เยียวยา ; การแก้ไข ; แก้ไข. n. practice of medicine.
ติตถียะ	น. เติร์ถีย์. n. heretical (teacher).

ตติศึกษา, ตีตติศึกษา	<p>น. ความอดทน ; ความอดทน ; ขันติธรรม.</p> <p>n. endurance ; tolerance ; forbearance.</p>
ติสรณคมนุปสัมปทา	<p>น. บวชด้วยถึงสรณะ 3 คือเปล่งวาจาถึงพระพุทฺธ, พระธรรม, พระสงฆ์เป็นสรณะเสร็จแล้วก็ป็นภิกษุ วิธึอุปสมบท ใช้ในตอนแรก ต่อมาเปลี่ยนเป็นการบรรพชาสามเณร</p> <p>n. ordination by means of accepting the Three Refuges : the Buddha, the Law, the Order.</p>
ตุณหึ	<p>ว. ผู้หนึ่ง ; ผู้อยู่เฉย.</p> <p>a. silent.</p>
เตจวีรังกังคะ	<p>ว. ชื่อของการปฏิบัติขัตเตลาก็เลสของพระ หรือรุดงค์ อย่างหนึ่ง ใน 13 ประเภท แปลว่ามีองค์ กล่าวคือ ความเป็นผู้ทรงจีวร 3 ผืน ไม่มีผ้าฟุ่มเฟือยมากกว่านั้น การปฏิบัติเทลาก็เลสโดยภิกษุ.</p> <p>a. one of 13 ascetic practices, means quality of one who uses three robes only.</p>
เตชชะ	<p>น. เตช</p> <p>n. heating.</p>
เตโชธาตุ	<p>น. ธาตุไฟ</p> <p>n. heating element.</p>
เตลปะระทีป	<p>น. ตะเกียงน้ำมัน .</p> <p>n. oil lamp.</p>
เตละ	<p>น. น้ำมัน ; น้ำมันงา.</p> <p>n. oil.</p>
เตวิชโช	<p>น. ผู้มีวิชาต.</p> <p>n. One with three – fold knowledge.</p>
โต๊ะหมุ่บูชา	<p>น. โต๊ะตั้งพุทธรูป.</p> <p>n. set of altar tablet.</p>
ไตร	<p>ว. สาม เช่น ผ้าไตรจีวร, ไตรทวาร.</p> <p>a. three.</p> <p>น. ย่อมาจากคำว่าไตรจีวร หมายถึง ผ้า 3 ผืน.</p>
ไตรจีวร	<p>น. จีวรหรือผ้า 3 ผืน ของภิกษุ, ได้แก่ สบง สำหรับนุ่ง , จีวร สำหรับห่ม, สังฆาฏิ สำหรับห่มซ้อนชั้นนอก เรียกสั้นๆว่า ผ้าไตร</p> <p>n. 3 robes of a monk ; the under , the inner and the upper.</p>
ไตรทวาร	<p>น. ประตูทั้ง 3 ได้แก่ ร่างกาย, วาจา, ใจ.</p>

ไตรปิฎก	n. three doors : the body , the speech, the mind. น. คัมภีร์ทั้ง 3 กล่าวคือ กระจาดใส่พระพุทธรวณะ ;ปิฎกทั้ง 3 บางทีเรียกว่าตรีปิฎก.
ไตรเพท	n. Tripitaka ; 3 divisions of the Buddhist Canon. น. สามความรู้.
ไตรภูมิ,ไตรภพ	n. three knowledges. น. สามดินแดน.
ไตรมาส	n. Three spheres. น. สามเดือน .
ไตรรัตน์,พระรัตนไตร	n. three months. น. แก้ว 3 ประการ ได้แก่ พระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์.
ไตรลักษณ์	n. Triple Gem ; Three Jewels : (the Buddha, the Law, the Order). น. ลักษณะทั้ง 3 กล่าวคือ ความไม่เที่ยง, ทนอยู่ไม่ได้ และไม่ใช่อัตถน เรียกเป็นบาลีว่า อนิจจ, ทุกข, อนตตา หรือ อนิจจตา, ทุกขตา, อนตตตา.
ไตรสรณคมน์	n. three characteristics : impermanence ; unstability soullessness. น. ถึง สรรณะทั้ง 3 ; การถึงพระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์ เป็น สรรณะหรือที่พึ่ง.
ไตรสิกขา	n. taking the Three Refuges ; taking the Buddha, the Law, the Order for refuge. น. การอบรมทั้งสาม.
ถ	n. three – fold training.
ถปติ	น. ช่างไม้ n. carpenter
ถล,ถละ	น. บก ; พื้นดินที่แห้ง ; ที่ดอน. n. land ; dry ground.
ถวาย	ก. มอบ, ให้ (พระหรือเจ้า) v. offer , present to a monk or a prince.
ถวายทาน	ก. ถวายของควรถวายแก่พระ, ให้ของแก่พระ. v. to offer alms to the monk.
ถวายพระพร	น. ถวายพร คือ สิ่งที่พึงเลือก หรือ คำอวยพรแต่เจ้านายหรือพระ

เจ้าแผ่นดิน เป็นคำพูดคำเริ่มและคำรับ หากพูดกับคนทั่วไปใช้เจริญพร

ถวายพระพรลา	v. attribute blessing to a prince, princess or the king. ก. ถวายพระพร และลาพระเจ้าแผ่นดิน ; กล่าวคำลาของภิกษุ. v. pronounce words of blessing and bidding adieu or farewell to the king.
ถวายพระเพลิง	น. พิธีศพ. n. cremation ceremony.
ถวายอดิเรก	ก. ถวายพระพรเป็นส่วนพิเศษสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน , ถวายพระพรเป็นพิเศษ. v. pronounce words of blessing to the king.
ถาวร	ว. ตั้งอยู่มั่นคง ; อยู่กับที่ ; แข็งแรง ; มั่นคง ; คงมั่น. a. standing still ; strong ; firm.
ถัญญ์, ถัญญะ	น. น้ำนมมารดา ; น้ำนมแม่. n. mother's milk.
ถัฏฐะ	ว. กระด้าง , แข็ง. a. hard ; stiff.
ถัมภะ	น. เสา โดยเรียกตามลักษณะ n. pillar ; post. น. ความกระด้าง ; หัวดี. n. hardness ; immobility ; obduracy.
ถามะ	น. เรี่ยวแรง ; กำลัง ; ความมั่นคง , บางครั้งใช้ว่า ถาม แต่ไม่ใช่คำถาม n. power of resistance ; firmness.
ถีนมิทฐะ	น. ความหดหู่ และง่วงนอน, ความคร้าน. n. sloth and torpor ; torpor and languor.
ถีนะ	น. ความหดหู่ , บางคนใช้ว่าถีน. n. sloth ; impliability.
ถุติ	น. ชมเชย ; สรรเสริญ. n. admiraton ; praise. ไทยใช้คำว่า สดุดี มาจากภาษาสันสกฤต ว่า สดุดิ.
ถุลลัจจัย	ว. อาบัติหยาบ หรือหนัก. a. grave offence.
ถูปะ	น. สตูป ภาษาไทยใช้สตูป ผสมระหว่าง ถูป ของบาลี กับ

	<p>สถูป ของสันสกฤต ; พระเจดีย์ ; อาจใช้ว่า ฎปะ</p> <p>n. tope ; pagoda.</p>
ฎปะารหุคคล	<p>น. ผู้ที่ควรป็นเป็นสถูป.</p> <p>n. person worthy of a tope.</p>
ฎปะารหะ	<p>ว. ผู้ควรแก่สถูป ; ผู้ควรแก่การสร้างพระเจดีย์สำหรับบรรจุอัฐิให้ ; ปุชเียบคคล.</p> <p>a. one who should be honoured by erecting a tope.</p>
ฎละ	<p>ว. ฟี ,หยาบ,อ้วน .</p> <p>a. gross ; rough ; fat ; obese.</p> <p>ไทยใช้คำแผลงจากสันสกฤต ฎกุล เป็น ฎกุล มีความหมายว่า ต่ ทราม ; เลว.</p>
เถรคาถา	<p>น. ฉันท์ที่เป็นภาษิตของพระเถระ ; คำกล่าวของภิกษุ.</p> <p>n. proverbial verses of the senior monk.</p>
เถรภาษิต	<p>น. คำฉันท์ของพระเถระ.</p> <p>n. words of the Elder.</p>
เถระ	<p>น. ชายชรา ; ภิกษุผู้เฒ่า ; ภิกษุผู้ใหญ่ , พระผู้ใหญ่ มักเขียนกัน ว่า เถร แต่อ่าน เถระ</p> <p>n. old man ; old monk ; senior monk.</p>
เถรานุเถระ	<p>น. พระอาวุโสโดยทั่วไป.</p> <p>n. senior monks in general.</p>
เถรี	<p>น. สตรีชรา ; ภิกษุณีผู้เฒ่า ; ภิกษุณีผู้ใหญ่ ; เถระผู้หญิง.</p> <p>n. old woman ; old nun; senior nun.</p>
เถรีคาถา	<p>น. คำฉันท์อันเป็นภาษิต(ของพระเถรี)</p> <p>n. hymns of the their.</p>
เถรีภาษิต	<p>น. ภาษิตของพระเถรี ; ภาษิตอันเถรีได้กล่าวไว้</p> <p>n. words or proverb of the senior nun ; that of their proverbs.</p>
โถมะ, โทมมะ	<p>น. สรรเสริญ ; ชมเชย.</p> <p>n. praise ; admiration.</p>
ท	
ทธิ	<p>น. นมส้ม ; นมเปรี้ยว มาจากบาลี และสันสกฤต.</p> <p>n. sour - milk ; curds.</p>
ทมะ	<p>น. ผีก ; ควบคุมตน ; การข่มใจ.</p>

	n.taming ; restraint.
ทยา	น. ความเอ็นดู ; ความอารี ; ความกรุณา ; ความการุณ.
	n. sympathy ; kindness ; compassion.
ตระ,ตระตะ	น. ความกระวนกระวาย ; ความเดือดร้อน ; ความเสียใจ ; ความไม่พอใจ.
	n. anxiety ; sorrow.
ทลิตทะ	ว. จน ; ขัดสน ; ยากจน. น. คนจน ; คนจรจัด ; ขอนทาน; คนเข็ญใจ.
	n. poor man ; vagabond ; beggar.
ทวาร	น. ประตู ; ทางเข้า ; ช่องทางร่างกาย. n. door ; gate ; entrance.
ทวารपालะ	ว. นายประตู ; ผู้เฝ้าประตู ; คนเฝ้าทางเข้าเป็นประตู. a. door-keeper ; gate man.
ทวิคูณ	ว. คูณด้วย 2 ; 2 เท่า ; สองหน. a. twofold ; double ; two times.
ทวิป	มาจากสันสกฤต ทวิป บาลีใช้ที่ป
ทศพล,ทศพล	ว. พระผู้มีกำลัง 10 ; พระพุทธองค์. <u>สารบัญ</u> n. (the) Buddha.
ทศพลญาณ	น. มีกำลัง 10 n. Ten supreme intellectual powers.
ทศพิชราชธรรม	น. ธรรม 10 ประการของพระมหากษัตริย์ คุณธรรมของพระมหากษัตริย์ 10 ข้อ n. tenfold conduct of the king.
ทักษะ,ทักษะ	ว. ฉลาด ; สามารถ ; สันทัด. a. clever; able ; skilled. บาลีและสันสกฤตไม่มีใช้เป็นนาม ใช้เป็นคุณศัพท์เท่านั้น ใช้เป็นนามก็เป็น ทักขตา หรือ ทักษตา ก็ได้.
ทักษิณา,ทักษิณา	น. ทาน ; สิ่งที่พึงให้ด้วยมือขวา ด้วยความเคารพ ; ของถวายพระ. n. gift ; donation (to be given to a monk). ; dedicatory gift.
ทักษิณาวิสุทธิ	น. บริสุทธิในทาน. n. purity of a gift.
ทักษิณียบุคคล	น. บุคคลควรแก่การถวายทาน. n.individual deserving a donation.

ทักษิโณทก	<p>น. น้ำเป็นเครื่องหมายแห่งทาน หลังลงบนฝ่ามือของผู้รับ แสดงการให้เป็นสิ่งที่ยื่นให้ด้วยมือไม่ได้ เช่น ช้าง, ที่ดิน, น้ำกรวด.</p> <p>n. water of dedicaton ; consecrated water.</p>
ทักษิโณยบุคคล ทักษิณ	<p>เป็นสันสกฤต ทักษิโณยบุคคล.</p> <p>ว. ด้านใต้ ; ทิศใต้ ; เมืองขวา ; ทางใต้.</p> <p>a. southern ; right ; south.</p>
ทักษิณนิกาย	<p>น. นิกายพุทธทางใต้ หรือเถรวาทา</p> <p>n. southern School of Buddhism.</p>
ทักษิณานุปทาน	<p>น. ของมอบพระในนามของผู้เสียชีวิต.</p> <p>n. offering made to monk or behalf of the dead.</p>
ทัณฑ์, ทัณฑะ	<p>น. ไม้ ; ไม้เท้า ; ไม้พลอง ; พลอง.</p> <p>n. stick ; walking stick .</p> <p>ค่าปรับ ; ลงโทษ ; อาญา.</p> <p>n. fine ; penalty ; penance.</p>
ทัณฑกรรม	<p>น. กรรม คือการลงโทษ ; การทำโทษ.</p> <p>n. punishment.</p>
ทันตะ	<p>น. งาช้าง ; งา</p> <p>n. ivory ; tusk.</p> <p>ฟัน</p> <p>n. tooth.</p> <p>ว. ฝึกแล้ว ; สำรวมแล้ว ; ควบคุมแล้วก็ได้.</p> <p>a. tamed ; controlled.</p>
ทันตะโปณะ	<p>น. ไม้สีฟัน .</p> <p>n. tooth - cleaner.</p>
ทันธา	<p>ว. ช้า ; โง่ ; เงื่อง ; เกียจคร้าน.</p> <p>n. slow ; stupid ; slothful.</p>
ทัมมะ	<p>ว. ผู้ควรรฝึก ; ผู้ที่ฝึกได้ ; ผู้ได้รับการฝึก.</p> <p>a. to be tamed ; tamable.</p>
ทัสสนะ	<p>น. เห็นด้วยตา ; เห็นด้วยใจ; ทรรศน์.</p> <p>n. sight ; insight.</p>
ทัสสนานุตตริยะ	<p>เห็นด้วยตาอันดีงาม.</p> <p>n. pre-emminent sight.</p> <p>น. การเห็นด้วยใจอันดี หมายถึง ไขว้ปีสสนา.</p>

	n. pre-imminent insight. ตามคำอธิบายในอรรถกถาที่ขนิภายปาฎีกาวรรค.
ทัสสินีเยะ	ว. น่าดู ; งาม ; ยอดในความงาม. a. fair to behold ; beautiful.
ทัฬหปรักกมะ	ว. ผู้บากบั่นหรือพากเพียรอันมั่น. a. of strong effort.
ทัฬหะ	ว. มั่น ; มั่นคง ; แน่นหนา ; พากเพียร. a. firm ; fast.
ทัฬหีกัรณ	น. ทำให้มั่นคง ; ทำให้แข็งแรง. n. strengthening.
ทัฬหีกัรรม	น. ทำให้มั่นคง ; ทำให้แข็งแรง. n. making firm ; strengthening.
ทาน	น. ของสำหรับให้ ; ของที่ให้, บริจาค ; ให้ปัน. n. gift ; donation ; น. ให้. n. charity ; alms- giving ; liberality ; benevolence.
ทานปดี	น. ผู้ให้ทาน. n. chief donor.
ทานมัย	น. ได้รับความจากการให้ทาน. n. gained through alms-giving.
ทานวัตถุ	น. สิ่งของที่พึงได้ ; สิ่งให้ทาน. n. things to be given ; gift.
ทานศาลา	น. โรงทาน. n. alm-hall.
ทายก	ว. ผู้ให้ ; ผู้ทำประโยชน์ โดยที่เป็นชาย. a. male donor ; benefactor.
ทายะ	น. ป่า ; ป่าเขา ; เขา. n. jungle ; forest ; (the) wood. ว. ของที่พึงให้. a. be given.
ทายาท	น. ผู้รับมรดก ; ผู้รับผล. n. heir. อามิสทายาท material heir ผู้รับมรดกอามิส ; สืบสกุล ธัมมาทายาท spiritual heir ผู้ที่รับมรดกธรรม

ทายิกา	ว. ผู้ให้ ; ผู้ทำประโยชน์ โดยที่เป็นหญิง ใช้คำว่า ทาย. a. female donor .
ทารก	น. เด็กชาย ,เด็กหนุ่ม , เด็ก ๆ . n. boy.
ทาระ	น. ภรรยา; เมีย. n. wife.
ทาริกา	น. เด็กหญิง ; เด็ก ๆ. n. girl.
ทารุ	น. ไม้; ท่อนไม้ ; ฟืน; ซีนไม้. n. wood ; fire – wood.
ทารุณ	ว. โหดร้าย ; หยาบ ; ร้าย ; น่ากลัว. a. cruel ; terrible ; severe ; dreadful.
ทารุณะ	ว. ทำด้วยไม้ ; ไม้ทำ. a. wooden.
ทาลิททียะ	น. ความจน ; ความขัดสน; ความยากจน. n. poverty.
ทาวัคคิ	น. ไฟป่า . n. jungle fire.
ทาส	บ่าวผู้ชาย. n. male slave.
ทาสา	น. ทาสหลายคน ; มักใช้ในกลอน. n. slaves.
ทาสี	น. ทาสหญิง ; ทาสที่เป็นหญิง n. female slave.
ทำทาน	ก. ให้ทาน ; บริจาคทาน. v. make a present ; to give offering ; give alms.
ทำนองสวด	น. จังหวะในการสวด. n. mode of chanting.
ทำบุญ	ก. ทำสิ่งที่ดีงาม ; ทำสิ่งที่ เป็นกุศล; ประกอบความดี. v. make merit ; to do good. น. การทำบุญ ; นิมนต์พระมาสวดมนต์ฉันอาหาร. n. merit – making ; meritorious action.
ทำบุญขึ้นบ้านใหม่	น. ทำในสิ่งกุศลเมื่อมีบ้านหลังใหม่. n. house – welcoming ceremony or house –warming

	ceremony.
ทำบุญบ้าน	พิธีเลี้ยงพระภายในบ้าน n. house – warming ceremony.
ทำวัตร	ก. ทำหน้าที่ที่ควรทำ ; ทำกิจประจำ; สวดมนต์ประจำวันของสงฆ์. v. do one's duty; do regular duty.
ทำวัตรค่ำ	ก. ทำหน้าที่ในเวลาเย็นหรือค่ำ ; สวดมนต์ด้วยบทสวดในเวลาค่ำ. v. perform evening recitation.
ทำวัตรเช้า	ก. ทำหน้าที่ตอนเช้า ; สวดมนต์ด้วยบทสวดตอนเช้า. v. perform morning recitation. ในบทสวดมนต์ในตอนเช้า หรือเวลาเย็น ใช้คำว่า morning recitation , evening recitation ไม่ใช่ prayer เพื่อต่างกับสวดอ้อนวอน prayer ของศาสนาคริสต์ เป็นบทสวดสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย ก็ใช้ recitation in praise of the Triple Gem.
ทิวะ	ว. ผู้เกิด 2 ครั้ง ; สองหน ; ทิวช. a. twice – born ; born twice. น. พรหมณ์ ; นก ; สัตว์ปีก. n. Brahman ; bird.
ทิวฐธรรม	น. โลกนี้ ; ความเป็นไปในปัจจุบัน ; อันบุคคลเห็นแล้ว n. this world ; present existence; present condition.
ทิวฐัมมนิพพาน	น. นิพพานในปัจจุบัน ; คำอธิบาย นิพพานอย่างต่ำ กล่าวคือ ดับกิเลสด้วยสมาธิ. n. Nibbana at present time.
ทิวฐัมมนิพพาน-วาตะ	ว. บุคคลที่มีวาตะหรือมีความเห็นในสิ่งที่มีโชนิพพาน ว่าเป็นนิพพานในปัจจุบันนี้ a. Present – Nibbana-maintainer.
ทิวฐัมมเวทนีย-กรรม	น. ประโยชน์ในปัจจุบัน ; ประโยชน์ที่มีขึ้นในโลกนี้. n. advantage in this world ; immediate profit.
ทิวฐาวีกรรม , ทิวฐานิกัมม	น. กระทำให้แจ่มแจ้ง ; กล่าวอย่างเปิดเผย ; การเปิดเผยความเห็นอย่างเปิดเผย ; การเปิดเผยความเห็น. n. open statement.
ทิวฐิ, ทิวฐิ	น. ความเห็น ; การเห็น ; ภาษาไทยคือ ความดีใจในความคิด. n. opinion ; view.
ทิวฐิวิสุทธิ	น. หมุดจดแห่งความเห็น.

ทิฏฐุชุกรม	n. purity of view ; purification of view. น. ทำความเห็นให้ตรง.
ทินนะ	n. straightening one's view. ว. ที่เขาให้ a. given.
ทินนาทาน	น. ถือเอาของที่เขาให้. n. taking what is given. ในกรณีที่เป็น อทินนาทาน คือ ถือเอาของที่มีได้ให้ ; ขโมยมา. stealing.
ทินนาทายี	ว. ผู้ถือนำสิ่งของที่เขาให้ กล่าวคือ ไม่ขโมย. a. who takes what is given ; receive donation.
ทิพพจักขุ,ทิพยจักขุ	น. ตาทิพย์. n. clair - voyance.
ทิพพโสต,ทิพยโสรต	น. หูทิพย์. n. clair – audience.
ทิพพโสตตะ	น. หูทิพย์. n. divine ear.
ทิพพะ, ทิพย์	ว. เนื่องด้วยเทพ ; เนื่องด้วยสวรรค์. บางทีเรียกว่าทิพพ a. divine ; heavenly.
ทิพยสมบัติ	น. สมบัติทิพย์ ; สมบัติในสวรรค์ ; ทิพย์สมบัติ. n. celestial property ; divine bliss.
ทิวะ,ทิวสะ	น. วัน , กลางวัน n. day.
ทิวา	ว. กลางวัน . a. by day . น. วัน n. day.
ทิวากร	ว. ผู้ทำวัน ; ผู้ทำให้เป็นกลางวัน ; ภาษาไทยหมายถึง เวลา กลางวัน. a. day –maker. น.ดวงอาทิตย์. n. (the) sun.
ทิวาราตรี,ทิพาราตรี	น. วันและคืน ; วันคืน. n. day and night.

	ว. กลางวันและกลางคืน.
	a. by day and by night.
ทิศ, ด้านหรือข้าง	n. direction.
ที่มณิกาย	น. หมวดพระสูตรที่ยาว เป็นคัมภีร์ต้นในชุดตันตปิฎก.
	n. collection of long suttas.
ที่ณะ	ว. ยาว ; นาน ; เวลายาว.
	a. long.
ที่มายุ,ที่มายุกะ	ว. ผู้มีอายุยืน
	a. long – lived.
ที่ปะ	น. ประทีป ; โคมไฟ ; ตะเกียง.
	n. light.
	ทวีป ; เกาะ
	n. continent ; island.
	ที่พึ่ง ; อาศัย.
	n. resting – place ; shelter.
ทุกกฏ	น. ทำชั่ว ; ชื่อของอาบัติพวกหนึ่งในอาบัติทั้งเจ็ด.
	n. wrong action .
ทุกกรกิริยา	น. ทำสิ่งที่ทำได้ยาก ; ทรมานตน.
	n. self – mortification.
ทุกข์	น. ความทุกข์.
	n. suffering.
	ทั่วไปหมายถึงทุกข์กายทุกข์ใจ คู่กับ โทมนัส ทุกข์คือทุกข์กาย
	physical suffering โทมนัสคือ ทุกข์ใจ mental suffering ;
	discomfort.
ทุกข์ขันธ,ทุกข์กขันธ	น. กองทุกข์.
	n. aggregate of suffering.
ทุกข์ตา	น. ความเป็นของทนอยู่ที่คงอยู่ได้ยาก ; ความเป็นทุกข์.
	n. instability.
ทุกข์นิโรธ	น. ความดับทุกข์ , เป็นชื่ออริยสัจที่ 3.
	n. cessation of suffering.
ทุกข์นิโรธคามินี-	น. ข้อปฏิบัติถึงความดับทุกข์.
ปฎิปทา	n. Way leading to the Cessation of Suffering.
ทุกข์นิโรธอริยสัจจ์	น. ยุติการก่อทุกข์.
	n. Noble Truth of the Cessation of Suffering.

ทุกข์สมุทัย	น. เหตุที่ทุกข์เกิด. n. Cause of Suffering.
ทุกข์สมุทัยอริยสัจจ์	น. ว่าด้วยสาเหตุของทุกข์และการดับทุกข์. n. Noble Truth of the cause of suffering.
ทุกข์อริยสัจจ์	น. รู้จากความทุกข์. n. Noble Truth of Suffering.
ทุกข์คติ	น. คติที่ชั่ว ; ที่ไปหรือที่เกิดอันเลว ; ทางไปที่ชั่ว. n. (the) realm of miserable existence.
ทุกข์จริต	น. มักเขียนแบบเก่าว่า ทุจจริต ความประพฤติชั่วหรือเลวหรือไม่ดี. n. wrong action.
ทุฏฐลลวจา	น. วาจาชั่วหยาบ ; คำพูดที่เลว. n. lewd speech ; strong words.
ทุฏฐลลปฏิบัติ	น. อาบัติชั่วหยาบ ; อาบัติหนัก ; อาบัติชั่ว. n. grave offence.
ทุติยฌาน	น. ฌานที่สอง. n. second Thana.
ทุพพจะ	ว. ผู้ว่ายาก ; ผู้ดีธรรพ์ ; ผู้ไม่เชื่อฟัง. a. disobedient.
ทุพภาระ	ว. ผู้เลี้ยงดูยาก. a. difficult to bring up.
ทุพภาษิต	น. คำพูดที่ชั่ว ; ชื่อของอาบัติ ; ภาษิตชั่ว. n. bad speech ; name of an offence.
ทุพภิกขภัย	น. ภัยจากการขาดอาหาร ; อดอยาก. n. (the) danger because of famine ; scarcity of food.
ทุศีล	ว. ผู้ทุศีล ; ผู้มีศีลชั่ว ; ผิดวินัย. a. of bad conduct ; void of morality.
ทุระ, โทระ	ว. ไกล a. far ; far –away.
ทุเรปาตี	ว. ผู้ยิงได้ไกล อันเป็นคุณสมบัติแห่งนักรบ a. one who shoots far.
เทพ	น. เทวดา ; เทวะ. n. deity.
เทวดา, เทวดา, เทวะ	น. เทพ; ชาวสวรรค์; เทวะ. n. diety.

เทวดานุสติ	น. ระลึกได้ว่าเคยอยู่ในโลกทิพย์ n. recollection of heavenly beings.
เทวรูป	น. รูปปั้นของเทวดา. n. image of a deity.
เทวษ	น. มาจากสันสกฤต เทวษ ตรงกับบาลีใช้ โทษะ ; ความเกลียด ; เกลียดชัง. n. hatred.
เทวาจิก	น. ประกาศสองหน. n. pronouncement of two time.
เทศกาล	น. คราว ; ฤดู ; ไทยใช้เป็นเทศกาลเข้าพรรษา. n. festival.
เทศนา,เทศนา	น. คำสอน ; คำเทศน์ ; สั่งสอนก็ได้. n. discourse ; sermon ; preaching ; expositing.
เทศะ, เทศะ	น. เขต ; สถานที่ ; ประเทศ ; ส่วน ; ถิ่น. n. region ; place ; country.
เทหะ	น. ร่างกาย n. body.
โทมนัส	น. ไม่สบายใจ ; ทุกข์ทางใจ ; ความเสียใจ ; ใช้เป็นกริยาได้. n. mental suffering ; sorrow.
โทษ	น. ความผิด ; มลทิน ; สภาพที่เสื่อม ; ความเลวทราม ; ประทุษร้าย. n. fault ; blemish ; corrupted state ; depravity.
โทสะ	น. โกรธ ; คิดประทุษร้าย. n. anger ; hatred ; ill -will.
โทสัคคี	น. ไฟ คือโทสะ ; ไฟ เป็นความโกรธ. n. the fire of hatred.
โทหพะ	น. อาการแพ้ท้อง ; ความแพ้ท้อง. n. longing of a pregnant woman.
ธ	
ธชะ,ธัช,ธวัช	น. ธง ; เครื่องหมายที่เป็นลัคนา n. flag ; emblem .
ธน, ธนะ	น.ทรัพย์ ; สมบัติ ; เงิน ; เงินตรา. n. wealth ; treasure ; money.
ธนู	น. แม่โค(นม) n. milk cow.

ธรรมกถา	น. การพูดธรรมะ n. ethical discussion.
ธรรมจักขุ, รั้มจักขุ	น. ตาธรรม ; ดวงตาเห็นธรรม ; ปัญญา รู้เห็น. n. spiritual eye.
ธรรมดา	น. กฎทั่วไป ; ธรรมชาติ ; เรื่องของกฎ. n. general rule.
ธรรมธ	ว. ผู้ทรงจำพระธรรม. a. one who knows the Law by hear. น. ภิกษุผู้ฟ้องอธิกรณ์ในนามสงฆ์ ; ผู้ทรงธรรม. n. ecclesiastical prosecutor.
ธรรมปฏิสันถาร	น. ปฏิสันถารโดยธรรม. n. spiritual greeting.
ธรรมวิจัย	น. สืบค้นคำสอน. n. investigation of the Doctrine.
ธรรมวินัย	น. ธรรม และ วินัย ; กฎและระเบียบของสงฆ์. n. doctrine and discipline.
ธรรมศาลา	น. ศาลาสำหรับแสดงธรรม ; ศาลาธรรม. n. hall for preaching.
ธรรมศึกษา	น. ศึกษาธรรม ; การศึกษาพุทธศาสนา ของคฤหัสถ์ชายทั้งสามเณร ธรรมศึกษา เป็นฝ่ายคฤหัสถ์ แบ่งเป็น 3 ชั้น เช่น นักธรรมโทและนักธรรมเอก. n. study of Buddhism of lay men and women.
ธรรมสภา	น. ที่ประชุมธรรม ; ประชุมเพื่อฟังธรรม. n. meeting place for religious purpose ; place for
ธรรมาสน์	น. ที่นั่งสำหรับแสดงธรรม ; ที่นั่งแสดงธรรมของพระ. n. seat for preaching.
ธรรมอาธิฐานเทศนา	น. มีธรรมเป็นที่ตั้งเทศนา n. exposition in terms of ideas.
ธัญญะ	น. ข้าว ; เมล็ดข้าว ; ข้าวเปลือก ; ไทยมักเขียนกันว่า ธัญญะ n. grain ; corn ; paddy.
รั้มมถัก, ธรรมถัก	ว. ผู้แสดงธรรม ; ผู้กล่าวธรรม ; ผู้แสดงธรรม. a. Law –preacher.
รั้มมกรก	น. อ่าน ทำมะกะรก เครื่องกรองน้ำ ; หม้อกรอง.

ธัมมกามะ

n. filter ; water –strainer.

ธัมมจริยา,ธรรมจริยา

ว. ผู้ใคร่ธรรม ; ผู้พอใจธรรม ; ผู้นิยมความเป็นธรรม.

a. lover of the Law ; appreciative of the Law ; Law abiding.

น. ความประพฤดิธรรม ; ดำรงชีพทางธรรม ; ประพฤติถูกธรรม.

n. religious life.

ธัมมจักกัปปวัตตน-สูตร

น. สูตรว่าด้วยการหมุนล้อรถ คือ พระธรรม; ปฐมเทศนาของพระพุทธเจ้า.

n. discourse dealing with the turning of the Wheel of the Law.

ธัมมจักร,ธรรมจักร

น. ล้อรถ คือ พระธรรม ; ปฐมเทศนาของพระพุทธเจ้า.

n. wheel of the Law.

ธัมมจารี

ว. ผู้ประพฤดิธรรม; ผู้ปฏิบัติในธรรม.

a. living according to the Law ; virtuous ; good behavior.

ธัมมชีวิ,ธรรมชีวิ

ว. ผู้เป็นอยู่โดยธรรม ; ผู้มีความเป็นอยู่ถูกธรรม ; ผู้อยู่โดยธรรม.

a. living righteously.

ธัมมทาน,ธรรมทาน

น. ให้ธรรม ; ทาน คือ ธรรม ได้แก่การเทศน์.

n. spiritual giving ; spiritual gift ; gift of truth.

ธัมมทายาท,ธรรมทายาท

น. ผู้รับมรดกทางธรรม.

n. spiritual heir ; heir of the Law.

ธัมมเทศนามัย

น. การสอนโดยการเทศน์แสดงธรรม.

adj. connected with preaching.

ธัมมเทศนา,ธรรมเทศนา

น. แสดงธรรม.

n. preaching the Law ; a sermon.

ธัมมนิยาม

น.ทำนองแห่งธรรม ; ครรลองแห่งธรรม; ความแน่นอนแห่งธรรม.

n. orderliness of the Norm ; the way of the Norm.

ธัมมบท,ธรรมบท

น. บทแห่งพระธรรม ; บทกวีซึ่งเป็นพระธรรม ; ส่วนหนึ่งแห่งพระธรรม.

n. stanza of the Law ; name of a section of Khuddakavagga.

ธัมมปฏิบัติ

น. ปฏิบัติธรรม ; ปฏิบัติในธรรม.

n. practice of the doctrine .

ธัมมปีติ,ธรรมปีติ

น. ความอิ่มใจในธรรม ; อิ่มเอิบในธรรม.

n. spiritual enjoyment.

ธัมมเกรี,ธรรมเกรี

ว. ผู้ดื่มในรสของพระธรรม.

a. one who drinks the taste of the Law.

น. กลอง คือ ธรรม ; ธรรมชู้หน้า.

n. drum of the Law.

ธัมมราชา,

น. พระราชาแห่งธรรม อันหมายถึงพระพุทธองค์

ธรรมราชา	n. king of the Law or the Buddha.
ธัมมวาที, ธรรมวาที	ว. ผู้กล่าวเป็นธรรม ; ผู้กล่าวถึงธรรม. a. speaking properly .
ธัมมวิจยะ	น. เลือกเฟ้นธรรม ; พิจารณาธรรม . n. investigation of the doctrine or the Norm.
ธัมมเวปุลละ	น. ธรรมไพบุลย์ n. spiritual abundance.
ธัมมสมาทาน	น. ประพฤติธรรม ; รับธรรมะไว้ประพฤติ ; ทำกรรมที่ตั้งต n. observance of the Law ; acceptance of the Law
ธัมมสังคณี	น. ชื่อของคัมภีร์ ที่ 1 แห่งอภิธัมมปิฎก เป็นกลุ่มธรรม ; เท n. name of the First Book of Abhidhamma ; doctrinal s
ธัมมสังคหะ	น. ธรรมสงเคราะห์. n. spiritual aid.
ธัมมเสนา, ธรรมเสนา	น. กองทัพธรรม. n. Law-Army ; (the) Army of the Law.
ธัมมเสนาบดี, ธรรมเสนาบดี	น. แม่ทัพธรรม คือพระสารีบุตร. n. commander in chief of the Law ; the Captain o
ธัมมะ ; ธรรม, ธรรมะ	น. อารมณ์ที่รู้ได้ด้วยใจ ; ปรากฏการณ์ทางจิต ; ความถูกต้อง n. cognizable object ; cogniscible object ; phenomena น. คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ; คำสอนทางศาสนา. n. (the) Law ; the Buddha's doctrine; what the Buddha น. คุณธรรม เป็นคุณความดี ความถูกต้อง ; ศีลธรรม ; ธรรม n. righteousness ; morality ; moral state. น. สภาพธรรม ; ธรรมตา ; มรรคผล. n. Norm ; nature ; states. น. สัจจธรรม ; ความจริง ; ธรรมที่ถูกยึด. n. truth ; compounded things. น. สิ่งทั้งหลายทั้งปวง. n. things. น. ยุติธรรม ; ความไม่ลำเอียง ; กุศลธรรม. n. justice ; impartiality ; the unconditioned. น. โลกุตตรธรรม ; ธรรมที่ข้ามพ้นจากโลก เช่น ดวงตาเห็น n. ultra – mundane state ; conditioned things. ว. ผู้รู้ธรรม ; ผู้รู้ศาสนาหรือคำสอนของพระศาสดา มีองค์

ธัมมัสสวนะ

a. doctrine – knower ; one who knows the ninefold doctrine.
น. ฟังธรรม.

ธัมมาทาสะ

n. hearing a sermon ; hearing the preaching of the doctrine.
น. แว่นสำหรับส่องดู คือ ธรรมหรือธัมมะ.

ธัมมาธิปไตยย,ธรรมาธิปไตย

n. mirror of the Norm.
น. มีธรรมเป็นใหญ่ ; ธรรมเป็นหลัก ; ความเป็นผู้ถือธรรมเป็นหลัก.
n. (the) love of virtue for its own sake.

ธัมมานุธัมมปฏิบัติ

น. ปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรม.
n. practice in conformity with the Norm.

ธัมมานุปัสสนา

น. สติกำหนดพิจารณาธรรมะ โดยพิจารณาฝ่ายชั่ว ฝ่ายดี.
n. contemplation of phenomena.

ธัมมาภิสมัย

น. ตรัสรู้ธรรม.
n. comprehension of the truth.

ธัมมิกถา,ธรรมิกถา

น. มาจากบาลี ธมมิกถา พูดเรื่องธรรมะ ; ถ้อยคำซึ่งกล่าวถึงธรรม.
n. ethical discussion.

ธาตุ

น. เป็นคำแทนคำว่า สตุป (stupa)
n. that ; pagoda.

ธาตุกถา

น. กถาว่าด้วยธาตุ ; เป็นชื่อคัมภีร์ที่ 3 แห่ง อภิธรรมปิฎก,
n. (the) Third Book of Abhidhamma.

ธารา

น. กระแสน้ำ ; ธารน้ำ ; สายน้ำ ; น้ำ.
n. torrent ; a shower.

ธิตี

น. ความเพียร ; ความกล้า ; ความทรงจำ.
n. energy ; courage.

อันเป็นคุณสมบัติพิเศษของพระอานนท์.

ปัญญา ; ความฉลาด ;

n. wisdom.

ความอดทน ; ขันติ.

n. patience ; endurance ; forbearance.

ความทรงจำ.

n. recollection ; remembrance ; fastness.

ธิตีไขไปเป็น ธารณะ.

ธีระ

ว. ผู้ฉลาด ; อีโร ;

a. wise.

น. นักปราชญ์ ; คนที่มีปัญญา ; ปราชญ์.

ชู้ดงค์	n. wise man. น. องค์คณะแห่งการปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสออกไป
ชู้ตตะ	n. ascetic practices. น. นักเลง ; นักเลงโต.
ชู้ระ	n. one who lives a corrupted life; rogue ; hooligan. น. หน้าที ; ภารกิจ ; ความรับผิดชอบ เช่น คันถชู้ระ
ชู้วะ	n. charge ; responsibility ; onus. ว. มั่นคง ; ยั่งยืน ; สม่่าเสมอ ; ไม่เปลี่ยนแปลง.
ชู้ป	a. stable ; regular ; constant. ใช้คู่กับเทียน
ชู้มะ	n. incense. น. ควันไฟ ; ควัน.
ชู้วะนะ	n. smoke. น. ล้าง ; ช้าระ ; ชักฟอก.
	n. washing.
น	
นฏฐะ, นฏฐกะ, นาฏฐกะ	น. นักฟ้อนรำ ; คนร้ายรำ. n. dancer.
นที	น. แม่น้ำ . n. river.
นปุงสกะ	ว. มิใช่เพศชายและมิใช่เพศหญิง ; ขันที. a. (the) neuter gender ; eunuch.
นภะ, นภา	น. ท้องฟ้า ; ฟ้า . n. sky.
นมัสการ	น. แสดงความนอบน้อมหรือเคารพหรือบูชา n. homage ; veneration.
นยนะ	น. ตา ; นัยน์ตา. n. eye.
นรก	น. สถานทรมานสำหรับผู้ทำชั่วดั่งที่ตายไปแล้ว. n. hell ; purgatory ; a place of torment for the deceased.
	<u>สารบัญ</u>
นรปติ, นฤปตี	น. ผู้เป็นใหญ่แห่งคน ; พระเจ้าแผ่นดิน. n. master of man ; (a) king.

นระ	น. คน ; มนุษย์. n. man.
นรินทะ	น.จอมคน ; พระเจ้าแผ่นดิน ; พระราชา. n. lord of man ; king.
นวกภิกษุ	น. ภิกษุใหม่ ; ภิกษุผู้บวชใหม่ ; ภิกษุเพิ่งบวช. n. new monk ; newly ordained monk.
นวกะ	น. ผู้มาใหม่ . a. new comer.
นวกัมม,นวกรรม	น. หมวด 9 n. group of nine.
นวกัมมัฏฐาจารย์	น. ก่อสร้าง ; ซ่อมแซม ; ทำใหม่. n. construction ; making repairs.
นวกัมมิเก	ว. ผู้ควบคุมงานก่อสร้าง หรือซ่อมแซม. a. superintendent of the construction.
นวกัมมิเก	ว. ผู้ชำนาญการซ่อมแซม หรือก่อสร้าง. a. expert in making repairs or in building.
นวกโวกาท	น. คำสอนให้ผู้บวชใหม่ ; โววกาทผู้บวชใหม่. n. instruction for the newly ordained.
นวารหคุณ	น. มาจากคำว่า นวารหคุณ พระคุณของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นพระอรหันต์ 9 ประการ. n. (the) ninefold quality of the Buddha.
นวะ	ว. ใหม่ , อันใหม่ ; เก้า a. new ; nine.
นวังคัสตฤศาสน์	น. แบบสอนของพระศาสดา มีองค์ 9 เช่น สอนแบบร้อยแก้ว เรียกว่า วยยาकर्ณ, สอนแบบร้อยกรอง เรียกว่า คาถา, สอนแบบเล่านิทาน เรียกว่า ชาดก. n. (the) ninefold doctrine of the Master.
นหานะ	น. อาบน้ำ . n. bathing.
นหารุ	น. เอ็น. n. sinew ; tendon.
นหุตะ	น. หมื่นหมื่น ; สิบพัน. n. ten thousand.
นพะ	น. ไม้้อ ; หลอด. n. reed ; tube.

นพาคาร	น. เรือน,กระท่อม ที่ทำขึ้นด้วยไม้อ้อ n. hut made of reeds.
นักขัตตราชา , นักษัตร ราชา	น. ราชาแห่งนักษัตร ; พระจันทร์ . n. king of constellations ; (the) moon.
นักขัตตะ, นักษัตร	น. กลุ่มดาว. n. constellation ; cluster of stars. ฤกษ์ยาม. n. fortunate time. พุทธศาสนาขึ้นอยู่กับในการทำมาดี ใช้ดวงดาวภายนอก.
นักธรรม	น. ผู้รู้ธรรม ; การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระ โดยคู่กับการศึกษาภาษาบาลี. n. doctrine – knower ; name of a study of Buddhism by monks and novices.
นักธรรมตรี	น. การศึกษาพระพุทธศาสนา ชั้นที่สาม ; ผู้รู้ธรรมชั้นสาม ในขั้นต้น. n. study of Buddhism , third grade ; the Doctrine –knower, third grade.
นักธรรมโท	น. การศึกษาพระพุทธศาสนา ชั้นที่สอง ; ผู้รู้ธรรมชั้นที่สอง. n. study of Buddhism , second grade ; the Doctrine – knower, first grade.
นักบวช	น . ผู้บวชทั่วไป ; พระภิกษุ. n. monks in general; priest.
นักพรต	น. นักบวช มักหมายถึง ฤๅษี. n. ascetic.
นักคจริยา	น. ประพฤติเปลือย. n. going naked.
นักคสมณะ	น. ชีเปลือย ; นักพรตเปลือย. n. naked ascetic.
นักคะ	ว. ผู้เปลือย ; คนเปลือย. a. naked ; nude.
นั่งปรก	ก. นั่งสมาธิ ในขณะที่ภิกษุอื่น 4 รูป กำลังสวดมนต์กันอยู่. v. sit with concentrated mind during the recitation of other four monks.
นั่งสมาธิ	ก. นั่งสำรวมจิตให้สงบ ในท่าขัดสมาธิให้เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย และหงายมือ. v. sit with concentrated mind in crosslegged posture.
นักจคีตวาทิต- สุกทิสสนะ นักจะ	น. เต้นรำ หรือเต้นระบำ ,ร้องเพลง. n. dancing ; singing. น. ฟ้อนรำ ; ร่ายรำ.

	n. dancing.
นัตถิกทิวฏฐิ	น. เห็นว่าไม่มี. n. skepticism ; nihilistic view heresy ; nihilism.
นัตถิกวาทะ	ว. ผู้ยึดถือหรือมีวาทะว่าไม่มี ปฏิเสธบุญและบาป. a. one who professes a nihilistic doctrine.
นันทิ	น. เพลิดเพลิน ; ยินดี. n. pleasure ; joy ; delight.
นัย,นัยะ	น. วิธีการ ; แบบ ; แง่ ; แผน. n. method ; plan ; aspect ; chart.
นัสสนะ	น. เสียหาย ; หายไป ; พังพินาศ. n. loss ; disappearance ; destruction.
นาค	น. กุลบุตรขอบวชเป็นภิกษุ ; อุปสัมปทาเปกขะ. n. applicant for ordination.
นาคปรก	น. พระปางสมาธิมีพญานาคแผ่พังพานปกพระเศียร ; พระปางนาคปรก. n. image of the Buddha, sitting under the canopy of serpents' heads.
นาคกร	ว. ผู้อยู่ในเมือง ; ชาวเมือง. a. living in the town , urban folks. น. ชาวเมือง ; ชาวนคร n. townsman ; citizen ; subject.
นาคะ	น. ช้าง . n. elephant. น. งู n. serpent. ไม้กาะกะทิง ; กถินพิมาน , ว. ผู้ซึ่งประเสริฐ a. noble.
นาคาวโลก	นาค คือ ผู้ขอบวช สันนิษฐานว่า มาจากศัพท์นี้ได้ น. เหลียวดูแบบพญาช้าง ; หันกายทั้งหมดกลับมา ; แลดู. n. look by turning the whole body.
นาคะ	ว. ที่พึ่ง ; สรรณะ. a. being refuge ; protector.
นาภี,นาภี	น. ดุมล้อรถ ; สะดือ ; คุมล้อ. n. nave of a wheel ; navel.

นาม	<p>น. ชื่อ หรือธรรมะที่มีแต่ชื่อ เป็นเรื่องของจิตใจ จะถูกต้อง หยิบจับ เหมือนวัตถุ ย่อมไม่ได้.</p> <p>n. name ; mental factors ; immaterial factors.</p> <p>ในไวยากรณ์ภาษาบาลี เป็นคือ “ส่วนหนึ่งของคำพูด” แบ่งออกเป็น 3 ภายใต้คำ รวมนำนาม คือ นามนาม ; คุณนาม ; และสรรพนาม.</p> <p>n. according to Pali grammar , it means “a part of speech” which is divided into three kinds under the mane of “noun” as follows : noun ; adjective ; pronoun.</p>
นามกาย	<p>น. กองแห่งนามธรรม ธรรมที่เนื่องด้วยจิต ได้แก่ เวทนา , สัญญา และสังขาร,</p> <p>n. group of mental activities.</p> <p>ในภาษาไทยใช้คำว่า กาย เฉยๆ ก็ได้.</p>
นามขันธ์	<p>น. กองแห่งนาม กล่าวคือ เวทนา ความรู้สึกสุขทุกข์หรือเฉยๆ ,สัญญา ความจำ ได้หมายรู้, สังขาร ความคิด, เจตนา, วิญญาณ ความรู้แจ้ง อารมณ์ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ.</p> <p>n. aggregate of mental factors, namely , sensation, perception, volition and consciousness.</p>
นามรูป	<p>น. นามและรูป .</p> <p>n. name –form , mind and matter.</p>
นายก	<p>น. ผู้นำ ; หัวหน้า ; นาย, ผู้ที่เป็นหัวหน้า.</p> <p>n. leader, master.</p>
নারী	<p>น. ผู้หญิง ; หญิง.</p> <p>n. woman ; female.</p>
นาวา	<p>น. เรือ</p> <p>n. ship ; boat ; vessel.</p>
นาวิก	<p>น. ชาวเรือ ; คนเรือ ; กะลาสี.</p> <p>n. sailor.</p>
นาสภ	<p>น. นร คน + อุสภ โคผู้ หรือ คนชั้นหัวหน้า ยอดคน ; พระพุทธเจ้า ; พุทธองค์.</p> <p>n. lord of man ; (the) Buddha.</p>
นาสะ	<p>น. ความเสียหาย ; ความตาย ; ความพังพินาศ ; ความหักพัง.</p> <p>n. loss ; death ; destruction ; ruin.</p>
นาสา	<p>น. จมูก.</p> <p>n. nose.</p>
นาสิก	<p>น. จมูก.</p> <p>n. nose.</p>

นิกกมธาตุ	น. ธาตุ คือ การก้าวออก เป็นการทำความเพียรอย่างหนึ่ง n. element of exertion.
นิกาย	น. หมวต ; หมู่ ; นิกายสงฆ์ ; ชุมนุมสงฆ์. n. group ; collection ; sect ; school ; nikaya.
นิกคหะ	น. ลงโทษ ; การตี ; ว่ากล่าว. n. oppression ; punishment ; censure ; rebuke.
นิกคหิต	น. พยัญชนะที่มีกำเนิดเสียงทางจมูก คำว่า "o" อ่านเป็นเสียง "อ้ง" ในบาลี. n. nasal consonant.
นิกม	น. เมืองขนาดเล็ก ใหญ่กว่าคามหรือหมู่บ้าน ; เมืองที่เป็นตลาด ; เมืองที่มีตลาด n. small town ; market town .
นิกมวจนะ	น. คำสรุป ; คำย่อความ , คำย่อ. n. words of conclusion.
นิกรณธ์	น. ชื่อนักบวช ศาสนาเซน ผู้ไม่มีเครื่องผูกพัน ; ผู้ไม่มีเครื่องร้อยรัด. n. ascetic in Jainism; one (who is) freed from all ties or bonds ; free man.
นิกกรรม	น. ลงโทษ (พระ) n. punishment of perverse monk.
นิโครธ	น. ต้นไทร ; ไทร. n.. banyan tree.
นิษัณฺฑุ	น. คัมภีร์ของพราหมณ์ ว่าด้วยไวยากรณ์ของกันและกัน มีทั้งคำอธิบายไว้ด้วย. n. dictionary of synonyms with explanation.
นิจกาล	น. ใช้เป็นกิริยาวิเศษณ์ ; เสมอ ; ตลอดกาล ; เป็นนิรันดร์ ; ตลอดไป. n. used as adv. constantly ; perpetually ; forever ; eternity.
นิจตา	น. เป็นของเที่ยง ; เป็นของยั่งยืนหรือติดต่อ หรือ เป็นของเที่ยง. n. permanence ; continuity.
นิจภัต, นิตยภัต	น. ภัตต์หรืออาหารที่ถวายประจำ ให้แก่ภิกษุหรือสามเณร เป็นคำที่มีใช้ในพระวินัย , ในยุคนี้คือ มูลค่าของอาหารประจำ ดังที่ปวารณาแก่ภิกษุหรือสามเณร อีกทั้ง มอบแก่ศิษย์หรือไวยาวัจกร. ใช้น่า นิจภัตหรือนิตยภัต แทนคำว่า เงิน หรือมูลค่าอาหาร ดังที่ถวาย ในหนังสือ พงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ได้กล่าวว่า ใช้น่าแต่รัชกาลที่ 1 ก่อนหน้านั้นพระสงฆ์ที่ดำรงสมณศักดิ์ เคยได้รับเบี้ยหวัดเหมือนคฤหัสถ์. รัชกาลที่ 1 ทรงเห็นว่าไม่ชอบด้วยพระวินัย ทรงเปลี่ยนเป็น นิตยภัต อันเป็นกบิยโวหาร หรือคำพูดที่สมควรแก่พระ. n. continuous food (for monks or novices); continuous food supply.
นิจศีล, นิจศีล	น. ศีล 5 ; ศีลที่รักษาเป็นนิจ ทำสม่ำเสมอ.

n. five precepts ; uninterrupted observance of good conduct.

นิจจัญญา

น. กำหนดหมายว่าเที่ยง.

n. idea of permanence.

นิจจาตะ

ว. หมดความหิว ; ปราศจากความทะเยอทะยานอยาก.

a. having no hunger ; being without craving ; not hungry.

นิชชราวีสุทธิ

น. บริสุทธิ์ที่ไม่ทรุดโทรม หรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ

n. (the) purity free from decay.

นิฏฐิตะ

ว. จบแล้ว ; สำเร็จแล้ว.

a. brought to an end ; finished ; accomplished.

นิตถरणะ

น. ข้ามพ้น ; ข้ามฟาก ; เอาชนะคะคาน.

n. ferrying over ; overcoming.

น. วางลง ; ปลง เช่นปลงภาระ คือวางภาระ ; กระร้าวาชนะ

n. strewing or putting down.

นิททา

น. ความหลับ ; หลับ.

n. sleep.

นิททารามตา

น. เป็นผู้ชอบหลับ ; เกียจคร้าน ; คนที่ชอบหลับ.

n. fondness of sleep ; sluggishness.

นิทัสสนะ

น. ตัวอย่าง ; เครื่องชี้ให้เห็น ; ตัวอย่างที่แสดง

n. instance ; indication.

นิทามกาล

น. ฤดูร้อน ; ฤดูแล้ง, ความอบอุ่น.

n. summer ; dry season.

นิทาน

น. เหตุ ; ต้นเค้า ; เรื่องราว ; เรื่องเดิม.

n. cause ; origin ; a story ; source.

นิทานกถา

น. ถ้อยคำที่ด้วยต้นเหตุของเรื่อง ; ด้วยต้นเค้าเรื่อง.

n. words or talk about the origin of the subject.

นิเทศ, นิทเทศ

น. คำชี้แจง ; คำอธิบาย ; อธิบายชี้แจง.

n. description ; explanation.

นิธิ

น. ทรัพย์ ; ทรัพย์ที่ฝังไว้ ; บุญกุศล.

n. treasure ; buried treasure.

นินทา

ก. การตำหนิโดยไม่รู้ว่าจริงหรือการจับผิด

v. speak ill of a person.

นินาต

น. การตกลง ; สู้ที่ต่ำ ไวยากรณ์เป็นชื่อของศัพท์เล็ก ๆ น้อยๆ ใช้ประกอบข้อความในประโยคชัดเจนขึ้น , ชื่อคัมภีร์ชาดก.

n. falling down ; indeclinable particle.

นิพเพชภาคิยะ	<p>ว. มีส่วนในการทำลายกิเลส ข้อปฏิบัติประเภทสูงสุด ที่ให้บรรลุคุณธรรม มรรคผล.</p> <p>a. sharing the quality of penetration.</p>
นิภา	<p>น. แสง ; แสงสว่าง ; รัศมี.</p> <p>n. luster ; light.</p>
นิมน	<p>ก. เชิญ (พระ)</p> <p>v. invite (a monk)</p>
นิมนต์	<p>ก. เชื้อเชิญ ; อาราธนาพระสงฆ์ ; เชิญ.</p> <p>v. to invite ; to invite the monk.</p>
นิมมานรดี	<p>น. ชื่อของสวรรค์ ชั้นที่ 5 ; บางครั้งใช้ นิมมานรดีต.</p> <p>n. name of the fifth heavenly abode.</p>
นิमित,นิมิตต์	<p>น. มาจากบาลี และสันสกฤต นิมิตต เครื่องหมาย ; ลาง ; เหตุ ; ไทยใช้นิมิต แต่แปลว่า ผืน</p> <p>n. sign ; omen ; cause.</p> <p>ว. สร้างแล้ว ; นฤมิตแล้ว ; สร้างขึ้น.</p> <p>a. created ; produced.</p>
นิยม	<p>น. กำหนด ; ความแน่ใจ ; ข้อจำกัด ,ไทยใช้เป็นกริยา แปลว่า นับถือ.</p> <p>n. definition ; certainty ; definiteness.</p>
นियานิกธรรม	<p>น. ธรรมอันนำออกจากทุกข์ ; ธรรมนำไปพ้นทุกข์.</p> <p>n. (the) doctrine or the Norm leading out to salvation.</p>
นียสกรรม	<p>น. กรรมคือการถอดยศหรือตัดสิทธิ วิธีบางอย่างเดียวกับตชชนียกรรม แต่ตชชนียกรรม คือ ลงโทษแก่ผู้ก่อวิเวก แต่นียสกรรมนั้น ลงโทษแก่ผู้ต้องอาบัติมาก มีมารยาทไม่ดี คลุกคลีกับคฤหัสถ์ จนน่ารังเกียจ การลงโทษคงทำให้เป็นการสงฆ์ มีการสวดประกาศไว้ด้วย ; ใช้ลงโทษแก่สงฆ์ผู้อาบัติ.</p> <p>n. (the) ecclesiastical act of degradation ; giving guidance.</p>
นियาม	<p>น. ทำนอง ; ทาง ; ไทยหมายความถึง การให้ความหมาย.</p> <p>n. method ; manner ; way ; certainty.</p>
นिरยะ	<p>น. นรก ; มาจากบาลีและสันสกฤต.</p> <p>n. hell ; woeful state.</p>
นिरักคละ	<p>ว. ไม่มีอุปสรรค.</p> <p>a. unobstructed ; unbolted.</p>
นिरัตตะ	<p>ว. ไม่ใช่ตน ; ไม่มีตน ; ไม่มีอัตตา.</p> <p>a. sonless ; non – soul .</p>
นिरัตถะ	<p>ว. ไม่มีประโยชน์ ; ไร้ประโยชน์ ; ไม่มีประโยชน์อย่างใด.</p>

	a. useless.
นिरันดร	ว. ไม่มีระวางคั่น ; ติดต่อกัน ; นีรันดร. a. having no interval ; continuous.
นिरามิสเวทนา	น. เสวยอารมณ์หรือความรู้สึกอารมณ์ที่ไม่ประกอบด้วยอามิส ไม่เนื่องด้วย อารมณ์ทางโลกใด ๆ n. spiritual sensation ; the sensation free from sensual desire.
นिरามิสสุข	น. สุขไม่อิงอามิส. n. sensual happiness.
นिरาสวะ	ว. ผู้ไม่มีอาสวะ ; ผู้ไม่มีกิเลส ; ผู้ไม่มีความชั่วติดตัว. a. without intoxicant ; undefiled ; sinless.
นिरาหาร	ว. ผู้อดอาหาร ; ไม่กินอาหาร ; ผู้ต้องการอด. a. without food ; fasting.
นिरินชนพินาศ	น. ปรากฏในสำนวนปฐมสมโพธิ ; ความพินาศแห่งกิเลส โดยไม่มีเชื้อเหลืออยู่. n. destruction of defilements without fuel.
นिरุตติ, นีรุกติ	น. ภาษา ; ภาษาท้องถิ่น ; คำพูด n. language ; dialect.
นिरุตติปฏิสัมภทา	น. แยกงานในภาษา, ภาษาท้องถิ่น. n. discriminating knowledge in language or dialect ; analytical knowledge.
นिरุกกัณดาร	น. ที่กัณดาเพราะขาดแคลนน้ำ. n. waterless difficult – place or desert.
นिरุกกะ	ว. ไม่มีน้ำ ; ไร้น้ำ. a. without water ; waterless.
นิโรธ	น. ความดับ ; ความดับทุกข์ ; ดับทุกข์. n. extinction ; cessation of suffering.
นิโรธสัญญา	น. ความกำหนดหมายถึงความดับ ; กำหนดความดับ. n. (the) perception or idea of annihilation.
นិวรรณ	น. มาจากบาลี นิวรรณ กิเลสที่กัณจิตมิให้บรรลุความดี ; กิเลสประเภทที่ต้องแก้ด้วย สมาธิ ; สิ่งที่ไม่ให้จิตลุ่มความดี 5 ประการ. n. (the) defilements which must be subdued by means of concentration ; obstacles.
นิวัติ	ก. กลับมา ; หันกลับ ; กลับ. v. return ; turn back.
นิวาตะ, นิวาต	น. ความเจียมตน ; ความถ่อมตน ; การลดตน. n. humility ; lowliness ; humbleness.

นิวาปะ	น. เหยื่อ สำหรับสัตว์ ; หญ้าหรือฟาง ; อาหารสัตว์ ; หญ้าฟาง. n. bait ; fodder .
นิवास	น. อยู่; ที่อยู่ ; ที่พัก , ไทยนิยมกล่าวว่า นิवासสถาน n. dwelling ; residence ; halting – place.
นิวาสนะ	น. การอยู่ ; การอาศัยอยู่ ; บ้านเรือน. n. dwelling. น. การนุ่ง ; ผ้านุ่ง. n. clothing and upper garment.
นิวาสปารูปนะ	น. ผ้านุ่ง ; ผ้าห่ม. n. under and upper garment.
นิเวส, นิเวศ	น. ที่อยู่ ; ที่อาศัย ; บ้าน ; เข้าไป, บางที่เขียนว่านิเวศน์. n. abode ; home ; entering.
นิสสยมุตตกั	ว. ผู้พ้นจากนิสสัย ; ภิกษุผู้มีพรรษาครบ 5 ประพฤติตนเป็นผู้ใหญ่ อุปัชฌายะ อาจารย์ อนุญาตให้พ้นนิสสัย ไม่ต้องอยู่ในความปกครองใกล้ชิด ไปไหนไม่ค้าง คืน ไม่ต้องบอกลาก็ได้ เป็นผู้ที่รู้ปาฏิโมกข์. a. released from protection ; monk who , after five years from ordination , behaves himself properly , is allowed by preceptor or teacher to be free from being looked after.
นิสสรณมุตติ	น. นิพพาน n. Nibbana.
นิสสรณะ	น. ออกไป ; ออกมา ; จากไป ; หลุดพ้นโดยเล่นออกจากภพ. n. going out ; departure.
นิสสัคคียปาจิตตีย์	น. อาบัติปาจิตตีย์ต้องสละของจึงแสดงอาบัติตก. n. name of an offence accompanied with forfeiture.
นิสสัคคิยะ	ว. ของที่พึงสละเสีย ; การพึงสละ. a. what ought to be abandoned ; to be forfeited.
นิสสัตตะ	ว. มิใช่สัตว์ ; ไม่มีอาตมัน. a. soulless .
นิสสัย	น. ไนศัพท์ เป็น วิเสสนะ เป็นนาม ที่อาศัย ; เครื่องอาศัย ; ปัจจัยอาศัยของ บรรพชิต. n. support ; protection ; that on which anything depends ; help.
นิสสิต	ว. ผู้อาศัย ; ผู้พึ่งพิง ; ไทยนิยมเขียนว่า นิสิต. a. dependent on ; living by means of.
นิสัชชา	น. การนั่งลง ; นั่ง

	n. sitting down.
นิตา	น. กลางคืน ; สันสกฤตเขียนว่า นิตา. n. night.
นิตากร	น. พระจันทร์ n. moon.
นิตินะ	น. นั่ง ; ผ้าปูนั่ง ; ที่นั่ง ; ผ้าปูนั่งของพระ. n. sitting down ; mat or piece of cloth to sit on.
นิตระ	น. ห้าม ; ขัดขวาง. n. prohibition ; prevention ; holding back.
นิตินะ	ว. ต่ำ ; ทราม ; เลว ; เลวทราม. a. low ; vile.
นิตะ	ว. ต่ำ ; ถ่อม ; ถ่อมตน. a. low ; humble.
นิตี	น. กฎหมาย ; แบบแผน ; ความเหมาะสม ; ประเพณี. n. law ; guidance ; propriety.
นิตะ	ว. สีน้ำเงิน ; สีทึบ. a. blue.
เนกขัมมสังกัปปะ	น. ความดำริออกจากกาม หรือ กามคุณ n. motive for renunciation ; thought of self – abnegation.
เนกขัมมสุข	น. สุขในชีวิตพรหมจรรย์. n. happiness in leading a holy life.
เนกขัมมะ	น. ออกบวช ; ออกจากกาม ; สละชีวิตโลก ; คนไทยใช้เนกขัม. n. renunciation ; giving up the world ; self – denial.
เนตร	น. มาจากบาลี เนตฺต , สันสกฤต เนตฺร ตา ; ดวงตา n. eye.
เนมิ	น. กง ; วงรอบของล้อรถ ; กงล้อ. n. rim of a wheel.
เนยขັນ	น. เนยสด ; นวนีตะ ; นพินิต ; เนยแขก. n. fresh butter.
เนยยะ	ว. ผู้ที่พอจะแนะนำได้ ไม่ถึงกับเหลือวิสัยที่จะสั่งสอน ; ควรแนะนำ a. be led or instructed.
เนยใส	น. เนยที่ทำให้ใส ; สบปี เป็นน้ำมันจําพวกหนึ่ง. n. ghee ; clarified butter.

เนรยิกะ	ว. ผู้เกิดในนรก ; สัตว์นรก ; ผู้ที่ถูกสาปให้ตกนรก. a. born in the hell ; one doomed to suffer in the hell.
เนवासิกะ	ว. ผู้อยู่ ; ผู้อาศัย ; อยู่ประจำที่ ; ผู้อยู่กับที่. a. resident.
เนสัชชิกะ	ว. ผู้อยู่ในท่าหนึ่ง ; ผู้ถือการนั่งเป็นวัตร ไม่เอนหลัง ; ผู้ที่ถือการนั่งเป็นกิจวัตร. a. remaining in a sitting position ; enjoining a sitting posture.
เนสาท	น. (นาย) พราน ; ผู้ล่าสัตว์ . n. hunter.
<u>บ</u>	
บถ	น. ทาง ดังเช่น ธรรมบถ. n. path ; way ; route.
บท	น. เท้า ; รอยเท้า ; ย่างก้าว ; คำ ; คำฉันท์ ครบ 4 บาท ; คำที่ตัวละครคอนพุด. n. foot – print ; word ; four padas of a stanza.
บทวลัญช์	น. รอยพระบาทของพระพุทธเจ้า. n. foot – print of the Lord Buddha.
บพิตร	น. ผู้มีทรัพย์เครื่องปลื้มใจ ; ผู้ควรเคารพ ; เป็นสรรพนามเรียกเจ้านาย , มีความหมายว่า พระองค์ท่านในกรณีที่พูดกับพระเจ้าแผ่นดิน ใช้มหาบพิตร n. (the) wealthy one ; one worthy of respect ; used as a pronoun in speaking to a prince or princess by monks.
บพิช	ว. สร้างไว้ พระราชาทรงสร้างไว้ ; กะ ; กำหนด. a. made ; constructed.
บรม	ว. สูงสุด ; ยอดเยี่ยม ; ดีเลิศ ; มหา. a. highest ; most excellent.
บรมธาตุ	น. ธาตุของพระพุทธเจ้า n. (The) Buddha 's relics.
บรรพชา	น. บวช ; บวชของสามเณร. n. ordination ; ordination of a novice. มักใช้กับอุปสมบท
บรรพชิต	ว. ผู้บวชแล้ว . a. ordained น. นักบวช ; สมณะ ; ผู้ถือเพศพรหมจรรย์. n. ascetic ; monk ; innitiation.
บรรพบุรุษ,บุพบุรุษ	น. บุคคลผู้เกิดก่อนในตระกูล กล่าวถึงชั้นของบรรพบุรุษว่ากี่ชั้น ๆ ภาษาบาลีนิยมใช้คำว่า ปิตามหยุค ; หมายถึง ปู่ย่าตายาย.

n. ancestor.

บริการ

น. โบกปูน ฉาบสี เช่นที่ห้ามภิกษุมิให้พึงหรืออิงผนังที่บริการด้วยสี โดยไม่มีอะไรรองหรือคั่นระหว่างหลังกับผนัง เพื่อกันการเปื้อนเหงื่อ ; ฉาบทา.

n. plastering.

น. จัดแจง ; ตระเตรียม ; การตกแต่ง .

n. arrangement ; preparation.

น. รับใช้ ; ช่วยขวยขวายในกิจการ. ดังเช่น บริการที่อธิบายคำว่า เวยยาวัจจะปรากฏในอรรถกถาเถรคาถา กิจเบื้องต้น.

n. service ; attending .

น. ทำความสะอาด ช่วยขวยขวายในกิจการ. ดังเช่น บริการที่อธิบายคำว่า เวยยาวัจจะ ปรากฏในอรรถกถาเถรคาถา ; กิจเบื้องต้น.

n. service ; attending .

ตกแต่ง ; การทำให้เรียบร้อย . เช่น พื้นที่ที่บริการดีแล้ว หมายความว่าถึงพื้นที่ปร่าบให้เรียบร้อยแล้ว , แก้วมณีที่บริการดีแล้ว คือ แก้วที่ตกแต่งแล้ว หรือ เจียรไนดีแล้ว.

n. dressing ; getting ready by clearing.

น. การกล่าวซ้ำ ๆ ความ.

n. repetition.

บริการแปลว่า การกระทำโดยรอบ หมายความว่าหมุนไปได้หลายอย่าง ตามความต้องการของผู้ใช้ มาจากบาลีและสันสกฤต

n. doing round.

บริกัปป

น. สมมติ ; กำหนดเงื่อนไข ; เดิมเขียนบริกัปปบ. **supposition ; conditioning.**

บริขาร

น. สิ่งจำเป็น ; เครื่องประกอบ ; เครื่องมือ ; เครื่องใช้ ; เดิมเขียนกันว่า บริขาร.

n. requisite ; equipment ; utensil.

บริขาร 8

น. มาจากบาลี ว่า อฏฐุปริขาร เครื่องใช้จำเป็น 8 อย่างของภิกษุ คือ ไตร , จีวร หรือผ้า 3 ผืน , บาตร , มีดโกน หรือมีดตัดเล็บ , เข็ม , ประคดเอว หรือผ้าคาดเอว ต่างเข้ดขัด ; ผ้ากรองน้ำก็ได้.

n. eight requisites for the Buddhist monk : the three robes , a bowl , a razor , a needle, the girdle and a water-strainer, accessory.

บริเจท

น. กำหนด ; กำหนดหมาย ; ส่วน ; ตอนหรือบทที่ ในหนังสือเคยเขียนว่าบริจเจท.

n. limit ; boundary ; division ; chapter in a book.

บริบูรณ์	<p>ว. เต็มที่ ; สมบูรณ์ ; พร้อม.</p> <p>a. perfect ; complete.</p>
บริวาร	<p>น. ผู้ติดตาม ; ผู้แวดล้อม ; สาวก ; สมุณ.</p> <p>n. retinue ; followers.</p>
บริษัท	<p>น. มาจากบาลี เป็น ปรีสา ผู้ร่วมคณะ ; ชุมนุม ; สมาคม ; คณะ.</p> <p>n. company ; assembly ; association ; surrounding people.</p>
บริสุทธิ์	<p>ว. สะอาด ; ล้วน ; สมบูรณ์ ; หมวด .</p> <p>a. pure ; perfect.</p>
บริสุทธิ์,บริสุทธิ์	<p>น. ความบริสุทธิ์ ; ไม่มีมลทิน.</p> <p>n. purity.</p>
บริหาร	<p>น. ค้ำครอง ; ดูแล ; เอาใจใส่ ; ดำรัสสั่ง.</p> <p>n. protection ; attention.</p>
บวช	<p>ก. เปลี่ยนจากเพศคฤหัสถ์ อยู่ในสมณเพศ เป็นภิกษุ หรือสามเณร เป็นถือเพศเป็นพระ.</p> <p>v. give up the world ; become an ascetic or Buddhist monk or novices ; ordained ; go forth.</p> <p>น. การบรรพชา หรืออุปสมบท อิสลามเรียกว่า นักพรต.</p> <p>n. ordination.</p>
บวร	<p>ว. ประเสริฐ ; เลิศ. เช่น บวรวงศ์</p> <p>a. noble ; excellent.</p>
บอกบุญ	<p>ก. เรียไร ; ขอให้ช่วยทำบุญด้วยการบริจาค ; แจงให้ผู้อื่นทำกุศลด้วย.</p> <p>v. ask for donation ; collect ; subscription.</p>
บอกวัตร	<p>น. บทสวดมนต์กล่าวถึงข้อควรรู้อย่างต่างๆ เช่น ชื่อเดือน ชื่อกลุ่มดาว สำหรับกำหนดหมาย วันเดือนปี และวันเดือนปีเกี่ยวกับพุทธองค์ ; ทำขึ้นหลังวัตรเย็น.</p> <p>n. recitations dealing with what should be known such as names of the twelve months, names of the constellations for the sake of knowing days, months and years including the dates regarding Lord Buddha.</p>
บอกหนังสือ	<p>ก. สอนหนังสือ โดยทั่วไปใช้พูดถึงการสอนภาษาบาลี , สอนภาษาบาลี.</p> <p>v. teach Pali language ; Pali language.</p>
บอกอนุศาสน์	<p>ก. ที่อุปัชฌายะ ที่สอนข้อที่ควรรู้ กล่าวคือ นิสสัย 4 อภยนิยกิจ 4 แก่ภิกษุ ผู้บวชใหม่ เมื่อเสร็จจากการบวช.</p> <p>v. give significant instruction by the preceptor to a newly ordained monk immediately (after the ordination about the four requisites and the four prohibitions.</p>

บอนโซ	<p>น. เดิมเป็นภาษาโปรตุเกส ญี่ปุ่นเรียกบุนโซ แปลว่า พระ ภาษาอังกฤษคือ bonze.</p> <p>n. Bonze.</p>
บังสุกุล	<p>ว. ชื่อของผ้าซึ่งไม่มีเจ้าของ เป็นเศษผ้าที่ทิ้งตามกองขยะ ผู้ที่เจ้าของทอดทิ้ง เพราะสกปรก ผ้าภิกษุเก็บเอามาปะติดปะต่อซักฟอก ทำเป็นเครื่องนุ่มห่ม ภายหลังประชาชนถวายความสะดกแก่พระ เอาผ้าดีสำเร็จเป็นเครื่องนุ่มห่ม แล้ววางไว้ในมณฑลพระถือเป็นผ้าบังสุกุล นิยมทอดที่สายโยงศพ ให้พระชักผ้า นั้น ๆ เป็นการอุทิศกุศลให้ผู้ตาย ผ้าบังสุกุล คือผ้าเปื้อนฝุ่นแท้ ๆ และผ้าที่อุทิศให้ ผู้ตายอีกอย่างหนึ่ง ;ปลงกรรมฐานชักผ้าจากศพ.</p> <p>a. name of rags from dust keep or bins ; robe dedicated to the deceased ; ray - robe.</p>
บัญญัติ	<p>น. กำหนด ; ทำให้รู้ทั่วกัน ; ชื่อ ; ความคิด ; ข้อตั้งขึ้น.</p> <p>n. description ; making known ; name ; concept.</p>
บัณฑิต	<p>น. ผู้ฉลาด ; ผู้มีปัญญา ; ปราชญ์.</p> <p>n. wise man ; (the) talented man.</p>
บัณฑิตกะ	<p>น. อ่านบัณฑิตะ ชายที่ถูกต้อน โดยห้ามบวช บางที่เรียก ชั้นที่.</p> <p>n. eunuch whose ordination is prohibited ; gay.</p>
บัณฑิตะวี	<p>น. อ่านบัณฑิตะ มาจากภาษาบาลี ปณว กลองเล็กสองหน้า มีด้าม ใช้แกว่งให้ ลูกตุ้มที่ติดกับเชือกตีถูกทั้ง 2 หน้า พุทธศาสนาไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญใด</p> <p>n. small –drum.</p>
บัวบาท	<p>น. ดอกบัว คือ พระบาท ; บาทบงกช.</p> <p>n. foot –lotus.</p>
บาโช	<p>น. ชื่อเดิม คือ Matsus Basho เขียนกวีนิพนธ์ไฮกุ ได้ศึกษาเซน.</p> <p>n. Basho.</p>
บาตร	<p>น. ภาชนะสำหรับใส่อาหาร เป็นของใช้ประจำของภิกษุแต่ละรูป ; ใช้สำหรับรับ ลักษณะใหญ่ กลาง หรือเล็ก</p> <p>n. alms –bowl ; bowl.</p>
บาป	<p>น. ความชั่ว ; อุกุศล</p> <p>n. demerit ; wrong action.</p> <p>ว. เลว ; ชั่ว ; สิ่งที่ทำแล้วตกนรก .</p> <p>a. bad ; wicked.</p>
บารมี	<p>น. คุณธรรมที่ทำให้ถึงฝั่ง ; คุณธรรมที่ทำให้สมบูรณ์ ; คุณความดีที่ควรทำ.</p> <p>n. (the) quality leading to the shore ; completeness.</p>
บารมี 10 ประการ	<p>น. คุณธรรมที่พึงบำเพ็ญ.</p>

	n. ten perfections.
บาเรียน	น. เปรียญ ; ผู้รู้ธรรม ; ผู้คงแก่เรียน ; ผู้เรียนรู้. n. learned man ; doctrine-knower ; (a) highly qualified student.
บาลัมและโจซาฟัด	น. นักบวชชาวคริสต์นับถือกันในโบสถ์กรีกและโรมัน โจซาฟัดมาจาก Bodhisattava เป็นนามของพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้ ส่วนบาลัม คือ ฤาษี n. Barlaam and Josaphat.
บาลี	น. ภาษาบาลี . n. Pali language. น. พระไตรปิฎก ; คัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เป็นดั้งเดิม คำอธิบายคัมภีร์ดั้งเดิม เรียกอรรถกถา, พุทธวจนะ. n. Tripitaka ; original Buddhist Canon ; Buddhist teaching.
บำเพ็ญ	ก. ประพฤติ ; ประกอบ ; ทำให้เต็มสมบูรณ์ v. perform ; practies ; to fulfil. เช่น บำเพ็ญทาน คือ ทำทาน , บำเพ็ญบารมี คือทำบารมีให้เต็ม , บำเพ็ญพรต คือ ประพฤติพรต หรือ วัตรจริยา เป็นต้น.
บิณฑบาต	น. ศัพท์นี้แปลว่า ตกแห่งก้อนข้าว ; อาหาร ;อาหารที่ใส่ลงไปในบาตรของพระ ; ภาษาไทยมักใช้ออกบิณฑบาต n. food ; food received in the alms bowl of a Buddhist monk. มักใช้เป็นกริยา เช่น พระบิณฑบาต คือ เดินเพื่อรับการใส่บาตร หรือเดินเพื่อรับอาหารที่ชาวบ้านถวายให้พระ ; ในศัพท์คือของตักบาตร. going or walking for alms ; alms – gathering .
บิดา	น. พ่อ n. father.
บีฑา	น.มาจากสันสกฤต ; เบียดเบียน ; การทำให้เดือดร้อน ; ทำให้เสียหาย ; ทำให้บาดเจ็บ ; รบกวน. n. violence ; damage ; injury.
บุคคล,บุคคล	น. เอกชน ; คน ; จำเพาะบุคคล. n. individual ; person.
บุคคลบัญญัติ ,บุคคลบัญญัติ	น.บัญญัติบุคคล ; คัมภีร์ที่ 4 แห่งอภิธรรมปิฎก. n. descriptions of persons ; classification of individuals ; name of the Fourth Book of Abhidhamma.
บุคคลาธิษฐาน	ว.มีบุคคลเป็นที่ตั้ง ; ที่ยกเรื่องบุคคลหรือเรื่องราวขึ้นประกอบเพื่อให้เข้าใจง่าย ; เป็นการแสดงเทศนาคู่กับธรรมธิษฐาน. a. personified ; (preaching) by means of personification ; exposition.

บุชช	น. ลูกศิษย์พระพุทธเจ้า โดยทั่วไปหมายถึง วิญญูชน. n. Busshi.
บุญ	น. คุณชาติที่ชำระสันดานให้ผ่องใส ; กล่าวโดยเหตุเป็นการทำความดี ; กล่าวโดยผล ได้แก่ความสุข ; เป็นการชำระสันดาน. n. merit ; its nature is the qualifications which cleanse the mind.
บุตร	น. ลูกชาย ; ลูก ; บุตรชาย. n. son.
บุตรี	น. ลูกหญิง ; ลูก ; บุตรหญิง. n. daughter.
บุดูชน	น. คนยังหนาไปด้วยกิเลส ; คนส่วนมาก , ชาวโลก ตรงกันข้ามกับพระอรหันต์ ; คนส่วนใหญ่. n. man full of defilements ; common people ; a worldly man.
บุพพกรรม	น. กรรมที่ทำไว้ก่อน ; กรรมที่ทำไว้ในชาติก่อน ; กรรมเก่า. n. former action ; deed done in a former existence ; former or previous karma.
บุพพการี,บุรพการี	ว. ผู้ทำอุปการะก่อน เช่น มารดา บิดา ; ผู้อุปการะ. a. doing before a favour ; previous benefactor ; rare persons.
บุพพกิจ	น.กิจที่ต้องทำก่อน ; กิจในเบื้องต้น. n. preliminary function or duties.
บุพพนิมิต	น. ลางบอกเหตุ ; เครื่องหมายหรือลางที่เกิดขึ้นก่อนเหตุการณ์จริง ; ลางบอกเหตุทั้งดีและร้ายก็ได้. n. prognostic ; previous sign.
บุพพเบตยล	น. ของให้แก่ผู้ตาย n. offering dedicated to the deceased.
บุพพภาค	น. ส่วนในเบื้องต้น ; ชั้นแรก ; ในขั้นต้น. n. former part ; preliminary step. ว. เบื้องแรก ; ก่อน. a. previous ; first.
บุพพจารย์,บุรพจารย์	น. คือ บิดาและมารดา ; อาจารย์ในกาลก่อน . n. ancient teacher.
บุพเพนิวาสานุสติญาณ	น. เคยอยู่กินกันมาในชาติก่อน. n. cohabitation in previous life.
บุพเพนิวาสานุสติ	น. ระลึกชาติได้. n. recollection of previous birth or existence.

บุพเพสันนิวาส	<p>น. อยู่ร่วมกันมากาลก่อน.</p> <p>n. previous living together; previous association.</p>
บุพโพ	<p>น. น้ำหนอง ; น้ำเหลือง.</p> <p>n. pus ; ichor ; lymph.</p>
โบราณ, โบราณ	<p>ว. เก่าแก่ ; อดีต ; เก่าก่อน. บางทีเขียนว่า เบาราน</p> <p>a. ancient ; past ; former ; old.</p>
บุรุษ	<p>น. ผู้ชาย ; ชาย ; ตัวผู้</p> <p>n. man.</p> <p>ในไวยากรณ์บาลี บุคคลผู้เป็นเจ้าของกิริยา แบ่งออกเป็น 3 ปฐมบุรุษ คือบุคคลที่มีได้อยู่ต่อหน้าเรา ใช้สรรพนามว่า เขา มัชฌมบุรุษ บุคคลที่พูดด้วย ใช้สรรพนามกันว่า ท่าน อุตตมบุรุษ ตัวผู้พูด ใช้สรรพนามว่า ข้าพเจ้า ระเบียบจัดบุรุษ ตรงข้ามกับภาษาอังกฤษ จัดตัวเราเป็นปฐมบุรุษ บุคคลที่เราพูดถึงเป็นตติยบุรุษ หรือบุรุษที่ 3 มัชฌมบุรุษหรือบุรุษที่ 3 นั้น ตรงกัน ; เป็นระเบียบของคำ.</p> <p>n. person first , second and third, as the case may be.</p>
บุโรพุโต	<p>น. สถูปมีชื่อเสียงในชวาและใหญ่ที่สุด.</p> <p>n. Borobudur.</p>
บูชา	<p>น. แสดงความเคารพนับถือ เป็นการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์</p> <p>n. veneration ; worship ; homage ; honouring ; devotional offering.</p>
บุชิโด	<p>น. วิถีแห่งสุภาพบุรุษ นักรบ เป็นวิถีชีวิตมากกว่าเป็นสุริยธรรม มีในยุคโตกุกาว่า ญี่ปุ่น อิงกับเซน</p> <p>n. Bushido.</p>
เบญจขันธ์	<p>น. ขันธ์ 5 ; กอง 5 กอง กล่าวคือ กองรูป, กองเวทนา, กองสัญญา , กองสังขาร , กองวิญญาณ, บางทีเรียกว่า กองห้า.</p> <p>n. five aggregates of existence ; aggregate of form.</p>
เบญจธรรม	<p>น. ธรรม 5 ; ทำความดี 5 อย่าง โดยคู่กับเบญจศีล เป็นการเว้นความชั่ว 5 อย่าง กล่าวคือ เป็นธรรมสูงส่ง.</p> <p>n. five virtues ; doing five kinds of merit .</p> <p>กล่าวคือ 1. ความเมตตากรุณาต่อสัตว์</p> <p>loving kindness.</p> <p>เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ประกอบสัมมาชีพ.</p> <p>charity and right means of livelihood.</p> <p>สำรวมในกาม</p> <p>sensual restraint or control.</p> <p>พูดความจริง</p>

	truthful speech , speak only the truth. มีสติ. mindfulness.
เบญจวัคคีย์	ว. ผู้นับเนื่องในคณะ 5 ; ภิกษุ 5 รูป บางที่ใช้ ปัจจวัคคีย์. a. belonging to the group of five ; (the) five monks.
เบญจศีล	น. ศีล 5 ; เว้นจากความชั่ว 5 อย่าง โดยคู่กับเบญจธรรม กระทำความดีมีด้วยกัน 5 อย่าง. n. (the) five precepts ; abstinence from five kinds of sin; five virtues. เว้นจากฆ่าสัตว์. refrain from killing. เว้นจากลักทรัพย์ refrain from stealing. เว้นจากประพฤติผิดในกามคุณ. refrain from unchastity. เว้นจากการพูดปด. refrain from lying. เว้นจากดื่มสุราและเมรัย. refrain from drinking intoxicants.
เบญจางคประดิษฐ์	น. กราบห้าอย่าง. n. five point prostration.
เบียด	ก. มาจากบาลี ปิพ กตขี ; ทำให้เสียหาย ; ทำให้เดือดร้อน, บีบคั้น ; ทำทารุณ. v. oppress ; molest ; crush.
โบกขรณี	น. สระ ; สระที่มนุษย์ขุด ; มักเป็นสระบัวโดยทั่วไป. n. pond ; artificial pool.
โบสถ์	น. มาจากบาลีว่า อุโปสถ อุโปสะถะ โรงอุโบสถ ; สถานที่หรืออาคารสำหรับทำสังฆกรรม ; บางที่เรียกหออุโปสถ. n. church ; building or hall for worship and performing ecclesiastical action ; ubosatha hall.
ป	
ปกติ,ปรกติ	น. ภิกษุผู้เป็นปรกติ คือผู้มีได้ต้องอาบัติหนัก เป็นคำเรียกแบ่งประเภทภิกษุที่กำลังประพฤติวัตรเพื่อออกจากอาบัติกับภิกษุธรรมดา n. normal monk ; regular monk contrasted with probationer.
ปกติ,ปรกติ	น.มาจากบาลี ปกติ, สันสกฤต ปรกฤติ สภาพธรรมดา ; ความคงที่ .

ปกติกะ, ปากติกะ	n. original or natural state ; common. ว. ที่เป็นปรกติ ; ผู้เป็นปรกติ ; อันเป็นปรกติ. a. of a certain nature.
ปกรณัม	น. คัมภีร์ ; ตำรา ; มักเป็นอาไตรปิฎก. n. literary work ; canonical book ; classical work.
ปกิณฑกะ	ว. มาจาก บาลี ปกิณฑก สันสกฤต ปกริรณก เบ็ดเตล็ด ; เล็ก ๆ น้อย ๆ ; กระจัดกระจาย ; เรี่ยราย. a. miscellaneous ; scattered about ; on –ends.
ปคัปกะ, ประคัลภ์	ว. มาจากบาลี ปคพก, จากสันสกฤต ปกรลภ กล้า ; คะนอง ; ชะล่าใจ ; กล้าหาญ. a. bold ; audacious ; impudent ; reckless.
ปคุณ, ประคุณ	ว. คล่องแคล่ว ; คຸ້นเคย; เชี่ยวชาญ ; ชำนาญ. (ป. ปคุณ) a. well –practised ; well –acquainted ; competent.
ปจกะ	ว. ผู้หุง ; ผู้ต้ม ; น. พ่อครัว ; คนหุงต้ม <u>สารบัญ</u> a. cooker ; boiler n. cook.
ปจนะ	น. หุง ; ต้ม ; การหุงต้ม. n. cooking ; boiling .
ปฏิกกมะ, ปฏิกกมนะ ปฏิกกรรม	น. ก้าวกลับ ; ถอยกลับ ; การวกกลับ. n. stepping back. น. ทำคืน ; แก้ไข ; เปลี่ยนแปลงแก้ไข ; ใต่บาป ; การแก้ไข. n. redress ; repairs; treat ; atonement.
ปฏิกัสสนะ, ปฏิกัสสนา	น. ชักหรือนำกลับมาสู่ตอนต้นใหม่ ; ลงโทษผู้ที่ต้องอาบัติซ้ำ แม้ว่าจแก้ไขไปบ้าง แต่ให้เสมือนเริ่มต้นแก้ไขใหม่หมด ; การลงโทษซ้ำ. n. drawing back ; throwing back.
ปฏิการะ	น. การตอบแทน ; การสนองคุณ ; การแก้ไข; การทำคืน ; สสนองคุณคืน. n. counteraction ; remedy ; expiation.
ปฏิกุฎฐะ	ว. ถูกคัดค้าน ; ถูกตำหนิ ; ถูกค้าน. a. rejected ; blamed.
ปฏิกูล	ว. น่าเกลียด ; น่ารังเกียจ ; (ของ)น่าเกลียดน่าชัง a. loathsome ; disagreeable ; objectionable.
ปฏิกูลสัญญา	น. กำหนดความหมายว่าน่าเกลียด ; กำหนดว่าน่าชัง.

ปฏิบัติโกสนะ	n. (the) idea of loathomeness or impurity. น. การคัดค้าน ; การค้าน . n. protest.
ปฏิบัติขะ	น. การปฏิเสธ , การคัดค้าน , การค้าน. n. refusal ; denial ; negation ; objection.
ปฏิบัติหา	ว. ผู้รับ ; ผู้ที่รับ ; บุคคลรับ. a. recipient ; one who receives.
ปฏิบัติหา	น. รับ. n. reception ; taking in.
ปฏิบัติขะ	น. เครื่องกำหนดหมายที่ทำให้รู้สึกขัดใจ ; เครื่องหมายขัดใจ. n. repulsive feature.
ปฏิบัติขะ	น. ความขัดใจ ; ความโกรธ ; โกรธขัดใจ. n. repulsion ; anger.
ปฏิบัติสมุปบาท	น. ความเกิดขึ้นและอิงอาศัยกัน ; ความอาศัยกันเกิดขึ้น ; กฎอาศัยกัน และกัน. n. interdependence ; law of causation ; uprising by way of cause ; causality ; dependent origination.
ปฏิบัติจันนชรา	น. ความแก่ที่ปกปิด ; ความแก่ที่ซ่อนเร้น เช่น มีในขณะยังอายุน้อย อยู่ ; แก่ที่ความซ่อน. n. concealed decay.
ปฏิบัติจันนะ	ว. ที่ปกปิด ; ที่ถูกปกปิด ; ถูกล่อมปิด. a. hidden ; concealed.
ปฏิบัติคคะ	น. ปฏิบัติ ; เลี้ยงดู ; ดูแล ; การเอาใจใส่. n. nursing ; taking care.
ปฏิบัติญา	น. ใช้เพี้ยนเป็นปฏิญาณก็มี การรับคำ ; การรับคำพูด ; การรับปากว่า จะทำอย่างนั้นอย่างนี้ ; การยืนยัน ; การไม่โลเล. n. promise ; consent.
ปฏิบัติปะ	น. ทางสวนกัน ; ทางตรงกันข้าม ; ตรงข้ามกัน. n. confronting road ; opposite way. ใช้เป็นกริยาวิเศษณ์ว่า สวนทาง ใช้คำในภาษาอังกฤษว่า confronting บางครั้ง going to meet. หรือ meet with.
ปฏิบัติบูชา	ว. บูชาโดยปฏิบัติ a. practical worship.
ปฏิบัติพา	น. ข้อปฏิบัติ ; ทางแห่งการปฏิบัติ ; แนวปฏิบัติ.

ปฏิบัติ,ปฏิบัติ	n. practice ; way or line of conduct. น. ฝ่ายตรงกันข้าม ; ศัตรู ; คู่อริ.
ปฏิบัติ	n. enemy ; opponent. น. ความสงบ ; ความระงับ ; ระงับไว้.
ปฏิบัติ	n. calming ; complete ease. น. ย้อนถาม ; ย้อนคำถาม.
ปฏิบัติ	n. question in return. น. การตอบปัญหาด้วยวิธีย้อนถาม , ตอบโดยย้อน.
ปฏิบัติ	n. answering a question by questioning in return. น. คำตอบ ; คำโต้ตอบ ; คำเฉลย.
ปฏิบัติ	n. answer ; reply ; retort ; rejoinder. ว. ผู้สามารถ ; ผู้มีความสามารถ ; ผู้มีปัญญา
ปฏิบัติ	a. able ; competent ; capable. ว. เท่าเทียม ; เหมือน ; เปรียบเหมือน ; เปรียบ.
ปฏิบัติ	a. equal ; similar . น. ละม้าย ; คล้ายคลึง ; ความเหมือน.
ปฏิบัติ	n. likeness ; resemblence. น. เป็นการเขียนอีกรูปหนึ่ง มีความหมายอย่างเดียวกับปฏิบัติ ; ความแจ่มแจ้ง ; ความเข้าใจ ; ความว่องไว ; (มี)ไหวในการตอบ
ปฏิบัติ	n. illumination ; intelligence ; readiness of speech . น. ทางสวน ; ทางที่สวนมา ; ทางตรงข้าม.
ปฏิบัติ	n. confronting road ; (the) way against. ว. จำลอง ; รูปเปรียบ ; รูปแทน ; รูปเหมือน.
ปฏิบัติ	a. counterpart ; representation ; image ; figure ; picture. ว. สมควร ; ดีงาม ; ดีเด่น.
ปฏิบัติ	a. proper ; good. ว. เหมือน ; คล้าย ; ปลอม ; การทำให้เหมือน.
ปฏิบัติ	a. resembling ; disguised as ; false. ว. ถอยหลัง ; ย้อยลำดับ ; ตรงกันข้าม ; กลับตาลปัตร.
ปฏิบัติ	a. reverse ; opposite ; contrary. น. การแทงทะลุ ; การรู้แจ้งแทงตลอด ; การได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ; ปัญญา ; ญาณ ; มีปัญญา.
ปฏิบัติ	n. penetration ; comprehension ; attainment ; insight. น. ถือกำเนิด ; การเกิดอีก ; เกิดอีก.

	<p>n. rebirth ; coming into existence ; entering the womb in a new existence.</p> <p>ศัพท์ที่ใช้อื่น เช่น reincarnation ; transmigraton ; metempsychosis นักเขียนทางพระพุทธศาสนากลับไม่นิยมใช้ โดยเฉพาะ reincarnation มักใช้กันในศาสนาฮินดู rebirth นิยมใช้ในศาสนาพุทธ เพราะหลักการในเรื่องนี้บางอย่างผิดกัน กับพุทธธรรม.</p>
ปฏิสนธิขณะ	<p>น. ขณะแห่งการถือกำเนิด ; เมื่อเกิด.</p> <p>n. moment of rebirth; duration of coming into existence ; birth-time.</p>
ปฏิสนธิวิญญาณ	<p>น. วิญญาณที่ต่อชาติหนึ่งกับอีกชาติหนึ่ง ; วิญญาณที่ถือปฏิสนธิ ; วิญญาณที่ถือกำเนิด ; ความสำนึกในการเกิดใหม่.</p> <p>n. consciousness connecting one life with the other ; consciousness which takes the new existence.</p>
ปฏิสวทุกกฎ	<p>น. อาบัติทุกกฎ เพราะรับคำหรือรับนิมนต์แล้วไม่ปฏิบัติตาม ; อาบัติทุกข้อ.</p> <p>n. (the) offence of "doing ill" for not keeping the promise.</p>
ปฏิสวะ	<p>น. รับปาก ; รับคำ ; รับปากรับคำ.</p> <p>n. promise ; assent ; consent.</p>
ปฏิสังขรณ์	<p>น. ซ่อมแซม ; ดัดแปลงให้ดีขึ้น ; ซ่อม.</p> <p>n. restoration ; mending ; repairs.</p>
ปฏิสันถาร	<p>ก. รับรอง ; ทักทาย; ปราศรัย.</p> <p>v. hospitality.</p>
ปฏิสัมภิตามรรค	<p>น. ชื่อคัมภีร์ในทุกขทกนิกาย แห่งพระสุตตันปิฎก แปลว่า "ทางแห่งความแตกฉาน" เป็นชื่อของคัมภีร์.</p> <p>n. name of a book is Khuddaka- Nikaya of Suttantapitaka.</p>
ปฏิสารณียกรรม	<p>น. กรรมคือการขอโทษหรือประนีประนอมกับคฤหัสถ์ สงฆ์ลงโทษแก่ภิกษุ ผู้พูดจាក้าวร้าวคฤหัสถ์ ให้ไปขอโทษเขาให้เสร็จสิ้นกันไป ; การขอโทษคฤหัสถ์</p> <p>n. reconciliation ; formal proceeding by which a monk expiates on offence committed against a layman.</p>
ปฐมฌาน	<p>น. ฌานที่หนึ่ง</p> <p>n. (the) First Absorbition.</p>
ปฐมเทศนา	<p>น. แสดงธรรมครั้งแรก ; พระธรรมเทศนาครั้งแรก ; แสดงธรรมครั้งแรก.</p>

ปฐมธาตุ	n. First Sermon. น. ธาตุดิน.
ปฐมยาม	n. solid earth. น. ยามที่หนึ่ง แห่งราตรีกาล จากเวลา 18.00 น.ถึง 22.00 น. n. (the) first watch (of the night) from 6.00 to 10.00 p.m.
ปฐวี	น. แผ่นดิน ; โลก. n. earth.
ปณิธาน	น. ความตั้งใจ ; ความปรารถนา ; ปรารถนา. n. determination ; longing.
ปทุม	น. บัวหลวง ; บัว . n. lotus.
ปธาน	น. ความเพียร ; ความมุมานะ n. effort ; exertion ; striving .
ปปัญจกรรม	น. ธรรมที่ทำให้เนิ่นช้า ; ธรรมที่เป็นอุปสรรคแก่ความก้าวหน้าทางจิต ; ธรรมฝ่ายชั่ว เช่น ตัณหา ,มานะ , ทิฏฐิ ทำให้ไม่เจริญก้าวหน้า ; ธรรมที่เนิ่นช้า. n. prolixity ; obstacle ; hindrance to spiritual progress ; any of the evil conditions ; slowness.
ปปาตะ	น. เหว ; หน้าผาที่ชัน ; เหวผา. n. precipice ; steep rock.
ปรทัตตูปชีวี	ว. ผู้อาศัยสิ่งที่ผู้อื่นให้เลี้ยงชีวิต. a. living on what is given by others.
ปรปัจจย	ว. มีผู้อื่นเป็นปัจจัย ; อาศัยผู้อื่น ; ยังต้องเชื่อตามผู้อื่น ; อาศัยผู้คน. a. relying or dependent on someone else.
ปรมัตถ์	น. ประโยชน์อย่างยิ่ง ; ความจริงขั้นสุดท้าย ; ประโยชน์สูงสุด. n. highest ideal ; absolute truth ; ultimate reality.
ปรมัตถุธรรม	น. ความดีสูงสุด, ธรรมเป็นจริงสูงสุด n. ultimates.
ปรมัตถสัจจะ	น. ความจริงสูง n. ultimate truth.
ปรโลก	น. โลกอื่น ; โลกหน้า ; ภพหน้า . n. other world ; world beyond world to come.
ปรวาทะ	น. ถ้อยคำ หรือ ความเห็นที่ตรงกันข้าม ; ความเห็นค้าน; ความเห็นโต้แย้ง.

ปรวาที	n. contrary words or view ; opposite view. ว. ผู้ค้าน ; ฝ่ายค้าน ; ฝ่ายไม่เห็นด้วย. a. opponent in controversy ; opposer.
ปรหิงสา	น.การเบียดเบียนผู้อื่น ; เบียดเบียน. n. hurting others.
ปรหิตะ	น.ประโยชน์ของผู้อื่น ; ประโยชน์ตกแก่ผู้อื่น. n. good or welfare of others.
ประการ	น. ทาง ; อากาการ ; วิธี ; กำหนด ; แนว. n. way ; mode ; method ; fixing.
ประกาศ	ก. แจ้งให้ทราบ ; แจ้งให้รู้. v. to announce ; to make known ; to inform ; to apprise. น. การแจ้งให้ทราบ . n. announcement ; information ; making known.
ประคตอก	น. ผ้าคาดอก. n. breast girdle .
ประคตเอว	น. ผ้าคาดเอวต่างเข็มขัด ; กายพันธนะ ; ผ้าคาดเอว. n. girdle ; waist-band.
ประเคน	ก. กิริยาที่ส่งของถวายพระ แสดงว่าได้มอบให้แล้ว v. give or present something by hand to the monk.
ประชุมเพลิง	ก. ชูไฟไหม้กองพินเผาศพ. v. light the funeral pyre.
ประณาม	น. การนอบน้อม ; นอบน้อม. n. veneration ; homage ; humbleness . น. ขี้ขลาด. n. excommunication.
ประณีต	ว. เลิศ ; อร่อย ; เกลี้ยงเกลา ; ดีเลิศ. a. excellent ; delicious ; refined.
ประดิษฐาน	น. ตั้งไว้ ; ตั้งขึ้น ; การตั้ง. n. fixing ; setting up.
ประธานคณะวินัยธร	น. ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะวินัยธร เป็นใหญ่ในคณะวินัยธรทุกชั้นที่วราชอาณาจักร เป็นประธานคณะวินัยธรชั้นฎีกาโดยตำแหน่ง. n. Chief of all Ecclesiastical Courts.
ประธานสังฆสภา	น. ภิกษุผู้ได้รับเลือกจากสมาชิกสังฆสภา เพื่อให้สมเด็จพระสังฆราช

ทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานสังฆสภา.

ประพรหม	n. Speaker of the Ecclesiastical Assembly. ก. พรหม ; โปรย. v. sprinkle.
ประมาณ	น. นับ ; ขนาด ; จำนวน ; มาตรฐาน ; กะหรือกะเน ; กะ. n. measure ; size ; standard.
ประมาท	น. ความพลั้งเผลอ ; ความไม่ระมัดระวัง ; ความขาดสติ. n. carelessness ; negligence ; remissness.
ประมุข	ว. หัวหน้า ; เต็ม ; a. chief ; prominent. น. ส่วนด้านหน้า ; ส่วนหน้าของบ้าน ; ส่วนหน้า. n. front ; house –front.
ประโยค	น. ชั้นการศึกษาภาษาบาลี เช่น ประโยค 4 ประโยค 5 เป็นต้น n. grade or standard of a Pali-study. น. ลงมือกระทำ ; กระทำ ; วิธี ; แนว. n. undertaking ; means.
ปรักกมธาตุ	น. ธาตุคือการก้าวไปข้างหน้า , ธาตุคือความบากบั่น ; ธาตุให้ก้าวไป. n. element of striving.
ปรัชชะ	น. มาจากสันสกฤตว่า prayna หรือ ปรัชญา n. wisdom ; insight.
ปรัตตะ	น. ประโยชน์ของผู้อื่น ; ประโยชน์ตกแก่ผู้อื่น. n. welfare or benefit of others.
ปรากริต	น. สันสกฤตเขียนว่า pruhuta แปลว่า ภาษาทั่วไปหรือธรรมชาติ n. Prakrit.
ปรากรฤต	น. ภาษาสันสกฤต คือ prakrta แปลว่า เป็นธรรมชาติหรือพื้นเมือง ตรงข้ามกับภาษาสันสกฤต. n. Prakrit.
ปราชัย	น. ความพ่ายแพ้ ; การยอมแพ้. n. defeat.
ปราภาวะ	น. ความเสื่อม ; ความพินาศ ; เสื่อมเสีย. n. disgrace ; ruin.
ปรัมมาส	น. ติด ; ถูกต้อง ; อยู่ในอำนาจของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ; การลูบคลำ. n. being attached to ; touching ; being under the influence of.
ปราสาท	น. ศัพท์เขมร ในภาษาอังกฤษ คล้าย central shrine.

ปราสาท	n. prasat. น. ที่อยู่ซึ่งมีการก่อสร้างอย่างดี ; ที่อยู่ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความพอใจ เช่น ที่อยู่ของเศรษฐี . พระราชา, เทพ , คฤหาสน์อันใหญ่ของเจ้านาย.
ปริกถา	n. mansion; palace ; castle. น. การพูดเลียบเคียง ; การพูดอ้อมค้อม ; การพูดเริ่มต้น ; การพูด อ้อม ๆ .
ปริกปะ	n. round-about talk ; introduction. น. โกรธ; ชุ่นเคือง ; ความโมโห ; ความกระวนกระวาย ; ความกำเริบ ; ความคะนอง ; โกรธา.
ปริเจทรูป	n. anger ; fury ; effervescence. น. รูปกำหนดเทศะ.
ปริญญา	n. material quality of demarcation. น. ความรู้รอบ ; ความรอบรู้; การหยั่งรู้.
ปริญญุยยธรรม	n. exact knowledge ; full understanding. น. ธรรมที่ควรกำหนดรู้อันได้แก่ ทุกข์.
ปริณามธรรม	n. what should be known exactly , that is suffering. ว. มีความเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมดา.
ปริณามะ	a. subject to change. น. ความเปลี่ยนแปลง .
ปริณายก	n. change. ว. ผู้เป็นหัวหน้า ; ผู้นำ ; ผู้แนะนำ ; บุคคลที่เป็นหัวหน้า.
ปริณายกตนะ	a. chief ; leader ; adviser ; counselor. น. ขุนพลแก้ว ; ขุนพลของพระเจ้าจักรพรรดิ ; ขุนพลใหญ่.
ปริตตะ	n. chief of the army of a universal monarch. ว. เล็กน้อย ; กามาวจร กล่าวคือ ยังท่องเที่ยวในกาม ; น้อย.
ปริตร,ปริตตะ	a. small ; little ; roaming in the plane of senses. น. ป้องกัน เช่นการสวดปริตร ก็คือ สวดพุทธรวณะ เป็นเครื่องป้องกัน ภัย ที่เห็นได้ง่าย เมื่อตั้งอยู่ในศีลธรรมตามนัยแห่งพระพุทธรวณะนั้น ๆ แล้ว ภัยอันตรายก็สิ้นไป ; ตำนานหนึ่งเรียกปริตรหนึ่ง.
ปริเทวะ	n. protection ; safeguard. น. ความพิโรธรำพัน ; ความบ่นเพ้อ.
ปรินิพพานะ ,ปรินิพพาน	n. lamentation ; wailing. น. สิ้นชีวิตของพระพุทธเจ้า หรือพระอรหันต์ ; ดับกิเลสอย่างสิ้นเชิง ; พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด; การดับขันธ์ของพระพุทธองค์ ; การดับ

รอบ.

n. death of the Buddha or Arahants ; absolute extinction of evil passions ; final release from the circle of rebirth.

ปริปักกะ

ว. แก่มาก ; สุกงอม ; เจริญเต็มที่ ; เจริญแล้ว.

a. quite ripe ; well matured ; old enough.

ปริปันณะ

น. อันตราย ; อุปสรรค ; ภัยอันตราย.

n. danger ; obstacle.

ปริปากะ

น. ความสุก ; ความงอม ; ความแก่ ; ความมีอายุ.

n. ripeness ; maturity.

ปริปุจฉา

น. ชักถาม ; การถาม ; ถาม.

n. interrogation ; question.

ปริปุณณะ

ว. บริบูรณ์ ; เต็มเปี่ยม ; สมบูรณ์ ; พร้อมสรรพ.

a. quite full ; fulfilled ; complete ; perfect.

ปริปาซก

น. นักบวชนอกพระพุทธศาสนา ; นักบวชผู้ท่องเที่ยวไป ; คนที่ท่องเที่ยวไป โดยไม่อยู่กับที่ ; คนนอกศาสนา.

n. wandering religious mendicant ; wanderer ; wandering man.

ปริปาษ

น. ด่าโดยอ้อม , เป็นคำคู่กับ อักโกสะ หรือ ด่าโดยตรง.

n. indirectly abuse or blame.

ปริปโภคเจตียะ, บริโภค
เจตีย์

น. เจตีย์ ที่พระพุทธรเจ้าทรงเคยใช้สอย อาทิเช่น บาตร จีวร เป็นต้น.

n. monument (of the Buddha's utility).

ปริปโภคนียะ

ว. น้ำสำหรับใช้ เช่น สำหรับล้างหรือซัก เป็นต้น คู่กับ ปานียะ นี้สำหรับดื่ม ; เป็นของควรแก่การบริโภค.

a. that which is used for cleaning or washing.

ปริมณฑล

ว. กลม ; วงกลมโดยรอบ ; วงรอบ.

a. round ; circular ; like a circle.

น. บริเวณ .

n. vicinity ; precinct.

ปริมัททนะ

น. นวด ; ขยำ ; กด ; ย่ำยี ; การเอาเปรียบ ; การขยำกด.

n. massaging ; crushing ; subduing.

ปริมิต, ปริमितะ

ว. อันจำกัด ; อันถูกจำกัดหรือกำหนดให้ ; นับไว้.

a. limited ; restricted.

ปรียติ

น. จากบาลี ปริยตุติ คัมภีร์ศาสนา ; การเล่าเรียนศาสนา.

n. scripture ; learning.

ปรียเสนา

น. แสวงหา.

	n. quest.
ปริสทูลกะ	ว. ผู้ประทุษร้ายบริษัท ; ผู้ทำบริษัทให้เสียหายหรือนำเกลียด เมื่อความผิดปรกติหรือความประพฤติชั่วของตน ; ผู้ทำให้บริษัทเสีย. a. one who defiles the assembly ; black sheep in an assembly.
ปริสสยะ	น. อันตราย ; ความลำบาก ; ภัยอันตราย. n. danger ; trouble ; doom.
ปริสสาวณะ	น. ผ้ากรองน้ำ , อันเป็นบริหารสำคัญของภิกษุ. n. water – strainer ; filter.
ปริสัญญ	ว. ผู้รู้จักประชุมชน ; ผู้รู้จักบริษัทโดยรู้การเข้าสังคม. a. knowing the assembly.
ปริโสธนะ	น. การชำระ ; การทำให้บริสุทธิ์ ; บริสุทธิ์ n. purification ; cleansing.
ปริหานะ	น. ความเสื่อม ; ความล่มจม ; ความหมดสิ้นไป ; บางทีเขียนว่า ปริหาน. n. falling away ; degeneration ; wasting away.
ปรูปฆาตะ	น. ทำร้ายผู้อื่น . n. injuring others.
ปรูปวาทะ	น. กล่าวร้ายหรือว่าร้ายผู้อื่น. n. reproaching others.
ปลงชีวิต	ก. ฆ่า ; ฆ่าให้ตาย . v. kill.
ปลงบริหาร	ก. ภิกษุมอบบริหาร . อันได้แก่เครื่องใช้ส่วนตัวให้แก่ผู้นั้นผู้นี้ก่อนถึง แก่มรณภาพ. v. give the requisites to someone before death by a monk.
ปลงผม	ก. โกนผม ; โกนศีรษะ ; ใช้สำหรับนักบวช v. shave the head.
ปลงศพ	ก. เผาศพ ; จัดการศพให้ลุล่วงไป ; จัดการเผา. v. cremate ; to conduct a funeral.
ปลงอนิจจัง	ก. พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง ; นึกสังเวชใจ. v. consider as impermanent.
ปลงอาบัติ	ก. แสดงอาบัติ ; ทำอาบัติให้หมดไป เฉพาะอาบัติที่พ้นได้ด้วยการ แสดง และบอกแก่ภิกษุอื่น ; การสารภาพผิดเพื่อล้างบาป. v. expiate an offence.
ปลงอายุสังขาร	ก. กำหนดวันปรินิพพาน ตั้งใจว่าจะสิ้นชีวิตเมื่อนั้นเมื่อนี้ เป็นการ

กำหนดวันตาย.

v. fix the day for parinibbana or passing away by the Lord Buddha.

ปลาสะ	น. ใบไม้ n. leaf.
ปลีโพธ	น. ความกังวลใจ ; เครื่องกีดกัน ; ความห่วงใย. n. anxiety ; hindrance; impediment.
ปสาธนะ	น. เครื่องประดับ ; เครื่องตกแต่ง ; เครื่องแต่ง. n. ornament ; decoration.
ปสาธรูป	น. รูปประสาทที่รับอารมณ์. n. sensitive derivative materiality.
ปหานปธาน	น. เพียรละบาป ; ความเพียรเลิกบาป. n. effort to give up demerit.
ปหานะ	น. การละ ; การเลิก. n. removal ; avoidance.
ปหาสะ	น. ความร่าเริง ; ความแจ่มใส. n. great joy ; mirth.
ปักขคณนา	น. คำนวณปักข์ ; นับวันทางจันทรคติ ; วิธีคำนวณทางปักข์. n. counting a fortnight; counting lunar days ; half –month.
ปักขะ, ปักข์	น. ฝ่าย ; ข้าง ; คณะ ; ปีก ; กึ่งเดือนทางจันทรคติ ; เดือนหนึ่งมีสองปักข์ n. side ; part ; wing; (a) fortnight ; half a lunar month.
ปักขันทิกาพาร	น. โรคนิด ; โรคลงโลหิต ; โรคท้องร่วง . n. diarrhea ; bloody flux.
ปักขิกะ	ว. ผู้เป็นพวก ; ผู้เอนในฝ่ายนั้นฝ่ายนี้ ; ประจำกึ่งเดือน ; พรรคพวก. a. belonging to faction ; siding with .
ปักขิปนะ	น. อาหารที่ถวายแก่สงฆ์ กึ่งเดือนต่อครั้งหนึ่ง n. food given to the monk once a forth-night.
ปักคหะ, ประเคราะห์	น. สนับสนุน ; ยกย่อง ; ความเพียร. n. lifting ; support ; patronage ; exertion ; energy.
ปักกชะ	น. ไทยไช้เป็นบงกช ดอกบัว; สิ่งที่เกิดในเปือกตม ; เปลือกตม. n. lotus ; that which is risen from the mud.
ปักกะ	น. ตม ; เปือกตม ; ความไม่สะอาด n. mud ; mire ; defilement.

บึ้ง, บึ้งคูละ	ว. และ น. ง่อย ; คนง่อย ; พิการ ; คนพิการ ; คนทุพพลภาพ. n. lame; cripple.
บัจฉินกะ, บัจฉินิก	น. ข้าศึก ; ศัตรู ; ฝ่ายตรงข้ามกัน ; ข้าศึกศัตรู n. enemy ; opponent.
บัจจเวกชน	น. การพิจารณา ; การวิเคราะห์. n. consideration ; reflection.
บัจจักษะ, บัจจักษ	ว. ปรากฏแก่ตา ; รู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส ; ชัดเจน. a. evident ; perceptible to the senses.
บัจจักษานะ	น. สละ ; บอกคืน ; ปฏิเสธ ; การยกเลิก. n. giving up refection ; denial.
บัจจัตตะ	ว. เฉพาะตัว ; แต่ละบุคคล ; เฉพาะตน. a. separate ; adv. Separately ; individually.
บัจจัตถณะ	น. เครื่องปูลาด ; ผ้าปูนอน ; ผ้าคลุม ; บรรจถรณ์ n. something spread against ; cushion or carpet to sit on ; bed-sheet ; cover.
บัจจัตถิกะ	น. ข้าศึก ; ศัตรู ; ฝ่ายตรงข้าม (ใน ส. ปรตยย) n. enemy ; opponent.
บัจฉันตประเทศ	น. เขตข้างเคียง n. bordering regions.
บัจฉันตประเทศ	น. เขตรอบนอก ; ขานประเทศ ; ประเทศปลายเขตแดน. n. outskirts of the country.
บัจฉันตะ	ว. ชายแดน ; ชนบท ; ที่สุดแดน. a. at the border of the country ; at country –side.
บัจฉัย	น. เครื่องสนับสนุน ; เหตุ ; สิ่งจำเป็น เช่น บัจฉัย 4 ; หนทาง. n. support ; cause ; requisite .
บัจฉามิตร	น. ข้าศึก ; ศัตรู ; ผู้เป็นอมิตรต่อ (ส. ปรตยมิตร) n. enemy ; adversary.
บัจฉุคมนะ, บัจฉุคม	น. ลูกขึ้นต้อนรับ ; ต้อนรับ. n. receiving.
บัจฉุทธธ	ก. น. เลิกใช้ (เครื่อง ห่มเก่า) v. give up the use of and old robe.
บัจฉุบัน	ว. ปรากฏเฉพาะหน้า ; มีอยู่เป็นอยู่ ; เวลาเดี๋ยวนี้. a. present ; existing.

ปัจจุปฏิฐาน	น. ความปรากฏ ; การรับใช้ ; ความเข้าใจ. n. appearance ; understanding.
ปัจจุสกาล,ปัจจุสมัย	น. ไทยใช้ย่อปัจจุสมัย เช้าตรู่ ; รุ่งอรุณ ; ไกลรุ่ง ; เวลาเข้ามีด. n. early morning ; dawn.
ปัจเจกพุทธะ, พระ ปัจเจกพุทธเจ้า	น. ท่านผู้ตรัสรู้เฉพาะตน. มิได้สั่งสอนหรือประดิษฐานศาสนาขึ้น ; ชื่อ พระพุทธเจ้าที่รู้เฉพาะตัว. n. independent or private Buddha.
ปัจเจกะ	ว. เฉพาะตน ; แยกกัน ; ผู้เดียว; เฉพาะตัว. a. separate ; single.
ปัจฉา	ว. ภายหลัง ; เบื้องหลัง. adv. afterwards.
ปัจฉาภัต	ว. ภายหลังอาหาร ; เวลาหลังเที่ยง. adv. after – meal – time
ปัจฉาสมณะ	น. ภิกษุผู้ติดตามภิกษุผู้ใหญ่ ; สมณะผู้ตามหลัง. n. behind monk ; junior monk who walks behind a senior one.
ปัจฉิม	ว. หลังสุด ; ต่ำสุด ; ด้านตะวันตก ; ชื่อตะวันตก ; ตก. a. hindmost ; latest ; western.
ปัจฉิมชาติ	น. ชาติสุดท้าย ; ครั้งสุดท้ายที่ทำ. n. last birth.
ปัจฉิมทิศ ,ประจิมทิศ	น. มาจากบาลี ปัจฉิมทิศ จากสันสกฤต प्रक्षिति ทิศเบื้องหลัง ; ทิศ ตะวันตก ; ตะวันตก. n. western direction ; west.
ปัจฉิมพรรษา	น. ฝนตกตอนปลายฤดู n. (the) latter period for keeping the rains.
ปัจฉิมยาม	น. ยามสุดท้าย แห่งราตรีกาล; เวลา ระหว่าง 2.00 น. ถึง 6.00 น ; ยามหลับ. n. last watch of the night ; from 2.00 to 6.00 a.m.
ปรัชโชตะ	น. แสงสว่าง ; ประทีปก็ได้. n. light ; lamp.
ปัญจกะ	น. หมวด 5. (บาลีคือ เบญจก) n. group of five ; pentad.
ปัญจทวาร	น. ประตู่ 5 กล่าวคือ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย; ทวารทั้ง 5. n. five doors senses: eye, ear, nose , tongue and body.
ปัญจทวารวิถี	น. วิถีแห่งอารมณ์ทางทวาร 5 คือ ตา, หู, จมูก, ลิ้น และกาย.

	n. course of cognition through five doors of senses: eye, ear , nose , tongue and body.
ปัญญาทวาราวชชนะ	น. ระลึกทางทวาร 5 กล่าวคือ การที่จิตออกจากภวังค์ (ทำหน้าที่รับรู้ รับทราบทางทวารทั้ง 5 คือ ตา , หู , จมูก, ลิ้น, กาย. n. turning to impressions at the five doors of senses.
ปัญญา	น ความรู้ ; ความรอบรู้ ; ความฉลาดจากความคิดและการเรียน. n. wisdom ; insight.
ปัญญาจักขุ	น. ตาปัญญา ; ด้วยตาปัญญา. n. (the) eye of wisdom.
ปัญญาธนะ	น ททรัพย์ คือ ปัญญา. n. (the) treasure of wisdom.
ปัญญาพละ	น. ธรรมที่เป็นกำลัง n. strength.
ปัญญาภูมิ	น. ภูมิ หรือพื้นแห่งปัญญาญาณ. n. ground or stage of wisdom.
ปัญญารัตนะ	น. แก้ว คือ ปัญญา. n. (the) gem of wisdom.
ปัญญาวิมุต	ว. มาจากบาลี ปญญาวิมุตต ผู้หลุดพ้นเพราะปัญญา ; ความหลุดพ้น ด้วยปัญญา. a. freed by reason or wisdom.
ปัญญาวิมุตติ	น. หลุดพ้นด้วยปัญญา. n. emancipation through insight ; deliverance through wisdom.
ปัญญาวิมุติ	น. ความเจริญแห่งปัญญา . n. increase or prosperity of knowledge.
ปัญญาสัมปทา	น ถึงพร้อมด้วยปัญญา ; ความสมบูรณ์ด้วยปัญญา ; ให้มีปัญญา. n. success in obtaining wisdom ; successful attainment of wisdom ; friend by aid.
ปัญญาขุปลาส	น. ใบไม้เหี่ยวหรือแก่ ; คนที่เตรียมตัวจะบวช ; เตรียมตัวบวช. n. withered leaf ; one who is about to leave the household life.
ปัญหา	น. มาจากบาลี ปญฺห คำถาม ; คำสอบถาม ; ข้อสงสัย. n. question ; inquiry ; problem.
ปัญหาพยากรณ์	น. ตอบปัญหา. n. answering a question.
ปัญฐาน	น. ชื่อคัมภีร์ที่ 7 แห่งอภิธรรมปิฎก ; ที่ตั้ง หรือปัจจัย ; การเริ่มตั้ง.

	n. name of the Seventh Book of Abhidhamma ; base or cause or supporting factor.
ปณัตติ	น. ปัญญัติ. n. pass.
ปณัตติวัชชะ	น. โทษทางพระบัญญัติหรือกฎของสงฆ์ คู่กับคำว่าโลกวัชชะ คือ โทษทางโลก. n. offence according to the enacted precepts.
ปปีผาสะ	น. ปอด . n. lungs.
ปัพพาชเนยกรรม	น. กรรมคือขับไล่ กระทำเป็นการสงฆ์ กล่าวคือ สงฆ์ลงโทษภิกษุผู้เป็นอลัชชี, ประพฤติไม่สมควร , ประจบคฤหัสถ์, บริโภคอาหารในเวลาวิกาล, ดื่มน้ำเมา , ฟ้อนรำขับร้อง เล่นชนอื่นๆ ; การขับออกไป. n. ecclesiastical act of excommunication ; punishment done to the monk deserving to be exiled ; excommunication.
ปัสสัทธิ	น. สงบระงับ. n. calmness ; tranquillity ; serenity ; quietness.
ปัสสาสะ	น. ลมหายใจออก ; หายใจออก. n. exhaled breath ; exhalation. ในพจนานุกรมฉบับสมาคมบาลีปกรณ์ว่าหายใจเข้าจึงต่างกัน
ปากติกะ	ว. เป็นปรกติ ; ในสภาพเดิม ; อยู่ในสภาพปรกติ. a. natural ; in its original or natural state.
ปาจนะ	น. ปรัก มาจากสันสกฤตว่าปราชน. n. goad.
ปาจริยะ	น. อาจารย์รุ่นเก่าก่อน ; อาจารย์แต่ปางก่อน ; อาจารย์ของอาจารย์. n. ancient teacher ; teacher upon the teacher ; teacher of teachers.
ปาจิตติยะ,ปาจิตตีย์	ว. ชื่ออาบัติ ; อาบัติที่ต้องการให้ผู้ละเมิด แสดงอาบัติ เปรียบด้วยลหุโทษ a. name of an offence; offence requiring expiation ; minor offence.
ปาจิณา,ปราจิน	ว. ด้านตะวันออก ; ทางตะวันออก. a. eastern. น. ทิศตะวันออก. n. east.

ปาฏิโมกข์	<p>น. ประมวลศีลของพระสงฆ์ ที่สวดทุกกึ่งเดือน ; เป็นการประมวลพุทธบัญญัติ.</p> <p>n. collection of the precepts of Buddhist monks chanted every fortnight.</p> <p>น. ศีลที่เป็นใหญ่เป็นประธาน ของคฤหัสถ์ เป็น ศีล 5 , ของอุบาสก อุบาสิกา คือ ศีล 8 , ของสามเณร คือ ศีล 10 , ของภิกษุ คือ ศีล 227 ของภิกษุณี 331 ข้อ</p> <p>n. principal precepts.</p>
ปาฐะ	<p>น. อ่านหนังสือเรียน ; ข้อความ ; พระบาลี; วิธีสารถายคัมภีร์พระเวทย์.</p> <p>n. text – reading ; (a) passage .</p>
ปาณะ	<p>น. สัตว์มีชีวิต ; ลมหายใจ.</p> <p>n. living being.</p>
ปานะ	<p>น. น้ำดื่ม ; ดื่ม ; น้ำสำหรับดื่ม.</p> <p>n. drink ; drinking ; potable.</p>
ปานียฆฏะ	<p>น. หม้อน้ำ.</p> <p>n. water – pot ; pot for drinking water.</p>
ปานียะ	<p>ว. ควรดื่ม ; ดื่มได้ ; ควรแก่การดื่ม”</p> <p>a. drinkable.</p> <p>น. น้ำ ; น้ำดื่ม ; เครื่องดื่มก็เรียก.</p> <p>n. water ; drink ; beverage.</p>
ปาปิณะ	<p>ว. ผู้มีความปรารถนาลามก; ความอยากลามก.</p> <p>a. having sinful desires.</p>
ปาปิมา	<p>ว. ผู้มีบาป ; ผู้มีบาปกรรม.</p> <p>a. sinful.</p>
ปาพจน์,ปาวจนะ	<p>น พระไตรปิฎก ; พระพุทธพจน์ที่เป็นประธาน; พุทธวจนะ.</p> <p>n. Tripitaka ; principal or significant Buddha’s words.</p>
ปาโมกข์	<p>ว. ผู้เป็นใหญ่ ; ผู้เป็นประธาน ; ผู้ที่เป็นหัวหน้า.</p> <p>a. leader ; chief ; eminent person.</p>
ปารุ	<p>ว. ผู้ถึงฝั่ง ; ผู้บรรลุสิ่งที่มุ่งหมาย.</p> <p>a. gone to the other shore ; achieving the goal.</p>
ปาระ	<p>น ฝั่งตรงข้าม ; ความสำเร็จ ; จุดที่หมาย ; จุดหมาย.</p> <p>n. other shore ; success ; goal ; destination.</p>
ปาราชิก	<p>ว. อาบัติ ที่ทำให้ผู้ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ ; ภิกษุผู้พ่ายแพ้ คือ</p>

ขาดสะบั้นจากความเป็นภิกษุ ; การขาดจากเพศสมณะ.

a. involving expulsion (from the monkhood) ; (the monk) deserving expulsion ; major offence.

ปาริจรียา	น. รับใช้ ; บำเรอ ; บำรุง. n. service ; waiting on.
ปาหุณะ	น. แขก ; อาหารสำหรับแขก ; ของกำนั้; ผู้มาหา. n. guest ; meal for a guest ; present.
ปาหุเนยยะ, ปาหุเนยย	ว. ผู้ควรแก่การต้อนรับ ; ควรให้ของพระ. a. worthy of hospitality.
ปิฎก	น. ตะกร้า ; กระเจาด ; กระเช้า ; ภาชนะ ; ตำราหรือคัมภีร์อันเป็นหมวดคำสอนในพุทธศาสนา. n. basket ; container ; scripture.
ปิฎกัตตยะ	น. หมวดสามในปิฎก ; ปิฎกทั้ง 3. n. triad of Pitaka ; Tripitaka ; the Triple Bible.
ปิฎฐิ	น. หลัง ; ด้านบน; ยอด ; ด้านยอด. n. back ; upper side ; topmost.
ปิตามหะ	น. ปู่ ; บรรพบุรุษ; นามพรหม. n. grandfather ancestor.
ปิตุฆาต	น. ฆาตบิตา ; ฆาตพ่อ . n. patricide.
ปิตุฆาตกร์	ว. ผู้ฆาตบิตา , ผู้ฆาตพ่อ. a. one who commits patricide.
ปิตุจฉา	น. พี่หรือน้องหญิงของบิดา ; ป้าหรืออา ; เป็นญาติฝ่ายพ่อ. n. father 's sister.
ปียวิปปโยค	น. พลัดพรากจากอารมณ์อันเป็นที่รัก ; มักหมายถึงคนหรือสิ่งของ. n. separation from the pleasant ; dissociation from the pleasant.
ปิริต	น. ภาษาสิงหล ความหมายคือ ปิริตตะ แปลว่า ป้องกัน n. pirit.
ปิสัจ	น. ผีหรือเทพ ; บางทีเขียนว่า ปิสัจ. n. goblin or sprite ; devil.
ปัฐะ	น. ตั่ง ; ม้านั่ง ; เก้าอี้ ; ที่นั่ง. n. stool ; chair.
ปิติ	น. อิมใจ ; เอ็มใจ n. delight , joy.

ปีติปาโมช,ปีติ	น. ความอímใจ และความบันเทิงใจ ; ปีติยินดี.
ปราโมทย์	n. joy and gladness ; gleeful.
บุคคลัญญตา	น. ความที่รู้จักบุคคล
	n. state of person-knowing.
บุคคลัญญ	ว. บุคคลที่รู้จัก .
	a. knowing individuals.
ปุจฉา	น. คำถาม .
	n. questions.
ปุจฉาวิสัยชา	น. คำถามคำตอบ ; คำตอบในคำถาม.
	n. catechism.
ปุจฉาวิสัยชาทาง	น. คำถามคำตอบในพระพุทธศาสนา.
พระพุทธศาสนา	n. Buddhist catechism.
ปุณณะ	ว. เต็ม ; บริบูรณ์ ; เต็มที่ .
	a. full ; complete.
ปุณณมี	ว. วันพระจันทร์เต็มดวง.
	a. full – moon day.
ปุพเพกตปุญญตา	น. เป็นผู้ทำบุญไว้ในกาลก่อน.
	n. state of having performed meritorious actions .
ปุริมพรรษา	น. ฤดูฝนตอนแรก ; พรรษาตอนต้น บางที่เขียนว่า ปุริมพรรษา
	n. former part of rainy season.
	พรรษหรือฤดูฝน 1 มี 4 เดือน 3 เดือนแรก เว้นเดือนท้าย เรียกกันว่า
	ปุริมพรรษา, 3 เดือนหลัง เว้นเดือนต้น เรียกปัจฉิมพรรษา แต่บ้างว่า
	เข้าพรรษา ปีธรรมดา เรียกปุริมพรรษา เข้าพรรษาในปีมีอธิกมาส
	เรียกว่าปัจฉิมพรรษา.
ปุริมะ	ว. ก่อน ; เบื้องต้น ;
	a. former ; earlier.
ปุริสทัมมสารถิ	ว. ผู้ฝึกบรุษที่ควรฝึก ; พระคุณนามของพระพุทธเจ้าองค์.
	a. epithet of the Buddha.
ปุริสะ,บุรุษ	น. ชาย ; ผู้ชาย .
	n. male ; man.
ปุริสาธมะ	น. บรุษผู้ต่ำทราม ; คนเลว ; ทราม.
	n. wicked man.
ปุริสินทรีย์	น. อินทรีย์ คือ บรุษ ; สิ่งที่เป็นใหญ่ประจำในเพศชาย ; ความเป็น
	ชาย.

บุรุษ	n. masculinity. น. ให้เกียรติ ; ให้อยู่ข้างหน้า.
บุรุษจาริก	n. honour ; putting in front. ว. อันไปในเบื้องหน้า ; เป็นเครื่องนำทาง. a. going before ; leading the way.
บุโรหิต	น. ที่ปรึกษาทางศาสนา ของพระราชาหรือพระมหากษัตริย์. n. king's religious adviser.
บุติมุตตะ	น. ยาดองด้วยน้ำมูลวัว ; น้ำมูลของสัตว์ ; น้ำเยี่ยวของสัตว์. n. cattle urine ; the urine made into medicine.
เบตวัตถุ	น. เรื่องของเปรต ; เรื่องของผู้ล่วงลับ. n. ghost – story ; story about the departed one ; departed being
เปมะ	น. ความรัก ; อารมณ์รัก. n. love ; affection.
เปยยวัชชะ	น. คำพูดที่ไพเราะ ; ปิยวาจา ; คำพูดที่น่าฟัง. n. kind speech ; loving speech ; kindly language.
เปยยาล,ไปยาล	น. เครื่องหมายบอกคำที่ละไว้ ว่าเหมือนกับคำที่กล่าวมาแล้ว. n. indication to show that a passage has been omitted.
เปรต	น. ผู้ล่วงลับไปแล้ว ; ปีศาจในอบายภูมิ. n. departed one; ghost.
เปรียญ	น. ผู้จบวิชาบาลีตั้งแต่เปรียญ 3-9 n. Pali graduate.
เปสการ	น. ช่างทอ ; ช่างทอ ; ช่าง. n. weaver.
เปสการกะ	น. ผู้รับใช้ ; คนรับใช้ . n. servant.
เปสละ	ว. ผู้ประพฤติดี ; ผู้มีศีลเป็นที่รัก. a. well behaved.
เปสญญาท	น. คำส่อเสียด ; คำให้ร้าย. n. slander ; calumny ; backbiting.
เปสณะ	ว. ส่อเสียด ; ยุยงให้แตกร้างกัน หรือแตกแยกกัน. a. slandering.
โปตก,โปตกะ	น. ลูกน้อย , เช่น สุกุนโปตกะ คือ ลูกนก, หัตถิโปตกะ คือ ลูกช้าง. n. (the) young of an animal.

โปตถกะ	น. หนังสือ ; คัมภีร์ ; หนังสือที่จาร. n. scripture.
โปตาลา	น. วังของดาไลลามะ ในเมืองลาซา สร้างขึ้นโดยลามะที่ 4 ใน ค.ศ. 1640. n. Potala.
โปถนะ, โปฐนะ	น. โบย ; ตี. n. striking.
โปถุชนิกะ	น. ซึ่งเป็นของปุถุชน. n. belonging to ordinary man.
โปโนพภวิกา	ว. อันทำให้เกิดมีตัตถาอีก. a. leading to rebirth.
โปยา	น. ภาษาสิงหล แปลว่า อุโบสถ. n. poya.
โปริสาท, โปริสาท	ว. ผู้กินคน ; ผู้กินมนุษย์ด้วยกัน ; คนกินคน. a. man – eater.
โปสกะ	ว. ผู้เลี้ยงดู ; คนที่เลี้ยงดู. a. one who brings up. n. feeding .
โปสะ	น. คน ; บุรุษ ; มนุษย์. n. man.
โปสาวนิกะ	ว. ค่าเลี้ยงดู . a. allowance ; sustenance.

ผ

ผณะ	น. พังพานของงู ; นาค. n. hood of a serpent.
ผรณาปีติ	น. ปิติชายชาญ ; การแผ่ไป. n. all – pervading joy.
ผรส	น. ขวาน n. axe ; hatchet.
ผรุส	ว. หยาบ ; กระด้าง ; หยาบคาย ; บางที่เรียกว่า ผรุสะ a. rough ; hard ; unkind.
ผัคคุณะ	ว. ชื่อเดือน ; เดือนจันทรคติระหว่างกุมภาพันธ์-มีนาคม ; ตรงกับเดือน 4 ของไทย เดือนอันมีพระจันทร์เพ็ญ บางที่เรียกว่าผัคคุณ

ผัดคุณี	<p>a. February – March; the Fourth month of Thai lunar calendar.</p> <p>ว. กลุ่มดาว พระจันทร์เต็มดวงโคจรผ่านในเดือน ผัดคุณี หรือ เดือน 4 ; ผลคุณี .</p> <p>a. Fourth month of Thai lunar calendar.</p>
ผัสสะ	<p>น. ความถูกต้อง ; ประชุมธรรมทั้ง 3 คืออายตนะภายใน , อายตนะภายนอก, วิญญาณ เกิดผัสสะขึ้น ; การกระทบ.</p> <p>n. contact.</p>
ผ้ากราบ	<p>น. ผ้าใช้สำหรับรองหน้าผากเมื่อกราบพระสำหรับพระภิกษุ ใช้รับของที่สตรีถวาย แทนการรับด้วยมือ คือ ปูผ้ากราบลงไป แล้วจับชายด้านในไว้ สตรีประเคนหรือวางของลงไปบนผ้านั้น ; คำนี้มาจากผ้าสันภัด.</p> <p>n. salutation – cloth ; small piece of the yellow robe used for receiving the forehead of a monk who kneels down with his hands and head touching the floor in salutation to the image of the Buddha or the senior monk ; it is also used instead of hand for receiving things presented to the monk by a woman prostrating cloth.</p>
ผาณิต,ผานิต	<p>น. น้ำอ้อย ; น้ำหวานจากอ้อย.</p> <p>n. treacle ; molasses ; sugar.</p>
ผาติกรรม	<p>น. การทำให้เพิ่มหรือให้เจริญ ; ทำให้สู่สภาพเดิม ; การเปลี่ยนครุภัณฑ์เพื่อประโยชน์ของสงฆ์.</p> <p>n. increase ; restoration ; adding.</p> <p>วินัย หมายถึง การชดเชยของสงฆ์ด้วยสิ่งอื่น ; หรือการจำหน่าย. exchanging sangha's property with other things.</p>
ผ้าบังสุกุล	<p>น. ผ้าเปื้อนฝุ่น ; ผ้าที่ทิ้งเป็นเศษเล็กเศษน้อยอยู่ในที่ต่างๆ พระเก็บเอามาปะติปะเป็นจีวร ; ผ้าที่เจ้าภาพถวายให้พระชกเป็นผ้าบังสุกุล.</p> <p>n. rag – robe.</p>
ผ้าป่า	<p>น. ตั้งเดิมหมายถึงผ้าที่ทิ้งอยู่ในป่าจริงๆ ปัจจุบันคือผ้าที่สมมติว่าตกอยู่ ทอดทิ้งอยู่ ป่า นิยมถวายแก่พระสงฆ์ อีกส่วนหนึ่งจากผ้ากฐินในฤดูกฐิน; ผ้าที่ทายกนำถวายพระโดยพระชก</p> <p>n. forest robe ; formerly it is a robe really thrown away in the forest but now it is supposed to be so and generally presented to the monks in addition to kathina robe during kathina season. ; forest – robe.</p>
ผาล	<p>น. โบเหล็กที่ใช้ไถนา ; เหล็กสวมหัวหมู.</p> <p>n. ploughshare.</p>
ผ้าอาบน้ำฝน,ผ้าอาบ	<p>น. เรียกว่า ผ้าอาบก็ได้ใช้คำว่า วัสสิกสาฎิกา ; ผ้าที่ทรงอนุญาตให้ อธิษฐาน ตั้งใจเอาไว้ใช้ตลอด 4 เดือนฤดูฝนพ้นจากนั้นให้วิกัป ให้ทำเป็นเจ้าของ ; เป็นผ้าที่พระสงฆ์</p>

ใช้อาบน้ำ.

ผจญปมา	n. bath – robe of the monk for rainy season. ว. เปรียบด้วยฟองหรือต่อมน้ำ. a. same as a foam.
ผจญยง	ก. นิมนต์พระสงฆ์ หรือ แจ้งให้พระสงฆ์ทราบ บางที่พูดวาประเคียง. v. invite the monk ; inform the monk of something.
ผจญแผ่	ก. ทำให้กว้างออกไป. v. disseminate.
ผจญแผ่จังหวัด	น. ภูมิภาคที่ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ผจญแผ่ประจำจังหวัดนั้น ๆ n. province ecclesiastical propagator.
ผจญแผ่อำเภอ	น. ภูมิภาคที่ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ผจญแผ่ประจำอำเภอนั้น ๆ n. district ecclesiastical propagator.
โผฏฐัพพะ	น. สิ่งที่ถูกต้องได้ด้วยกาย หรือสัมผัส. n. tangible object ; touch.
พ	
พญัญชนะ	น. กับข้าว ; แกลง ; กับข้าวที่ไม่ใส่เผ็ด. n. condiment ; curry. น. ตัวอักษรตรงข้ามกับอรรณะหรือเนื้อความ เช่นแปลโดยอรรณะเป็นการแปลโดยพญัญชนะ
พญัญชนะ	n. letter as contrasted with attha or meaning or sense. น. ลักษณะ ; เครื่องหมาย ; เช่นถือโดยนิमित ถือเป็นอนุพญัญชนะ n. distinctive mark ; sign ; attribute. น. ตัวหนังสือที่มีใช้สระ ออกเสียงได้ด้วยอาศัยสระเท่านั้น. n. consonant. อาจมีความหมายตรงกับพยางค์ เช่น ไม่ไร้ประโยชน์โดยมีพญัญชนะหนึ่ง ๆ.
พยากร	ก. ทำนาย ; ตอบ ; ทำให้แจ่มแจ้ง ; อธิบาย;ทหาย. v. predict ; answer ; explain.
พยากรณ์	น. ทำนาย ; ตอบ ; ทำให้แจ่มแจ้ง ; อธิบาย ; เป็นศัพท์โหราศาสตร์. n. prediction ; exposition ; explanation.
พยาธิ	น. ป่วยไข้ ; ไม่สบาย ; โรค ; มักใช้ควบเป็นโรคพยาธิ. n. sickness ; disease.
พยาบาท	น. คิดปองร้าย . n. ill –will ; malevolence.
พยายาม	น. มาจากสันสกฤต วุยายาม, บาลี วายาม ; เพียร ; พยายาม.

	n. effort ; exertion.
พร	น. การให้พร; การให้คนอื่นหรือตัวเองด้วยความกรุณา.
	n. boon ; bavour.
พรต	น. การถือศีลทางศาสนา.
	n. religious observance.
พรรษากาล	น. มาจากบาลีว่า วสุสกาล, สันสกฤตว่า วรุษกาล เวลาระหว่างเข้าพรรษา ; เวลา ระหว่างฤดูฝน ; ช่วงเข้าพรรษา.
	n. period of the Buddhist Lent; (the) rainy time.
พรรษา	น. ปี ; ฤดูฝน ; สามเดือนแห่งฤดูฝนระหว่างพรรษา ; ไทยใช้หมายถึง ปี.
	n. year ; rainy season ; three months of the rainy season ; Buddhist Lent.
พรหม	น. พระพรหม ; พระผู้สร้าง ; เทพชั้นสูง ; จิตตั้งมั่น.
	n. Brahma ; Creator ; (the) high class of gods.
พรหมกาย	น. กายอันประเสริฐ ; กายพรหม ; พระคุณนามของพระพุทธเจ้า อัครคัมภีร์สูตร 11/9 ; ไทยเรียกพระกาย.
	n. noble body ; epithet of the Lord Buddha.
พรหมจรรย์	น. การประพฤติอย่างพรหม ไม่เสพกาม ; การครองชีวิตนั้กบวช ; การไม่สมรส .
	n. holy life ; religious life ; observance of vows of holiness particularly of chastity.
พรหมจารีณี	ว. หญิงผู้ประพฤติพรหมจรรย์.
	a. woman who leads a chaste life ; chaste woman.
พรหมจารี	ว. ผู้ประพฤติตั้งพรหม เว้นจากการครองชีวิตครอบครัว ; ภาษาไทย คือความบริสุทธิ์ ของหญิง.
	a. leading a chaste life.
พรหมทัณฑ์	น. ลงโทษชั้นสูง ไม่ว่าจะกล่าวไม่ตักเตือน ไม่พูดด้วย ปล่อยให้ทำตามพอใจ ; คุรุโทษ
	n. highest penalty ; (a) punishment by stopping all conversation and communication with one.
พรหมยาน	น. ยานอันประเสริฐ ; ปฏิปทาอันประเสริฐ ; ยานไปสู่พรหม.
	n. highest vehicle ; way of the highest good ; path of goodness.
พรหมโลก	น. โลกของพรหม.
	n. Brahma world.
	มี 2 ได้แก่ รูปพรหมโลก คือ โลกของพรหม ที่มีรูป,อรูปพรหมโลก คือ โลกของพร ที่ไม่มีรูป ; ทางไปซึ่งความสูงสุดของความดี. It is divided into world of corporeal Brahma and world of formless Brahma.
พรหมวิหาร	น. ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม คือ ธรรมประจำใจของผู้ใหญ่ ; ที่อยู่ของจิต.

n. divine state of mind.

พระ

น. เรียกภิกษุในพระพุทธศาสนา ; ที่ใช้ด้วยความเคารพ; นักบวช ; พุทธรูป.

n. title given to a Buddhist respect ; of monkhood.

ว. ประเสริฐ ; เลิศ ; ยอด

a. noble ; precious ; best ; excellent.

พระคณาจารย์

น. ภิกษุได้รับพระราชทานแต่งตั้งโดยความเห็นชอบของคณะสังฆมนตรี ดำรงตำแหน่งพระคณาจารย์ มี 3 ทาง ทางเทศนา,ทางรจนา, แต่งหรือแปล , ทางคันถธุระ ศึกษการสอนพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 3 ชั้นด้วยกัน คือ พระคณาจารย์ตรี, พระคณาจารย์โท. พระคณาจารย์เอก

n. crowd 's teacher.

พระครู

น. สมณศักดิ์ชั้นต่ำกว่าพระราชาคณะหรือเจ้าคุณ ; ฐานันดรของพระ.

n. ecclesiastical teacher.

พระคุณเจ้า

ส. คำแทนชื่อภิกษุที่พูดด้วย เท่ากับ “ท่าน” คำนำหน้าภิกษุที่พูดถึง ; ทางราชการ คำนี้ เฉพาะสมเด็จพระราชาคณะ และสังฆมนตรี, ใช้ “ท่าน” สำหรับพระภิกษุ.

pron. “you” or “he” in speaking to or of monk ; in official use the term is equal to “Your or His Eminence”

พระคุณท่าน

ส. เท่ากับ ท่าน ใช้พูดกับพระภิกษุหรือพูดถึงพระภิกษุ ; ใช้เป็นคำนำหน้าชื่อพระภิกษุก็ได้ เช่น พระคุณท่าน ; ทางราชการใช้เฉพาะพระราชาคณะ หรือเจ้าคุณเท่านั้น ภิกษุที่มีสมณศักดิ์กว่าพระราชาคณะ ใช้ “ท่าน” ; บุญคุณของท่าน.

pron. “you” or “he” in speaking to or of a monk.

พระเครื่อง

น. รูปปั้นมักเล็กใช้เป็นเครื่องราง

n. amuletic Buddha image.

พระเจดีย์

น. สิ่งเป็นที่ตั้งแห่งความคิดถึง ; สิ่งเป็นที่ระลึกถึง ; สถูป.

n. monument ; pagoda ; stupa.

พระธรรม

น. คำสอนของพระพุทธเจ้า แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ปริยัติธรรม คือ พระธรรมภาคการเล่าเรียนศึกษา, ปฏิบัติธรรม คือ พระธรรมภาคปฏิบัติ, ปฏิเวธธรรม คือ พระธรรมภาคได้รับผล ; คำสั่งสอนของพระพุทธองค์

n. Law of the Buddha .

พระธรรมทร

น. ภิกษุผู้ทรงจำพระธรรม.

n. doctrine –maintainer.

น. ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้ฟ้องอธิกรณ์ในนามของสงฆ์ ทำหน้าที่ดูจรรยา.

n. Ecclesiastical Prosecutor.

พระบาท,พระพุทธบาท

น. พระบาทหรือเท้าของพระพุทธเจ้า ; รอยพระบาทของพระพุทธเจ้า ; เท้าใช้เป็นราชาศัพท์.

พระบูชา	n. Buddha's foot ; foot print of the Lord Buddha. น. พระพุทธรูปไว้กราบไหว้.
พระประธาน	n. altar Buddha-image. น. พระพุทธรูปที่ประดิษฐานเป็นประธานอยู่ ณ อุโบสถหรือวิหาร หรือสถานที่บูชาพุทธรูปที่อยู่ห้วนอนพระสงฆ์.
พระปรางค์	n. principal image of the Buddha in the shrine. น. สถูปที่มียอดสูงขึ้นไป มีรูปคล้ายต้นกระบองเพชร มีฝักเพกาแยกเป็นกิ่ง ๆ อยู่ชั้นบน ; บางที่เรียกว่า ปรางค์
พระผู้เป็นเจ้า	n. cactus – like stupa or tope. น. พุทธศาสนาไม่เชื่อมั่นในพระองค์ แต่ยอมรับเทวดา
พระผู้มีพระภาค	n. God. น. พระพุทธองค์
พระพุทธรเจ้า	n. Exalted one. น. ท่านผู้ตรัสรู้ ; ศาสดาของพุทธ.
พระพุทธรบาท	n. Lord Buddha. น. รอยเท้าพระพุทธรเจ้า.
พระพุทธรปฐิมา	n. Buddha's foot print. น. รูปจำลองแห่งพระพุทธรองค์ .
พระพุทธรศาสนา	n. image of the Buddha ; Buddha's image. น. ศาสนาของพระพุทธรองค์ ; คำสั่งสอนแห่งพระพุทธรเจ้า.
พระมหา	n. doctrine of the Buddha ; teaching of the Buddha. น. ใช้นำหน้าชื่อพระภิกษุผู้สอบความรู้ภาษาบาลี ได้ตั้งแต่ 3 ประโยค ถึง 9 ประโยค บางที่พูดสั้น ๆ ว่า มหา.
พระราชาคณะ	n. title prefixed to the name of a monk who passes : Pali examination from the Third Standard to the Nine one ; Phra Maha. น. สมณศักดิ์ชั้นสูงกว่า “พระครู” ต่ำกว่า “สมเด็จพระ” ; เป็นอย่างหนึ่งของสมณศักดิ์.
พระวินัย	n. ecclesiastical chief of a party ; title higher than “Phra Gru” and lower than “Somdech” น. พระพุทธบัญญัติ เป็นข้อพระบัญญัติของพระพุทธรเจ้า และอภิสงฆาจารย์ เป็นมารยาทอันดีงามสำหรับพระภิกษุ รวมกันเลย เรียกว่า วินัยหรือศีลก็ได้.
พระวินัยธร	n. disciplines and etiquette for monks laid down by the Lord Buddha. น. ภิกษุผู้ทรงจำพระวินัย. n. monk who is well – versed in the discipline ; the discipline – maintainer. น. ภิกษุผู้มีหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ เทียบกับผู้พิพากษา.

พระสงฆ์	<p>n. ecclesiastical judge.</p> <p>น. สาวกของพระพุทธเจ้า , ที่ได้บรรลุมรรคผล เรียกว่า อริยสงฆ์ , ที่ยังมีได้บรรลุเรียกกันว่า สมมติสงฆ์.</p>
พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์	<p>n. order ; order disciple.</p> <p>น. สงฆ์ที่ได้รับสมณศักดิ์แล้ว</p>
พระสตุป	<p>n. monk of high dignitary.</p> <p>น. ฎป</p> <p>n. stupa.</p> <p>น. เป็นการใช้มาจากคำว่า สตุป</p> <p>n. stupa.</p>
พระสูตร	<p>น. ส่วนที่สองของพระไตรปิฎก ; พระธรรมเทศนาหรือคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงกาล, สถานที่ , บุคคล , เหตุการณ์และหลักธรรม ; เป็นบุคคลาธิษฐาน มีบุคคลเป็นที่ตั้ง บางครั้งเป็นธัมมาธิษฐาน ธรรมะล้วน ๆ ; บางแห่งเรียก บาลีสูตร.</p> <p>n. second constituent of Tripitaka ; discourse; sutra.</p>
พระอภิธรรม	<p>น. พระธรรมอันยิ่ง ว่าด้วยธรรมะล้วน ๆ ไม่กล่าวถึงผู้นั้นผู้นี้ กล่าวเรื่องราวเกี่ยวกับกาล , สถานที่ , บุคคล และเหตุการณ์ เทียบด้วยวิชาเลข เป็นเรื่องของตัวเลขโดยตรง ไม่เกี่ยวกับคน สัตว์ ของที่สมมติ เกี่ยวกับตัวเลข พระอภิธรรม เป็นส่วนหนึ่งแห่งพระไตรปิฎก ; เป็นธรรมอันวิเศษ บางที่เรียกอภิธรรม ; ปิฎก.</p> <p>n. great dharma or the pure dharma or Buddhist metaphysics.</p>
พระอริยบุคคล	<p>น. ผู้ประเสริฐ ; ผู้ได้บรรลุมรรคผลตั้งแต่ชั้นโสดาบันขึ้นไป .</p> <p>n. Noble One ; one who attains the Noble state.</p>
พราหมณ์	<p>น. ผู้ชายในวรรณะพราหมณ์ ; ผู้เนื่องจากพราหมณ์.</p> <p>n. man of the Brahman caste.</p>
พราหมณี	<p>น. หญิงในวรรณะพราหมณ์ ; นางพราหมณ์.</p> <p>n. woman of the Brahman caste.</p>
พฤกษ์	<p>น. มาจากสันสกฤต วฤกษ ; ต้นไม้.</p> <p>n. tree.</p>
พลัง	<p>น. กำลัง .</p> <p>n. power ; energy ; strength.</p>
พลิวท์, พลีพัท	<p>น. มาจากบาลีเป็น พลิวท โคถึกหรือโคตัวผู้ ; โคกำลัง ; โคใช้งาน ดังเช่น ไถนาหาลากเกวียน; โคผู้.</p> <p>n. ox , especially yoked to the plough or used in ploughing or drawing the cart.</p>
พลี	<p>น. สละ หรือให้ อันเนื่องด้วยศาสนา ; การสังเวย ; ภาชี ; การบูชา.</p>

n. religious offering ; oblation ; revenue ; tax.

บริจาคน 5 อย่าง คือ สงเคราะห์ญาติ , ต้อนรับแขก, ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย, เสียภาษีแก่พระราชธา. ทำบุญอุทิศให้เทวดา.

n. fivefold offering ; offering to kinsfolk, guest , the departed , king and the gods.

ในข้อที่ 5 ดีความตามตัวอักษรแล้วยังอาจตีความว่า เสียสละ เพื่อส่งเสริมคุณความดีเป็นคุณธรรมที่ทำให้คนให้เป็นเทวดา การบริจาคนเพื่อส่งเสริมศีลธรรม ย่อมนับเนื่องเข้าในเทวดาพลีได้ เป็นการถอดความจากหลักคำสอน ; อ่านว่า พลี.

พหู

ว. มาก ; หลาย ; หลาก.

a. much ; many ; abundant ; plentiful.

พหูพจน์

น. กล่าวถึงนามจำนวนมาก เป็นชื่อทางไวยากรณ์อย่างหนึ่ง.

n. plural number (grammar).

พหูสูต,พหูสูต

ว. ผู้สดับมาก ; ผู้คงแก่เรียน ; คนมีความรู้มาก.

a. very learned ; having great knowledge ; man of great learning.

พัตตยค

น. พัต อันเป็นตำแหน่งของพระ.

n. rank fan.

พันธนาการ

น. เรือนจำ ; ที่คุมขัง.

n. prison.

พันธวะ

น. ญาติ ; เผ่าพันธุ์.

n. relative ; kinsman.

พันธะ,พันธนะ

น. เครื่องผูก ; ความยึดถือ ; ของจำ ; ข้อผูกพัน.

n. bond ; fetter ; attachment ; imprisonment.

พาล

น. คนโง่ ; คนไร้ปัญญา.

n. fool ; defective person.

พาทิระกะ

ว. นับถือศาสนาอื่น ๆ ; คนภายนอก.

a. of another faith ; outsider .

พาทิระ,พาเหียร

ว. ภายนอก ; ด้านนอก ; นอกคอก.

a. external ; outer .

adv. outside.

พาหุสัจจะ

น. เรียนรู้มาก.

n. profound learning.

พิธี

น. การจัดการหรือการแสดง.

n. ceremony.

พิธีกรรม

น. พิธี

พินทุ	n. ritual. น. หยด ; หยาด ; จุดเล็ก ๆ ; เป็นจุดใส่ไว้ได้ตัวอักษร.
พินทุกัปปะ	n. drop ; spot. น. ทำจุดเล็ก ๆ เป็นเครื่องหมายที่จีวรของภิกษุ เพื่อจำได้ไม่สับสนกัน มีข้อบังคับทางพระวินัยให้ทำ ; สมัยก่อนเขียนว่า พินทุกัปป. n. making a dot on some part of the yellow robe.
พุทฺธคุณ	น. พระคุณหรือคุณธรรมแห่งพระพุทธเจ้า ; พระคุณของพุทธองค์. n. virtues of the Buddha.
พุทฺธบริษัท	น. การประชุมของชาวพุทธ. n. Buddhist collectively.
พุทฺธบัญญัติ	น. บัญญัติของพระพุทธเจ้า ; ข้อกำหนดทางพระวินัยซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวางไว้ให้ศึกษาบท. n. regulation given by the Buddha ; disciplinary rules made by the Buddha.
พุทฺธพจนี	น. คำพูดของพุทธองค์ n. Buddha's sayings.
พุทฺธภาษิต	น. ภาษิต ถ้อยคำของพระพุทธองค์ n. (the) Buddha's words ; Buddhist sayings.
พุทฺธลักษณะ	น. ลักษณะแห่งพระพุทธเจ้า. n. characteristics of the Buddha.
พุทฺธวจนะ, พระพุทฺธวจนะ	น. ถ้อยคำของพระพุทธองค์ . n. words of the Lord Buddha. ; (the) Buddha's words.
พุทฺธวิสัย	น. วิสัย , ขอบเขต แห่งความสามารถ ของพระพุทธองค์. n. scope of a Buddha.
พุทฺธองค์	น. พระพุทธเจ้า. n. Lord Buddha.
พุทฺธานุภาพ	น. อานุภาพของพระพุทธองค์. n. majestic power of (the) Buddha.
พุทฺธรูปปาทะ	น. ความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า ; สมัยหรือเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงเกิดขึ้น. n. birth of the Buddha.
พุทฺโธวาท, พระพุทฺธโธวาท	น. คำสอนของพระพุทธองค์. n. doctrines or admonition of the Lord Buddha.
แพศย, แพศยา	น. จากบาลี เวสฺส , จากสันสกฤต ไวศฺย บุคคลในวาระที่ 3 มีอาชีพทางค้าขายหรือทำเกษตรกรรมก็ได้. n. man of third caste whose business was trade as well as agriculture ;

	tradesman .
โพชฌงค์	น. องค์แห่งปัญญาธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ ; พระปริตสวดให้คนป่วยหนักฟัง. n. factors of Enlightenment.
โพชฌงค์ 7	n. seven factors of Enlightenment.
โพธิ	น. ตรัสรู้ ; ความรู้อันยอดเยี่ยม ; บางทีเขียนว่า โพ. n. Enlightenment ; supreme knowledge.
โพธิญาณ	น. ตรัสรู้. n. Enlightenment.
โพธิปักขิยธรรม, โพธิ ปักขิยธรรม	น. ธรรมเป็นฝักฝ่ายหรือส่วนหนึ่งแห่งการตรัสรู้ บำเพ็ญธรรม ประเภทใดประเภทหนึ่งแล้ว ก็ตรัสรู้ได้ มีด้วยกัน 37 ประการ กล่าวคือ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 มรรค มี องค์ 8 ด้วยกัน. n. (the) doctrine belongs to Enlightenment ; (the) norm being part of Enlightenment , it is of 37 kinds under the 7 groups as follows : the four bases of mindfulness ; the fourfold right-effort ; the fourfold basis of success ; the five faculties ; the five powers ; the seven factors of enlightenment.
โพธิพฤกษ์	น. ต้นโพธิ ; โพ. n. Bodhi – tree ; Ficus Religiosa.
โพธิมณฑล	น. ดวงแห่งไม้โพธิ ; พื้นที่ใต้ต้นโพธิที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ; พื้นที่ปลูกต้นโพธิ n. ground under the Bodhi – tree , where the Buddha sat at the time of His Enlightenment.
ภ	
ภควา , ภควันต์	ว. ท่านผู้มีโชค ; a. fortunate . น. พระพุทธเจ้า ; บางทีเรียกภควัต. n. Buddha ; Exalted One ; Blessed One.
ภคะ	น. โชค ; โชตา. n. luck ; fortune.
ภคินี	น. พี่หรือน้องหญิง . n. sister.
ภติ	น. ค่าจ้าง ; ค่าแรง(งาน). n. wages .
ภทนต์, ภทนต์	ว. ผู้เจริญ ; ผู้ที่เคารพ; a. venerable ; reverend.

	<p>น. บุคคลผู้ควรเคารพ.</p> <p>n. venerable person.</p>
ภาพ	<p>น. การดำรงอยู่ ; การกลายเป็น.</p> <p>n. state of existence ; existence.</p>
ภาพ,ภาวะ	<p>น. ความเป็น ; สภาพของความเป็น ; มาจากบาลีว่า ภว.</p> <p>n. state of existence ; existence.</p>
ภาระ	<p>น. เลี้ยงดู .</p> <p>n. maintenance ; bearing.</p>
ภาระ	<p>ว. เต็ม ; เปี่ยม ; ได้รับการเลี้ยงดูแล้ว ; เต็มเปี่ยม.</p> <p>a. full of ; filled with ; maintained.</p>
ภรรยา	<p>น. ภรรยา ; เมีย ; คือผู้ที่สามีพึ่งเลี้ยงดู.</p> <p>n. wife.</p>
ภวตัณหา	<p>น. ความทะยานอยากในความเป็น ก่่าวคือ อยากเป็นโน่นเป็นนี่ ; ตัณหาเป็นไปในภพ.</p> <p>n. craving for existence.</p>
ภวังกะ	<p>น. องค์แห่งภพ หมายถึง สภาพหยุดนิ่ง เหมือนหลับสนิทแห่งจิต คือไม่ทำหน้าที่รับอารมณ์ใด ; จิตที่กำลังล้มตัว.</p> <p>n. passive state of mind.</p>
ภักขนะ,ภักษณะ	<p>น. การกิน ; กิน .</p> <p>n. eating.</p>
ภักขะ,ภักษะ	<p>น. อาหาร ; เหยื่อ ; อาหารของสัตว์หรือคน.</p> <p>n. food ; prey.</p> <p>ว. สิ่งที่ยากินได้ ; สิ่งที่ยากินได้ ; สิ่งที่ยากิน.</p> <p>a. eatable ; fit to be eaten.</p>
ภัจจะ	<p>ว. ผู้ที่เข่าพึ่งเลี้ยง ;</p> <p>a. nourished or brought up.</p> <p>น. คนใช้ ; คนที่อาศัย ; คนรับใช้.</p> <p>n. servant ; dependant ; depending upon.</p>
ภันท์, ภันฑะ	<p>น. ข้าวของ ; สินค้า ; เครื่องใช้ ; สิ่งของ.</p> <p>n. articles ; goods ; implement.</p>
ภันฑนะ	<p>น. ทะเลาะ ; วิวาท ; ทุ่มเถียง.</p> <p>n. quarrel ; quarrelling ; strife.</p>
ภันฑาคาริก	<p>น. ผู้เก็บสมบัติไว้.</p> <p>n. treasure.</p>

ภัต,ภัตตะ	น. อาหาร ; ข้าวปลาอาหาร. n. food ; meal.
ภัตตกิจ	น. กิจด้วยภัต; กินอาหาร. n. taking food.
ภัตตเวตนะ	น. ค่าจ้าง คือ อาหาร รับจ้างเพื่ออาหาร. n. service for food.
ภัตตศาลา	น. โรงฉันอาหาร ; โรงฉัน. n. (the) hall for meals ; refectory.
ภัตตสัมมทะ	น. ความเมาอาหาร. n. drowsiness (after a meal)
ภัตตัคคะ	น. โรงฉันอาหาร ; โรงฉัน. n. refectory.
ภัตตา, ภรรรดา	น. มาจากคำว่า ภัตตุ ในภาษาบาลี ; ภรตุถ ในสันสกฤต ภาษาพูดหรือร้องเพลง ใช้ เป็น ภัสตา สามี ; ผัว ; ผู้เลี้ยง; โบราณใช้ภัสตาษ. n. husband ; hubby.
ภัตติ,ภักดี	น. ความจงรัก ; ความคิด; การนอบนบ. n. devotion ; attachment .
ภัตตุเทศก์	ว. ภิกษุที่แสดงหรือผู้แจกภัตหรืออาหาร รวมทั้งจัดภิกษุไปสู่ที่นิมนต์. a. (a monk) who supervises the distribution of food ; superintendent of meals
ภัททะ, ภัทระ	ว. เจริญ ; ดี ; เป็นมงคล ; สูง ; โชคดี ; งาม. a. prosperous ; good ; auspicious ; high.
ภัณฑะ	ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ; ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ; คือ คำร้องเรียกของภิกษุผู้น้อยต่อภิกษุ ผู้ใหญ่ ; คำกราบทูลพระพุทธรองค์. (vocative case) Reverend Sir ; Venerable Sir.
ภัย,ภายะ	น. กลัว ; อันตราย ; ของที่น่ากลัว. n. fear ; danger. ว. น่ากลัว ; น่าสยอง และอันตราย. a. dreadful ; horrible ; fearful.
ภัยคะ	น. การสูญสิ้น. n. dissolution.
ภัสมะ	น. เถ้า ; มูลเถ้า ; ธุลี. n. ashes.
ภัสสระ	ว. สว่าง ; ส่องแสง ; สุกสะกาว ; รัศมี. a. bright ; shining ; resplendent.

ภัสสะ	น. พุดคุย ; พุดที่ไม่มีประโยชน์. n. useless talk ; windbag.
ภัสสารมตา	น. ความยินดีหรือความดีในการพูดสรรเสริญ โดยที่ไม่มีประโยชน์ใดๆ . n. attachment to useless talk.
ภา	น. แสงสว่าง ; ความสง่างาม ; รัศมี. n. light ; splendour.
ภากร	ว. ผู้ทำแสงสว่าง กล่าวคือ ดวงอาทิตย์ a. light – making. น. ดวงอาทิตย์. n. sun.
ภากุฎิกะ	ว. ผู้สยิวหน้า ; ผู้ขมวดคิ้ว ; ผู้ไม่อ่อนโยนในการรับแขก ; ผู้ที่หน้าอกบุญญไม่รับ. a. knitting the brows ; frowning. คำสรรเสริญพระพุทธเจ้าว่า ทรงไม่สยิวพระพักตร์ในการต้อนรับ และทรงต้อนรับ อย่างดี.
ภาค	น. ส่วน ; คราว. n. portion ; share ; faction.
ภาคิเนยยะ,ภาคิไนย	น. ลูกชายของพี่หรือน้องหญิง ; หลานชายก็ได้. n. sister's son ; nephew.
ภาคิเนยยา	น. ลูกหญิงของพี่หรือน้องหญิง ; หลานหญิงก็ได้. n. sister's daughter ; niece.
ภาชนะ	น. เครื่องใส่ ; เครื่องใช้ใส่ของ ; ชาม ; บาตร. n. vessel ; container ; bowl.
ภาณกะ	ว. ผู้สวดพระคัมภีร์ ; ผู้บอก. a. reciter ; reciter of the Scripture.
ภาณวาร	น.วาระแห่งการสวด ; ส่วนหนึ่งหรือตอนหนึ่งแห่งพระคัมภีร์มีประมาณ 800 อักษร ด้วยกัน. n. period of recitation ; section of the scripture , containing 800 letters.
ภาตฺร,ภราตฺร	น. มาจากบาลี ภาตฺ, สันสกฤต ภฺราตฺฤ ; พี่หรือน้องชายหลายคน. n. brothers.
ภาดา,ภราดา	น. มาจากบาลี ภาตฺ, สันสกฤต ภฺราตฺฤ ; พี่หรือน้องชาย ; ภรรดา. n. brother ; brethen .
ภาทิกะ,ภาทู	น พี่หรือน้องชาย , n. brother.
ภานู	น. แสงสว่าง ; ดวงอาทิตย์ ; บางที่เขียนว่า ภานุ.

ภาณุมา	n. light ; sun. ว. อันส่องสว่าง ได้แก่ ดวงอาทิตย์ . a. luminous. น. ดวงอาทิตย์ .
ภาระ	n. sun. น. น้ำหนัก ; ของที่บรรทุก ; หน้าที่กิจการ ; ธุระที่หนัก. n. weight ; burden ; task ; affair.
ภาริยะ	ว. หนัก ; รุนแรง ; หนักหนา. a. grave ; serious.
ภาวนา	น. เจริญ เช่น เจริญสมาธิ ทำให้เพิ่ม; การทำให้เกิดมี ; ท่องบ่นมนต์. n. development.
ภาวรูป	น. รูปที่เป็นเครื่องเพศ. n. material qualities of sex.
ภาวะ	น. สภาพ ; ความเป็นไป ; สถานะ. n. nature ; becoming.
ภาเวตัพพธรรม	น. สิ่งที่เกิดกลายเป็น n. that which is to be development.
ภาษา	น. คำพูด ; ถ้อยคำที่ใช้พูดกัน ; ถ้อยคำใช้พูด. n. language ; dialect.
ภาษิต	น. คำกล่าว ; คำอันเป็นคติ. n. words ; proverb. ว. กล่าวไว้แล้ว . a. stated.
ภิกขา,ภิกษา	น. อาหาร ; อาหารที่ขอให้ ; อาหารที่ให้. n. food ; alms ; begged food.
ภิกขาจาร	น. เดินไปเพื่อรับอาหารที่ขอให้ ; ไทยนิยมใช้กริยาแปลว่า ขอทาน. n. going about for alms.
ภิกขุ,ภิกษุ	น. พระในพุทธศาสนา ; ชายผู้ขอ. n. Buddhist monk.
ภิกขุณี วิภังค์	น. ส่วนหนึ่งแห่งวินัยปิฎก ว่าด้วยศีลของภิกษุณี. n. name of a section of Vinaya
ภิกขุณี,ภิกษุณี	Pitaka dealing with precepts of the Buddhist nuns. น. สตรีที่บวชเป็นพระในพุทธศาสนา ; หญิงผู้ขอ. n. Buddhist nun.

ภิกขุภาวะ	น. ความเป็นภิกษุ ; สมณเพศ ; ความเป็นผู้ที่บวช. n. monkhood.
ภิงสนะ,ภิงสนกะ	ว. น่ากลัว ; น่าหวาดเสียว ; ตูน่ากลัว. a. dreadful ; awe-inspiring.
ภิชชนธรรม	ว. แตกทำลายเป็นธรรมดาทั่วไป. a. brittle.
ภิตติ	น. ฝา ; ฝาผนัง ; ฝาเรือน. n. wall.
ภิสะ	น. เงามบัว ; เงาม. n. root of lotus plant.
ภิสักกะ	น. หมอ ; แพทย์ บางทีเขียนว่า ภิสัก. n. physician.
ภิสิ	น. ฟูก n. cushion ; pad.
ภีรุ, ภีรูกะ	ว. กลัว ; ขลาด ; สตรี. a. timid ; coward.
ภุขงคฺ , ภุขังคะ	น. งู ; นาค ; ผู้ไปคดเคี้ยว ; ผู้ไปด้วยการขดงอ; ขนด. n. snake ; going crooked.
ภุขิสสละ	น. คนที่เป็นอิสระ ; คนเป็นไท; คนมิได้เป็นทาส. n. free man ; one who is free from slavery.
ภุมมะ	น. สัตตมีวิภัติ ; อธิกรณการก. n. locative case. น. พื้นดิน. n. earth ; ground. ว. ที่เนื่องด้วยพื้นดิน ; แห่งพื้นดินก็ได้. a. earth ; belonging to the earth.
ภูต,ภูตะ	น. สัตว์ ; สัตว์ที่มีชีวิต ; เทวดา. n. beings ; living beings. น. อมนุษย์ ; ผี . n. ghosts. น. ธาตุ . n. element. ดังเช่น ภูตัตตรยะในหมวด 3 แห่งธาตุ เว้นแต่ธาตุน้ำ. ว. มีแล้ว ; เป็นแล้ว ; ซึ่งเกิดแล้ว.

ภุตคาม	<p>a. existed ; having been so and so.</p> <p>น. สิ่งซึ่งอกงามเติบโตได้ คือ ต้นไม้ ; พืช; หญ้า ; ผักหญ้า ; หญ้าที่งอกงาม.</p> <p>n. vegetation , as trees ; plants ; grass.</p>
ภุตปุพพะ	<p>ว. เคยมีมา หรือเป็นมาแล้ว.</p> <p>a. having formerly been so and so.</p>
ภุตรูป 4	<p>น. รูปเดิม.</p> <p>n. great essentials.</p>
ภุมิ	<p>น. พื้นดิน ; แผ่นดิน ; ชั้น ; ขอบเขต; พื้นเพ.</p> <p>n. ground ; earth ; stage ; plane.</p>
ภูริ	<p>น. แผ่นดิน .</p> <p>n. earth ; kingdom ; land.</p> <p>น. ปัญญา .</p> <p>n. wisdom.</p>
ภูริปัญญา	<p>น. ปัญญาอันกว้างขวางใหญ่โต.</p> <p>n. extensive wisdom.</p>
เภท,เภทะ	<p>น. ความแตก ; ความแยกกัน ; ความแตกร้าง; ส่วน.</p> <p>n. breaking ; disunion ; dissension.</p>
เภทระ	<p>ว. น่ากลัว ; น่าตกใจ.</p> <p>a. frightful.</p>
ภริ,ภรี	<p>น. กลอง ; บางที่ใช้ โขนหรือ โกรินน์.</p> <p>n. drum.</p>
เภสัช, เภสัชชะ	<p>น. ยา ; ยาแก้โรค.</p> <p>n. medicine.</p>
ภโคะ	<p>น. สมบัติ ; ทรัพย์สิน ; ใช้อย ;</p> <p>n. possession ; enjoyment.</p>
ภโชกะ	<p>ว. ผู้เสวย ; ผู้บริโภคะ ; ผู้ครอบครอง.</p> <p>a. one who draws the benefit of something ; holder.</p> <p>คามภโชกะ คือ ผู้กินหมู่บ้าน หมายถึง เก็บส่วยหมู่บ้าน กินบ้านกินเมืองตรงกับ ความหมายนี้ คำคามภชก คือ กำนัน ;</p> <p>land-holder ; village-headman.</p>
ภโชชะ,ภโชนียะ	<p>น. ของกิน ; ข้าวที่จะกิน.</p> <p>n. edible thing.</p> <p>ว. ที่กินได้</p> <p>a. fit to be eaten ; edible.</p>

โภชนะ	น. อาหาร n. food ; meal.
โภชนามัตตัญญูตา	น. กินผลปานกลาง n. eating moderately.
ม	
มกสะ	น. ยุง . n. mosquito.
มกุฎ,มงกุฎ	น. ยอด ; เครื่องสวมพระเศียรของพระมหากษัตริย์. n. crest ; crown.
มฆา	ว. กลุ่มดาวฤกษ์ ทำให้เดือนที่มีพระจันทร์เต็มดวงโคจรผ่านกลุ่มดาว มีดังนี้ ชื่อมาฆะ. a. name of a constellation under which the full moon passes in magha month.
มงคล	ว. นำมาซึ่งความสุขความเจริญ ; เนื่องด้วยงานมงคล ; เป็นนิมิตดี. a. auspicious ; festive.
มณฑป	น. อ่ากว่า มณฑป มาจากบาลี มณฑป พลัปปลา ; ประรำ มักมีรูปเป็น 4 เหลี่ยม เรือยอดมีรูป 4 เหลี่ยม. n. pavilion .
มณฑล	น. วงกลม ; เวทีกลม ; วงรอบ. n. circle ; circus ring ; round platform.
มณี	น. แก้วมณี ; เพชรพลอย. n. gem ; jewel.
มณีโชติรส	น. แก้วสารพัดนึก ; สำหรับการขอให้เป็นไป. n. jewel which can confer every wish.
มตกภัต	น. อาหารทำบุญอุทิศให้ผู้ตายแล้ว. n. food offered for the dead.
มตะ	น. ความเห็น . n. opinion ; view.
มติ	น. ความเห็น ; ความคิด ; ปัญญา ; ความตั้งใจ. n. opinion ; wisdom ; determination.
มทะ	น. หยิ่งทะนง; ความเกินเลยทางเพศ. n. pride ; sexual excess.
มธุ	น. น้ำผึ้ง ; น้ำหวาน.

	n. honey ; syrup.
	ว. หวาน ; อร่อย ; น่าพอใจ ; ดี; รสดี.
	a. sweet ; nice.
มธุรส	น. รสหวาน ; รสอร่อย ; ความไพเราะ.
	n. sweet taste ; good taste.
มธุระ	ว. หวาน ; อร่อย ; น่าพอใจ; ดี.
	a. sweet ; pleasant .
มนต์,มนตร์	น. คำอันศักดิ์สิทธิ์ ; คาถา ; คำแนะนำ ; คำปรึกษา; คำสำหรับสวด.
	n. sacred words; incantation.
มนเทียร	น. มาจากบาลี มนุทฺธิร, จากสันสกฤต มนฺธิร, ไทยใช้เป็น มณเฑียร ; บ้านที่อยู่ ; ที่อยู่อาศัย ; ที่ประทับของพระราชา หรือพระมหากษัตริย์.
	n. dwelling house ; abode ; dwelling in general ; king's palace.
มนสิการ	น. ทำไว้ในใจ ; ความใส่ใจ; พิจารณา ; กำหนดในใจ.
	n. keeping in mind ; pondering.
মনะ,มโน	น. ใจ ; มนัส.
	n. mind ; heart.
มนาปะ	ว. เป็นที่พอใจ ; น่าชอบใจ; น่าเป็นที่ชื่นชอบ.
	a. pleasant ; pleasing ; delightful.
มनुญฺญ์	ว. เป็นที่พอใจ ; เป็นที่ยินดี ; ชอบใจ.
	a. delightful ; pleasant.
มนุษย์	น. มาจากบาลี มนุสฺส , สันสกฤต มนุษฺย คน ; ผู้ชาย ; ผู้คน.
	n. man ; human being ; male.
มนุษยธรรม	น. ความดีงาม หรือคุณธรรมของคน.
	n. humanity.
มนุษย์โลก	น. โลกมนุษย์.
	n. humam world.
มโนทวาร	น. ประตู คือ ใจ ; ประตูใจ.
	n. mind – door.
มโนทวารวิถี	น. วิถีแห่งความรู้อารมณ์ทางมโนทวาร ได้แก่ ทางประตู คือ ใจ หรือมโนทวาร.
	n. course of cognition through the mind – door.
มโนทวารวชิชฺชนจิต	น. จิตที่ระลึกตามมโนทวาร ; ทางประตู คือ ใจ.
	n. thought turning to the impressions at the mind - door.
มโนธาตุ	น. ธาตุ คือ ใจ หรือจิต.
	n. mind – element ; element of apprehension.

มโนพิจารณา	น. ความเที่ยวไปแห่งใจ ; ใจท่องเที่ยว. n. roaming of the mind.
มโนมยะ	ว. สำเร็จด้วยใจ ; สร้างขึ้นด้วยใจ ; ใจทำขึ้น a. formed by the power of the mind.
มโนมยิทธิ	น. ฤทธิ์ทางใจ นิรมิตกายอื่นได้จากกายนี้ ; ฤทธิ์ที่แปลงตัวได้. n. power to make any body whatever out of this one.
มโนรถ	น. รถหรือพาหนะของใจ ; ความปรารถนา ; ความต้องการ; ความใฝ่ฝัน. n. wish ; desire.
มโนรม	ว. เป็นที่รื่นรมย์แห่งใจ ; เป็นที่ยินดี ; น่าพอใจ ; น่ารัก ; เป็นที่ชอบใจ. a. attractive ; pleasing ; agreeable ; lovely.
มโนวิญญาน	น. ความรู้แจ้งอารมณ์ทางใจ เป็นอาการที่รู้ หรืออารมณ์ภายในใจ. n. consciousness through mind ; mind –consciousness.
มโนวิญญานธาตุ	น. ความสำนึกทางใจ. n. mind – consciousness.
มโนสีลา,มโนศิลา	น. ปรอทแดงหรือสารหนูแดง ; ผงศิลาสีแดง ; หินลายสีแดง. n. red arsenic ; red stone – powder.
มโนสุจริต	น. ใจสะอาด. n. good mentality.
มโนหระ	ว. นำมาซึ่งใจ ; น่ายินดี; น่ารัก ; น่าสนใจ ; งาม. a. pleasing ; attractive ; fascinating ; beautiful.
มมังการ	น. ถือหรือยึด ว่าเป็นของเรา คือ ของตัวเรา ; การถือว่าเป็น ของ ๆ เรา. n. selfish attachment.
มมังการ	น. ความเห็นแก่ตัว . n. selfish management.
มยุระ, มยุร	น. นกยูง . n. peacock.
มรณภาพ	น. ความตาย , ใช้แก่พระสงฆ์เท่านั้น เช่น พระภิกษุ ก. ถึงมรณภาพหรือถือซึ่งมรณภาพ. n. death used for monk only.
มรณะ	น. ความตาย ; การตาย ; ตาย. n. death.
มรณัสสติ	น. สติระลึกถึงความตาย หรือการตาย. n. contemplation of death ; meditation on death.
มรรค,มัตถะ	น. ทาง ; หนทาง ; ช่อง.

	n. path ; road ; way. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์. n. (the) way leading to the cessation of suffering.
มรรคนายก	น. หัวหน้าฝ่ายที่ไม่ใช่พระในการชุมนุม. n. lay leader.
มรีจิ	น. พยับแดด ; ภาพลวงตา; แสงสว่าง ; แสงแดด. n. mirage ; light.
มลละ	น. มลทิน ; สนิม ; เหงื่อไคล. n. dirt ; impurity. ; stain ; rust.
มหัคคตะ	น. เป็นใหญ่ ; บรรลุนาม. n. become great ; attaining jhana or a trance.
มหัคฆะ	ว. มีค่ามาก ; ราคาสูง. a. very costly ; precious.
มหัพพะละ	ว. มีผลมาก ; มีผลอย่างยิ่ง. a. rich in result ; efficient ; effective.
มหัพพะละ	ว. มีกำลังมาก ; กำลังแรง. a. great power or strong force.
มหัพพะยะ	ว. มหาภัย ; ภัยใหญ่ ; น่ากลัวอันยิ่งใหญ่ ; น่ากลัวยิ่ง. a. great fear ; great terror ; awful fear.
มหา	น. ตำแหน่งผู้ได้เปรียญ. n. title of a person who has won a parian .
มหากุณา	น. กรุณาอันใหญ่. n. great compassion.
มหาการุณิกะ	ว. ผู้มีความกรุณาอย่างยิ่งใหญ่ ; พระคุณนามของพระพุทธเจ้า ; คุณนามของพุทธองค์. a. great – compassionate ; epithet of the Lord Buddha.
มหานุภาพ	น. อานุภาพใหญ่ ; อานุภาพยิ่ง ; ความยิ่งใหญ่. n. great majesty .
มหาบังสุกุล	น. ผ้าที่ทอดหรือวางไว้ที่หีบศพ นิมนต์พระสงฆ์มาชักไปก่อนถูกเผา. n. robe for the monk laid at the coffin in dedication to the deceased before cremation. เฉพาะผ้าที่ทอดก่อนเผาศพ เรียกกันว่า มหาบังสุกุล กล่าวคือ ไม่ใช่บังสุกุล ธรรมดา เป็นผ้าที่ชวนให้เกิดความสลดสังเวชแท้จริง ทั้งนี้เพราะเกี่ยวกับศพในวาระ สุดท้าย
มหาบุรุษ	น. มาจากบาลี มหาปริส มาจากสันสกฤต มหาบุรุษ บุรุษใหญ่ ; บุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ;

	บุคคลผู้ยิ่งใหญ่; คนที่ยิ่งใหญ่.
	n. great man.
มหาบเทศ	น. มาจากบาลี มหา อปเทศ สันสกฤต มหา อปเทศ เหตุผลใหญ่ ; ข้ออ้างใหญ่ ; กล่าวถึงเหตุผลที่สำคัญ ; หลักเหตุผลที่สำคัญ .
	n. great references ; great statement ; great adducing.
มหาภิเนษกรมณ	น. มาจากบาลี มหาภิเนษกรมณ ; จากสันสกฤต มหาภิเนษกรมณ เสด็จออกอันยิ่งใหญ่ ; เสด็จออกเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่ ; เสด็จออกผนวช ; การเสด็จออกผนวชของพุทธองค์.
	n. great renunciation ; retirement ; from the household life.
มหาภูตรูป	น. รูปใหญ่ ; ธาตุทั้ง 4 ; มีดินน้ำลมไฟ.
	n. great form ; form of the four great elements.
ม้ามัจจะ,ม้ามัตตะ	น. มหาอำมาตย์ ; อำมาตย์ผู้ยิ่งใหญ่.
	n. high officer.
มหาราช	น. พระราชาผู้ยิ่งใหญ่ ; ราชาผู้ยิ่งใหญ่.
	n. great king.
มหาวัคค์,มหาวรรค	น. พรรคใหญ่ ; ส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวินัยคัมภีร์
	n. great chapter ; name of one of five sections of the Vinaya Pitaka.
มหาวิภังค์	น. ข้อจำแนกใหญ่ ; ส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง ใน 5 ส่วนของพระวินัยปิฎก.
	n. great division ; name of one of five sections of Vinaya Pitaka.
มหาสัตต์,มหาสัตว์	น. สัตว์ผู้ยิ่งใหญ่ ; มหาบุรุษ ; บุรุษที่ยิ่งใหญ่. สัตต์ หรือสัตว์ ในภาษาบาลีและสันสกฤต หมายถึง ผู้มีชีวิต ทั้งสัตว์, มนุษย์ และเทพเจ้า.
	n. great being.
มหาสาร,มหาศาล	ว. ผู้มีทรัพย์มาก ; คนร่ำรวย.
	a. having immense wealth ; rich ; wealthy.
มหิจฉตา	น. ปรรณนามาก ; โลกมาก ; มั๊กมาก.
	n. greediness ; lust.
มหิสะ , มหีสะ , มหิงสะ	น. กระบือ ; ควาย.
	n. buffalo.
มั๊กฎะ	น. ลิง ; วานร.
	n. monkey.
มั๊กชะ	น. ลดหล่นคุณค่า ; ทำความดีของผู้อื่นให้ด้อย ; ส่วนหนึ่งของกิเลส .
	n. depreciation of other's worth.
มั๊กชิกา	น. แมลงวัน.
	n. fly.
มัคคญาณ	น. รู้ทาง หรือ รู้มรรค.

มัคควิทู	n. knowledge of the path. ว. บุคคลผู้รู้หนทาง ; ผู้รู้ทาง. a. one who knows the path.
มัคคามัคคญาณทัสสนวิ สุทธิ	น. หมดจดแห่งการเห็นด้วยญาณว่า เป็นทางและมีใช่ทาง. n. purity of knowledge of right or wrong path.
มัจจะ	ว. ผู้ที่ต้องตาย ได้แก่ มนุษย์และสัตว์ทั่ว ๆ ไป. a. mortal.
มัจจุ	น. ความตาย ; ตาย. n. death.
มัจจุเรยยะ	น. ขอบเขตแห่งความตาย. n. sphere of death.
มัจจุปาสะ	น. บ่วงแห่งความตาย. n. snare of death.
มัจจุราช	น. ราชาแห่งความตายหรือพระยม ; พญามัจจุราช. n. king of death.
มัจฉมังสะ	น. ปลาและเนื้อ . n. fish and flesh or meat.
มัจฉริยะ	น. ความตระหนี่ ; ความเห็นแก่ได้. n. avarice ; selfishness.
มัจฉรี	ว. คนตระหนี่. a. miser.
มัจฉะ, มัจฉา	น. มาจากบาลี มจฺฉ ปลา; เหล่าปลา. n. fish.
มัจฉะระ	น. ความตระหนี่. n. avarice ; niggardliness.
มัจฉปะ, มัจฉปายี	ว. ผู้ดื่มน้ำเมา ; ขี้เมา ; คนดื่มน้ำเมา. a. one who drinks strong drink ; drunkard.
มัจฉปานะ	น. ดื่มน้ำเมา ; น้ำดื่มที่ทำให้เมา. n. drinking of liquors ; intoxicating drink.
มัจฉะ	น. น้ำเมา ; ของมีนเมา; สุราเมรัย. n. intoxicant.
มัจฉิมนิกาย	น. หมวดแห่งพระสูตรขนาดกลาง. n. group of medium discourses.
มัจฉิมปริสสะ, มัจฉิมบุรุษ.	น. คนขนาดกลาง .

มัชฌิมยาม	n. man of moderate height . ไวยากรณ์หมายถึงบุรุษที่ 2 ผู้ที่พูดด้วย. second person in grammar. น. ยางกลาง ตั้งแต่ 10 โมงไปถึงตี 2.
มัชฌิมปาฎิปปทา	n. middle watch. น. ทางสายกลาง ; สายกลาง. n. middle way.
มััญจกะ	น. เตียงเล็ก . n. small bed ; cot.
มััญจปิฐะ	น. เตียงและตั้ง . n. beds and chairs.
มััญจะ	น. เตียง ; เตียงนอน. n. bed.
มััญชุ	ว. ไพเราะ ; น่าพอใจ ; น่ารัก ; สวย. a. charming ; lovely.
มััญชุกาณกะ	ว. ผู้กล่าวไพเราะ ; ผู้พูดเพราะ ; ผู้พูดดี. a. speaking sweetly ; sweet-voiced. ในโบราณใช้ ผู้ว่าขานด้วยเสียงอันไพเราะ.
มััญชุสสระ	ว. ผู้มีเสียงไพเราะ ; ผู้พูดเพราะ ; ผู้พูดดี. a. sweet-voiced ; speaking sweetly.
มััญชุสา	น. ตู้ ; หีบ. n. casket ; box.
มัณฑนะ	น. ประดับ ; ตกแต่ง ; อารมณ์. n. decoration.
มัตตัญญุตตา	น. เป็นผู้รู้ประมาณ . n. moderation.
มัตตัญญู	ว. ผู้รู้ประมาณ ; ผู้รู้ความพอดี ; ผู้รู้ในสิ่งที่รู้พอประมาณ. a. moderate.
มันทนา	น. ปรีक्षा ; การปรึกษ ; ความตรึกตรอง ; การปรึกษาหารือ. n. counsel ; deliberation.
มัสสุ	น. หนวด , ศัพท์เจ้าใช้ พระมัสสุ. n. beard.
มัสสุกรรม	น. แต่งหนวด . n. beard- dressing.
มาคสิระ	ว. เดือนที่พระจันทร์เต็มดวงโคจรผ่านกลุ่มดาว มิคสิรา ; เดือนอ้าย ก็เรียก

	a. name of a month in which the full moon passes under the constellation of magastra ; first month of Thai lunar calendar.
มาคารี	น. ภาษามคธ ; มคธ. n. language of Magadha.
มาฆบูชา	(Maghapuja) น. บูชาในวันเพ็ญแห่งเดือนมาฆะ โดยเทียบกับวันเพ็ญกลางเดือน 3 ในปีปรกติมาส หรือปีที่มี 12 เดือน ในปีที่มีอธิกมาส เลื่อนไปเดือน 4, ระลึกถึงการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ของพระพุทธเจ้า แก่พระอรหันต์ 1,250 องค์ โดยทำในปีแรกที่ตรัสรู้ และทรงปลงอายุสังขารในปีสุดท้ายแห่งพระชนมชีพว่า อีก 3 เดือน จะปรินิพพานแล้ว. n. worship in the full moon – day of Magha month.
มาฆะ	ว. ชื่อเดือน , ตรงกับเดือน 3 ของไทย ; เป็นที่มีเดือนมาฆะบูชา. a. name of a month ; January – February ; Third month of Thai lunar calendar.
มาณพ	น. คนหนุ่ม ; ชายหนุ่ม ; หนุ่ม. n. young man.
มาตาปิตุบัญญัติ	น. บำรุงเลี้ยงมารดาบิดา ; รั้งใช้มารดาบิดา. n. looking after parents ; support of parents.
มาตีกา	น. สวดงานศพ. n. funeral chanting.
มาตุคาม	น. สตรี ; เพศหญิง. n. woman.
มาตุฆาต	น. ฆ่ามารดา ; การฆ่าแม่. n. matricide.
มาตุฆาตกร์	ว. ผู้ที่ฆ่ามารดา ; ผู้ที่ฆ่ามารดา. a. one who commits matricide.
มาตุจฉา	น. ป้า ; นำหญิง กล่าวคือ พี่หญิงหรือน้องหญิงของแม่. n. mother's sister.
มาตุบัญญัติ	น. รั้งใช้มารดา ; บำรุงมารดา ; เลี้ยงดูแม่. n. looking after one's mother ; support of the mother.
มาตุละ	น. ลุง ; นำ ทางด้านมารดา. n. maternal uncle.
มาตุลานี	น. ป้า ; นำ ภริยาของนำหรือลุงก็ได้. n. maternal uncle's wife.
มานพ	น. คน ; มนุษย์ ; ชายหนุ่ม ; หนุ่ม.

มานะ	n. man ; human being ; young man. น. ความถือตัว ; ตั้งใจจริง.
มานัต	n. pride. น. ลงโทษตนเอง.
มานัส	n. penance น. ใจ ; ความคิดหรือที่มีในใจ ; เกี่ยวกับใจ. n. mind ; intention.
มายา	น. ปลอม ; ลวง ; กลมายา ; มารยา. n. fraud ; deceit ; magic ; jugglery. น. ความรู้พิเศษ ; มารยาท. n. special knowledge ; etiquette.
มายาการ	ว. นักเล่นกล; คนเล่นกล. a. juggler ; magician.
มายาวี	ว. นักเล่นกล ; คนมีมายา; คนหลอกลวง ; คนลวง. a. magician ; deceitful ; hypocritical.
มาร	น. ผู้ฆ่า ทำลายคุณความดี ; ผู้ทำให้หลง ; อุปสรรคขัดข้อง ; ผู้กัดกินบุญกุศล. n. evil one ; killer of virtues ; tempter.
มารเขยยะ	น. เขตแดนแห่งมาร. n. realm of mara.
มารพันธะ	น. เครื่องผูกแห่งมาร. n. fetter of death.
มารเสนา	น. กองทัพแห่งมาร . n. army of mara. ถ้ามารเป็นกิเลส เสนามารคือกิเลสประเภทปลีกย่อย ; หากมารได้แก่ความ ตาย เสนามารคือความแก่, ความเจ็บ.
มารุต, มารุตะ	น. ลม ; เกี่ยวกับลม. n. wind.
มาลา	น. พวงมาลัย ; พวงหรีด ; ดอกไม้เป็นพวง. n. garland ; wreath ; flowers.
มาลาการ	น. ช่างทำดอกไม้ ; คนที่ปลูกไม้ดอก. n. garland –maker ; florist.
มาลิกะ, มาลี	ว. ผู้มีพวงมาลัย ; คนมีดอกไม้. a. having garland of flowers.
มาลินี	ว. สตรีผู้สวมพวงมาลัยหรือตัดดอกไม้ ; ผู้แต่งพวงดอกไม้.

	a. woman who wears a garland or flowers.
มาสก	น. เงินเหรียญขนาดเล็ก ; 5 มาสก คือ 1 บาท . n. small coin ; five masakas make one pada.
มาสะ	น. เดือน n. month. น. เงินเหรียญขนาดเล็กในครั้งโบราณ ; n. small coin. น. ถั่วราชมาส. n. kind of bean.
มิกทายะ	น. ป่าเนื้อ ; ป่าเป็นที่ให้อภัยแก่เนื้อ ; ป่าอภัยทาน. n. deer – park.
มิกคุกทกะ	น. พรานเนื้อ ; พรานล่าเนื้อ ; คนล่าสัตว์. n. deer – hunter.
มิกสิระ	ว. กลุ่มดาวฤกษ์ อันมีพระจันทร์เต็มดวง โคจรผ่านในเดือน มาคสิระ ; เดือนอ้าย . a. mane of a constellation under which the full moon passes is magasin month.
มิจฉัตตะ	น. ความผิด ; ความไม่ถูก ; ความไม่ถูกต้อง. n. falsehood.
มิจฉาชีพ	น. อาชีพที่ผิด ; บางที่เขียนว่า มฤจฉาชีพ. n. wrong means of livelihood.
มิจฉาทิฎฐิ	น. ความเห็นผิดจากคลองธรรม ; ความเห็นผิด. n. wrong view.
มิถุชะ	น. เนื้อใน ; เยื่อใน ; แก่นกลาง ; แท่น. n. kernel ; pith.
มิตรปฏิรูป	น. คนเทียมมิตร ; มิตรเทียม ; มิตรปลอม ; เพื่อนกิน. n. false friend.
มิทชะ	น. ความง่วงงุน ; ความเฉื่อยชา. n. drowsiness.
มิทธี	ว. ผู้มักหลับ. a. torpid ; drowsy.
มิลักชะ	น. คนป่าเถื่อน ; คนไม่รู้อะไร ; คนไม่รู้สึสา. n. barbarian.
มิสสะ,มิสสะกะ	ว. เจือปน ; ผสม ; ผสมผสาน. a. mixed ; combined.

มิพหุสุข	น. ความสุขที่เหมือนอุจจาระ ; ความสุข โสโครก; ความสุขในทางโลก. n. dirty happiness ; worldly happiness.
มิพหะ,มิพหะ	น. อุจจาระ ; ขี้ . n. excrement ; dung.
มีณะ	น. ปลา ; รูปปลา . n. fish.
มุขบาฐ	น. คำพูด ; วาจา. adj. Oral
มุขปฎุณณะ	น. ผ้าเช็ดหน้า ; ผ้าเช็ดปาก ; ผ้าเช็ด. n. towel for wiping the face ; handkerchief ; napkin.
มุขรตา	น. ความเป็นผู้ที่พูดมาก. n. talkativeness.
มุขระ	ว. ผู้พูดมาก ; ผู้ปากเปราะ ; คนปากจืด. a. garrulous ; talkative.
มุคคะ	น. ฆ้อน ; ไม้พลอง ; ตะลุมพุก ; ไม้ถือ. n. hammer ; club ; mallet.
มุคคะ	น. ถั่วเขียว . n. green peas.
มุตะ	ว. ทราบแล้ว อยาตนะรับทราบด้วย จมูก หรือลิ้น หรือกาย หรือใจ ; เป็นคำรวมแทนการรู้ด้วย จมูก ลิ้น กาย ใจ เช่นได้ยินแล้ว , ทราบแล้ว, ทราบแล้วใช้แทนรู้ด้วย อยาตนะอีก 4 อย่าง ที่คงเหลือ ; รู้แล้ว . a. known through nose , tongue , body and mind.
มุทิตา	น. ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี. ตรงข้ามกับความริษยา บางทีพูดว่า มุทิตาจิต n. sympathetic joy. น. อ่อนสลาย . n. pliancy.
มุทิตาจิต	น. แสดงความยินดี. n. congratulation.
มุณี	น. ปราชญ์ ; คนศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธเจ้าใช้คำสันสกฤตและบาลีว่า ศยามมุณี. n. muni.
มุสาวาท	น. พูดเท็จ ; คำเท็จ ; เท็จ. n. lying ; speech ; telling a lie.
มูลบัญญัติ	น. กฎสำคัญ. n. main rule.

เมณฑะ,เมณฑกะ	น. แกะ . n. ram ; sheep.
เมตตา	น. ไม่ตรีจิต คิดจะให้มีความสุข ; ความรักเอ็นดู. ตรงข้ามกับพยาบาท. n. loving kindness.
เมตตาเจโตวิมุติ	น. ความหลุดพ้นเพราะสมาธิ เนื่องจากเมตตา. n. salvation through concentration of loving kindness.
เมถุน	ว. เกี่ยวกับคนคู่ ; อันเกี่ยวกับการเสพกาม ; ร่วมประเวณี. a. relating to sexual intercourse ; coupling.
เมถุนกรรม	น. เสพกาม. n. coitus.
เมษะ,เมศคา	น.ทะเลาะ ; วิวาท . n. quarrel.
เมธา	น. ปัญญา n. wisdom.
เมธาวิณี	ว. เมธีผู้มีปัญญา . a. wise woman.
เมธาวิ	ว. ผู้มีปัญญา . a. wise.
เมรัย	น. น้ำเมาที่ดอง หรือหมักหรือแช่. n. fermented liquor.
เมสะ	น. แกะ. n. ram.
แม่กองกรรม	น. สงฆ์ในการคุมสอบนักกรรม. n. superintendent of the Buddhist knowledge examination.
แม่กองกรรมสนามหลวง	น. สงฆ์ในการคุมสอบ. n. superintendent of the official examination of the Buddhist knowledge
แม่กองบาลี	น. สงฆ์คุมสอบบาลี. n. superintendent of the Pali –examination.
แม่กองบาลี สนามหลวง	น. สงฆ์คุมสอบทางการ. n. superintendent of the official Pali – examination.
โมกษะ,โมกษะ	น. ความหลุดพ้น ; นิพพาน. n. salvation.
โมฆะ	ว. เปล่า ; ไม่มีประโยชน์ ; ใช้ไม่ได้ ; บางทีเขียนว่า โมฆ.

โมเนยยะ	a. empty ; useless ; null and void. น. ความเป็นมุนี ; จริตอชยาศัยที่ตึงาม ; ความสมบูรณ์ทางศีลธรรม ; ความฉลาดหลักแหลม.
โมหะ	n. state of a muni ; good character ; wisdom. น. ความหลง ; ความโง่ ; บางที่เขียนว่า โมห.
มหัคคิ	n. delusion ; stupidity. น. ไฟ คือ โมหะ. n. fire of delusion.

ย

ยกณะ	น. ตับ. n. liver.
ยชนะ	น. บุษายัญ ให้ทาน ; การถวายเครื่องเช่น. n. sacrificieing ; distribution of alms.
ยตนะ	น. เพียร . n. endeavour.
ยตชะ	ว. สำรวมแล้ว ; ระมัดระวังแล้ว ; ระวังดีแล้ว. a. controlled ; restrained.
ยติ	น. นักพรต ; นักบวช ; ผู้สำรวม. n. ascetic ; monk. น. การหยุด ; จังหวะหยุดในการเล่นดนตรีหรืออ่านคำฉันท์ ; หยุดเป็นจังหวะเวลาอ่านฉันท์. n. pause in music or in recitation of the verse.
ยถาภูตญาณ	น. ความรู้ที่เป็นจริง. n. knowing things as they really are.
ยนต์, ยนต์ร์	น. เครื่องยนต์ ; เครื่องกลไกก็ได้. n. machine.
ยม	น. พระยม ; ผู้ปกครองอาณาจักรแห่งความตาย ; เจ้าแห่งความตาย. n. Yama ; the ruler of the kingdom of the dead ; death.
ยมก	ว. คู่ ; สองอย่างใช้กับไม่ยมก. a. double ; twin.
ยมกปาฏิหาริย์	น . ปาฏิหาริย์คู่ แสดงอำนาจจิตบังคับธาตุไฟและธาตุน้ำให้เป็นไต่ต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน. n. miracle in pair ; twin miracle, through psychic power , in

controlling the two elements ; water and fire, in various ways as required.

ยศ,ยสะ	น. มาจากบาลี ยส, สันสกฤต ยศ ยกย่อง ; เกียรติคุณ ; ชื่อเสียง ; ความรุ่งเรือง ; ความถือเกียรติ. n. honour ; respectability ; reputation ;glory.
ยักษ์,ยักษ์	น. อสูร . n. demon. เทพชั้นจตุมหาราช พวกหนึ่ง ; คนหนึ่งหรือตนหนึ่ง. n. diety (belonging to one of the four guardian group of gods).
ยักษินี,ยักษิณี,ยักชี	น. ยักษ์ผู้หญิง ; อมนุษย์ผู้หญิง . n. demoness.
ยัญ	น. มาจากบาลี ยญญ, สันสกฤต ยชฺญ บูชายัญ ; ให้ทาน; เช่น. n. sacrifice ; alms – giving.
ยัญฐี	น. ไม้เท้า ; ไม้ประตัก. n. walking stick ; staff.
ยาค	น. ข้าวยาจ ; ข้าวต้ม , บางที่เรียกว่า ข้าวยาจ. n. rice –gruel.
ยาคะ	น. บูชายัญ ; ให้ทาน ; การเช่น. n. sacrifice ; alms –giving.
ยาจก	ว. ผู้ขอ. a. one who requests. น. ขอทาน. n. beggar.
ยาจนะ,ยาจนา	น. ขอ ; วิงวอน . n. begging ; entreaty.
ยาจโยคะ	ว. ผู้ควรขอ ; ผู้พร้อมที่จะให้. a. ready to comply with another's requests.
ยาดองตัวน้ำมูต เนา	น. ปุติมุตตะ , ใช้ปัสสาวะของสัตว์มีกลิ่นแรง แอมโมเนีย. n. cattle urine ; ammonia.
ยাত্রา	น. ไป ; เดินทาง ; ชำรงชีวิต; เดินเป็นกระบวน. n. going ; travel ; support of life.
ยาน	น. เครื่องนำพาไป เช่น รถหรือเรือ ; ไป . n. carriage ; going.

ยานภูมิ	น. พื้นที่ที่ยานไปได้ ; ถนน ; ถนนหนทาง. n. place accessible to a carriage ; road.
ย่าม	น. กระเป๋าของพระ. n. satchel of a monk.
ยามกาลิก	ว. เป็นไปชั่วยาม ; พระวินัย คือ น้ำผลไม้ต่างๆ ที่อนุญาตให้ภิกษุผู้ ได้หลังเที่ยงจนถึงกลางคืน ; เป็นไปชั่วครู่. a. only for one watch of the night.
ยามา	น. อาณาจักรของพระยม. n. realm of Yama gods.
ยาวกาลิก	ว. ตั้งอยู่ชั่วคราว ; พระวินัย คือ อาหาร ภิกษุเก็บไว้หรือฉันได้ตั้งแต่ เช้าถึงเที่ยงเท่านั้น เกินกว่านั้นไม่ได้. a. temporary.
ยาวชีวิต	ว. ตั้งอยู่ตลอดชีวิต ; พระวินัย คือยาที่ไม่เจือด้วยอาหารหรือ น้ำตาล เป็นของที่ภิกษุเก็บไว้และฉันได้ตลอดชีวิตหรือไม่จำกัดกาล. a. existing as long as one's life lasts.
ยัญฐะ	ว. บูชายัญแล้ว ; ให้แล้ว ; เซ่นแล้ว. a. sacrificed ; bestowed. ; given. น. บูชายัญ ; ยัญ. n. sacrifice.
ยุติ	น. ยุติธรรม ; พอเหมาะ ; พอควร. n. justice ; fitness.
ยุทธะ, ยุทธ์	น. รบ ; ต่อสู้ ; สงคราม. n. battle .
ยุวะ , युवा	ว. หนุ่ม ; ผู้เยาว์ . a. young . น. ชายหนุ่ม. n. young man.
ยุทะ	น. หมู่หรือฝูงของสัตว์ ; ฝูง ; หมู่. n. flock or herd of animals.
เยภุยยสิกา	ว. ระเบียบอภิศรณ ด้วยวิธีถือเอาเสียงโดยมากของสงฆ์. a. proceeding by majority of a chapter.
โยคะ	น. ความเพียร ; การใช้. n. endeavour ; effort ; exertion.
โยคะ, โยค	น. กิเลสที่ผูกไว้ ; ความติด ; ความต่อ.

	n. bond ; attachment ; conjunction.
โยคักเขมะ	ว. ปลอดโปร่งจากโยคะ หรือกิเลสประเภทที่ทำให้ยึดให้ติด ; ธรรมอันเกษมจากโยคหรือนิพพาน. a. released from the attachments.
โยคาวจร	ว. ผู้บำเพ็ญเพียรทางจิต ; ผู้ท่องเที่ยวไปในโยคะ ; ผู้ประพฤติธรรมมักใช้เรียกภิกษุ. a. one who practices spiritual exercise.
โยคี	ว. ผู้มีโยคะ ; ผู้มีความเพียร มีความหมายเหมือนกับโยคาวจร. น. นักพรต. n. ascetic.
โยชน์	น. ระยะในการวัดความยาว หรือ ประมาณ 400 เส้น เท่ากับ 10 ไมล์ . n. measure of length , about 7 to 10 miles according to various books on Pali and Sanskrit terms.
โยตตะ,โยกตรฺ,โยตต์	น. เชือก . n. string ; twine.
โยธะ	น. ทหาร ; การรบ. n. soldier ; battle.
โยธาชีวะ	ว. ใช้เป็น . น. ผู้มีอาชีพในการรบ ; นักรบ ; ทหาร ; ทหารอาชีพ. n. warrior ; soldier.
โยนิ	น. กำเนิด ; แหล่งเกิด ; อวัยวะเพศของสตรี ; กำเนิดของสัตว์ 4 อย่าง. n. birth ; realm woman's genital organ.
โยนิโสมนสิการ	น. ใส่ใจโดยแบบคาย ; พิจารณาโดยแบบคาย ; เข้าใจโดยตลอด. n. systematic attention ; proper consideration ; reasoned attitude ; reasonable view.
โยพพนมทะ	น. ความเมา หรือทะนงในความเป็นหนุ่มเป็นสาว. n. pride of youth or adolescence.
โยพพณะ, โยพพัญญะ	น. ความเป็นหนุ่มเป็นสาว ; ความหนุ่ม. n. youth ; adolescence; youngster.
โยม	น. และ ส. มารดาหรือบิดาของพระ. แต่มักใช้พูดกับฆราวาสทั่วไป. n. and pron. mother or father of the monk. ส. บุคคลที่สูงอายุ พระอาจเรียกว่า โยม pron. person of old age parent or patron can be called "yome" by the monk.

ร

รชตะ	น. เงิน ; ทำด้วยเงิน. n. silver.
รชนี	น. กลางคืน ; นามพระลума. n. night.
รชนียะ	ว. อันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดยินดี ; นำกำหนดยินดี. a. enjoyable.
รชชะ	น. ธุลี ; มลทิน ; ละอองเกสร ; ของไม่สะอาด ; ผุ่น. n. dust ; dirt ; defilement ; impurity.
รณะ,รณ	น. รบ ; สงคราม . n. battle ; war ; fight.
รตนะ,รัตน	น. มาจากบาลี รตนะ, จากสันสกฤต รตนะ แก้ว ; ของมีค่า; เพชรพลอย. n. gem ; precious thing.
รติ	น. ความยินดี ; ความติด; ความรัก ; ความชอบใจ. n. joy ; love ; liking for.
รถะ,รถ	น. พาหนะมีล้อ มักใช้ม้าลาก ; ไซ้โคลากก็เรียกเกวียน ; ยานอันมีล้อ. n. carriage ; chariot.
รมณียะ	ว. นำรื่นรมย์ ; นำพอใจ ; นำพึงใจ. a. delightful ; charming.
รณะ	น. ร้อง ; คำราม ; หอน. n. roaring ; howling.
ระ	น. เสียง ; เสียงร้อง ; เสียงอึง. n. sound ; cry.
รวี	น . ดวงอาทิตย์ ; อาทิตย์ . n. sun.
รส	น. สิ่งที่ลิ้มได้ด้วยลิ้น ; น้ำผลไม้ ; ความอร่อย. n. taste ; flavour ; juice.
รหะ	น. สระน้ำ ; สระ. n. lake.
รหัส,รหัสสะ	น. ความลับ ; ลับ. n. secret.
รโห	ว. ที่ลับ ; สถานที่ไม่เปิดเผย. adv. secretly ; in secrecy ; lonely place.
รโหตะ	ว. ไปสู่ที่ลับ ; ไปที่เปลี่ยว.

รักษา	a. gone to a lonely place. ว. ผู้รักษา ; ผู้คุ้มครอง ; ผู้ดูแล. a. protector ; preserver.
รักษา	น. รักษา ; คุ้มครอง. n. guard ; protection ; preservation.
รังคะ	น. สี ; เครื่องย้อม ; รงค์ ; น้ำย้อม. n. dye ; paint.
ราชชะ	น. ราชสมบัติ; ความเป็นพระราชา. n. sovereignty ; kingdom.
ราชู	น. เชือก ; สาย. n. rope cord.
รัฐระ, รัฐ	น. แคว้นแคว้น ; ประเทศ ; บ้านเมือง. n. kingdom ; country.
รัตตะ	ว. กำหนดแล้ว ; ยินดีแล้ว ; มีความกำหนด. a. infatuated with lust. ย้อมแล้ว ; a. dyed ; coloured. แดง ; สีแดง ; ย้อมแดง. a. red ; of red colour.
รัตตัญญู	ว. ผู้รู้ราตรีนาม ; ผู้เห็นเหตุการณ์มานาน, ผู้ดำรงอยู่มานาน ; ผู้รู้กาล นาน. a. long standing ; long experience.
รัตติ, ราตรี	น. กลางคืน ; ตอนกลางคืน. n. night.
รัตนตรัย, พระ รัตนตรัย	น. หมวด 3 แห่ง รัตนะ ; แก้ว 3 ประการ หมายถึงพระพุทฺธ , พระ ธรรม , พระสงฆ์ ; รัตนะ 3. n.. Triple Gem.
รัตนเวสกะ	ว. ผู้แสวงหาช่อง ; บุคคลคอยจับผิด. a. one who finds fault or weak points.
รันธะ	น. ช่อง ; ความบกพร่อง ; จุดอ่อน ; ความผิด. n. opening ; fault.
รัมมะ, รมย์	น. มาจากบาลี รัมม, จากสันสกฤต รมย นารีรัมย์. n. enjoyable.
รัสมิ, รัศมี	น. มาจากบาลี รสมิ, จากสันสกฤต รศมิ เชือก ; บังเหียน .

	n. cord ; rein. น. แสงสว่าง ; ลำแสง ; แสง.
	n. beam ; ray of light.
รัศมี	ว. สั้น ; เตี้ย ; แกร่น. a. dwarfish ; stunted.
ราคะ	น. ความกำหนัด ; ความติด ; ความฟุ้ง. n. lust ; attachment.
ราคะคี	น. ไฟ คือ ราคะ . n. fire of lust.
ราช,ราชะ,ราชา	น. พระมหากษัตริย์ ; พระเจ้าแผ่นดิน ; พระราชา. n. king.
ราชพิธี	น. พิธีหลวง. n. royal ceremony.
ราชัญญะ	น. กษัตริย์ผู้ครองราชย์ มิได้ทำพิธีมุรธาภิเศก ; เชือกษัตริย์. n. king who rules the country without the ceremony of “head springing “ consecration.
ราชาคณะ,พระ	น. สมณศักดิ์สูงกว่าพระครูขึ้นไป. n. chao khun.
ราชิ	น. แถว ; แนว ; n. row ; line. น. ความร้าวราน. n. cracking ; disunion ; dissension.
ราชินี	น. พระราชินี ; นางกษัตริย์. n. queen.
ราชะ	น. ชอบใจ ; พอใจ. n. liking ; favour.
รามเณยยกะ	ว. นำพอใจ ; นำพึงใจ. a. pleasant ; agreeable.
ราลี	น. กอง ; ปริมาณ . n. heap ; quantity.
ราหู	น. อสูรในนิยาย เกี่ยวกับพระอาทิตย์ พระจันทร์ คือความโง่งมบังแสงสว่าง กล่าวคือ ปัญญาเป็นครั้งคราว หรือตลอดเวลาก็ได้. n. name of a demon in Indian mythology or Rahu.
ริตตะ	ว. ว่าง ; เปล่า ; ปราศจากก็ได้.

รุกขะ	a. devoid ; free ; rid. น. ต้นไม้ . n. tree ; plant.
รูกจนะ	น. ชอบใจ ; เลือก ; บอก. n. pleasure ; choice.
รุจิ	น. พอใจ ; ชอบใจ ; n. inclination ; liking ; pleasure ; preference. น. แสงสว่าง ; รุ่งเรือง. n. splendour ; light ; brightness.
รุจิระ	ว. น่าพอใจ ; งาม ; เปล่งปลั่ง ; สว่าง. a. pleasant ; beautiful ; brilliant.
รุกทชะ	ว. ถูกขัดขวาง ; ถูกรบกวน ; กีด. a. obstructed ; disturbed.
รุหิระ	น. เลือด . n. blood.
รูป	น. รูปร่าง ; สิ่งที่เห็นได้ด้วยตา ; ความประกอบขึ้นแห่งวัตถุ ; อดตมา. n. form ; image ; object of the eye ; material composition ; visible object.
รูปฌาน	น. ฌานที่มีรูปธรรมในอารมณ์. n. Thana of the fine material sphere.
รูปตัณหา	น. ทะยานอยากในรูป. n. craving after form.
รูปราคะ	น. กำหนัดยินดีในรูป. n. lust of form.
รูปโลก	น. โลกของรูป. n. form sphere.
รูปารมณ	น. อารมณ์ คือ รูป ; สิ่งที่เห็นได้ด้วยตาที่มองดู. n. visible thing.
รูปาวจร	ว. เที่ยวไปในรูป ; เหนือด้วยโลกแห่งรูป. a. roaming about in the realm of form.
รูปียมยะ	ว. ทำด้วยเงิน . a. made of silver.
รูปียะ	น. เงิน ; เหรียญเงิน ; เงินตรา. n. silver ; silver coin.

เรณู,เรณู	น. ละอองเกสร ; ผุ่น ; นวลละออง. n. pollen ; dust.
เรียไร	น. ทำบุญ ; ขอเงินช่วยตามใจสมัคร. n. donation.
โรค,โรคะ	น. ป่วยไข้. n. disease ; illness.
โรคี	น. คนป่วย ; คนไข้ ; คนป่วยไข้. n. patient.
โรจนะ	น. ความรุ่งโรจน์ ; การส่องแสง ; การส่อง. n. glory ; shining. น. ความชอบใจ ; การเลือก. n. liking ; choice.
โรชิ	น. ครุฑที่เคารพ ; ภาษาญี่ปุ่น ในเซน เป็นคำที่ยกย่อง n. roshi.
โรหิต	ว. สีแดง ; แดง a. red ; of red colour. น. กวางชนิดหนึ่ง ; ปลาชนิดหนึ่งเรียกว่า ตะเพียน. n. kind of deer ; kind of fish.
ล	
ลการะ	น. ไบเรือ ; ไบ. n. sail.
ลคุณภูกะ	ว. ค่อม ; ตัวเตี้ย. a. dwarf.
ลคุดะ	น. ไม้ค้อน ; ตะบองสั้น ; ไม้ตะบอง. n. cudgel.
ลตา,ลตา	น. ไม้เลื้อย ; สาย. n. creeper.
ลวณะ	น. เกลือ . n. salt.
ลวนะ	น. เกียว ; ตัด. n. mowing ; reaping.
ลสิกา	น. ไช้ข้อ . n. synovic fluid.
ลสี	น. มันสมอง .

ลสุณะ	n. brains. น. กระเทียม .
ลหุ	n. garlic. ว. เบา ; เร็ว. a. light ; quick. น. สระที่ออกเสียงสั้น n. short vowel.
ลหุตา	น. ความเบา. n. agility.
ลหุปรวิัตตะ	ว. เปลี่ยนแปลงเร็ว ; กลับกลอกโดยเร็ว. a. quickly changing.
ลักษณะ,ลักษณะ	น. เครื่องหมาย ; เครื่องกำหนดหมาย ; สิ่งที่ใช้สำหรับทำนาย ; คุณภาพ ; เครื่องชี้โชคลาภ. n. sign ; mark characteristic ; quality.
ลักขะ	น. คะแนน การเล่นเกม หรือพนัน ใช้คำว่า เป้า โดยเฉพาะในการยิง ธนู ; แसनในการนับจำนวน ; จำนวนหนึ่งแสน. n. mark ; target ; hundred thousand.
ลักขิกะ	ว. ผู้มีโชค ; ผู้มีบุญญาธิการ. a. fortunate ; lucky.
ลักข์	น. โชค ; โชคดี ; ความสวัสดิ์ ; ความเรื่องรอง. n. luck ; good fortune ; personal welfare.
ลักทณุปนิชฌาน	น. เฟ่งลักษณะ n. characlenistic –examining Thana.
ลักคณะ	น. ติด ; แหวน ; ห้อย. n. attachment ; hanging on.
ลักคะ	ว. คล้องอยู่ ; ติดอยู่. a. attached ; sticking ; hanging on.
ลักคิ	น. กลอน ; เครื่องกีดขวาง ; ลักคิเป็นคำเดียวกัน. n. bolt ; barrier ; obstruction.
ลักคูละ	น. หางของสัตว์ . n. tail of animal.
ลักฆกะ	น. ผู้กระโดด ; นักกายกรรม. n. jumper ; acrobat.
ลักฆณะ	น. กระโดด .

ลัษชา	n. jumping ; hopping. น. ความลอย ; ตันไมยราบ.
ลัษซี	n. shame ; bashfulness. ว. ผู้มีความลอย ; ผู้รู้สึกผิดชอบชั่วดี. a. feeling shame ; conscientious.
ลัญจกร,ลัญจกร	น. ตรา ใช้ตีหรือประทับหรือใช้หัวแหวนประทับบนดินเหนียว ; ไทย มักใช้เป็นลัญจกร. n. seal.
ลัญจะ	น. สินจ้าง ; สินบน ; ของสินบน. n. wage ; bribe.
ลัญจิว	น. ไม้ถือ ; หน่อ. n. stick ; young tree.
ลัญจิวา	น. สวนต้นไม้หนุ่ม ; สวนต้นไม้ที่เพิ่งเริ่มเติบโต ; ป่าไผ่. n. grove of young trees.
ลัญจิวัน	น. สวนตาลหนุ่ม แปลตามอรรถกถาวินัย; ป่าที่มีต้นไผ่. n. grove of the young fanpalms.
ลันทะ	น. อุจจาระของสัตว์ . n. dung of animals.
ลัทธะ	ว. ได้แล้ว ; ได้รับแล้ว. a. gained ; received.
ลัทธิ	น. ความเห็น ; ทฤษฎี ; พิธี. n. view ; theory.
ลาชา	น. ครั้ง . n. sealing wax.
ลาชปัญจมะ	ว. มีข้าวตอกครบห้า. a. having parched corn as the fifth.
ลาชชะ	น. ข้าวตอก ; ตอก. n. parched corn or rice.
ลาปุ,ลาพู,ลาอุ	น. น้ำเต้า ; เต้า. n. gourd.
ลาภ,ลาภะ	น. ได้ ; สิ่งที่ได้มา. n. acquisition ; gain.
ลามัจฉริยะ	น. ตระหนี่ลาม ; ไม่อยากให้คนอื่นได้ลาม ; เห็นแก่ตัว เรื่องลามนั้น อยากได้แต่ผู้เดียว.

ลามก	n. selfishness in gain ; egoism. ว. ผู้มีลามก ; ผู้มักได้. a. one who gains.
ลามก	ว. ต้อย ; ต่ำ ; ชั่วช้า ; อูจาด. a. inferior ; sinful ; wicked.
ลายกะ	ว. ผู้เกี่ยว ; ผู้ตัด ; ผู้ตัดเกี่ยว. a. reaper ; mower.
ลาสะ, ลาสนะ	น. เต้นรำ ; กีฬา. n. dancing ; sport ; atheletic pastime.
ลิขชา	น. ไช้เหา ; มาตรการวัดน้ำหนัก ตั้งชื่อตามไช้เหา ; เหา. n. egg of a louse ; measure named after it.
ลิงค์	น. เครื่องหมาย ; องค์กรกำเนิด ; เพศ ; ชาติ. n. mark ; sign ; (the) generative organ ; (the) gender.
ลิ้น	น. อวัยวะที่ใช้ลิ้มรสอยู่ในปาก . n. tongue.
ลิปิ	น. ตัวหนังสือ ; การเขียน ; วาดเขียน. n. letter ; writing.
ลิปิการ	น. นักเขียน ; เสมียน ; นายเวร. n. writer ; clerk.
ลิมปนะ	น. ฉาบ ; ทา. n. smearing.
ลิณะ	ว. มืด ; เชื่องช้า ; เกียจคร้าน. a. dull ; slow ; sluggish. ว. ซ่อน ; เร้น ; เร้นลับ . a. hid ; concealed.
ลิ้นตตะ	น. เนื้อความเร้นลับ ; อรรถะซึ่งยังไม่เปิดเผย. n. concealed meaning.
ลีลา	น. เยื้องกราย ; เล่น ; ความสนุกสนาน ; เดินนวยนาด. n. movement ; amusement.
ลีพะพะ	น. เยื้องกราย มักใช้เฉพาะพระพุทธองค์. n. movement used with reference to the Buddha.
ลูททะ	ว. ผู้โหดร้าย ; ผู้ร้าย ; ฆาตกร ; บางทีก็เขียนว่าลูท. a. cruel ; murderous.
ลูททะ, ลูททะ	น. พราน.

ลูทระ	n. hunter ; huntsman. ว. ผู้ละโมบ ; ผู้อยากได้หรือมักได้.
ลูมพินี	a. covetous ; greedy. น. ที่ประสูติพระพุทธเจ้า. n. Lumpine ; Lumbini.
ลูขะ	ว. เศร้าหมอง ; ปอน ; หยาบ; ยากจน. a. rough ; unpleasant ; hard ; harsh.
เลขนะ	น. เขียน ; ตัวหนังสือ. n. writing ; letter.
เลขะ	น. เขียน ; คัมภีร์ ; คำจารึก ; ตัวหนังสือ ; วิชาคำนวณ. n. writing ; manuscript ; inscription ; letter.
เลขา	น. รอยขีด ; เส้น ; ตัวอักษร. n. line .
เลฑฑุ	น. ก้อนดิน ; ก้อน. n. clod of earth.
เลณะ	น. ถ้ำ ; ที่เร้น ; ที่หลบภัย; อาศรม. n. cave ; rock cavern ; asylum ; refuge.
เลปะ	น. ฉาบ ; เคลือบ ; ทาสี ; สีที่ฉาบไว้ ; บางที่เขียนว่า เลป. n. coating ; plastering ; plaster.
เลว	ว. ในพุทธธรรม ความใกล้เคียง คือ มาร. a. evel.
เลส	น. สิ่งเล็กน้อย ; ข้ออ้างเลส ; กลอุบาย. บางครั้งเขียนว่า เลศ. n. trifle ; pretext ; trick.
โลกธรรม	น. ธรรมประจำโลก ; ธรรมดาของโลก. n. worldly condition.
โลกนาถะ	ว. ผู้เป็นที่พึ่งของโลก ; พระคุณนามของพระพุทธองค์ ; บางที่เขียนว่า โลกนายก. a. Lord of the world ; epithet of the Lord Buddha.
โลกนายกะ	ว. ผู้นำของโลก ; พระคุณนามของพระพุทธองค์. a. leader of the world; epithet of the Lord Buddha.
โลกบาล,โลกपाल	ว. ผู้คุ้มครองโลก ; ผู้ปกป้องโลก. a. guardian of the world.
โลกวัชชะ	น. ตีเตียนโดยโลก. n. worldly fault.

โลกันต์	น.ที่สุดแห่งโลก ; ปลายโลก. n. end of the world.
โลกาธิปติ	ว. ผู้เป็นใหญ่ในโลก หมายถึงจักรพรรดิ. a. dominant of the world ; master of the world.
โลกาธิปไตย	น. ถือโลกเป็นใหญ่ ; ถือความเป็นของมวลชน. n. following the influence of the world.
โลกาธิปไตย	น. ความเป็นใหญ่(ในโลก) n. domination of the world.
โลกามิส	น. เครื่องล่อของโลก ; สิ่งนำยินดีสำหรับอายตนะ มีตา ; โลกที่ล่อใจให้ หลง. n. temptation of the world ; pleasures of sense.
โลกิยะ	ว.เนื่องด้วยโลก ; บางทีเขียนว่า โลกิย. สันสกฤตเขียนว่า laukika. a. worldly ; mundane ; earthly.
โลกุตตรภูมิ	น. ภูมิ หรือพื้นฐานแห่งจิตที่ข้ามพ้นจากโลก ; ธรรมชาติช่วยพ้นโลก. n. supramundane plane.
โลกุตตระ	ว. ข้ามพ้นโลก ; โลกอุตา . a. ultramundane ; transcendental.
โลจนะ	น. ตา ; ดวงตา. n. eye.
โลณะ	น. เกลือ . n. salt.
โลณิกะ	ว. มีรสเค็ม ; เค็ม ; เนื่องด้วยเกลือ. a. having a salt taste ; relating to salt.
โลปะ	น. ลบ (ในไวยากรณ์) ; ตัดออก. n. cutting off.
โลมหังสะ	น. ขนพองสยองเกล้า. n. horripilation or bristling of the hair.
โลลูปะ	ว. ละโมบ ; อยากได้ บางทีเขียนว่า โลลูป. a. greedy ; covetous.
โลหการกะ	น. ช่างโลหะ; ช่างทองเหลือง ; บางทีเขียนว่าโลหการ. n. blacksmith.
โลหกุมภี	น. หม้อโลหะ ; หม้อเหล็ก. n. metal cauldron.
โลหคฺฉะ	น. ก้อนโลหะ .

โลหิต	n. metal ball. ว. แดง. a. red. น. เลือด. n. blood.
โลหิตุปบาท	น. มาจากบาลี โลหิตุปบาท ยังพระโลหิตของพระพุทธเจ้าให้ห้อ. n. drawing blood to the Lord Buddha ; wounding of the Buddha.
ว	
วณะ	น. ถ้อยคำ ; กล่าว ; เปล่งวาจา. n. word; saying ;utterance.
วจะ	น. ถ้อยคำ ; คำ. n. word ; saying.
วจะ, วจา	น. ว่านน้ำ. n. sweet – flag plant ; orris root. จัดเป็นยารชิวิก อนุญาตให้พระฉันได้ตลอด.
วจัตถะ	น. ว่านเปราะ. n. wedge or flag-like herb with fragrant leaves.
วจี	น. คำพูด ; ถ้อยคำ ; คำ. n. speech ; word.
วจีกรรม	น. กระทำด้วยวาจา. n. verbal or oral action.
วจีหุจจริต	น. ความประพฤติชั่วทางวาจา ; พูดจาไม่ดี. n. misbehaviour in words.
วจีเภท	น. เปล่งวาจา., พูด, กล่าว. n. utterance.
วจีวิญญูติ	น. ทำให้รู้ทางวาจา ; แสดงออกทางวาจา ; รู้ความหมายทางวาจา. n. vocal expression ; intimation by language ; speech.
วจีสมาจาร	น. ประพฤติชอบทางวาจา. n. good conduct in speech.
วจีสังขาร	น. เครื่องปรุรงวาจา อันได้แก่ วิตก คือ ความตรึก ; วิจารณ์ คือ ความตรอง. n. antecedent or requisite for speech.
วจีสุจจริต	น. ประพฤติชอบทางวาจา.

วชชะ	n. good action in speech. น. คอกโค ; คอกสัตว์ ; คอก.
วชชะ	n. cow-pen ; cattle – fold ; pen. น. เพชร ; สายฟ้า ; วัชชะ.
วชชะ	n. diamond ; thunder –bolt. น. เครื่องประดับศีรษะ.
วชชะ	n. head – ornament. น. ทาง ; วิถี.
วชชะ	n. road ; way. น. แผล ; รอยแผล .
วชชะ	n. wound. น. การค้า ; คำ.
วชชะ	n. trade ; trading. น. มาจากบาลี วณิพุก วณิพุก ขอทาน , ต่างจากยาจกตรงที่ วณิพุก พุดแสดงคุณของท่าน ที่ให้ในการขอ รวมตลอดให้ศีลให้พรด้วย.
วชชะ	n. pauper ; beggar. น. มาจากบาลี วัต, จากสันสกฤต วัต หน้าที ; ทำหน้าที่ทางศาสนา.
วชชะ	n. religious duty or observance. น. รั้ว ; รั้วบ้านหรือวัด .
วชชะ	n. fence. น. หน้า ; คำพูด ; คำอุทาน ; ปาก.
วชชะ	n. face ; speech ; utterance. น. จิตที่คิดฆ่า.
วชชะ	n. thought of killing. น. เจตนาที่จะฆ่า.
วชชะ	n. intention of killing. น. หญิงสาว ; หญิงที่เป็นภรรยา.
วชชะ	n. young woman. น. ป่า ; ป่าไม้ .
วชชะ	n. forest ; wood. น. หว่าน ; หว่านข้าว.
วชชะ	n. sowing. น. อาเจียน ; อาหารที่อาเจียนหรือคายออก.
วชชะ	n. vomiting ; discharged food ; vomited food.

วร,เวระ	น. เกลียด ; แก้กัณ ; กระทำอันเป็นศัตรู ; ชั่ว. n. hatred ; revenge ; sin ; enmity.
วระ	ว. ประเสริฐ ; เลิศ ; ดี ; a. noble ; excellent . น. พระ ; สิ่งปรารถนา ; สิ่งทีเลือก. n. boon ; favour.
วรัตตา	น. สายหนัง ; หนัง. n. thong ; strap.
วรัตถานะ	น. กำหนด ; ตั้งใจ ; ความปรารถนา. n. fixing ; determination ; resolution.
วรากะ	ว. ผู้ล้มนใจ ; ผู้ตกยาก ; ผู้ที่ขื่นแค้น. a. wretched ; miserable.
วราหะ	น. สุกร ; หมู . n. hog ; boar ; pig.
วलय,วลัย	น. กำไล ; กำไลมือ . n. bangle ; bracelet ; loop.
วลัญชนะ	น. ไซ้ ; ไซ้สอย. n. resorting ; using.
วลัญชะ	น. รอย ; ร่องรอย ; แนว ; แถว ; n. track ; trace ; line. ปทวลัญชะ รอยเท้า; footprint . สิ่งที่ใช้แล้ว คือ กากที่ถ่ายออกมา หรืออุจจาระนั่นเอง. n. excrement ; faeces ; dung.
วลาหก	น. เมฆฝน . n. rain cloud.
วลี	น. เกลียว ; รอยย่น ; รอย. n. fold ; wrinkle .
วลิตะ	ว. เหี่ยว ; ย่น ; เหี่ยวย่น. a. wrinkled . ตั้งเช่น วลิตตะจะ คือ มีหนังเหี่ยว ; มีหนังย่นลง.
วสคะ	ว. ผู้ตกอยู่ในอำนาจ. a. being in someone's power ; in someone's hand.
วสนะ	น. การอยู่ ; นุ่มน่ม ; เครื่องนุ่มน่ม ; ที่อยู่. n. dwelling ; clothing ; clothes.

วสะ	<p>น. กำลัง ; อำนาจหน้าที่ ; อาชญา.</p> <p>n. power ; control ; authority.</p> <p>แก้ว ; มณี.</p> <p>n. gem ; jewel.</p> <p>ดังเช่น วสุตตมะ แก้วประเสริฐสุด noblest gem or jewel.</p>
วสันตะ,วสันต์	<p>น. ฤดูใบไม้ผลิ ; ใบไม้ผลิ.</p> <p>n. spring .</p> <p>ใช้ผิดกันเป็นฤดูฝนในภาษาไทย.</p>
วสา	<p>น. มันเปลว ; ไขมัน ; มัน.</p> <p>n. grease ; fat ; tallow.</p>
วसानุคะ	<p>ว. ผู้ตกอยู่ในอำนาจของผู้อื่น.</p> <p>a. being in someone's power.</p>
วสิ,วสี	<p>น. ความชำนาญ ; ความชำนาญ ; ความสามารถ ; ความมีทักษะ.</p> <p>n. mastery ; skill.</p>
วสิปัตตะ	<p>ว. ผู้ที่มีความชำนาญ.</p> <p>a. one who has mastered well.</p>
วสุ	<p>น.ทรัพย์ ; ของมีค่า.</p> <p>n. wealth.</p>
วสุธา	<p>น. แผ่นดิน ; พื้นดิน.</p> <p>n. earth.</p>
วสุนธรา	<p>น. แผ่นดิน .</p> <p>n. earth.</p>
วสุมตี	<p>น. แผ่นดิน .</p> <p>n. earth.</p>
วักกะ	<p>ว. แทนคำว่า วังกะ ในกรณีโค้ง ; งอ.</p> <p>a. crooked.</p> <p>น. ไต.</p> <p>n. kidney.</p> <p>เคยแปลกันว่า ม้าม ปิหกะ แปลกันว่าไต. คำอธิบายในหนังสือวิสุทธี มรรค ว่า วักกะ แปลว่า ไต หรือ kidney ปิหกะ คือ ม้าม หรือ spleen.</p>
วัดคัพพันธะ	<p>น. รวมเป็นพวก ; ตั้งเป็นพวก.</p> <p>n. forming into a group ; guild.</p>
วัดคะ,วรรค	<p>น. พวก ; กลุ่ม ; บทที่ในคัมภีร์.</p> <p>n. company ; chapter of a canonical book.</p>

วัดคิยะ	ว. เนื่องด้วยหมู่เหล่า. a. belonging to a group.
วัดคุ	ว. ไพเราะ ; น่ารัก ; น่าพอใจ ; น่าพึงใจ. a. lovely ; pleasant agreeable.
วังกะ	ว. โค้ง ; งอ ; คดโกง ; ไม่ซื่อสัตย์ ; โกง. a. bent ; crooked ; dishonest.
วังสะ, วงส์, วงศ์	น. มาจากบาลี วัส, จากสันสกฤต วัต เชื้อสาย ; เผ่าพันธุ์ ; ต้นไม้ ; ขลุ่ยไม้ไผ่ ; เผ่าพงศ์. n. race ; lineage; bamboo tree ; bamboo flute.
วังจุกฎิ, วังจุกฎิ	น. ส้วม ; ที่ทำสรีริกจ ; ที่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ. n. privy ; lavatory.
วังจุกุปะ	น. หลุมอุจจาระ . n. privy pit.
วังจะ	น. คุถ ; อุจจาระ ; ของที่ถ่าย. n. excrement ; faeces ; dung.
วังฉะ	น. ลูกโค ; ลูกสัตว์ ; ลูก ๆ ของสัตว์. n. calf ; young of animal.
วัชชนะ	น. เว้น ; หลีกเลี่ยง. n. shunning.
วัชชะ	น. โทษ ; ความผิด ; มีความผิด . n. fault.
วัชณะ	ว. ผู้ควรฆ่า . a. fit to be killed. อย่างเช่น วัชณฆาตกะ คือ ผู้ฆ่าคนที่ควรฆ่า ไทยแปลงมาใช้เป็น เพชฆาต.
วัณจกะ	น. คนโกง ; คนหลอกหลวง. คนลวง. n. cheat ; fraudulent.
วัณจนะ, วัณจนา	น. โกง ; หลอกหลวง. n. cheating ; fraud.
วัณฐะ	ว. หมัน ; ผู้เป็นหมัน ; ไม่มีลูก. a. barren.
วัณฐา	น. หญิงหมัน . n. barren woman.
วัณฐะ	น. วงกลม ; ความเวียนว่ายตายเกิด.

วัฏฏี	n. circle ; cycle of rebirth. น. ไม้ตะเกียง ; เกลียว ; ม้วน .
วัฏฏิก	n. wick; roll ; rim. น. ช่างก่อสร้าง ; ช่างไม้ ; ช่าง.
วัฏฏะ	n. architect ; carpenter. ว. เจริญ ; เพิ่มขึ้น ; เจริญเติบโต. a. augmenting ; increasing .
วัฏฏิ	น. เจริญ ; เพิ่ม ; ผลประโยชน์ ; สวัสดิภาพ ; ดอกเบี้ยก็ได้. n. increase ; profit ; interest on money.
วัฏฏะ	น. ขั้ว ; ก้าน มีหัวท้าย. n. stalk.
วัฏฏะ, วรรณะ	น. มาจากบาลี วรรณ, มาจากสันสกฤต วรรณ คุณ ; คำสรรเสริญ , บางที่เขียนว่า วัณณ ; n. quality ; praise. น. สี ; ผิว ; ผิวพรรณ. n. colour ; colour of skin ; complexion.
วัด	น. สถานที่ทางศาสนา ; มีโบสถ์และวิหารตลอดจนกุฏิอยู่ด้วย ; ที่อยู่ประจำของภิกษุสามเณร แบ่งเป็น 2 กล่าวคือ ที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้รับการรับรองจากทางการ มีพระบรมราชโองการประกาศเขตทำอุโบสถสังฆกรรมไว้ อีกข้อหนึ่ง เรียกว่าสำนักสงฆ์ วัดที่ได้รับอนุญาตแล้ว ยังมีได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมา n. monastery ; wat.
วัดร้าง	น. วัดที่ไม่มีพระมานาน. n. deserted monastery.
วัดราษฎร์	น. วัดในชุมชน. n. community monastery.
วัดหลวง	น. วัดที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์. n. royal monastery.
วัตร, วัตร	น. มาจากบาลี วัตต มาจากสันสกฤต วัตต หน้าที่ ; กิจการ ; ศาสนกิจ ; การจำศีล. n. duty ; function ; service ; observance. ไทยเขียนว่า วัตร มีได้มาจากสันสกฤต ทั้งนี้ เพราะสันสกฤต เป็น วัตต ตรงกับคำว่า พรต คนไทยอาจเคยเห็น ตุต ในบาลีตรงกับ ตูร ในสันสกฤต ดังเช่น นักขัตต เป็น นักษัตร์ , เขตต์ เป็น เกษตร เขียน

วัตต์ เป็น วัตร์ เมื่อใช้กันจนชินแล้วไม่ผิดใช้ได้เป็นคำที่ใช้กันเคยชินแล้ว.

วัตตบพ	น. บทหรือรายการ , ทางแห่งการปฏิบัติที่ดี. n. items of good practices.
วัตตมานะ	ว. มีอยู่ ; เป็นไปอยู่ ; เป็นอยู่. a. existing. น. ระยะเวลาในปัจจุบัน. n. present period.
วัตตมานา	น. ปัจจุบันกาล เป็นนามทางไวยากรณ์. n. present tense ; name in grammar.
วัตตตุ, วัตตตา	น. ผู้พูด ; ผู้กล่าว ; ผู้เล่า. n. one who speaks or says ; sayer.
วัตตตะ, วัตตตร์	น. มาจากบาลี วัตถ, จากสันสกฤต วस्तฺร ผ้า ; เครื่องแต่งกาย ; เครื่องนุ่มห่มก็ได้. n. cloth ; garment ; raiment.
วัตตตุ, วัตตตุ	น. มาจากบาลี วัตถุ, จากสันสกฤต วस्तฺ หนึ่งของ ; สิ่งที่เป็นขึ้นเป็นอัน. n. thing ; substance. พื้นที่ ; พื้นดิน ; สถานที่. n. site ; ground ; place. เรื่อง ; เรื่องราว; n. story. มูลฐาน ; รากฐาน ; สิ่ง n. foundation ; basis.
วัตตตุกาม	น. สิ่งที่ยากได้. n. objective sensuality.
วัตตญุตตา	น. เป็นผู้เอื้อเพื่อคิดในการให้ทาน. n. liberality ; liberalness.
วัตตญญ	ว. ผู้รู้ในการพูด ; ผู้รู้คำพูด ผู้ที่พูดกันรู้เรื่องได้โดยง่าย ผู้ยอมฟังคำพูดของคนขอทาน หรือคนยากจน บุคคลผู้มีใจเอื้อเพื่อคิดในการให้ทาน. a. liberal ; giving ear to supplications.
วัตตฉนะ	น. เจริญ ; เติบโต ; ขยายตัว . ย่อเป็นวัตฉนะ หรือ วัตฉนา. n. prosperity ; increase ; enlargement.

วันโกน

น. วันพระโกนศีรษะ เป็นวันก่อนหน้าวันพระ 1 วัน ได้แก่วันขึ้นและแรม 7 ค่ำ วันขึ้นหรือแรม 14 ในเดือนเต็ม 30 วัน วันแรม 13 ค่ำในเดือน มี 29 วัน ในทางจันทรคติ. พระโกนศีรษะ เดือนละครั้ง วันขึ้น 14 ค่ำของทุกเดือน วันก่อนหน้าวันพระ 1 วัน มี 4 ครั้งต่อเดือนเรียกว่าวันโกน.

n. shaving day ; day on which the monks shave their heads.

วันเข้าพรรษา

น. วันเริ่มต้นแห่งฤดูฝน ภิกษุอยู่ภายในวัดตลอดเวลา 3 เดือน ของฤดูพรรษา.

n. first day of the Buddhist Lent.

วันทนะ, วันทนา

น. ไหว้ ; แสดงความเคารพ ; กระพุ่มมือไหว้ ; แสดงอาการเคารพ.

n. lifting of the folded hands as token of reverence.

วันปวารณา,มหาปวารณา

น. วันออกพรรษา เป็นวันที่ภิกษุสงฆ์ประชุมกัน กล่าวอนุญัตกันและกัน ว่ากล่าวตักเตือน ทักท้วงได้ เมื่อได้เห็น ได้ยิน หรือนึกว่ารังเกียจทำสิ่งผิดพลาดขึ้น.

n. last day of the Buddhist Lent.

วันพระ

น. วันฟังธรรมและรักษาอุโบสถศีล ของพุทธศาสนิกชน ตกในวันขึ้นและแรม 8 ค่ำ ขึ้นและแรม 15 ค่ำ ของเดือนทางจันทรคติ ที่มี ด้วยกัน 30 วัน เดือนที่มี 29 วัน ต่างไปเฉพาะวันปลายเดือน กล่าวคือ วันพระปลายเดือน วันพระปลายเดือน ตกในวันแรม 14 ค่ำ ; วันธรรมสวนะ ; วันประชุมถือศีลฟังธรรม.

n. Buddhist holy day.

วันเพ็ญ

น. วันพระจันทร์เต็มดวง ตรงกับ 15 ค่ำ

n. full moon day.

วันออกพรรษา

น. วันสุดท้ายของการจำพรรษาในพุทธศาสนา.

n. last day of the Buddhist Lent.

วันอุโบสถ

น. วันภิกษุประชุมกันฟังการสวดปาฏิโมกข์ทุก ๆ กึ่งเดือน.

n. day on which the Buddhist monks assemble in order to attend the recitation of Patimokkha every fortnight.

เป็นวันที่พุทธศาสนิกชน รักษาศีลอุโบสถทุกวันพระ มี 4 ครั้งต่อเดือน ในทางจันทรคติ.

Day on which the Buddhists observe the Uposatha or the Eight precepts , every Buddhist holy day, 4 times a month.

วันปลงมงคล

น. มงคลพิธีในการไถพื้นเพื่อหว่านหรือพิธีแรกนาขวัญ

n. ploughing festival.

ไทยใช้ศัพท์แรกนาขวัญ หรือพระราชพิธีจรดพระนังคัล
หมายถึง เริ่มการทำนา มีการไถและการหว่าน.

วปีปะ

น. หว่าน .

n. sowing.

วัมภนะ

น. ข่มผู้อื่น ; ดูหมิ่นผู้อื่น.

n. contempt ; despite.

วัมภี

ว. ผู้ข่มหรือดูหมิ่น.

a. one who treats with contempt.

วัมมิกะ

น. จอกปลวก .

n. ant – hill

วัย

น. อายุ ; ระยะเวลาของชีวิต ; ระยะเวลา ;

n. age ; period of life.

ปฐมวัย คือ วัยแรก first period of life ; youth. มัชฌิมวัย คือ วัย
กลางคน middle period of life. ปัจฉิมวัย คือ วัยสุดท้าย last period
of life ; old age. วัยรุ่น teenage.

ความเสื่อม ; ความเสีย.

n. decay ; loss.

วัลลภ

ว. เป็นที่ชอบใจ ; เป็นที่โปรดปราน ; เป็นที่พึงใจ.

a. favourite.

วัลลรี

น. พวง ; กลุ่ม มาจากบาลีและสันสกฤต.

n. bunch ; cluster.

วัลลี

น. เถาวัลย์ ; ไม้เลื้อย บางทีเขียนว่า วัลลี.

n. creeper.

วัลลุระ

น. เนื้อแห้ง ; เนื้อตากแห้ง ; เนื้อที่แห้งลง.

n. dried flesh.

วัสสกาละ, พรรษกาล

น. ฤดูฝน ; ฤดูพรรษา ; หน้าฝน.

n. rain season ; Buddhist Lent season.

วัสสะ

น. ปี ; ฝน ; ปีหนึ่ง.

n. year ; rain.

วัสสานะ

น. ฤดูฝน ; หน้าฝน .

n. rainy season.

วัสสวาสะ

น. อยู่จำพรรษา.

n. spending of the rainy season ; Vassa residence.

วัสสวาสกจีวร

น. ผ้าจำนำพรรษา เป็นผ้าที่ถวายแก่ภิกษุผู้จำพรรษาแล้ว.

	n. cloth to be offered to the monks who take up the Vassa residence.
วัสสาวาสิกภัตต์	น. อาหารสำหรับภิกษุจำพรรษา. n. food for a monk who takes up the Vassa residence.
วัสสิกสาฎก	น. ดอกมะลิ ; มะลิ. n. jasmine.
วัสสุปนายิกทิวสะ	น. วันเข้าพรรษา ; เข้าพรรษา. n. first day of Lent.
วัสสุปนายิกา	น. เข้าพรรษา ; เริ่มอยู่จำพรรษา . n. approach of the rainy season ; commencement of Vassa residence.
วากภณะ	น. สนทนา ; พูดจา. n. conversation.
วากจีระ	น. ผ้าเปลือกไม้กรอง. n. bark garment.
วากยะ	น. ประโยค ; คำพูด ; ถ้อยคำ. n. sentence ; saying.
วากจ	ว. ผู้สอน ; ผู้สวด ; ประโยคจากต่างๆ ในทางไวยากรณ์ ; ผู้พูด. a. teacher ; reciter ; voices .
วากสิกะ	ว. เนื่องด้วยวจา. a. connected with speech.
วจา	น. ถ้อยคำ ; คำพูด ; การกล่าวด้วยถ้อยคำ. n. word ; saying .
วาจुकคตะ	ว. คล่องปาก ; จำได้ ; แม่น. a. learned by heart.
วาณิช,พาณิช	น. พ่อค้า. n. merchant ; trader.
วาณิชชะ	น. การค้า ; คำ. n. trade.
วาณี	น. เสียง ; คำพูด ; ถ้อยคำ. n. voice ; speech.
วาทะ	น.ลม ; บางที่ใช้ วาด. n. wind ; air.
วาทาตปะ	น. ลมและแดด ; แดดลม .

วาทะ	n. wind and sunlight. น. ทฤษฎี ; คำพูด ; ข้อโต้แย้ง ; ลัทธิ.
วาทิตะ	n. theory ; creed ; controversy. น. บรรเลงดนตรี ; เครื่องบรรเลง ; n. playing music. ว. บรรเลงแล้ว. a. played.
วาปี,วาปี	น. บึง ; ที่ขังน้ำ ; ถังน้ำ. n. tank ; reservoir for water.
วามนะ,วามนกะ	น. คนค่อม . n. dwarf. ว. ค่อม. a. dwarfish.
วามะ	ว. ซ้าย ; นำพอใจ ; ฝ่ายซ้าย. a. left ; agreeable.
วายสะ	น. กา. n. crow.
วายสารี	น. ศัตรูของกา ; นกเค้าก็ได้. n. owl.
วายะ,วาโย,วายุ	น. ลม ; อากาศ. n. wind ; air.
วายามะ	น. ความพยายาม ; เพียร. n. exertion ; striving ; effort.
วายุ	น. ลม ; พายุ . n. wind.
วาโยธาตุ	น. ธาตุลม. n. air element.
วารณะ	น. ช้าง ; งวงช้าง ; n. elephant . อุปสรรค ; สิ่งกีดขวาง. n. obstruction ; resistance.
วาระ	น. คราว ; โอกาส ; บางที่เขียนว่า วาร. n. turn ; occasion ; opportunity.
วาริ,วารี	น. น้ำ .

	n. water.
วาริตตะ	น. งดเว้น ; ห้าม ; ข้อห้าม. n. avoidance ; prohibition ; the act that should not be done.
วาริตะ	ว. ถูกห้าม ; ถูกขัดขวาง ; ถูกปราม. a. prohibited ; obstructed ; hindered.
วาลธิ	น. หาง. n. tail.
วาลมิกะ	น. สัตว์ร้าย ; สัตว์ที่ล่าเหยื่อ ; เสือ ; เสือดาว ; เขียนว่า วาฬมิก ก็ได้. n. fierce animal ; tiger ; leopard.
วาลวีชนี	น. พัดทำด้วยหางจามรี ; แฉ่หางจามรี ; แฉ่ขนสัตว์. n. fan made of yak's tail ; yak's tail chowry.
วาละ	ว. ดุ ; ร้าย ; บางครั้งเขียน พาลุ. a. fierce ; malicious. น. ขนหางสัตว์ . n. hair of the tail.
วาลัคคะ	น. ปลายขน ; ปลายของขน. n. tip of the hair.
วาลิกา, วาลูกา	น. ทราย . n. sand.
วาสนา	น. เคยชินที่ติดมาแต่อดีต แม้พระอรหันต์ละไม่ได้ ละได้แต่เฉพาะพระพุทธรเจ้าเท่านั้น หากวาสนาเป็นความไม่ตีในจิตใจ มีอยู่ในพระอรหันต์ก็ผิดหลักการ วาสนา เป็นความเคยชินทางวาจา หรือทางกาย ดังเช่น พูดคำบางคำติดปาก การเคลื่อนไหวมือเท้าในบางลักษณะจนเคยชิน โดยที่จิตใจมิได้เกี่ยวข้องด้วยเลย. n. being in a habit of doing or talking.
วาสะ	น. การอยู่ ; การพัก ; ฐานะ n. sojourn ; habitation. เครื่องนุ่มห่ม. n. cloth. การอบ ; น้ำหอม n. perfuming ; perfume.
วาสี	น. มีด ; มีดคม ; มีดโกน ; พร้า. n. knife ; sharp knife ; razor.
วาหะ, วาหะ	น. สัตว์พาหนะ ; รถหรือสิ่งที่เป็นพาหนะทั่ว ๆ ไป .

	n. beast of burden or draught animal ; carrying ; carriage or conveyance in general.
วิกข์มณะ	น. ช่มไว้ ; หยุดไว้ ; บรรเทาหลง. n. suppression ; subduing.
วิกเขปนนะ	น. ฟุ้งซ่าน ; ยุ่งเหยิง ; ชัดส่ายแห่งจิต ; ความยุ่งใจ. n. confusion ; disorder of mind.
วิกติ	น. ชนิด ; ประเภทก็ได้. n. sort ; kind .
วิกกาล	น. ผิดเวลา. n. wrong time.
วิฤพพนะ	น. นิรมิตร่างด้วยฤทธิ์. n. miraculous transformation.
วิคคหะ	น. ทะเลาะ ; วิวาท. n. quarrel ; dispute ; strife. แยกศัพท์ให้เห็นมูลราก หรือความเป็นมา ; n. analysis or resolution of a word into its elements in grammar. การฆ่า. n. killing. ตั้งเช่น มนุสสวิคคหะ ฆ้ามนุश्य์ killing a man. วิเคราะห์ หรือพิเคราะห์ในภาษาไทยนั้น เป็นคำที่มาจากคำนี้ ในภาษาบาลีเป็น วิคคห ส่วนภาษาสันสกฤต คือ วิครห.
วิตปัจจัย	น. เครื่องสนับสนุน คือความไม่ปรากฏ ; การหายไป. n. relation or supporting factor of disappearance.
วิฆาตะ	น. ทำลาย ; ความเดือดร้อน ; ความรบกวน ; บางทีเขียนว่า วิฆาต. n. destruction ; vexation ; annoyance.
วิฆาสะ	น. อาหารที่เป็นเดน ; เศษ. n. scraps.
วิฆาสาท,วิฆาสาทะ	ว. ผู้กินเดน ; ขอทาน ; เศษ. a. one who eats the remains of food ; beggar.
วิจักขณะ	ว. ผู้สามารถ ; ผู้ฉลาด ; ผู้รู้แจ้ง. a. skilful ; clear – sighted, skilful. น. คนฉลาด . n. wise man.

วิจัย, วิจัยะ	น. ค้นหา ; สอบสวน. n. search ; investigation.
วิจารณ์	ความตรอง. n. sustained application ; consideration .
วิชา	น. ความรู้ ; ปัญญาชั้นสูง ; ศาสตร์ ; การเรียนรู้. n. knowledge ; higher knowledge ; science.
ชัยชนะ, วิชัย, พิชัย	น. ชัยชนะ ; การอยู่เหนืออำนาจ ; ชัยชนะ n. victory ; triumph.
วิชานะ	น. ความรู้ ; ความจำได้. n. knowledge ; recognition.
วิชิตะ	ว. พิชิตชนะแล้ว ; คุมไว้ในอำนาจแล้ว. a. conquered ; subdued. น. แคว้นแคว้น ; ราชอาณาจักร ; ดินแดน. n. kingdom.
วิญญาน	น. ความรู้แจ้งอารมณ์ ; ในทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ. n. consciousness through eye , ear, nose , tongue , body and mind. เป็นไวยากรณ์ของคำว่า จิต, ใจ บางครั้งแปลว่า n. thought ; mind.
วิญญานณัญญายตนะ	น. อาณาเขตรู้แจ้งที่ไม่สิ้นสุด. n. realm of boundless consciousness.
วิญญานธาตุ	น. ธาตุรู้ ; ธาตุที่ทำให้รู้. n. conscious element.
วิญญู	ว. ผู้รู้แจ้ง . a. wise . น. นักปราชญ์. n. wise man.
วิตก	น. ความตรึก. n. initial application. ; reflexion.
วิฆนะ	น. ขับไล่ ; ทำให้กระจัดกระจายไป. n. dispelling.
วิธวา	น. หญิงหม้าย ; หม้ายที่เป็นผู้หญิง. n. widow.
วิชาน	น. วิธี ; ตระเตรียม ; กระบวนการ.

วิธี,วิธี	n. method ; arrangement ; process. น. ทาง ; วิธีการ . n. way ; method.
วินัย	น. ข้อปฏิบัติเป็นหลักกำกับให้เรียนรู้ n. discipline.
วินิพโกคะ	น. แยก ; ทำให้แตกต่าง. n. separation ; discrimination.
วิบาก	น. ผล ; ผลที่เกิด. n. fruition.
วิปยุตตปัจจัย	น. เครื่องสนับสนุน ให้ไม่รวมกัน หรือแยกกัน. n. relation or supporting factor of dissociation.
วิปัสันนะ	ว. ไส ; บริสุทธิ์ ; ผุดผ่อง ; สะอาด. a. pure ; bright.
วิปริณามะ	น. เปลี่ยนแปลง . n. change.
วิปริต,วิปริต	ว. ผิด ; ผวก ; ผิดออกไป ; กลับกัน. a. wrong ; changed ; reverse.
วิปัสสนา	น. เห็นแจ้ง เห็นว่าสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้นทั้งปวง ไม่เที่ยง , เป็นทุกข์ , มีไช้ตัวตน. n. insight; spiritual insight
วิปัสสนากาวนา	น. เจริญปัญญา. n. insight development.
วิปากจิต	น. จิตที่เป็นผล ; จิตที่มีผล. n. resultant thought.
วิปากปัจจัย	น. ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ ผล. n. relation or supporting factor of effect.
วิขพยากรณ์,วิขชช พยากรณ์	น. ตอบปัญหา โดยเหตุผล และความจริง มีได้ตอบแง่เดียว n. answering question by means of division in conformity with reason and truth.
วิขวาที,วิขวาที	ว. ผู้ตรัสจำแนก ตามเหตุผลสำหรับพระพุทธองค์. a. epithet of the Lord Buddha.
วิฆวตัณหา	น. ทะยานอยากไม่มีไม่ เป็น ไม่อยากเป็น โนนเป็นนี้ อยากให้หมดไป พ้นไป. n. craving for annihilation.

วิมังค์	น. คัมภีร์ที่ 2 แห่งอภิธรรมปิฎก เกี่ยวกับการจำแนกธรรมะ. n. division ; name of the second book of adhidhamma.
วิภัติ	น. แจก ; แบ่ง ; แจกรูป นามหรือกิริยา ในทางไวยากรณ์. n. division ; classification .
วิภาคะ, วิภาค	น. แบ่งแยก ; แจก. n. division ; distribution.
วิภาวณะ	น. อธิบาย ; ทำให้แจ่มแจ้ง. n. making clear.
วิภูติ	น. รุ่งโรจน์ ; งามสง่า. n. glory ; splendour.
วิภูษณะ, วิภูษณะ	น. เครื่องประดับ ; ประดับ ; ตกแต่ง. n. ornament ; decoration.
วิมาน	น. ที่อยู่ในสวรรค์ ; พิมาน. n. heavenly mansion.
วิมุติ	น. หลุดพ้น. n. salvation ; deliverance.
วิโมกข์, วิโมกข์	น. หลุดพ้น. n. deliverance ; emancipation.
วิโมจนะ	น. ปลดปล่อย ; ปลดปล่อย. n. release from ; letting loose.
วิยูหนะ	น. รื้อ ; ถอดออก. n. removal.
วิโยคะ, วิโยค	น. แยก ; พลัดพราก. n. separation.
วิระชะ	ว. ไม่มีธุลี ; ไม่มีมลทิน ; ไม่มีสิ่งแปดเปื้อน ; ไม่มีมลทินเลย. a. free from defilement.
วิริติ, วิริติ	น. งดเว้น. n. abstaining from.
วิรมนะ	น. งดเว้น. n. abstinence ; abstaining from.
วิราคะ	น. คลายกำหนัด ; หายกำหนัดยินดี ; ไม่ติด ; ความไม่ข้อง. n. dispassionateness ; absence of lust .
วิริยพละ	น. กำลัง ไต้แก่ ความเพียร ; กำลังความเพียร. n. power of energy or diligence or working hard.

วิริยะ	น. เพียร. n. energy ; vigour ; strength.
วิริยารัมภะ	น. ปรารถนาความเพียร. n. energetic effort.
วิริยินทรีย์	น. ธรรมอันเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน คือ เพียรพยายาม. n. faculty of energy.
วิรูปหะ, วิรูปห์	ว. งอกงาม ; เพิ่มขึ้น. a. grown ; increased.
วิรูป	ว. ผิดรูป ; น่าเกลียด ; น่ากลัว. a. deformed ; ugly.
วิรูปตา	น. น่าเกลียด . n. ugliness.
วิโรจนะ	น. ถ่ายยา ; ยาถ่าย ; ถ่ายด้วยยา. n. purging ; purgative.
วิโรจนะ	น. ส่องแสง ; รุ่งโรจน์. n. shining ; glory.
วิโรธะ	น. คัดค้าน ; ความขัดแย้ง ; ขัดขวาง ; การขัด. n. opposition ; obstruction.
วิลยะ, วิลัย	น. ย่อยยับ ; ความสลายตัว ; ความแตกหัก. n. dissolution. หากมีความหมายว่า งาม เขียนกันว่า วิไล.
วิลาส	น. ความงาม ; ความสง่า ; รูปโฉมโฉมพรรณ. n. charm ; grace.
วิลาสินี	ว. งาม a. charming. น. สตรี n. woman.
วิวัฏฐ์	น. นิพพาน. n. nibbana, nirvana.
วิวาท	น. ทะเลาะเบาะแว้งกัน ; โต้เถียงกัน. n. dispute ; quarrel ; controversy.
วิวาทาธิกรณ์	น. เรื่องเกิดขึ้นโดยการโต้เถียงของภิกษุพระวินัย. n. ecclesiastical case arisen from dispute about the doctrine.

วิวาห์	น. แต่งงาน ; สมรส. n. marriage.
วิวาหมงคล	น. พิธีแต่งงาน n. marriage ceremony.
วิเวก	น. ความสงบ ; ความไม่เกี่ยวข้อง ; เงียบสงบ. n. seclusion ; detachment ; serenity.
วิสังวาทนะ	น. พุดเท็จ ; โป้ปด . n. lying.
วิสังวาทะ	น. คำเท็จ ; คำลวง ; คำล่อลวง. n. lie ; deceiving.
วิสาขบูชา	(Visakhapuja) น. บูชาในวันเพ็ญเดือน เวสาขะ เทียบกับเพ็ญกลางเดือน 6 ในปีปรกติมาส เป็นที่ระลึกถึงการประสูติ , ตรัสรู้และปรินิพพานของพระพุทธองค์ ; บางที่เขียนว่า วิสาขะ. n. worship on the full – moon day of Vesakha month commemorating birth, Enlightenment and demise of the Lord Buddha ; Buddhist New Year.
วิสาณะ	น. เขาสัตว์ ; เขา. n. horn.
วิสารทะ	ว. ผู้องอาจ ; ผู้กล้าหาญ ; ผู้สามารถ ; ผู้ชำนาญ. a. brave ; skill.
วิสาละ	ว. ใหญ่ ; กว้างขวาง. a. broad ; wide ; large.
วิสุงคามสีมา	น. เขตของคฤหัสถ์ เขตทำอุโบสถสังฆกรรมของภิกษุสงฆ์. n. boundary separated from secular area ; consecrated boundaries.
วิสุทธะ	ว. ผู้บริสุทธิ์ ; บริสุทธิ์. a. clean ; pure ; sanctified.
วิสุทธิ	น. ความบริสุทธิ์ ; ความหมดจด ; ความศักดิ์สิทธิ์ ; ความผ่องใส. n. purity ; holiness.
วิสุทธิเทพ	น. เทวดาโดยความบริสุทธิ์. n. god by purity.

วิสุทธิมัคค์,วิสุทธิ มรรค	น. ทางไปสู่ความบริสุทธิ์ ; ทางแห่งความบริสุทธิ์ คือ อรหันต์. n. path to purity ; way of purity.
วิสุกทัตสนะ	น. ดูการเล่น ; ดูมหรสพ. n. seeing a show; visiting a show.
วิสุกะ	น. เล่นทางโลก ; มหรสพ. n. worldly amusement.
วิหาร	น. ที่อาศัย ; ความเป็นอยู่ ; การยั้งเวลาให้ล่วงไป ; วัด. n. abode ; dwelling ; place ; mode of life ; passing the time ; retreat.
วิหารคด	น. ระเบียบโบสถ์. n. cloister.
วิหิสาวิตก	น. ความคิดที่ทารุณ. n. cruel thought.
วีจิ	น. ลูกคลื่น ; คลื่น. n. wave.
วีณะ	น. พิณ . n. lute.
เวติกกมะ	น. ล่วงละเมิด ; ก้าวล่วง ; บาป. n. transgression ; sin.
วีถิ,วิถี	น. มาจากบาลี วีถิ ไทยเขียนวิถี ; ถนน ; หนทาง . n. street ; way ; track.
วิมังสนะ	น. ลองใจ ; ทดลอง. n. trying ; finding out ; experiment.
วิมังสา	น. ไทยเขียนวิมังสา ; พิจารณา ; ทดลอง ; สอบสวน. n. consideration ; test ; investigation ; reflection.
วีระ	น. คนกล้า ; วีรบุรุษ ; วีรชน. n. hero. ว. ผู้กล้าหาญ ; ผู้ยิ่งใหญ่. a. heroic; mighty.
วีหิ	น. ข้าวเปลือก. n. paddy.
วุฒฺจฺฉานวสี	น. ความชำนาญในการออก. n. mastery in emerging.

วฏฐานวิธี	น. วิธีออกมาจากอาบัติ. n. method of releasing monks from offences.
วฏฐานะ	น. การออก ดังเช่น นอกจากอาบัติ, ออกจากฌาน ; ออกจากกรรมก็ได้. n. emerging from.
วุฑฒาปจายนะ	น. อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ . n. respect towards elders.
วุตติ	น. ประพฤติ ; การใช้ ; ความชิน. n. conduct ; livelihood ; habit.
วุปสมะ	น. สงบ ; ระงับ ; ผู้มีนายเหนือ. n. calmness; cessation ; mastery.
เวกัลลละ	น. พิกล ; ผิดรูปหรือผิดส่วน ; บกพร่อง. n. deformity ; deficiency.
เวคะ	น. กำลัง ; ความเร็ว ; แรงดัน ; กำลังไป. n. force ; velocity ; impulse.
เวชชกรรม	น. กรรมของแพทย์ ; ปฏิบัติงานทางแพทย์. n. medical treatment.
เวชชะ	น. หมอ ; แพทย์ ; หมอรักษาไข้. n. physician ; doctor.
เวณะ	น. ช่างไม้ไผ่ ; คนวรรณะต่ำถูกดูหมิ่น. n. worker in bamboo ; member of a low and despised caste.
เวณี	น. ช้องผม ; เกลียวผม. n. braid of hair.
เวณฺ	น. ไม้ไผ่.
เวณฺวัน	น. ป่าไผ่.
เวทนา	น. ความเสวยอารมณ์ ; ความรู้สึก. n. sensation.
เวทนาปัสสนา	น. สติกำหนดพิจารณาเวทนา. n. contemplation of sensation.
เวทยิตะ	น. เวทนา ; ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือไม่ทุกข์ไม่สุข ; เสวยอารมณ์. n. contemplation of sensation. ว. รู้สึกอารมณ์แล้ว ; เสวยอารมณ์แล้ว.

	a. experienced.
เวทลลละ	น. พระพุทธศาสนา ประเภทที่ต้องใช้ปัญญาพิจารณาอย่างถี่ละเอียด คำสอนอย่างหนึ่งใน 9 อย่าง. n. philosophical doctrine ; one of nine kinds of the Buddhist doctrines.
เวบุลละ	น. ความไพบูรณ์. n. abundance.
เวมติกะ	ว. ผู้ที่สงสัย ; ผู้ที่ไม่แน่ใจ. a. in doubt ; uncertain ; doubtful.
เวมชณะ	น. ท่ามกลาง ; ตรงกลาง ; กลาง. n. middle ; center.
เวมานิกะ	ว. ผู้ที่อยู่ในที่มีวิมาน. a. living in a fairy place.
เวยยาวัจจกร, ไวยาวัจจกร	น. คนรับใช้ ; ผู้ทำการขวนขวายเป็นผู้รับใช้ . n. servant ; agent.
เวรี	ว. ผู้จองเวร “ a. bearing hostility ; revengeful. น. ศัตรู ; คู่อาฆาต. n. enemy.
เวลา	น. กาล ; ฝั่งน้ำ ; เขตจำกัด ; ระยะเวลา. n. point of time ; shore ; boundary ; limit.
เววณะ	น. ไวยาจน์ ; คำที่ใช้แทนที่. n. epithet ; synonym.
เวสสมะ , เวสม์	น. บ้าน ; ที่อยู่ ; ที่อาศัย. n. house ; abode ; dwelling place.
เวสสะ, ไวยะ	น บุคคลที่อยู่ในวรรณะที่ 3 คือวรรณะแพศย มีอาชีพทางค้าขายหรือเกษตรกรรม. n. man of the third caste or vaisya whose business is trade as well as agriculture ; men for of the third class.
เวสาร์ชชะ	น. เป็นผู้แก้แค้น ; เป็นผู้องอาจ. n. oldness ; bravery ; perfect self –confidence.
เวลียา	น. ภาษาบาลีเป็น เวลียา, สันสกฤตเป็น เวศยา ภาษาไทยเป็นแพศยา หรือหฺญิงโสภณี่.

เวหาสะ,เวหาส	n. prostitute ; harlot. น. ท้องฟ้า ; อากาศ ; เบื้องบน.
เวพู	n. sky ; air ; upwards. น. ไม้ไผ่ ; ต้นไผ่.
เวพูวัน	n. bamboo tree. น. ป่าไผ่ .
โวการ	n. bamboo grove. น. ความต่ำทราม ; ความเศร้าหมอง ; ความทราม. n. inferiority ; defilement. น. ชัณฑ์ ; ส่วนประกอบของความมีความเป็น ; องค์ประกอบ. n. aggregates of existence ; constituents of being ; aggregates.
โวภูฐัพพนจิต	น. จิตที่มีความปลงใจ. n. determining thought.
โวทาน	น. ความบริสุทธิ์ ; ทำให้บริสุทธิ์ ; สะอาด ; ผุดผ่อง. n. purity ; purification ; cleansing ; getting bright.
โวโลกณะ	น. แลดู ; สอบสวน. n. looking at ; examination.
โวสัคคะ	น. สละคืน ; ปล่อยวาง ; ให้. n. handing over ; donation.
โวसानะ	น. ความสำเร็จ ; บรรลุผล ; ความสมบูรณ์ ; สำเร็จ. n. accomplishment ; perfection.
โวหาร	น. คำเรียกร้อง ; ธรรมศาสตร์ ; การม. n. calling ; jurisprudence.
โวหาริกะ	น. พ่อค้า ; ผู้พิพากษา ; วาณิช. n. trader ; judge.
ไวยาวัจกร	น. (ลูก) ศิษย์วัด ; ผู้รับใช้วัด. n. lay bursar.

ศ

ศรัทธา,สัทธา	น. สันสกฤตเป็น ศรุตธา บาลีเป็น สทฺธา ; ความเชื่อ. n. faith.
--------------	--

ศรัทธาไทย	น. ของขวัญในการเชื่อมั่น. n. gift in faith.
ศาลพระภูมิ	น. เทพารักษ์ประจำพื้นที่. n. spirit house.
ศาลา	น. ห้อง ; ห้องใหญ่. n. wayside shelter.
ศาสดา	น. พระนามพระพุทธรองค์ ; ผู้ตั้งศาสนา ; ครูผู้สอน . n. Great Master.
ศาสนการ	น. ฝ่ายกรรมการศาสนาที่ได้รับเงินเดือนทางศาสนสมบัติ มีเงินเดือนทางราชการโดยตรง. n. religious officials, who receive their salaries from the Religious Property not the government's budget.
ศาสนสมบัติ	น. สมบัติทางศาสนา ; กองในกรรมการศาสนา. n. name of a Division in the Department of Religious Affairs.
ศาสนา	น. คำสอน ; คำสั่งสอน ; ระบบคำสอน ; ลัทธิ. n. doctrine ; teaching ; religion ; message .
ศาสนาจารย์	น. ครูผู้สอนศาสนา. n. religious teacher.
	<u>สารบัญ</u>
ศาสนิก	น. ผู้ที่นับถือในศาสนา. n. follower.
ศิษย์วัด	น. ศิษย์ของพระในวัด. n. attendants of the monks in monasteries ; monastery boy ; temple boy.
ศีล	น. รักษากายวาจาให้เรียบร้อย. n. precepts ; morality .
ศึกษาจังหวัด	น. ภิภษุผู้ทำหน้าที่องค์การศึกษาประจำจังหวัด. n. ecclesiastical province - official for education.
ศึกษาอำเภอ	น. ภิภษุผู้ทำหน้าที่องค์การศึกษาประจำอำเภอ n. ecclesiastical district –official for education.
ศูทร	น. วรรณะที่ 4 จัดเป็นชั้นต่ำที่สุด มีหน้าที่ในการรับใช้บุคคลทั้ง 3 วรรณะที่สูงกว่า. n. man of the fourth and lowest caste ; untouchable.
โศก	ก. ความเศร้า. v. grief.

สภกัจฉา	น. สนทนา ; อภิปราย. n. conversation ; discussion.
สภฏะ	น. เกวียน . n. cart ; wagon.
สภทาคามีผล	น. ผลของผู้จะมาเกิดอีกครั้งเดียว. n. fruition of the once – returner.
สภทาคามีมรรค	น. มาจากบาลีคำว่า สภทาคามีมคฺค มรรคของผู้เกิดอีกเพียงครั้งเดียว, ได้เป็นอริยมรรค 2 ใน 4 ชั้นด้วยกัน. n. path of the once –returner.
สภทาคามี	น. เรียกว่า พระสภทาคามี ; พระสภิกทาคามี ก็ได้ ท่านผู้จะมาเกิดอีกเพียงครั้งเดียว ต่อ นิพพาน เป็นอริยบุคคลชั้นที่ 2 ใน 4 ชั้น ; บางทีเรียกว่า สภิกทาคามี. n. once – returner.
สภมณะ	ว. มีใจเป็นของตน ; มีความยินดี. a. joyful.
สภวาที	ว. ผู้มีวาตะของตน ; ผู้เสนอ ; ผู้ถาม. a. proposer ; affirmative.
สภสมยะ	น. ลัทธิแห่งตน ; ศาสนาของตน. n. one's own creed.
สภังขะ	ว. ยังมีความสงสัยในใจ. a. doubtful.
สภัณฏุกะ	ว. มีหนาม. a. thorny.
สภัมมะ	น. หน้าที่แห่งตน . n. one's own duty. ว. มีกรรม คือผู้ถูกกระทำ ; เรียกหากรรม. a. transitive.
สภิตตปริโยทปะนะ	น. ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว. n. purification of (the) mind or thought.
สภิตตะ	น. จิตแห่งตน. n. one's own mind or thought.
สภัตตปกรณั	น. มาจาก สัตตปกรณั สัปตปกรณั เจ็ดคัมภีร์ ในพระอภิธรรม. คือ การบังสุกุล เกี่ยวกับ ศพชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป. n. Seven books of abhidhamma .

สตปที	น. ตะขาบ. n. centipede.
สตะ	น. ร้อย . n. hundred. ว. มีสติ ; มีความรู้สึก ; มีความสำนึก. a. mindful ; conscious.
สติ	น. ระลึกได้ ; เอาใจใส่ ; จำได้. n. attentiveness ; memory.
สตินทรีย์	น.ธรรมอันเป็นใหญ่ในหน้าที่แห่งตน กล่าวคือ สติ ; อินทรีย์ คือ สติ. n. faculty of mindfulness.
สติปฏิฐาน	น. ที่ตั้งแห่งสติ ; การตั้งสติ ; ความตั้ง . n. application of mindfulness.
สติปฏิฐาน 4	n. Four Bases of Mindfulness.
สติวินัย	ว. ระวังอธิภรณ์ด้วยยกให้ว่ามีสติเมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นพระอรหันต์. a. proceeding for the consciously innocent.
สเทกิจฉา	ว. แก้ไขได้ ; ให้อภัยได้. a. curable ; pardonable ; excusable.
สนธิ	น. การร่วมต่อ ; การต่อ ; การรวม การต่อคำทางไวยากรณ์ . n. connection , union ; euphonic combination in grammar.
สบง	น. เป็นภาษาเขมร ; ผ้านุ่งของภิกษุหรือสามเณร. n. under garment of the monks and novices.
สบาย,สัปปายะ	ว. ภาษาไทยได้แผลงจาก สปปาย บาลีเป็นสบาย น่าพอใจ; เหมาะ ; มีประโยชน์ ; ดี . a. likely ; suitable ; beneficial.
สพรหมจารี	น. เพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ ; เพื่อนพรหมจรรย์ ; เพื่อนนักศึกษา. n. fellow monk ; fellow religious student.
สภา	น. ที่ประชุม ; ห้องประชุม ; หอประชุม. n. hall ; assembly room.
สภาคะ	ว. มีส่วนเท่าเทียม ; มีส่วนแบ่งเสมอกัน ; คล้ายคลึงกัน. a. being of the same division ; like ; equal ; similar ; common.
สภาวะ	น. สภาพ ; ปรกตวิสัย . n. state ; condition.
สมชวีตา	น. เป็นอยู่โดยสม่ำเสมอ ; ไม่มีผิดเคียงหรือฟุ่มเฟือยเกินไป ; ครองชีพอย่างประหยัด. n. regular life.

สมณธรรม	<p>น. ข้อปฏิบัติทางจิตใจของสมณะ.</p> <p>n. spiritual practices of a monk.</p>
สมณสารูปปะ	<p>ว. ใช้เป็นสมณสารูปในภาษาไทย ควรแก่รูปของสมณะ อันควรแก่เพศของสมณะ ; บางสมณสารูป.</p> <p>a. worthy or lawful for a monk.</p>
สมเด็จพระสังฆราช	<p>น. ภิกษุได้รับสถาปนาเป็นประมุขของสงฆ์ทุกนิกาย(ในประเทศไทย).</p> <p>n. His Holiness the Supreme Patriarch (Siam) .</p>
สมถภาวนา	<p>น. เจริญสมาธิ ; เจริญความสงบ ; อบรมสมาธิก็ได้ ; การฝึกสมาธิ.</p> <p>n. tranquility development ; the way of concentrating the mind.</p>
สมถยานิก	<p>น. ท่านที่มีสมณะเป็นยาน</p> <p>n. quiet –vehicled.</p>
สมถะ	<p>น. ทำจิตให้สงบ ; ความสงบแห่งจิต ; อุบายสงบใจ</p> <p>n. calm ; quietude of heart ; trandquillity.</p>
สมนันตรปัจจัย	<p>น. ปัจจัยสนับสนุน กล่าวคือ ความใกล้ชิดติดต่อกันอย่างฉับพลัน.</p> <p>n. supporting factor of immediate contiguity.</p>
สมภาร	<p>น. ไทยได้ดัดแปลงเป็นสมภาร ในภาษาบาลี คือ เจ้าอาวาส ; อาวาส.</p> <p>n. abbot.</p> <p>หมายความว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่รวมความรับผิดชอบทั้งปวงในวัด .</p>
สมัชชะ	<p>น. ประชุมเนื่องด้วยมหรสพ ; งานรื่นเริง ; การเล่น ; การมหรสพ.</p> <p>n. festive gathering ; fair ; theatrical ; display.</p> <p>ประชุม ; ที่ประชุมก็ได้.</p> <p>n. congregation ; company.</p>
สมัชชาภิจรณะ	<p>น.ดู ; เล่น ; ดุมหรสพ ; เที่ยวงาน.</p> <p>n. visiting fairs.</p>

สมัย, สมัย

น. กาลเวลา ; คราว.

n. time ; season.

ความกลมกลืน ; ความเข้ากันได้.

n. harmony.

ชุมนุม ; กลุ่ม ; เวลาอันเหมาะ.

n. crowd ; assembly.

ความเห็น ; ลัทธิศาสนา ; ลัทธิ.

n. opinion ; religious system.

เหตุ ; สถานการณ์ ; สาเหตุ.

n. condition.

ได้มา ; ได้รับ.

n. acquisition.

การละ ;

n. elimination ; avoidance.

การเข้าใจตลอด ; การแทงทะลุ ; ปฏิเวธ ; สัจญา.

n. penetration.

ขณะ ; โอกาส .

n. opportunity .

สมาชิกสังฆสภา

น. ภิกษุซึ่งไม่เกินจำนวน 45 รูปได้รับประกาศให้เป็นสมาชิกสังฆสภา เนื่องจากมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น พระราชาคณะชั้นธรรมขึ้นไป พระคณาจารย์เอก เป็นเปรียญ 9 ประโยค เทียบได้กับสมาชิกผู้แทนราษฎรหรือ ส.ส.

n. member of the Ecclesiastical Assembly.

สมาธิ

น. ความตั้งมั่นแห่งจิต ; แน่วแน่ในการสำรวมใจ.

n. concentration.

สมาธิทริย

น. ธรรมอันเป็นใหญ่ในหน้าที่แห่งตน เป็นสมาธิ.

n. faculty of concentration.

สมาธิพลัง

น. กำลังได้แก่ สมาธิ.

n. power of concentration.

สมาบัติ

น. มาจากบาลี สมาปตฺติ ; บรรลุ ; ชั้นสูงของฌาน.

n. attainment ; stage of meditation.

สมาส	<p>น. ไวยากรณ์ภาษาบาลี คือ ย่อคำตั้งแต่ 2 ขึ้นไปเข้าเป็นคำเดียวกันให้ได้ความหมายเพิ่มเติม วิธีลบลวิภัติบ้าง ไม่ลบลวิภัติบ้างแล้วแต่กรณี.</p> <p>n. according to Pali grammar it means "a compound" , that it to two or more words together without corrupting their original meanings.</p>
สมิทธิ	<p>น. ความสำเร็จ ; ความเจริญ.</p> <p>n. success ; prosperity.</p>
สมุจเฉท	<p>น. ตัดขาด ; ถอนราก ; ทำลายให้สิ้น.</p> <p>n. extirpation ; uprooting ; destruction.</p>
สมุจเฉทปหาน	<p>น. ละโดยการตัดขาด ; ถอนรากด้วยการละ.</p> <p>n. avoidance or abstinence .</p>
สมุจเฉทวิมুক্তิ	<p>น. หลุดพ้นโดยการตัดขาดหรือถอนรากออกไป.</p> <p>n. release through extirpation.</p>
สมุททัย	<p>น. ทุกขสมุททัย ; เหตุให้ทุกข์เกิด; เหตุที่ทุกข์เกิด.</p> <p>n. cause of suffering.</p>
สยนะ	<p>น. ที่นอน ; เติง ; นอน.</p> <p>n. bed ; sleeping.</p>
สยัมภู	<p>ว. ผู้เป็นเอง ; ผู้เป็นขึ้นด้วยตัวเอง ; ผู้มีขึ้นเอง.</p> <p>a. self-existent.</p>
สรณคมน์	<p>น. การถึง พระรัตนตรัย อันเป็นสรณะหรือที่พึ่ง.</p> <p>n. taking refuge .</p>
สรณะ	<p>น. ที่พึ่ง; ความช่วยเหลือ ; ป้องกัน ; ที่อาศัย ; ที่อยู่.</p> <p>n. refuge ; help ; shelter.</p>
สรณียะ	<p>ว. ควรระลึกถึง.</p> <p>a. fit to be remembered.</p>
สราหะ	<p>น. ฤดูศารท ; ฤดูใบไม้ร่วง ; ศารท.</p> <p>n. autumn.</p>
สรรเพชญ์	<p>น. ตรงกับคำว่า สัพพัญญู ในบาลี และคำว่า สรวชฌ ในสันสกฤต ท่านผู้รู้สิ่งทั้งปวงที่</p> <p>n. Omniscient One.</p>
สรวาละ,สรวาละ	<p>น. ถ้วย ; ชัน ; จาน ; ที่รอง.</p> <p>n. cup ; bowl ; saucer.</p>
สรีรกิจ	<p>น. กิจแห่งสรีระ; ถ่ายอุจจารปัสสาวะ ; ฌापนกิจ.</p> <p>n. bodily function ; obsequies.</p>

สรีระ	น. ร่างกาย . n. body.
สโรช	น. สิ่งที่เกิดในสระ ; ดอกบัว ; บัว. n. lotus.
สโรรุหะ	น. สิ่งที่ยกขึ้นในสระ ; ดอกบัว . n. lotus.
สลักขณะ	ว. มีลักษณะ ; ประกอบด้วยลักษณะ ; เป็นลักษณะ. a. together with the characteristics. น. ลักษณะของตน. n. one' own characteristics.
สลาภ	น. ซึ่งใช้เสมือนบัตรในการลงคะแนนหรือแจกอาหาร ; ชื่อหรือลูกกรงก็ได้. n. slips of wood used as tickets in voting or distributing food.
สลิลธารา	น. ธารน้ำ ; สายน้ำ ; น้ำที่ไหล. n. shower of water.
สลิลละ	น. น้ำ . n. water.
สวดชัยมงคลคาถา	ก. สวดคาถาหรือคำฉันท์ อำนวยชัยมงคล ; คาถามงคล. v. recite the verses of victorious and auspicious blessing.
สวดปาฏิโมกข์	ก. สวด คือ ว่าปากเปล่า เกี่ยวกับศีลที่สำคัญของภิกษุ ; สวดปากเปล่า. v. recite or chant the principal precepts of the Buddhist monks.
สวากขาตธรรม	น. ธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ; ธรรมที่พุทธเจ้าตรัส. n. doctrine well preached by the Buddha.
สสะ	น. กระต่าย. n. hare.
สสังขารปรินิพพานยี่	น. ผู้ปรินิพพานโดยใช้ความเพียร. n. one attaining nari – nirvana with exertion.
สสี	น. พระจันทร์ ; จันทร์ “สิ่งที่มีกระต่าย”. n. moon.
สเสนะ	ว. พร้อมด้วยกองทัพ. a. accompanies by an army.
สหชาติปัจจัย	น. เครื่องสนับสนุน คือ การเกิด หรือสิ่งที่เกิดพร้อมกัน. n. supporting factor of co-existence.

สหไสย	<p>น. นอนรวม ที่มุงหรือที่บังแห่งเดียวกัน.</p> <p>n. lying down together under the same roof and within the same wall.</p>
สหัสสะ	<p>น. พัน (อันเป็นจำนวน) .</p> <p>n. thousand.</p>
สหาย,สหายกะ	<p>น. เพื่อน ; มิตร.</p> <p>n. friend ; ally .</p>
สหายตา	<p>น. ความเป็นเพื่อน .</p> <p>n. friendship.</p>
สหิตะ	<p>น.วรรณคดี ; คัมภีร์ .</p> <p>n. literature ; scriptures, text.</p> <p>เครื่องประกอบไม้สีไฟ.</p> <p>n. appurtenances of wood for kindling fire by attrition.</p> <p>ว. ประกอบด้วย ; รวมกันเข้า.</p> <p>a. accompanied with keeping together ; consistent.</p> <p>มีผลประโยชน์.</p> <p>a. consisting of benefit.</p>
สเหตุกจิต	<p>น. จิตที่มีเหตุ กล่าวคือ โลก, โกรธ , หลง .</p> <p>n. thought accompanied by a cause .</p>
สเหตุกะ	<p>ว. อันมีเหตุเกิดขึ้น.</p> <p>a. having a cause.</p>
สโหณะ	<p>ว. พร้อมทั้งของกลาง หรือของขโมยมา.</p> <p>a. together with the stolen goods.</p>
สพายตนะ	<p>น. อายตนะ๖ ได้แก่ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย , ใจ.</p> <p>n. six spheres of organs of sense; eye, ear , nose, tongue , body, mind.</p>
สอุปาทาน	<p>ว. มีความยึดถือ ; ประกอบด้วยความยึดมั่นถือมั่น ; ยึดเอาไว้.</p> <p>a. endowed with attachment.</p>
สอุปาทิเลส	<p>ว. ยังมีเชื้อเหลือ, คือยังมีชีวิตอยู่ หรือยังมีกิเลสบางอย่างหลงเหลืออยู่.</p> <p>a. having the substratum of life remaining ; having some defilement remaining with the substratum of life.</p>
สัักกายทิฎฐิ	<p>น. ความเห็นเป็นเหตุ ยึดในกายแห่งตน ; เห็นเป็นเหตุแยกเขาแยกเรา เหตุเพราะยึดในของตน.</p> <p>n. egoistic view ; heresy of individuality.</p>

สังกาศะ	<p>น. กายที่มีอยู่เป็นอยู่ ; กายแห่งตน.</p> <p>n. existing body ; one's own body.</p>
สังการะ	<p>น. ทำความเคารพ ; เกียรติ ; สิ่งของสำหรับถวายบูชา ; ของเซ่นไหว้.</p> <p>n. reverence ; honour ; offerings ; worship.</p>
สังขระ	<p>น. ประกอบเข้า ; ประดับแต่ง ; ปฏิสังขรณ์ ; ตระเตรียม ; การเตรียมตัว.</p> <p>n. composition ; preparations.</p>
สังขานะ	<p>น. นับ ; คำนวณ ; นับคำนวณ.</p> <p>n. counting.</p>
สังขาร	<p>น. เจตนา ; ความจงใจ มีสังขารในขั้น 5 และในปัจจุสมปบาทอยู่ด้วย</p> <p>n. volition.</p> <p>สถานที่ ; ประดับประจักษ์ทั้งหลาย ; ประดับแต่ง ; กายสังขาร สิ่งที่ประดับแต่งกาย คือ ลมหายใจ ออก ; วจีสังขาร ประดับประจักษ์วาจา กล่าวคือ ตก ความตริภิก , วิจารณ์ ความตรอง , จิตตสังขาร ประดับประจักษ์ คือ สัญญา คำจำได้หมายรู้ เวทนา ความรู้สึกอารมณ์ว่าเป็นสุข , ทุกข์ , หรือ ไม่ ไม่สุข ดังนี้ เป็นต้น.</p> <p>n. construction ; formation.</p> <p>ปัจจัยประดับ ; เกิดขึ้นจากการผสมของเหตุปัจจัย ;</p> <p>n. compounded things . ; conditioned things.</p> <p>อันได้แก่ สังขาร ในสามัญญลักษณะ หมายถึงวัตถุและจิตใจ. ตระเตรียม ; ตกแต่ง.</p> <p>n. preparation ; decoration ; volition ; activities .</p> <p>ภูมิสังขาระการตระเตรียมหรือตกแต่งพื้นดินให้ดูดี.</p> <p>สิ่งจูงใจ ; สิ่งชักนำ.</p> <p>n. conducive factors ; persuasince.</p>
สังคติ	<p>น. ประจวบ ; ร่วม .</p> <p>n. association.</p>
สังคหะ	<p>น. สงเคราะห์.</p> <p>n. aid.</p>
สังคหะพละ	<p>น. กำลังในการสงเคราะห์.</p> <p>n. power of sympathy.</p>
สังฆการี	<p>น. ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับพระสงฆ์ ; กองในกรมการศาสนา.</p> <p>n. officials in charge of ecclesiastical affairs ; ecclesiastical – affairs officials.</p>
สังฆนายก	<p>น. หัวหน้าในคณะสงฆ์มนตรี เทียบกับนายกรัฐมนตรี.</p> <p>n ecclesiastical prime minister.</p>

สังฆมนตรี	น. ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งดำรงตำแหน่งสังฆมนตรี เทียบกับรัฐมนตรี. n. ecclesiastical minister .
สังฆราช	น. สมเด็จพระสังฆราช. n. patriarch.
สังฆาณัติ	น. อาณัติของสงฆ์ ; คำสั่งของสงฆ์ ; กฎหมายที่สังฆสภาออก เทียบกับพระราชบัญญัติ. n. Ecclesiastical Command .
สังฆาณัติประมวล ระเบียบวิธีพิจารณา วินัยชยอรรถกรณ	n. Case – Procedure Ecclesiastical Code.
สังเจียว	น. เป็นศัพท์จีน หมายถึง เต่าและขงจื้อ. n. san – chio.
สังยุตตนิกาย	น. หมวดประมวล รวมเรื่องราวประเภทเดียวไว้เป็นพวก ๆ หัวข้อที่ 3 แห่งหัวข้อทั้ง 5 ใน สุดท้ายตปิฎก. n. Book of Kindred Sayings.
สังวรปราบ	น. เพียรระวังบาปมิให้เกิดขึ้นได้ . n. effort to restrain to take care of demerit.
สังवास	น. อยู่ร่วมกัน ; ความคุ้นเคยซึ่งกัน. n. co-residence ; intimcay. ภิกษุมีสังवासเสมอกัน มีสิทธิจะอยู่ด้วยกันได้ หากขาดจากความเป็นภิกษุ ถือว่าเป็นอ หมดสิทธิจะอยู่ด้วยกัน. น. เกี่ยวข้องกับทางกาม. n. sexual intercourse ; communion .
สังเวคะ	น. สลดใจ ; สังเวช ; สังเวชใจ. n. feeling pity and regret.
สังสัคคะ	น. ถูกต้อง ; ความเกี่ยวข้อง; สังสรรค์ ; การสมาคม ; n. contact ; association.
สังเสวะ,สังเสวนา	น. คบหา ; สมาคม . n. association.
สังหระณะ	น. รวบรวม ; รวบ ; ม้วน. n. folding .
สังจกิริยา	น. ทำสัจจะ ; ตั้งสัจจะ ; เปล่งวาจาเป็นสัตย์. n. declaration on oath.

สัจวาจา	น. คำสัตย์ ; วาจาสัตย์ ; พูดเป็นสัตย์. n. truthful word.
สัจวาที	ผู้พูดคำสัตย์ ; ผู้พูดจริงหรือใช้คำสัตย์. one who speaks the truth.
สัจจะ	น. ความจริงเสมอ . n. truth.
สัจฉิกรณะ	น. ทำให้แจ้ง ; ตรัสรู้. n. realization ; experience.
สัชฌ	น. เงิน . n. silver.
สัจจะยะ	น. สะสม ; ปริมาณ ; การเก็บรวบรวม. n. accumulation ; quantity ; hoarding.
สัจจรณะ	น. สัจจร ; เดินทาง ; เทียวไป ; การท่องเที่ยว. n. wandering about.
สัจญา	น. จำได้หมายรู้ จำรูป , เสียง , กลิ่น , รส , โผฏฐัพพะ ธรรมะ ได้. n. perception of form , sound , odour , taste , tangible object and cognizable ob
สัจญิวาทะ	น. วาทะหรือเห็นว่ามีสัจญาหรือความรู้จักอีกภายหลังที่ได้ตายไปแล้ว. n. theory maintaining the conscious existence after death. ว. ผู้มีวาทะหรือเห็นว่ามีสัจญาภายหลังที่ได้ตายแล้ว อีกทั้งเห็นว่าตายแล้วไปเกิดอีกจ สัจญา. a. conscious - maintainer.
สัจฉิหายนะ	ว. อายุ 60 ปี บริบูรณ์ a. sixty years old.
สัจฉิ, สัจฉิ	ว. หกสิบ. a. sixty.
สัจฐาน	น. ทรวดทรง ; รูปร่าง ; ฐานะ ; ทรง. n. shape ; form.
สัจฉิตี	น. ตั้งมั่น ; มั่นคง ; ตั้งหลักฐาน. n. stability ; firmness.
สัจทาสะ	น. แหนบ ไว้สำหรับถอนหนวด ; คีม . n. pincers ; tweezers.

สันหะ	ว. ละเอียดย ; อ่อน ; เรียบ ; ละเอียดยอ่อน. a. delicate ; smooth.
สัตตาทกาลิก	ว. เป็นไปได้ทั้ง 7 วัน ใช้ได้ตลอดทั้ง 7 วัน . a. for the length of seven days ; for seven days.
สัตตาทหะ, สัปดาห์	น. 7 วัน ; สัปดาห์หนึ่ง. n. seven days ; week.
สัตบุรุษ	น. มาจากสันสกฤต สตบุรุษ คนดี ; คนสงบระงับ . n. good or worthy man ; calmed man.
สัททหะ	น. เสียง. n. sound.
สัทธา	น. ความเชื่อ n. faith. พระพุทธศาสนามีธรรมะข้อหนึ่งกล่าวคือ ปัญญากำกับอยู่เสมอ.
สัทธาพละ	น. กำลังคือความเชื่อ ; กำลังความเชื่อ. n. power of faith.
สัทธินทรีย์	น. ธรรมอันเป็นใหญ่ในหน้าที่แห่งตน คือ ความเชื่อ . n. faculty of faith.
สัทธิวินทริก	น. ผู้ที่อยู่ด้วย ; ผู้ที่อยู่กับอุปัชฌายะ ; ผู้รับใช้อุปัชฌายะ ; คือภิกษุที่อุปัชฌายะขอให้สง รับเข้า. n. co-resident ; attending monk.
สันโตษ	น. ยินดี ; ยินดีด้วยของของตน โดยไม่คิดแย่งชิงกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น . n. contentment ; satisfaction.
สันตติ	น. ความสืบต่อ. n. continuity.
สันตติ	น. สืบต่อ ; ต่อเนื่อง ; ระยะเวลาที่ต่อเนื่องกัน ; เชื้อสาย ; การสืบ. n. continuity ; lineage.
สันตะ	ว. สงัด ; สงบ ; ระงับ . a. calmed ; peaceful .
สันตานะ	น. สืบต่อ ; สืบแทน ; แดกสาขา ; ไยแมลงมุมก็ได้. n. continuity ; ramification ; cobweb. พื้นอัธยาศัย ต่อกับจิตต เป็น จิตตสันตตาน คือ ความสืบต่อแห่งจิต continuity of tho
สันตาสะ	น. สะดุ้ง ; กลัว ; สั่นสะท้าน เหตุเพราะกลัว. n. shock ; trembling.

สันติ	น. สงบ ; สงัด . n. peace ; serenity.
สันติภาวะ	น. สำนัก ; ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ; เบื้องหน้า. n. abodes ; presence.
สันติรณจิต	น. จิตที่พิจารณาอารมณ์ . n. investigating thought.
สันติरणะ	น. จิตที่เมื่อรับอารมณ์แล้วพิจารณาอารมณ์ เหมือนหยิบของกินขึ้นมาแล้ว ตรวจสอบ สันติจิต. n. investigating thought.
สันตฐิ	น. ความสันโดษ. n. contentment.
สันนาหะ	น. เกราะ ; รั้วให้ติดกัน ; ผูกสอด. n. armour ; fastening together.
สันนิจยะ	น. สะสม . n. accumulation ; hoarding.
สันนธิ	น. เก็บ ; สะสม. n. storing up ; hoarding.
สันนินาต	น. ประชุมกัน ; รวมกลุ่มกัน. n. assemblage ; congregation.
สันนินาส	น. อยู่ร่วมกัน ; สมาคมซึ่งกัน. n. living together ; association.
สันนินฐาน	น. ดัดแปลงจากภาษาบาลี จาก สนฺนิฐาน , ส่วนภาษาสันสกฤตปราศจากคำนี้ ตกลงใจในความเชื่อมั่น. n. conclusion ; conviction . คาดคะเนหรือเดา ต่างจากภาษาบาลี คาดคะเนล่วงหน้า ภาษาบาลีเป็น ตกลงใจในที่สุด.
สัปปฏิภยะ	ว. มีภัยเฉพาะหน้า ; ประกอบด้วยภัย ; น่ากลัวอันตราย ; น่ากลัว. a. dangerous ; harmful.
สัปปะ	น. งู. n. snake.
สัปปี	น. เนยใส . n. clarified butter ; ghee.
สัปปริสะ	น. มาจากบาลี ว่า สัปปริส ; สัตบุรุษ ; คนดี ; คนที่ดี ; คนสงบระงับ. n. worthy person .

ศัพท์,สรรพ	ว. ทั้งปวง ; ทั้งสิ้น ; ทั้งสิ้นทั้งปวง. a. whole ; all.
ศัพท์ัญญุตญาณ	น. ญาณ คือความเป็นผู้รู้ในสิ่งทั้งปวง. n. omniscience.
ศัพท์ัญญา	น. ความเป็นผู้รู้ในสิ่งทั้งปวง. n. omniscience.
ศัพท์ัญญ	ว. ผู้รู้สิ่งในทั้งปวง . a. omniscient.
สัมปฏิจันนะ	น. จิตที่รับอารมณ์ เมื่อรู้แจ้งแล้วรับไว้เหมือนหยิบของกินขึ้นมาจะนั้น. n. recipient thought.
สัมปยุตตปัจจัย	น. ปัจจัยสนับสนุน กล่าวคือ ความร่วมกัน ; ความประกอบกัน. n. supporting factor of association.
สัมปโยคะ	น. รวมกัน ; ประกอบเข้าด้วยกัน . n. union .
สัมปรายิกัตถะ	น. ประโยชน์แห่งอนาคต ; ประโยชน์ภายภาคหน้า. n. future benefit.
สัมปชัญญะ	น. ความรู้ตัว ; ความรู้ชัด. n. comprehension ; discrimination ; awareness.
สัมผัปปลาปะ	น. พูดเพ้อเจ้อ ; พูดไปรยประโยชน์. n. frivolous talk ; wind –bag.
สัมพันธะ,สัมพันธะ	น. เกี่ยวข้อง ; เกี่ยวเนื่อง. n. connection ; relation.
สัมพาธะ	น. อัดแอ ; ไม่สะดวก ; สภาพที่คับแคบ ; สภาพที่ย่ำแย่. n. pressure ; the state of being too narrow.
สัมพุทธะ	ว. ท่านผู้ตรัสรู้ดีแล้ว. a. one who has well or thoroughly. Understood. น. พระพุทธเจ้า ; ผู้ตื่นตัว. n. Lord Buddha.
สัมโพชฌงค์	น. มาจากบาลี สมโพชฌงค ; องค์แห่งการตรัสรู้. n. constituent of enlightenment.
สัมโพธิ	น. การตรัสรู้ ; ปัญญาชั้นสูงสุด. n. enlightenment ; highest wisdom.

สั้มภาวะ,สมภพ	น. เกิด ; กำเนิด ; ผลิต. n. birth ; origin ; น. น้ำสั้มภาวะ ; น้ำอสุจิ. n. semen virile.
สั้มภเวสี	ว. ผู้แสวงหาการเกิด ; ผู้ที่มุ่งหาการเกิด. a. seeking birth.
สั้มภาระ	น. ข้าวของ ; เครื่องใช้ที่จำเป็น ; สะสม ; กอง. n. materials ; requisite ingredients ; heap.
สั้มมัปปธาน	น. เพียรชอบ. n. Right Effort ; Right Exertion.
สั้มมากัมมันตะ	น. กระทำชอบ . n. Right Action.
สั้มมาญาณะ	น. รู้ชอบ. n. Right Insight.
สั้มมาทิฏฐิ	น. เห็นชอบ . n. Right View.
สั้มมาวาจา	น. เจรจาชอบ . n. Right Speech.
สั้มมาวิมุติ	น. หลุดพ้นชอบ. n. Right Salvation.
สั้มมาสติ	น. ระลึกชอบ. n. Right Mindfulness ; Right Attentiveness.
สั้มมาสมาธิ	น. ตั้งใจมาชอบ. n. Right Concentration.
สั้มมาสังกัปปะ	น. ดำริชอบ. n. Right Motives.
สั้มมาอาชีพะ	น. เลี้ยงชีพชอบ. n. Right Means of Livelihood.
สั้มมุขาวินัย	ว. การระงับอิริการณ์ ด้วยวิธีระงับต่อหน้า. n. proceeding in precence.
สั้มลลกัตตะ	น. ศัลยแพทย์ ; ผู้ทำการผ่าตัด ; ผู้ผ่าตัด. n. surgeon ; literally one who works on the arrow.

สัลปนนะ	น. สนทนา ; การพูด. n. conversation.
สัลลหุกะ	ว. เบา. a. light.
สัลลละ	น. ลูกศร ; ศร. n. arrow. ใช้ในความหมายเปรียบเทียบกับลูกศร ความชั่ว ; ความโศก ; ความเสียใจ ; ศร. n. metaphorically ; evil ; sorrow.
สัลลัักษณะ, สัลลัักขณา	น. กำหนดด้วยปัญญา ; พิจารณา. n. discernment ; consideration.
สัลลสตทิกฺกุจฺฉิ	น. เห็นว่าเที่ยง. n. eternalism.
สัลลสตวาทะ	น. วาทะว่าเที่ยง. n. eternalism. ทิกฺกุจฺฉิ ความเห็น กับ วาทะ ใช้แทนกันได้. ว. ผู้มีวาทะหรือความเห็นว่าเที่ยงหรือแน่นอน. a. eternalist.
สัลลสตวาทิ	ว. ผู้มีวาทะหรือความเห็นว่าเที่ยงหรือแน่นอน. a. eternalist.
สัลลสตะ	ว. เที่ยง ; ยั่งยืน ; อยู่ต่อไป. a. eternal
สัลลสมณพราหมณะ	ว. รวมทั้งสมณะและพราหมณ์. a. including recluses and brahmans.
สัลลสะ	น. ข้าวกล้า. n. crop ; corn.
สัลลสามีกะ	ว. มีเจ้าของ ; มีสามี ; มีผัว. a. having an owner ; having a husband.
สัลลสิริกะ	ว. มีสิริ ; มีความรุ่งเรือง. a. glorious ; resplendent.
สัลลสุ, สัลลสู	น. แม่ยาย ; แม่ผัว. n. mother –in –law.
สัลลสุระ	น. พ่อตา ; พ่อผัว. n. father – in – law.

สาขา	น. กิ่งไม้ ; ส่วนที่แยกออกไป เกี่ยวข้องกับแหล่งเดิม. n. branch.
สาคร	น. มหาสมุทร. n. ocean.
สาชิวะ	น. กฎการครองชีพของพระ. n. rule of monastic life.
สาฎก	น. มาจากบาลี สาฎก ผ้า ; ผ้าถุงห่ม. n. cloth ; garment.
สาณะ	น. ต้นป่าน ; ผ้าป่าน ; ป่าน. n. hemp ; hempen cloth.
สาณิ	น. ม่าน ; ฉากกั้น ; มู่ลี่ . n. curtain ; screen.
สาด	น. ดวงในภาษาพม่า. n. sada , horoscope.
สาดะ	น. สำราญ ; พอใจ. n. pleasure. ว. นำพอใจ ; นำชอบใจ ; นำพึงใจ. a. pleasant ; agreeable ; nice.
สาดัจจะ	น. กระทำติดต่อกัน ; พากเพียร. n. perseverance.
สาไถย	น. มาจากบาลี สาเรชฺย, จากสันสกฤต ศาจรฺย ; โอ้อวด ; ทำมางายาให้หลงเข้าใจผิด ; มา สาไถย. n. craft ; treachery.
สาทร	ว. เอื้อเฟื้อ ; งาม ; เอื้อ. a. reverential ; well.
สาทรีย,สาทรียตา	น. การแสดงความเอื้อเฟื้อ. n. showing regard and consideration.
สาทุ	ว. อร่อย ; หวาน ; นำพอใจ; ดี ; นำพึงใจ. a. sweet ; nice.
สาธารณะ	ว. ทั่วไป ; เสมอกัน ; ในทางทั่วไป. a. common ; general.

<p>สาธาณูปการจังหวัด</p>	<p>น. ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ประจำจังหวัด โดยควบคุมดูแลงานก่อสร้างต่าง ๆ ในจังหวัดนั้นๆ .</p> <p>n. province ecclesiastical official for public works.</p>
<p>สาธาณูปการอำเภอ</p>	<p>น. ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าหน้าที่สาธาณูปการโดยประจำอำเภอ.</p> <p>n. district ecclesiastical official for public works.</p>
<p>สาธุ,สาธุ</p>	<p>ว. ดี มีประโยชน์ ; มีประโยชน์ดี ; เป็นธรรม.</p> <p>a. good ; well ; beneficial ; virtuous.</p>
<p>สาปไถย,สาปเตยยะ</p>	<p>น. สมบัติ ; ทรัพย์สิน.</p> <p>n. property ; wealth.</p>
<p>สามเณร</p>	<p>น. ศัพท์แปลว่า เหล่ากองแห่งสมณะ ; ผู้บวชด้วยการถึงสรณคมน์รักษาศีล 10.</p> <p>n. novice ; neophyte.</p>
<p>สามเณรี</p>	<p>น. สามเณรที่เป็นสตรี ; สามเณรหญิง.</p> <p>n. female novice.</p>
<p>สามัคคี</p>	<p>น. ความพร้อมเพรียง ; ความสมัครสมานกัน ; การรวมกลุ่ม ; การรวมกัน ; องค์ประชุม</p> <p>n. concord ; unanimity ; meeting ; quorum.</p>
<p>สามัญญตา</p>	<p>น. ความเป็นของสามัญ ; ความเป็นของเสมอกัน ; ความเป็นของทั่วไป.</p> <p>n. equality ; generality ; common characteristics.</p>
<p>สามัญญลักษณะ</p>	<p>น. ลักษณะที่ทั่วไป .</p> <p>n. common characteristics.</p>
<p>สามัญญะ</p>	<p>น. ความเป็นสมณะ.</p> <p>n. Samanaship ; life of a recluse.</p> <p>ว. อันสามัญ ; อันเสมอกัน “</p> <p>a. universal ; common.</p>
<p>สามินี</p>	<p>น. ผู้หญิง ; เจ้าของที่เป็นสตรี ; ภริยา.</p> <p>n. mistress ; wife.</p>
<p>สามิส</p>	<p>ว. ทางโลก เนื่องด้วยเนื้อหนัง ; เปื้อนอาหาร.</p> <p>a. worldly ; fleshly ; smeared with food.</p>
<p>สามิสทุกข์</p>	<p>น. ทุกข์เจือด้วยอามิส เจือด้วยอารมณ์ทางโลก ได้แก่ รูป, เสียง, กลิ่น , รส , โผฏฐัพพะ ทุกข์ในกาม.</p> <p>n. worldly sensual suffering.</p>
<p>สามิสเวทนา</p>	<p>น. ความเสวยอารมณ์ เป็นความรู้สึกอารมณ์ประกอบด้วยอามิส กล่าวคือ อารมณ์ทางโล</p> <p>n. worldly sensation.</p>

สามิสสุข	น. สุขใจด้วยอามิส ใจด้วยอารมณ์ทางโลก กล่าวคือ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ กามคุณ. n. sensual happiness.
สามี	น. มาจากบาลี สามี ; ภาษาสันสกฤตเป็น สุวามี นาย ; เจ้าของ , ผัว . n. master ; owner ; husband.
สามีจิ	ว. ชอบ ; เหมาะสม ; ดีแล้ว. a. proper ; appropriate. น. ทางที่ชอบที่ควร. n. proper course.
สามีจิกรรม	น. กรรมอันเหมาะสม ; หน้าที่ที่ถูกต้องและสมควร ; การแสดงคารวะ. n. proper action ; right and proper duties ; homage
สามีจิปฏิบัติ	น. ปฏิบัติชอบ. n. proper course of life.
สามีจิปฏิปันนะ	ว. ผู้ปฏิบัติชอบ. a. entered into the right course ; correct in life.
สามุกังสิกา	ว. พระพุทธเจ้าทรงเปิดหงายขึ้นได้เอง ได้แก่ อริยสัจจ์ 4 พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ ทรง เปิดเผยด้วยพระองค์เอง. a. discovered and disclosed by the Lord Buddha himself.
สายระเตียง	น. ราวตากผ้า ที่ทำด้วยหวาย ของภิกษุหรือสามเณร. n. rattan clothes –line of monks and novices.
สายัณห์	น. เวลาเย็น ; เย็น. n. evening.
สารถิ,สารถี	น. คนขับรถ ; คนฝึกม้า ; พระพุทธเจ้าผู้ฝึกคน ; พุทธองค์ผู้ฝึก. n. charioteer ; horse – trainer ; man – trainer or Lord Buddha.
สารทะ,สารทิกะ	ว. แห่งฤดูใบไม้ร่วง ; อันเนื่องด้วยฤดูศารท ; ในฤดูใบไม้ร่วง. a. autumnal.
สาระ	น. แก่น ; เนื้อหา ; ส่วนที่สำคัญที่สุด ; ความจริงแท้ ; ความแข็งแรง ; ทรัพย์. n. essence ; substance ; choicest part ; main point ; vigour ; wealth.
สารัมภะ	น. การแข่งดี หรือ แข่งร้าย ; ทะเลาะวิวาท ; โกรธ. n. quarrel ; anger.
สาราคะ	น. ความกำหนัดกล้า ; รัก ; หลงรัก. n. lust ; affection ; love.

สาราณียธรรม	น. ธรรมทำให้ระลึกถึงกัน ; ธรรมเป็นอภัยค้ำไมตรีดีแสดงต่อกัน. n. states of courtesy.
สาลี	น. ข้าวสาลี ; ข้าว ; พันธุ์สาลี. n. wheat ; rice.
สาวก	น. ผู้ฟัง ; ผู้เชื่อฟังคำสอน. n. hearer ; disciple.
สาวกสงฆ์	น. สงฆ์หรือหมู่แห่งพระสาวก. n. congregation of disciples.
สาวัชชะ	ว. มีโทษ ; ควรแก่การตำหนิ. a. faulty ; blamable.
สาสปะ	น. เมล็ดพันธุ์ผักกาด. n. mustard seed.
สาสวะ	ว. ยังมีอาสวะ ; มีอาสวะอยู่. a. connected with intoxicants of passion.
สาสังกะ	ว. น่ารังเกียจ สงสัย ; น่าอันตราย. a. suspicious ; dangerous.
สาหัตถิกประโยค	น. อากาการที่ทำด้วยมือของตนเอง. n. procedure of one's own hand.
สำนักสงฆ์	น. วัดที่ได้รับอนุญาตแล้ว ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา. n. ecclesiastical abode.
สิกกะ	น. สายแหรอก ; สายเชือก ; สาย. n. string of balance ; string.
สิกขมานา	น. สามเณรี ที่เข้าอบรม 2 ปีก่อนบวชเป็นภิกษุณี ; สามเณรีที่จะเป็นภิกษุณี. n. female novice undergoing a probationary course.
สิกขา	น. ศีล ; ฝึก ; วินัย. n. training ; discipline.
สิกขาบท	น. บทแห่งพระวินัย ; วินัยบท. n. disciplinary rule.
สิกขาสาชีวะ	น. ศีล และครองชีพ ในทางศีลธรรมของภิกษุ. n. training and monastic life.
สิขระ	น. ยอดเขา ; หน่อ. n. top ; summit of a mountain ; bud.

ลิวา	น. ปุ่ม ; ยอด ; ปลาย ; ปลายด้านบน. n. point ; crest
ลิวาละ, ลิวาละ	น. สุนัขจิ้งจอก ; จิ้งจอก. n. jackal. ใช้เป็นชื่อคนก็ได้ ดังเช่น ลิวาลมาณพ.
ลิวการ	น. ตรงกับ ศฤงคาร ในภาษาสันสกฤต ภาษาไทยใช้ว่า ทรัพย์หรือความโอ้อ่า ภาษาสันสกฤต คือ ความรัก ; ความกำหนัดก็ได้. n. wealth ; love ; sexual passion.
ลิวคิลอนกัปปะ	น. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเก็บเกลือไว้ในแขนง แต่ถูกห้ามในฐานะผิดพระวินัยข้อสะ n. theory that it is right to keep the salt in the horn.
ลิวคิวรรณ, ลิวคิวรรณ	ว. สีทอง ; ทอง. a. gold – coloured.
ลิวตะ	น. ยิ้ม ; ยิ้มแย้ม ; แย้ม . n. smile. ว. เนื่อง ; อาศัย . a. attached ; depending on.
ลิวถิละ	ว. ย่อหย่อน ; หลวม ; หลวม ๆ . a. loose.
ลิวทระ	ว. สำเร็จแล้ว ; สมบูรณ์แล้ว ; ได้ผลดีแล้ว. a. accomplished ; successful.
ลิวทริ	น. ความสำเร็จ ; ความเจริญ ; ความสำเร็จผล. n. accomplishment ; prosperity.
ลิวตุ	น. แม่น้ำ ; มหาสมุทร. n. river ; ocean ; sea.
ลิวนาตะ	ว. อาบน้ำแล้ว . a. bathed. น. อาบน้ำ . n. bathing.
ลิวนานะ	น. สนาน ; อาบน้ำ . n. bathing.

สินิหะ	ว. ในบาลี สินิหุส, ในสันสกฤต สินิคุส, ไทยมาใช้เป็นสนิท บ้าง สนิท บ้าง ; เรียบ ; เป็น ; ชื่น ; เป็นที่รัก. a. smooth ; glossy ; wet ; affectionate.
สินเหะ	น. เยื่อใย ; บางเหนียว ; ความรัก. n. bonds ; oil ; love.
สินปะ	น. ศิลปะ ; สาขาวิชา ; การช่าง. n. art ; branch of knowledge ; craft.
สินะ	น. ศีรษะ . n. head.
สินิ,สินี	น. สันสกฤตเป็น ศุรี โชค ; ความรุ่งเรือง ; ความสง่างาม ; ทรัพย์. n. luck ; splendour ; wealth.
สินลา,สินลา	น. ก้อนหิน. n. stone.
สินโลกะ	น. โศลก คำฉันท์ ; ชื่อเสียง ; เกียรติยศ. n. stanza ; fame.
สินตะ	ว. หนาว ; เย็น . a. cold ; cool.
สินติภูตะ	ว. สงบเย็น . a. tranquillized.
สินันตริกะ	น. ที่ว่าง ; ช่องว่างระหว่างสีมา. n. interval between the boundary.
สินมา	น. เขตแดน ; เขตที่กำหนด ในการทำสังฆกรรม ; พม่าเรียก thein. n. boundary ; limit ; parish .
สินมาสมุคฆาตะ	น. ถอนสีมา. n. removal or abolishing of the boundary.
สินมาสังกะระ	น. ความคาบเกี่ยวแห่งสีมา. n. mixing up of the boundary.
สินมาสัมภะ	น. คาบเกี่ยวแห่งสีมา. n. mixing up of the boundary.
สินมาสัมมติ	น. สมมติเขตสีมา หรือเนื้อที่อุโบสถ. n. fixing of a new boundary ; convention of a chapel area.
สินล	น. มาจากบาลี สील แต่ใช้ตามสันสกฤตว่า ศील n. morality ; sila.

ศีลขันธ์	น. กองศีล. n. moral group.
ศีลวิบัติ	น. วิบัติแห่งศีล . n. moral transgression.
ศีลวิสุทธิ	น. หมดจดแห่งศีล. n. purity of precepts or morality.
ศีลสมบัติ	น. ถึงพร้อมด้วยศีล. n. moral accomplishment.
ศีลสัมปทา	น. ถึงความพร้อมด้วยศีล. n. moral accomplishment ; possession of virtues.
ศีลัพตปรามาส	น. ลูบคล้ำศีลและพรต หลงผิดในความประพฤติหรือวัตรจรรยา ว่าจะทำให้พันทุกข์ได้ ลัทธิพิธี. n. contagion of mere rule and ritual.
สีวถิกา	น. ป่าช้าผีดิบ ; ที่สำหรับทิ้งศพให้เปื่อยเน่าไม่ต้องฝังและเผา. n. place where the corpses are left to rot away.
สีหนาท	น. บรรลือแห่งราชสีห์ ; คำพูดที่องอาจกล้าหาญ. n. lion's roar ; brave speech.
สีหไสยา,สีหเสยยา	น. นอนแบบราชสีห์ ; นอนตะแคงขวา. n. lion's lying ; lying on the right side.
สุ	ก. ทำให้สะอาด ; ในภาษาโบราณ เช่น สุจิวร คือการต้มจิวร แล้วผสมวัตถูลงไป เช่น นี้ เพื่อให้จิวรสะอาด แล้วนำมาชกน้ำเย็น ในสมัยปัจจุบันใช้สบู่แล้ว ไม่นิยมใช้ ว่าสุ ใช้คำว่า v. clean.
สุกกปักษ์	น. จากสันสกฤต เป็น ศุกุลปักษ์ ข้างขึ้น . n. bright half of a month.
สุกกะ	ว. บริสุทธิสะอาด ; ขาว ; บริสุทธิ ; ดี ; สว่าง. a. white ; pure ; bright.
สุกขวิปัสสกา	ว. พระอรหันต์ผู้ได้บรรลุ เหตุเพราะวิปัสสนา ; ผู้เห็นความที่สังขารเป็นของที่แห้งแล้ง เห็นแจ้งมิได้ฉาน. a. "dry - visioned" ; one who attains Arahathship through spiritual insight ; one considers every thing as dry ; bare insight works.
สุกฏะ,สุกตะ	ว. ทำดีแล้ว . a. well done.

สุกร	น. สุกระ ไทยใช้คำนี้จากสุกรเป็นสุกร. n. pig .
สุกรมัทวะ	น. มหานิกาย แปลว่า เนื้อนุ่มอ่อน แต่กล่าวว่า พระพุทธเจ้าเป็นมังสวิรัตน์ คำว่า สุกรมัทวะนี้ ในภาษาบาลีน่าจะเป็นสุกรมังสา มากกว่า คำนี้อาจคล้ายกับ hot dog ซึ่งไม่ได้ทำจากเนื้อหมู n. SUKARA - MADDAVA.
สุกระ	ว. ทำได้ง่าย ; ง่าย ; ง่ายดาย. a. easily done ; easy.
สุกะ	น. นกแก้ว. n. parrot.
สุข	น. ความสบาย ; ไม่เดือดเนื้อร้อนใจ. n. happiness ; ease.
สุขปฏิสังเวท	ว. ผู้สลายจากความทุกข์. a. experiencing happiness.
สุขุม	ว. อ่อน ; ละเอียดย ; ละเอียดอ่อน. a. subtle ; minute.
สุขุมालะ	ว. ละเอียดอ่อน ; ประณีต ; มีความละเอียดอ่อน เช่น ผู้อยู่ในสกุลกษัตริย์ เป็นต้น. a. tender ; delicate ; refine ; delicately natured.
สุคติ	น. ฐานะ ; สภาพที่ดี ; ที่ไปที่ดี ; ไปดี. n. happy state ; happy fate or desting.
สุจี	ว. สะอาด ; หมดจจด ; สะอาดหมดจจด a. clean ; pure. น.ความสะอาด ; ความดีงาม n. cleanness ; pure thing.
สุญญตา,ศูนยตา	น. ว่างเปล่า ; ความสูญ. n. emptiness.
สุญญะ,สูญ	ว. ว่าง ; เปล่า. a. void ; empty.
สุญญาคาร	น. เรือนว่าง ; ที่ที่ไม่มีคน ; ที่ปราศจากคน. n. empty shelter ; uninhabitated spot.
สุตตะ	น. เส้นด้าย ; สาย ; ด้าย. n. thread ; string ; line. พระสูตร. n. discourse ; aphorism.

สุตตันตะ	น. พระสูตร . n. discourse.
สุทธะ	ว. สะอาด ; หมดจต ; สะอาดหมดจต. a. clean ; pure.
สุทธันตปริวาส	น. อยู่ปริวาส ออกจากอาบัติ สังฆาทิเสส ให้เกิดความบริสุทธิ์สิ้นอย่างสมบูรณ์. n. probation of complete purification.
สุทธิ	น. บริสุทธิ์ ; ทำให้บริสุทธิ์ ; ความเป็นของจริง ; สิ่งไม่เทียม. n. purity ; genuineness.
สุนทร	ว. ดี ; งาม ; ดีงาม. a. good ; well ; nice ; beautiful.
สุนัข	น. หมา . n. dog.
สุบิน	น. มาจากบาลี สุบิน , สันสกฤต เป็น สุวปน ความฝัน ; ฝัน. n. dream.
สุปีตะ	น. หลับ . n. sleep. ว. ผู้หลับ ; ผู้หลับไหล a. sleeping.
สุภนิมิตต์	น. กำหนดหมายที่ทำให้เห็นว่างาม. n. feature of beauty in things.
สุภา	ว. งาม ; ส่อง ; สดใส ; งามผุดผ่อง. a. beautiful ; bright.
สุมนา	น. มะลิซ้อน ; ดอกมะลิซ้อน. n. great – flower jasmine.
สุระ	น. เทพ ; เทวดา. n. god . ภาษาไทยใช้ความหมายว่า กล้าหาญ ; วีรบุรุษ ; วีรชน ; brave ; hero , ดัดแปลงจากมาเป็น สุระ.
สุรา	น. น้ำเมา ; น้ำเมาที่กลั่น ; สุระ. n. in toxicating liquor ; distilled liquor.
สุราหุตตะ	น. นักเลงสุรา ; คอสุรา. n. drunkard.

สุริยะ	น. ดวงอาทิตย์ ; อาทิตย์ . n. sun.
สุลภะ	ว. หาได้ง่าย ; หาง่าย. a. easily gotten.
สุลักษณ์ ศิวรักษ์	น. นักเคลื่อนไหวทางพุทธ ก่อตั้ง Engaged Buddhism แบบ Thich Nhat Hanh. n. Sulak Sivarak.
สุวรรณภูมิ	น. ชื่อในเมืองพะโค; และไทย. Suvannabhumi.
สุสสุสะ	ว. ผู้ตั้งใจฟัง ; ผู้เชื่อฟัง ; ผู้ตั้งใจเชื่อ. a. wishing to hear ; obedient.
สุสสุสา	น. ตั้งใจฟัง ; เชื่อฟัง. n. wish to hear ; attendance ; obedience.
สุสาน	น. ป่าช้า . n. cemetery. ดังเช่น อามลกสุสาน น. ป่าช้าผีดิบ.
สุสิระ	น. โพรง ; รู. n. hollow. ว. เป็นโพรง ; มีโพรง. a. perforated ; having a hollow.
สุสุ	น. เด็ก ; เด็กหนุ่ม ; เด็กน้อย. n. boy ; youngster ; lad.
สุสุทระ, สุสุทฐ์	ว. สะอาดดี ; สะอาดมาก ; สะอาด. a. very clean.
สุกระ, สุกร	น. หมู ; หมูป่า. n. hog ; pig.
สุจิ	น. เข็ม . n. needle.
สุจิฆระ	น. กล่องเข็ม . n. needle case.
สูตร	น. สาธยาย. n. discourse.
สุทะ	น. พ่อครัว ; คนครัว. n. cook.

ลูก	น. ลูก ; บุตร ; ลูกชาย. n. son.
สุเปรยยะ	น. ก๋วยจั้วที่เหลว ; ซุป ; น้ำแกง ; แกง. n.. soup ; broth ; curry.
สุระ	น. ดวงอาทิตย์ ; วีรบุรุษ ; วีรชน. n.. sun ; hero ; valiant man.
สุลละ	น. หลาว ; อาวุธที่มีปลายแหลมคม. n. sharp , pointed weapon ; pike ; dart ; lance.
เสขะ	ว. ต้องศึกษา a. in want of training ; imperfect . น. พระเสขะ ; พระอริยบุคคล ยังมิได้บรรลุอรหัตตผล. n. one who has not yet attained to Arahathship.
เสขียวัตถ	น. วัตต์ที่ต้องศึกษา ; รวมมารยาท. n. code of etiquette.
เสฏฐะ	ว. ประเสริฐ ; ดีมาก ; เลิศ. a. excellent ; best ; noble.
เสฏฐี, เศรษฐี	น. ผู้มีทรัพย์ ; ผู้ร่ำรวย. n. millionaire.
เสตะ, เศวต	ว. ขาว ; บริสุทธิ์. a. white ; pure.
เสนะ, เสนกะ	น. เหยี่ยว . n. hawk.
เสนา	น. กองทัพ . n. army.
เสนาพยุหะ	น. แถวทหาร. n. array of troops.
เสนาสนบัญญัติปากะ	ว. ผู้จัดเสนาสนะ. a. one who assigns quaters.
เสนาสนะ	น. ที่อยู่ ; ที่นอน ; ที่อาศัย. n. lodging ; sleeping place.
เสรีตา	น. เสรีภาพ ; ความเป็นอิสระ ; อิสสรภาพ. n. freedom ; independence ; liberty.

โสสะ,เศษ	<p>ว. เหลืออยู่ ; ซ้ำทิ้งไว้ ;หลงเหลือ.</p> <p>a. remaining ; left.</p>
โสกะ	<p>น. โศก ; แห่งใจ.</p> <p>n. grief.</p>
โสดาบัน	<p>น. พระโสดาบัน ; มาจาก โสตาปนฺน คือ ผู้ถึงกระแสธรรม หรือ กระแสพระนิพพาน ; จเป็นพระอรหันต์ ; พระอริยบุคคลชั้นแรกใน 4 ชั้น ; ท่านผู้ใกล้บรรลุแล้ว.</p> <p>n. stream - winner ; stream - enterer ; one who has entered the stream of Path ; holy persons.</p>
โสดาปัตติผล	<p>น. มาจากบาลีว่า โสตาปัตติผล ผลการเข้าถึงกระแสธรรมหรือกระแสพระนิพพาน.</p> <p>n. fruition of the Stream - winning ; result of the Stream - entering ; stream entering or entry.</p>
โสดาปัตติมรรค	<p>น. มาจากบาลี ว่า โสตาปัตติมคฺค มรรค คือ ถึงกระแสธรรม บางที่ใช้คำว่า กระแสพระนิพพาน.</p> <p>n. path of the Stream - winning ; path of the Stream – entering .</p>
โสตทวาร	<p>น.ประตู คือ หู ; ทวารหู.</p> <p>n. ear – door.</p>
โสตวิญญาน	<p>น. ความรู้แจ้งอารมณ์ทางหู ด้วยอาการที่ได้ยิน.</p> <p>n. consciousness through ear.</p>
โสตะ	<p>น. หู.</p> <p>n. ear.</p>
โสภนะ,โสภณะ	<p>ว. งาม ; ส่องแสง ; โชติช่วง.</p> <p>a. beautiful ; shining ; bright.</p>
โสภา	<p>น. ความงาม ; ความสง่า ; ความงามสง่า.</p> <p>n. beauty ; splendour ; being pretty.</p>
โสมนัส	<p>น. ดีใจ ; สุขใจ.</p> <p>n. joy ; happiness.</p>
โสรัจจะ	<p>น. สงบเสงี่ยม ; สุภาพ.</p> <p>n. meekness ; gentleness ; modesty.</p>
โสวจัสสตา	<p>น. เป็นผู้ว่าง่าย.</p> <p>n. suavity.</p>
โสสานิกะ	<p>ว. ผู้อยู่ในป่าช้า.</p> <p>a. person who lives in a cemetery.</p>

หงสบาท	ว. สีแดงเข้ม. adj. crimson.
हत्यवत्तु	น. เนื้อหัวใจ ; ที่ตั้งแห่งหัวใจ. n. substance of the heart.
हत्य	น. หัวใจ ; ใจ . n. heart.
हत्यรูปร	น. รูป คือ หत्य. n. physical of mind foundation.
หริตะ	ว. ผัก ; เขียว ; สด . a. green ; fresh.
हसने	น. หัวเราะ ; ความร่าเริง. n. laughter ; mirth.
हसिते	น. หัวเราะ ; ร่าเริง. n. laughter ; mirth.
हसितुपบาท	น. ความเกิดขึ้นแห่งการยิ้มแย้ม. n. genesis of mirth.
होत्र	<u>สารบัญ</u> น. ห้องสมุดในวัด เก็บพระไตรปิฎก. n. Scripture library.
होर्मुख	น. หอตีระฆัง. n. belfry ; bell tower.
होसवตมนต์	น. หอใช้สำหรับการสวด. n. chanting hall.
ह्युणुने	น. การทรมานในตัวผู้อื่น ; ความทรมานในใจตัวเอง ; ความเดือดร้อน ; ฆ่าหรือถูกฆ่า. n. torture ; distress ; killing.
ह्युञ्जे	ว. ร่าเริง ; ยินดี คำนี้มาจากภาษาสันสกฤต. a. mirthful joyful.
हतत्तर	น. กรรมที่ทำด้วยมือ ; งานที่ทำด้วยมือ ; เรียกหัตถการก็ได้. n. manual labour.
हतत्तบ	น. คำนี้มาจาก หตุตบาส บ่วงมือ , ระยะยาวที่มีมือเอื้อมถึง . n. hand's length. ในสังฆกรรมภิกษุสงฆ์ประชุมกัน ต้องนั่งใกล้ชิดกันให้ได้ หัตถบาส กล่าวคือ ภายในระยะมือเอื้อมถึงกัน หรือ 1 คืบ.

หัตถปลารณะ	น. เหยียดมือ. n. stretching out the hand.
หัตถวิการ	น. เคลื่อนไหวมือ ; ไหวมือ. n. motion of the hand.
หัตถาจารย์	น. มาจากบาลี หตถาจริย สารถีผู้ฝึกช้าง ; หมอช้าง ; ผู้ฝึกหัดช้าง. n. elephant – trainer.
หัตถาภรณ์	น. เครื่องประดับมือ ; กำไลมือ ; สร้อยมือ. n. bracelet.
หัตถาโรหะ	น. ผู้ขี่ช้าง ; ความช้าง ; ทหารช้าง. n. elephant - driver.
หัตถินี	น. ช้างพัง เป็นช้างตัวเมีย. n. she – elephant.
หัตถี	น. ช้าง ; ช้างพลาย เป็นช้างตัวผู้. n. elephant.
หัตพะยะ	น. มาจากบาลี หวย เครื่องสังเวย ; เครื่องเซ่น. n. oblation.
หัมมียะ	น. ปราสาท. n. castle . ในอรรถกถาวินัยอธิบายว่า ปราสาทที่มีเรือนยอดตั้งอยู่บนพื้นชั้นบน ที่อยู่ของผู้มีทรัพย์ ดังเช่นพ่อค้า แต่มีไชของพระมหากษัตริย์หรือพระราชา.
หัวหน้าคณะวินัยธร	น. ภิกษุได้รับแต่งตั้งเป็นประมุขของคณะวินัยธร กล่าวคือ คณะผู้วินิจฉัยอธิกรณ์ชั้นใดชั้นหนึ่งใน 3 ชั้น คือ ชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ และชั้นฎีกา. n. Chief of the Ecclesiastical court.
หัสสะ	ว. นำหัวเราะ . a. ridiculous.
หानภาคิยะ	ว. มีส่วนแห่งความเสื่อม หรือขาดทุน. a. conducive to loss or degradation.
หानะ	น. ความเสื่อมถอย ; ความลดลงไป. n. degradation ; diminution.
หานิ	น. ความเสื่อมถอย ; ความเสียหาย ; ความลดลงไป. n. degradation ; decrease.
หายนะ	น. ความเสื่อม ; ความเลวลง ; ความฉิบหาย.

	n. diminution ; decay ; deterioration.
หยาสะ	น. ร่าเริง ; ยินดี ; หัวเราะ.
	n. mirth ; laughter.
หิงสนะ	น. เบียดเบียน ; ทำร้าย.
	n. violence ; hurting ; harassment.
หิตะ	น. ประโยชน์ ; สวัสดิการ .
	n. benefit ; welfare.
	ว. อันเป็นประโยชน์ ; อันมีประโยชน์.
	b. beneficial ; useful ; to benefit.
	บางทีเขียนว่า หิต
หิริ	น. ละลายใจต่อบาป .
	n. shame of sin ; moral shame.
หุตะ	น. เครื่องสังเวद्य ; สิ่งที่ถูกบูชาด้วย ; การเซ่นสรวง.
	n. oblation ; thing sacrificed .
หู	n. ear.
เหตุ	น. ปัจจัยที่เป็นสาเหตุ หรือเหตุผล มาจากบาลีและสันสกฤต.
	n. causal ground.
เหตุปัจจัย	น. เครื่องสนับสนุน คือเหตุ ; ปัจจัยด้วยความเป็นเหตุ.
	n. supporting factor by way of root.
โหราศาสตร์	น. พม่าเรียก Sada ไทยเรียก ชะตา โดยทั่วไปเป็น เดรัจฉานวิชา (low arts)
	n. astrology.
อ	
อกตะ	ว. มิได้ถูกกระทำ ; มิได้ถูกสร้าง .
	a. not done ; not made.
	น. นิพพาน .
	n. nibbana ; nirvana.
อกตัญญูตา	น. อกตัญญู ; เป็นผู้ไม่รู้คุณที่ผู้อื่นทำให้แล้ว.
	n. ingratitude ; ungratefulness .
อกตัญญู	ว. ผู้ไม่รู้คุณที่ผู้อื่นทำไว้แล้ว.
	a. ungrateful.
อกรณียกิจ	น. สิ่งที่ไม่พึงทำ.
	n. improper action.
อกริยทฎฐิ	น. เห็นว่ากระทำไม่มีผล.

อภิวาทะ	n. view of the inefficiency of action. น. เห็นว่าทำไม่เป็นอันทำ.
อภุศลจิต	n. theory of non – action. น. จิตเป็นอกุศล กล่าวคือ ฝ่ายชั่ว.
อภุศลมูล	n. demeritorious thought. น. รากเง้าแห่งกุศล ; รากเง้าแห่งความชั่ว.
อโศจร	n. root or principle of sin ; demeritorious root. ว. ไม่ควรเที่ยวไปของพระ เช่น ร้านสุราเมรัย.
องค์กรปกครอง	a. uncongenial sphere for monks such as a drinking booth . น. ศูนย์กลางของคณะสงฆ์ มีสังฆมนตรีว่าการองค์กรปกครองเป็นผู้บังคับบัญชา อาจเทียบกับกระทรวงมหาดไทย. n. Organization of Administration .
องค์กรเผยแผ่	น. องค์กรของคณะสงฆ์ ในการเผยแผ่พระศาสนา มีสังฆมนตรีว่าการองค์กรเผยแผ่เป็นผู้บังคับบัญชาองค์กรนี้. n. Organization of Propagation.
องค์กรศึกษา	น . องค์กรของคณะสงฆ์ มีสังฆมนตรีว่าการการศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชา อาจเทียบด้วยกระทรวงศึกษาธิการ. n. Organization of Education.
องค์กรสาธารณูปการ	น. องค์กรของสงฆ์เพื่อควบคุมการก่อสร้าง และปฏิสังขรณ์ในวัด มีสังฆมนตรีว่าการองค์กรสาธารณูปการเป็นผู้บังคับบัญชา. n. Organization of Public Works.
อจเจตทวิภูติ	น. เห็นว่าสูญ. n. annihilationism.
อจิตตกะ	ว. ไม่มีเจตนา ; อาบัติประเภทล่วงละเมิดให้ถือว่าผิด. a. unintentional.
อเจตสิกะ	ว. ไม่เกี่ยวกับจิต ; ไม่เนื่องด้วยจิต ; ไม่พัวพันจิต. a. non – mental.
อติวากยะ	น. คำล่วงเกิน ; คำด่า ; คำด่าทอ. n. abuse ; reproach ; abusive language.
อทสกนีสีทนะ	น. ผ้าปูนั่งไม่มีชาย เป็นอย่างหนึ่งใน10 ข้อ เป็นเหตุทำสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ 2. n. borderless seat.
อทิสสมานกาย	ว. มีกายมองไม่เห็น. a. having invisible body.

อทุกข์มสุข	ว. ไม่ทุกข์ไม่สุข ; เจย ๆ . a. neither painful nor happy. น. ความไม่ทุกข์ไม่สุข. n. neither suffering nor happiness.
อโทสะ	น. ความไม่โกรธ. n. absense of hatred.
อธรรม	น. ประพฤติผิด ; คำสอนที่ผิด ; ความผิดธรรม. n. misconduct ; unrighteousness ; unlawfulness.
อชัมมิกะ	ว. ผิดธรรม ; ไม่ชอบธรรม ; เลว. a. irreligious ; wicked.
อธิกรณ์	น. คดี ; พิพาท ; เรื่องที่ถกเถียงกัน ; ศาล. n. case ; dispute ; subject of discussion.
อธิกรณสมณะ	น. ระเบียบอธิกรณ์ ; วิธีระเบียบอธิกรณ์. n. settlement of cases ; method of the settlement cases.
อธิม , อธิมะ, อธิมนะ	น. บรรลุ . n. attainment.
อธิปัตปัจจัย	น. ปัจจัยสนับสนุน คือความเป็นใหญ่. n. supporting factor of dominance.
อธิศีล	น. ศีลอันยิ่ง หรือที่สูงกว่าศีลสามัญ เช่น ศีล 5 กับศีล 8 ศีล 8 ย่อมเป็นอธิศีล , ระหว่างศีล 8 กับศีล 10 ศีล 10 ย่อมเป็นอธิศีล, หรือศีล 10 กับศีล 227 ศีล 227 เป็นอธิศีล. n. higher morality.
อนริยปริเยส	น. แสวงหาแห่งอนารยะ. n. ignoble search.
อนวัชชะ	ว. ไม่มีโทษ ; สุจริต. a. blameless ; cleanly.
อนันตตา	ว. อันไม่ใช่ตัวตน. a. soulless ; non – self ; non – ego.
อนันตรปัจจัย	น. ปัจจัยสนับสนุน คือความใกล้ชิดติดต่อกัน. n. relation or supporting factor of contiguity or proximity.
อนันตริยกรรม.	น. กรรมที่ไม่มีกรรมอื่นให้ผลคั่นในระหว่าง ; เป็นกรรมที่หนักที่สุด.
อนันตริยกรรม	n. uninterrupted Karma.
อนันตวิญญาน	น. วิญญานไม่มีที่สิ้นสุด. n. infinity of consciousness.

อนันตภาค	น. อากาศเป็นช่องว่างไม่มีที่สิ้นสุด. n. infinity of space
อนาคามีผล	น. ผลของผู้ไม่มาเกิดอีก อันเป็นอริยผลชั้นที่ 3 ใน 4 ชั้น . n. Result of the Non – returner.
อนาคามีมรรค	น. มาจากบาลี ว่า อนาคามีมคฺค มรรคของผู้ไม่มาเกิดอีก อันเป็นอริยมรรคชั้นที่ 3 ใน 4 ชั้น. n. Path of the Non – returner.
อนาคามี	น. ผู้ไม่มาเกิดอีก จะนิพพานในชั้นสุทธาวาส เป็นพรหมโลกที่อยู่ของพระอนาคามี , เป็นพระอริยบุคคล ชั้นที่ 3 ใน 4 ชั้น . n. non – returner .
อนาคามี 4	น. ผู้ไม่เวียนกลับมาอีก. n. non – returner
อนิจจตา	น. แปรปรวนแตกสลาย. n. impermanence.
อนิจจะ,อนิจจัง	ว. ไม่เที่ยง. a. impermanent ; unstable.
อนินทรีย์รูป	น. รูปมิใช่อินทรีย์ คือ รูปอื่นจาก ตา, หู, จมูก, ลิ้น , กาย และใจ. n. non-faculty material –qualities other than eye , ear , nose , tongue and body.
อนุชาตินนทสังขาร	น. สิ่งที่กรรมไม่ยึดครอง. n. karmically ungrasped phenomena.
อนุฎีกา	น. คำอธิบายฎีกา เป็นอรรถกถาอธิบายบาลีพระไตรปิฎก, ฎีกาอธิบายอรรถกถา, อนุฎีกาอธิบายฎีกา อีกชั้นหนึ่ง. n. sub – subcommentary.
อนุสัย	น. กิเลสละเอียด ที่นอนเนื่องในสันดาน แฝงตัวคล้ายไม่ปรากฏ เมื่อมีอารมณ์มายั่วจึงแสดงตัวให้ปรากฏ . n. latent bias.
อุปทาน	น. ชีวิตประวัติ ; ข้ออ้างหรือเรื่องราว. n. life – history ; references.
อภัยมุทรา	น. มาจากภาษาสันสกฤต ใช้พระหัตถ์ซ้าย แปลว่า ไม่เกรงกลัวและบรรลूसันติ n. Abhaya – mudra.
อภัสสร	น. ชั้นของเทวดาในชั้นที่ 4 มีความปิติและไม่ตรี. n. Abhassara.

อภิชฌา	น. โโลภ ; ออยากได้ ; ออยากมี. n. covetousness.
อภิธรรมอวตาร	น. บทนำอภิธรรม บาลี คือ อภิธรรม งานนี้เป็นกวีนิพนธ์. n. Abhidhamma – avatar.
อภินิคมณะ	น. ออกบวช. n. retirement from the household life.
อมุพหวิสัย	ว. การระงับอธิกรณ์ โดยยกให้ว่าเป็นบ้าเมื่อผู้นั้นหายบ้าแล้ว. a. proceeding in the case of those who are no longer out of their mind.
อโมหะ	น. ไม่หลง ; ไม่หลงไหล. n. absence of delusion.
อโยนิโส มนสิการ	น. ใส่ใจไม่แยบคาย ; พิจารณาโดยไม่แยบคาย ; ไม่ใช่ความคิดถูกวิธี. n. improper consideration.
อรหัตตมรรค	น. มาจากบาลี ว่า อรหตุตมคฺค มรรคเป็นความเป็นผู้ไกลจากข้าศึก ได้แก่ กิเลส ; มรรคของพระอรหันต์ เป็นอริยมรรคชั้นที่ 4 ใน 4 ชั้นด้วยกัน. n. path of the Passionless one.
อรหันต์	น. ท่านผู้สมควร ในการเคารพบูชา ท่านผู้ไกลจากข้าศึก กล่าวคือ กิเลส ; ท่านผู้ไร้กิเลส ; พระอริยบุคคลชั้นสูงสุดใน 4 ชั้น ; ผู้บรรลุอรหันต์ผลแล้ว. n. worthy one ; venerable one ; sanctified one ; passionless one
อริยทรัพย์	น. ทรัพย์อันประเสริฐ ได้แก่ คุณธรรม. n. noble treasure ; sublime wealth.
อริยฐานะ	น. ทรัพย์อันประเสริฐ ; คุณธรรมภายใน ; มีคุณธรรม 7 ประการ. n. noble wealth ; spiritual qualifications.
อริยบุคคล	น. บุคคลผู้ประเสริฐ ; พระอริยเจ้า ; บางทีพูดว่า พระอริยะ. n. noble man ; one who has attained higher knowledge ; noble individual.
อริยปริเยสนา	น. แสวงหาอย่างอารยะ. n. ariyan search.
อริยผล	น. ผลอันประเสริฐ ; ผลอันสืบมาแต่อริยมรรค ; ผลที่ดี. n. noble result ; noble state ; noble consequence to which the noble path leads.

อริยมรรค	<p>น. มรรคที่ห้าบรรลुธรรมอันประเสริฐ ; มรรคอันประเสริฐ ; ทางอันประเสริฐ.</p> <p>n. path leading to noble state ; noble path.</p>
อริยมรรคมีองค์ 8	<p>ธรรมอันพิเศษ.</p> <p>n. noble eightfold path.</p>
อรูปร	<p>ว. ไม่มีรูป ; มิใช่รูป ; นามธรรม.</p> <p>a. formless ; nonsubstantial ; mentality ; immaterial sphere.</p>
อรูปรมาณ 4	<p>น. ฌานที่มีรูปธรรม.</p> <p>n. Thanas of the Five – Material Sphere.</p>
อโลภะ	<p>น. ไม่โลภ.</p> <p>n. absence of greed.</p>
อวิคตปัจจัย	<p>น. ปัจจัยเป็นความไม่หายไป คือ ความสืบต่อ.</p> <p>n. supporting factor of continuance or non – disappearance.</p>
อวิชา	<p>น. ความไม่รู้ ดังเช่น ไม่รู้อริยสัจ 4 .</p> <p>n. ignorance .</p>
อวินิพโกรูป	<p>น. รูปที่แยกออกไม่ได้ กล่าวคือ สี, กลิ่น , รส , โยชะ และธาตุทั้ง 4 รวมเป็น 8 อย่างด้วยกัน.</p> <p>n. inseparable material qualities , all together eight in number.</p>
อสังขารปริพาพายี	<p>น. ผู้ปรินิพพานโดยไม่ต้องใช้ความเพียรนัก.</p> <p>n. one attaining pari – nirvana without exertion.</p>
อสุกนิมิต	<p>น. เครื่องหมายทำให้เห็นที่ไม่สวยงาม ; เป็นนิมิตที่ไม่ดีไม่งาม.</p> <p>n. feature of ugliness .</p>
อสุภะ	<p>ว. ไม่งาม ; น่ารังเกียจ ; คนไทยบางที่อ่านว่า อสภ และ อาสภ.</p> <p>a. ugly ; unpleasant.</p> <p>น. ซากศพ ; ศพ.</p> <p>n. corpse.</p>
อักษะ	<p>น. อินทรีย์หรืออายตนะสำหรับรับรู้ กล่าวคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย .</p> <p>n. organ of sense.</p> <p>ตา ;</p> <p>n. eye.</p> <p>เพลาล้อรถ เป็นแกนสำหรับสอดในดุมเกวียน ดุมเป็นส่วนกลางของล้อเกวียน มีรูสำหรับสอดเพลเอาไว้ .</p> <p>n. axle of a wheel.</p> <p>การพนัน ; ลูกเต๋า ; ลูกบาศก์ ;</p>

	n. gambling ; die (plural of dice). มาตราวัดน้ำหนัก เท่ากับ 2 มาสก.
	n. weight equal to two masakas.
อังคุตตรนิกาย	น. หมวดยี่งด้วยองค์ ; หมวดพระสูตรว่าด้วยข้อธรรมที่มีองค์ 1,2,3 จนถึง เกิน 10 ; นิกาย 1 ใน 5 ของสัตตตันตปิฎก.
	n. Book of Gradual Sayings.
อัชฌาจาร	น. ล่วงละเมิด ; ประพฤติผิด ; เสพเมถุน ; ล่วงมารยาท.
	n. transgression ; sexual intercourse.
อัชฌาสัย,อชฺชาตัย	น. มาจากบาลี อชฺชสาสย , สันสกฤตเป็น อธิ+อาศย เหตุเป็นเพียงการสันนิษฐานหารูปเดิมของศัพท์ เพราะไม่มีที่ใช้ ความโน้มเอียง ; ความปรารถนา ; เจตนา.
	n. inclination ; wish ; intention.
อัญญมัญญปัจจัย	น. เครื่องสนับสนุน กล่าวคือ การอิงอาศัยกันและกัน.
	n. supporting factor of reciprocity.
อัญญสมานา เจตสิก	น. เจตสิกมีในจิตทุกชนิดทุกประเภท.
	n. psychic factors or mental activities .
อัญฺฐกถา,อธฺถกถา	น. คำอธิบายเนื้อความ.
	n. exposition ; commentary.
อัญฺฐบาน	น. น้ำดื่ม 8 อย่าง ประเภทน้ำผลไม้ที่อนุญาตให้ภิกษุดื่มได้ในเวลาเที่ยงวันแล้ว.
	n. eight kinds of soft-drink generally made of juice.
อัญฺฐจํคิกมรรค	น. มรรคมีองค์ 8 ; ข้อปฏิบัติมีส่วนทั้งหมดประกอบ 8 อย่างด้วยกัน.
	n. Eightfold Path.
อชฺทโมยคะ	น. อาคารที่มุงเพียงครึ่งเดียวเป็นเพิง.
	n. pinnacled house.
อธฺตกามะ	ว. ผู้รักตน ; ความรักในตัวตน.
	a. one who loves his own self.
	น. ความรักตน .
	n. love of self.
อธฺตกิลมณฺุโยค	น. ทรมานตนให้ลำบาก.
	n. self – mortification ; extreme as ascetism.
อธฺตทันทะ	ว. ผู้ฝีกตน .
	a. self – restrained.
อธฺตประจักษ	ว. มาจากบาลี อธฺตปจฺจกฺข , จากสันสกฤต อาตฺมปรตฺยกฺษ อัน

	ประจักษ์ได้แก่ ตน. a. self – witnessed.
อัตรภาพ	น. ร่างกาย ; ร่างกายพร้อมทั้งจิตใจ ; ตัวตน ; บางทีเขียนว่าอัตรภาพ. n. body ; body and mind.
อัตรวาทะ	น. ความเห็นว่ามีตัวตน. n. belief in the existence of soul.
อัตรสัมปทาน	น. ถึงพร้อมแห่งตัว. n. self – realization.
อัตรตะ,อัตรตา	น. ตัว ; ตน ; อาตมัน ; บางทีเขียนว่า อัตรด์. n. self ; soul.
อัตรตัญญู	ผู้รู้จักตนเอง . a. knowing oneself.
อัตรถจริยา	น. บำเพ็ญประโยชน์ หรือรับใช้. n. benefaction ; doing a favour ; life of service.
อัตรถวณณนา	น. พรรณนาเนื้อความ ; อธิบายเนื้อความ ใช้แทน อัฐฎกถาหรืออรรถ กถา. n. commentary.
อัตรถัญญู	ว. ผู้รู้ความหมาย ; ผู้รู้เนื้อความ สัปปริสขัมมสูตร คือ รู้ความหมาย แห่ง นวังกสตัตตุศาสน์ กล่าวคือ รู้คำสอนมีองค์ 9. a. knowing the meaning.
อัตรถปัจจย	น. เครื่องสนับสนุนในความมีอยู่ . n. supporting factor of presence.
อัตรธานะ	น. ทางไกล ; กาลยืดยาว ; เดินทางไกล ; ระยะไกล. n. long path ; long time ; long journey.
อัตรตคาหิกทิกฎฐิ	น. เห็นที่ถือเอาส่วนสุด ; เห็นหรือคำสอนที่ผิด. n. view taking extreme sides ; extremist or opposite ; heretical doctrine.
อัตรตราปรีนิพพายี	น. ผู้ปรีนิพพาน อายุยังไม่ถึงกึ่ง. n. one who attain pari – nivana within the first half life – span.
อัตรตวาสิก	น. ภิกษุผู้อยู่ในปกครองของอาจารย์ ; ภิกษุผู้เป็นศิษย์ ; ศิษย์ของ สงฆ์. n. pupil.
อัตรปนาสมาธิ	น. สมาธิแนบสนิท. n. attainment concentration.

อัปมาทสัมปทา	น. ถึงพร้อมแห่งอัปมาทะ. n. posseseion of being earnest.
อัปมาทะ	น. ความไม่ประมาท. n. earnestness.
อัปปะ	ว. น้อย ; เล็กน้อย ; เล็ก ๆ น้อยๆ. a. trifling.
อัปปิจจตา	น. พรารถานาน้อย ; ไม่เห็นแก่ได้. n. desiring little ; fewness of wishes.
อัปปิยสัมปโยค	น. ประจวบกับอารมณ์อันไม่เป็นที่รัก. n. association with the unpleasant.
อัพยยศัพท์	น. ศัพท์แจกด้วยวิภิตินาม และวิภิติอาชยาตไม่ได้. n. infinitive words.
อัพยากตจิต	น. จิตที่เป็นกลาง ไม่ชั่วไม่ดี ; กล่าวคือ ไม่ชี้ชัดว่า ชั่วหรือดี. n. neutral thought.
อัมพวัน	น. ป่ามะม่วง . n. mango grove.
อัมพะ	น. ต้นมะม่วง ; ผลมะม่วง ไทยใช้ว่าอัมพพฤก. n. mango tree ; mango fruit.
อากาศธาตุ	น. สภาวะช่องว่าง. n. space – element.
อาทาสะ	น. กระจก ; แว่น ; เป็นโลหะที่เงาสำหรับส่องในยุคนั้นไม่มีกระจกแก้ว . n. mirror.
อาบัติ,อาปัติ	น. ข้อผิดพลาดเป็นความผิดของการละเมิด เป็นข้อวินัยที่ พระพุทธรเจ้าทรงบัญญัติไว้ ของภิกษุ. n. offence.
อาปัติตาริกรณี	น. ที่เกิดขึ้นเนื่องด้วยการต้องอาบัติของภิกษุ. n. case of offence.
อาโปธาตุ	น. ธาตุเหลว. n. fluid element.
อามิสทาน	น. ให้สิ่งของ ; ให้ของ. n.. carnal gift.
อามิสบูชา	น. บูชาด้วยของ. n. material worship.
อามิสปฏิบัติสัณการ	ก. การปฏิบัติสัณการโดยสิ่งของ.

	v. worldly hospitality.
อามิสฤทธิ	น. รุ่งเรืองทางวัตถุ.
	n. carnal prosperity.
อามิสเวปุลละ	น. ความไพบูลย์แห่งอามิส.
	n. material abundance.
อามิสสังกะ	น. สงเคราะห์ด้วยอามิส.
	n. material aid.
อายตนะภายนอก	น. แदनหรือเครื่องติดต่อภายนอก ; อายตนะ บางที่เขียนว่า อายตน.
	n. outer spheres of sense ; object of sense- organs.
	ได้แก่ รูป , เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ , ธรรมะ.
	form , sound, odour ,taste , tangible object, phenomena.
อายตนะภายใน	น. แदनหรือเครื่องติดต่อภายในกับอายตนะภายนอก.
	n. inner spheres of sense.
	ได้แก่ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ.
	eye, ear , nose, tongue, body, mind.
อารมณ์	น. สิ่งผ่านทางทวารหก กล่าวคือ ทาง ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, และใจ
	ได้แก่ รูปเสียง , กลิ่น, รส, สิ่งที่ถูกต้องได้ ; สิ่งที่อยู่ได้ ; เครื่องยึดเหนี่ยว
	จิตใจ.
	n. sense – objects ; form , sound , odour , taste , tangible
	object , cognizable object.
อารัญญกะ	น. ผู้อยู่อาศัย.
	n. forest dweller.
อารัญญิกะ	ว. ผู้ถือการอยู่อาศัยเป็นวัตร.
	a. forest dweller.
อารัพภธาตุ	น. ธาตุเป็นการลงมือทำความเพียร.
	n. element of putting forth effort.
อารัมมณปัจจัย	น. ปัจจัยเครื่องสนับสนุน คือ อารมณ์ .
	n. supporting factor of object.
อารัมมณุปนิชฌาน	น. เฟง.
	n. object scrutinizing Thana.
อาสวะ	น. กิเลสที่ตองสันดาน ; กิเลสที่ไหลไป.
	n. intoxicants of passion ; evil passions which flow.
อาสวัภยะ	สิ้นอาสวะ ; หมตกิเลสที่ตองในสันดาน.
	destruction of intoxicants of the mind.

อาสาพหุบูชา	(Asalhpuja) น. การบูชาในวันพระจันทร์เพ็ญ เดือนอาสาฬหะ ; บูชาเดือนอาสาฬหะ. n. worship on the full moon day of Asalha month. เป็นวันเพ็ญก่อนวันเข้าพรรษา 1 วัน. Day before Buddhist Lent.
อาสาฬหปัจจัย	น. เครื่องสนับสนุน เป็นการส่งเสริม หรือคลุกคลี. n. supporting factor of frequency or habitual recurrence.
อาหารปัจจัย	น. ปัจจัยสนับสนุน คือ อาหาร. n. supporting factor of food.
อาหารรูป	น. รูป คือ อาหาร. n. material quality of nutrition.
อิจฉาวิฆาตะ	น. ปราศณาสั่งใจไม่ได้สิ่งนั้น ; ความขัดข้องในความปราศณา ; ขัดข้อง. n. unsatisfied desire.
อิตถัตตะ, อิตถินทรีย	น. เพศหญิง. n. feminity.
อิตถิ	น. ผู้หญิง ; หญิง. n. woman ; female.
อิตถิรูปุตตะ	น. นักเลงหญิง ; นักเลงผู้หญิง. n. debauchee.
อิทธิ	น. ฤทธิ์ ; ความสำเร็จ ; ความเจริญ. n. psychic power .
อิทธิบาท	น. บาทเบื้องต้นของฤทธิ์ ; บาทเบื้องต้นของความสำเร็จ ; กฎแห่งความสำเร็จผล ; คุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ. n. basis of psychic power ; law of success.
อิทธิบาท 4	น. คุณให้ประสบความสำเร็จ 4 อย่าง. n. Four Bases of Psychic Power ; Four Principles of Success.
อินทริยปัจจัย	น. เครื่องสนับสนุน อินทริยเป็นสิ่งที่ใหญ่ในหน้าที่ของตน. n. supporting factor of faculty.
อินทริयरูป	น. รูปคืออินทริย รูปที่เป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน คือ ตา, หู, จมูก, ลิ้น , กาย. n. material faculties ; eye , nose, tongue, and body.
อิสสา	น. ริษยา ; เห็นผู้อื่นได้ดีทนอยู่ไม่ได้. n. jealousy ; envy.

อุทเทศ	น. แสดง ; ชี้แจง ; อธิบาย ; สวด . ดังเช่นสวดปาฏิโมกข์. n. indication ; recitation.
อุทธัจจุกุกุจจะ	น. ฟุ้งซ่านรำคาญใจ. n. flurry and worry.
อุทธัจจะ	น. ฟุ้งซ่าน ; ฟุ้ง. n. distraction ; flurry ; haughtiness.
อุทร	น. ท้อง ; กระเพาะอาหาร ; ภายใน ; มดลูก. n. belly ; interior.
อุทรริยะ	น. อาหารใหม่ อาหารที่ยังอยู่ในท้องใช้คู่กับอาหารเก่า ได้แก่ อุจจาระ ซึ่งใช้ศัพท์ว่า กรีส. n. undigested food in the stomach.
อุทัย	น. ขึ้นไป ; ความเจริญ. n. rise ; increase.
อุทาน	น. เปล่งวาจาออกมา . n. utterance.
อุทาหรณ์	น. ตัวอย่าง ; อ้างอิง . n. example , instance.
อุบาสด	น. ผู้นั่งใกล้ ; ผู้ภักดีที่เป็นคฤหัสถ์ ; ผู้รับใช้. n. one who sits near.
อุบาสิกา	น. ผู้นั่งใกล้ที่เป็นหญิง ; ผู้ภักดีที่เป็นหญิง ; ผู้รับใช้เป็นหญิง. n. female who sits near or a female devotee.
อุเบกขา	น. วางใจเป็นกลาง ; วางเฉย ; ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่สุขหรือทุกข์ ; ไม่ มีความลำเอียง. n. neutrality ; indifference.
อุโบสถศีล	น. ศีล 8 ที่รักษาในวันพระ. n. eight precepts observed on uposatha day.
อุปจย	น. ก่อตัว. n. growth.
อุปจารสมาธิ	น. สมาธิจวนจะแน่วแน่. n. access concentration.
อุปนีสถยปัจจัย	น. ปัจจัยสนับสนุน กล่าวคือ อิงอาศัย. n. foundation ; basis.
อุปบัติเทพ	น. เทวดาโดยกำเนิด ; เกิดเป็นเทวดา. n. god by birth.

อุปมะ	ว. เหมือน ; เปรียบด้วย ; มีคุณสมบัติ. a. similar ; having a quality of.
อุปมา	น. เปรียบเทียบ ; ข้อเปรียบเทียบ. n. simile ; parable ; comparison.
อุปไมย	ว. มาจากบาลี อุปเมยฺย มาจากสันสกฤต อุปเมย สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบหรือพึงเปรียบ. a. that which is to be likened.
อุปสัมบัน	ว. ผู้บวชหรืออุปสมบทแล้ว . a. ordained as a monk. น. ภิกษุ หรือ ภิกษุณี ; บางทีก็พูดว่า อุปสมบัน. n. Bhikkhu of Bhikkhuni.
อุปหัจจปรินิพพายี	น. ผู้จวนจะบรรลุปรินิพพาน มีอายุพ้นกึ่ง. n. one attaining pannivana after the first half life – span.
อุปาทาน	น. ยึดมั่นถือมั่น ; ยึดถือ. n. grasping ; attachment.
อุปาทารูป,อุปาทานรูป	น. รูปอาศัย. n. derivative materiality.
อุปาทินนทสังขาร	น. สิ่งทีกรรมยึดครอง . n. karmically grasped phenomena.
อุปายาส	น. คับแค้นใจ . n. despair.
อุปาสณะ	น. นั่งใกล้ ; รับใช้ ; ฝึกหัด. n. sitting near ; attendance ; training.
อุปาหนะ	น. รองเท้า ไม่หุ้มส้น ; รองเท้าหุ้มส้นก็ได้. n. sandal ; shoe.
อุทยาน,อุทยาน	น. คำแรกมาจากบาลี , คำหลังมาจากสันสกฤต ; สวน ; ป่านา รื่นรมย์. n. park ; pleasant grove.
อุยโยชนะ	น. ส่งไป ; รบเร้า. n. sending away ; instigation.
อุรคะ	น. งู ; สัตว์เลื้อยคลาน ; อันเต็มไปด้วยอก. n. snake ; creeping animal ; creeper.
อุรัพพะ	น. แกะ . n. ram.

อุสสกาะ	น. ขวนขวาย ; กระตือรือร้น. n. zeal ; energy.
อุสสวะ	น. มหรสพ . n. festival.
อุสสาหะ,อุตสาหะ	น. มาจากบาลี เป็นคำแรก คำหลังเป็นสันสกฤต ; เพียร ; บากบั่น. n. endeavour ; effort ; exertion.
อุสสุกะ	ว. ผู้ขวนขวาย ; ผู้กระตือรือร้น ; ผู้ขยัน. a. zealous ; energetic ; diligence.
อุพาร	ว. ยิ่งใหญ่ ; โอ้โถง ; เต็ม ; ประเสริฐ ; โอปาร. a. great ; eminent ; noble.
เอกัคคตา	น. ความสงบแห่งจิตใจ; จิตใจมีอารมณ์เป็นหนึ่งเดียว . n. onepointedness.
เอกังสพยากรณ์	น. ตอบปัญหาแง่เดียว n. one aspect of answering question.
เอกาหะ	น. วันเดียว ; วันหนึ่ง. n. one day.
เอकीภาวะ	น. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ; ความเดี่ยวดาย ; อันเดียวกัน. n. unity ; solitude.
เอสนา	น. แสวงหา ; ค้นหา ; ค้น. n. seeking ; searching.
เอสิกา	น. เสากระเนียด ; เสาที่ปักไว้มั่นคงหน้าประตูเมือง ; กระเนียด. n. strong post before a city gate.
เอหิปัสสิกะ	ว. ควรเรียกให้มาดู ; ควรเปิดโอกาสให้ดู. a. open to all.
เอพกะ	น. แพะ . n. ram.
เอพา	น. น้ำลาย. n. saliva.
เอพาลูกะ	น. ฟักทอง ; แตงกวา ; ฟัก. n. pumpkin ; cucumber.
โอกะ	น. น้ำ ; ที่อยู่ ; ที่อยู่อาศัย. n. water ; habitation.
โอการะ	น. ต่ำทราม ; เสื่อมทราม ; ความเสื่อม. n. lowliness ; degradation.

โอกาส น. ช่องว่าง ; เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมิได้คาดหมาย ; อนุญาต.

n. open space ; chance ; permission.

โอภะ น. ทำให้เรี่ยราย ; ทำให้กระจัดกระจาย ; ทำให้กระจาย.

n. scattering ; casting out.

โอบาหะ,โอบาหะ น. จมลง ; ดิ่ง.

n. diving ; plunging into.

โอชะ น. มหาสมุทร ; ห้วงน้ำ ; น้ำที่หลากมาท่วม ; น้ำที่ไหลมา.

n. ocean .

โอบชะ,โอบชะ น. รสอาหาร ; น้ำผลไม้ ; รส.

n. nutritive essence ; juice.

โอบฐะ น. อุฐ ; ริมฝีปาก ; ริมปาก.

n. camel ; lip.

โอบตปปะ น. เกรงกลัว ที่จะทำกรรมชั่ว .

n. fear of doing sin shrinking ; back from doing wrong ; moral dread.

โอบตระ น. ก้าวลง ; ลงมา.

n. descent ; coming down.

โอบนยิกะ ว. ควรน้อมเข้ามาในตน .

a. worthy of bringing inside ; worth to bring inside.

A

Abandon ก. สละ ; ละทิ้ง ; ละ ; จาคะ.

Abandonment น. การสละ ; การละ ; จาคะ ; การบริจาต ; ปหานะ.

Abiding น. วิหารธรรม.

Absolute truth น. ความจริงแท้ ; ประมัตตสัจจะ ; ความจริงสูงสุด.

Accomplishment น. อิทธิบาท.

Accompanied by ก. สหคต.

Adaptability น. ทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ; สมานัตตตา ; ดัดแปลงตัวเองได้.

Admonition น. โอบาท ; คำสั่งสอน ; คำสอน.

Adultery น. ประพฤติผิดในกาม ; กาเมสุมิจณาจาร.

Aeon น. กัป ; กัลป์ ; อายุของโลก

Aherence to habits น. สิ้นพตปรามาส.

and practices

Ahimsa น. อหิงสา ; ไม่เบียดเบียน ; ตรงกับภาษาอังกฤษว่า non-violence ; non-

	injury.
All-Enlightened One	น. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า.
Alms	น. ทานวัตถุ ; ภัตตาหาร ; สิ่งที่ยกให้
Annihilationist	ว. ผู้ถือว่าตายแล้วขาดสูญ ไม่เกิดอีก ; อุกเขทวาทะ ; อุกเขททิสฺส.
Arrogance	น. อติมานะ ; ดูหมิ่นผู้อื่น.
Assuming	น. อุปาทาน.
Attachment	น. ความยึดมั่น ; ความติด ; อุปาทาน ; อภิสมัย.
Attendant	ว. ผู้คอยดูแล ; ผู้อุปฐาก ; ศิษย์.
Attention	น. อุปัฏฐาน ; อุปฐาก ; พยาบาล ; ความเอาใจใส่ ; จิตตะ ; มนสิการะ.
Attentiveness	น. ความเอาใจใส่ ; สติ ; ความมีสติ.
Atthasila	น. อัฏฐศีล ; ศีล 8.
Audible object	น. สัทกะ หรือ เสียง.
Austerities	น. ตบะ ; การทรมานตัวอย่างเคร่งเครียดแบบฤๅษี ; พรต.
Avarice	น. โลภในทรัพย์ ; อยากเก็บทรัพย์ไว้ ; ตระหนี่ ; มัจฉริยะ ; มัจฉะระ.
Aversion	น. อคติ.
Avoidance	น. งดเว้น ; วิรติ ; วิริตี ; สังวร.
B	
Bad	น. บาป ; เลว.
Banishment	น. บัณฑนาการ
Bases of Mindfulness	น. สติปัฏฐาน ; ที่ตั้งแห่งสติ ; สติในการเรียนรู้.
Bashfulness	น. ละอาย ; ลัษชา ; หิริ.
Basis of Success	น. อิทธิบาท ; บาทเบื้องต้นแห่งความสำเร็จ ; คุณธรรมที่ช่วยให้บรรลุความสำเร็จ.
Becoming	น. ภพ ; กลายเป็น.
Beings	น. สัตว์ทั้งหลาย.
Benevolence	น. บำเพ็ญประโยชน์ ; อตถจริยา.
Birth-stories	น. เรื่องราวที่พระพุทธเจ้าเสวยพระชาติต่างๆ
Blessed One	น. พระผู้มีพระภาค.
Bodhi	น. โพธิ ; ตรัสรู้.
Bodhisattva	น. พระโพธิสัตว์ ; ท่านผู้จะได้ตรัสรู้.
Bodily	ว. ทางกาย ; กายิกะ
Bowl or alms – bowl	น. บาตร ; เครื่องใส่อาหารประจำตัวของภิกษุสามเณร ; ทานวัตถุ.
Brahmin	น. พราหมณ์.
Buddha	น. พระพุทธเจ้า.

Buddhism	น. พุทธศาสนา.
Buddhist	น. พุทธศาสนิกชน.
Buoyancy	น. ความเบา ; ลหุตา ; เบาบาง.
C	
Calmed One	น. พระมฤณี
Canker	น. อาสวะ
Canon	น. คัมภีร์ศาสนา ; พระคัมภีร์ ; ปิฎก ; ตะกร้า.
Carelessness	น. ความประมาท ; ปมาทะ ; ความไม่สนใจ.
Carnalities	น. อามิส.
Caste	น. วรรณะ ; ชั้นของบุคคล ; ชนชั้น.
Cause of Suffering	น. เหตุแห่งทุกข์ ; สมุทัย.
Cessation of Suffering	น. ความดับทุกข์ ; ทุกขนิโรธ ; ไม่มีหรือยุติทุกข์.
Character	น. จริต ; นิสสัย ; ลักษณะ ; ลักษณะท่าทาง.
Charity	น. ทาน ; การให้ทาน ; การอนุเคราะห์ ; จาคะ.
Clairaudience	น. หูทิพย์ ; ทิพยโสต.
Clairvoyance	น. ตาทิพย์ ; ทิพยจักขุ.
Clan	น. วงศ์ ; เผ่าพันธุ์ ; ตระกูล.
Coefficients of consciousness	น. หมายความว่า สังขาร ในขั้นที่ 5 เป็นนามธรรม แต่ votition ตรงกับ สังขาร เพราะสังขาร หมายถึง เจตนา , ความตั้งใจ.
Cognizable	น. อารมณ์ที่รู้ได้ด้วยใจ ; รัชมารมณ.
Cohesion	น. อาไปธาตุ
Common characteristics	น.สามัญญลักษณะ ; ลักษณะทั่วไปแก่สังขาร เป็นสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งทั้งปวง คือ ความไม่เที่ยง ; ทนอยู่ไม่ได้ ; ไม่ใช่ตัวตน.
Compassion	น. กรุณา ; ความคิดที่จะช่วยให้พ้นทุกข์.
Compassionate	ว. ผู้มีใจกรุณา.
Comprehension	น. ความรู้ตัว ; สัมปชัญญะ, มักเติมคำว่า clear เป็น clear comprehension ; ปริปัญญา.
Conceit	น. มานะ ; ถือตัว.
Concentration	น. สมาธิ ; เฟ่งไปที่จุดใดจุดหนึ่ง.
Concentration – development	น. สมาธิภาวนา ; เจริญสมาธิ ; ทำสมาธิให้เกิดมีขึ้น ; สมถภาวนา.
Concept	น. บัญญัติ.
Conquest	น. ชัย ; ชัยชนะ ; วิชัย.

Conscious – maintainer	ว. ผู้ยืนยันว่าตายไปแล้ว ยังมีสัญญา ; สัญญาวิภาวะ.
Consciousness	น. ความรู้สึกอารมณ์ ; วิญญาณ ; รู้สึกในอารมณ์
Consequence	น. ผล; วิบาก ; ผลลัพธ์.
Contemplation	น. เฟ่งพิจารณา ; อนุปัสสนา.
Contemplation of the body	น. กายาอนุปัสสนา.
Contempt	น. อติมานะ ; ดูหมิ่นผู้อื่น ; การดูแคลน.
Contentment	น. สันโดษ ; ความยินดี ด้วยของของตน ; สันตुษฐิ.
Conventional	น. สมมติสัจจะ ; ความจริงโดยสมมติขึ้น.
Conversion	น. อาวัตต์ เปลี่ยนศาสนา ; กลับใจ ;
Council	น. ที่ประชุมสังคายนา ; สังคายนา ; สังคิติ
Couplet	น. หมวดสอบ.
Covetousness	น. โลก ; อภิชฌา.
Craving	น. ตัณหา ; ทะยานอยาก.
Craving for annihilation	น. วิภวตัณหา ; ความอยาก ไม่มี ไม่เป็น อยากให้พ้นไปเสีย.
Craving for existence	น. ความอยากมีอยากเป็น ; มักพูดว่าภวตัณหา.
Craving for sensuality.	น. กามตัณหา ; ทะยานออกในกาม.
Cruety	น. วิหิงสา.
D	
Danger	น. อันตราย.
Decay	น. ชรา ; ความแก่ ; ความทรุดโทรม ; ชะตา.
Defilement	น. กิเลส ; เครื่องเศร้าหมอง.
Defilement of action	น. ความเศร้าหมองในการกระทำ ; กรรมกิเลส.
Delusion	น. หลง ; โมหะ.
Despair	น. ความคับแค้นใจ ; อุปายาส ; ความผิดหวัง.
Destinations	น. คติ
Detachment	น. อนุปาทาน ; ความไม่ยึดถือ ; ความไม่ยึดมั่นถือมั่น ; วิราคะ.
Development	น. ทำให้เจริญ ; ทำให้เกิดมีขึ้น ; กาวนา.
Dhamma	น. ธัมมะ เขียนขึ้นตามภาษาบาลี.
Dharma	น. ธรรมะ เขียนขึ้นในภาษาสันสกฤต.
Disciple	น. สาวก ; ศิษย์.

Discipline	น. ศील ; วินัย .
Distilled	น. สุรา ; น้ำเมาที่กลั่น ; เหล้า.
Doctrine	น. คำสอน ; อนุศาสน์ ; ศาสนะ ; ศาสนา ; ปาพจน์.
Donation	น. ทาน ; บริจาค ; ให้ .
Donor	ว. ทายกะ ; ผู้ให้ ; ผู้บริจาค ; ผู้มอง.
Duty	น. กิจ.
E	
Ear	น. โสตะ.
Eel-wiggler	ว. อมราวิกเขปิกะ ; ผู้มีความเห็นขัดแย้งเหมือนปลาไหล ไม่กล้ายืนยันอะไรลงไป พุดวากวนกลัวผิดตลอด.
Effort	น. เพียร ; พยายาม ; วิริยะ ; วายามะ.
Elder	น. เถระ.
Endurance	น. อุตทน ; ขันติ ; อธิวาสนะ.
Enjoyment	น. เสวย ; บริโภค.
Enlightened One	น. ท่านผู้ตรัสรู้ ; พุทธะ ; พระพุทธเจ้า.
Enlightenment	น. ตรัสรู้ ; โพธิ ; อภิสัมโพธิ.
Equanimity	น. วางเฉย ; อุเบกขา.
Eternaliste	ว. เห็นว่าสิ่งทั้งหลายเป็นของเที่ยงยั่งยืน ; สัสตวาทะ ; สัสตวาทิ ; ผู้มีสัสตทกัฎฐิ.
Exalted One	น. พระผู้มีพระภาค (ภควา)
Extensionist	ว. อันตานั้นติดกะ ; มีความเห็นเกี่ยวกับโลก มีที่สุดบ้าง ไม่มีที่สุดบ้าง .
F	
Fading of lust	น. วิราคะ.
Faith	น. ความเชื่อถือ ; ศรัทธา ; พุทธศาสนากล่าวถึง ศรัทธาไว้ที่ใด สอนให้ปัญญามีกำกับในที่นั้นด้วยเสมอมา.
Favourable	น. สัมปายะ
Feeling	น. ความรู้สึก ; หมายถึงเวทนาได้ ; โดยทั่วไป เวทนาใช้ sensation.
Feeling shame	ว. รู้สึกละอาย ; ลัชชี ; ละอาย.
Fermented liquor	น. เมรัย ; น้ำเมาที่หมักหรือดอง ; เหล้า.
Fetter	น. สัมมโยชน์ ; สังโยชน์ ; เครื่องผูกคือกิเลส.
Five precepts	น. ปัญจศีล ; เบญจศีล ; ศील 5.
Forbearance	น. อุตทน ; ขันติ.
Forest – dweller.	ว. อรัญญวาสี ; ผู้อยู่ป่า.

Fortuitous Originist	ว. อธิจจสมุปปันนิกะ ; มีความเห็นว่าสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นเองโดยไม่มีเหตุปัจจัยอย่างใด.
Fortuitous talk	น. พุดไร้สาระ ; พุดเหลวไหล ; สัมผัสปลลาปะ ; พุดเหลวแหลก.
Freedom	น. วิมุติ
Fruition	น. ผล ; วิบาก .
Full moon, Full moon day.	น. วันปูลณมี ; วันพระจันทร์เพ็ญ ; วันเพ็ญ ; วันพระจันทร์เต็มดวง ; วันบุณมี.
Full trance	น. อัมปนาสมาธิ ; ฌาน ; เข้าฌาน.
G	
Generosity	น. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ; คิตอนุเคราะห์ ; มีจิตเอื้ออารี ; จาคะ.
Gift.	น. จาคะ ; ทาน ; ทานวัตถุ ; ของขวัญ.
Giving	น. ให้ ; ทาน ; ให้ทาน.
god	น. เทวดา.
Grateful.	ว. กตัญญู ; ผู้รู้คุณที่ผู้อื่นทำไว้ ; กตัญญู.
Gratefulness	น. กตัญญู ; กตัญญูตา ; ความรู้คุณที่ผู้อื่นทำไว้ ; กตัญญูกตเวที.
Gratitude	น. กตัญญู ; กตัญญูตา ; ความรู้คุณที่ผู้อื่นทำไว้.
Great renunciation	น. มหาภิเนษกรรมณ์ ; ออกเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่ ; เสด็จออกผนวช ; การละทิ้งที่ยิ่งใหญ่.
Greed	น. โลภะ ; อิจฉา ; ความอยากได้ ; อิจฉาไม่ใช่ความริษยา.
Greediness	น. มหิจจตา ; ปรารถนามาก ; โลภมาก ; อยากใหญ่.
Greedy	ว. ผู้โลภ ; ผู้ที่โลภ ; คนโลภ.
Grief	น. ความเศร้า ; ความโศก ; โสกะ ; โทมณัส.
H	
Happiness	น. สุขา.
Harsh speech	น. พุดคำหยาบ ; ผรุสวาจา.
Hatred	น. โกรธ ; เกลียด ; โทษ ; โทสะ.
Hereafter.	น. ปรโลก ; โลกหน้า.
Higher knowledge	น. อภิญญา ; ความรู้ยิ่ง ; ความรู้ชั้นสูง ; อภิปัญญา
Hindrance	น. นีวารณ์หรือนีวารณ์ ; ธรรมอันกั้นจิตมิบรรลุซึ่งความดี.
Homeless life	น. อนาคาริยะ ; พรหมจรรย์ ; ชีวิตนักบวช ; การครองชีวิตแบบไม่มีครอบครัวออกบวช ; ชีวิตอนาคาริก.
Householder	ว. ผู้ครองเรือน ; คฤหบดี ; คฤหัสถ์.
Human being	น. มนุษย์ ; สิ่งมีชีวิต .

Humility น. ความอ่อนน้อม ; ความถ่อมตน.
Hymn น. คาถา ; คีตะ ; บทสวด ; บทสรรเสริญ ; บทที่ร้องในโบสถ์.

I

Ignorance น. อวิชชา ; ความไม่รู้ ; ได้แก่ความไม่รู้ในอริยสัจจ์ทั้ง 4
Impermanence น. ความไม่ยั่งยืน ; ความไม่เที่ยง ; อนิจจตา ; อนิจจัง.
Impermanent ว. ไม่เที่ยง ; อนิจจัง ; อนิจจะ.
Infinity of space น. อากาสามัญญายตนะ.
Inner sphere of sense น. อายตนะภายใน ; (อัมมัตติกายตนะ).
Insight น. ญาณ ; ปัญญา (วิปัสสนา).
Insight – development น. วิปัสสนาภาวนา ; ทำปัญญาเห็นแจ้งให้เกิดมีขึ้น.
Intoxicant น. น้ำเมา ; มัชชะ ; เหล้า.
Intoxicant of passion น. อาสวะ ; (กิเลสที่ตองสันดาน) กิเลสที่ทำให้มัวเมา.
Introspection น. ความเห็น (ภายใน) ; วิปัสสนา.
Investigation น. สอบสวน ; พิจารณา ; วิมังสา ; วิจารณ์ได้.
Invitation น. นิมนต์ ; อารธนา.

J

Jealousy น. อิจฉา ; ความริษยา.
Joy โสมนัส ; ความดีใจ ; ปิติ ; ความอิ่มใจ ; มุทิตา. รติ ; ความยินดี ; ความพลอยยินดี, คำนี้เติมคำข้างหน้า คือ Sympathetic joy.

K

Kamma น. กัมม ; การกระทำ ; กรรม.
Karma น. กรรม ; การกระทำ ; กัมม
karmically acquired ก. อุปาทินนะ
Killing น. ฆ่าสัตว์ ; ปาณาติบาต.
Kind speech น. ถ้อยคำอ่อนหวาน ; ปิยวาจา ; บางทีพูดว่า kindly speech.
Kindness น. ความกรุณา ; การุญ ; การมีน้ำใจ.
Kidney น. วักกะ (ไต).
Kin น. ญาติ ; ญาติโกโหติกา.
Knowable ว. ญเญยยะ ; ญาติัพพะ ; ควรรู้ ; อันบุคคลพึงรู้ได้ ; ญเญย.
Knowledge น. วิชชา ; ญาณ ; ความรู้ที่ได้.

L

Laity น. คฤหัสถ์ ; ผู้ครองเรือน ; พวก ; ชาวบ้าน.
Lamentation น. ร่ำคาญ ; ปรีไทวะ ;

Latent bias, latent defilement	น. กิเลสที่ซ่อนเร้น ; อนุสัย ; กิเลสซ่อนอยู่.
Law	น. พระธรรม ; ธรรม.
Lay devotee	น. อุบาสก.
Lay disciple	น. คฤหัสถ์ ; สาวก.
Lay-man.	น. คิหิ ; คฤหัสถ์ ; อุบาสก ; ผู้ครองเรือน .
Leader	ว. นายก ; ผู้นำ ; ผู้ชี้นำ.
Lightness	น. ความเบา ; ลหุตา ; เบา.
Livelihood	น. อาชีวะ ; ประกอบอาชีพ.
Loathsomeness	น. ความเป็นของน่าเกลียด ; ปฏิกุศลแก่สายตา.
Longing	น. ความอยากได้ ; อิจฉา ; ความโลภ.
Loving kindness	น. เมตตา ; ไม่ตรีจิตคิดให้มีความสุข ; เมตตาธรรม.
Lunar calendar	น. ปฏิทินจันทรคติ ; ปฏิทินคิดตามโคจรของดวงจันทร์.
Lunar month.	น. เดือนทางจันทรคติ ; เดือนคิดตามโคจรของดวงจันทร์.
M	
Magical powers	น. อิทธิปาฏิหาริย์
Mahayana	น. มหายาน ยานใหญ่ , เป็นชื่อนิกายใหญ่แห่งพระพุทธศาสนา คู่กันกับเถรวาท.
Material qualities	น. ลักษณะที่เนื่องด้วยวัตถุ ; รูป.
Material worship	น. อามิสบูชา; บูชาด้วยวัตถุ .
Matricide	น. มาตุฆาต ; ฆ่ามารดาหรือแม่.
Meditation	น. เฟ็ง ; ฌาน ; การเข้าฌาน.
Mental activities	น. เจตสิก ; ธรรมะเกิดคู่กับจิต.
Mentally	ว. ทางจิต ; เจตสิก ; จิตใจ .
Merit	น. บุญ ; กุศล ; การทำบุญ.
Meritorious action	น. กุศลกรรม ; กระทำที่เป็นบุญกุศล ; ทำบุญ.
Message	น. ข่าว ; ศาสนา ; คำสอน ; สารสั้น ; ข่าวคราว.
Middle Way	น. ทางสายกลาง ; มัชฌิมาปฏิปทา.
Mindfulness	น. ความระลึกได้ ; สติ ; ระลึกในใจ.
Monastic life	น. ชีวิตในวัด ; ชีวิตพรหมจรรย์ ; ครองชีพแบบนักบวช ; ชีวิตบวช.
Morality	น. ศีล .
Mundane	ว. โลกียะ ; เนื่องด้วยโลก ; เกี่ยวกับโลกย์.
My –making	น. มมังการ.

N

Name	น. นาม.
Niggardness	น. ตระหนี่ ; มัจฉริยะ.
Noble	ว. ประเสริฐ ; อริยะ; ชั้นสูง ; ชั้นดี.
Noble Eightfold Path.	น. อริยมรรคมีองค์ 8 ; อารยาชฎาภิคมรรค ; มรรคมีองค์ 8 อันประเสริฐ ; มรรคอันเลิศ.
Noble Truth.	น. อริยสัจ ; ความจริงอันประเสริฐ ; ความอริยแท้.
Noble wealth	น. ทรัพย์อันประเสริฐ ; อริยทรัพย์ ; ทรัพย์อันอริยะ.
Non – returner	ว. ผู้ไม่กลับมา ; อนาคามี.
Non – soul	ว. อนัตตา ; ไม่ใช่ตัวตน ; ไม่ปรากฏว่าเป็นตัวตน.
Non – violence	น. อหิงสา ; ความไม่เบียดเบียน.
Novice	น. สามเณร ; สมณทูเทศ ; เณร.
O	
Object	น. อารมณ์ที่เห็นได้ ; ฐปารมณ์ ; อารมณ์ที่มอง.
Oblation	น. พลีกรรม ; พลี ; ยัญญ์ ; บูชายัญญ์.
Obstinacy	น. ความดื้อดื้อ ; ถัมภะ ; ความกระด้าง ; ความดื้อ.
Odorous object	น. อารมณ์ที่ผ่านมาทางจมูก ; คันธารมณ์ ; กลิ่น ; กลิ่นอาย.
Odour	น. กลิ่น ; คันธะ ; กลิ่นอาย.
Old age	น. อายุมาก ; ชรา ; ชรตะ.
Omen	น. บุปพนิमित ; นิमित ; ลาง ; ความฝัน.
Omni – scient	ว. สัพพัญญู ; สรรเพชญ์ ; ผู้รู้สิ่งทั้งปวง ; สัพพวิทู ; รู้ทุกสิ่ง.
Omniscience	น. สัพพัญญุตตา ; ความเป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวง ; สรรเพชญญาณ ; รู้ทุกอย่าง.
Onepointedness	น. ความมีอารมณ์เป็นหนึ่ง ; เอกัคคตา.
Order	น. พระสงฆ์ ; สงฆ์.
Outer sphere of sense	น. อายตนะภายนอก ; (พาหิรายตนะ)
P	
Pain	น. ทุกข์.
Pansil	น. ศีล 5 เป็นคำอังกฤษที่มีมาใช้ในผู้นับถือพระพุทธศาสนา ได้เพี้ยนจาก ปัญจศีล Panchasila , Pancasila,
Parinirvana	น. ปรีนิรวาณะ ; ปรีนิพพาน (นิพพาน).
Partiality	น. ความลำเอียง ; อคติ ; ฉันทาคติ.
Passing away	น. ตาย ; มรณะ ; กาลกิรียา ; ถึงแก่กรรม.
Path	น. มรรค ; ทาง

Patience	น. อดทน ; ขันติ ; ขมะ.
Patricide	น. ปิตุฆาต ; การฆ่าบิดา หรือพ่อ.
Peace	น. ความสงบ ; สันติ ; อุปสมะ.
Perception	น. สัญญา ; จำได้หมายรู้ ; (ความกำหนดหมาย)
Perplexity	น. วิจิกิจฉา ; (ความลังเลสงสัย)
Precept	น. ศีล ; ข้อห้าม ; ข้อกำหนด ; สิกขาบท.
Preceptor	น. อุปัชฌายะ ; อาจารย์ ; อุปัชฌา.
Preference	น. (ความ)ชอบใจ ; (ความ)พอใจ ; ฉันทะ.
Prejudice	น. ความลำเอียง ; อคติ
Preliminary duties	น. บุญกิจ
Previous benefactor	น. บุญพการี ว. ผู้ทำอุปการะในกาลก่อน.
Pure –Land sect	น. นิกายสุขาวดี ; เป็นนิกายวิสุทธิภูมิ ของมหายาน.
Purity	น. ความบริสุทธิ์ ; วิสุทธิ ; ปาริสุทธิ.
Q	
Quadrangle	น. (จัตุรัส) สี่เหลี่ยม ; สี่มุม .
Quadruped	น. สัตว์จตุบาท ; สัตว์สี่เท้า ; จตุบาท.
Quadruped	น. สัตว์จตุบาท
Quality	น. คุณ ; ลักษณะ ; คุณลักษณะ.
Quantity	น. ปริมาณ ; จำนวน.
Quarrel	น. วิวาท ; ภัณฑนะ ; การทะเลาะกัน ; กลหะ.
Quiet	ว. สงบ ; สงัด ; วิวิตตะ .
R	
Rebirth	น. เกิดอีก ; ตายแล้วเกิด ; ปุณภพ.
Recipient	น. ปฏิคาหก ; (ว.ผู้รับใช้)
Recluse	น. สมณะ ; ผู้สงบ ; ผู้มีใจสงบ.
Rehearsal	น. สังคีติ ; สังคายนา ; สวดชกข์ซ้อมท่องจำพระพุทธรพจน์ (ที่ได้เรียบร้อยแล้ว) สังคายนามักใช้คำว่า council คือ การประชุม เป็นการเพ่งเนื้อความ ถ้ามีการนับครั้ง the first Council , Second Council สังคายนา ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 ดังนี้ เป็นต้น
Rehearsing	น. สังคีต ; สวดชกข์ซ้อม ; สังคายนา.
Relics of the Buddha	น. พระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ; พระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า ; พระธาตุ.
Renunciation	น. เนกขัมมะ ; ออกบวช; อภิเนษกรรมณ์ ; การสละละทิ้ง .

Repening	น. วิบาก.
Resort	น. โคจร.
Restraint	น. สังวร ; ความสำรวมระวัง ; สังวร.
Reverence	น. อปจายนะ ; อ่อนน้อม ; คารวะ.
Right Concentration	น. สัมมาทัมมันตะ กระทำชอบ.
Right Effort	น. สัมมาวายามะ ; พยายามชอบ ; เพียรชอบ.
Right Means of	น. สัมมาอาชีวะ ; เลี้ยงชีพชอบ.
Livelihood	
Right Meditation	น. สัมมาสมาธิ.
Right Mindfulness	น. สัมมาสติ ; ระลึกรชอบ.
Right Motives	น. สัมมาสังกัปปะ ; ความดำริชอบ.
Right Speech	น. สัมมาวาจา ; เจรจาชอบ.
Right Understanding	น. หมายถึง สัมมาทิฏฐิ หรือสัมมาทิฐิ.
Right View,	น. สัมมาทิฏฐิ ; ความเห็นชอบ.
Understanding	
S	
Salvation	น. หลุดพ้น ; วิมุตติ ; หรือวิมุตติ.
Sangha	น. สงฆ์ ; พระสงฆ์ ; คณะสงฆ์.
Sapid object	น. รส ; สิ่งที่ลิ้มได้ด้วยลิ้น ; รสอารมณ์
School	น. นิกาย(ศาสนา)
Scripture	น. ปิฎก ; คัมภีร์ ; ภาษาอังกฤษเป็นไวยากรณ์ของ Canon.
Sect	น. นิกายศาสนา ; นิกาย.
Self – possession	น. ความรู้ตัว ; สัมปชัญญะ ; การเป็นเจ้าของตัวเอง.
Self –mortification	น. ทรมานตนให้ลำบาก ; อุตตกิลมถานุโยค.
Semi – eternalist	ว. บางพวกเที่ยง บางพวกไม่เที่ยง ; เอกัจจสัสสติกะ เอกัจจอสัสสติกะ.
Sensation	น. เวทนา ; ความรู้สึกสุขทุกข์ไม่ทุกข์ไม่สุข.
Sensual indulgence	น. ความละเลิงในกาม ; กามสุขัลลิกานุโยค ; เวทนา.
Sensual lust	น. กามคุณ ; กำหนดในกาม ; กามราคะ.
Sensual pleasure	น. พอใจในกาม ; กามฉันท.
Sensual sphere	น. กามภูมิ ; ขอบเขตที่ยังเนื่องด้วยกาม ; กามสุข ; กามคุณ.
Sentient being	น. สิ่งมีชีวิต(ที่มีความรู้สึก) ; สัตว์.
Serch of truth	น. ธรรมวิจยะ.
Service	น. เวยยาวัจจะ ; ช่วยขวนขวายในกิจการของผู้อื่น ; รับใช้.

Shame	น. (ความ)ละอาย ; ลัชชา ; หิริ.
Signs of being	น. (เครื่องหมายของความเป็น) สามัญญลักษณะ ; ไตรลักษณ์.
Slandering	น. พุดส่อเสียด ; ปิสุณาวาจา ; เปสุญวาท.
Sloth	น. ถีนะ ; ความหดหู่ .
Smirching	น. มกฺขะ.
Solid element	น. ธาตุที่แข็งแข็ง ; ปฐวีธาตุ ธาตุดิน.
Soul	น. อัตตา ; อาตมัน ; ตัวัตน ; ชีวะ .
Soulless	น. ไม่มีตัวัตน ; อนัตตา.
Stealing	น. ลักทรัพย์; อทินนาทาน.
Sthavira	น. สถวีระ ; เถร ภาษาสันสกฤต มหายานชอบใช้กัน.
Straightness	น. (ความตรง) ความซื่อตรง ; อาชชวะ ; อชฺฐตา ; ความตรงไปตรงมา.
Stream-enterer	ว. ผู้เข้าสู่กระแสธรรม ; พระโสดาบันบุคคล .
Stream-winner,	ว. ผู้เอาชนะ ได้รับกระแสธรรม ; พระโสดาบันบุคคล ; โสดาบัน.
Stream-entrant	
Suffering	น. ทุกข์ (ความไม่สบายกาย และไม่สบายใจ)
Suicide	น. อัตตวินิบาต ; ฆ่าตัวเอง.
Supramundane,	ว. โลกุตตระ ; ธรรมอันข้ามพ้นจากโลก ; Ultramundane หมายถึง โลกุต
Supermundane	ตระ.
Supreme dwellings	น. พรหมวิหาร.
Sympathetic Joy	น. มุทิตา ; ความพลอยยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดี.
T	
Tangible object	น. สิ่งอารมณ์ที่ถูกต้องได้ ; โผฏฐัพพะ ; โผฏฐัพพารมย์.
Tathagata	น. พระศากยต อาจเขียนเป็น Tahtagata.
Theravada	น. เถรวาท ; นิกายพระพุทธศาสนาตั้งเดิมใน ไทย, พม่า, ลังกา, ลาว , กัมพูชา.
Touchable object	น. อารมณ์ที่ถูกต้องสัมผัส (อารมณ์ที่สัมผัสได้) ; โผฏฐัพพะ.
Training	น. สิกขา
Tranquility	น. ความสงบระงับ ; สมถะ ; (ปัสสัทธิ)
Transcendental	ว. โลกุตตระ ; ก้าวข้ามพ้นจากโลก.
Triple Gem	น. พระไตรรัตน์ ; พระรัตนตรัย ; แก้ว 3 ประการ , รัตนตรัย.
U	
Ultramundane	น. โลกุตตระ .
Unchastity	น. กาเมสุมิจจาระ ; ประพฤติผิดในกาม.

Unconscious-maintainer	ว. อสังัญญีวาทะ (ผู้มีความเห็นที่ว่าตายแล้ว จะไม่มีสังัญญาหรือความรู้อะไรอีก)
Unprofitable	น. อุกุศล
Unsatisfied	ว. อดีตตะ ; ไม่อิ่ม ; ไม่พอใจ ; ไม่พึงใจ.
Unsurpassed	ว. อันยอดเยี่ยม ; ไม่มีใครเสมอ ; อนุตตระ ; อสทิสะ ; ยิ่งใหญ่ที่สุด
V	
Verbal action	น. วจีกรรม ; กระทำทางวาจา.
Vesak	น. วิสาขบูชา อินเดียและลังกานิยมใช้ศัพท์นี้ บางที่พูดว่า Vesakha Puja.
Vices	น. กรรมกิเลส.
Victory	น. ชัย ; ชัยชนะ ; วิชัย.
Village – dweller, town dweller	ว. คามวาสี ; ผู้อยู่ใกล้หมู่บ้าน.
Visible object	น. รูป ; สิ่ง que เห็นได้ด้วยตา
Visual object	น. สิ่ง que เห็นได้ ; รูปารมณ (อารมณคือรูป)
Volition	น. เจตนา ; สังขาร ดังที่เป็นนามธรรม
Volitional activities	น. บัญญัติขึ้นใช้เพื่อกล่าวถึง เจตสิก คือ ธรรมะที่เกิดขึ้นเนื่องด้วยจิต ; สังขาร.
W	
Wanderer	ว. ผู้ท่องเที่ยวไป . น. ปริพพาชก ; นักบวช ; ผู้จาริก.
Wandering ascetic	น. (นักพรต) ผู้ท่องเที่ยว ; ปริพพาชก.
Way	น. มรรค ; ทาง
Way – farer	น. ผู้เดินทาง ; บางคนใช้หมายถึง ตถาคต.
Wesak	น. เพี้ยนมาจากคำว่า Vesakha เวสาขะ ; เดือนเวสาขะ ; ตรงกับเดือน 6 ของไทย ; วิสาขบูชา.
Wheel of Life	น. วงล้อแห่งการมีชีวิต ; สังสาร ; สังสารวัฏ (วงกลมแห่งการเวียนว่ายตายเกิด)
Wheel of the Law, Doctrine	น. ธรรมจักร ; วงล้อแห่งพระธรรม.
Wisdom	น. ปัญญา ; ญาณ.
Worldling	น. ปุถุชน.
Y	
Year	น. วัสสะ ; สังวัจฉระ ; ปี ; ขวบปี.
Yearning	น. อาสา (ใฝ่หา)

Yellow Robe	น. กาสาวพัสดุ์ กาสาวพัสดุ์ใช้ผ้าสีเหลือง แต่เป็นสีน้ำฝาดของเปลือกไม้ หรือแก่นขนุนเป็นสีคล้ำปนเหลืองเล็กน้อย.
Yoke	น. ยุคะ ; ธุระ ; แอก ; ภาระ.
Youth	น. โยพพะนะ ; ความเป็นหนุ่มเป็นสาว ; คนอายุน้อย ; ยูวชน ; เยาวชน .
Z	
Zeal	น. อัมปมาต ; ฉันทะ.

หนังสืออุเทศ

สารบัญ

- บาลีสยามอภิธาน ตรี นาคะประทีป พ.ศ. 2472
- บาลีอภิธานัปที่ปีกาสุจิ พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไท พ.ศ. 2464
- ปทานุกรมบาลี-ไทยของพระศรีสุทธีวงศ์
- พระปฐมสมโพธิกถา ร.ศ. 121
- พระยาพจนสุนทร อักษรานุกรมธรรมบท พ.ศ. 2467
- พจนานุกรม บาลี-ไทย-อังกฤษ ของหน่วยวิจัยทางพระพุทธศาสนา, กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษา 1990
- พจนานุกรมบาลี-ไทย ของ นายแปลก สนธิรักษ์ ป.ศ.9.
- พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ และอังกฤษ-ไทย ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ.
- ธาตุปที่ปีกา หรือพจนานุกรมบาลี-ไทย ของหลวงเทพดรณานุศิษฏ์ (ทวี ธรรมธัช ป.ศ.9)
- พระบาทพิลปิกรม ของ อำมาตย์โทพระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) เป็รียน.
- พระไตรปิฎกบาลี อักษรไทยฉบับสยามรัฐ.
- อรรถกถา , ฎีกา, อนุฎีกา และคัมภีร์พระพุทธศาสนาเล่มอื่น ๆ .
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 และ 2548.
- ปทานุกรม กรมตำรา 2451 พ.ศ. 2470.
- Concise Pali-English Dictionary, by A.P. Buddhadatta Mahathera.
- The Pali Text Society's Pali – English Dictionary edited by T.W Davis .
- F.B.A.,D Sc.,Ph. D.,LL.D.,D,Litt, and William Stede Ph.D.
- Pali Tipitakam Concordance, listed by F,L., Woodward & other , arranged & edited by E.M, HARE.
- Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary , by Franklin Edgerton.
- A Practical Sanskrit Dictionary , by Arthur Anthony, Macdonell.
- Dictionary of the Pali Language , by Robert Carsar Childers.

English – Pali dictionary, by Aggamahapandita A.P. Buddhadatta Mahathera.

A Buddhist Students' manual, by Christmas Humphreys.

Students' Thai-Pali-English Dictionary of Buddhist Terms, compiled by Prayuddha P. Arayankura.

Therada Buddhism by T.W. Davis (1843-1922), Oxford Press.

คู่มือบาลีไวยากรณ์ ; รวมหลักบาลีไวยากรณ์สำหรับท่องจำและขยายเนื้อความ

โดย พระมหาจรัส ฐิตโชติ วัดมหาธาตุฯ กทม.

คู่มือเรียนภาษาบาลีด้วยตนเอง ; ประยุกต์วิธีแปลภาษาบาลีแบบสากล

โดย ประดิษฐ์ บุญยะภักดี เปรียญ (มี 3 เล่มจบ)

สัมพันธ์ไทย ; คู่มือสำหรับครูหรือนักเรียนที่ต้องการเรียนด้วยตนเอง

โดย พระมหาจำเริญ แก้วกู่ ปธ. 8, พธ.บ

คู่มือธรรมบท ; แบบประกอบเปรียญตรี-โท

โดย พระมหาจรัส ฐิตโชติ วัดมหาธาตุฯ กทม.

สัมพันธ์ไทย ธรรมบท ภาค 5 ; ฉบับรับรองผล, สัมพันธ์ไว้เพื่อเป็นตัวอย่าง (เฉพาะภาค 5)

สำหรับนักเรียน ป.ศ.3 โดย สามเณรอุทิศ ศิริวรรณ เปรียญ.

กรรมการสนามหลวงและเปรียญเอก 27 ท่าน ช่วยกันตรวจแก้ไข.

*****

คำนำ ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

หนังสือ “สนทนาภาษาบาลี” นี้ ผมได้จัดพิมพ์เผยแพร่ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ ในขณะที่ผมมีอายุอยู่ในวัยหนุ่ม (๒๙ ปี) เป็นปีที่เริ่มเข้ารับราชการเป็นอนุศาสนาจารย์ในกองทัพบก (ยศร้อยตรี) ในปัจจุบันนี้ ผมล่วงเข้ามาอยู่ในปูนปัจจุบันวัย (อายุ ๕๙ ปี) และได้รับยศเป็นพันเอก (พิเศษ) ผมจะมีอายุครบ ๖๐ ปี ในวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๑ และจะเกษียณอายุราชการออกไปเป็นข้าราชการบำนาญ ในเดือนกันยายน ๒๕๓๑ หมายความว่า หนังสือสนทนาภาษาบาลีที่ผมจัดพิมพ์ครั้งแรกนั้น มีอายุประมาณ ๓๐ ปี เท่ากับอายุรับราชการของผม เพราะฉะนั้นเมื่อผมมีอายุถึงวาระจะต้องปลดเกษียณ หนังสือสนทนาภาษาบาลีที่พิมพ์ไว้ครั้งแรก ซึ่งมีอายุมากก็คงจะถึงวาระปลดเกษียณ ควรจะต้องพิมพ์ปรับปรุงใหม่ไปตามด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ผมจึงได้จัดพิมพ์หนังสือสนทนาบาลีขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ ๒

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๑ ผมได้นำมาพิมพ์ลงในหนังสือเล่มนี้ด้วย และได้ชี้แจงเหตุผลในการพิมพ์ครั้งนั้นมีรายละเอียดปรากฏในคำนำแล้ว

สำหรับการพิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้ ผมขอเรียนชี้แจงเหตุผลดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑ เพื่อสนองความต้องการของผู้อยากได้หนังสือเรื่องนี้ไว้ เพราะปรากฏว่ามีพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้ศึกษาวิชาบาลีมีจำนวนมาก ต้องการหนังสือสนทนาภาษาบาลีเรื่องนี้ เพื่อใช้เป็นคู่มือในการสนทนาภาษาบาลี โดยเฉพาะผู้ที่เดินทางไปประเทศพม่า-ลังกามาแล้ว มีความต้องการหนังสือเรื่องนี้มาก เพราะไปเห็นภิกษุสามเณรและฆราวาสไปประเทศดังกล่าว พูดภาษาบาลีคล่องแคล่วมาก จึงอยากหัดพูดภาษาบาลีบ้างในฐานะที่เป็นชาวพุทธเช่นเดียวกัน

อนึ่ง แม้ผู้ที่เดินทางไปประเทศพม่า-ลังกา ก็มีความต้องการหนังสือเรื่องนี้มาก เช่นเมื่อประมาณปลายเดือนกันยายน ศกนี้ มีฆราวาสท่านหนึ่งซึ่งผมไม่เคยรู้จักมาก่อน ไปรอพบที่บ้านถึงสองครั้ง ครั้งแรกไปรอพบผมตั้งแต่ประมาณ ๑๗.๐๐ น. ถึง ๒๐.๐๐ น. แต่ไม่ได้พบผม เพราะผมไปพิสูจน์อักษร (ตรวจปฏิรูป) หนังสือสนทนาภาษาบาลีที่พิมพ์ใหม่อยู่ที่โรงพิมพ์ กลับถึงบ้านเวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. ท่านผู้เป็นแขกของผมไม่สามารถจะรออยู่ได้ จึงกลับไปก่อน พอครั้งที่ ๒ ท่านได้มารอจนพบผมซึ่งเป็นเวลาตีมากแล้ว ผมได้ถามความประสงค์ที่มารอพบผม ท่านได้เล่าว่า ท่านจะเดินทางไปประเทศพม่า จึงอยากได้หนังสือสนทนาภาษาบาลีไปฝึกพูดเพื่อจะได้ใช้สนทนากับพระภิกษุสามเณรและฆราวาสชาวพม่าบ้าง และหนังสือประเภทนี้ ในตลาดเมืองไทยไม่เคยมีใครจัดพิมพ์มาเลย ได้ทราบว่าคุณจัดพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ไว้ จึงใคร่จะมาขอซื้อสักเล่มหนึ่ง ยังจะพอมีเหลืออยู่บ้างหรือไม่ ? ผมได้ตอบท่านว่า ผมมีหนังสือสนทนาภาษาบาลีเหลืออยู่เพียงเล่มเดียว ค่อนข้างเก่ามาก เพราะมีอายุ ๓๐ ปีแล้ว และกำลังให้โรงพิมพ์จัดพิมพ์ใหม่ ขอให้ท่านรอซื้อ ซึ่งประมาณว่าจะพิมพ์เสร็จในเดือนธันวาคมอย่างแน่นอน

ท่านผู้นั้นได้แสดงอาการผิดหวังมาก เพราะท่านจะเดินทางไปประเทศพม่าๆเร็วนี้่ อยากรจะไดหนังสือเรื่องนี้ไปอ่านก่อน และอ้อนวอนผมขออนุญาตถ่ายสำเนาไปอ่านก่อนได้หรือไม่ ผมก็ปฏิเสธท่านด้วยความเสียใจว่า ไม่สามารถสนองความต้องการของท่านเช่นนั้นได้ แยกผู้มีเกียรติผู้มาเยี่ยมผมในเวลาวิกาล จึงลากลับไปด้วยผิดหวัง

ที่ผมนำเรื่องจริงที่เกิดขึ้นมาเล่าไว้ในที่นี้ ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ทราบว่า ในปัจจุบัน มีผู้ต้องการหนังสือสนทนาภาษาบาลีมาก ไม่เฉพาะแต่พระภิกษุสามเณรเท่านั้น แม้แต่ฆราวาสไม่เคยบวชเรียนมาก่อน ก็สนใจเรียนภาษาบาลี และสนใจในการสนทนาภาษาบาลีเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุดังกล่าวแล้ว ผมจึงได้จัดพิมพ์หนังสือสนทนาภาษาบาลีขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ ๒ ทั้งนี้ก็เพื่อสนองความต้องการของท่านผู้ประสงค์อยากได้หนังสือเรื่องนี้ไว้ เป็นคู่มือในการสนทนาภาษาบาลี

ประการที่ ๒ เพื่อจัดพิมพ์หนังสือสนทนาภาษาบาลี ให้เป็นฉบับสมบูรณ์ เนื่องจากในการจัดพิมพ์ครั้งนั้น อาจมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง ดังนั้น เมื่อมีโอกาสได้จัดพิมพ์ใหม่ ผมจะได้ปรับปรุงให้สมบูรณ์ที่สุด เพราะขณะนี้ผมจะมีอายุครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์ในวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๑ จึงเป็นผู้ใหญ่กว่าในการจัดพิมพ์ครั้งแรกมากและหนังสือที่จัดพิมพ์ใหม่ ก็จะต้องจัดทำอย่างสมบูรณ์ที่สุด เพราะผมไม่แน่ใจว่าจัดพิมพ์หนังสือเรื่องนี้อีกเป็นครั้งที่ ๓หรือไม่

สิ่งสำคัญที่เพิ่มขึ้นในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้ คือได้เพิ่มสำนวนภาษาอังกฤษที่ท่านพระพุทธทัตตมหาเถระ เจ้าของบทประพันธ์หนังสือสนทนาภาษาบาลีได้เขียนไว้ นำมาลงพิมพ์ไว้ทั้งหมด

การที่นำสำนวนภาษาอังกฤษมาลงพิมพ์ ก็เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้ศึกษาบาลี ได้มีความรู้ภาษาอังกฤษเพิ่มเติมด้วย และสามารถสนทนาภาษาอังกฤษคู่ไปกับการสนทนาภาษาบาลี ซึ่งผมได้มีประสบการณ์เมื่อสมัยจบ ป.๓.๙ ใหม่ ได้ไปร่วมทำสังคายนาครั้งที่ ๖ ที่ประเทศพม่า ได้ใช้ทั้งภาษาบาลีและภาษาอังกฤษควบคู่กันไป ในการสนทนากับภิกษุชาวพม่า-มอญ-ลังกา เพราะฉะนั้นภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญมากในยุคนี้ และพระภิกษุสามเณรในประเทศไทย ก็สนใจศึกษาภาษาอังกฤษมาก การที่ผมได้นำภาษาอังกฤษมาพิมพ์เพิ่มขึ้นในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้ คงจะเป็นที่พอใจของท่านผู้มีหนังสือสนทนาภาษาบาลีนี้ไว้ทุกท่าน

ประการที่ ๓ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องด้วยปีนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ จึงจัดเป็นมหามงคลยิ่งแก่ประชาชนชาวไทย ผู้มีความจงรักภักดีในองค์พระเจ้าอยู่หัวอย่างยิ่งอยู่แล้ว และหนังสือสนทนาภาษาบาลีฉบับสมบูรณ์นี้ ก็พิมพ์เสร็จเรียบร้อย สามารถส่งให้ผู้สั่งจองและวางจำหน่ายได้ตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ เป็นต้นไป

ฉะนั้น เนื่องในมหามงคลสมัยนี้ ผมพร้อมด้วยครอบครัวผู้จัดพิมพ์หนังสือสนทนาภาษาบาลี เผยแพร่เป็นวิทยาทาน จึงขอถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอให้พระองค์ทรงพระเจริญมีพระชนม์ยิ่งยืนนาน สถิตเป็นร่มเกล้าของประชาชนชาวไทยตลอดกาลนาน

ผมขอกราบขอบคุณพระคุณเจ้าพระภิกษุสามเณรและขอขอบคุณฆราวาสผู้ศึกษาบาลี จำนวนมาก ที่ได้มีความสนใจสั่งจองหนังสือสนทนาภาษาบาลีมา และมีหลายท่านไม่ได้สั่งจอง แต่ได้ถามอยู่เสมอว่า หนังสือออกหรือยัง ? จะได้ซื้อไปเลย (สำหรับนักอ่านผู้ไม่ชอบสั่งจองหนังสือ แต่อยากเห็นหนังสือแล้วจ่ายเงินซื้อเลย นักอ่านประเภทนี้มีอยู่มาก รวมทั้งผมเองด้วย)

อนึ่ง มีพระมหาเถระหลายท่าน ที่เป็นเจ้าสำนักเรียนใหญ่ มีชื่อเสียงในกรุงเทพมหานคร ซึ่งผมได้มีโอกาสไปนมัสการเยี่ยมเยียนท่านที่วัด ท่านได้อนุมัติมหาสาธุการ ที่ผมได้จัดพิมพ์หนังสือสนทนาภาษาบาลีฉบับสมบูรณ์ขึ้นใหม่ ท่านยินดีสนับสนุนผลงานนี้ และจะแจ้งให้ภิกษุสามเณรในสำนักเรียนของท่าน ไปสั่งจองหนังสือท่านกล่าวว่า หนังสือสนทนาภาษาบาลีสยามภาษา (บาลี ไทย อังกฤษ) เป็นหนังสือขนาด ๑๖ หน้ายก หนาประมาณ ๓๐๐ หน้า พิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์อย่างดี และปกพิมพ์ ๔ สี อาบมันงดงามมากอย่างนี้ ราคาของเพียง ๔๕ บาท และราคาจำหน่ายเพียงเล่มละ ๕๐ บาท นับว่าเป็นหนังสือที่ไม่แพงเลย ในยุคที่เศรษฐกิจอยู่ในระหว่างค่อนข้างตึงตัวอยู่ขณะนี้ ควรที่พระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ จะได้จัดซื้อไว้เป็นสมบัติประจำตัว เพราะหนังสือสนทนาภาษาบาลีเป็นหนังสือทางวิชาการที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง

ผมขอขอบคุณทุกท่าน ที่ได้เมตตาให้การสนับสนุนแก่ผมในการจัดทำหนังสือทางพระพุทธศาสนาเผยแพร่ทุกครั้งมา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้ให้การสนับสนุนงานพิมพ์หนังสือเรื่องอื่นๆต่อไปอีก

ผมขอตั้งสัตยาธิษฐาน อังอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย พระบรมเดชาานุภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และบุญกุศลทั้งปวงที่ผมได้บำเพ็ญมา ขอจงมารวมเป็นพลวปัจจัย อำนวยความสุขสวัสดิ แต่ท่านผู้มีหนังสือสนทนาภาษาบาลีฉบับสมบูรณ์นี้ไว้เป็นสมบัติทุกท่าน

พันเอก(พิเศษ)

(วัชระ คงอดิศักดิ์)

๕ อารีย์สัมพันธ์ ๑๐

เขตพญาไท กทม. ๑๐๕๐๐

โทร. ๒๓/๘๓๒๓/๙, ๒๓/๐๐๓๓๓

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๐

คำนำ ในการพิมพ์ครั้งแรก

เมื่อข้าพเจ้ายังอุปสมบทอยู่ ได้รับหน้าที่สอนวิชาภาษาบาลีในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ ความประสงค์ของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับวิชาบาลีนั้นนอกจากต้องการให้นิสิตรู้ไวยากรณ์และแปลบาลีได้แล้ว ยังต้องการให้สนทนาบาลีได้ด้วย เรื่องสนทนาบาลีนี้ ก่อความหนักใจแก่ข้าพเจ้ามากในครั้งนั้น เพราะข้าพเจ้าแม้จะเรียนบาลีจนจบหลักสูตรเป็นเปรียญ ๙ ประโยค ก็เรียนรู้แต่ไวยากรณ์และการแปลเท่านั้น ไม่เคยเรียนสนทนาเลย จึงทำให้ข้าพเจ้าต้องค้นคว้าหาความรู้เรื่องสนทนาบาลีเพิ่มเติม เป็นโชคดีของข้าพเจ้าและของมหาวิทยาลัยมาก ที่ได้พบหนังสือ Aids to Pali conversation and translation “ช่วยสนทนาและแปลบาลี” ซึ่งพระมหาเถระแห่งประเทศลังกาชื่อ พุทธทัตตะเป็นผู้แต่งหนังสือเล่มนี้พิมพ์เป็นภาษาบาลี โดยใช้อักษรโรมันและแปลเป็นภาษาอังกฤษไว้ข้างล่าง รวมเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับบาลีไว้หลายเรื่อง คือเรื่องสนทนา จดหมาย นิทาน และศัพท์หมวด โดยเฉพาะเรื่องการสนทนาบาลีในหนังสือเล่มนี้แนะนำการสนทนาไว้ดีมาก มีศัพท์ใหม่ๆเช่น นาฬิกา ปากกา โต๊ะ ฯลฯ และผูกประโยคสนทนาอย่างง่ายๆ ข้าพเจ้าได้ยืมหนังสือเล่มนี้เป็นแนวในการสอนสนทนาบาลีแก่นิสิต ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากท่านเหล่านั้นมากพร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าก็ได้ถ่ายและแปลสนทนาบาลีลงในหนังสือพุทธจักร ซึ่งเป็นนิตยสารรายเดือนของมหาวิทยาลัย เริ่มลงติดต่อกันไปจนจบ เป็นที่น่ายินดียิ่งที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากบรรดาพระสงฆ์ไทย มีหลายท่านได้เรียกร้องให้รวมพิมพ์เป็นเล่มเพื่อจะได้ไว้เป็นสมบัติ เพื่อสนองเจตนาดีของท่านผู้ต้องการ ข้าพเจ้าจึงได้จัดพิมพ์สนทนาบาลีขึ้น พร้อมกันนี้ได้ถ่ายและแปลจดหมายบาลี และนิทานบาลี ซึ่งเป็นงานของท่านผู้แต่งคนเดียวกัน มารวมพิมพ์ไว้ด้วยกัน ก่อนจัดพิมพ์ ข้าพเจ้าได้มีจดหมายไปเรียน ขออนุญาตจัดพิมพ์จากท่านพระพุทธานุชาตเป็นผู้เป็นเจ้าของเรื่อง เป็นที่น่ายินดียิ่งที่ท่านได้อนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ ดังสำเนาจดหมายของท่านที่ข้าพเจ้าได้นำมาลงไว้ อนึ่งข้าพเจ้าขอขอบคุณพระมหาชุตยกุล ป.ธ.๗ นิสิตมหาจุฬาลงกรณซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยลังกาที่ท่านได้กรุณาช่วยติดต่อกับพระพุทธานุชาตมหาเถระในการขออนุญาตพิมพ์ครั้งนี้ จนสำเร็จเรียบร้อย ข้าพเจ้าต้องขอโทษท่านผู้ส่งจองหนังสือด้วยที่หนังสือต้องช้ากว่ากำหนดเล็กน้อย และขอขอบพระคุณต่อพระคุณเจ้าทั้งหลายที่ได้กรุณาให้ความสนับสนุนงานของข้าพเจ้าจนหนังสือเล่มนี้ปรากฏเป็นรูปร่างขึ้น เป็นเหตุให้ข้าพเจ้ามีกำลังในที่จะสนองงานอื่นๆรับใช้ท่านอีกต่อไป ข้าพเจ้าหวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะให้ความรู้แก่ท่านในด้านการสนทนาบาลี การแต่งจดหมายบาลี และนิทานบาลีแนวใหม่ แม้จะไม่ละเอียดทุกแห่งทุกมุม แต่ก็เชื่อว่าอาจจะเป็นแนวทางหรือคู่มือได้เป็นอย่างดี และข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่าจะต้องมีข้อผิดพลาดบกพร่องปรากฏในหนังสือเล่มนี้หากเป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบแต่ผู้เดียว และหวังได้รับอภัยจากท่าน.

อนึ่งความดีที่จะพึงได้จากหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าขออุทิศถวายท่านบูรพาจารย์ที่ท่านได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ข้าพเจ้าทุกท่าน.

วัชร คงอดิศักดิ์ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๙๙

(สำเนาจดหมาย)

Bangkok นคร
มหาธาตุมหาวิหาร

๑๓/๕-๑๙๕๖

ภานูเต มหาเถร,

ตุ่มหากั ยี่ ปณณํ Aids to Pali conversation and translation อิติ นามเนน ปากฏํ ตํ ปาลิกถา สล
ลาเป อกุลลานํ อพยตตานํ สยามภิกขุณํ อตถทิตาวรํ ปาลิกถาสลลาปสส เจว นวสททชานนาย จ อุป
การตตทา ตมตถํ ญตวา อหํ สทฺโธ ปาสาทิโก ตํ ปณณํ สยามภาสํ อโรเปตวา สยามภิกขุณํ มุทฺทิตุกาโม
ตุ่มเห อนุชานาถ เม ตทตถํกาตุํ ทิฆรตตํ สทฺธมมสส วุฑฺฒินยา เวปุลลยา

ตุ่มหากั สคารว พหุमानโม.
วชิร อุปาสโก

คำแปล

วัดมหาธาตุ พระนคร

๑๓/๕-๑๙๕๖

นมัสการท่านที่เคารพ

หนังสือเรื่อง “ช่วยสนทนาและแปลบาลี” ของท่าน ได้ให้ประโยชน์แก่บรรดาพระสงฆ์ไทยผู้ยัง
ไม่ชำนาญการสนทนาบาลีเป็นอย่างมาก เพราะได้ช่วยการสนทนาและให้รู้จักศัพท์ใหม่ๆ กระทบจึงมี
ศรัทธาที่จะแปลเป็นภาษาไทย และพิมพ์ถวายท่าน ขอพระคุณท่านได้โปรดอนุญาตให้กระผมได้แปล
และจัดพิมพ์ด้วย เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา.

ขอแสดงความเคารพอย่างสูง

วัชระ

(สำเนาจดหมาย)

เปลิตํ อิทํ ลงฺกาทีเป อมฺพลงฺโคทนคเร อคฺคารามาธิปตินา อคฺคมหาปณฺชิตฺเตน พุทฺธตตมมหา
เถเรณ สยามภฺรภู Bankok นคร มหาธาตุ วิหาร เวสนุตสส วชิร อุปาสกสส โภ อุปาสก.

สทฺธํ มยา ตยา เปลิตํ เลขนํ “ปาลิกถาสลลา โปปการํ” นาม มม โปตถกํ ทฺยภาสาย ปรีวตฺติตุํ
อิจฺจนฺเตน ททฺมมาหํ ตํ โอภาสํ พุทฺธสาสนสส จิรฺภูตฺตี อิจฺจนฺโต,

ลิตฺติ อิทํ ทิยฺชฺมสสเส เวสาชมาสสส กาฬฺปกฺเข ปญฺจมีทิเน.

ตวานูปโก

พุทฺธทฺโต เถโร.

คำแปล

จดหมายฉบับนี้ พระพุทธทัตตมหาเถระอรรคมหาบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดอัคนีคาราม เมืองอัมพโลคีทระ ขอส่งนายวัชระ วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ

จดหมายที่ท่านส่งมาขออนุญาตแปลหนังสือของอาตมภาพ ซึ่งมีชื่อว่า “อุปกณ์การสนทนาบาลี” นั้น อาตมภาพได้รับแล้ว อาตมภาพอนุญาตให้จัดทำได้ตามความประสงค์ ด้วยหวังความยั่งยืนแห่งพระพุทธศาสนา.

ขอเจริญพร

พระพุทธทัตตมหาเถระ

เขียนวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๖ พ.ศ.๒๕๐๐

ข้าพเจ้ามีความคิดมานานแล้วว่า พระพุทธศาสนาจะยั่งยืนได้ ก็เพราะมีผู้บวชสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นพระภิกษุสงฆ์จึงจัดว่าเป็น “ศาสนทายาท” เพราะถ้าไม่มีผู้บวชสืบต่อพระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมสูญ และพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นศาสนทายาทนั้น จะต้องศึกษาบาลีเพราะวิชาบาลี เป็นกุญแจที่จะไขพระไตรปิฎก คือทำให้สามารถแปลพระไตรปิฎกได้

เพราะฉะนั้น จึงขอเสนอให้ทางคณะสงฆ์ได้ส่งเสริมการศึกษาวิชาบาลีขึ้นในสำนักต่างๆ ให้มากขึ้น และขอให้ภิกษุสามเณรที่สำเร็จการศึกษาแล้ว จงคิดอุทิศชีวิตให้แก่พระพุทธศาสนาบ้าง เพราะเมื่อมีผู้อุทิศชีวิตบวชสืบต่อพระพุทธศาสนาจึงจะดำรงอยู่ได้ตลอดกาลนาน

พระธรรมรัตนกร (มณี สุพโจ ป.ธ.๖)

(จากหนังสือฉลองชนมายุ ๘๐ ปี ของ พระธรรมรัตนกร ใน ๑๓ กันยายน ๒๕๓๐)

สารบัญ

บทสนทนาทั่วไป ๑

บทสนทนาทั่วไป ๒

คำสั่งและคำแนะนำ

สนทนากับเด็กนักเรียน

การสนทนาระหว่างชาวนาสองคน

การสนทนาระหว่างพ่อค้าสองคน

สัตว์ปีกและแมลง

ต้นไม้ ผลไม้ และดอกไม้

เคหสถาน

เมือง

ข้าราชการ

คนใช้ และการรักษาคนใช้

วัดทางพุทธศาสนา

สนทนากับบุคคลผู้มาจากพม่า

ปูชนียสถานในประเทศไทย

อธิบายศัพท์

จดหมายฉบับที่ ๑

จดหมายฉบับที่ ๒

จดหมายฉบับที่ ๓

จดหมายฉบับที่ ๔

จดหมายฉบับที่ ๕

จดหมายฉบับที่ ๖

นิทานเรื่องคนตาบอดถือตะเกียง

นิทานเรื่องคนมีเงินกับน้องชายที่ยากจน

นิทานเรื่องคนขอทานแก่งัดทำเป็นใบ้

นิทานเรื่องกระต่ายฆ่าราชสีห์ได้อย่างไร

นิทานเรื่องผลแห่งการออกผิดเวลา

นิทานเรื่องนากสองตัวทะเลาะกัน

นิทานเรื่องลาคลุมหนังราชสีห์

นิทานเรื่องเหตุที่ทำให้กากับนกเค้าเป็นศัตรูกัน

นิทานเรื่องกำลังแห่งความสามัคคี

นิทานเรื่องคนตาบอดมีใหว่พริบ
นิทานเรื่องเต่าตายเพราะปาก
นิทานเรื่องคนดีได้รับทุกข์เพราะอยู่ร่วมกับคนไม่ดี
นิทานเรื่องเปรียบเทียบดวงจันทร์กับดวงอาทิตย์
นิทานเรื่องพระราชกุมารี่มุตวาหนะ
นิทานเรื่องพ่อค้าและบุตรของเขาชื่อวิตถตาหัตตะ
นิทานเรื่องอานุภาพอันยิ่งใหญ่ของผู้สร้างโลก
นิทานเรื่องวิธีที่ทำให้กาลิทาสเป็นบัณฑิต
นิทานเรื่องนายครุสะกับคนใช้
นิทานเรื่องความฝันของคนเดินธุดงค์
นิทานเรื่องคนเกิดในสกุลสูงมีเมตตากจรุณาจริงหรือ?
นิทานเรื่องการรู้จักประมาณในการรับ
นิทานเรื่องความมีอานุภาพอันยิ่งใหญ่ของผู้มีศีล
นิทานเรื่องภัยจากพราหมณ์ตัลสะในลังกา ๑
นิทานเรื่องภัยจากพราหมณ์ตัลสะในลังกา ๒
นิทานเรื่องเมื่่อมหาภัยสงบ
นิทานเรื่องมหาวิทยาลัยเก่าแก่ในอินเดีย
    ๑.มหาวิทยาลัยตักกสิลา
    ๒.มหาวิทยาลัยนาลันทา
    ๓.มหาวิทยาลัยอุทันทปุรี
นิทานเรื่องมหาวิทยาลัยในเมืองวิกัมสิลา
นิทานเรื่องมหาวิทยาลัยตชิหล่าโพ ในทิเบต

สนทนาบาลี

บทที่ ๑

สาธารณสนทนาไป

บทสนทนาทั่วไป

General Conversation I.

๑. ตูโว ปาลิภาสํ ชานาสิ ?
ท่านรู้ภาษาบาลีไหม ?
Do you know Pali ?
๒. อหํ โถกํ ชานามิ.
ผมรู้เล็กน้อย.
I Know a little.
๓. สกุกุสิ ตูโว ปาลิภาสาย สลลปิตุํ ?
ท่านสนทนาภาษาบาลีได้ไหม ?
Are you able to convers in Pali ?
๔. อาม, อหํ โถกํ สลลปิตุํ สกุกุมิ.
ครับ, ผมสนทนาได้เล็กน้อย
Yes, I am able to converse a little.
๕. ตูยหํ นามํ กิ ? (หรือ) กิณฺณาไมสิ ?
ท่านชื่อไร ?
What is your name ?
๖. อหํ วิชยพาหุณาโมมฺหิ.
ผมชื่อวิชัยพาหุครับ.
My name is Vijayabahu.
๗. กตฺถ ตูโว วสสิ.
ท่านอยู่ที่ไหน ?
Where do you Colombo.
๘. อหํ โคลมฺพนครเ วสามิ.
ผมอยู่ที่เมืองโคลัมโบครับ
I live in Colombo.
๙. ตูยหํ อายุํปฺปมาณํ กิตฺตํ ?
อายุของท่านประมาณสักเท่าไร ?

What is your age ?

๑๐. มยห์ อายุปุปมาณั ปณฺณรลั.

๑๕ ปีครับ

My age is fifteen.

๑๑. กติวสไลติ ตุวั आयुणा ?

ท่านมีอายุเท่าไร ?

How old are you ?

๑๒. อหิ विसदिवसुस्महि ?

ผมมีอายุ ๒๐ ปีครับ

I am twenty years old.

๑๓. กุहि दयुहं मातापितरो वसन्ति ?

มารดาบิดาของท่านอยู่ไหน ?

Where do your parents live ?

๑๔. เต पिथानि कोलम्पนครवेव वसन्ति

เดี๋ยวนี้อ่านทั้งสองก็อยู่ที่โคลัมโบเหมือนกันครับ

They too live in Colombo now.

๑๕. สन्ति दयुहं भातृภคिनीयेपि ?

ท่านมีน้องชายน้องสาวบ้างไหม ?

DO you have brothers and sister too ?

๑๖. อाम, मयुहं जदुतारो भातरौ वेव भคिनीये

ครับ, ผมมีน้องชาย ๔ คน และน้องสาว ๒ คน.

Yes, I have four brothers and two sister.

๑๗. กิ तव भातरौ गिरन्ति ?

น้องชายของท่าน ทำงานอะไร ?

What do your brothers do ?

๑๘. तेसु ऐगे वणिच तृतीये लेखगे, वेव तार पाजसालासु उकुคनुहन्ति.

น้องชายของผม คนหนึ่งเป็นพ่อค้า คนที่สองเป็นเสมียน อีกสองคนยังเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียน

One of them is a merchant, the second one is a clerk, and the other two still attend schools.

๑๙. กิ गमम् गातुं अिजसि ?

ท่านต้องการทำงานอะไร ?

What do you like to be (or do) ?

๒๐. ऐगे वषट्मकि गवितुं अिजनामि ?

ผมต้องการเป็นช่างไม้.

I like to become a carpenter (or an architect).

๒๑. กทา ตวํ อีธาคโตสิ ?

ท่านมาที่นี่ เมื่อไร ?

When did you come here?

๒๒. หียโยหํ อีธาจฉฉิ.

ผมมาที่นี่ เมื่อวานนี้ ๓

I came here yesterday.

บทที่ ๒

สาธารณสนทนาไป

บทสนทนาทั่วไป

General Conversation II.

๑. โกลิ ตวํ ?

ท่านเป็นอะไร ?

Who are you ?

๒. อหํ เอโก ปาทีโก.

ผมเป็นคนเดินทางครับ.

I am a way-farer.

๓. กุโต ตวํ อาคจฉฉิ ?

ท่านมาจากไหน ?

Where do you come from ?

๔. อหํ อินทุเทสโต อาคจฉฉามิ.

ผมมาจากประเทศอินเดีย

I come from India.

๕. กิ ตวํ กาทํ อาคจฉฉิ ?

ท่านมาทำอะไร ?

For what purpose have you come ?

๖. อหํ ภณฺชานํ วิกกฺกัณฺตี อิจฉฉามิ.

ผมต้องการจะมาขายสินค้า

I want to sell some goods ?

๗. กสฺมา อีธาคโตสิ ?

ทำไมท่านจึงมาที่นี่ ?

Why did you come here ?

๘. ตยา สหฐี สลลปิตุ อาคโตมฺหิ.

ผมมาสนทนากับท่าน

I come here to talk to you.

๙. โภ ตฺยหํ ปิตา ?

บิดาของท่านเป็นอะไร ?

Who (or what) is your father ?

๑๐. มม ปิตา มหานาโม วาณิโช.

บิดาของผมเป็นพ่อค้าชื่อมหานามะ

My father is the merchant Mahanama.

๑๑. โภ อิทฺ ตว มิตุโต วา สนฺทิจฺจ วา ?

ที่นี่ ใครเป็นมิตรหรือสหายของท่าน ?

Who is your friend or acquaintance here ?

๑๒. อิทฺ นครคฺคฺตฺติโก มยฺหํ มิตุโต โหติ.

ที่นี่นายกเทศมนตรีเป็นเพื่อนของผม

The mayor to this city is a friend of mine.

๑๓. กตฺถ ตฺวํ กมฺมํ กโรสิ ?

ท่านทำงานที่ไหน ?

Where do you work ?

๑๔. อหํ เอกสมฺมึ สาสนาคาเร กมฺมํ กโรมิ

ผมทำงานที่สำนักงานไปรษณีย์แห่งหนึ่ง

I work in a post-office.

๑๕. อิตฺ ตฺวํ กุหึ คจฺฉสิ ?

ท่านไปจากที่นี่แล้วจะเลยไปไหนอีก ?

Where do you go from here ?

๑๖. อหํ อิตฺ อญฺญํ นครํ คมิสฺสามิ.

ผมไปจากที่นี่แล้วจะเลยไปอีกเมืองหนึ่ง.

I will go to another town from here.

๑๗. ปิยสิ ตฺวํ อิทํ จานํ ?

ท่านชอบสถานที่นี้ไหม ?

Do you like this place ?

๑๘. ปิยาเยยย์ อิทํ จานํ สเจตํ นจจุณ्हํ ภเวยฺย
 ผมาจจะชอบสถานที่นี่ ถ้าอากาศไม่ร้อนนัก
 I may like this place if it is not too hot.
๑๙. กทา ตวํ สกฺกฺจानํ คมิสฺสสฺสิ ?
 ท่านจะกลับไปบ้านเดิมเมื่อไร ?
 When will you go home ?
๒๐. ยทา ปโหนกํ มฺลํ ลภิสฺสามิ ตทาหํ คมิสฺสามิ
 ผมจะกลับเมื่อได้เงินพอ
 I will go home when I get enough money.
๒๑. กิตฺตํ มฺลํ อิทานิ ตว สนฺติเก อตฺถิ ?
 เดี่ยวนี้ ท่านมีเงินอยู่ที่ตัวเท่าไร ?
 How much money have you now with you ?
๒๒. จุนฺทส รุปียานิ อฏฺฐรุปียญฺจ มม สนฺติเก สนฺติ.
 ผมมีอยู่ ๑๔ รูปีย์ กับ ๘ เซ็นต์
 I have fourteen rupees and eight cents.

บทที่ ๓

คำสั่งและคำแนะนำ

Orders and Advice.

๑. คณฺฐี วาเทหิ.
 จงเคาะระฆัง
 Ring the bell.
๒. มม โหฺรโลจฺนํ อิทาหฺร.
 โปรดเอานาฬิกา มา
 Bring my watch here.
๓. ตํ ปุริสํ อิทํ ปกฺโกสาหิ.
 จงเรียกชายคนนั้นมานี้
 Call that man here.
๔. ตฺยหํ ปาเท โธวาทิ.
 โปรดล้างเท้าของท่าน
 Wash your feet.

๕. อาตเป มา คจฉาหิ.
อย่าไปยืนตากแดด
Do not go in the sun.
๖. มชฺชํ มา ปิว.
อย่าดื่มน้ำเมา
Do not drink intoxicants.
๗. มม โกเสยฺยฉาหนํ สํหฺราหิ.
จงพับเสื้อไหมของฉัน.
Fold my silk dress.
๘. อิมสฺส ยาจกสฺส โถกํ ตณฺหุสฺสํ เทหิ.
จงให้ข้าวแก่คนขอทานนี้ สักเล็กน้อย
Give this beggar some rice.
๙. เลขฺนึ อานตฺตํ ตํ ทารกํ เปเสหิ.
จงส่งเด็กคนนั้นไปเอาปากกามา
Send that boy to fetch a pen.
๑๐. สทา มาตาปิตุณํ วจนฺกรา ภาวถ.
จงเชื่อบิดามารดาของท่านเสมอ
Be always obedient to your parents.
๑๑. มา วุฑฺฒานํ ปรีภาสํ กโรหิ.
อย่าดูถูกผู้ใหญ่
Do not ridicule elders.
๑๒. มา กทาจิปิ มุสา ภาณถ.
อย่าพูดเท็จไปว่าครั้งไหนๆ
Never tell lies.
๑๓. มา ชีวิโน ชีวิตา โวโรเปถ.
อย่าฆ่าสัตว์มีชีวิต
DO not kill living beings.
๑๔. สพฺเพสํ สมณานํ คารวํ กโรถ.
จงทำความเคารพแก่สมณะทั้งปวง
Pay respect to all religious teachers.
๑๕. กลฺยาณมิตฺเต เสเวถ.
จงคบมิตรที่ดี

Keep company with virtuous friends.

๑๖. ปาปมิตฺเต มา ภาเชถ.

อย่าคบมิตรที่ชั่ว

Do not keep company with friends who have fallen into vice.

๑๗. มา ประสฺนตํ สฺมิจิมตฺตํปิ เถเนถ.

อย่าลักทรัพย์ของผู้อื่นแม้เล็กน้ย

Do not steal even a needle that belongs to others.

๑๘. ตีรจฺฉานคเต มา หีเสถ.

อย่าเบียดเบียนสัตว์

Do not tease animals.

๑๙. มา ปเรสฺมึ นฺนิทฺทานิ คเวสถ.

อย่าพยายามแสวงหาโทษผู้อื่น

Do not try to find others' faults.

๒๐. อตฺตโน วชฺชานิ คเวเสตฺวา ตานิ ปชฺหถ.

จงแสวงหาโทษของตนแล้วเกิดละโทษเหล่านั้นเสีย

Find out your own faults and avoid them.

บทที่ ๔

สนทนากับเด็กนักเรียน

4. Conversation with a school-boy.

๑. กสฺมา ตวํ หิโยโย นาคโตสิ ?

เมื่อวานนี้ เธอทำไมไม่มา ?

Why did you not come yesterday ? or why were you absent yesterday ?

๒. หิโยโยหํ ปิตฺรา สทฺธิ มตฺกภูจฺฉานํ อคฺมึ.

เมื่อวานนี้ ผมไปงานศพกับคุณพ่อครับ.

Yesterday I went with my father to a funeral.

๓. กุหิ ตวํ ไปตฺถกา เลขนภณฺฑานิ จ ?

หนังสือและเครื่องเขียนของเธออยู่ไหน ?

Where are your books and writing materials ?

๔. ตถฺหํ สาณฺพณฺตเร เลขผลเก จเปตฺวา อาคิตฺมฺหิ.

ผมวางไว้บนโต๊ะเรียนในห้องเรียนแล้วมา

I came here having left them on the desk in the school.

๕. กสุมมา ตว์ อชช จิรายตฺวา อาคจฺฉลลิตฺ ?
วันนี้ เธอทำไมจึงมาสาย ?
Why do you come late today ?
๖. อนุตฺรามคฺเค เสตฺโน ภินฺนตฺตา ตริตฺตํ อสกุโกนฺโต จิรายี.
เพราะสะพานในระหว่างทางหัก ผมไม่อาจจะข้ามได้ จึงมาสาย
Being unable to cross the bridge as it was broken down I am late.
๗. โส ทารโก ตฺยหํ ก็ กเถลลิตฺ ?
เด็กชายคนนั้นพูดกับเธอว่าอย่างไร ?
What did that boy say to you ?
๘. นิมฺมุลตฺตา อิจฺฉิตฺเต โปตฺถเก ก็ณิตฺตํ นาสกุชินฺติ โส วทิตฺ.
เขาพูดว่า เขาไม่อาจจะซื้อหนังสือที่ต้องการนั้นได้ เพราะเขาไม่มีเงิน
He said that he could not buy the necessary books as he had no money.
๙. กสุมมา โส ตํ ปกุโกลลิตฺ ?
ทำไมเขาจึงเรียกเธอไป ?
Why did he send for you ?
๑๐. มม สนฺตํ เอกํ โปตฺถกํ สทฺถุ อิจฺฉนฺโต โส มํ ปกุโกลลิตฺ.
เขาอยากได้หนังสือของผมเล่มหนึ่ง จึงเรียกผมไป
He has sent for me because he wished to get a book from me.
๑๑. กติ โปตฺถกา กิตฺตา ตยา ?
เธอซื้อหนังสือกี่เล่ม ?
How many books did you buy ?
๑๒. มया จตฺตาโร โปตฺถกา กิตฺตา.
ผมซื้อหนังสือ ๔ เล่ม
I bought four books.
๑๓. เตสํ อตฺถาย กิตฺตํ มฺลํ ทินฺนํ ตยา ?
เธอจ่ายเงินซื้อหนังสือเล่มนั้นเท่าไร ?
How much did you pay for them ?
๑๔. อฏฺฐ รุปียานิ ปณฺจวีสตี สตฺภาเค จะ อหํ อทาลลิตฺ.
ผมจ่ายไป ๘ รูปี ๒๕ เซ็นต์
I gave eight rupees and twenty-five cents.
๑๕. สกุโกลลิตฺ ตว์ ลีฬฺมํ ชาวิทฺ ?
เธอวิ่งได้เร็วไหม ?

Can you run quickly ?

๑๖. อหํ อติลี้ฬํ ชาวิทํ น สกโกมิ.
ผมวิ่งเร็วนักไม่ได้

I am not able to run very fast.

๑๗. กตํ อิทํ เตन ตูยหํ สมมุเข ?
เขาทำมันต่อหน้าเธอหรือ ?

Was it done by him your presence ?

๑๘. โน, อญเณสํ ทวีนนํ สิสฺसानํ สนฺติเก เตเนตํ กต.
มิได้, เขาทำมันต่อหน้าศิษย์อีก ๒ คน

No ; it was done by him in the presence of two other students.

๑๙. ยทิ เอวํ, กถํ อิทํ ชานาสี ?
ถ้าเช่นนั้น เธอรู้เรื่องนี้ได้อย่างไร ?

If it is si, how do you know this ?

๒๐. โส ตถา กรีติ เต เม วทิสฺสุ.
เพื่อนบอกผมว่าเขาได้ทำเช่นนั้น

They told me that he did so.

๒๑. ตูยหํ ปิตา กทา ปจฺจาตมิสฺสติ ?
บิดาของเธอจะกลับเมื่อไร ?

When, will your father return ?

๒๒. ปฺรเสว โส ตโต อาตมิสฺสติ.
ท่านจะกลับจากที่นั่นวันมะรืนนี้

He will return from threr day after tomorrow.

๒๓. ตวํ อิมสฺส ไปตฺถกสฺส ปตฺตานิ ทาเลสิ นุ ?
เธอฉีกสมุดแผ่นนี้หรือ ?

Did you tear the leaves of this book ?

๒๔. โน, อหํ ลิปฺปปริจฺเย อกฺขรานิ ลิกฺขนฺโต นิสีทิ.
มิได้, ผมกำลังนั่งคัดลายมือในสมุดคัดลายมือ

I did not ; I was writing my copy.

๒๕. อยเลขนิมฺุเขหิ ตุมฺเห ลิกฺขถ ?
พวกเธอใช้ปากกาชนิดปากเหล็กเขียนหรือ ?

Do you write with steel nids ?

๒๖. มยํ ปตฺตนาฬ-เลขนินฺิ ลิกฺขาม.

เราใช้ปากกาขนนกเขียน

We write with quill pens.

๒๗. ก็ ตุ่มหากำ อาจารย์โย หิโยโย อุดคุณหาเปสิ ?

เมื่อวานนี้ ครูของเธอให้เธอเรียนอะไร ?

What did your teacher teach you yesterday ?

๒๘. โสุมหากำ การตฤมิวิตถารำ อุดคุณหาเปสิ.

ท่านให้พวกผมเรียนวิชาภูมิศาสตร์ประเทศอินเดีย

He taught us the geography of India.

๒๙. มม ลีลาปตฤรสส ภินุนตตทา เสวหำ อณณำ กิณิสสามิ.

เพราะเหตุที่กระดานชนวนของผมแตก ผมจะซื้อใหม่อีกแผ่นหนึ่งในวันพรุ่งนี้

As my slate is broken I shall buy another tomorrow.

๓๐. โส ตำ โปตฤกั ตฤยหำ อทาลิ นุ ?

เขาให้หนังสือเล่มนั้นแก่เธอหรือ ?

Did he give you that book ?

๓๑. โน, เตน โส อตตโน ภคินิยา ทินุโน,

มิได้, เขาให้แก่น้องสาวของเขา

No ; it was given by him to his sister.

๓๒. มม. อนนายตตตทา ตำ โปตฤกั ตฤยหำ ทาทุน สกโกมิ.

ผมไม่อาจจะให้หนังสือเล่มนั้นแก่ท่านได้ เพราะมันไม่ใช่ของผม

I cannot give you the book, for it is not mine.

๓๓. ปาจสาลาย นิกุกชฺตมิโต โส ลิสฺโส อตตโน คามำ ปจฺจาคมาสิ.

ศิษย์ที่ถูกไล่ออกจากโรงเรียนคนนั้น ได้กลับมาที่บ้านของตน

Having been expelled from the school the boy returned home.

๓๔. อนาคเต อภิวชฺตมิ ปตฺตุ อิจฺจนฺตทา ทหฺรกาเล ลิปฺปคฺคหณำ กโรถ.

เมื่อต้องการก้าวหน้าในอนาคต จงเรียนศิลปวิทยาการเสียแต่เมื่อยังเป็นเด็ก

If you wish to be successful in the future, learn while you are young.

๕. การสนทนาระหว่างชาวนาสองคน

Conversation between two farmers.

๑. สุขุภาต.

สวัสดีครับ !

Good morning !

๒. สุนทรื ตยา กตํ อีชาคจฺจนฺเตน
ดีแล้วที่ท่านมาที่นี่.
It is good of you to have come here.
๓. อหํ ตยา สมาคณฺตุํ อิจฺจนฺโต ตวาคมนํ ปจฺจาสิสนฺโต วลี.
ข้าพเจ้าปรารถนาเพื่อพบท่าน จึงได้อยู่รอดคอยมุ่งหวังการมาของท่าน
I hope that you would come as I was anxious to meet you.
๔. กสฺมา ตวํ จิราย อีช นาคโตสิ ?
ทำไมท่านจึงไม่มาที่นี่เป็นเวลานาน ?
Why did you not come here for a long time ?
๕. เคลธฺเบนาภิกฺขุโตหํ เอกมาสมตฺตํ กตฺถจि ปี คนฺตุํ นาสกฺขี.
ข้าพเจ้าป่วย ไม่สามารถจะไปที่ไหนได้ เป็นเวลาประมาณหนึ่งเดือน.
I could not go anywhere for about a month as I was ill.
๖. ตว สสฺสุํ นิปฺพฬฺหํ วา โน วา ?
ข้าวกล้าของท่าน ได้รับผลหรือไม่ ?
Was your harvest fruitful ?
๗. อธิกาเลน มม สสฺสุํ วินฺสฺสิ โถกํ เอว อวสิฏฺฐจํ อโหสิ
ข้าวกล้าของข้าพเจ้าเสียหายเพราะน้ำมาก เหลืออยู่เพียงเล็กน้อย.
My crop was destroyed by an excess of water only a small quantity is left unharmed.
๘. กา ภวโต สสฺเส ปวตฺติ ?
เรื่องราวข้าวกล้าของท่านเป็นอย่างไร ?
What about your own crop ?
๙. ปจฺมํ คาโว วตี ภินฺทิตฺวา ตฺรณฺสสฺสุํ ชาที่สุ เอตาวสิฏฺฐจํ อโนมเกน มิลาเย.
ครั้งแรก โคพังรั้วเข้ามากินข้าวกล้าที่ยังอ่อนที่เหลือจากนั้นก็เหี่ยวแห้งเพราะขาดน้ำ.
At first, some cattle broke the fence and ate the young plants, and then the remainder died of drought.
๑๐. ยเทวํ กถํ ตวํ อตฺตโน กุฏฺฐมฺพํ โปสิตุํ สกฺโกสิ ?
ถ้าเช่นนั้นท่านจะเลี้ยงครอบครัวของท่านอย่างไร ?
If it is so, how will you feed your family
๑๑. อหํ สากปณฺณานิ ภณฺทาก็กฺมฺภณฺทาทินิ จ วิกฺกัณฺฑิตฺวา ซีวิกํ กปฺเปสฺสามิ.
ข้าพเจ้าจักขายผักชนิดกินใบและผัก ชนิดกินผล เช่นมะเขือ และฟักเขียว เป็นต้น เลี้ยงชีวิต
I will earn my livelihood by selling pot-herbs, brinjals, pumpkins, etc.
๑๒. สนฺติ ตฺวชฺชยาเน พหุ อมฺพิรฺรฺกฺขา ?

ที่สวนของท่านมีต้นส้มมากหรือ ?

Are there many orange trees in your garden ?

๑๓. วีสติ รุกษา มมุขยานะ โรปีตา โหนฺติ.

ที่สวนของข้าพเจ้า มีต้นส้มที่ปลูกไว้ ๒๐ ต้น

There are twenty tree in my garden.

๑๔. เอกสมฺมึ วาเร เตหิ กิตฺตกาณิ ผลาณิ โอบินาสิ ?

ในคราวหนึ่งท่านเก็บผลจากต้นส้มเหล่านั้นได้เท่าไร ?

How many fruits do you gather from those trees in one crop ?

๑๕. เอกสมฺมึ ผลวาเร ทฺวิสหฺสสมตฺตานิ ผลาณิ ลภามิ.

ในฤดูผลไม้คราวหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ผลประมาณ ๒,๐๐๐ ผล

I get about ๒,๐๐๐ fruits in one crop.

๑๖. กทา ตว เขตฺตํ กสิตุํ อิจฺฉสิ ?

เมื่อไรท่านเป็นปรารถนาจะไถนาของท่าน ?

When do you wish to plough your field ?

๑๗. ยทา โคณฺเ จ นงฺคฺลานิ จ สภิสฺสามิ ตทาทํ กสิสฺสามิ.

เมื่อใดข้าพเจ้าได้โคและไถ เมื่อนั้นแหละข้าพเจ้าจะไถนา.

I will plough it when I get oxen and ploughs.

๑๘. ลายเน กิตฺตกา อิจฺฉิตฺตพฺพา ?

ในฤดูเกี่ยวข้าว ท่านจะต้องการคนเกี่ยวข้าวกี่คน ?

How many mowers do you need in reaping ?

๑๙. ทส ลายกา ทสหิ ทาทฺเตหิ มม สสฺสํ ลายิตุํ สกฺขิสฺสนฺติ.

คนเกี่ยวข้าว ๑๐ คน กับเคียว ๑๐ เล่ม สามารถจะเกี่ยวข้าวกล้าของข้าพเจ้าได้

Ten reapers with ten scythes will be able to reap my harvest.

๒๐. ขเล ราสิกตฺวา กติหิ โคณฺเหนิ มทฺทาเปสฺสสิ ?

ท่านกองข้าวไว้ในลานแล้วใช้โคกี่ตัวนวดข้าว ?

Having heaped them on the threshing floor how many oxen do you need for threshing !

๒๑. อฏฺฐหิ โคณฺเหนิ มทฺทาเปตฺวา ปลาสํ อทฺฐริตฺวา ภูสํ ปปฺโฆฏฺตฺวา สุกฺขาเปตฺวา จ ฐณฺณํ เคหํ
อาเนสฺสามิ.

ข้าพเจ้าใช้โค๘ตัวนวดข้าว เกลี่ยฟางไปรยเกลบออกเอาข้าวออกตาก

แล้วนำข้าวเปลือกมายังเรือน

Having got them threshed by eight oxen and having removed straw and chaff, I will bring home the grain after getting it dried.

๖. การสนทนาระหว่างพ่อค้าสองคน

Conversation between two merchants.

๑. สุวาคต์ ภวโต นิสีทาหิมสมึ อาสเน.
ขอแสดงความยินดีต้อนรับของท่าน (ท่านมาดี)เชิญนั่ง
Welcome (to you) ! Please sit down here.
๒. กณฺ์ ตว สรึรปฺวตฺติ ?
ท่านสบายดีหรือ ?
How are you getting on ?
๓. ตฺฎุจึ อตฺถิ, อจฺจนฺตนิโรคิ วิหฺรามิ.
ขอบคุณ, ข้าพเจ้าอยู่สบายไม่มีโรคภัยประการใด
Thank you ; I am quite well.
๔. ตว ปุตฺตทวารปิ นิโรคา สฺชิน ?
แม้บุตรและภรรยาของท่านก็สบาย ไม่มีโรคหรือ ?
Are your wife and children well and happy ?
๕. เอวํ, เตปิ อปฺปาพาธา เจว สนฺตฺฎุจา จ.
ถูกแล้ว, แม้เขาเหล่านั้นก็มีความสุขกายสบายใจดี
Yes, they too are in good health and contented.
๖. อิมสมึ มาเส ภณฺทริกฺกเยน กิตฺตโก ลาโภ สทฺโธ ภวตา ?
ในเดือนนี้ท่านขายของได้กำไรเท่าไร ?
How much did you gain this month by selling your goods ?
๗. กิตฺมูลโตปี อุนฺมุเลน วิกฺกึณฺติตฺตา มยฺหํ หานิ เยว อโหสิว น วทฺตมิ.
ข้าพเจ้าขาดทุนย่อยยับไม่ได้กำไรเลย เพราะขายของราคาต่ำกว่าราคาซื้อ
There was no gain but only loss as I had to sell my goods at less than the cost price.
๘. ปารสิกเทสโต กานิ ภณฺทานิ ตยา กิตานิ ?
ท่านซื้อสินค้าอะไร มาจากประเทศเปอร์เซีย ?
What goods did you buy from Persia ?
๙. อหํ สฺตฺเถน ตตฺถ คนฺตวา หพฺุณิ อนคฺชโกชวานิ โยฎฺเฐสุ อาริเปตฺวา อาเนสิ.
ข้าพเจ้าได้ไปที่ประเทศเปอร์เซียนั้นด้วยกองเกวียน แล้วบรรทุกพรมมีราคาแพงจำนวนมาก ใส่
บนหลังอูฐนำมา
I went there with a caravan and brought many carpets with the aid of camels.
๑๐. เอกํ โกชวํ กิตฺตเกน มฺุเลน วิกฺกึณฺตึ อิจฺฉสิ ?

พรมผืนหนึ่งเท่าต้องการขายราคาเท่าไร ?

At what price do you want to sell your carpets ?

๑๑. กิตมูลโต ทิคุณน มูเลน วิภักิณิสสามิ.

ข้าพเจ้าจักขายด้วยราคาที่สูงกว่าราคาซื้อถึงสองเท่า

I will sell them at double the cost price.

๑๒. เอกา วาณิชนาวา หิโยโย ปฏฺฐานํ อาคตาติ สุตํ มยา.

ข้าพเจ้าได้ยินว่ามีเรือพานิชลำหนึ่งมาถึงท่าเมื่อวานนี้

I have heard that a merchant-vessel arrived in the harbor yesterday.

๑๓. เหวํ, อหํ นาวาติตฺถํ คนฺตวา คโต ภณฺฑํ คเหตุํ สชฺชการํ อทาสี.

ถูกแล้ว, ข้าพเจ้าได้ไปที่ท่าเรือ ได้ให้เงินประกันเพื่อรับสินค้าจากเรือลำนั้น

Yes, I went to the harhour and gave some money in advance to buy goods from there.

๑๔. เสฺว อหํ ทสฺหิ สกฺกุหิ ตานิ ภณฺฑานิ มม อापณฺ ออาหาราเปสฺสามิ.

พรุ่งนี้ข้าพเจ้าจะให้เขาเอาเกวียน ๑๐ เล่ม บรรทุกสินค้าเหล่านั้นนำมายังร้านของข้าพเจ้า

Tomorrow I will have them brought to my shop in ten carts.

๑๕. อหํ สพฺพํ ภณฺฑทราสี กิณฺติ อิจฺฉามิ.

ข้าพเจ้าต้องการจะซื้อสินค้าหมดกอง

I am inclined to buy the whole lot.

๑๖. สตํ อมฺพผลานิ เอเกน รูปีเยน กิตํ สกฺกา

มะม่วง ๑๐๐ ผลอาจซื้อได้ด้วยเงิน ๑ รูปี

A hundred mangoes could be had for a rupee.

๑๗. เอเตสฺส กมฺพลสฺสตุถาย กิตฺตํ ตยา ทินฺนํ ?

ท่านจ่ายเงินจำนวนเท่าไร เพื่อซื้อผ้าห่มผืนนั้น ?

How much did you pay for this blanket ?

๑๘. อหํ ทส รูปียานิ ปณฺณาสสตาเค จ อทาสี

ข้าพเจ้าจ่ายไป ๑๐ รูปี กับ ๕๐ เซ็นต์

I gave ten rupees and fifty cents.

๓. เรื่องสัตว์วันกและแมลง

About Animals, Birds and Insects.

๑. สุนัข รตติยํ อตฺตโน สามิกานํ เคหาณิ รกฺขนฺติ.
สุนัขเฝ้าเรือนของเจ้าของมันในเวลากลางคืน
Dogs watch over their masters' houses at night.
๒. มนุสฺสา อรณฺญโตะ หตฺถิ พนฺธิตฺวา อาเนตฺวา ทเมตฺวา อตฺตานํ กิจฺจานิ การาเปนฺติ.
มนุษย์ผูกช้างนำมาจากป่า ฝึกมันให้ทำงาน
People catch elephants and bring them from forests, tame them and get their work done by them.
๓. รถสฺส โยชิตา อสฺสา เต อากทฺตมนฺตา วิสิขาสฺส ชาวนฺติ.
ม้าเทียมรถ ลากรถเล่นไปบนถนน
Horses, harnessed to the carriage, run with them through the streets.
๔. คหฺรโก หนฺุ ภารํ วหิตฺุ สกฺโกติ.
พ้าสามารถที่จะลากของหนักจำนวนมากไปได้
The donkey is able to bear (or carry) a heavy burden.
๕. โองฺฺจา พหฺนุ นิ ภูณฺทานิ อาทาย นิรฺกทกนฺตาเร คนฺตุํ สมตฺถา โหนฺติ.
ฝูงอูฐเป็นสัตว์สามารถบรรทุกสินค้าเดินผ่านสถานที่กันดารซึ่งไม่มีน้ำได้
Camels, loaded with many goods, are able to go through the desert where there is no water.
๖. วานโร รุกฺโข อารุหิตฺวา ปกฺขินํ กุลาวเก วินาเสสิ.
วานรปีนขึ้นต้นไม้ทำลายรังนก
Having climbed the tree, the monkey destroyed the nests of the birds.
๗. พินฺฟาโล กลนฺทกํ คณฺหิตฺุ รุกฺขมฺมูลํ ชาวิ.
แมววิ่งไปที่โคนต้นไม้เพื่อจะจับกระแต
The cat chase a squirrel to the foot of the tree.
๘. วยาธา มิเค วิณฺชิตฺวา มํสํ วิกฺกิณฺติ นครํ อาหรนฺติ
พรานฆ่าเนื้อแล้วนำมาขายพระนคร เพื่อขายเนื้อ
Hunters hunt deer and bring their flesh to be sold in the town.
๙. ตินฺนํ ชาทฺนฺโต สฺโส เอกํ มนุสฺสํ ทิสฺวา ภีโต ปลาโย.
กระต่ายกำลังกินหญ้า เห็นมนุษย์คนหนึ่งก็หวาดกลัวหนีไป
While eating grass, the here saw a man and ran away frightened.
๑๐. คาวี สกํ วจฺฉํ ปาเยตฺุ น ปนฺถญฺเหยหิ ชีรสฺส ทูหนํ.
แม่โคปรารถนาให้ลูกของตนตีนม แต่ไม่ปรารถนาให้คนอื่นรีดนม

The cow like to allow her calf to suck, and dose not wish to be milked by others.

๑๑. มคิกรเทธิ ปุบุพเรณโว อหาริตฺวา กิจฺเณน กตํ มธุํ มนุสฺสา พลกฺกาเรน คณฺหฺนฺติ
หมู่มนุษย์ใช้กำลังถือเอาน้ำผึ้งนำเอาเกษรดอกไม้มาทำด้วยความลำบาก

People take the honey by force which is made with much difficulty by the bees, with the pollen gathered from flowers.

๑๒. สฺวิโว มุขตฺถุณฺเฑน อมฺพผลํ วิชฺฉิตฺวา ตสฺส รลํ ปิวิ
นกแก้วจิกมะม่วงด้วยจะงอยปากแล้วดื่มรสของมะม่วงนั้น

The parrot pierced the mango with its beak and sucked its juice.

๑๓. อฺุปจิกกา โถกฺโกกํ มตฺตํ อานตฺวา อฺนุกฺเมเน มหนตํ วมฺมิกํ กโรนฺติ.
ฝูงปลวกนำดินเหนียวละเอียดละน้อย สร้างรังให้ใหญ่ได้โดยลำดับ

White ants bring a small quantity of earth at a time and gradually build a big ant-hill.

๑๔. มกฺสา มนุสฺเส สลิตฺวา โลหิตํ ปิวนฺตา เต ปิเพฺนฺติ
ยั้งกัดหมู่มนุษย์ ดื่มเลือดเปียดเปียนพวกเขา

Mosquitoes worry people by biting them and sucking their blood.

๑๕. อฺุณฺณนาถิ ชุทฺทชฺนตฺโว คเหตุํ อตฺตนา กตํ ชาลํ ปตฺถรติ.
แมลงมุมขยายใยที่ตนทำขึ้น เพื่อจับพวกสัตว์เล็ก

In order too catch insects the spider spreads the web made by itself.

๑๖. ปิปีลิกกา ภูมि ชนิตฺวา วสนฺภูจฺจํ ปฏฺิยาเทนฺติ.
ฝูงมดขุดดินเตรียมสร้างที่อยู่

Ants prepare their homes by digging the earth.

๑๗. สลภา อคฺคิ ทิสฺวา ตสฺส วณฺเณน โมหิตา ตตฺถ ปตฺติตฺวา มรณฺติ.
ตั๊กแตนเห็นไฟ หลงผิดด้วยสีของไฟนั้น เลยตกตายในไฟ

Attracted by the glare grasshoppers fly into the fire and die there.

๑๘. ปราวตา เคหฺเส ฉทเน นิสิตฺวา รวิสฺสุ.
นกพิราบจับที่หลังคาเรือนแล้วส่งเสียงร้อง

The pigeons sat on the roof of the house and cooed.

๑๙. พหุ กากา อากาสํ ปกฺขนฺทิตฺวา รุกฺขสาชาสฺสุ นิสฺสิยฺสุ (อถวา นิสฺสิยฺสุ)
กาจำนวนมากบินขึ้นสู่อากาศจับกิ่งไม้

Many crows flew up and perched on the branches.

๒๐. เสนา ชุทฺทกปฺกฺชิโน มาเรตฺวา ชาทนฺติ.
เหยี่ยวฆ่านกตัวเล็กกิน

Hawks kill small birds and eat them.

๒๑. ตลุมี่ ตฟ้าเก ทส หังสา วีสติ พกา จ สนุติ
 ในบึงนั้นมีหงส์ ๑๐ ตัว และนกยาง ๒๐ ตัว
 There are ten swans and twenty cranes in that lake.
๒๒. มหิสสา สปงเก ชเล นิมุชชิตุ อิจจนุติ
 ผู้กระปือปรารณาจะเกสือกอยุในน้ำมีโคลนตม
 Buffaloes like to wallow in the muddy water.
๒๓. สปปา อุททุเร คินนุติ ตตถปิ เต นกุลเลหิ มาริยนุติ.
 งูกินหนู ถึงงูที่นั่นก็ถูกฟังกพงอนฆ่า
 Snakes devour rats, but they (the snakes) are killed by the mungoses.
๒๔. วิจฉิกานัง วิสั นงคุญเจ โหติ สปปานัง ปน ทาจมุเล.
 พิษของแมลงปองอยู่ที่หาง แต่พิษของงูอยู่ที่โคนเขี้ยว
 The venom of the scorpion is in its tail, but serpents have their venom at the root of their fangs.
๒๕. กตตุริกา หิมวณเต วสนุตติยา มิคชาตติยา ลพุกติ.
 ชมดได้แก่เนื้อจำพวกหนึ่งอยู่ในหิมวันต์
 Musk is obtained from a certain kind of deer which live in the Himalayan regions.

๘. เรื่องต้นไม้ ผลไม้และดอกไม้ ฯลฯ

About Trees, Fruits, Flowers, etc.

๑. ลุงกายั อเนกสตสทสสงสา นาพิเกพรักษา สัวิชชุนติ.
 ในประเทศลังกา มีต้นมะพร้าวมากมาย นับจำนวนแสน
 There are many hundred thousands of coconut trees in Ceylon.
๒. เอกจเจ เตสั ปตตานิ วาเยตวา เตหิ เคหานิ ฉาเทนุติ.
 บางคนถักใบมะพร้าวเหล่านั้นเอาใช้มุงเรือน
 Some people plait coconut leaves and thatch their houses with them.
๓. เตสั ปุเปเหหิ รสั คเหตุวา มชชานิ สมปาเทนุติ.
 เขาเอารส(น้ำหวาน) จากดอกมะพร้าวที่นั่นปรุงน้ำเมา
 They draw the sap from the flowers and make intoxicants out of it.
๔. ปุเปพรสั อคคินา ตาเปตวา ชนั กตวา ผาณิตั คุพญจ สมปาเทนุติ
 เขาเคี่ยวรสดอกไม้ให้ข้นแล้วทำเป็นน้ำอ้อยและน้ำตาลงบ.
 They condense the sap by heating it with fire and make treacle and juggery with it.
๕. พลลหิ ชีริ์ เตลญจ ลภานุติ.

เขาได้น้ำนมและน้ำมันจากผลไม้.

They obtain milk and oil from (the kernel of) the nuts.

๖. ตรุณช-นาพีเกอร์านี่ ซาลี่ มทรุญเจว สี่ตลี่.

น้ำมะพร้าวอ่อนทั้งหวานและทั้งเย็น.

The water in the young coconut is sweet and cool.

๗. ทารกา ทททานี่ ซิปิตวา (หรือ ทณูเทหิ ปหริตวา) อามานี่ อมพานี่ ปาเตลลี่.

พวกเด็กขว้างท่อนไม้ไปให้มะม่วงดินหล่นลง (หรือเอาท่อนไม้ขว้างมะม่วงดิบหล่น)

The boys brought down unripe mangoes by throwing sticks at them.

๘. ปนสานี่ ลพุซหานี่ กทลิลลานี่ จ อุดุหาธิกรฎุเจสุ สมภวนุติ

ขนุนสาเกและกล้วยมีในประเทศร้อน

Jak-fruit, bread-fruit and bananas are found in tropical countries.

๙. มุททิกกา มหาพทรา จ สมลีสี่ตุนเฮสุ เทเสสุ ซายนุติ.

องุ่นและแอปเปิ้ลเกิดในประเทศที่หนาวและร้อนพอดี

Grapes and apples grow in countries where there is a mild climate.

๑๐. ซาติผล-ซาติโกสา เอกลุมี่ วีย พล สมภวนุติ.

จันทน์เทศกับลูกจันทน์เทศ ได้แก่ผลชนิดเดียวกัน

Nutmeg and mace are found in the same fruit.

๑๑. จนุทเนลลสุ รตตจนุทน์ มหคชมม.

บรรดาจันทน์ทั้งหลาย จันทน์แดงมีราคาแพง

Of all kinds of sandal wood the red is the most valuable.

๑๒. เอพาทิ เอกกา กฏกรสา ชุททกพิชซาติ.

กระวานคือพืชต้นเล็กชนิดหนึ่งซึ่งมีรสเผ็ดร้อน

Cardamoms are a kind of small seeds which have a pungent taste.

๑๓. ลงุกายั พทรานี่ ชมพุทีเป พทเรหิ ชุททกตรานี่ โหนุติ.

พุทราในลังกา ผลเล็กกว่าพุทราในอินเดีย.

The jujubes of Ceylon are smaller than those of India.

๑๔. ปีตา มุททิกกานี่ ชมพิรานี่ จ อหริตวา อตตโน ปุตตธิตรานี่ ภาเชตวา อทาลิ.

บิดาได้นำองุ่นและผลส้มมาแบ่งให้บุตร และธิดาของตน

The father brought grapes and oranges, and divided them among his sons and daughters.

๑๕. มหาชชชริผลานี่ วิเทเสหิ ลงุกั อหริยनुติ.

ผลอินผล้า ถูกนำเข้าประเทศลังกาจากต่างประเทศ.

Dates are imported to Ceylon from foreign countries.

๑๖. ทารกา ปุกานี พีรุวานี กีนิตวา เตสั ภคินีนั อทัสสุ.
เด็กชายซื้ออะมะตุ่มสุกให้แก่พี่สาวของเขา.
The boys bought some ripe marmelos and gave them to their sisters.
๑๗. สิทธัตถกุมารโโร สาสรุกขมุเล ชาโต อสสตุถรรุกขมุเล พุทโธ ภวี.
สิทธัตถกุมารประสูติที่โคนต้นรัง ได้เป็นพระพุทธรเจ้าที่โคนต้นโพธิ.
Prince Siddhartha was born under a sal tree ; he became a Buddha at the foot of a bo-
tree.
๑๘. อาปณโต กุกการีผลานี ปญฺโกลานี จ อหริตวา วยญชนานี สมฺปาเทหิ
จงนำแตงกวาและบวบงูจากตลาดมาปรุงแกง.
Bring cucumbers and snake-gourds from the market and prepare curries (with them)
๑๙. จมฺปกปฺปฺพานี มนุญญคนฺธานี โหนฺติ ชยฺสุมนปฺปฺพานี นิคฺคนฺธานี.
ดอกจำปามีกลิ่นหอมชื่นใจ ส่วนดอกชัชยพุกฤษ์และดอกคำไม้มักกลิ่นหอม.
Champac flowers have an agreeable smell, but the flowers of pentapetes phoenicea are
without any smell.
๒๐. นาครุกฺขสฺส ทารุ อติชฺตถุํ ปฺปฺพานี อติสเยน สฺคนฺธานี.
พื้นไม้บุนนาคแข็งมาก แต่ดอกหอมเหลือเกิน.
The timber of the ironwood tree is very hard, its flowers are exceedingly sweet-scented.
๒๑. วรณฺรูกฺโข ปตฺตานํ คฺลิตกาเล สุกฺขรูกฺโข วีย ปญฺญายติ.
ต้นรูกฟ้า ดูคล้ายต้นไม้แห้งในเวลาใบร่วง.
The varana tree looks like a dead tree when its leaves have fallen.
๒๒. ชมฺพุทฺธิเปเกหิ มุขวาสตุถาย นิจฺจเสวิตานี ตมฺพุลานี ปุคานี จ ยุโรปิยรรณฺเจสุ อญฺญาตานิ
พลูและหมากที่ชาวอินเดียใช้เคี้ยวเสมอ เพื่อต้องการอบปาก เป็นของที่ไม่มีใครรู้จักในประเทศ
ยุโรป.
Betel and arecanuts, constantly used for chewing by the Indians, are unknown in European
countries.

About a Dwelling House.

๑. มม คพเก ทวาร-วาทปานานิ วิวราหิ
จงเปิดประตูและหน้าต่างที่ห้องของข้าพเจ้า.
Open the door and the windows of my room.
๒. ชีตา ทวาริ ปิหิตุวา กุญจิกิ อาทาย นหानตุถาย ญปิ อคมาสิ.
ชิตาปิดประตูแล้วถือกุญแจติดมือไปอาบน้ำที่บ่อ.
The daughter locked the door, and taking the key with her went to the well for a bath.
๓. ทาลีโย สพพทา ปาโต เคหคณานิ สมมชชิตวา กวจริ อปเนนติ.
ทุกเวลาเช้า พวกหญิงคนใช้กวาดบริเวณเรือนนำหยากเยื่อออกทิ้ง.
Every morning the slave-women sweep the compounds and remove the dirt.
๔. ชรณี รสวติยา อุมมาเร จตุวา สฺวํ อามนุเตสิ.
หญิงแม่เรือนยืนอยู่ที่ธรณีประตูโรงครัว เรียกพ่อครัวมาหา.
Standing on the threshold of the kitchen, the mistress of the house called the cook.
๕. ปาตราชตุถาย เอฟกมฺสํ ปจาหิติ สว ตํ วท.
เธอสั่งเขาว่า จงแกงเนื้อแกะสำหรับอาหารเช้า.
She asked him to prepare mutton for breakfast.
๖. เสวโก โภชนผลกํ อตุถริตุวา ตตุถ กํเส จ กญฺจญฺจ จ จเปสิ.
คนใช้ตั้งโต๊ะอาหารแล้ววางจานและช้อนบนโต๊ะนั้น.
The servant covered the table with a cloth and set plates and spoons on it.
๗. ชรสามิกา อตุตโน ญาตีหิ สทฺธิ ภูณชนตุถาย โภชนผลกสฺส สามนฺตา ปิเจสุ นิสึทิสฺสุ.
เจ้าของบ้านพร้อมกับญาติของตน นั่งเก้าอี้รอบโต๊ะอาหาร เพื่อรับประทานอาหาร.
The masters of the house with their relations sat on chairs placed around the table to eat their food.
๘. ตฺวํ กนฺเท ภูณชิตุํ อิจฺฉาสิ ?
ท่านชอบรับประทานแย้มหรือ ?
Do you like yams ?
๙. โน, อหํ ทฺธิ ภูณชิตุํ อิจฺฉามิ.
มิได้, ข้าพเจ้าชอบรับประทานนมรส.
No, I like curd.
๑๐. มยํ ชีริ ปิวิตุํ อิจฺฉามาติ ทารกา อุนฺนทิสฺสุ
พวกเด็กกร้องลั่นว่าอยากดื่มนม.
The children shouted 'we like to drink milk'.

๑๑. มังสพยณชนสฺส รโส น สุนฺทโรติ เอโก วที.
บุคคลคนหนึ่งพูดว่า แกงเนื้อรสไม่อร่อย.
One person said that the taste of the mutton–curry was not palatable.
๑๒. โถกํ ลวณํ โนนีตถจ สีสํ อหาราหิ.
โปรดรีบนำเกลือและเนยแข็งมาให้ข้าพเจ้าสักเล็กน้อย
Bring me some salt and fresh butter quickly.
๑๓. ทาลีโย วีหิ อุกุขุเล ปกุขิปิตวา มุสเลหิ โกฎญฺเตวา ตเจ อปเนนฺติ.
พวกหญิงคนใช้ใส่ข้าวเปลือกลงในครก ตำด้วยสากเอาเปลือกออก.
The slave women put the paddy into the mortar, pound it with peatles and remove the husk.
๑๔. ทาริกา จาภฺยํ ตณฺฑุเล ปกุขิปิตวา อุกุณฺ อโรเปตวา อคฺคิ ชาเลสิ.
เด็กหญิงใส่ข้าวลงในหม้อ ยกขึ้นเตา เร่งไฟให้ลุก
The girl put rice into a pot, place it upon the fire and kindle the fire.
๑๕. ตรุณี สณฺหกรณียา นาฬิเกรมิณฺขํ สณฺหํ กตฺวา มทุทิตฺวา รลํ คณฺหิสฺสติ.
หญิงสาวจักขูดมะพร้าว (ทำเยื่อมะพร้าวให้ละเอียด) ด้วยเครื่องขูดมะพร้าวแล้วคั้นเอาน้ำ.
The maiden will scrape the coconut with a scraper and extract the juice by squeezing it.
๑๖. มณฺเจ อตฺถรณํ อตฺถริตฺวา พิมฺโพหนานิ จเปหิติ สามิโก อุกฺกุจกํ อาห.
นายสั่งคนใช้ว่า เธอจงปูที่นอนบนเตียง แล้ววางหมอนไว้.
The master told the attendant to spread a bedsheet on the bed and put some pillows on it.
๑๗. โส ตถา กตฺวา มณฺจสฺส ปุโรโต กิลณฺขํ ปตฺถริตฺวา ตสฺสุปริ เอกํ โกชวปี อตฺถริ.
เขาทำดังนั้นแล้วปูเสื่อไว้หน้าเตียง ปูพรมอีกผืนหนึ่งบนเสื่อนั้น.
Having done so, he spread a mat before the bed put a carpet upon the mat.
๑๘. เคเห ทารุกฺกณฺทานิ หพิ นีรหิตฺวา โสเชตพฺพานิตี คหปติ อวที.
พ่อเรือนสั่งว่า จงขนเครื่องเฟอร์นิเจอร์ในเรือนออกไปข้างนอกทำความสะอาด.
The householder said that the furniture in the house should be taken out and cleaned.
๑๙. โส นวํ เคหํ กาทเรตุํ คิณฺชกา จ ฉนฺธิญฺจกา จ ทารุสสารานิ จ กิณฺ.
เขาซื้ออิฐกระเบื้องและไม้แก่นเพื่อสร้างเรือนใหม่
He bought bricks, tiles and timber in order to build a new house.
๒๐. อิกฺกุจกาวฑฺฒกิโน ภิตฺติโย จินฺนตา ทารุกฺกณฺทานิ ทารุกฺกมฺมํ กโรนฺตา สีสํ เอเว เคหํ นิฏฺจาเปสฺสุ.
ช่างก่ออิฐก่อฝา ช่างไม้ทำเครื่องไม้สร้างเรือนสำเร็จโดยเร็ว
Masons raised the walls, and carpenters did the wood-work, so that the building was soon completed.

๑๐. เรื่องเมือง

๑๐. About a City.

๑. นครานิ ปน พหุโส ปาการ-ปริกข-โคปุรภูฏเลหิ ยุตุตานิ โหหุติ.
อันพระนคร โดยมากย่อมประกอบด้วยกำแพงประตู และป้อม
Cities generally have ramparts, moats, gates and watch-towers.
๒. เตสุ พหุ ชุททก-มหนตา วีถิโย อุชฺยามนิ นานาวิธษรานิ จ สหฺติ.
ในพระนครเหล่านั้น มีถนนน้อยใหญ่ อุทยานและเรือนานาชนิดจำนวนมาก
In them are many streets and lanes, gardens and houses of many descriptions.
๓. นครวีถิโย อสฺเสหิ รเถหิ สกฺภูหิ ปทิกะหิ จ อากิณฺณา โหหุติ.
ถนนในพระนครย่อมพลุกพล่านด้วย ม้า รถ เกวียน และคนเดินเท้า
The streets of a city are crowded with horses, carriages, carts and pedestrians.
๔. อสฺสชาวน เวตุตมานะ พหฺโว ชนฺวตฺตา นิทฺธนา จ อสฺสมณฺฑลเส สมิสฺสรหฺติ.
เมื่อการแข่งม้ากำลังดำเนินอยู่ คนจำนวนมากทั้งมีทรัพย์และไม่มีทรัพย์ ประชุมกันที่สนามม้า
When the (horse) races are held rich and poor assemble in large numbers at the racecourse.
๕. สุราโสณฺฑา สายณฺฑเสสุ ปานมณฺฑลเสสุ สหฺนิปติตฺวา มชฺชํ ปิวหฺติ.
ในเวลาเย็น พวกนักเลงสุรา ประชุมกันที่โรงดื่มสุรา พากันดื่มสุรา
In the evenings drunkards get together at taverns and drink intoxicants-
๖. นครपालกา ทูรทฺธานโต อุทกํ อานะตฺวา ชลาลเย ปูเรตฺวา นาพมคฺเคหิ นาคริกานํ อุทกํ ปาเยหฺติ.
พนักงานเทศบาลนำน้ำมาแต่ไกล ชั่งไว้ในที่เก็บน้ำ แล้วต่อท่อแจกจ่ายไปให้ชาวพระนครได้ดื่ม
The municipal authorities get water from distant places to fill the reservoirs and distribute water among the citizens through pipes.
๗. นครเสสุ มหฺนเดหิ ปากาเรหิ ปริกฺขิตฺตา พนฺธนาคารา สหฺติ.
ในเมือง มีเรือนจำแวดล้อมด้วยกำแพงใหญ่
In cities there are prisons surrounded with massive walls.
๘. เต อชฺชา รตฺติยํ อสฺสรเถน อจฺจสาลํ คนฺตฺวา นจฺจํ โอลิเกหฺติ.
คืนวันนี้ เขาจะโดยสารรถม้าไปยังโรงละครดูการแสดงละคร
Tonight they will drive in a carriage to the theatre and watch the performance.
๙. ชนฺวตฺตานํ ปุตุตฺตีโร สายณฺฑเสสุ อุตฺตโน อุตฺตโน สหาเยหิ สทฺธี อุชฺยามเนสุ อากิณฺฑนฺติ.
ในเวลาเย็น บุตรธิดาของคนมีทรัพย์เที่ยวไปในสวนกับสหายของตน
In the evenings the sons and daughters of the rich, accompanied by their friends, walk in the parks.

๑๐. ประเทศเสหิ อาคจจนุตา เอกนุเตน กุตุหลสาลั ปสฺลิตุ คจจนุติ.
ผู้มาจากต่างประเทศ โดยปกติย่อมไปเพื่อชมพิพิธภัณฑ์สถาน
Those who come from foreign countries in variably visit the museum
๑๑. วณฺณโยชโก วิชฺชुरเถน คนฺตวา มุทฺทงกนาลยํ สมฺปาปุณฺนิ.
นักประพันธ์ โดยสารรถรางไปถึงโรงพิมพ์
Travelling by tram-car the compositor arrived at the printing office.
๑๒. เชฏฺจปฺนุณฺณมียํ วิสฺตีสหฺสฺสาธิกา มนุสฺสา ฐมฺรเถหิ อนุรธาธปฺรู อาคจจนุติ.
ในวันกลางเดือน ๗ มนุษย์กว่าสองหมื่นคนโดยสารรถไปมาสู่เมืองอนุราชบุรี
More than twenty thousand people come by train to Anuradhapura on Poson fullmoon-day.
๑๓. รณฺปิณฺญ เจว ราชมจฺจานญจ ปาสาทา นครสฺส มชฺฌภาเค ปติฏฺฐิตา.
พระราชวังของพระราชและที่อยู่ของคณะรัฐมนตรี ตั้งอยู่ในบริเวณใจกลางของพระนคร
The king's palace and the palatial buildings of the ministers are situated in the heart of the city.
๑๔. รตฺตียํ นครทวารานิ ธเกตฺวา อารกฺชกา อฏฺฐาเสสุ ติฏฺฐนฺติ.
คนเฝ้ายามปิดประตูพระนครในเวลากลางคืนแล้วยืนประจำอยู่บนป้อม
Sentinels shut the city-gates at night and take their atsnd on the watch-towers.
๑๕. อนฺโตนครเ มนุสฺเสสุ มเตสุ เตสํ ญาตการ มตฺสรีรานิ สฺसानํ เนตฺวา ฌาเปนฺติปิ (ภูมียํ) นิภฺชนนฺติปิ
เมื่อมนุษย์ตามในพระนคร ญาติของพวกเขา นำศพไปสู่ป่าช้า เผาบ้าง ฝัง(ดิน) บ้าง
When people die within the city their relations carry the corpses to a cemetery and either cremate or bury them.
๑๖. นครโสธกา กุมฺภการาทโย จ นครโต พหิ อุปนฺนเรสุ วสนฺติ.
คนกวาดถนนและช่างหม้อเป็นต้น อาศัยอยู่ที่ชานเมืองนอกพระนคร
Scavengers and potters live in the suburbs outside the city.
๑๗. รตฺตียํ นครวีถิโย วิชฺชูปทีปาทีหิ โอลิเกิตา โหณฺติ.
ในเวลากลางคืน ถนนในพระนครย่อมสว่างไสวด้วยแสงสว่างนานาชนิด เช่นแสงไฟฟ้า เป็นต้น
During the night the streets of the cities are illuminated with electric lights or some other kind of lights.
๑๘. อมฺหากํ นครคฺตฺติโก อชฺช จตฺตมฺภิกายํ นครํ ปทกฺชิตฺถํ กริสฺสตี.
นายกเทศมนตรีของเราจะไปตรวจพระนครในเวลาบ่ายสี่โมงวันนี้ (๑๖.๐๐ น.)
Our mayor will go round the city at about four o'clock this evening.
๑๙. ราชา มหฺตา ปรีวาเรน โอลโรเธน จ สห จนฺทวาเร นครโต อุชฺชยานํ คมิสฺสตี.

พระราชาร่วมด้วยข้าราชการบริพารจำนวนมาก และพระสนมกำนัลจ้กเสด็จประพาสอุทยาน ในวันจันทร์

On Monday, the king accompanied by a large retinue and the harem will visit the pleasure garden outside the city.

๒๐. เื่อโก วชชุปปุตโต การาราปาลกั มุคคเรน ปหริตวา มาเรลลิตี สุธยเต.

ไต้ยีนว่่า นักโทษประหารคนหนึ่งได้ประหารผู้คุมด้วยตะบอง ถึงความตาย

It is rumoured that a prisoner had murdered the jailor by striking him with a cudgel.

๑๑. เรื่องข้าราชการ

Government Affairs.

๑. ราชนั อานา น อติกุกมิตพวา.

พระราชอำนาจของพระราชา ใครจะต้งฝ่าฝืนไต้

The king's orders should not be violated.

๒. ยะ ราชานั อติกุกมนุติ เต นานากาเรหิ ทณูทานัน ลกานุติ.

ผู้ใดฝ่าฝืนพระราชอำนาจ ผู้ันจะได้รับการโทษโดยประการต่างๆ

Those who break the law receive various punishments.

๓. ปุพุเพ ปน โยธา สนนหาสนนทฐา ผลการูทรหตุธา อลิสตุติฐนุอาหิหิ ยุชฉนิสุ.

อันทหารในสมัยก่อนสรรวมเกาะมีมือถือโล่และอาวุธ รบด้วยดาบหอกและธนูเป็นต้น

In olden days, soldiers, wearing defensive armour and carrying shields and other weapons, fought with swords, javelins, bows and so forth.

๔. อิทานิ เต พหุโส อคคิปุพหรณหิ ยุชฉณหิ.

บัดนี้ โดยมากพวกเขารบกันด้วยอาวุธไฟ (ปืน.)

Now they mostly fight with fire-arms.

๕. โปราณราชันุ ยุทฐเสนา หตุธิ-อสุส รทปตติกวเสนา จตุรงค์นิน อโหสิ.

กองทัพที่ไ้รบของพระราชาสมัยก่อนมี ๔ เหล่า คือ กองทัพช้าง ม้า รถ และพลเดินเท้า

The armies of the kings of old consisted of four divisions, namely : war elephants, cavalry, war-chariots, and infantry.

๖. อิมสมิ กาละ หตุธิเสนาย จาเน นาพียนุตเสนา ตินุกุนุติ.

ในปัจจุบันนี้ กองทหารปืนใหญ่แทนกองทัพช้าง

At present, artillery has taken the place of war elephants.

๗. ทูฏจคามินิ มหาราชา ลุงกา ย นานกูจาเนสุ ชนธวาระ พนุธิตวา ทมิเพหิ ยุชฉนิ.

พระเจ้าทูลุจคามินิจัดกองทัพรบกับพวกทมิฬ ณ ที่ต่างๆในประเทศลังกา.

Having built fortresses at many places in Ceylon, King Dutthagamini fought against the Tamils.

๘. ตีโย นาม ทามพีโก เจตียานิ ภิษุทิตวา ธนั คเหตุวา เสนั สัทธิตวา ลุงกายั มหนุตั วิโลปี อกาลิ.
ทมิฬชื่อติยะ ได้ทำลายเจดีย์ถือนเอาทรัพย์ รวบรวมกองทัพทำการปล้นครั้งใหญ่ในลังกา.

A rebel named Tiya, having collected an army with yhe wealth plundered from the shrines, made havoc in Ceylon.

๙. อิติ ทวิสตาทิกานัน ทวิหนัน วสุสสหัสสานัน อูปริ ธมมาโสโก นาม ราชาธิราชา ชมพูทึปี ปาเลสิ.
นับย่อนหลังจากบัดนี้ไปสองพันสองร้อยปีพระเจ้าธรรมมาโคกราช ได้ปกครองชมพูทวีป

Two thousand two hundred years ago av emperor called Dharmasoka ruled India.

๑๐. อิทานิ อญฺจมุ EDWARD นาโม อธิราชา ชมพูทึเป อธิราชุ กาเรติ.

บัดนี้ พระเจ้าเอ็ดวาร์ดที่แปด ครองราชย์ในชมพูทวีป

At present King Edward VIII is the emperor of India.

๑๑. อมจจา มนุติสภาย สนุปีปติตวา รชชกิจจา นิ มนุตยนุติ.

คณะรัฐมนตรีประชุมปรึกษาราชการ ณ ที่ประชุมของรัฐมนตรี

The ministers sit in the council-chamber to discuss the affairs of government.

๑๒. จมุปติ อตตโน เสนาย ยุทฐภูมิ อคมาสิ.

นายพลได้นำกองทัพของตนเข้าสู่ชัยสมรภูมิ

The general led his army to the battle-field.

๑๓. ยทา สตตุเสนา อพฺยุยาลิ ตทา มิตตเสนา สกั ขนุชวารั ปจฺจุยยาลิ.

เมื่อใด กองทัพฝ่ายศัตรูรุกเข้ามา เมื่อนั้นกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรถอยกองทัพของตน

The allied army retreated to their own quarters when the hostile army advanced.

๑๔. ราชา ปเสนุทิมคฺชรณโณ อชาตสตตุโน เสนั ปราเชตฺวา ตั ชิวคาคั คณฺหิ.

พระเจ้าปเสนทียังกองทัพพระเจ้าอชาตศัตรู พระราชาแห่งแคว้นมคธให้พ่ายแพ้แล้วจับพระองค์

King Prasengjit defeated the army of Ajata-sattu, the king of Magadha, and captured him alive.

๑๕. เอกา ยุทฺธนาวา จินฺรภูโต พหู นาวิกโยเช คเหตุวา ปจฺฉิมทิสั คจฺฉนฺตี โคลมฺพตฺตถั ปาปฺถนิ

เรือรบลำหนึ่งบรรทุกทหารเรือจำนวนมาก จากประเทศจีนพายหน้าไปทางทิศประจิมถึงท่าเมือง
โคลัมโบ

A battle ship carrying a large number of mariners from China, reached Colombo harbor while sailing westwards.

๑๖. JAPAN เทสโต จิตฺตมาสฺส สุกฺกปกฺเช ทุตฺติยาโย นิฏฺชนฺตา ราชทฺฐตา ตสฺมีเยว ปกฺเช จตฺทหฺลียั

สยามรภูจ้ สมปาปฺถนีสุ.

คณะราชทูตผู้ออกเดินทางจากประเทศญี่ปุ่นในวันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๕ ถึงประเทศไทยในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ปักษ์นั้นเอง

The envoys who started from Japan on the second day after the new moon of the month of Citra (April) reached Siam on the 14th of the same fortnight.

๑๗. เอกทา เอกา อุมมตติกา อิตาลิรัฐเจ มหามัจจุ มาเรตุ อุลลสิ.

ในกาลครั้งหนึ่ง หญิงบ้าคนหนึ่งได้พยายามฆ่านายกรัฐมนตรีประเทศอิตาลี

Once an insane woman attempted to murder the premier of Italy.

๑๘. ราชฎา เอก สหสิ กเหตุ โกสมตต อุนพนชีสุ.

ตำรวจติดตามจับผู้ร้ายคนหนึ่งระยะทางราว ๓ ไมล์

The constables chased after a cukprit for about a league in order to catch him.

๑๙. คามโกชกา พหุโส ลญจ คณหตุตา ทุพพเล ปิเพหตุ จนุทาน อุนพล เทนติ.

ผู้เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน โดยมากรับสินบนเบียดเบียนผู้อ่อนกำลัง ช่วยเหลือคนชั่วร้าย

Village headmen often take bribes ; they oppress the weak and help the rowdies.

๒๐. วินิจฉยมจใจ เอกสมิ คามิเก กุณฎฎการก ชนปทโกชก ตชเชสิ.

ผู้พิพากษาคุกคามนายอำเภอผู้ทำคดีโก่งต่อชาวบ้านคนหนึ่ง

The judge reprehended the mudaliyar who brought a false charge against a villager.

๒๑. มณฑลิสสรเ ยงกิฎจ ปเทส คจจนเต ตปทเทสวาสิโน โตรณาทโย อุลลสาเปตวา ต สมปฏิจฉนติ.

เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดเดินทางไปเยี่ยมเขตบางส่วนของผู้ที่อยู่ในประเทศนั้นยกเสาค่าย เป็นต้น
ต้อนรับท่าน

When a governor visits a certain place, the inhabitants there put up pandals, etc. to receive him.

๒๒. มหาสงคามโต อุนปริ CERMAN อธิปุณญเ จรบรูริสา สพพรรุเจสุ วสิสุ.

ก่อนมหาสงครามโลก จารบุรุษของจักรพรรดิเยอรมันอยู่ทั่วประเทศ

Before the great war the spies of the German Emperor were in all parts of the world.

๒๓. ปุโรหิตลุต ปุตโต มหาเลขกุตส อิตรา วิวาห กริ.

บุตรของราชปุโรหิตได้แต่งงานกับธิดาของรัฐมนตรีต่างประเทศ

The son of the king's religious adviser married the daughter of the Secretary of State.

๒๔. สิหลาน สิหลสน กิริฎญจ อิต สตวสุสาธิกกาลโต ปุพเพ องกุลลรฎจ นิตานิ เอกน ราชกุมารเเรน
ปุน อิทานิตานิ.

ราชบัลลังก์และมงกุฎของสิหล ได้ถูกนำไปที่ประเทศอังกฤษเป็นเวลาเกินร้อยปีล่วง มาแล้วได้
ถูกนำกลับมาที่นี่อีกโดยราชกุมารพระองค์หนึ่ง

The throne and the crown of the Sinhalese, which were carried to England more than a century ago were recently brought back by a prince.

๒๕. มหาหเว วุตตมานเน EMDEN นามา เอกา ยุทธนาวา สมุทเทสุ จรนต์ พหุ วณิชนา-วาโย โอสี ทาเปลิ.

เมื่อมหาสงครามกำลังดำเนินอยู่ เรือรบลำหนึ่งชื่อเอมเดน แล่นอยู่ในมหาสมุทรจมเรือ พาณิชจำนวนมาก

During the great war, while sailing from sea to sea, a man-of-war named Emden sank a great number of trading vessels.

๒๖. ยุวราชา โคลมพทีเป นาวอ อภิรุทิตวา วิสตีทิเนติ สมุททอ ดริตวา LONDON นคร สมปาปุณิ. มงกุฎราชกุมารเสด็จขึ้นเรือที่ประเทศลังกา ข้ามมหาสมุทร ๒๐ วัน จึงถึงนครลอนดอน

The crown prince took steamer at Colombo and arrived in London after a twenty days' voyage.

๒๗. ราชา อมจเจหิ ปริวุโต พุทธวารสุส สายณเห เสนาวยุหิ ปสฺสิตุ คมิสฺสติ.

พระราชอาแวดล้อมด้วยหมู่อำมาตย์ จักเสด็จเพื่อทอดพระเนตรกองทัพเรือในวันพุธ ตอนเย็น

On Wednesday evening, the king with his ministers will go to see an array of troops.

๒๘. เอกจเจ จินภญา วโยมยานเนหิ คนฺตวา คูปฺปพฺรณานิ ปาเตตวา JAPAN รมุจิกานํ วโยมยานานิ วินาเสสุ

ทหารอากาศจีนบางพวกได้นำเครื่องบินไปทิ้งลูกระเบิดทำลายเครื่องบินของชาวญี่ปุ่น

Some Chinese air-men flying in aeroplanes destroyed many Japanese war-planes by dropping bombs on them.

๒๙. วุตตมานินา โยธา วิสธฺมานิ วิสชเชตฺวา พหุณี ชีวิตานิ วินาเสตุ สกโกนฺติ.

ทหารในปัจจุบันอาจปล่อยไอพิษทำลายชีวิตจำนวนมาก

Modern warriors are able to destroy many lives by spreading poisonous gases.

๓๐. ชยคฺคาหิกา เสนา ปราชิตาย เสนาย ยุทฺโธปกรณานิ อสฺสารทโย จ อตฺตโน สนฺตเก กโรนฺติ

กองทัพที่ได้ชัยชนะ ย่อมยึดเครื่องยุทธโธปกรณ์ และพาหนะมาเป็นต้นของกองทัพ ฝ่ายที่พ่ายแพ้เป็นสมบัติของตน

The victorious army takes possession of the ammunition, horses, etc. of the defeated army.

๑๒. เรื่องคนไข้และการรักษาคนไข้

Patients and Medical Treatment.

๑. เวชชา นานากาเรหิ โรคิโน ติกิจฉนฺติ.
แพทย์รักษาคนไข้โดยอาการต่างๆ
Physicians cure patients in various ways.
๒. เอกจฺเจ โรคิโน กสายานิ ปิวิตุํ น อิจฉนฺติ
คนไข้บางจำพวกไม่ปรารถนาจะดื่มยาต้ม
Some patients do not like to take decoctions.
๓. ตาทิสานํ อตฺถาย เต มธุรานิ เภสชฺชานิ สมฺปนฺนํ.
แพทย์เหล่านั้น ย่อมจัดยาที่มีรสอร่อยให้แก่คนไข้พวกนั้น
For such persons they prepare medicines which have a good taste.
๔. วิสฺฐจิกา มลฺลฺลิกา อหิวาตฺกโรโค จ สงฺกมณภฺยานกโรคา.
ฝี โรคระบาด และอหิวาตโรค เป็นโรคติดต่อ และเป็นโรคอันตราย.
Cholera, smallpox and plague are infectious and dangerous diseases.
๕. อิเมหิ โรเคหิ พฺลฺลฺลกา พหุโส มรณฺติ อปฺปกายเวว ชีวิตํ ลภณฺติ.
ผู้เป็นโรคเหล่านี้ย่อมตายโดยมาก มีน้อยคนนักที่จะรอดชีวิต.
Most of those who are attacked with these diseases succumb to them; only a few survive.
๖. เอกสมฺมํ กลฺเห ลหุชฺชปฺปหาโร มนุสฺสโส ตสฺส ญฺาตีติ โสตุถิสาลํ นีโต โหติ.
มนุษย์ผู้ถูกประหาร เพราะเรื่องทะเลาะกัน อันญาติของเขานำส่งโรงพยาบาล
A man who was wounded in a scuffle was carried by his relations to the hospital.
๗. สลฺลกตฺโต สตฺถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปุริสํ ติกิจฉนฺ.
ศัลยแพทย์ทำศัลยกรรมรักษาบุรุษผู้นั้น
A surgeon cured him by operating on his wounds.
๘. สปฺปายการิกา (อุปฺภูจายิกา) รตฺตินทิวา ตสฺส มณฺจาสนฺเน จตฺวา ตํ รกฺขีสุ.
นางพยาบาลยืนอยู่ใกล้เตียงของเขา คอยดูแลเขาในกลางคืนและกลางวัน
Nurses watched by his bed day and night.
๙. กสาโย ปจฺจิตฺุ คิริกณฺณี โคโลมี ยญฺจิมชฺุํ จ อานเหตีติ เวชฺไซ วทิตฺ.
แพทย์สั่งว่าท่านจงนำอัญชันเขียว ว่านน้ำ และชะเอมเครือมาต้มยา
The doctor asked them to bring clitoria, orris root and liquorice to make a decoction.
๑๐. โส ตสฺส วณฺํ อาสิมฺปิตุํ เอกํ อาเลปิ อทาลิ.
เขาได้ให้ยาขี้ผึ้งชานานหนึ่ง เพื่อทาแผลของเขา
He gave an ointment to be applied to his wound.

๑๑. กาสโรเคน พหู มนุสฺสา มรณฺติ.
มนุษย์จำนวนมากตายด้วยโรคหืด
Many people die of consumption.
๑๒. สลฺลเวชฺโซ สุเว ปาโต ตสฺส คณฺหํ ผาเสสฺสติ.
พรุ่งนี้เช้า ศัลยแพทย์จะผ่าตัดของเขา
Tomorrow morning the surgeon will operate on his boil.
๑๓. พหู ชมฺพุทฺธิปิกา อตฺตโน อกฺขิณี อญฺชเนน อญฺชนฺติ.
ชาวชมพูทวีป (อินเดีย) จำนวนมากหยอดตาของตนด้วยยาหยอด
Many Indians apply collyrium to their eyes.
๑๔. เต นานาโรคานํ อตฺถาย พหฺนึ เภสชฺชเตลานิปิ สมฺปาเทหฺติ.
เขาปรุงน้ำมันเภสัชจำนวนมาก เพื่อบำบัดโรคต่างๆ
They prepare medicinal oil too for various ailments.
๑๕. โรคารมฺเภ อนสเนน พหู โรคา วิคจฺจนฺติ.
โรคมักยอมหายขาด เพราะไม่บริโภคอาหารในเวลาเริ่มป่วย
Many diseases disappear through fasting at their commencement.
๑๖. ชรโรคาภิกฺขิตานํ อนสนํ อติวฺย สฺปฺปายํ โหติ
การไม่บริโภคอาหารของคนที่เป็นโรคชรา เป็นความสบายเหลือเกิน
Fasting is very effective in the ease of those who suffer from (any kind of) fever.
๑๗. กิลฺิฏฺจ-คตฺต-วตฺถตฺตาย อปฺริสุทฺธญฺจานวเสน จ พหฺโว ชนา โรคปิพิตา ภวณฺติ.
ชนจำนวนมากเป็นโรคชุกชุม เพราะมีร่างกายและผ้าสกปรก และอยู่ในสถานที่ไม่ สะอาด
Many people become victims to diseases by keeping their bodies and garments dirty and by living in insanitary places.
๑๘. กาลเณ กาลํ อฺุทฺธวิเรจเนน อโธวิเรจเนหิ สรีรพฺภนฺตรํปิ โสเชตฺตุํ วฏฺฏติ.
ควรชำระล้างอวัยวะภายในด้วยยาที่ทำให้อาเจียนและยาถ่ายในบางครั้งบางคราว
Cleaning of the inner body also should be done now and then through vomiting and purging.
๑๙. ปกฺขฆาตโรโค ปน อเตกฺิจฺโฆ วา ทฺุตฺติกฺิจฺโฆ วาติ สลฺลกฺฺชิตฺ.
อนึ่ง โรคอัมพาตถูกกำหนดว่าเป็นโรคที่รักษาไม่หายหรือรักษาหายยาก
Paralysis is considered incurable or very difficult to be cured.
๒๐. โส อติสฺวารโรคโต อจฺิรฺวฏฺฺจิตฺ โหติ.
เขาเพิ่งหายจากโรคบิดมาไม่นาน
He has recently recovered from an attack of dysentery.
๒๑. อนฺตมฺโส มาสมตฺตมฺปิ อนตฺิกฺุมิตฺวา ตวํ เกลญฺญา น วฏฺฺจิสฺสลิ.
อนตมโส มาสมตตมปิ อนติกุมิตวา ตวํ เกลญญา น วฏฺจิสฺสลิ.

ท่านจักยังไม่หายไข้ โดยกำหนดอย่างต่ำไม่เกินราว ๑ เดือน

You will not get over your illness for at least a month.

๒๒. ตสฺส ภคินี ตมฺหา โรคา วุฏฺฐหิ สฺสตี วา โน วาตี สํสโย วตฺตเต.

ยังเป็นข้อสงสัยอยู่ว่า พี่สาวของเขาจะหายป่วยหรือไม่

It is still doubtful whether his sister will recover from that illness or not.

๒๓. คิลานุปฏฺจານํ ปน อมฺหากํ ภควตา อติสฺเยน ปสฺตถํ.

อันการพยาบาลภิกษุผู้อาพาธ พระผู้มีพระภาคของเราทรงสรรเสริญอย่างยิ่ง

Attending on the sick is highly praised by our blessed One.

๒๔. เอกทา ภควา สยํ เอว เอกํ คิลานภิกฺขุํ อุฏฺฐจฺหิ.

ครั้งหนึ่งพระผู้มีพระภาคได้ทรงพยาบาลภิกษุผู้อาพาธรูปหนึ่งด้วยพระองค์เองทีเดียว

Once the Blessed One Himself attended on a sick monk.

๒๕. เอกจฺเจ ไปราณกรราชาโน ติรจฺจนานนฺปิ อตฺถาย โสตฺถิสาสาโย การาเปสฺสุ กิ องฺคํ ปน

มนุสฺสสานํ อตฺถาย.

พระราชายุคโบราณบางพระองค์ ได้ทรงสร้างโรงพยาบาล เพื่อเป็นประโยชน์แก่สัตว์เดรัจฉาน ก็
จะป่วยกล่าวไปใยที่จะไม่ทรงสร้างเพื่อเป็นประโยชน์แก่เหล่ามนุษย์

Some kings of old erected hospitals not only for men but also for beasts.

๒๖. อิทานิปิ เอกจฺเจสฺสุ รฏฺฐเจสฺสุ โรคิโน ราชโกสโต อนฺน-ปาน เภสชฺชาทีนํ นิมฺมุเลน ลภนฺติ.

แม้ปัจจุบันนี้ บางรัฐ คนไข้ได้ข้าวน้ำและยาเป็นต้น โดยไม่เสียมูลค่าจากงบรายจ่าย ของรัฐบาล

In some countries even now patients get food, drinks, medicine, etc. at
government expense.

๑๓. เรื่องวัดทางพระพุทธศาสนา

13. About Buddhist Monasteries.

๑. ปุรา ชมฺพฺทีเป อเนกภิกฺขุสตาภิณฺณานิ เขตฺตวนาทีนํ วิหารสทฺสสานิ อเหสฺสุ.

แต่ก่อนในชมพูทวีป มีวัดจำนวนพัน อาทิ เช่น วัดเชตวันและวัดเวฬุวัน คับคั่งด้วยภิกษุหลายร้อย

In former days there were thousands of monasteries on India, such as Jetavana and
Veluvana, each containing several hundreds of monks.

๒. อิทานิ ปน มชฺฌิมเทเส สพฺเพ ไปราณวิหารา นฺนุจฺา ภิกฺขุณฺํ ทสฺสนนฺปิ ทฺลลภํ ชาตํ.

แต่บัดนี้ วัดโบราณในมัชฌิมประเทศสูญหายหมด แม้จะได้เห็นภิกษุก็ยาก

At present all the olden monasteries in mid-India are in ruins , and even the sight of a
Buddhist monk is rare.

๓. ชมพูทีปสฺส ปุรตฺถิมโต มรรมฺสยามรฺภูเจสฺส จ ทกฺขินฺโต ลงฺกาทีเป จ ปุรตฺถิมุตฺตรโต จินฺนยฺปนฺนรฺภูเจสฺส จ อิทานิ เอนกสทฺสสา วิหารา พหุ ภิกฺขโว จ สนฺติ.

ในประเทศไทยและประเทศอินเดียด้านตะวันออกของชมพูทวีป ประเทศลังกาฝ่ายใต้ และประเทศจีน และญี่ปุ่น ฝ่ายทิศตะวันออกเฉียงเหนือของชมพูทวีป บัดนี้มีวัดและภิกษุหลายพัน

Now there are many thousands of monasteries and a great number of monks in Burma and Siam which lie to the east of India, in Ceylon

๔. ปุรา สงฺฆารามเสฺว เจตฺติยปฏิมาฆรา นาหฺลฺลํ อิทานิปิ สยามมรรมฺรฺภูเจสฺส สงฺฆารามา พหุโส เตหิ วิสฺสุเยว โหหนฺติ

แต่ก่อนในอารามของสงฆ์ ไม่มีเจดีย์และเรือนพระปฏิมา แม้บัดนี้ในประเทศไทยและพม่าอารามของสงฆ์ โดยมากแยกอยู่ต่างห่างจากเจดีย์ และเรือนพระปฏิมานั้น.

In olden days there were no pagodas and image houses within the monasteries; even now in Siam and Burma they are mostly separated from the monasteries.

๕. สีหลาทีเป ปนินทานิ เอเกกสฺส สงฺฆาราม เอเกกํ เจตฺติยํ ปฏิมาฆรา เอเกโก โพธิรุกฺโข เอเกกา ตมฺมสาลา จ วิชฺชติ.

แต่บัดนี้ ในประเทศลังกา อารามของสงฆ์แต่ละแห่งมีเจดีย์ เรือนพระปฏิมา ต้นโพธิและโรงธรรมวัดละแห่ง

In Ceylon each monastery possesses a pagoda, an image-house, a bo-tree and a preaching hall.

๖. ภิกฺขุณฺโณ วาสาคาโร วิหารโร.

ที่อยู่ของพระ เรียกวิหาร

The residence of the monks is called a 'vihara'.

๗. พุทฺธ มหาสาวก ปฏิมาทโย ปติฏฺฐเปตฺวา กตํ พุทฺธจาริตฺตปฏิสฺมุตฺตจิตฺตกมฺมยฺตุตํ ปฏิมาฆรฺนฺติ วุจฺจติ.

สถานที่อันประกอบจิตรกรรมเกี่ยวกับเรื่อง พุทธประวัติ ซึ่งสร้างขึ้นประดิษฐานรูปของพระพุทธเจ้าและพระมหาสาวก เรียกว่าเรือนพระปฏิมา

The image-house is where there are images of the Buddha and the chief disciples, and paintings depicting the life of the Buddha.

๘. สรีรธาตฺตาทโย นิทฺทิตฺวา ฐปาคาเรน สีลา อิมฺภกาทิหิ กตํ เจตฺติยํ นาม.

สถานที่อันก่อสร้างด้วยศิลาและอิฐเป็นต้น โดยอาการอย่างสถูปบรรจุพระสรีธาตุเป็นต้น ชื่อว่าเจดีย์

A pagoda or dagoloba is a conical structure, made of stone, brick, etc., enshrining some relics of the Buddha.

๙. ภิกขุ รชนํ ปจิตฺวา รชนโทณียํ อาสิณฺจิตฺวา ตตฺถ จีวรานิ ปกฺขิปิตฺวา รชนฺติ.
ภิกษุต้มน้ำย้อมเทลงในรางสำหรับย้อมผ้า ใส่จีวรลงในรางนั้นย้อม.
The monks (boil the root of jack, etc. to) prepare dye, pour it in a wooden vessel and then dye their robe in it.
๑๐. เต จีวรานิ ปารุปีตฺวา ปตฺเต คเหตุวา คาเมสุ ปิณฺฑาย จริตฺวา อาสนสาลาโย อาคนฺตวา ภูณฺชนฺติ.
ภิกษุเหล่านั้นห่มจีวร ถือบาตรเที่ยวไปปิณฑบาตในบ้าน แล้วกลับมาสู่โรงฉันฉันอาหาร
They (the monks) having donned their robes and taken their bowls, go round the villages collecting alms and come to refectories to partake of it.
๑๑. สุเว ปุณฺณมียํ ตสฺมา มยํ ปาโต ว อารามํ คนฺตวา อฏฺฐจฺจคฺสีลํ สมากิยฺยสฺสาม.
วันพรุ่งนี้เป็นวันกลางเดือน เพราะฉะนั้นเราจะไปวัดแต่เช้าสมათานคี่ล ๕
Tomorrow is a fullmoon-day, therefore we shall go early to the temple to take the eight precepts.
๑๒. มนุสฺเสสุ ฆมฺมสาลาเย สมนฺนิปติเตสุ เอโก ฆมฺมกถิโก ฆมฺมาสเน นิสิติตฺวา วิชณี คเหตุวา ฆมฺมํ เทเสสฺสตี.
เมื่อมนุษย์ประชุมกันที่โรงธรรม พระธรรมกถึกรูปหนึ่ง จักนั่งบนธรรมาสันจับพัดแสดงธรรม.
When people assemble in the preaching in the preaching hall, a preacher will sit on the pulpit and with a fan in this hand will deliver a sermon.
๑๓. มนุสฺสา ฆมฺมํ สุตฺวา ปุพฺฟทูปฺปาทีหิ พุทฺธํ ปุเชสฺสสนฺติ.
มนุษย์ฟังธรรมแล้ว จักบูชาพระพุทธเจ้าด้วยดอกไม้และธูปเทียนเป็นต้น
The people, having listened to the dhamma, will offer flowers, lights and incense to the Buddha.
๑๔. ตาลปณฺณेषु ลิขิตคณฺธา ยถิ สฺโคปีตา ภเวยฺยํ วสฺสสทฺสสาธิกมฺปิ ปวตฺเตยฺยํ.
คัมภีร์ที่จารึกในใบลาน ถ้าวัดรักษาไว้ จะอยู่ได้เกินพันปี
Books written on ola leaves may last more than a thousand years provided they are well preserved.
๑๕. ลงฺกาเย พหุสุ วิหารेषु ตาลปณฺณลิขิตา โสคตตฺมมโปตฺถกา สํวิชนฺติ.
คัมภีร์ธรรมคำสั่งสอนของพระสุคตที่จารึกลงในใบลานมีอยู่ตามวัดมากแห่งในประเทศลังกา
The Buddhist scriptures written on olas are found in many Buddhist monasteries in Ceylon.
๑๖. ตถापิทานิ มุทฺทิตโปตฺถกานํ สฺลภตาย ตาลปณฺณลิขเน ชฺชุดา มนฺทา.
แม้ถึงอย่างนั้น บัดนี้ คัมภีร์ที่ประกอบในการจารึกลงในใบลานมีจำนวนน้อย เพราะคัมภีร์ที่พิมพ์ในบัดนี้หาได้ง่าย.

But now there are few persons who (undertake to) write on talipot-leaves as there is an abundant supply of printed books.

๑๓. ภิกษุสามเณร ปาโต วุฏฐิตวา เจตยงฺคณาทีนึ สมนฺชชิตฺวา ปุปฺผาสเนสุ มิลาตมาลา อปเนตฺวา ตานึ โธวิตฺวา ปฏฺฐิทนํ กโรนฺติ,

ภิกษุสามเณรลุกขึ้นแต่เช้ากวาดลานเจตีย์นั้นเป็นต้น นำดอกไม้ที่เกี่ยวในที่ใส่ดอกไม้ออกทิ้งล้าง วัตถุนั้น ทำทุกวัน.

Monks and novices get up early, sweep the yards around the pagoda and the other shrines, remove withered flowers from the altars and wash them; thus they eaily perform their duties.

๑๔. ตโต ปจฺฉา พุทฺธวหนฺนํ กตฺวา ยํ กิณฺุจึ อหารํ ภูณฺชิตฺวา เอกจฺเจ สามเณรฯ คนฺเถ วาจฺคุคฺคเต กโรนฺติ เอกจฺเจ อจฺฉริยานํ สนฺติกา ธมฺมสตุถนฺนํ กโรนฺติ.

หลังจากนั้น ครั้นทำการไหว้พระพุทธรูปเจ้าบริโศคอาหารอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว สามเณรบาง พวกท่องคัมภีร์ปากเปล่า บางพวกเรียนธรรมและคัมภีร์จากสำนักของอาจารย์

After that, having worshipped the Buddha, they partake of some food ; then some novices learn texts by-heart, some learn the religious texts and grammar from their teachers.

๑๕. สายณฺเหปิ สมนฺชชนาทีนึ นิฏฺฐาเปตฺวา เถรฺอุปฺภูจฺานํ กตฺวา รตฺตํ ปจฺมยาเม วาจฺคุคฺคตคนฺเถ สชฺฌายนฺติ.

แม้ในเวลาเย็น ก็ทำกิจมีการปิดกวาดเป็นต้น อุปฐากพระเถระ เวลากลางคืนตอนปฐมยามท่อง ปันคัมภีร์ปากเปล่า.

Before sunset they again do such minor duties as the sweeping of yards ; then they attend on and do obeisance to their elders ; and during the first part

๑๔. สนทนากับบุคคลผู้มาจากประเทศพม่า

14. Conversation a person come from Burma.

๑. ตวํ กตฺรรณฺุจฺวาสิโกสิ ?

ท่านอยู่ประเทศไหน ?

What is your native country ?

๒. กา ตฺยํ ภูณฺชภูมึ ?

ที่เกิดของท่านอยู่ไหน ?

What is your birth place ?

๓. อหํ มรฺมมรฺภูจึโกมฺหิ.

ข้าพเจ้าอยู่ที่ประเทศพม่า

I am a native of Burma.

๔. อหํ มรรมชาติโกมุหิ.

ข้าพเจ้ามีชาติกำเนิดที่พม่า

I am a Burman.

๕. ตูว์ กทา สกรฎจโต นิกุขนุโตสิ ?

ท่านออกจากประเทศของท่านเมื่อไร ?

When did you start off from your country ?

๖. คตมาสสุส เอกาทสเม ตโตหํ นิกุขนุโต,

ข้าพเจ้าออกจากประเทศเมื่อวันที่ ๑๑ เดือนที่แล้ว

I started from there on the 11th of last month.

๗. นาวายํ กตทิวเส วิดีนาเมสิ ?

ท่านใช้เวลาอยู่ในเรือกี่วัน ?

How many days did you spend on board ship ?

๘. สมุทเท จตุตาริ ทิวธานี วีดีนาเมสิ,

ข้าพเจ้าใช้เวลา ๔ วัน อยู่ในทะเล

I spent four days on the sea.

๙. สมุทโท อุปสนุโต อโหสิ วา โน วา.

ทะเลสงบคลื่นหรือไม่ ?

Was the sea calm or not ?

๑๐. เอกทา อุปสนุโต อโหสิ กทาจิ สงฺขุภิตโต.

บางครั้งก็สงบบางครั้งก็ปั่นป่วน

Sometimes it was calm and sometimes rough.

๑๑. สนฺติ ตยา สห อาคตา อญฺเษปี ?

แม้คนอื่นมากับท่านมีหรือ ?

Have others come with you too ?

๑๒. อญฺเษ เทว ปุริสา เอโก จ ภิกฺขุ มยา สทุธิ อาคตา.

คนอื่นมีชาย ๒ คน และภิกษุ ๑ รูป ที่มากับข้าพเจ้า

Two others and a Buddhist monk have come with me.

๑๓. กิ อตุถาย ตุมฺเห อิมํ ทิปิ อาคตตุถ ?

ท่านมาสู่เกาะนี้เพื่อต้องการอะไร ?

For what purpose did you com to this island ?

๑๔. ทาจธาตุํ ปุราณกเจตียานิ เจ วนฺทนตุถาย,

เพื่อไหว้พระเขี้ยวแก้วและเจดีย์โบราณ

To worship the Tooth Relic and the ancient shrines.

๑๕. อิทานิ กตถ วาสุปคตตถ ?

เดี๋ยวนี้ท่านพักอยู่ที่ไหน ?

Where do you stay now ? or where have you taken your lodgings now ?

๑๖. มยํ อิทานิ สงฺขชฺชเสสนนคเร ราชวิถียํ นวมงฺเก เคเห วสาม.

ขณะนี้ ข้าพเจ้าพักที่บ้านเลขที่ ๙ ราชวิถี เมืองแคนดี้

We now stay at No. ๙, King's Street Kandy.

๑๗. กทา ตุมฺเห เจตियวฺหนฺตถาย คมิสฺสถ.

เมื่อไร ท่านจะไปไหว้พระเจดีย์

When will you go on a pilgrimage to the shrines ?

๑๘. ทวีหตีหจฺจเยน มยํ อนุราชปฺรู คมิสฺสาม.

อีกสองสามวันข้าพเจ้าจะไปเมืองอนุราชปุรี

We shall go to Anuradhapura after two or three days.

๑๙. ตุมฺเห มรฺมมรฺภูเจ กสฺมี ปเทเส วสถ ?

ท่านอยู่ภาคไหนในประเทศพม่า

In which part to Burma do you live ?

๒๐. มยํ รามณฺณมณฺชเล มลฺมฺสนคเร วสาม.

ข้าพเจ้าอยู่ในเมืองมลแห่ง มณฑลรามัญ

We live in the city of Moulmein, in Ramannaterritory, i.e. Lower Burma.

๒๑. ตตถ ก็ กมฺมํ กโรนฺตา ชีวิตํ กปฺเปถ.

ทำงานอะไรเลี้ยงชีวิตในเมืองนั้น

How (with what occupation) do you earn your livelihood there ?

๒๒. มยํ กสิกกมฺเมน ทารุสสารวิกฺกเยน จ ปุตุตทาเร โปเสม.

เราเลี้ยงบุตรและภรรยาด้วยการทำนาและขายไม้

We support our families by agriculture and trading on timber.

๒๓. กทา สกรฺภูจํ ปฏิกฺกมิสฺสถ ?

ท่านจะกลับประเทศของท่านเมื่อไร ?

When will you return to your own country ?

๒๔. อิติ จาตุมาสจฺจเยน มยํ สเทสํ คมิสฺสาม.

นับจากวันนี้อีก ๔ เดือน ข้าพเจ้าจะกลับสู่ประเทศของข้าพเจ้า

We will return to our native land four months hence.

๒๕. นนุ ตตถาปิ พหุณี เจตียานิ สนฺติ.

แม่ที่นั่น มีเจตีย์มากมีใช้หรือ ?

Are not there many shrines in your country too ?

๒๖. อาม ติคุมพมหาเจตียปมุขานิ อเนกสหัสส เจตียานิ สนฺติ.

ครับ, มีเจตีย์หลายพันเช่นเจตีย์ชเวดากองเป็นประมุข

Yes, there are many thousands of pagodas of which the great shrine 'Shwe-dagon' is the foremost.

๒๗. ติคุมพเจตีย์ กสมิ จาเน ปติฏฺจิตฺ.

เจตีย์ชเวดากองประดิษฐานอยู่ที่ไหน ?

Where is the Shwe-dagon pagoda situated ?

๒๘. ตมฺปน หํสวตีนครสฺส อุตฺตรสีมาสนฺเน ปติฏฺจิตฺ.

อนึ่ง เจตีย์นั้นประดิษฐานใกล้เขตแดนด้านเหนือของเมืองหงสาวดี

It is situated near the northern boundary of the city of Rangoon.

๒๙. ตี กํ นิทิตฺวา เกน การापิตฺ.

เจตีย์นั้นใครสร้างบรรจุอะไร ?

What was enshrined in it and by whom was it erected ?

๓๐. ปจฺมํ ตาว ภควโต เกสธาตุโย นิทิตฺวา ตปฺสสภลฺลิกนาเมหิ ทวีหิ วาณิเชหิ ปติฏฺจาปีตนฺติ วทนฺติ.

เขาเล่าว่า เจตีย์นั้น พ่อค้าสองคน ชื่อตปัสสะและภัลลิกะสร้างบรรจุพระเกศาตุของพระผู้มีพระภาคเป็นครั้งแรกก่อน

It is said that it was first erected by the two merchants Tapussa and Bhallika, enshrining the hair relics of the Buddha.

๓๑. ปจฺจนา ปน พหุณี ราชมจฺจาทีหิ นานาวาเรสุ ปฏิสงฺขิตํ วฑฺฒิตฺตฺยจ,

แต่ภายหลัง พระราชาและอำมาตย์ของพระราชาหลายองค์และหลายคน ได้ปฏิสังขรณ์และทำเพิ่มเติมต่างวาระกัน

Afterwards, on many occasions, it was repaired and enlarged by kings, ministers and other devotees.

๓๒. ตสฺส เจตียสฺส อาการํ สงฺเขปน เม กเถตุํ สกฺโกสิ ?

ท่านจะกล่าวลักษณะอาคารของเจตีย์นั้นแต่โดยย่อได้ไหม ?

Can you give me a short description of that pagoda ?

๓๓. ๑. ตมฺปน ทียชฺฏมฺสตรตฺนุพเพรฺ.

เจตีย์นั้นสูง ๒๕๐ คอก

Its height is about ๒๕๐ cubits.

๒. พุทฺธิ ชุทฺทกเจติเยหิ นานาสถ ปฏฺฐิมา สมเรหิ จ ปริวาริตํ.

แวดล้อมด้วยเจดีย์องค์เล็กมาก และเรือนพระปฏิมาอีกหลายร้อย

It is surrounded by many small pagodas and many hundreds of image-houses.

๓. อคฺคโตเยว มชฺฌมา สุวณฺณปตฺเตหิ ฉาทิตํ.

ตั้งแต่ยอดลงมาถึงกลางองค์ฉาบด้วยแผ่นทอง

From the top down to the middle it is covered with gold plate.

๔. มชฺฌโตเยว ปาทา สุวณฺณเนหิ ลิมปิตํ เจติยํ

ตั้งแต่กลางองค์ลงมาถึงฐาน ปิดทอง

And from the middle to the foot it is overlaid with a thin coating of gold.

๕. ตีหิ ปากาเรหิ ปริกฺขิตตํ, เจติยํ รตฺตินทิวํ สุวณฺณปพฺพโต วีย วิโรจติ.

เจดีย์นั้นแวดล้อม ด้วยกำแพงสามชั้นดงาม ทั้งกลางคืนและกลางวัน ดุจภูเขาทอง.

Surrounded by three walls, the pagoda shines like a golden mountain, day and night.

๑๕. เรื่องปูชนียสถานในประเทศลังกา

15. About the sacred places in Ceylon.

๑. ปุรา อนุราชปุรี อารามุชฺฌยานโปกฺขรณิหิ ปาสารท เจติย ปฏฺฐิมาสมร วิหาเรหิ จ อากิณฺณํ อโหสิ.
แต่ก่อน เมืองอนุราชบุรี คับคั่งด้วยอารามอุชฺฌยาน สระโบกขรณีและปราสาทเจดีย์ เรือนพระ
ปฏิมาและวิหาร

In olden days, Anuradhapura was full of gardens, parks, (bathing) pounds, palaces, pagodas. Image-houses and monasteries.

๒. ตตฺถ พุทฺธเจติเยสุ มหนตฺตมํ มหาเสนรณฺเภา การิตํ เซตวนเจติยํ.

บรรดาเจดีย์จำนวนมากนั้น ที่ใหญ่ที่สุดคือเซตวัน เจดีย์ที่พระเจ้ามหาเสนทรงสร้าง

Among many pagodas there the largest, is the Jetavana pagoda erected by King Mahasena.

๓. ตถापि तुग्गुคคามินิมหาราเชन การापितं सुवण्णมาลีเจติยं มหาเจตियนฺติ สญฺชานนฺติ

แม้ถึงกระนั้นก็รู้กันดีว่า สุวรรณมาลีเจดีย์ ที่พระเจ้าทุทฺถคามินิทรงสร้างเป็นมหาเจดีย์

But the Suwan-Meli pagoda, erected by the great king Dutthagamini, is known by the epithet 'Great Pagoda'.

๔. ตสมิ ปน พุทฺธสรีรธาตุโย อนคฺฆานิ รตนานิ อนนฺกสทฺสุวณฺณปฏฺฐิมาโย จ นิทฺทิตา โหนฺติ.

หนึ่งในพระเจดีย์นั้น บรรจุพระสรีรธาตุมากรัตนนะหาค่ามิได้ และพระปฏิมาทองคำหลายร้อย

In it are enshrined a large quantity of the relics of the Buddha, invaluable gems, and many hundreds of golden figures.

๕. ตมฺปน วีสาธิกรตนสตฺพเพอํ อโหสิ.
พระเจดีย์นั้นสูงประมาณ ๒๐ ศอก
It was hundred and twenty cubits in height.
๖. วฏฺฏคามณโณภยมหาราญา การิตํ ปน อภยศิริเจตีย์ อนุราชปุรสฺส อุตฺตรทิสามาเค ปติฏฺฐิตํ.
อันอภยศิริเจดีย์ที่พระเจ้าวฏฏคามณโณภยมหาราชทรงสร้าง ประดิษฐานอยู่ทางด้านเหนือของอนุ
ราชบุรี
The Abhayagiri Pagoda, built King Vattagamani, is situated on the northern side of
Anuradhapura.
๗. ตสฺส ปน เจตีย์สฺส สมนฺตา อภยศิริวิหาโร นาม อนนฺทิกุชฺชสฺสวาโร มหาวิหฺรโร อโหสิ.
อนึ่ง รอบเจดีย์นั้น มีมหาวิหาร ชื่ออภยศิริวิหาร เป็นที่อยู่ของภิกษุหลายพัน
Aronnd that pagoda there was a great monastery Abhayagirivihara by name, the abode of
several thousands of monks.
๘. เทวานมฺปิยติสฺสรญา ทกฺขินกฺขธาตุํ ปติฏฺฐเปตฺวา การापิตํ นาติมหนฺตํ ฐปารามเจตีย์ ปน
อิเมสฺส เจตีย์สุ ปรานตฺร.
แต่ฐปารามเจดีย์ไม่ใหญ่นัก ที่พระเจ้าเทวานมฺปิยติส ทรงสร้างประดิษฐานพระธาตุ คือพระราก
ขวัญเบื้องขวา ยิ่งเก๋กว่าบรรดาเจดีย์เหล่านี้
The oldest among these pagodas is the Thuparama dageba, erected by King Devanampiya-
Tissa enshrining the right collar-bone of the Buddha in it, but it is not very large in size.
๙. ชมฺพฺทูปโต อานีตา ปน มหาโพธิสาขา มหาเมฆวนเ รุปิตา.
อันกิ่งมหาโพธิที่นำมาจากชมพูทวีป ปลูกไว้ที่มหาเมฆวัน
The branch of the great Bo-tree, having been brought from India, is planted in the
Mahamegha garden.
๑๐. มหาวิหารวาสิณฺ อฺโปสธาการภูโต นวภูมิกิ โลหปาสาทิ ตสฺสสาสนฺเนเยว ปติฏฺฐิต.
โลหะปราสาทเก้าชั้นอันเป็นโรงอุโบสถแห่งภิกษุผู้อยู่ในมหาวิหาร ตั้งอยู่ใกล้กิ่งมหาโพธิ์นั้น
The 'Brazen Palace' with nine storeys, which was the chapter-house of the residents of
the mahavihara, was situated in the neighbourhood of the Bo-tree.
๑๑. ฐปารามิ มหาวิหารสฺส อุตฺตรโต นาติทุเร โหติ.
ฐปารามอยู่ไม่ไกลทางด้านเหนือของมหาวิหาร
The Thuparama monastery is to the north of the Great Monastery and not far from it.
๑๒. อิศฺสรสมณการามิ นาม รณนีย วิหาโร อนุราชปุรสฺส ทกฺขินโต ติสฺสวาปิสมีเป อตฺถิ.
วิหารที่นารีนรมย์ ชื่อ อิศสรสมณการาม อยู่ใกล้บึงติสสะ ตอนใต้เมืองอนุราชปุระ

To the south of Anuradhapura, near Tissa's tank, there is an attractive monastery called 'Isurumumni'.

๑๓. อิมมหา นครโต โยชนมตตฎฐาเน ปุพฺพทิสายํ เจตียปพฺพตวิหาโร โหติ.

ในที่ประมาณ ๑ โยชน์จากนครนี้ ทางทิศบูรพามีเจดีย์บรรพตวิหาร

Seven miles to the east from this city is the rock-monastery of Cetiya-pabbata or Mihintale.

๑๔. ลุงกายํ พุทฺธสาสนปตฺติฎฐาปโก มหามหินทเถโร สปริวารสฺส ติสฺสรณโณ สมนุชชี ภวิ.

พระมหามหินทเถระผู้ประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนาในลังกา ได้แวะที่ภูเขานั้นเป็นครั้งแรก พบกับพระเจ้าติสสะพร้อมด้วยบริวาร

Having first descended on this mountain the Elder Mahinda, who established Buddhism in Ceylon, met King Tissa and his retinue there.

๑๕. ภควโต ปน ทาจชาตฺ พุทฺธปริณิพานโต อิชานีตา สิริเมฆวณฺณราชา ลุงกาทีป อนุสาสเต.

พระธาตุคือพระเขี้ยวแก้วของพระผู้มีพระภาคเจ้าเชิญมา ณ ที่นี้จากแคว้นกาลิงคะ เมื่อพระพุทธรูปกราชราว ๙๐๐ ปี พระเจ้าสิริเมฆวันปกครองประเทศลังกา

About nine hundred years after the death of the Buddha, when King Siri-Meghavanna was ruling Lanks, the tooth-relic of the Buddha was brought here from Kalinga (Orissa).

๑๖. สา ปน ปจฺมํ อนุราชปุเร ตทตฺถาย กเต ปาสาเท สุรกฺชิตา อโหสิ ปจฺฉิมเกติ ราชฺหิ ปุรตฺถิมนครราชโย อภิวราชธานีโย นีตา อิทานิ ปน สงฺขชฺชเสสนนฺคร ทฺวิญญมกมฺหิเร จปีตา โหติ.

พระธาตุนั้นเดิมทีเดียว ได้รับการคุ้มครองอย่างดีในปราสาทที่สร้าง เพื่อบรรจุพระธาตุในเมืองอนุราชปุระ พระราชต่่อมมาได้เชิญไปยังราชธานีที่สร้างใหม่ เช่นเมืองปอร์ติมเป็นอาทิ แต่บัดนี้ได้ประดิษฐานอยู่ที่มณฑลเศียรสองชั้นในเมืองแคนดี้

At first it was protected in a costly building erected for the purpose in Anuradhapura ; it was carried to Polonnaruva and other places that were new seats of the Government by later kings ; now it is kept in a two-storeyed building in Kandy.

๑๗. อีโต ปญฺจปณฺณาสมตฺตานํ วสฺसानํ อูปรมรมฺมรฎฺฐวาสิโน คหฺมจฺปพฺพชิตา อินฺทชชีลวชฺชโรหิตุงกา ทิมณีนฺหิ ขจิตํ มหคฺชํ สุวณฺณกรณฺฑํ อาเนตฺวา ทาจชาตฺตย ปุเชลฺลํ.

นับถอยหลังจากนี้ไปประมาณ ๕๕ ปี คฤหัสถ์และบรรพชิตผู้อยู่ในประเทศพม่า นำมอบทองคำอันมีค่ามาก ขจิตด้วยแก้ว มีแก้วมรกตเพชรและทับทิมเป็นต้น มาบูชาพระธาตุเขี้ยวแก้ว

Some fifty-five years ago the Burmese, both lay men and monks, brought here a valuable gold casket, studded with various kinds of gems such as sapphires, diamonds and rubies, and offered it to the Tooth Relic.

๑๘. ลลาภุํ ปตฺติฎฐาเปตฺวา กากวณฺณติสฺส มหาราญญา การาปีตํ มงฺคลมหาเจตียํ ปุพฺพทิสายํ ตีโกณมลยา ติตฺถสมิเป.

มงคลมหาเจดีย์ ที่พระเจ้ากากาวรรณดิศทรงสร้างประดิษฐานพระธาตุ คือ พระนลาต
ประดิษฐานอยู่ริมสระใกล้ท่าติโกณมลยาในทิศบูรพา

The great pagoda called 'Mangala', erected by King Kakavanna-Tissa, enshrining the frontal
bone, is situated at Seruvila, near Trincomalee harbor, in the Eastern Province.

๑๙. รตนมาลิมหาเจดีย์เอน สมปมาณํ ดิสสมมหาเจดีย์ ทกฺขินทิสาย มหาคามาสนุเน ปติฏฺฐิตํ.
ดิสสมมหาเจดีย์มีขนาดเท่ากับรตนมาลิมหาเจดีย์ตั้งอยู่ในหมู่บ้านใหญ่ในทิศใต้

The great pagoda of Tissa—now called Tissa—Maharanna pagoda—which is equal the
Ruwanmeli pagoda in size, is situated near Magama in the south.

๒๐. ตมฺปน เจดีย์ สทฺธาวนฺเตหิ มหนฺตํ ฌนํ วิสขุเชตฺวา อิตฺโต ตีสฺมตฺตานํ วสฺसानํ อูปริ สพฺพทา ปฏฺิสงฺขตํ
โหติ

อนึ่ง เจดีย์นั้นผู้มีศรัทธาสละทรัพย์จำนวนมากปฏิสังขรณ์ตลอดมา เมื่อนับถอยหลังจากนี้ไป
ประมาณ ๓๐ ปี

Some thirty years ago, this pagoda was fully restored by many devout persons at great expense.

๒๑. รตนมาลิมหาเจดีย์ปีทานิ มหนฺเตน ฌนพฺพเยน ปฏฺิสงฺขริยเต อจิเรณ ตสฺส ปฏฺิสงฺขรณํ นิฏฺจานํ
คมิสฺสติ.

บัดนี้ แม้รตนมาลิมหาเจดีย์ เขากำลังปฏิสังขรณ์สิ้นทรัพย์จำนวนมาก การปฏิสังขรณ์เจดีย์นั้นจัก
สำเร็จโดยไมช้านัก

The restoration of the Ruwanmeli dagoba, too, is now being carried on at great cost ; and it will be
completed before long.

อธิบายศัพท์

บทที่ ๑

บาลี	ไทย
เลขก	เสมียน
ปาจสาลา	โรงเรียน
วฑฺฒกั	ช่างไม้

บทที่ ๒

บาลี	ไทย
ปาติก	คนเดินทาง
ภณฺฑก	สินค้า
นคฺรคฺคฺตติก	ผู้รักษาเมือง, นายกเทศมนตรี
สาสนาคาร	เรือนแห่งข่าวสาร, สำนักงานไปรษณีย์
มูล	เงิน

จำนวนเงินของไทย ใช้คำว่าบาทกับสตางค์เพราะฉะนั้น สมมติว่าจำนวนเงิน ๒ บาท ๑๐ สตางค์ ควรพูดเป็นภาษาบาลีว่า เทว ปาทา ทส เจว สตภาคา (หรือ สตงฺคานิ)

บทที่ ๓

บาลี	ไทย
คณฺฐิ	ระฆัง
โหฺราโลจน	นาฬิกา

โหฺราโลจน แยกบทยออกเป็นโหฺร อาโลจน โห แยกออกมาจากคำว่า อโห ร ย่อมาจากคำว่า รตฺต ซึ่ง แปลว่า วันคืน อาโลจน แปลว่า เครื่องบอก หรือตา แปลรวมกันว่าเครื่องบอกวันคืน หรือตาของวันคืน

บาลี	ไทย
โกเสยฺยฉาทน	เสื้อไหม
ยาจก	ขอทาน
เลขณี	เครื่องเขียน , ปากกา , ดินสอ ,
ฉิทฺท	ช่อง , ความผิด

บทที่ ๔

บาลี	ไทย
------	-----

มตกฎจານํ อคมี	ไปสูปาชา คือไปงานพิศศพ
เลขนผลก	โต๊ะเขียนหนังสือ
จिरายิตวา อาคจณสี	มาสาย
สมมุขา	ต่อหน้า
ทาเลสิ	ฉีก
ลิปปริจเย อกขรานิ	นั่งเขียนอักษรลง
ลิขนุโต นิสีที	ในสมุดเป็นที่สั่งสมอักษรคือ คัดลายมือ
อยเลขนมุเข	ปากกาชนิดปากเหล็ก
ปตตนาลเลขนี	ปากกาขนนก
ภารต ภูมิวิตถาร	ภูมิศาสตร์อินเดีย
สิลาปตถร	กระดานชนวน
อภิกุฑมิ	เจริญก้าวหน้า

บทที่ ๕

บาลี	ไทย
สุปภาตํ	เข้าดี=สวัสดิตอนเช้า
สุนุหํ ตยา กตํ	ท่านมาที่นี่ ชื่อว่าทำ
อิธาคจณนเตน	กรรมดีแล้ว =ดีแล้วที่ท่านมาที่นี่
เคลณญเณนาภิกุโต	
เคลณญเณน อภิกุโต	ถูกความใช้ครอบงำ= เป็นใช้
กา ภวโต สสเส	ความเป็นไปในข้าวก้าว
ปวตติ	ของท่านผู้เจริญเป็นอย่างไร = เป็นอย่างไรอย่างไรครับ ข้าวก้าวของท่าน
กุฎุมพ	ทรัพย์, ครอบครัวย
สากปณณานิก	ผักชนิดกินใบ
ภณุทาทิ	มะเขือ
กุมภณุช	ฟักทอง
ชมพิรรุกช	ต้นส้ม
เอกสูมี วาเร	ในคราวหนึ่ง ครั้งหนึ่ง
โอจินาลิ	เก็บ
กลิตุ	ไถนา
นงคล	ไถ

ลายก	คนเกี่ยวข้าว
ทาดูตี	เคียว
ลายิตุ	เกี่ยว
ชล	ลาน
มททาเปลิ	ให้นวดข้าว
ปลาลั อุกุทธิตวา	เกลี่ยฟาง
ภุสั ปปิโผฏตวา	โปรยแกลบ
สุกขาเปตวา	ตากให้แห้ง

บทที่ ๖

บาลี	ไทย
สวาคตัม ภวโต	ท่านมาดีแล้ว=ขอแสดงความยินดีในการมาของท่าน
นิสสิทิมสุมิ อาสเน	นั่งบนอาสนะนี้ = เชิญนั่ง
กัม กตทา สรีริปปวตติ	ความเป็นไปแห่งสรีระของท่านเป็นอย่างไร= ท่าน สบายดีหรือ
ตุฏฺฐิจิ อตฺถิ	มีความยินดี=ชอบใจ
อจฺจนฺตนิโรตี วิหฺรามี	อยู่โดยปราศจากโรคอย่างยิ่ง
อปปาพาท	อาพาธน้อย=สุขภาพ
สนฺตุฏฺฐจ	ยินดีพร้อม= สบายใจ
กิตฺตโก ลาโภ ลทฺโธ	ได้ลาภเท่าไร = ได้กำไรเท่าไร
หานิเยว อโหสิ	มีแต่ความเสีย
น วตฺตฺติ	เท่านั้น ไม่มีความเจริญเลย=
สตถ	ขาดทุนย่อยยับไม่ได้กำไรเลย
โกชว	กองเกวียน
โฏฏ	พรม
กิตฺมูลโต ทิคฺุณฺน	อุฐ
มูเลน	ราคาสูงกว่าสองเท่า
วาณิชนาวา	เท่าราคาซื้อ
ปฏฺฐน	เรือพาณิชย์
สชฺชการ	ท่าเรือ
กมฺพล	เงินมัดจำ= เงินล่วงหน้า
	ผ้าห่ม

บทที่ ๓

บาลี	ไทย
เดหานิ รกฺขณฺติ	เฝ้าเรือน
วยาธ	นายพราน
สส	กระต่าย
พลกฺกาเรน คณฺหฺนฺติ	ถือโดยพลการ= ใช้กำลังถือเอา
สุว	นกแก้ว
มุขตฺตฺตฺต	จงอยปาก
อุปฺจิกกา	ปลวก
มกส	ยุง
อุณฺณนาถี	แมลงมุม
ปิปีลิกา	มด
สลภ	ตุ๊กแตน
ปราวตา	นกพิราบ
เสนา	เหยี่ยว
ตฬาก	บี้ง
หังส	หงส์
พก	นกยาง
อุณฺฑูร	หนู
นกุล	พังพอน
วิจฺฉิกา	แมลงป่อง
กตฺตฺตฺตฺต	ชะมด

บทที่ ๔

บาลี	ไทย
นาฬิเกรรุกฺข	ต้นมะพร้าว
ปนส	ขนุน
ลพฺซ	สาเก
กทลิลล	กล้วย
อุณฺหาธิกรมฺมจ	ประเทศที่ยิ่งด้วยความร้อน= ประเทศที่ร้อนจัด

มุกุทิกกา	ลูกจันทร์ , องุ่น
มหาพทุธ	พุดซา , แอปเปิ้ล
พีรุว	มะตูม
ตมพุล	พลู
ปุก	หมาก
ยุโรปียรรฎจ	ประเทศยุโรป

บทที่ ๙

บาลี	ไทย
เคหฺกณ	บริเวณเรือน
กจวร	หยากเยื่อ
เสวก	คนใช้
โกชนผลก	โต๊ะอาหาร
กํส	จาน
กฏจฺจ	ช้อน
กนฺท	แยม
ลวณ	เกลือ
สณฺหกรณิ	เครื่องที่ทำให้ละเอียด = เครื่องขูดมะพร้าว = กระท้าย
ทารุณฺณ	สิ่งของสำเร็จด้วยไม้ = เครื่องเฟอร์นิเจอร์
คิณฺชก	อิฐ
ฉนฺนิฏฺจก	กระเบื้อง
ทารุสฺาร	ไม้แก่น

บทที่ ๑๐

บาลี	ไทย
อสุสมณฺซล	สนามม้า
ปานมณฺซล	โรงตีมสุรา
นฺครปาลก	พนักงานเทศบาล
พนฺธนาคาร	เรือนจำ
นจฺจสาลา	โรงละคร
กุดฺดุลสาลา	พิพิธภัณฑ์สถาน

วณฺณโยชก
มฺุทฺทงฺกนาลย
ฐุมรถ
อารกฺขก
อฏฺฐกาล
มตฺสรีร
นคฺรโสธก
อุปนคฺร
วิชฺชุปทีป
จตุสฺมิกกา
โอิโรธ
วชฺชปฺปตฺต
การาपालก

นักประพันธ์
โรงพิมพ์
รถไฟ
คนเฝ้ายาม
บ้อม
ศพ
คนกวาดถนน
ชานเมือง
ไฟฟ้า
๔ นาฬิกา หรือ ๑๖ นาฬิกา
สนม
นักโทษประหาร
ผู้คุม

บทที่ ๑๑

บาลี
นาฬิยนฺตเสนา
ขนฺธวาเร พนฺธิตฺวา
อมจฺจ
มนฺติสภา
จมุปฺติ
ยุทฺธภูมि
ยุทฺธนาวา
จिनฺรภูจ
นาวิกโยธ
จิตฺตมาสสฺส สุกฺกปฺกฺเข
ทฺุติยาย
มหามจฺจ
โกสมตฺต
วินิฉฺฉยมหามจฺจ
มณฺฑลิสฺสร
มหาเลขก

ไทย
กองทัพปืนใหญ่
จัดกองทัพ
อำมาตย์=รัฐมนตรี
ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี
นายทัพ, นายพล
ชัยสมรภูมิ
เรือรบ
ประเทศจีน
ทหารเรือ
ในฉัตรที่สอง ศุกรปักข์
เดือนจิตรมาส =วันขึ้นสองค่ำเดือนห้า
นายกรัฐมนตรี
ราวสามไมล์
มหาอำมาตย์ผู้ตัดสินคดี= ผู้พิพากษา
ผู้เป็นใหญ่ในมณฑล = ผู้ว่าราชการจังหวัด
รัฐมนตรีต่างประเทศ

สีหาสน

ที่นั่งของผู้องอาจดุจสีหะ=ราชบัลลังก์

กิริฎ

มงกุฎ

มหาทว

สงครามโลก

ยุทธานาวา

เรือรบ

วิโยมยาน

เครื่องบิน

คุปป์ปทรณ

เครื่องประหารเหล็ก = ลูกกระเบิด

วิสฐุม

คว้นพิษ = ไอพิษ

บทที่ ๑๒

บาลี

ไทย

โรตี

คนไข้

สลลกดตุต

ศัลยแพทย์

สปปายการิกา อุปฎุจายิกา

นางพยาบาล

ไสตติสาลา

โรงพยาบาล

ราชโกส

คลังหลวง รายจ่ายของรัฐบาล

บทที่ ๑๓

บาลี

ไทย

ปุปผที่ปฐป

ดอกไม้ เทียน ธูป

ปฐิทินิ กโรติ

ทำทุกวัน

คนเถ วาจุคคเต กโรติ

ห้องคัมภีร์ปากเปล่า

บทที่ ๑๔

บาลี

ไทย

คตมาสสส

วันที่ ๑๑ แห่ง

เอกาทสเม

เดือนที่แล้ว

นาวาย กติทิวเส

ยังวันเท่าไรให้ล่วงไป

วีตินาเมสิ

ในเรือ=ท่านใช้เวลาอยู่ในเรือที่วัน

อุปสนโต สมุทโท

ทะเลสงบคลื่น

สงขุภิตโต สมุทโท

มีคลื่น

นวมงเก เคเห

บ้านเลขที่ ๙

อิโต จตุมาสจเจเนน

อีกสี่เดือนจากนี้ไป

บทที่ ๑๕

บาลี

ปฐมีมา

วีสาธิตกรตณสตฺตพฺเพช

ติสฺสสรณญฺเอย สมนุชชี ภาวิ

อนุสาสเต

ทวิฏฺมกมณฺฑลฺลิตฺร

อิโต ปณฺจปณฺณา-

สมตฺตานํ วสุสฺสานํ อฺปฺริ

อินฺทกนฺนิล

โลหิตงฺก

สุวณฺณกรณฺฑ

ไทย

พระพุทธรูป

สูงร้อยศอกยิ่งด้วยยี่สิบ = สูง ๑๒๐ ศอก

มีหน้าพร้อม

= ได้พบกับพระติสสะ

ปกครอง

มณฑียรสองชั้น

ในเบื้องบนแห่งปีระมาณ

๕๕ จากนั้น = นับถอยหลังจากนี้ไป ๕๕ ปี

แก้วมรกต

ทับทิม

ผอบทอง

ฉบับที่ ๑

อสุทฺตมนคร

วาลูการามโต

๑๕-๑๐- ๓๐

โคลมพนคร

มหาสถาน เปลิต.

ภวนดา,

สเจ ตุมเหหิ กติปยวสุสานุ อูปริ มุททาปีตา สุตตนิปาตปาลี ยาวชชตนา วิกุกิณียเต ตโต
มยหิ เอกัง โปตถกั อิช สาสนปณณาการโต มุลล์ ทตวา คหณตถาย เปเสถ.

สเจ ตา น วิชชนเต, ตั มยหิ นิเวเทถ อธุนา มุททาปีตานัง เปตวตถุ-วิมานวตถุ เถร-เถรี-
คาถานัง วิกุกายิกมุลล์ กิตตกั ตี ชานิตุ อิจจามิ.

ภวนตานัง วิสสาสิโก

สีลวิโส สมณุตเทโส.

คำแปล

วัดวาลูการาม เมืองอสุทตมะ

๑๕ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๙

ถึง คุณ เจ. ดี . เฟอร์นันโด เมืองลังกา

ถ้าหนังสือสุตตนิปาตบาลีที่คุณพิมพ์ไว้เมื่อสองสามปี ยังมีขายอยู่ถึงทุกวันนี้ โปรดส่งมาให้
ตามภาพทราบทาง พ.ก.ง. เล่มหนึ่ง ถ้าไม่มี โปรดแจ้งให้เอาตามภาพทราบด้วย เอาตามภาพอยากทราบ
ว่าหนังสือเปตวตถุ วิมานวตถุ เถรคาถา เถรีคาถา ที่พิมพ์เมื่อเร็ว ๆ นี้ ขายราคาเท่าไร ?

ขอแสดงความนับถือ

สามเณรสีลวังสะ

LETTER WRITING.

LEKHASAMPADANAM.

1

Valugarama

Alutgama

15-10/30.

To Messrs. J. D. Fernando

Colombo.

Gentlema,

Kindly send me a copy of the Suttanipatapari, printed by some year ago, V.P. Post, if it is still available.

If your stock is exhausted kindly let me know the fact. I like to learn the price of your recent edition of Petavatthu and Vimanavatthu, etc.

Yours faithfully,

(novice) Silavangsa.

ฉบับที่ ๒

เปลี่ยตีทำ โคลมพนคร เมถุทธลารามะ วสนนเตน ปิยานนุเทน ภิกขุณา คารวพหุमान-
ปุพพงคัม ปาเท วนุทีตวา ภานเต

ตุมเหหิ กติปยทิวสานัน อูปริ มม เเปลตี สาสนปณณัน ภาสิ. ตตถนุโตธัน อิตริ สาส
สนปณณัน ปรีเวณัจริยสส อทาสี.

อิทานิ ปนิมสมิ ปรีเวเณ อสีติมตตทา สิสสา อุกคณนุหุติ อาคามิมาสะ ตสสา
ปเวส-นมหุสสโว คมกรีกาเรน ปวตตยิสสเต ภาทนุตาปี ตตถถาย อิต ปาปุณิสสนุติ มณเญ.

อาคามิมาส อุกคณนุถนุถาย พหุ มยา โปตถกา กิณิตพพา, เตส อตถาย พห
มุลมปิ สททพพ ต อตถ มยห มาตาปีตุน ภาติกานนุจ อโรเจถ มยห อโรคภาวนุจ เตส นิเว
เทถ.

ตุมหากัง เจว อิตเรส สพเพส อารามวาสี นนเจ สุขทุกข อณญญญา จ ปวตติโย
ชานิต อิจจามิ

ภทนุตสส สุวโจ สิสโส
ปิยานนุโท ภิกขุ.

คำแปล

ภิกษุปัญานันทะ ผู้อยู่วัดมณฑลารามเมืองลังกาขอส่งจดหมายฉบับนี้มากราบเท้าด้วยความ
เคารพนับถืออย่างสูง

กระผมได้รับจดหมายที่ท่านส่งมาถึงกระผมแล้วเมื่อสองสามวันนี้เอง จดหมายที่รวมกันมา
นอกจากนี้กระผมก็ได้ส่งถวายท่านอาจารย์ประจำสำนักแล้ว บัดนี้ ณ สถานที่นี้ มีศิษย์เรียนอยู่
ประมาณ ๘๐ คน เดือนหน้า จะมีงานพิธีเปิดโรงเรียนอย่างมโหฬาร หวังว่าแม้ท่านก็คงจะมาร่วมงาน
ณ ที่นี้ด้วย ปีหน้ากระผมจะต้องซื้อหนังสือเรียนอีกมาก จะต้องได้เงินจำนวนมากเพื่อซื้อหนังสือนั้น
ขอท่านได้กรุณาบอกเรื่องนี้แก่บิดามารดาและพี่ชายของกระผม และบอกเขาด้วยว่ากระผมสบายดีไม่
เจ็บไข้ได้ป่วยประการใด กระผมอยากทราบสุขทุกข์และความเป็นไปอื่นๆ ของท่านพร้อมกับศิษย์ผู้อยู่
ในวัดทั้งหมด

ด้วยความเคารพอย่างสูง

พระภิกษุปัญานันทะ

2

This is sent by bhikkhu Piyandanda of Mandalarama,

Colombo, bowing down respectfully at your feet.

Venerable Sir,

I have your letter sent to some days ago. The other letter enclosed in it was
given to the teacher of the institute.

Now here are about eighty student. The building of the hall is now complete, and
it will be opened with great pomp, next month. I think that your reverence too come
here for this opening ceremony.

Many books should be bought by me for the next year : as a large sum of
money is required for that purpose, please inform my parents and brother about the
fact. And kindly tell them that I am in good health.

I like to know about your health and that of all other residents of monastery,
and other news concerning it.

I am , Sir ,

Your Obedient pupil,

PIYANANDA

ฉบับที่ ๓

ลิขิตทำ เมตตานุพพวงค์ ปิยานนุทสนุส ภิกขุโน

โสดยตุ

ลหุรุ มยา ภวตา เปลิตุ ปณณํ ปริเวณาธิปตินา มหาเถเรนปิ มม สกาเส เอกํ สานนํ เปลิตุ
ปาปมิตฺเตติ สงคมม นครเต ตตฺถ ตตฺถ วิจฺจณํ อกตฺวา สาธุกํ สฺสฺสฺสนฺเตน ฐมฺมวินโย อุกฺคณฺหิตพ
โพติ มยา สฺส
อุคฺคหํ จเปตฺวาม

เย ตวํ โปตฺถเก กิณฺติ อิจฺฉสิ, เต อิตฺถาคตฺกาเส อิตฺว ลภิสฺสสิ.

อหํ เจว อญฺญे จารามวาลิโน สฺส
อญฺญํ อาริเจตพฺพํ นตฺถิ.

ภวโต อฺปฺชฺฌาโย

สิลฺลนตเถโร

คำแปล

จดหมายฉบับนี้ เขียนถึงพระปิยานนุทสนุสด้วยความรักสวัสดี พระปิยานนุทสนุส

จดหมายที่เธอส่งมา ฉันได้รับแล้ว ในโอกาสเดียวกันนี้ พระมหาเถระเจ้าสำนักก็ส่งจดหมาย
มาถึงฉันด้วย เธอจงปฏิบัติตามโอวาทที่ฉันพร่ำสอนเธอเสมอว่า “เธออย่าคบมิตรชั่ว เทียวเตรไปที่นี่
ที่นี่ จงตั้งใจฟัง ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนธรรมวินัยอย่างดีที่สุด ฉันทราบว่าเธอชอบเทียวเตรไปในที่ไม่
สมควรเช่นนั้น เมื่อใด ฉันได้ทราบว่า เธอประพฤติเช่นนั้นอีก เมื่อนั้นแหละ ฉันจะให้เธอเลิกเรียน ส่งเธอ
กลับวัดทันทีที่เดียว หนังสือชนิดใดที่เธอต้องการซื้อ เธอจะได้หนังสือนั้นจากที่นี่ ในเวลาที่ฉันมาถึงที่นี่,

ฉันพร้อมด้วยศิษย์ผู้อยู่ที่วัดสบายดี และเชื่อว่าเธอก็คงเป็นเช่นเดียวกัน เวลานี้ ที่นี่ ฝนตกเสมอ
(ขอยุติเท่านี้) ไม่มีอะไรที่จะบอกอีก.

จากอุปัชฌาย์ของเธอ

พระสิลลนเถระ

This is sent with bennovolent wishes to monk piyananda

Hail !

I have received your letter. There was another letter sent to me by the Principal of the parivena.

You must always remember my constant advice that one should earnestly and carefully learn the doctrine and discipline without wandering here and there with vicious friends in the town. I have not still heard any misbehavior of yours. Whenever I shall such a thing I will soon call you back having stopped your learning.

You should not buy any books as you can have all of them when you come here.

Myself and the other residents of the monastery are in good hearlith : I that you too are in the same state. It is always raining here . there is no other news to be informed.

Your preceptor,
ELDER SILARATANA.

ฉบับที่ ๔

เปลี่ยติห์ เลขन्ह พุทฺทเหตุเตน เถเรน W. Gigere ปณฺทิตฺตสฺส ๑๙๒๘ จิตฺตมาสสฺส สุกฺกปฺกฺเข ทวาทสฺมิมฺ รวิรวาเร Locarno นครไต. ชยตุ ภาวฺ มหาสโย.

อหฺ ปเนโก สีสฺหภิกฺขุ คตมาเส อีชาคไต นามกสฺส คหปติโน อชฺฌเมสนฺ ปฏิจฺจ อิทานิ ตสฺส สนนฺติเก วสามิ เอเกน กปฺปิยการเกน สหฺธี.

เอโส ปน คหปติ มยา ปาลีภาสฺ จิว พุทฺทชฺมมฺมฺจ อุกฺคหิตฺ อิจฺฉติ.

ภาวไต ปน มหาสยสฺส นามฺ มยา จีรกาลไต ปฏฺจาย ญฺาตฺ ปาลีไปตฺถก-สมิตฺทวารไต ภาว ตา อมฺหากํ มหาวฺสสฺส โสธเนน ปรีวตฺตเนน จ สีสฺหลานํ กไต อฺุฬาโร สงฺคหิปี มยา วิทิตไ.

มยาปี ปาลีไปตฺถกสมิตฺยา อตฺถาย สมฺไมหวิโนทนีวินยนิจฺฉยาทึนํ ไปตฺถกานํ ปรีโสชิตตฺตา มม นามํ ปี ภาวฺ ชานาตีติ มญฺญามิ.

อิทานิ เลขเนน สห มยา สมฺปาทิตเต เทว ไปตฺถเก ภาวไต ตฺฐจิปากฺกวเสน เปเสมิ. เต ปน ภาวไต อฺุปรารวหา น โหนฺติ ตถาปี ภาวนฺเตน มิตฺตภาวํ ปตฺถยณฺไต อิม เปเสมิ.

ปฏฺฐาสสนํ English ภาสาย วา ปาลีภาสาย วา เปเสตุ.

ภาวไต วิสฺสาสิโก
พุทฺทเหตุเตโร เถโร.

คำแปล

จดหมายฉบับนี้ พระพุทธทัตตเถระ ส่งถึงบัณฑิต W. Gieger วันอาทิตย์ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ค.ศ. ๑๙๓๘ จากเมืองโลคาโน.

เจริญพร ท่านบัณฑิต

อาตมภาพเป็นพระลังกาองค์แรกได้มาที่นี่เมื่อเดือนที่แล้วตามคำเชิญของคุณหบดีชื่อ R. Lange บัดนี้อาตมภาพได้อยู่ในสำนักของเขาพร้อมกับโวยาวัจกรคนหนึ่ง.

คุณหบดี อยากเรียนภาษาบาลีและพุทธธรรมกับอาตมภาพ ชื่อของท่านอาตมภาพรู้จักมานานแล้วทางการพิมพ์หนังสือบาลี อาตมภาพได้ทราบแม้บริการสำคัญที่ท่านทำแก่ชาวสีหลด้วยการชำระและพิมพ์หนังสือมหาวงศ์ของเรา.

หวังว่าท่านก็คงรู้จักชื่ออาตมภาพ เพราะอาตมภาพได้ชำระคัมภีร์ต่างๆ เช่น สัมโมหวิโนทนีและวินัยวินิจฉัย เป็นต้น ให้แก่โรงพิมพ์หนังสือบาลี.

พร้อมกับจดหมายฉบับนี้ อาตมภาพขอส่งหนังสือสองเล่มที่พิมพ์เสร็จแล้วมาให้ท่าน เพื่อแสดงความขอบคุณ แต่หนังสือนั้นไม่อาจจะตอบแทนท่านได้ แม้กระนั้นก็ขอส่งมาเพื่อปรารถนาความเป็นมิตรกับท่าน

ท่านส่งจดหมายตอบเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาบาลี

ขอแสดงความนับถือ

พระพุทธทัตตเถระ

4

This letter is sent on Sunday ,
the 12 th of the bright half of aprill, 1928,
by of the Elder Buddhatta, from the town of Locarno.

Sussess to you Gentleman,

I am a Sinhalese monk, who came here last month , together with an altendant, at the request of a gentleman named R. Lange ,and now residing with him.

This gentleman wants ti learn pali language and Buddhism from me.

You mane is known to me since a long time through you editions published by the pali Text Society (of England). The great service that you have rendered to the Sinhalese nation by editing and translanting our Mahavamsa is well known to me.

I believe that you to know my name through the editions of Sammhavinodani Vinayamvinicchaya, etc., which were published by P.T.S.

Herewith I send as present two books that I have compiled. This will not useful to you : but I am sending them in order to have a friendship with you.

You may write me back in English or pali.

Yours faithfully

A.P. BUDDHADATTA

ฉบับที่ ๕

อิทํ สาสนปฺตํ Wilhelm Geiger- นาม ปณฺชิเตน อายสฺมโต พุทฺทตฺตเถรสฺส สนฺติกํ เปฺลียติ.
อายสฺมโต นามํ สมฺโมหวิโนทนี-วินยวินิจฺฉย อุตฺตรวินิจฺฉยาทีนํ โปตฺถกานํ ปรีโสชิตตฺตา จิร
กาลโต ปฏฺฐาย ปากฺกํ เม อโหสิ. ตสฺมา อายสฺมโต หตฺถโต ปาลีภาสาย วิรจิตํ เลขนํ ลภิตฺวา
อตีวสนฺตุญฺโฐ อโหสิ ตถจฺ ตฺถุญฺสิ ทสฺเสตฺถกาโม อหํปิ อิทํ ปฏฺฐาสนํ ปาลีภาสาย เปฺเสมิ ปโยคสฺส
ปน อภาเวน มยา กโต โทเส ชมตฺถุ ภวํ. ปจฺฉิมเทสวาสิโน ทิ ปณฺชิตา ปาลีภาสํ โปตฺถเกหิ เกวลํ
อุคฺคณฺหนฺติ, น เทวสิทํ-กถาสลฺลาเปน.

๑๙๒๖ เม วสุเส มม จตุมาลี ลงกาทีเป วลิตภาวํ อายสฺมา ชานาตีติ มญฺเญวามิ. น ปน
ตสฺมี กाले อหํ อายสฺมนตํ อปฺสฺสิ น จ มยํ สมฺโมทนียํ กถํ สารณฺิยํ วิตฺติสาริมห. อนาคต เต ตํ
กाले ภเวยฺยาติ ปตฺถेमิ.

โสตุถิวา อโรโค จ โหตุ อายสฺมา สุขฺขจฺ ชีวตุ.

อายสฺมโต วิสฺสาสิโก.

Wilhelm Geiger

คำแปล

จดหมายฉบับนี้ มีสเตอร์ วิลเลียม จีเจอร ขอส่งมายังสำนักของท่านพระพุทธตตเถร
ชื่อของท่านปรากฏโด่งดังมานานแล้ว เพราะได้ชำระคัมภีร์หลายเล่ม มีสมฺโมหวิโนทนีวินัย
วินิจฉัยและอุตฺตรวินิจฉัยเป็นต้น เพราะฉะนั้น เมื่อกระผมได้รับจดหมายแต่งเป็นภาษาบาลีจากมือ
ของท่าน จึงรู้สึกยินดีส่งจดหมายตอบเป็นภาษาบาลีมา แต่ถ้าผิดพลาดไป ขอท่านอภัยด้วย เพราะผม
ไม่ค่อยได้ฝึกหัด เพราะชาวตะวันตกเรียนภาษาบาลีจากตำราอย่างเดียว ไม่ได้สนทนาทุกวัน

กระผมหวังว่าท่านคงทราบว่กระผมอยู่ในลังกาถึง ๔ เดือน เมื่อศักราช ๑๙๒๖ แต่ในเวลา
นั้นกระผมไม่ได้พบท่าน และเราก็ไม่ได้สนทนาปราศรัยกัน กระผมหวังว่าเราคงจะได้พบกันในโอกาส
หน้า

ขอให้ท่านจงประสบความสำเร็จและปราศจากโรคภัยจงดำรงชีพอยู่เป็นสุข.

ด้วยความเคารพ

วิลเลียม จีเจอร

ฉบับที่ ๖

มหาสยส W. Geiger นามกส

สนธิ์ เป็ลตี อี

โสดติ ภาตุ.

ปจฉิมเทสิเยน ภาตา เมธาวินา สีลลขเรหิ ปาลิภาสาย ลีขิต์ สาสนปณณั ทิสวา อติวิย
วิมุหิตมานโส วาเจตวา ปิตยา ภูโต อโหสิ.

สจจ์ เอว ยั ภาตา ตมฺหิ เลขเน วุตตัม ปริจเย อสติ ปาลิยา วาภฺยรจนา อติทุกฺกราดิ
น ปน เต สฺลภา ปจฉิเม เย สกฺโกนฺติ ปาลิสานานิ ลีขิต์ อญฺญตร ภาตาติ มญฺญามิ

๑๙๒๖ เม วสเส ภาโต มหาสยส ลงฺกาทีป สมนฺตตภาวํ ตทา ซานี ตถาหิ การณน
วินา ภาวนตัม ปสฺลิตัม น อฺสฺสหี. สจจํ ตทา ซานิตัม อสฺกฺขิสฺสํ ภาวนตสฺส พลปิติยคาเม
คุณเสกรมนฺติ โน วาสฺญจานคฺมณํ อมฺหากํ สมนฺขีภาโว สฺกโร อภิสฺส. มยฺหํ ซาตฺถุมิ เจว
ถิรนิวาสนฺญจานคฺมณํ อมฺหากํ สมนฺขีภาโว สฺกโร อภวิสฺส. มยฺหํ ซาตฺถุมิ เจว ถิรนิวาสนฺญจานญจ
ตทนนฺตรภูโต อมฺพเลน โภทนิคฺโม โหติ. คุณเสกรโร ปน มนฺตี มยฺหํ วิสฺสา ลิกฺมิตฺเสตฺ อโ

อี ปน มยฺหํ ปฐฺมาคฺมณํ ปจฉิมเทสฺ. สจจํ ปฏฺิพลี ภาเวยฺย อาคเม ติมฺเท ภาวนตานํ
รฺจฺมปิ ปสฺลิตัม ภาตาปิ มหาปฺญเณน สมนฺขีภวิตัม ปตฺถेमิ.

สฺขี ภาตุ อโรโค นิทฺทุกฺโข สทฺธี ปตฺตาทาเรหิ.

ภาโต วิสฺสาสิโก

พฺุทฺทตฺเต

จดหมายฉบับนี้ ขอส่งมายังสำนักของท่าน

เจริญพร. อาตมภาพได้เห็นจดหมายที่ท่านซึ่งเป็นชาวตะวันตกเขียนเป็นภาษาบาลีโดยอักษรสี
หล แล้วดีใจเหลือเกิน ได้อ่านแล้วรู้สึกปลื้มใจ ที่ท่านปรารถนาในจดหมายว่าเมื่อยังไม่ชำนาญการ
แต่งภาษาบาลีทำได้ยากมากข้อนี้เป็นความจริง แต่อาตมภาพหวังว่า ชาวตะวันตกที่สามารถเขียน
จดหมายบาลีได้ คงหาได้ยาก นอกจากท่านเมื่อศักราช ๑๙๒๖ อาตมภาพได้ทราบที่ท่านไปถึง
ลังกา แม้กระนั้น ก็ได้พยายามมาพบท่าน เพราะไม่มีธุระถ้าอาตมภาพไม่รู้ท่านไปที่บ้านท่านคุณเส
กระในบ้านพลปัตถยแล้ว อาตมภาพก็มาพบได้สะดวก ซาตฺถุมิและที่อยู่แน่นอนของอาตมภาพ อยู่ที่
อัมพลนโกทนิคฺม ถัดจากนี้ไป. ส่วนท่านคุณเสกระนั้นเป็นเพื่อนของอาตมภาพคนหนึ่ง อาตมภาพมา
ประเทศตะวันตกครั้งนี้เป็นครั้งแรกฤดูร้อนหน้านี้ ถ้าอาตมภาพได้ไปเยี่ยมประเทศของท่านอาตมภาพก็
ปรารถนาที่จะพบท่านผู้เป็นนักปราชญ์

ขอให้ท่านจงมีความสุข ปราศจากโรค ไม่มีทุกข์ พร้อมด้วยบุตรและภรรยา.

ขอเจริญพร

พฺุทฺทตฺเต

This is sent the savant, named
Wilhelim Geiger.

Hail !

I was extremely glad and surprised to read a Pali letter written in Sinhalese characters by an European scholar.

Your words: It is very difficult to write in Pali by who has no experience, are quite true. I believe that there are very few persons in the West who able to compose Pali letter besides you.

I knew that you were in Ceylon in 1962: but I did not meet you as I had no business with you. If I had been informed of your arrival of Mudaliyar Gunnasakara s place at Balapitiya, it would have been convenient for me to come and see you. My birth-place the permanent residence is Ambalangoda, the next town to balapitiya. Mudaliyar Gunnasekara is one of my intimate friends.

This is my visit to Europe. If it is possible I will visit your country and meet you during the next summer.

May you live happily and in good health together with your family.

Yours faitfully,

A.P. BUDDHADATTA

นิทานบาลี

๑.ปทีปหตุโธ อนุโธ

คนตาบอดถือตะเกียง

The blind who carried a lamp

๑.เอภิสฺสั ออนุการรรตฺติยํ เอโก อนุโธ หตุเถน ปทีปิ อาทาย ชนฺเต เอกํ จาฏี อารโหเปตฺวา วีถิ ปฏฺิปปชฺชิ อณฺณตโร ปุริโส ตํ ทิสฺวา อาท “ อเร พาล ตฺยํ รตฺติปิ ทิวาปิ สมานา ปทีเปน ตว กิ ปโยชนนติ.

๒.ตํ สุตฺวา อนุโธ หสนฺโต เอวํ อาท “ อหํ เอตํ ปทีปิ ม มมตฺถาย หารมิ. ตฺมเห ปน ออนุการเ อาคนฺตฺวา อปฺสฺสนฺตฺวา มํ ชฺชุตฺวา มม จาฏี ปาเตตฺวา ภินฺนุเทยฺยาถาติ จินฺนเตตฺวา อิมํ หรามิตี.

๑.คืนเดือนมีคืนหนึ่ง มีชายตาบอดคนหนึ่งถือตะเกียงแบกตุ่มเดินตามถนนมา ชายคนหนึ่งได้พบเข้าจึงพูดว่า “อ้ายโง่เอ๋ย สำหรับตัวเจ้ากลางคืนกับกลางวันก็เหมือนกันนั่นแหละ มีประโยชน์อะไรที่เจ้าถือตะเกียง”

๒. ชายตาบอดได้ฟังคำนั้น ก็หัวเราะกล่าวตอบดังนี้ “ฉันไม่ได้ถือตะเกียงนี้เพื่อประโยชน์แก่ตัวฉันเองดอก แต่ฉันถือมาเพื่อสำหรับพวกท่าน เพราะฉันคิดว่าพวกท่านเดินมาในเวลามืดไม่เห็นฉันอาจจะเดินมาโดนฉันทำตุ่มฉันแตกได้”

(1) One very dark night , a blind man holding a lamp in his hand and carrying an earthen pot on his shoulders, was passing along the street . Somebody seeing him , said “ you block –head Day and night are the same to you, of what use can a lamp be to you ?

(2) On hearing this the blind man laughed and replied : I do not carry this lamp for me, but for you , as I think that in the dark you may knock against me, and throwing my pot the ground may break it.

๒.มहतฺโธโน ทลิตฺโห ภาตา

คนมีเงินกับน้องชายที่ยากจน

The rich man and his poor brother

๑.เอกทา เอโก อติทฺคฺคตฺปุริโส เอกํ มหฺตฺโธนี อฺปฺสํกมิตฺวา อาท “ มหาภาคฺเชยฺย อฺภิปิ มยํ ภาตโร ภวาม ตฺวํ ปน มหฺตฺโธโน อหํ อติทลิตฺโห เทหิ เม ตว ภาตฺรา ลทฺทพฺพํ โภจฺจาสนฺติ.

๒.ตํ สุตฺวา ธนฺวา ตสฺเสกํ รุปียํ อทาลิ. ตทา ทฺคฺคโต อโห มหาสาย กสฺมา ตฺวํ เอกสฺส ภาตฺุโน ทาทพฺพภาคํ น เทสิตี ปุจฺฉิ. “ ปิยมิตฺตฺ อตฺตเถน สนฺตฺมฺมฺจ โหหิ. สจฺจํ มม ภาตฺรานํ สพฺเพสํ ทลิตฺทานํ เอเกกํ รุปียํ ทเทยฺยํ น กิณฺจปิ มมตฺถาย อติริตฺตํ ภเวยฺยาติ” ธนฺวา อโวจ.

๑. ในกาลครั้งหนึ่ง ชายผู้ยากจนคนหนึ่ง ได้เข้าไปหาชายผู้มั่งมีคนหนึ่ง พูดว่า “ข้าแต่ท่านผู้มีโชค เราทั้งสองสืบเชื้อสายมาจากบุรุษคนแรกของโลก (อาดัม) คนเดียวกัน เพราะฉะนั้นโปรดได้แบ่งส่วนที่น้องชายควรจะได้แก่ฉันบ้างเถิด”

๒. คนมีเงินได้ฟังดังนั้นจึงให้เงินแก่เขาหนึ่งรูปีย์ ทันใดนั้นชายผู้ยากจนได้ถามว่า “ตายจริง นาย ทำไมท่านจึงไม่ให้ส่วนที่น้องชายคนหนึ่งได้แก่ฉันล่ะ” คนมีเงินพูดว่า “เพื่อนรัก เพื่อนจงพอใจด้วยจำนวนเงินเพียงเท่านี้เถิด ถ้าเราจะต้องให้เงินแก่คนยากจนซึ่งเป็นน้องชายของเราทั้งหมดไซ้ไร เราก็จะไม่เหลือเงินแม้แต่หนอยเพื่อเป็นประโยชน์แก่ตัวเองเลย”

(1) One day a very poor man went to a millionaire and said Oh fortunate one , we both are the descendants of the first man (I .e. Adam) , therefore we are brothers; you are very rich and I am very poor ; give me a brothers share.

(2) On hearing this the rich man gave a rupee to the other . Then the poor man exclaimed ‘ Oh Sir, why do you not bestow upon me a brother’s share ?’ “Be content with much, my good friend. If I give all poor brothers one rupee each , I shall not have any remaining’ replied the rich man.

๓. มุคปฏีรูปโก ยาจโก

คนขอทานแกล้งทำเป็นโง่

The beggar who pretended to be dumb.

๑. อตีเต เอกโก ยาจโก จินฺเตสิ “ สจาทํ อตฺตํ มุคํ วีย ทสฺเสยฺยํ พหุมุลฺลํ ลภฺเยยฺนฺติ. ” โส มุโคติ วจฺนํ เอกสฺมึ ผลเก ลีชาเปตฺวา ตํ คีวํยํ ลคฺคเคตฺวา มคฺคปสฺเส อฏฺจาสิ.

๒. ตสฺส ปจฺจามิตฺโต อณฺเณ ยาจโก “ อิมสฺส สาถฺเยยฺยํ ปากฺกั กฺริสฺสามิติ จินฺเตตฺวา ตสฺสาวีหฺเร นิสีหิ. ยเทโก อนุกมฺปโก ปุริโส ตสฺส มุคปฏีรูปกสฺส กากณิกํ ทาตํ สนฺติกํ อฺปาคมิ. ตทา โส เวรี “ มหาสย มา เขตฺตสฺส กิณฺจิจิ มุลฺลํ เทหิ สฺสฺฐิ เอโส เนสฺมุโคติ ” อุกฺโขเสสิ. อถ โส สจิจิ โกปวิญฺจิจิ “ มุสวาเวทึ อหํ สพฺพทา ว มุโค อโหสิ อิทานิปิ มุโค ภวามิติ อาท. ตทา โส การุณิกโก “ อตฺถเอกจฺเจ มุคตา เย สลฺลปิตฺตํ สกฺโกนฺตฺตีติ ” วทฺนฺโต ตโต อปคจฺฉิ.

๑. นานมาแล้ว คนขอทานคนหนึ่งคิดว่า “ ถ้าเราจะแสดงตัวเหมือนคนโง่ ก็จะได้เงินเป็นอันมาก ” จึงไปให้เขาเขียนคำว่า “ โง่ ” ติดแผ่นกระดานแผ่นหนึ่งแล้วเอามาแขวนคอยยืนอยู่ที่ข้างทาง.

๒. คนขอทานอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นศัตรูกับเขาคิดว่า เราจะเปิดโปงความมายาสาถิยของเจ้านี้ให้ได้จึงไปยืนอยู่ไม่ไกลเขา. เมื่อชายผู้มั่งมีเมตตาคนหนึ่งเดินเขาไปใกล้เพื่อจะให้เงินจำนวนกากณิกแก่ชายที่แกล้งทำเป็นโง่นั้น เขาจึงพูดประกาศว่า “ ข้าแต่นายอย่าไปให้เงินอะไรมัน เจ้านั้นมันโกหก

ข้าพเจ้าเป็นใบ้ตลอดเวลา แม้เวลานี้ก็เป็นใบ้. ทันใดนั้น ชายผู้มีเมตตากรักรำพึงออกมาว่า “คนใบ้พูดได้ก็เหมือนกันแฮะ” เลยเดินหนีไปจากที่นั้น

(1) One there was a baggar who thought he would get more if he pretended to be dumb. He had the word ‘DUMB’ painted on a board , hung it round his neck stood by the side of the road.

(2) Another beggar, who was his enemy, made up his mind to reveal his fraud, and sat near to offer him a cent, the other one shouted ; Sir, do not give any money to his man ; he is a rogue and is not dumb at all’ . The first beggar, in a rage, cried in return ; ‘Liar, I have always been dumb, and I am so now’.

The gentleman went away remarking that there are some dumb men who can even talk.

๔.กถา เอเกน สสเกน สีโห มาริต

กระต่ายฆ่าราชสีห์ได้อย่างไร

How a lion was killed by a hare.

ขุททกปิฎก มิคราชา สโกปิ อโวจ “กสฺมา ตฺวํ จิรยิตฺวา อาคจฺจสีตี.” เนโส มม โทโส อนุตฺรามคฺเคหํ อญเณน สีเहन พลกฺกาเรน นินฺตตฺวาปิ โตมฺหิ, ยาวาหํ ตว สนฺติกํ อาคนฺตวา ตสฺส สมิปํ ปจฺจาคมนาย สปถํ อกาสิ (ตาว โส มํ น วิสขุเชสีตี) สสโก วทิ. โกปาวิฏฺโจะ สีโห “ สิหํ คนฺตวา สปฺปคพฺภํ ตํ พุจฺจํ มํ ทสฺเสหีตี อาห. ถถ สีโส ตํ เอกสฺส คมภีรฺกฺอุปสฺส มฺขวณฺณํ เนตฺวา ปสฺส สามิตี วตฺวา กฺุพฺพนฺตเร ทิสฺสมานํ ตสฺเสว ปฏฺิพิมฺพํ ทสฺเสสิ. ตโต สีโห ตปฺปิโต นทิตฺวา โโกเปน ปกฺขนฺทฺโต กฺุเป ปติตฺวา มริ.

ราชสีห์กำลังหิวจัด ได้พูด (กับกระต่าย) ทำไมเจ้าจึงมาช้านัก กระต่ายตอบว่า “ที่มาช้าไม่ใช่ความผิดของข้าพเจ้า แต่ระหว่างทาง ข้าพเจ้าถูกราชสีห์อีกตัวหนึ่งใช้อำนาจเข้าบังคับให้กลับ เขาไม่ปล่อยข้าพเจ้า จนกว่า ข้าพเจ้าได้สบบถสาบานว่าจะไปสู่สำนักของท่านแล้วกลับไปหาเขา ราชสีห์โกรธจัดพูดว่า “ไปเจ้าจงไปชี้ตัวราชสีห์ชั่วที่ตีคคะนองให้เราดูซิ ครั้นแล้วกระต่ายก็ได้พาราชสีห์ไปยังขอบบ่อที่ลึกแห่งหนึ่ง พูดว่า “ท่านคอยดูให้ดีนะ” แล้วได้ชี้เงาของมันที่ปรากฏอยู่ในบ่อให้ราชสีห์ดู ทันใดนั้นราชสีห์ก็แพดเสียวด้วยความภาคภูมิใจ วิ่งไปด้วยความโกรธ กระโดดลงไปในบ่อ ถึงแก่ความตาย.

The lion tormented by hunger said to him angrily ; why dost thou come so late?’ It is not my fault’ , said the hare , ‘for on the way I was forcibly by another lion, till I swore to the necessity of my coming to you and of returning to him’. The lion passionately said ; ‘go with speed and show me where that audacious animal is’, The

hare led him near a deep well and said ; ‘Behold my Lord, and saying this he showed the lion’s own image in the well ; upon which the lion proudly roared and throwing himself down with rage perished in the well.

๕.อกาเล นิกขมนสฺส วิปาโก

ผลแห่งการออกผิดเวลา

The bad result of an untimely setting off.

๑.เอกทา พาราณสีราชา ปจฺจนตํ วุปสมนตุถาย อกาเล นิกขมิตฺวา อุยฺยานे ชนฺธวารี นิเวเสสิ. ตทา อุพฺุโก เวพฺุคฺมพฺุ ปริลิตฺวา นิสฺสิยิ. กากา ตํ ทิสฺวา อาคนฺตฺวา นิกขมนตํ คณฺหิสฺสามาติ ปริวารสฺ. โส ยาว สุริยญฺจคฺมนา อจฺตฺวา กาลสฺเสว นิกขมิตฺวา ปลายิตํ อารภิ.

๒. อถ นํ กากา ปริวารेतฺวา ตฺถนฺเทหิ โกฏญฺเอนฺตา ปาเตสฺ. ราชา เอกํ อมจฺจํ อามนฺเตตฺวา “ กสฺมา อิเม กากา อุพฺุกํ ปริปาเตนฺตฺติ ปุจฺฉิ อมจฺจํ ” มหาราช อกาเล อตฺตโน วสนญฺจานา นิกขมนฺตา เอวํ ทฺกฺขํ ปปฺโปเตนฺตฺติ ” อาห.

๑. ในกาลครั้งหนึ่ง พระเจ้าพาราณสี เสด็จออกไปในเวลาที่ยังไม่ควรจะเสด็จออกเพื่อปราบโจรชายแดนได้ทรงพักค่ายที่พระราชอุทยาน ครั้งนั้นมีนกฮูกตัวหนึ่งบินมาแอบอยู่ในพุ่มไม้ไผ่ ฟุ่กกาเห็นเข้าจึงมาดักล้อมคิดจะจับเมื่อมันออกมา นกฮูกมิได้รออยู่จนพระอาทิตย์ตกดินรีบบินหนีแต่ยังไม่ถึงเวลา

๒. ฟุ่กกาจึงได้บินล้อมเข้าจิกตีนนกฮูกตกลงมา พระราชาตรัสถามอำมาตย์คนหนึ่งว่า “เพราะเหตุใดกาวกนี้จึงจิกตีนนกฮูกตกลงมา ” อำมาตย์กราบทูลว่า “ขอเดชะพระอาญามีพันทเกล้า ที่เป็นเช่นนี้เพราะนกฮูกซึ่งออกมาจากที่อยู่ในเวลาที่ยังไม่ควรออกมา จึงประสบความทุกข์อย่างนี้

(1) One (upon a time) the king of Benares set out at an unseasonable time in order to pacify the riots in the interior and had to camp in a park. At that time an owl flew into a bamboo-grove and hid itself . The crows on seeing the owl surrounded the grove intending to catch it when it comes out. The owl without waiting for the sunset tried to fly away.

(2) Then the crows surrounded it and packed and felled it down. (Having witnessed) the king called one of his ministers and asked him ‘why do these crows kill this owl ?’ ‘Oh king’, answered the minister ‘those who come out of their dwellings at unseasonable hours will have to suffer in this manner’.

๖.วิวาทาปนุณา อุททา

นากสองตัวทะเลาะกัน

Two otters who disputed over a fish.

อดีตเต เทว อุททา สหายกา อหะสุ. เตสุ เอโก อนุตธีรจारी เอโก คมภีรจारी. เต เอกทา เอกมัจฉลภิตวา เอโก อห มัจฉสส อุปริมภาคฺ ชาทิตุ อิจฉามิติ อาห. อรโรปี ตังเวย ภาคํ อิจฉิ. เต อตฺตโน วิวาทํ ตีเรตุ อสโกโกนฺดา เอกสส ลีคาลสส วสนญฺจานํ คนฺตวา อิมํ โน อญฺญํ วินิจฉินาถาติ อาหํสุ

๒. ลีคาลิ อตฺตนา ทินฺนวินิจฉเย ติจฺจนฺตถาย ปจมํ เตสํ ปฏิญฺญํ คเหตุวา มัจฉสส ลีสญฺจ นงฺคุญฺจญฺจ ฉินฺหิตฺวา วิสฺสุ กตฺวา

อนุตธีรจारी นงฺคุญฺจ

ลีลํ คมภีรจारीโน

อถ อยํ มชฺฉิมโ

ธมฺมญฺจสส ภวิสฺสตีติ.

วตฺวา เอกสส ลีลํ อิตฺรสส นงฺคุญฺจญฺจ ทตฺวา มชฺฉิมํ ชนฺทํ สยํ ชาทิตุ อวารภิ.

๓. อุททา วิวาทาปนุณา ตโต ปญฺจาย มจฺฉเ ลภิตฺวา วิวาทฺรหิตา สมํ ภาเชตฺวา ชาทิสฺสุ.

๑. นานมาแล้ว มีนากสองตัวเป็นเพื่อนกันตัวหนึ่งหากินทางน้ำตื้น (ตามฝั่ง) อีกตัวหนึ่งหากินทางน้ำลึก ครั้งหนึ่ง นากทั้งสอง ได้ปลามาตัวหนึ่ง นากตัวหนึ่งพูดว่า “ฉันอยากกินปลาที่อ่อนบน” อีกตัวหนึ่งก็อยากกินปลาที่อ่อนบนเหมือนกัน มันไม่อาจจะตัดสินกรณีพิพาทของตัวเองได้ จึงได้พากันไปยังที่อยู่ของสุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่ง พูดขึ้นว่า “ขอท่านจงได้ตัดสินคดีเรื่องนี้แก่เราด้วยเถิด”

๒. สุนัขจิ้งจอกรับคำปฏิญาณของนากเสียก่อน เพื่อต้องการให้นากตั้งอยู่ในคำตัดสินที่มันให้ไปได้ตัดท่อนหัวและท่อนหางของปลาแยกกันไว้ พูดว่า “นากที่หากินทางน้ำตื้นเอาท่อนหางไป สำหรับนากที่หากินทางน้ำลึกเอาท่อนหัวไป แต่ท่อนกลางนี้จะต้องเป็นสมบัติของผู้ตัดสิน” ให้ท่อนหัวแก่นากตัวหนึ่งและให้ท่อนหางแก่อีกตัวหนึ่ง ตัวเองเริ่มกินท่อนกลาง.

๓. นากต้องได้รับความเดือดร้อน ตั้งแต่นั้นมาได้ปลามาแล้วก็ไม่วิวาทกันแบ่งกินเท่าๆกัน.

(1) There were two otters who were friends ; one of them used to catch fish near the bank of a river, and the other in deep water. One day they caught a fish and of them said 'I like to eat the front part of the fish'. The other also wished to have the same part. Being unable to settle their dispute by themselves, they went to the abode of a fox and asked him to have their case decided.

(2) At first having taken their promise to abide by his decision, the fox separated the head and the tail of the fish and then remarking :-

‘One who was fishing in the shallow water should get the tail (of the fish) ; the head is to be given to the other who used to fish in the deep, and the middle portion shall go to the judge’, he gave the tail and the head to the otters and himself began to eat the middle portion.

(3) The disappointed otters thenceforth learned to divide their game equally between themselves and to eat without any dispute.

๓. สีสหจุมมาวุโต คหุโรโก

ลาคลุมหน้งราชสีห์

The donkey in lion’s skin.

๑. อตีเต เอโก วาณิโซ คหุรภ-ภารเกน โวหารัง กโรนโโต วิจรติ. โส คตญฺจาเน คหุรภสฺส ปิฏฺฐิจิโต ภณฺฑิกัง โอตาเรตฺวา คหุรภํ สีหจุมเมเน ปารุปีตฺวา สาลิยา เขตเตสฺสุ วิสขุเชติ. อเถกทิวสํ โส วาณิโซ เอกสฺมี คามทฺวาเร นิवासํ คเหตุวา ปาตฺราสํ ปจาเปนโโต คหุรภํ สีหจุมมํ ปารุปีตฺวา ยวเขตเต วิสขุเชติ.

๒. เขตตฺตรกฺขกา สีโหติ สณฺณาย อุปนฺตํ อสกโกนฺตฺวา เคหํ คนฺตฺวา อโรเจสฺสุ. สกฺลคามวาสิน อวูธานิ คเหตุวา สงฺเข ฐเมเนตฺวา เภริโย วาเทเนตฺวา เขตตฺตสมิปี คนฺตฺวา อุณฺนทิสฺสุ. คหุโรโก มรณภยภีโต คหุรภรํ รวิ. คามวาสิน ตสฺส คหุรภภาวํ ฅตฺวา อญฺจนิ ภณฺชนฺตฺวา ไปเถตฺวา สีหจุมมํ อาทาย อคมฺสฺสุ. (สีหจุมมาชาตก)

๑. นานมาแล้ว พ่อค้าคนหนึ่งใช้พาบรรทุกสินค้าเที่ยวค้าขายได้สินค้าลงจากหลังพาในตอนที่ไปถึง แล้วเอาหนังราชสีห์คลุมพาไว้ปล่อยที่ไร่ข้าวสาลี และไร่ข้าวเหนียว อยู่มาวันหนึ่ง พ่อค้าผู้นั้น ได้พักแรม ที่ใกล้ประตูบ้านแห่งหนึ่ง ลงมือหุงหาอาหารกัน คลุมหนังราชสีห์ให้พาแล้วปล่อยไปในนาข้าวเหนียว.

๒. คนเฝ้านาไม่กล้าเข้าไปใกล้ (พา) เพราะสำคัญว่าเป็นราชสีห์จริง ได้เข้าบ้านไปบอกชาวคราว (แก่ชาวบ้าน) คนทั้งบ้านต่างก็จับอาวุธ เป่าสังข์ตีกลองไปใกล้นาส่งเสียงอื้ออึง พากลัวตายจึงได้ร้อง เป็นเสียงพาขึ้น ชาวบ้านจึงรู้ว่ามันเป็นพา แล้วได้รุมตีจนกระดูกหักป่น ถือเอาหนังราชสีห์ไป.

(1) Long ago a certain merchant was wandering about selling his goods, which were carried on (the back of) a donkey. Wherever he went he disburdened the donkey of its bundle. And] having wrapped it in a lion-skin used to drive it to the paddy or barley fields. Thus, one day having taken his lodge near the entrance of a village he wrapped the donkey in a lion-skin, and sent it to a barley field while he had his meals prepared.

(2) The watchers of the field eaking it to be a lion, and being afraid to go near it, went home and informed the owners. All the villagers came out with weapons, sounding conch-shells, beating drums, and, having gone near to the field made a big noise. The donkey feeling the terror of death began to bray. The villagers finding it to be a donkey shattered its bones with blows and took away the lion-skin.

๘.กาโกฟูกานัม วิโรโธ

เหตุที่ทำให้กากับนกเค้าเป็นศัตรูกัน

How crows and owls became enemies.

๑. อตีเต ปจมกปปีกา สนุnipติตวา เอกํ อภีรูป โสภคคปตตํ อาณาสมปนฺนํ ปุริสํ คเหตฺวา ราชาณํ กรีสฺสุ. จตฺตูปาทาปิ สนุnipติตวา เอกํ สีหํ ราชาณํ กรีสฺสุ. มหาสมฺพุเท มจฺฉา อาณนฺทํ นาม มจฺฉํ ราชาณํ กรีสฺสุ. ตโต สกฺกณคณา ทิมวณฺตปเทเส สนุnipติตวา “มนุสฺเสสฺสุ ราชา ปณฺณายติ, ตถา จตฺตูปเทสฺสุ เจว มจฺฉเส จ อมฺหากปิ ราชาณํ สทฺถุํ วมฺภูติ. เอกํ ราชฺฏจาเน จเปตพฺพยฺตตํ ชานาถาติ.”

๒. เต ตาทิสฺวา สกฺกณา โอลิภยมาณา เอกํ อุพฺพิํ โรเจตฺวา “อโย โน รุจฺจตีติ” อาหํสฺ. อเถโก สกฺกณฺ สพฺเพสํ อชฺฌมาสยคหณฺตถาย ติกฺขตฺตํ สาเวสิ. ตสฺส ตตฺติยสาวนาย เอโก กาโก อญฺจาย “ติฏฺฐ ตาว, เอตสฺส อิมสฺมี รชฺชาภิสกกาเล อีทิสํ มุขํ กุทฺตสฺส กีทิสํ ภวิสฺสตี ? อิมินา ทิ กุทฺเธน โอลิภิตา มยํ ตตฺตก ปาเล ปกฺขิตฺตา ติลา วีย ตตฺเถว ภิชฺชิสฺสาม. อิมํ ราชาณํ กาทุํ มยํ น รุจฺจตีติ อาห”. (อุลฺลชฺชาตก)

๑. ในอดีตกาล หมู่มนุษย์สมัยดึกดำบรรพ์ได้ประชุมกันเลือกชายรูปสวยอ่อนแอมีอำนาจ ยกขึ้นเป็นพระราชา แล้วสัตว์สี่เท้า ก็ประชุมกันเลือกราชสีห์ตัวหนึ่งเป็นพระราชา ปลาในมหาสมุทรได้เลือกปลาอาณนทเป็นพระราชา ผึ้งนก จึงประชุมกันที่หิมวันตประเทศปรึกษากันว่า “พระราชาย่อมปรากฏในหมู่มนุษย์ สัตว์สี่เท้าและปลาก็เช่นเดียวกัน แม้เราก็ควรได้พระราชาบ้าง ท่านทั้งหลายจงพิจารณาผู้ที่ควรดำรงตำแหน่งพระราชาสักคนหนึ่ง”

๒. นกเหล่านั้นก็พากันมองหา ได้เกิดชอบใจนกเค้าตัวหนึ่ง จึงกล่าวว่า “เราชอบนกเค้านี้” แล้ว นกตัวหนึ่งได้ประกาศขึ้นสามครั้ง เพื่อถือตามมติที่ประชุมพอประกาศถึงครั้งที่สาม กาดัวหนึ่งก็ลุกขึ้น อภิปายว่า “หยุดประเดี๋ยว นกเค้านี้ เวลาอภิเษก หน้าก็ยังเป็นถึงเพียงนี้ เวลาโกรธจะเป็นอย่างไร เมื่อเราถูกนกเค้านี้มองดูจะต้องแตกเป็นเสี่ยง ณ ที่นั่นเอง เหมือนงาใส่ลงไปนในกระทะร้อน ข้าพเจ้าไม่ชอบที่จะอภิเษกนกเค้าเป็นพระราชา”

(1) In the early days of civilization the people assembled and selected a handsome, graceful and authoritative person as their king. After this quadrupeds also got together and made a lion their king. The fishes in the ocean elected a huge fish called Ananda, as their king. The birds, too, met in the neighbourhood of the Himalayas and discussed the matter saying : There is a king among men as well as among quadruped, and fishes. It is well for us to find out such a one as should be able to maintain the position of a king’.

(2) Looking out for such a bird, they selected an owl and expressed their desire to have him as their king. Then, in order to get the consent of all (present there), one of the birds announced it to the gathering. At the third announcement a crow stood up and said : ‘Stop for a while. If his face looks like this at the august moment of his coronation, what will it look like when

he is angry ? We, who may be looked at by him in his rage, shall burst are put into a frying-pan. Therefore, T do not like him to make our king.

๙.สามัคคิยา พลัง
กำลังแห่งความสามัคคี
The power of unity.

สตถา ฅาตเก อามนุเตตวา “มหาราชา, ตุมเห ฅาตกา ฅาตเกหิ นาม สามคคเคหิ สมโมทมาเนหิ ภวิตุ วฏฐติ. ฅาตกานัน्हิ สามคคคิยา สติ ปจจาไมตตวา โอบารัน्हิ ลภานติ ติฏฐตฺ ตาว มนุสฺสฏฐตา อเจตนาณปี รุกฺขานัน्हิ สามคคคิ ลทฐัน्हิ วฏฐติ. อตีตสฺมีหิ หิมวณตปเทเส มหาวาโต สาหลวงนัน्हิ ปหริ. ตสฺส ปน สาหลวงนสฺส อญญมญญัน्हิ รุกฺข-กจฺจ-คุมฺพ-ลดาหิ ลมฺพนุชตตวา เอกรุกฺขํ ปิ ปาเตตฺ อสกุโณนโต มตฺถเก-มตฺถเกเนว อคมาลิสฺส. เอกํ ปน อญฺคเณ จิตฺตํ สาขาวิฏฐปสมฺปนฺนํ มหารุกฺขํ อญฺเยหิ สมฺพนุชตตวา อุมฺมุเลตฺวา ภูมิมิยํ ปาเตลิสฺส. อิมินา การเณน ตุมเหหิปิ สมคคเคหิ สมโมทมาเนหิ วลิตฺ วฏฐตีติ.”

(รุกฺขชมฺมชาตก)

พระศาสดาตรัสเรียกหมู่พระญาติมาแล้ว ตรัสว่า “มหาบพิตรทั้งหลาย พระองค์เป็นญาติกัน ธรรมดาญาติ ควรจะมีความสามัคคีปรองดองกัน เพราะเมื่อญาติมีความสามัคคีกัน ศัตรูก็ไม่ได้โอกาส อย่างว่าแต่หมู่มนุษย์เลย แม้ต้นไม้ที่ไม่มีจิตใจก็ควรได้ความสามัคคีกัน ตัวอย่างในอดีตมีอยู่ ที่หิมวันตประเทศ พายุใหญ่ได้พัดปาร์ัง แต่เพราะปาร์ังต่างยึดกันไว้ด้วยลำต้น กิ่งก้านพุ่มไม้และเถาวัลย์ พายุจึงไม่อาจพัดโค่นต้นไม้ใหญ่ซึ่งสมบูรณด้วยกิ่งและค่าคบ แต่ตั้งอยู่บนเนินต้นเดียวโดดเดี่ยว ให้ล้มลงไปอยู่ที่พื้นดิน เพราะเหตุนี้ แม้พระองค์ก็ควรจะมีสามัคคีปรองดองกัน.”

The Buddha addressed his relatives and said : ‘Oh great kings, you are relatives ; relatives must be united and congenial. When there is unity among relative their enemies do not find any occasion (to harm them). Not to be spoken of human beings, even inanimate trees benefit by being in unity. In the olden days, a fierce storm swept through a salforest in the Himalayas. As the forest stood with all its trees, plants, bushes and creepers connected (or twisted) together, it merely blew away past the tree-tops, and was unable to uproot a single tree. But the strom uprooted a huge tree full of branches and twigs, because it stood in an open space apart from the other trees. Considering this event you also should live in unity and congeniality.

๑๐.อุบายทักไซ อนุโต

คนตาบอดมีไหวพริบ

Cleverness of a blind man.

เอกัง ฆฎัง กมพลัง จ วิณา อญญสส ธนสส อสามิโก เอว อนุโต (อญญตโร อนุโต ยสเสกัง ฆฎัง กมพลัง จ วิณา อญญัง ธนัง นาโหสิ). เอกทา เอกัง เทวายตณัง คนตฺวา อจฺจนตลัวิกฺโค เทวายาจณัง กโรนฺโต ว อุปวาเสน (อนสนเนน) อตฺตโน ทุกฺขชีวิตสส อนุตฺ กตฺตุ อธิฏฺฐาสิ. เทวตา ตสฺมี ปสนฺนา ตสฺส ปฺรโต ปาตุภวิตฺวา “วรนฺเต ทสฺสามีติ อโวจ. จาโนจิตฺตปญฺโฆ โส อนุโต โกลิ ภวณฺติ” ปุจฺฉิตฺวา อหํ มหาเทโวติ วุตฺเต อห “กถํ อหํ อตฺตโน อภฺชิหิ อปฺสสนฺโต ตํ สทฺทหิสฺสามีติ.” เทโว ตํ ขณฺณเวว ตสฺส อภฺชิหนิ ปากฺกิกานิ อกาสิ. ตทา โส ชานฺหิ นิปตฺตฺวา “อหํ มม นตฺตารํ รชฺชสิริ อนุภวณฺตํ ปสฺสิตุํ ลภฺยณฺติ” ยาจิ. เอวํ โส เอเกเนว วเรน อภฺชิทฺธิจฺฉิ (ทสฺสนํ) ทีฆชีวิทํ สมฺปตฺติเยจ ปฏฺิลภิ.

คนตาบอดไม่มีทรัพย์สินอย่างอื่นเลย นอกจากหม้อน้ำและผ้าห่ม หนึ่ง เขาได้ไปที่เทวสถานแห่งหนึ่ง มีความเศร้าใจมาก ทำการบวงสรวงเทวดา อธิษฐานขออดอาหารทำลายชีวิตของตนเองซึ่งมีแต่ความทุกข์ เทวดาพอใจชายตาบอดคนนั้น จึงปรากฏตัวออกมาต่อหน้าเขาพูดว่า “ข้าพเจ้าขอให้พรท่าน” ชายตาบอดเจ้าปัญญาได้ถามว่า “ท่านเป็นใคร” เมื่อเทวดาตอบว่า “ข้าพเจ้าเป็นเทวดา” ได้กล่าวโต้ตอบว่า “ข้าพเจ้ามองไม่เห็นด้วยตาของตัวเองจะเชื่อท่านอย่างไร” ทันใดนั้น เทวดาก็บันดาลให้เขากลับมีตาดีเช่นเดิม ชายตาบอดได้คุกเข่าอ้อนวอนว่า “ขอให้ข้าพเจ้าได้เห็นหลานของข้าพเจ้าได้ครองราชสมบัติ” ด้วยพรนั้นเองให้ชายตาบอดกลับได้มีตามองเห็น ให้ชีวิตยืนนานและได้สมบัติต่อไป.

Once a certain blind man, who had no property but and earthen pot and a blanket, went to a temple and in sheer despair resolved to end his weary life by abstaining from food altogether, and devoting himself to prayers all the while. There, the deity being pleased showed himself before him and offered to grant him a boon. The blind man shrewdly enquired who he was, and, on being told that he was the Great God, continued : ‘But how can I believe it unless I see you with my own eyes?’ The deity in a moment restored his sight. He then knelt down and prayed that he should live to see his grandson in the enjoyment of kingly powers. Thus he wisely secured by his one wish sight, long life and property.

๑๑.อตตโน มุขํ นิสฺสาย วินญฺโฐ กุมฺโม

เต่าตายเพราะปาก

The tortoise who perished because of his own mouth.

“สเจ ตุมฺเห เทว เอกํ ทณฺฑกํ มุขตฺตุนฺฑเทหิ คณฺหิสฺสสถ อหํ ตสฺส มชฺฌมํ มุเชน ทลิตฺวา คณฺหิสฺสสํ ตโต ตุมฺหากํ ปกฺขิพเลนนาหํ ปี สุเชเนว คนฺตุํ สกฺขิสฺสสํตี กุมฺโม อโวจ. “อุปาโย ปน ตถา ภวตุ, ตถาปี อมฺเหหิ นียมานํ ตํ ปสฺสนฺตา มนุสฺสา “อโห อพฺภูตํ ทสฺสนํ ติ อฺคุโสมฺเสยฺยํ, ตํ สุตฺวา ยถิ ตวํ เตสํ อุตฺตรํ ทเทยฺยาสิ, อทฺธา ตว ชีวิทํ วินสฺสิสฺสตี, ตสฺมา อีเชว นินฺวาหิติ หํสา อโวจ. อถ กุมฺโม อาห “กึ อหํ ตถา วิโร ชไฟ ? นาหํ กิณฺจปี กเถสฺสสํตี”.

ตโต ยถาวุตฺตาทกาเรน ตสฺมี นียมานเน มนุสฺสา ตํ ทิสฺวา สพฺเพ อฺคุโสมฺเสสฺสุ “อโห อจฺฉริยํ ? เทว ปกฺขิโน เอกํ กุมฺมํ หรณฺตีตี”. เตสฺ เอกเ “ยทหายํ กุมฺโม ปตฺติสฺสตี, เอตฺเถว นํ ปจิตฺวา ขาทิสฺสสํตี อาห. อิมานิ กกฺขพฺพจนามิ สุตฺวา อตีวรฺุทฺโร โส กุมฺโม อตตโน อธิญฺจานํ วิสฺริตฺวา “ตุมฺเห ภสฺมํ ขาทิสฺสสํตี วตฺตุํ มุเช วิวฏฺมตฺเตเยว ภูมียํ ปตฺติตฺวา ขณฺฑาขณฺฑิโก ชาโต.

เต่าได้พูดขึ้นว่า “ถ้าท่านทั้งสองคาบที่อนไม้ที่อนหนึ่งไป ข้าพเจ้าก็จะคาบตรงกลางของที่อนไม้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าอาจไปได้สะดวกด้วยกำลังปีกของท่าน”

หงส์พูดว่า “อุบายอย่างนี้อ่าได้นำมาใช้เลยเมื่อพวกมนุษย์เห็นท่านถูกเราพาไปอย่างนั้นก็ร้องเอะอะว่า โอ สิ่งที่เราได้เห็นนี้ช่างประหลาดมหัศจรรย์จริง” ถ้าท่านได้ฟังดังนั้นแล้วจะต้องให้คำตอบกับเขา แน่เหลือเกินชีวิตของท่านจะต้องแตกดับ เพราะฉะนั้น ท่านจงอยู่ที่นี้แหละ”

เต่าได้ตอบว่า “ทำไม ข้าพเจ้าจึงจะบำทำอย่างนั้นล่ะ ข้าพเจ้าจะไม่ยอมพูดอะไรๆแม้แต่น้อย”

ขณะที่เต่าถูกพาไปโดยอาการดังกล่าวแล้ว มนุษย์ได้เห็นเข้าจึงพูดขึ้นเสียงดังลั่นว่า “โอ,ช่างอัศจรรย์จริง นกสองตัวพาเต่าตัวเดียว” ชายคนหนึ่งพูดขึ้นว่า “เมื่อใดเต่าตัวนี้ตกลงมาเราจะเอามันปิ้งกินเสียที่นี้แหละ”

เต่าได้ฟังถ้อยคำหยาบคายเหล่านั้นก็โกรธจัด สิ้นคำอธิษฐานของตนเอง พออ้าปากจะพูดว่า “เชิญพวกท่านกินขี้เถ่าเถอะ” เท่านั้น ก็ร่วงตกลงมาที่พื้นร่างแตกละเอียดไม่มีชิ้นดี”.

‘If you two’ said the tortoise, ‘hold a staff in your beaks I will grasp the middle of it with mine, then I will go easily by the force of your Wings’. Let this be the contrivance’. Said the swans, ‘but the people, seeing us carrying you along, will cry out : What a curious sight! Upon hearing which if you make any reply, you will certainly lose your life ; therefore, remain here’. ‘Am I then a perfect idiot ?’ said the tortoise, ‘I will say nothing’.

This being done, all the people, seeing the tortoise carried by them, said : ‘O great wonder, two birds are carrying a tortoise !’ One of them said ‘When the tortoise will fall, we will feed on him cooking here’. Another said ‘We will take him home’. Upon hearing these harsh words, the tortoise was so provoked that he forgot his former resolution and said ‘You will eat

ashes'. No sooner had he opened his beak than he fell upon the ground and was crashed into pieces. (Hitopadesa).

๑๒.สปปริสา อสปริเสหิ ทุกขํ ปโปนติ

คนดีได้รับทุกข์เพราะอยู่ร่วมกับคนไม่ดี

The kind suffer through the wicked.

อุชเชนิมคเค เอกสมึ วเน เอโก อสฺสตฺถรูกฺโข อโหสิ ยตฺเถโก หีโส กาโก จ เอกโก วสีสุ. อเถกทา เอโก ปตฺติโก อุณฺหาตฺติโต ตํ รุกฺขมฺลํ ปตฺวา อตฺตโน ฐนํ เอกสมึ ปสฺเส จเปตฺวา ตสฺส ฉายาย นิปชฺชิ. อจิริ เอว รุกฺขฉายา ตสฺส มุขโต อปคฺจฺฉิ, รุกฺเข นิลินฺโน หีโส ตสฺส รุกฺขํ มุขํ สุริยรํสีหิ ตปฺปนฺตํ ทิสฺวา ตสฺมี การุณฺเยน อตฺตโน ปกฺเข ปสาเรตฺวา อาตปนิวารณํ อกาลิ.

ตโต น จิเรน มคฺคกิลฺนฺโตตฺ โส ปถิโก นิทฺทาสฺขํ อนุภวฺนฺโต มุขวิชมฺภนํ อกาลิ (มุขํ วิวริ) อณฺเณสํ สุขํ อสฺหมาโน ปกฺติยา ทฺฐุจฺจ โส กาโก ตํ ทิสฺวา ตสฺส มุখে วจฺจํ ปาเตตฺวา อุทฺทึยิ.

ณ ป่าใกล้ทางไปกรุงอุชเชนีแห่งหนึ่ง มีต้นโพธิ์ต้นหนึ่งเป็นที่อาศัยอยู่ร่วมกันของหงส์และกา ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง มีคนเดินทางคนหนึ่งร้อนจัด จึงแวะที่โคนต้นไม้ นั้น วางเงินไว้ข้างหนึ่ง ลงนอนที่ร่มไม้ นั้นไม่มากนักเงาไม้ก็ล้มหายไปจากหน้าของเขา หงส์จับอยู่บนต้นไม้เห็นหน้าของชายคนเดินทางถูก แสงอาทิตย์เผา เพราะความสงสารเขาจึงกางปีกกันแดดให้

ไม่ช้า คนเดินทางซึ่งเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางกำลังหลับสบายก็อ้าปาก กาซึ่งมีสันดานชั่ว ตามสัญชาตญาณไม่อาจจะทนดูความสุขของคนอื่นได้ ครั้นเห็นดังนั้นก็ถ่ายอุจจาระลงในปากของคนเดินทาง แล้วบินหนีไป คนเดินทางสะดุ้งตื่นขึ้นมองไปเห็นหงส์ ก็เอาธนูยิงหงส์ตาย.

In a wood on the way to Ujjayini there was a large pipul tree, where a goose and a crow lived together. Once a traveler fatigued by the heat came under this tree and slept in the shade, with his bow lying beside him. Before long the shade left his face, and the goose on the tree seeing his face enlightened with sunbeams was moved with pity, and extending its wings over, shaded him.

A little while after, in the enjoyment of sound sleep, the fatigued traveler yawned ; and the crow, being wicked by nature, and who cannot bear another's cars, dropped his excrement into it and flew away. When he awoke and looked up, he perceived the goose and shot him with his bow.

๑๓. จันทิมสุริเยหิ สมานตา

เปรียบเทียบดวงจันทร์กับดวงอาทิตย์

Comparison with the sun and the moon.

เอกทา เทว อิตถีย โณ ปโต วารึ อุกุพาหุนฺติโย สลลปิตุํ อารภึสฺส. ตาสฺ เอกา “มม ปุตุโต ทิเน ทิเน (ปฏิทิน) สารุตฺตรํ วฑฺฒติ, โส รูปโสภาย จนฺเทเน สโมติ อานา. “มม ปุตุโต ปน สุริยสโมติ” อิตฺรา อโวจ. อถ ตา จนฺทิมสุริยานํ กตโร มหนฺตฺตโร วา อภिरูปรโต วาติ จ จนฺทิมสุริยานํ กตโร มหนฺตฺตโร วา อภिरูปรโต วาติ จ จนฺทสมภาวสุริยสมภาวเส กตโร วิสิฏฺฐจฺตโรติ จ (วินิจฺฉิตฺ) วิวาทํ อกฺสุ.

ยา ปน อตุตโน ปตุตุํ สุริยสมานํ อกาลิ สวา เอวํ อาน “สุริโย จนฺทโย มหนฺตฺตโร, ปภาทิโก, อติสเยน ปโยชนาวโห จ, อถาปรี จนฺทิมมา พหุสฺส ทิวเสสฺสุ นเกน ทิสฺสติ, ตสฺมา โส น สหฺทหิตฺพุพิติ. อิตฺรา ปนาท “สจฺจํ, ตว สุริโย ทิวสกาลเอ พหุเมหิ อโลเกก วฏฺฐมาเน ปกาสติ โกจิ ปี ตํ ตทา น คเวสตี. จนฺโท ปน รตฺติยํ อโลเกน มหนฺเต อตุเถ สติเยว วิโรจตีติ.

ครั้งหนึ่ง มีหญิงสองคน ขณะที่ต้มน้ำขึ้นจากบ่อก็เริ่มสนทนากันไปพลาง หญิงคนหนึ่งเอ่ยขึ้นว่า “ลูกชาย ของฉันเติบโตขึ้นทุกวัน เขามีรูปร่างเหมือนดวงจันทร์

อีกคนหนึ่งพูดว่า “แต่ลูกของฉันงามเหมือนดวงอาทิตย์” หญิงสองคนได้โต้เถียงกันว่า “ดวงจันทร์กับดวงอาทิตย์ใครจะใหญ่กว่ากัน ใครจะสวยกว่ากัน” “ความงามเหมือนดวงจันทร์กับความงามเหมือนดวงอาทิตย์ ไหนจะดีกว่ากัน”

หญิงคนที่ยกบุตรของตนขึ้นเปรียบกับดวงอาทิตย์ได้พูดว่า “ดวงอาทิตย์ใหญ่กว่าดวงจันทร์ แสงสว่างก็มากกว่า และใช้ประโยชน์ได้มากกว่า ส่วนดวงจันทร์ ปรากฏอยู่ในท้องฟ้าไม่กี่วัน เพราะฉะนั้นดวงจันทร์จึงเชื่อไม่ได้”

ส่วนหญิงอีกคนหนึ่ง ก็ได้ตอบบ้างว่า “จริงเมื่อมีแสงสว่างมาก ดวงอาทิตย์ก็ส่องสว่างในกลางวัน แต่เวลานั้นไม่มีใครอยากมองดวงอาทิตย์เลย ส่วนดวงจันทร์ส่องสว่างในเวลากลางคืน ขณะที่คนต้องการแสงสว่างอย่างมาก”

Two woman, wrer once talking at the well as they drew water. One said to the other ‘my son grows a finer boy every day’. He is like the moon in beauty. Yhe began to argue as to whther the sun or moon was the greater and more beautiful, and as to whether it is better to be like the sun or to be like the moon.

The woman, who had said that her boy was like the sun argued, that the sun was bigger, brighter and more useful than the moon, and that moreover, the moon was very often not in the sky at all, and so could not be trusted. But the other women said ‘Yes your sun just shines in the day time when there is plenty of light, and nobody wants him ; but the moon shines at night when there is a great need of light’.

๑๔. ชีมุตวาหโน กุมารโ
พระราชกุมารชีมุตวาหนะ
Prince Jimutavahana.

หิมวโต เอกสุส (ปพพเต) ภูฏสุส มตถเก กาญจนปุรี นาม นครี อโหสิ. ตสมิ ปุรุตตเม ปุรา
ชีมุตเกตุ นาม ราชาภาวิ. ตสุส ปาสารทสมิปุยยามาเน (ปมทวเน) ปรมปราคโต เอโก กปปรุกุโข
อาયાจกานัม มโนรธปุรโก อนวตถนาโม หุตวา อฏฐาลิ. โส ราชา ตํ ตรุ อปุฏฐหิตวา ตสุส วาหสา
อจจนุตทานรตํ อุตตมคณฺฐเปตํ สพฺพสตุตตานุกมปี ชีมุตวาหนํ นาม ปุตตํ สมิ. ตสมิ กุมारे วยปฺปตเต
(โยพพนปตเต) ราชา ตํ อฺปรชเช อภิลิขจิติ. อเถกทา โส กุมารโ ปฏิสลฺลสินํ สปีตรํ อฺปสงกมิ. เอตทโวจ
มหाराช ชานาลิ ตวํ อิมํ สรีริ อาทิ กตวา สพฺพเส สขตฺตานํ จลมานตฺรงคสมานตํ. ทิฏฺฐา นุ เกนจิ กทา
จิ ธนสุส จ วิชฺชยาจ กตฺถจิ ธิรตา ? อสมิ สํสारे เอโก ปโรปการโ ยเว ทวารโ ปุณฺณยสุปฺปาทโก จ โหติ.
อถ ตาต สพฺพวตฺถสุ อนิจฺเจสุ กสุสตุถาย กปปรุกุโข รุกฺขียตีติ ?

ณ ยอดเขาแห่งหนึ่งในหิมาวันตประเทศ มีนครๆหนึ่งชื่อกาญจนปุระ พระราชาทรงพระนามว่า
ชีมุตเกตุได้ครองนครชั้นสูงนั้น ที่พระราชอุทยานใกล้ปราสาท มีต้นกัลปพฤกษ์ต้นหนึ่ง สืบทอดกันมาให้
สิ่งที่ต้องการสมปรารถนาแก่ผู้มาอ่อนวอนขอ พระราชาได้ทรงทำนุบำรุงต้นไม้ต้นนั้น ด้วยอำนาจแห่งการ
บำรุงนั้น ได้เฮอร์ทรงนามว่าชีมุตวาหนะ ทรงยินดีในทานอย่างยิ่ง ประกอบด้วยคุณธรรมอย่างสูงส่ง
อนุเคราะห์แก่สัตว์ทั่วไป เมื่อพระราชกุมารทรงเจริญวัย พระราชาได้ทรงอภิเษกไว้ในตำแหน่งอุปราช
ต่อมา พระราชกุมาร ได้เข้าไปเฝ้าพระชนกซึ่งกำลังประทับหาความสงบอยู่แต่ลำพัง ได้ทูลขึ้นว่า “ข้าแต่
พระราชบิดา พระองค์ทรงทราบหรือไม่ว่า สิ่งที่กำลังจะปรุ่งแต่งขึ้นมาทั้งหมดตั้งต้นแต่ร่างกายนี้ เปรียบ
เหมือนคลื่นสมุทรที่ไหวอยู่ไปมา ใครได้เห็นความแน่นอนของทรัพย์สินและสายฟ้าชั่วเวลาเล็กน้อยที่
โฉบบ้าง? ในสังสารวัฏนี้ สิ่งที่มีนคงมีอุปการะต่อคนอื่นมีอยู่อย่างเดียวเท่านั้นคือ บุญและเกียรติยศ ข้า
แต่พระราชบิดา เมื่อสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงเช่นนี้ ต้นกัลปพฤกษ์นี้จะรักษาไว้ทำประโยชน์อะไร?”

On one of the peaks of the Himalayas, there was a town named Kancanapura. In that
best of towns, formerly there lived a king named Jimutaketu. In his palace-garden there was an
ancestral celestial tree, true to its name as it gratified the desires of the supplicants. Having
entreated it the king, through its favour, obtained a son named Jimutavahana, who was very
liberal, noble and compassionate to all beings.

He was crowned heir-apparent by him when he (Jimutavahana) attained youth. Once,
when his father had been sitting alone, he approached him and said : ‘Sir, you know that all
things including this body are as momentary as the rolling of the waves. Are wealth and lightning
ever seen to be steady anywhere by any one ? In this worldly life only the good done to others is
seen to be overlasting and it brings forth religious merit and fame. Oh father, if all things are
momentary, for whose sake is this wishfulfilling tree is preserved ?’.

๑๕. วาณิโช วิตตถาทตโต ตสฺส ปุตฺโต จ

พ่อค้าและบุตรของเขาชื่อวิตตถาทตตะ

Merchant Vitstadatta and his son.

วิตตถาทนทีตฏฺฐ ตกฺกสิลาณามํ นครํ อโหสิ, ยสฺส ปาสาทรพฺนุตฺติยา ปฏิพิมฺพํ นทีชเล ทิสฺสมานํ รสาตลโต อิมสฺส สิริสมฺปตฺตี โอลิเกตุกามตยาคตา เอกา นาคปฺรี วฺย ปณฺญาชิตฺถ. ตสฺมี นครเ เอโก มหาชน วิตตถาทตโต นาม วาณิโช วสิ, สทา โสคตฺตริกฺขุสฺส ภาตฺติเปมฺยตฺโต ตสฺส ปน ปุตฺโต รตนทตฺโต นาม อตฺตโน ปิตโร “ปาโปติ” (วจเนน) สพฺพทา อุกฺโกสิ. กสฺมา มํ, ปุตฺต อุกฺโกสิตี ปิตรา ปุญฺโจ โส วาณิชนปุตฺโต “ตฺวํ เวทวิมุโข หุตฺวา อาคตฺตวิรุทฺธานิ กมฺมานิ กโรนฺโต พราหมณฺ เวชฺเชตฺวา สมณฺ สกฺยปุตฺติเย วนฺทสิตี” อโวจ.

ตํ สุตฺวา วาณิโช อาห “โกปาทิสงฺกิเลเสหิ วิคฺคณํ สจฺจวาทิตา สพฺพภูตานุกมฺปิตา จ พราหมณฺมมฺนฺโตคชาตี.” ปิตรา เอวํ วุตฺโต โส ตํ อสมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา ปิตโร อธิกตฺโร อุกฺโกสิ. อถ ชินฺนจิตฺโต ปิตา กาลิงคทตฺตสฺส รณฺญเ สนฺติกํ คนฺตฺวา สพฺพํ เอตํ ปวตฺตี อารโจะสิ. ตโต ราชา ตํ วาณิชนปุตฺตํ อตฺตโน ภวํ อานยาเปตฺวา มุสสารจิตโกโป (โกปวิญฺจํ อิว อตฺตานิ เทเสตฺวา) อิมํ อจฺจนฺตกฺกขลํ ปาปิญฺจํ วาณิชนปุตฺตํ ฆาเตถาตี อาห.

ณ ที่ฝั่งแม่น้ำวิตตถา มีนครชื่อตักกสิลา ซึ่งเงาของปราสาททอดลงไปใ้แม่น้ำ ปรากฏเหมือนเมืองนาคพิภพเมืองหนึ่งที่จากพื้นบาดาลมาเพื่อชมสิริสมบัติของนครนี้ ในเมืองนั้นมีพ่อค้ามีทรัพย์มีชื่อ วิตตถาทตตะอาศัยอยู่ มีความจงรักภักดีในหมู่ภิกษุสงฆ์เป็นอย่างดี บุตรของเขาชื่อรตนทตตะดำบิดา ของตัวว่า “คนชั่ว” ดังนี้เสมอมา บุตรของพ่อค้าถูกบิดาได้ถามว่า “ทำไมเธอจึงต่ำฉัน” บุตรกล่าววว่า “ท่านไม่สนใจพระเวท ทำงานผิดคำสั่งสอน ละเว้นพวกพราหมณ์ ไหว้สมณศากยบุตร”

พ่อค้าได้ฟังดังนั้น จึงกล่าวว่า “การปราศจากกิเลสมีความโกรธเป็นต้น การกล่าวคำสัตย์และการอนุเคราะห์สรรพสัตว์อยู่ในคำสั่งสอนของพราหมณ์” บุตรถูกบิดากล่าวตักเตือนอย่างนี้ก็ไม่ยอมรับฟัง ยิ่งดำบิดาหนักขึ้น บิดาโกรธมาก จึงไปเฝ้าพระเจ้ากาลิงคทตตะ กราบทูลเรื่องราวทั้งสิ้นให้ทรงทราบ พระราชารับสั่งให้นำตัวบุตรของพาณิชมายังพระราชสำนักสร้างทำกริ้ว ตรัสว่า “พวกท่านจงฆ่าบุตรของพาณิชน ผู้หยาบคายเลวทรามยิ่งนี้”

There was a city named Takshasila on the bank of the Vitasta. The reflection of its line of mansions that had fallen in the waters of the river looked like a city of the neither regions come up from below to view its beauty. In that city there lived a wealthy merchant, by name

Vitastadarra, who was solely devoted to the Buddhist mendicants. He had a son named Ratnadatta. He always reproached his father by calling him a sinner. Being asked by his father as to why he censured him, the merchant's son replied : Going against the Vedic religion you resort to irreligious acts, as you always worship Buddhist monks leaving aside the Brahmins'.

At this the merchant said : 'Refraining from anger and other passions, truthfulness and kindness to all being, these together constitute Brahmanism'. Being thus addressed by his father, the son instead of acknowledging it, censured his father all the more. Then the father, being sad at heart, went to King Kalingadatta and told him everything. The king managed to have the son of the merchant brought to his court and with the pretence of anger ordered : 'Let this exceedingly wicked and sinful of the merchant be killed'.

**๑๖.วิชาตุน มหาภูวตา
อานุภาพอันยิ่งใหญ่ของผู้สร้างโลก
Greatness of the Creator.**

เอโก ยฺวาล โลกธาตุนาปภสฺส มหาภูวตํ จินตยมาโน เอกสฺส รุกฺขสฺส มฺลเ นิสฺสึทึ. รุกฺขมฺหุทฺธนิ กฺุชนตานํ ปกฺุชฺฉิํ มฺหฺรคฺคิตานึ สฺถมฺนโต โส สคฺคํ อปิ ตินฺนายน มณฺญตฺถ. ตสฺส ตฺรุณฺ นาดิตฺุเร วิปฺลฺชโล เอโก ตฺฟาโก อโหสิ. โส มาณโว นานาชาลจลสมฺลลลิตํ นิम्मล-มฺหฺร ชาเลน ยาว มฺขวภูฏึยา ปริปฺณฺณํ ตํ สฺรํ อฺุปคฺมม ยถากามํ ตสฺมี นิम्मฺชฺชิตฺวา อตฺตโน ปิปาสํ (ทฺรถญจ)วิโนเทตฺวา ปฺุนปิ ตํ เอว รุกฺขมฺลํ อฺุปสงฺกมิ.

โส ตตฺถ อตฺตโน อฺุตฺตรสาฏฺกํ ปตฺถริตฺวา นิปฺชฺชึ. การฺุณิกา นิทฺทา ตํ อฺุปคฺมม ตสฺส สพฺพํ กิลมถํ วิโนเทสิ (มนสาปคตํ อกาสิ) อถ ตสฺส มโน สฺุปนฺรชฺเช สญฺจริตฺุ อารภึ.

ชายหนุ่มคนหนึ่งนั่งอยู่ที่โคนต้นไม้ คิดถึงอานุภาพอันยิ่งใหญ่ของผู้สร้างโลกธาตุ เขาฟังเสียงอันไพเราะของฝูงนกที่ร้องอยู่บนยอดไม้ สำคัญหญาเป็นสวรรค์ไป ณ ที่ไม่ไกลเขามีบึงย้อมแห่งหนึ่งมีน้ำมาก มาณพนั้น เข้าไปยังสระที่เคลื่อนไหวเพื่อมด้วยน้ำต่าง ๆ กัน เต็มเปี่ยมด้วยน้ำใสไม่มีมลทิน มีรสอร่อย เต็มจนถึงขอบปาก ดำลงไปในสระนั้นตามความปรารถนา ขจัดความกระหาย(ความเหนื่อย) แล้วเข้าไปยังโคนต้นไม้ใหม่อีก

เขาปู้ฟ้าห่มนอน ณ ที่นั้น ความหลับที่เหนื่อยอ่อนจับเขาแล้ว กำจัดความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าหมดสิ้น ใจ ของเขาก็เริ่มท่องเที่ยวไปในจักรวาลแห่งความฝัน

A young man was seated at the base of a tree and was pondering over the greatness of the Lord of the universe. Hearing the melodious music of the birds on the top of the tree, he thought lightly even of the heaven. Not a very great distance from the tree, there was a certain lake with copious water in it. The youth approached the lake, shining with aquatic creatures and

full the base with clear and sweet water, and plunging into it at his mind satiated his thirst and again took to the foot of the tree.

Spreading out his upper-grament he lay down by tired. The benevolent sleep came to him and made him feel all his fatigue. The his maid began to wander of dreamland.

๑๗. กถา กาลิดาสา ปณฺธิโต ชาโต

วิธีที่ทำให้กาลิดาสาเป็นบัณฑิต

How Kalidasa became a poet.

กาลิดาสา กาลิเทเวียชา ปสาทกาณน กวิตตํ ปตฺโตติ เอกจเจ วทนต์. อตฺรารยํ กิंवทนต์. ปุรา เอกสฺส รณโย ปณฺธิตตมา ชิตา อโหสิ. ตสฺสา ปฏฺิรูปํ ปตี ปฏฺิลลาภิตุํ อสฺกโกหนฺโต ชินฺนจิตฺโต โส ราชา เอกทา เอวํ ปกาเสสิ สุเว ปาโต โย โกจิ ปจฺมตรํ มม นยฺนโคจโร ภวิสฺสตี ตสฺส มยฺหํ ชิตฺรํ ทสฺสามิติ. อตฺตโน ปุตฺตสฺส ราชชิตฺรํ นาทาสิตี รณโยญฺ กุทฺโธ เอโก อมจฺโจ เอกาย รุกฺขสาขาย อคฺเค นิสิตฺตวา ตสฺสาเยว มลํ ฉินฺนเทนต์ (อติมนุทปณฺญํ) เอกํ พรหมณฺโคปาลกํ (ทิสฺวา ตํ) อานตฺวา ราชทวารสมิเป นีวตฺตาเปสิ.

ราชาปิ อตฺตโน ปฏฺิณณายารูปํ ตสฺส โคปาลกสฺส ชิตฺรํ อทาสิ. อถ รตฺตियํ วิลาสมนุทริคตฺตา ราชชิตา ตสฺส อจฺจนตฺพาลตํ อณฺณาลิ. ตโต ตาว กุกฺขพาทิ วาจาหิ ปรีภาสิตो โส เอกํ อรณฺญํ ปวีสิตฺวา กาลิเทเวี อาราเชตฺวา อภิวิสฺฐุจํ กวิตตํ ลภิตฺวา ปจฺจาคโตติ.

มีคนพูดว่า กาลิดาสาได้เป็นกวีเพราะได้ความเลื่อมใสในนางกาลิเทวี มีเรื่องเล่าไว้ดังนี้ เมื่อก่อน พระนางเป็นพระราชธิดาที่ฉลาดที่สุดของพระราชโอรสองค์หนึ่ง พระราชาไม่อาจได้สามีที่คู่ควรกับนางก็ทรงพิโรธ ได้ทรงประกาศขึ้นในครั้งหนึ่งอย่างนี้ว่า “พรุ่งนี้เช้าใครมาปรากฏในสายตาของเราก่อน เราจะให้ธิดาของเราแก่ผู้นั้น” มีอำมาตย์คนหนึ่งโกรธพระราชโอรสว่า “ไม่ให้ราชธิดาแก่บุตรของตน” ได้เห็นพรหมณ์เลี้ยงโคมีปัญญาทราคมคนหนึ่ง กำลังนั่งอยู่ที่ปลายกิ่งไม้ตัดโคนกิ่งไม้นั้น จึงได้นำพามาให้อยู่ที่ใกล้พระทวาร แม้พระราชาก็ได้พระราชทานราชธิดา แก่พรหมณ์เลี้ยงโคตามที่พระองค์ได้ปฏิญาณไว้ ครั้นตกกลางคืนพระราชธิดาเสด็จไปที่พระราชมณเฑียรอันวิจิตรงดงาม ได้ทราบว่พรหมณ์นั้นเิ่งมาก พรหมณ์ถูกนางตำว่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย จึงเข้าไปสู่ป่าแห่งหนึ่ง ทำให้นางกาลิเทวีพอใจได้เป็นกวีผู้วิเศษยิ่ง แล้วจึงกลับมา.

They say Kalidasa attained to the title of a poet through the favour of the Goddess Kala. There is the following tale about this : Formerly, there lived a certain king who had a very learned daughter. Being disappointed in securing a husband befitting her, the king one day declared that he would give her away to one who would meet his eyes the following morning. Then a certain Brahmin cowherd, who had been cutting the root of a branch, the forepart of which had been

climbed by him, was made to wait before the palace gate by a minister who was angry because the king did not give the princess to his (i.e. minister's) son.

According to his declaration the king offered his daughter to the cowherd. After that when the princess went at night to the pleasure house, she came to know the excessive stupidity of her husband. And when he was harshly abused by her he went to a forest, adored the Goddess Kali. Obtained extraordinary poetic genius and returned.

๑๘. ครุสโซ นาม ตสุส เสวโก จ

นายครุสสะกับคนใช้

Robinson Crusoe and his attendant.

เอกทา ปาโตหิ กิสมิณฺจิจิ กิจฺเจ วยวาวโณ สุกกวาริ อามนฺเตตฺตวา “สมุทฺทตีริ คนฺตฺตวา เอกํ กจฺจปปี วา กุมฺมํ วา ลทฺถุํ สุกกาติ โอลิเกหีติ” อวทึ, สตฺตาทฺตวาเรน มยํ อณฺฑตฺตฺตยาจ มํสตฺตฺตยาจ จ เอกํ กุมฺมํ วา กจฺจปปี วา ลกิมฺห. สุกกวาโร คตฺมตฺตโต ว ตฺตวณฺโต ปจฺจจาคนฺตฺตวา มม นิเวสนสฺส พหิวตี อุลลฺลงฺกิตฺตวา ภูมึ วา โสปาณํ วา อณฺฑสฺนเตหิ วिय ปาเทหิ สีสฺตริ มํ อฺปฺสงฺกมฺม กิณฺจิจิ กเถตุํ มยฺหํ โอลิกาสิ อทฺตฺตวา ว “อโห สามี อโห ทฺกขํ อลฺกขิกํติ” อวจ. “กึ การณํ, สุกกวาราติ” อหํ อปฺจฺจณึ. “ตฺตฺตราทฺทฺทฺเร เอกา, เทว ติสฺสฺโส, โทณฺนิโย, เอกา เทว ติสฺสฺโส สนฺตฺตตี” อหํ จ โทณฺนิโยติ นิจฺจณฺยํ อกาสิ, ตเถปิ อฺปฺปริกฺกิตฺตวา ติสฺสฺโส ว โทณฺนิโย อปฺสฺสฺสึ. ตโต “สาธฺตฺต สุกกวาร, มา ภายิตฺต ตํ อสฺสฺสเสสิ.”

เช้าวันหนึ่ง ข้าพเจ้ากำลังยุ่งอยู่ด้วยกิจธุระบางอย่างจึงได้เรียกนายสุกวาระมาสั่งว่า “เธอจงไป ดูซิว่าพอจะได้เต่าหรือตะพาบมาทำไข่และทำเนื้อ นายสุกวาระ พอไปได้สักครู่ ก็วิ่งกระหืดกระหอบ กลับมากกระโดดข้ามรั้วนอกบ้าน เข้ามหาหาข้าพเจ้าอย่างรวมเร็วด้วยผีเท้าเกือบจะไม่ถูกพื้นหรือบันได ให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าได้พูดอะไร พูดอย่างระล่ำระลักว่า “โอ๊ย นาย โอ๊ย เวรกรรม เคราะห์ร้าย” ข้าพเจ้าได้ถามว่า “อะไรกันสุกวาระ” เขาพูดว่า ไม่ไกลจากที่นั่น มีป็นหนึ่ง สอง สาม หนึ่ง สองสาม ข้าพเจ้าวินิจฉัยว่าป็นคงจะมีหกกระบอก แต่ได้เห็นป็นที่เรียงกันอยู่เพียงสามกระบอกเท่านั้น ข้าพเจ้าจึงปลอบเขาว่า “ดีแล้ว สุกวาระ เธออย่ากลัวเลย.”

I was busy one morning upon something when I called to Friday, and bid him go to the sea-shore and see if he could find a turtle or a tortoise, a thing which we generally got once a week for the sake of eggs as well as flesh. Friday had not been long gone, when he came running back and flew over my outer-wall or fence, like one that selt not the ground or steps he set his feet on, and before I had time to speak to him he cried out to me : “O master ! O master ! O sorrow ! O bad !”, said he, “one, two, three canoes ; one, two, three”. I concluded there were six, but on inquiry I found it was but three. “Well, Friday”, said I, “do not be frightened”.

๑๙. ปุณฺณตติถมมสนฺส สุปินํ

ความฝันของคนเดินทางดงค์

Pilgrim's dream.

อิหมฺสมิ โลกวิปินเ (สํสารคหณ) วิจรนฺโต ปนาหํ คฺหาสทิตํ เอกํ จานํ ปตฺวา นิปชฺชิตฺวา นิทฺทํ อกฺกมि. ตตฺถ นิปฺนโนหํ เอกํ สุปินํ อปฺสฺสิ. สุปินเเนาหํ โภณฺโต, อทกฺขิ เอกํ บุริสํ ปีโลติกนิวตฺถํ โปตฺถกหตฺถํ ขนฺธ (ปิฏฺจิชฺย) อาริปิตมฺหา ภาโร อตฺตโน เคหสฺส วิมุโข หุตฺวา อญฺญตรสมิ จาเน ทิฏฺจนฺตํ ตํ อทกฺขิ. โส ปจฺนฺโต เยว โรทฺนฺโต ปเวธิ. อถ จ จิตรํ (อตฺตโน โสกํ) สนฺธาเรตฺถํ อสกฺโกณฺโต โส อญฺญสเรน วิลปฺนฺโต “กั อหํ กริสฺสนฺติ” วทิ อิมินา ทุกฺขิตาภาเรน โส เคหํ คนฺตฺวา อตฺตโน วยสนํ ปุตฺตทารา มา ชานนฺตฺติ จินฺตยมาโน กณฺจิ กาลํ สนฺธาเรนฺโต ปี อนฺโต โสกสฺส วฑฺฒิตตฺตา จิรํ นิสฺสทฺโท ภวิตฺถํ (ตุณฺหิ นิสฺสิตฺถํ) นาสกฺขิ.

เมื่อข้าพเจ้าท่องเที่ยวไปในโลกที่รกรกนี้ ได้มาถึงสถานที่แห่งหนึ่งอยู่ติดกับถ้ำ จึงได้นอนหลับไป แล้วฝันว่า ข้าพเจ้าได้เห็นชายคนหนึ่งนั่งผ้าเก่า ถือหนังสือแบกของหนัก ข้าพเจ้าได้เห็นเขาป่วยหน้าออกจากเรือนของตนไป อ่านหนังสืออยู่ในที่ใดที่หนึ่งขณะที่อ่าน เขาก็ร้องให้สะทกสะเท้านไปด้วย เขาไม่อาจอดกลั้นความโศกได้เป็นเวลานาน คร่ำครวญออกมาด้วยเสียงอันดังพูดว่า “เราจะทำอย่างไรดี” เขาไปเรือนด้วยอาการที่เป็นทุกข์เช่นนี้ คิดว่า “บุตรภรรยาอย่าได้รู้ความพินาสยอภัยขบของเราเลย” แม้จะอดกลั้นได้ชั่วเวลาเล็กน้อยก็ไม่อาจจะเสียบเสียงได้เป็นเวลานาน เพราะความโศกภายในรุนแรง.

‘As I walked through the widerness of this world, I lighted on a certain place where was a den, and I laid me down in that place to slept, and, as I slept I dreamed a dream. I dreamed, and behold, I saw a man clothed with rags standing in a certain place, with his face from his own house, a book in his hand, and a great burden upon his back. I looked and saw him open the book and read therein ; and as he read, he wept and trembled ; and not being able longer to contain, he broke out with a lamentable cry, saying : “What shall I do?” In this plight he went home and refrained himself as long as he could, that his wife and children should not perceive his distress ; but he could not be silent long, because his trouble increased’.

๒๐.อุจจากุฎิกา อนุภมฺปกา โหนติ นุ ?

คนเกิดในสกุลสูงมีเมตตาการุณาจริงหรือ ?

Are the high-caste men compassionate ?

พาราณสียา ปยากั คจฺจนฺโต เอโก ปุริโส โจรมชฺฌคฺโต อโหสิ. เต ตสฺส วตฺถานิ อจฺฉินฺหิตฺวา ตาปี อาวูเชหิ ปหริตฺวา มตสฺทิสฺ (อติหุพฺพลํ) กตฺวา ปกุกมฺิสฺ. อเถโก พราหมเณ เตน มคฺเคน คจฺจนฺโต ตํ ขตฺสริรํ ปุริสํ ทิสฺวา (ตโต อปกมฺม) มคฺคตฺส อิตฺรปฺสฺเสน อคมาสิ. อญเณปี พฺราหมเณ เตน คจฺจนฺโต ตเถว อคมาสิ.

อนนฺตรํ เอโก หินชจฺโจ ตสฺมี มคฺเค คจฺจนฺโต ตมฺหิ กรุณฺณํ อฺปปาเทตฺวา ตํ อฺปสงฺกมฺม ตสฺส วณานิ พฺนฺชิตฺวา (เวเจตฺวา) มุทฺทิกาสวํ เตลยฺจ เตสุ อาสิญฺจิตฺวา อตฺตโน วาหเก ปสฺมุหิ ตํ อโรเปตฺวา เอกํ ทานสาละ ตฺวา ตตฺถ นํ ปฺนฺชิตฺติ. ปฺนฺ อตฺตโน คมนํ อารภฺนฺโต ปนฺ โส เทว กหาปเณ นฺหริตฺวา สาสา ปาลกสฺส ทตฺวา เอวํ อวทึ “อิมํ ปุริสํ สมฺมา ปฺนฺชิตฺคาหิ, อสฺสตุเถ ยํ กิญฺจ วยํ กริสฺสสิ สพฺพํ ตํ มม ปจฺจาคมฺนกาเล ทสฺสามีติ”

ชายคนหนึ่งเดินทางไปเมืองปยากะในเมืองพาราณสี ได้ตกอยู่ในวงล้อมของโจร พวกโจรได้แย่งชิงผ้าเขา พันด้วยอาวุธทำให้เป็นเหมือนคนตาย (บอบช้ำยิ่ง) แล้วได้หลีกหนีไป มีพราหมณ์คนหนึ่งเดินมาทางนั้น เห็นชายคนนั้นมีร่างกายบาดเจ็บ (ก็ผละออกจากที่นั้น) เดินไปเสียดข้างอื่น แม้พราหมณ์คนอื่นไปถึงตรงนั้นก็หนีไปเช่นเดียวกัน ต่อมา มีชายสกุลต่ำคนหนึ่ง เดินมาถึงทางนั้น ก็ให้เกิดความสงสารชายคนนั้น จึงเข้าไปหาเขา พันแผลให้ เอาน้ำลูกจันทร์และน้ำมันใส่แผลให้ ยกขึ้นบนหลังสัตว์เลี้ยงพาหนะของตน พาไปยังโรงพยาบาลเขา แต่ก่อนที่จะเดินทางไป ได้เอากหาปณะออกมาสองอันให้คนเฝ้าโรงพยาบาล ได้พูดว่าอย่างนี้ “ท่านจงปฏิบัติชายคนนี้ให้ดีนะ ท่านใช้จ่ายสำหรับชายคนนี้หมดเปลืองไปเท่าใด ค่าใช้จ่ายทั้งหมดนั้น ฉันจะเอามาให้เวลาข้ากลับ”

A certain man, going down from Benares to Prayaga fell among thieves, who stripped him of his clothes, wounded him and departed, leaving him half-dead. By chance there came a Brahman that way, and seeing the wounded man, passed by on the other side. Another Brahman who happened to pass by did likewise.

But a man of a low-caste, journeying along the same way felt compassion on him. He went up to him, dressed his wounds pouring in wine and oil, set him on his own beast brought him to an almshouse, and nursed him there. When about to resume his journey, he took out two coins, and gave them to the head of the almshouse, saying : ‘Take care of him. Whatever thou spendest on him, I will repay there when I come again this way’.

๒๑.ปฏิบัติหณ มตตญญาตา

การรู้จักประมาณในการรับ

Moderation in receiving alms.

๑. ดิสุสมหาราชาปิ เทวลิกิ เจตียปพพเต ภิกขุสงฆสส ทานํ ททมาโน “มหาราชาก็ เอกิ เอว ทานํ ททมาโน มหาราช, ก็ เอกิ เอว จานํ ภขสิ?ก็ อญญตถ ทาตุํ น วญญตีตี”ชานปเทหิ วุตโต ทุติยทิวเส อนุราชปุเร มหาทานํ ทาเปสิ. เอกภิกขุปี ปฏิคคหणे มตตํ น อญญาสิ. เอกเมเกน ปฏิคคหิตํ ชาทนีย โภชนีเย เทว ตโย ชนา อุกชิปีสุ.

๒.ราชา ทุติยทิวเส เจตียปพพเต ภิกขุสงฆ์ นิมนตาเปตวา ราชนุเตปุริ อาคตกาเล“ปตตํ เทถาติ” อาห. “อลํ มหาราช, อตตโน ปมาणेณ ภิกขุ คณหิสสนุตีหิ” เอกภิกขุปี ปตตํ น อทาสิ. สพเพ ปมาณญตตํ เอว ปฏิคคหเส. อถ ราชา “ปสสถ, ตุมหากํ ภิกขุสุ เอโกปี มตตํ น ชานาติ, หิโย กิณจิ อวเสสิ นาทิสสิ อชช คหิตํ มนุทํ, อวเสสิ เจว พหุติ” เตสิ มตตญญาตาย อตตมโน อิตเรสิ จ อมตตญญาตาย อนตตญญาตาย อนตตมโน อทิสสิ.

(สมโหมหวิโนทนี)

๑. พระเจ้าดิสสะ ถวายทานแก่พระภิกษุสงฆ์ที่เจตียบรรพตทุกวัน ถูกชาวชนบทท้วงว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นใหญ่ ทำไมพระองค์จึงให้ทานที่เดียวเท่านั้น ทำไมพระองค์จึงคบฐานะอย่างเดียวนั้น ? ไม่ควรให้ที่อื่นหรือ” วันที่สอง จึงรับสั่งบริจาคมหาทานที่เมืองอนุราชปุระ แม้ภิกษุรูปเดียวก็มิรู้จักประมาณในการรับ. คนสองสามคนยกของเคี้ยวของบริโภคที่ภิกษุแต่ละรูปรับมา.

๒. วันที่สอง พระราชารับสั่งให้นิมนต์ภิกษุสงฆ์ที่เจตียบรรพตมา ในเวลาที่ภิกษุเหล่านั้นเข้ามาภายในพระบรมมหาราชวัง ตรัสว่า “ท่านจงให้บาตร” แม้ภิกษุรูปหนึ่งก็ได้ถวายบาตรโดยได้ถวายพระพรว่า “อย่าเลฆมหาบพิตร ภิกษุจะรับภิกษาโดยประมาณของตน” ภิกษุทั้งหมดก็ได้รับภิกษาแต่พอประมาณเท่านั้น พระราชาก็ตรัสว่า “ดูเถิด ภิกษุของพวกท่าน แม้รูปหนึ่งก็มิรู้ประมาณ เมื่อวานนี้ ไม่มีอะไรเหลือแม้แต่น้อย วันนี้ ของที่รับมีน้อยแต่เหลือมากทีเดียว” พอพระทัยในความรู้ประมาณของภิกษุในเจตียบรรพตเหล่านั้น แต่ไม่พอพระทัยในความไม่รู้ประมาณของภิกษุในเมืองนอกนี้.

(1) When King Saddhatissa was regularly giving alms to the bhikkhus residing at Mihintale, the country-folk asked him why he was attached to one place and whether it would not be advisable to distribute alms to the monks residing at other place too. Thereupon the king had his alms giving at Anuradhapura on the following day. “There was not a single monk who knew the amount of food that he should receive. The food, hard and soft, that was received by each had to be borne by two or three attendants.

(2) Next day having invited the monks of Mihintale, the king asked them for their bowls as they entered the palace. ‘You need not, O King ; each monk will receive that sates his need’, was their answer, and, none of them gave his bowl, All the monks took only so much of

food as was sufficient for their wants. Afterwards the king said : ‘Behold, not one of your monks is aware of the amount of the food that one can consume. Yesterday not a bit of food was left over ; but today the amount that is left’. So the king was glad at the moderation of the monks of Mihintale and was displeased with the Immoderate monks.

๒๒. สีสวโต มหานุภาวตา
ความมีอิทธิพลอันยิ่งใหญ่ของผู้มีศีล
Great influence of the virtuous.

๑. กุฎกณฺณราชา กิร ติริกามกณฺณวาสี จุลลสุทฺถมฺมตฺเถรํ มมายติ. โส อุปลวาปิยํ วสมาโน เถรํ ปกฺโกสาเปสิ. เถโร อาคนตุวา มาลาราม วิหารเ วสติ. ราชา เถรสฺส มาตฺรํ ปุจฺฉิ “กึ เถโร ปิยายตีติ.” “กนฺท์ มหาราชาติ.” ราชา กนฺท์ คาหาเปตฺวา วิหารํ คนตุวา เถรสฺส ททมาโน มุขํ อุลโลเกตุํ นาสกฺขิ.

๒. โส นิกฺขมิตฺวา พหิปริเวณ เทวี ปุจฺฉิ “กึทิสฺส เถโรติ.” “ตฺวํ ปุริสฺส หุตฺวา อุลโลเกตุํ น สกโกสิ, อหํ กถํ สกฺขิสฺสามิ. นาหํ ชานามิ กึทิสฺสตีติ.” ราชา “มมรฏฺเเจ พลิการคหปติปฺตฺตํ อุลโลเกตุํ น วิสฺสามิ, มหนฺตํ วต โภ พุทฺธสาสนนฺติ อปฺโปเจสิ. (สมฺโมหริโนทนี)

๑. ได้ข่าวว่าพระราชาทรงพระนามว่า กุฎกณณะ ทรงเคารพนับถือพระจูปัสสัมมเถระผู้อยู่ที่ริริกามกณณะ พระองค์ประทับอยู่ ณ อุปลวาปี รับสั่งให้นิมนต์พระเถระมา พระราชาตรัสถามมารดาของพระเถระว่า “พระเถระชอบอะไร” มารดาตอบว่า “ชอบแยมพระพุทธเจ้าข้า” พระราชารับสั่งให้เอาแยมไปวิหารถวายพระเถระแต่ไม่อาจจะแหงนมองดูหน้าท่าน

๒. พระองค์เสด็จออกมานอกบริเวณ ตรัสถามพระเทวีว่า “พระองค์เป็นอย่างไร” พระเทวีทูลว่า “พระองค์เป็นบุรุษยังไม่อาจจะมองหน้าท่านได้ หม่อมฉันจะอาจอย่างไร? หม่อมฉันไม่ทราบว่าคุณเป็นอย่างไร? พระราชาทรงปรบพระหัตถ์ตรัสว่า “เราไม่อาจจะมองหน้าบุตรคหบดีผู้เสียส่วยภาษีในแคว้นของเรา พระพุทธศาสนาช่างใหญ่จริงหนอ”

(1) King Kutakanna was much attached to the Thera Culla–Sudhamma, who dwelt at Girigamakanna. While the king was residing at Uppalavapi he invited the Thera who accordingly came and resided at Malarama vihara. The king asked the Thera’s mother what (kind of food) the Thera liked most. She answered that he liked yams. Then, having got the yams (prepared), the king went to the vihara to look at the face of the Thera he could not do so (through the great respect that he had for him).

(2) Coming out of the Thera’s residence the king asked his queen what the Thera’s features were like. You, being a man, could not look at his face : how could I,(a woman), do it?’ Then the king clapped his hands saying : ‘The religion of Buddha is indeed very great! I was

unable to look at the face of a tax-paying house-holder's son (who has become a Buddhist monk!)

๒๓.ลจกกาย พุราหมณ-ติสสะ-ภย ๑

ภัยจากพราหมณ์ติสสะในลังกา

The rebellion of Brahman-Tissa in Ceylon I.

๑. วตตพุก-นิโครธเถรสุสาปิ สามเณร กาละ พราหมณ-ติสสะ-ภย อุทปาติ. สามเณโร จ อุปชฌายโย จสส ปรสมฺพุทฺ นาคมฺสฺ, ปณฺณชาทก-มนุสฺเส อุปนิสฺสาย วสิสฺสามิตี ปจฺจนฺตานิมุขา อเหสฺสุ. สามเณโรโร สตฺตาทมตฺตํ อนาหารโร หุตฺวา เอกสฺมี คามภูจฺาเน ตาลรฺกฺเช ปกฺกํ ทิสฺวา อุปชฌายํ อหา “ภนฺเต โถกํ อาคเมถ. ตาลปกฺกํ ปาเตสฺสามิตี.” “พุทฺโพลลิตฺวํ สามเณร, มา อภิรฺูหิตฺ.” “อภิรฺูหิตฺสามิ ภนฺเตติ ชุทฺทกฺวาลี คเหตฺวา ตาลํ อารฺุยฺห ตาลปิณฺฑี ฉินฺทิตฺ อารภิ.

๒. วาสีฬาลํ นิภฺขมิตฺวา ภูมฺิยํ ปติ. เถโร จินฺเตสิ “อโย กิลมฺนฺโต ว รฺุกฺโข อารฺุพฺุโ, ที นุ โช อิทานิ กริสฺสตีติ. สามเณโรโร ตาลปณฺณํ ฝาลेतฺวา ฝาลेतฺวา วาสีฬานฺทเก พนฺธิตฺวา สฆฺณฺโต สฆฺณฺโต ภูมฺิยํ ปาเตตฺวา “ภนฺเต, สาทฺ วตฺสสฺ สเจ วาสีฬาลํ เอตฺถ ปเวเสยฺยาถาติ อหา. เถโร “อุปายสมฺปนฺโน สามเณโรโรติ วาสีฬาลํ ปเวเสตฺวา อทาลิ. โส วาสี อุกฺชิปิตฺวา อทาลิ โส วาสี อุกฺชิปิตฺวา ตาลผลานิ ปาเตสิ. ตาว ตตฺเถว วสิตฺวา ฝลเสสฺ ชีเณสฺ อนฺุพฺุเพน ปณฺณ-ชาทก-มนุสฺसानํ วสนฺภูจฺาเน เอกํ ฉทฺุฑิต-วิหารํ ปวิสิสฺ. (สมฺโมหวิโนทนิ)

๑. ภัยตากราหมณ์ติสสะ เกิดขึ้นในเวลาทีพระวัตตพุกนิโครธเถรยังเป็นสามเณร สามเณร และอุปชฌายะของเธอ ไม่ได้ข้ามไปสมุทรมุ่งนินคิดว่าจะอาศัยหมู่มนุชย์กินใบไม้อยู่ จึงปายหน้าไป ยังปัจฉิมตชนบท สามเณรรอดอาหารประมาณ ๗ วัน เห็นลูกตาลสุกบนต้นตาลที่บ้านแห่งหนึ่ง จึงพูด กับอุปชฌาย์ว่า “ท่านครับ รอดผมสักครู่หนึ่งครับ ผมจะขึ้นเอาลูกตาลสุก” พระเถระพูดว่า “สามเณร เธอ กำลังน้อยนัก อย่าขึ้นเลย” สามเณรตอบว่า “ผมจะขึ้นขอรับ” แล้วถือนิมิตเล็กไปขึ้นต้นตาล เริ่มตัด ทะลายตาล

๒. ใบมีดหลุดออกตกดิน พระเถระคิดว่า “สามเณรนี้ขึ้นต้นตาลกำลังเหน็ดเหนื่อยทีเดียว บัดนี้ เธอจะทำอย่างไรต่อไป” สามเณรก็ฉีกใบตาลอยู่แล้วๆเล่าๆพันด้ามมีด ผูกต่อกันให้ตกจนถึงพื้น พูดว่า “ท่านขอรับ ถ้าท่านจะใส่ใบมีดในด้ามนี้ จะดีมาก” พระเถระนึกชมเชยอยู่ในใจว่า “สามเณรช่างฉลาด จริง” จึงสอดใบมีดให้สามเณรยกมีดขึ้นได้แล้ว พันลูกตาลให้หล่นลงอยู่ ณ ที่นั้นจนลูกตาลหมด จึงได้ เข้าไปยังวิหารร้างแห่งหนึ่ง ในที่ที่อยู่ของมนุชย์กินใบไม้.

(1) When the great rebellion headed by Brahman Tissa arose, the Thera Vattabbaka-kigrodha was still a novice. The novice and his preceptor did not leave the country (and cross the ocean), but they went to the country-side in order to live with the help of the people who fared on leaves. (While on the way) the novice, who had been without a morsel of food for about a week,

saw some ripe nuts on a palm tree that was in a (deserted) village and told his teacher : ‘Sir, please wait for a while ; I shall pluck those nuts’. ‘O novice, you should not climb up as you are weak’ said the teacher ; but the novice, saying that he determined to do so, took a small knife and having climbed up began to cut the bunch of nuts.

(2) The blade fell down (While he was cutting, seeing that), the Elder thought to himself. ‘He has climbed up with difficulty and what is he going to do now?’ The novice tore some leaves of the tree, and having connected the strips made a line long enough to reach the ground ; then tying the handle of the knife to one end of it lowered it and asked the Elder to insert the blade saying ‘may it please you, Sir, to insert the blade to this handle’. The Elder thinking that the novice was a clever one inserted the blade. Then he raised it and plucked down the nuts...they stayed there as long as there were nuts ; and when the nuts were consumed they gradually went to a place where some people were living on leaves, and entered an abandoned vihara that was near by.

๒๔.ล่งกาย พุราหมณ-ติสสะ-ภย ๒

ภยจากพราหมณ์ติสสะในลังกา ๒

The rebellion of Brahman–Tissa in Ceylon II.

๓. พุราหมณ-ติสสะใจโร ปี ชนปท วิทูธเสสิ. สงฺโฆ สพพทิสสาหิ นาคทีป คณตฺวา ชมฺพุโกลปฏฺฐเน ติฏุมกมหาอุลุมฺปิ พนฺธาเปสิ. เอกา ภูมิกา อุทเท โอสีหิ. เอกิสฺสา ภิกฺขุสงฺโฆ นิลินฺโน, จุลลสีวเถโร, อลิตตตฺเถโร, มหาโสณตฺเถโรติ ตโย เถรา ตาสํ ปริสาณํ ปาโมกฺขาเตสุ เทว เถรา มหาโสณตฺเถโร อาหํสุ “อาวฺโส มหาโสณ, อภिरุห อุพฺมุปนฺติ.” “ตุมฺเห ปน ภาเนติ.” “อาวฺโส, อุทเท มรณฺมุปี เถล มรณฺมุปี เอกกํ เอว, น มยํ คมิสฺสาม ตมฺปน นิสฺสาย อนาคเต สาสนสฺส ปเวณิ จสฺสติ, คจฺจ ตวํ อาวฺโสติ. “นาหํ ภาเน. ตุมฺहेสุ อคจฺจนฺเตสุ คมิสฺสามีติ.” ยาวตติยํ กเถตฺวาปี เถโร อาโรเปตุํ อสฺกโกนฺตา นิวตฺตีสฺ.

๔. อถ จุลลสีวเถโร อนุปฺพุเพน จาริกํ จรณฺโต มหาวิหารํ สมฺปาปุณิ. ตสฺมี สมเย มหาวิหาริ สฺยุญฺญเ เจตियํคเณ เอรณฺฑา ชาตา, เจตियํ คจฺเจหิ ปริภริตํ เสวาเลน ปรีโยนทฺธํ เถโร ธรรมานกพฺพุทฺสส นิปจฺจการํ ทสฺเสนฺโต วิย มหาเจตियํ วนฺทิตฺวา ปจฺฉิมทิสาย สาลํ ปวิสิตฺวา โอลิเกนฺโต เอวฺรฺอุปสฺส นาม ลากคฺค-ยสคฺคปฺตตฺสส สรีรธาตุ-นิจยญฺจानํ อนาถํ ชาตฺนฺติ จินฺตยมาโน นิสีหิ.

๕. อลิตตตฺเถโร อนุปฺพุเพน จาริกํ จรณฺโต อลชนปทํ สมฺปาปุณิ. ตตฺถ มนฺุสฺสา นาติปฏฺกานิ มชฺฐกผลานิ ภินฺทิตฺวา อญฺจึ อาทาย ตจํ ฉชฺพเทตฺวา อคมฺสุ. เถโร “อาวฺโส มหาโสณ, ภิกฺขาหาโร ปญฺญายตีติ วตฺวา ปตฺตจิวฺโร อหาราเปตฺวา จิวฺโร ปารุปีตฺวา ปตฺตํ นีหริตฺวา อญฺจาลิ. ตฺรฺณหารกา เถโร จิตํ

ทิสวา “อิมินา โกจิ อตฺถิ ภาวิสฺสตีติ” วาสิกํ ปุณฺณิตฺตวา มชฺฌกผลตจํ ปตฺเต ปกฺขิปิตฺวา อทฺสุ. เถรา ปริภุญฺชึสุ สตฺตทาหมตฺตํ โส เยว อาหาโร อโหสิ. (สมฺโมหวิโนทนิ)

๓. แม้ใจพรพราหมณ์ติสสะก็ได้ย้ายชนบท พระสงฆ์ทั่วทิศได้ไปยังนาที่ปะ ให้ผูกแพใหญ่ ๓ ชั้น ที่ทำซ่มพุกโกละ แพชั้นหนึ่งได้จมน้ำ ภิกษุสงฆ์นั่งอยู่ในชั้นหนึ่งคือพระเถระเป็นประมุขของบริษัทเหล่านั้นคือ พระจุลลสีวเถระ พระอสิทตเถระ พระมหาโสณเถระ พระเถระ ๒ รูป ได้พูดกับพระมหาโสณเถระว่า “นี่แน่ท่านมหาโสณะท่านจงขึ้นแพ” “พวกท่านละ” “การตายในน้ำกับตายบนบกก็อย่างเดียวกัน เราจะไม่ไป แต่ได้อาศัยท่าน พระศาสนาจะดำรงสืบต่อไปในอนาคต ท่านไปเถิด”

“เมื่อพวกท่านไม่ไป กระทบก็จะไม่ไป” แม้พระเถระ ๒ รูปพูดอยู่ถึงครั้งที่สาม ก็ไม่อาจจะให้พระเถระขึ้นได้ จึงได้กลับไป

๔. พระจุลลสีวเถระจาริกไปโดยลำดับถึงมหาวิหารสมัยนั้น มหาวิหารร้างเสียแล้ว ต้นละหุ่งขึ้นที่ลานเจดีย์ ประหนึ่งแสดงความเคารพต่อพระพุทธรูปเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ เข้าสู่ศาลาด้านตะวันตกตรวจตราดู นั่งรำพึงอยู่ว่า “ที่บรรจพระสรีรธาตุของพระพุทธรูปเจ้าผู้อุดมด้วยลาภและยศเห็นปานนี้ ได้ไร้ที่พึ่งเสียแล้ว”

๕. ฝ่ายพระอสิทตเถระ ก็จาริกไปโดยลำดับถึงอลชนบท มนุษย์ในที่นั้น ได้ทุบผลทรายที่ยังไม่สุกถือเอาเมล็ดทิ้งเปลือกไว้ไปแล้ว พระเถระกล่าวว่า “นี่แน่ ท่านมหาโสณะ ดูเหมือนจะมีภิกษาหาร” จึงให้นำบาตรและจีวรมา ห่มจีวร นำเอาบาตรออกมายืนอยู่ เด็กๆเห็นพระเถระยืนอยู่ คิดว่าท่านคงจะต้องการสิ่งนี้ เช็ดทราบออก ใส่เปลือกผลทรายในบาตรถวาย พระเถระทั้งสองก็ได้ฉัน อาหารนั้นแหละอยู่ได้ประมาณ ๗ วัน”

(3) The Brahman thief Tissa, ravaged the country. Monks from all sides assembled at Nagadipa, and had there constructed a three storeyed float. One floor of it sank under the water ; the sangha sat on the second ; and on the third floor they kept their bowls and robes. The three elders : Cullasiva, the reciter of the Kindred Saying, Isidatta, and Mahasona were then the leaders of the sangha. Two of them said to Mahasona : ‘Brother Mahasona, step on to the float’. ‘Sir, what are you going to do ?’ ‘Brother, there is no difference either in dying in water or on land ; (therefore) we will not go abroad. You had better go, as the doctrine will not go when you are not going’. They could not make him step in though they entreated him thrice.

(4) Then the elder Cullasiva, travelling gradually, came to the great monastery (in Anuradhapura). At that time the monastery was empty. The yard round the great shrine was covergrown with palma cristi plants ; the pagoda itself was covered with overgrowth and moss. The Elder having worshipped the shrine as if showing respect to the living Buddha, went to the hall on the western side and stood there contemplating : ‘The place where the relics of the Buddha , who was endowed with unsurpassing gain and glory are enshrined, has been thus deserted’.

(5) The Elder Isidatta, too, while journeying arrived at the district of Ala. There some people had peeled some ripe bassia fruits and took away the seeds leaving the peelings there. The Elder saying : ‘Brother, Mahasona, food is visible’, asked for his bowl and robe ; and having robed and taken out the bowl he stood near the place (where the bassia peeling were). Some children, seeing the Thera and thinking that these would be useful to him, removed the sand from the peelings and put them into his bowl. The theras ate them and this was the only food that they had for about a week.

๒๕.มหากาย เวปสหนเต

เมื่อมหากายสงบ

When the great devastation was over.

๖. พุทธมณเฑ-ติสสะใจเร มเต ปิตุมหาราชา ฉตตํ อุตสาเปสิ. “ภยํ เวปสหนตํ ชนปโท สมปนโนติ” สุตวา प्रसमुत्तโต गिक्खुसंसि नาวाय महात्तिट्ठपग्गुणे ओरुยุह महाโสณत्तेโร กหं वसत्तिติ पुच्चิต्ठวา เถรสฺส สนฺตีกํ อคมาสิ. เถโร ปญจสत्ตภิกขุปริวาโร กาลกคาเม มณฑลารามวิหารํ สมปาปุณฺนิ. ตสฺมี สมเย กาลกคาเม สत्ตมตตานิ กุสสตานิ วสนฺติ. รตติภาเค เทวตา อาหิณฺชิตฺตวา “มหาโสณत्เตโร ปญจ สत्ตภิกขุปริวาโร มณฑลารามวิหารํ ปตฺติเต เอเกโก นวหตฺถสาग्गฺเกน สทฺธี เอเกกกาปณฺคฺชนกํ ปิณฺชปาตํ เทตฺติ มนุสฺเส อโวจฺจํ. ปุณฺทิวเส จ เถรา กาลกคามํ ปิณฺชทาย ปวิสิสฺส. มนุสฺสา นิสิตาเปตฺวา ยาคุํ อทฺสฺส. มณฑลารามวาสี ติสฺสภูตฺติเตโร สงฺขตฺเตโร หุตฺวา นิสิติ. เอโก มหาอุปาสโก ตํ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต มหาโสณत्เตโร นาม กตโร ติ” ปุच्चิ. สत्ตปิณฺชปาตสตานิ เถรสฺเสว อทฺสฺส.

๗. ปิตุมหาราชา รชชํ ปฏิปชฺชติ. प्रसमुत्ता आदतात्ता गिक्खु “กหं วตฺตพฺพก-นฺโครฺธเถโรติ ปุच्चิตฺตวา ตสฺส สนฺตีกํ อคมีสฺส. มหาภิกขุสंसิ เถโร ปริวาเรสิ. โส มหาภิกขุสंसิปริวูเต อนฺุพฺพเพน มหาวิหารํ ปตฺตวา มหาโพธิ มหาเจตฺติยํ ฐปารามญจ วนฺทิตฺวา นครํ ปาวิสิ. ยาว ทกฺขิณทวาราคจฺจนฺตฺสเสว นวสฺส จาเนสฺส อุปฺปชฺชติ. อิตฺติกาลวิปตฺติยํ ตาลผล-กนฺท-มฺูลปณฺณมฺปิ ทูลลภํ ชาตํ, กาลสมฺปตฺติยํ เอวรูโป महालाโก อุปฺปนโนติ. (สมโมหวิโนทนี)

๖. เมื่อใจพระพุทธิสสะสิ้นชีวิตแล้ว พระเจ้าปิตุมหาราชได้ครองราชย์สมบัติ ภิกษุสงฆ์จากสมุทรมั่งนอกรับได้สดับว่าภัยสงบแล้ว ชนบทมีความร่มเย็นแล้ว จึงลงเรือมาที่ท่ามหาตติถะ ถ้ามว่าพระมหาโสณเถระอยู่ไหน ได้ไปยังสำนักของพระเถระ พระเถระแวดล้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ ถึงมณฑลารามวิหารในกาลคามสมัยนั้น สกฺุลประมาณ ๗๐๐ อาศัยอยู่ที่กาลกคาม เวลากลางคืนเทวดาได้เที่ยวบอกเหล่ามนุษย์ว่า “พระมหาโสณเถระมีภิกษุ ๕๐๐ เป็นบริวาร ถึงมณฑลารามวิหารแล้ว คนหนึ่งๆจงถวาย

ปิณฑบาตรมีค่าคนละกหาปณะพร้อมกับผ้าสาฎกเก้าศอก” วันรุ่งขึ้น พระเถระเข้าไปปิณฑบาตที่กาลกคาม หม่อมมนุษย์นิมนต์ให้นั่งแล้วถวายยาคุ พระติสสภูติเถระอยู่มณฑลารามนั่งเป็นสังฆเถระ มหาอุบาสกคนหนึ่งไหว้พระเถระนั้นแล้วถามว่า “ท่านขอรับ ท่านรูปไหนชื่อมหาโสณเถระ” ได้ถวายปิณฑบาต ๗๐๐ แก้วพระเถระรูปเดียว.

๗. พระเจ้าปิตุมหาราชได้ครองราชย์แล้ว ภิกษุที่มาจากสมุทรวังไฉน ถามว่าพระวัตตัพพะกะนิโครธเถระอยู่ไหน ได้ไปสู่สำนักของท่าน ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่แวดล้อมท่าน พระเถระแวดล้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ถึงมหาวิหารโดยลำดับ ได้ไหว้ต้นมหาโพธิมหาเจดีย์และอุปราสาทเข้าสู่พระนคร ลักการะมากมายเกิดขึ้นในที่ ๗ แห่ง เมื่อท่านไปถึงประตูด้านเหนือเท่านั้น ตั้งแต่ท่านเข้าไปภายในพระนครแล้ว ลากลักการะมากมายก็เกิดขึ้นในเวลากาลวิบัติแม่ลูกตาล ง่่ามัน ราก และใบไม้ก็หายาก แต่ในเวลาเป็นกาลสมบัติ ลากมากมายเห็นปานนี้เกิดแล้ว

(6) When the robber Brahman-Tissa died, the Father King (i.e. Valagambahu) again ascended the throne. The bhikkhus, hearing that the ravage was over and the country was prospering, came overseas and disembarked at Mantottam. Ere long they inquired after the elder Mahasona, and came to him. Then the elder followed by five hundred bhikkhus reached at Mandalarama vihara in the village of Kalaka. At that time there were seven hundred families living there. During the night some deities went over the village and announced that the Thara Mahasona with five hundred monks had come to mandalarama, and each person should offer him a meal that cost one kahapana, together with a cloth measuring nine cubits, each. Next day the monks entered the village in order to receive alms. The people there made them sit and at first offered them gruel. Elder Tissabhuti, the incumbent of Mandalarama, sat at the head as he was the eldest. One of the devotees came to him and asked after saluting him : ‘Venerable sir, which is the Elder Mahasona?’...In this way all seven hundred bowls of meal were offered to the same theras.

(7) Pitumaharaja (j.e. Vattagamani) again raised his banner. The bhikkhus that came from abroad inquires after the Elder Vattabba-Higrodha and went to him. With a large reinue of monks, the Elder gradually came to the great monastery and having worshipped the great bo-tree, the great shrine, and the pagoda at Thuparama entered the city. Before he reached the southern gate he received triple robes at nine places. From the time he entered the city there were endless offerings. Thus at the time of depression even palm-nuts, yame, roots, and herbs became scarce ; at the time of prosperity he received such plentiful gain.

๒๖.โบราณ ชุมพูทีเป นิชิลวิซซาลโย

มหาวิทยาลัยเก่าแก่อินเดีย

THE UNIVERSITIES IN ANCIENT INDIA

๑. มหาวิทยาลัยตักกสิลา

(1) The University of Takshasila.

๑. ตักกสิลา นิชิลสตุถาลโย

ตักกสิลา นิชิลวิซซาลโย ปน เกวลั พุราหฺมณานํ นาม เอว ลิกฺขาปนฺนุจฺจานํ อโหสิ. ตสฺส วิซซาลยสฺส ปภาโว ปจฺฉิมโต ยาว ปราสิกเทสํ, อุตฺตรโต ยาว โยนกโลกํ, ปาจีนโต ยาว มคธํ ปาจีนก เทสณฺจ ปตฺถริ. เตน สหฺว พุราหฺมณานํ ลิกฺขาทสฺส กิตฺติโฆโส จ ทิสาวิทิสาสฺส ปตฺถริ. สตีลจฺนท-นาโม ปณฺหิตโต ปน รณฺโณ มาคธสฺส พิมฺพสาร์สส พุทฺธสฺส จ ภควโต อาตฺงกาปหารเกน ชิวฺกนามเกน ราชกียเวชฺเชน สมฺพนฺธํ สลฺลกขณียํ กถาปวตฺตี อีทิลํ วิตุถารยติ โส ปน เวชฺโซ ทกฺขิน-มคธ ราชคหฺนคเร ชาโต เวชฺชกมฺมณฺเจว จาตุสฺสจฺจิกลาสฺส ยํ กิณฺจิก กถณฺจ ลิกฺขิตฺกามา โส ตักกสิลํ อคฺมาสิ.

ตตฺถ สมฺปตฺโต โส เวชฺชาจาร์ยสฺส อตฺเตยยสฺส อภิมฺขํ คโต เตนจติเยน “กั ลิปฺปมฺลํ ทาตุํ สกฺกาติ” ปฺนุจฺจ เอวมาท สามี, “สฺตปรีเยสโก อหํ มคธโต เอตฺตํ ทูริ อคฺจฺฉี. สกเคหโต นิกฺขมฺนฺโต ปนาหํ อตฺตโน อชฺฌาสนํ มาตาปิตฺนุนํ วา สหายกานํ วา น กเถสิ. ตสฺมาหํ ธเนน ยํ กิณฺจิก ปรีจฺจาคํ (ครุชฺช) กาทฺ น สกโกมิ, ตถापि มมุคฺคหณฺเน นิณฺจิตฺเต มม อตฺตภาโว ตวายตฺโต ภวิสฺสตี มม เคหํ ภวโต ปรีจฺจชิสฺสามีติ อาห. อิมฺเหติ วจเนติ ตฺนุจฺจ อตฺเตยโย ตํ อตฺตโน ลิสฺसानํ อนฺโตคฺธํ อกาสิ. ชิวโก ตสฺส อจาร์ยสฺส สนฺติเก สตฺตวสฺसानิ ติกิจฺจกมฺมํ เวชฺชสฺตถํ จ อคฺคณฺหิ. นิณฺจฺจาเนปปริกฺขยํ ปน ตักกสิลา ย สมฺนฺตา ทริโยชนฺนุจฺจาเน ชาตานํ คจฺฉ-ลตา-ดิณ-มฺลาทินํ สพฺเพสํ ภูตคามาณํ โอสถปโยชนํ วิตุถาเรหิตฺติ วุตฺโต ชิวโก จตฺตารี ทิวसानิ ตตฺถ ชาตํ สพฺพ โอสถีชาตํ อฺปปริกฺขิตฺวา “โอสถปโยชนวิหริตา เอกापि คจฺฉชาตี น วิชฺชตีติ อตฺตโน อจาร์ยสฺส ปกาเสสิ. (อาโรเจสิ)

มหาวิทยาลัยตักกสิลา เป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่พราหมณ์โดยเฉพาะเท่านั้น อำนาจของ มหาวิทยาลัยนั้นด้านตะวันตกแผ่ไปถึงประเทศเปอร์เซีย ทิศใต้จดประเทศไทย ทิศปราจีนจตมคธและ ประเทศด้านปราจีน พร้อมกันนั้น เกียรติคุณชื่อเสียงแห่งการให้การศึกษาของพวกเขาแพร่ไปทั่วทิศานุทิศ บัณฑิตชื่อเสียงอันได้พรรณนาประวัติที่นำรู้เกี่ยวกับแพทย์หลวงชื่อชิวกผู้ได้ถวายการรักษาพยาบาล โรคแก่พระเจ้าพิมพิสารพระราชกษัตริย์และพระพุทธเจ้าผู้มีพระภาคไว้ดังนี้ แพทย์ผู้นี้เกิดที่เมืองราชคฤห์แคว้นมคธตอนเหนือ ประสงค์จะศึกษาวิชาแพทย์และการฝีมือ ๖๔ อย่างใดอย่างหนึ่ง จึงได้ไปยังเมืองตักกสิลา

เมื่อถึงเมืองตักกสิลาแล้ว ได้ไปหาอาจารย์ทางแพทย์ชื่ออตฺเตยยะ ถูกอาจารย์ถามว่าจะให้ค่าวิชาเท่าไร ? ได้ตอบว่า ข้าแต่ท่านอาจารย์ กระผมเป็นผู้แสวงหาความรู้ กระผมจากดินแดนแคว้นมคธ ถิ่นไกล เมื่อออกจากเรือน ก็ได้บอกความประสงค์แก่บิดามารดาหรือมิตรสหาย เพราะฉะนั้นกระผม จึงไม่อาจเอาทรัพย์บูชาครูได้ แม้กระนั้นเมื่อเรียนสำเร็จแล้ว กระผมขอถวายตัวต่อท่านด้วยคำพูดนี้

ทำให้อาจารย์อัปเดตเตะพะพอใจ ได้รับเข้าไว้เป็นศิษย์ภายใน ซึ่งนักเรียนวิธีพยาบาลไข้และวิธีปรุงยาอยู่ในสำนักของอาจารย์ ๗ ปี ในการสอบไล่ครั้งสุดท้าย ซึ่งกฤตอาจารย์สั่งว่า “เธอจงพรรณนาถึงพืชทั้งหมดมีก้อไม้เถาวัลย์ หญ้า และรากไม้เป็นต้นที่เกิดอยู่ในที่สองโยชน์รอบเมืองตักกสิลา” จึงได้ไปค้นหาสิ่งที่เป็นโอสถซึ่งเกิดในที่นั้นเป็นเวลานาน ๔ วัน แล้วประกาศแก่อาจารย์ของตนว่า “ก้อไม้แม้อกหนึ่งที่จะไม่มีประโยชน์ทางโอสถ เป็นไม่มี.”

‘The University of Takshaaila was a pure Brahmanical instate. Its influence extended to Persia in the west, to Bactria in the north, and Magadha and prachya to the east. With it the fame of Brahmanical learning spread far and wide. Professor Satis Chandra narrates an interesting anecdote of the royal physician Jivaka, who had cured both king Bimbisara of Magadha and the Buddha himself, of some painful diseases. He was born at Rajagriha in South Bihar. Being desirous of studying medicine and also for the sake of learning any of the sixty-four handicrafts, he had to proceed to Takshasila.

On arriving there, he presented himself before Atreya, the professor of medicine. When the sage inquired what gift he would make, Jivaka replied : ‘Venerable Sir, I have travelled thus far from Magadha for the purpose of study. While leaving home, I did not mention of my wish to my parents and friends. So I shall not be able to make any present in money ; but when I have finished my education I will be yours’. Pleased with the reply, Atreya admitted him. Jivala studied the healing art and the science of medicine under the sage for seven years. At the final examination, he was required to describe the medicinal use of all the vegetables, plants, creepers, grass, roots, etc., that grew within a radius of fifteen miles round the city of Takshasila. After four day’s examination of the medical botany of the place Jivaka submitted the results, informing his professor that there was hardly a single plant which did not possess some medicinal property.

มหาวิทยาลัยนาลันทา

(2) The University of Nalanda.

๒. นาลันทาย นิขิลวิซซาลโย

พุทธย์, ตถาปิ โปราณ-ชมพูที่เป โสคตมหาวิซซายตเนสฺ ปากฏตมฺ ปน นาลันทา-นิขิลวิซซายตณฺ อโหสิ โส ปน วิซซาลโย, สกกล-มคฺชรภูเจ ฅมฺมคณฺช-นาเมน ปากโฏ ภวิ. ภารตีย โปตถ กาลยานํ มหนตตโม ตสฺส วิซซายตนสฺส โปตถ กากโร รตโนททินามมฺหิ นวภูมก-ปาสาเท ปติฏฺฐาปิโต อโหสิ. เอโส ปน นิขิลสตถาลโย กิฏฺฐุปรตติโย ปุพฺเพ ปจฺมสตวสฺสโต ปฏฺฐาย, อดวา ตสฺมี สตถาลเย อจฺริยาเวณ วุตถสฺส นาคชฺชนมหาเถรสฺส กาลโต ปฏฺฐาย, ยาว กิฏฺฐุปรตติโย อฏฺฐมสตวจฺจเร อภิวุฑฺฒิยา อนุโน ปวตติตถ อฏฺฐม-สตวจฺจรพฺภนฺตเร ปาลราชฺชนํ อนุคฺคเหน อิมสฺส วิซซาลยสฺส นาติ ทูรภูจฺจาเน อฺพนฺตปุริยํ การาปิโต ปน มหาวิซซาลโย เสฏฺฐกาวั ปาปฺถนิ.

HIUEN-Tsion นาโม จีนฺเทสิย-ปุณฺณ ติตถคฺคมนโก สตฺตม-สตวจฺจรสฺส อาทิมฺหิ เยว นาลันทา-มหาวิซซายตณฺ ปตฺวา ตตถ ปณฺชิตตจฺริยานํ สนฺติเก สกฺกภูภาสารุพฺหํ พุทฺธมฺมํ อฺคฺคณฺหิตฺวา ตสฺส วิซซายตนสฺส ปวตติโย จ ปสฺตถากาเรน ลิชิตฺวา จเปสิ.

มหาวิทยาลัยนาลันทา เป็นมหาวิทยาลัยที่สองแต่ก็มีชื่อเสียงมากในฝ่ายมหาวิทยาลัย พระพุทธศาสนาประเทศอินเดียยุคก่อน มหาวิทยาลัยนั้น มีชื่อปรากฏทั่วแคว้นมคธว่าธัมมคัณฺฐชะ ห่องสมุดของมหาวิทยาลัยนาลันทาใหญ่กว่า ห่องสมุดในอินเดียอยู่ที่ปราสาทเก้าชั้นชื่อรัตนโนทธี ตั้งแต่ ศตวรรษที่หนึ่งก่อนคริสต์ศักราช หรือตั้งแต่สมัยพระมหาเถระนาคชนอยู่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย นั้น จนถึงศตวรรษที่แปด มหาวิทยาลัยนาลันทาเจริญรุ่งเรืองมากมหาวิทยาลัยที่สร้างขึ้นที่อุทันทปุรี ไม่ ไกลมหาวิทยาลัยนั้นโดยความอนุเคราะห์ ของพระราชปาละ ระหว่างศตวรรษที่แปดก็เจริญยิ่ง นักบวชจีน เหียนสี (ฟาเหียน) ได้ไปถึงมหาวิทยาลัยนาลันทาดันศตวรรษที่เจ็ด ได้เรียนพุทธธรรมซึ่งเป็น ภาษาสันสกฤต ในสำนักของศษสตราจารย์ ณ ที่นั้น และเขียนประวัติของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ไว้ อย่างดี ที่สุด.

'The second but perhaps the most famous of all Buddhist univerdities of ancient India was that of Nalanda. It was known all over Magadha by the name of Dharmaganja Its library, the largest in India, was located in the nine-storeyed building called "Ratnodadhi". It ficurished in the first century B.C., i.e. from the time of Nagarjuna, eho was one of its professors, to the eighth century A.D. when the great Vihara of Odantpuri, which was estsblished in its neighbourhood, rose to eminence under the patronage of the Pala kings. Hiuen-Tsiang, the Chinese pilgrim, who visited Nalanda in the beginning of the seventh century A.D. studied Buddhist Sanskrit literature under its professors and has left an excellent account of it'.

มหาวิทยาลัยอุทันทบุรี

(3) The University of Odantapuri.

๓. อุทันทบุรี-มหาวิทยาลัยโย

อัย ปน มหาวิหารโร ปาลราชูณ (ปาลราชวรสสุต) มคธชาติปัจจุลภาโต ปุราเยว ปตัญญาปิโต อโหสิ. ปาลวรสฺฐาธิปานิ สมเย มาคธีย ราชธานีภาวปุตตสฺสเสกสฺส นครสฺส วิหาราสนุเน มาปิตตดา จ อสฺส วิหารสฺส อจฺจนนตภาวปุตติโต จ สพุโพปิ โส เทโส “วิหาร” นามเน ปากัญโ อโหสิ. พุราหมณเฑที “มม” อิติ โวหารํ ปาปีตํ โปราณํ มคธ-นามํ อนุกฺกเมน วิสฺสริตํ อโหสิ.

มहिपालรณฺญ ปุตตสฺส มหาपालรณฺญ กาลเ อุทันทบุรี-มหาวิหารเ หีนยานิกโฆหารโปลกฺขิตา มฺลเถรวาทินอ สหสฺสมตฺตา ภิกฺขุ จ ปญจสหสฺสมตฺตา มหายานิกภิกฺขโว จ วสฺสิ. ปาลราชา โน ปน อุทันทบุรียํ เวทกโสคต-ธมฺมคณฺเฑที ปริปุณฺเณน โปตฺถกาลเยน สหิตํ สามณกํ นิขิล วิชฺชาลยํ ปตัญญาเปลฺล. โส ปน โปตฺถกาลโย กิจฺจุปุตติโต ๑๒๐๒-เม วสฺเส โมหมทสามยเกที ตสฺส วิหารสฺส วิหฺธํ เสน ภิกฺขุณํ ฆาตเน วฏฺฏมาเน วินาสิตอ อโหสิ. ตสฺมี เยว สมเย จินเทเลียนํ ตาตริยาธิราชูณํ อนุคฺคหํ ปฏิจฺจ ติพฺพตเทเส อาทิมมหาสงฺฆรณฺญ โนิวาสฺจानตฺตํ ปตฺโต สกฺย มหาวิหารโ ปน อุทันทบุรีมหา วิหารสฺสาการํ อนุคฺคตวา การาปิโต. อุทันทบุรีวิหารเ ปวตฺตํ วินยณํ ลิกฺขานํ จ สกฺยมหาวิหารียา อนุคฺจฺฉิสฺส.

อนึ่งมหาวิทยาลัยนี้สร้างขึ้นก่อนกษัตริย์วงศ์ปาละได้เป็นใหญ่ในแคว้นมคธ ในสมัยกษัตริย์วงศ์ปาละได้เป็นใหญ่ ประเทศนั้นทั้งหมด มีชื่อปรากฏว่า “พิหาร” เพราะนครหนึ่งที่ได้เป็นราชธานีของชาว มคธสร้างขึ้นใกล้วิหารและวิหารนั้นก็สูงยิ่ง ชื่อมคธเก่าที่พวกพราหมณ์เรียกมักจะก็เลื่อนหายไปโดยลำดับ

ในสมัยของพระเจ้ามहापालะโอรสของพระเจ้ามहिपालะ ภิกษุณิกายเดิมที่ได้ชื่อหีนยานิกะประมาณพันรูปและภิกษุฝ่ายมหายานประมาณ ๕,๐๐๐ ได้อยู่ในอุทันทบุรีมหาวิหาร ฝ่ายกษัตริย์วงศ์ปาละก็ได้สร้างมหาวิทยาลัยสงฆ์พร้อมทั้งห้องสมุดบรรลุมคธคัมภีร์พระเวท และตำราทางพุทธศาสนาไว้ที่อุทันทบุรี มหาวิทยาลัยแห่งนั้นได้สาบสูญไปเมื่อ ค.ศ. ๑๒๐๒ เมื่อคราวพวกลัทธิมหมัทศ่าภิกษุพร้อม กับวีหารแห่งนั้น สมัยนั้น เพราะได้รับความอนุเคราะห์ของกษัตริย์ตาดแห่งประเทศจีน ศักยวิหารอันเป็นที่ประทับอยู่ของพระสังฆราชทิเบต ก็ถูกสร้างขึ้นตามแบบอุทันทบุรีมหาวิหาร ภิกษุที่อยู่ในศักยวิหาร ก็ประพฤติวินัยและสิกขาบทอย่างที่เป็นไปในอุทันทบุรีมหาวิหาร.

This great vihara was founded long before the Pala Dynasty came to power in Magadha. On account of the foundation of a city in its neighbourhood, which became the capital of Magadha under the Pala kings and also for the great eminence to which the monastery itself rose, the entire province came to be known by the name of Bihar and the olden name Magadha, nick-named 'Magha' by the Brahmans, gradually became forgotten.

During the reign of the son of King Mahipala, who was called pala the Great, there were 1,000 monks of the earlier school of Buddhism called Hinayana and about 5,000 monks of the Mahayana School at Odantapuri. The pala kings had established a monastic university at Odantapuri with a splendid library of Brahmanical and Buddhistic works which was destroyed at the asck of the monastery and the massacre of its monks by the Mohammedans in A.D. 1202. The great monastery of Sakya, which about that time, became the seat of the first grand hierarchy of Tibet, under the patronage of thr Tartar Emperors of China, was built after the model of Odantapuri. Sakya followed Odantapuri in the details of monastic discipline and education.

มหาวิทยาลัยอักษัตนบุรี

(4) The University of Vikramasila.

๔. วิภุมลิสายั นิกุขิลวิษุขาลโย

กิกุขุปุตโตติ อฏุมลิตวจจรรสส มชฌภาเค ธมมปาเลน รณณา การราปีโต วิภุมลิสานาโม รามมหาวิหาโร คงคาย นทียา อุตตรตีเร เอกสส นคสส มุทุณิ ปติฏฐิตอ อโหสิ. มหาปาสาทสส สมมุตตา ตโต นาติทฐรฐฐาเน สตาธิกา อวาสา ปติฏฐาปีตา, สพเพปี เต เอกเกน ปากาเรน ปริกขิตตา อหะสุ.

วิหารสส จตุสฺ ทวาเรสฺ จตุหิ ทาวารปณฺชิตเตหิ ปาริปาลิตา จตฺตารโ วิษุขาลยา อหะสุ ยตถ ลิสสา นิมฺมเลน อุกคณฺหนตฺถาย ปเวสฺ ลภิสฺ ปชานสตุถาลเย เทวธมฺมสิกฺขาปนกา ปน เทว ปณฺชิตา สพพสฺสาปี นิกุขิลวิษุขาลยสฺส (อาธารกา) ปจฺม ทุตฺติยถมฺภาติ โวหารปุตฺตา อหะสุ. จตฺตุนฺ ทวารานํ สมิเป ปาการพฺภนฺตเร เยว ปติฏฐาปีเตสฺ จตุสฺ วิษุขาลเยสฺ อุกคณฺหนตฺตานํ ลิสฺसानํ วาสาเย เตสฺ โปสณาย จ จตฺตารโ ปุณฺณนิวสา อหะสุ. เต ปน นิวสา ตตฺเทสฺวาสิตี ราชกฺุมารเอหิ มหทฺตฺนีหิ จ อุตฺตถมฺภิตาภวํ.สงฺฆเถรปฺมุขาย ฉนฺนํ ชนฺนํ สภาย ราชนุกคฺคฺทลภาณ ปรีปาลียมาโน เอโสฺมหาวิษุขาลโย จตฺตสฺตวสฺสาหิ สมิทฺฐากาเรน ปวตฺติตฺถ.

มหาวิทยาลัยหลวงชื่อวิภุมลิสลา ที่พระเจ้าอักษมปาละทรงสร้างในระหว่างศตวรรษที่แปด ประดิษฐานอยู่บนยอดเขาแห่งหนึ่งฝั่งด้านใต้แห่งแม่น้ำคงคา รอบปราสาทได้ประดิษฐานวัดร้อยแห่งอยู่ไม่ไกลวิหารนั้น วัดทั้งหมดนั้นล้อมด้วยกำแพงอันเดียวกัน ณ ประตูสี่ด้านของวิหาร มีมหาวิทยาลัยสี่แห่งที่บัณฑิตประจำประตูสี่คนรักษา ซึ่งศิษย์เข้าได้โดยไม่เสียค่าเล่าเรียน แต่บัณฑิตสองคนผู้ให้ศึกษาวิชาทางพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยแรก เรียกว่าเป็นหลักที่หนึ่ง ที่สองของมหาวิทยาลัยทั้งหมด เมื่อวิทยาลัย ๔ แห่งประดิษฐานอยู่ในกำแพงใกล้ประตู ๔ หลัง ก็มีหอพัก ๔ หลัง เพื่อให้ศิษย์ผู้ศึกษาเล่าเรียนอยู่และเพื่อเลี้ยงศิษย์เหล่านั้น และหอพักเหล่านั้นก็ได้รับความอุปถัมภ์จากราชกุมารและผู้มีทรัพย์สินอยู่ในถิ่นนั้น มหาวิทยาลัยแห่งนั้นได้รับอุปถัมภ์บำรุงโดยได้พระราชอนุเคราะห์ ได้อาศัยความร่วมมือของคน ๖ คน มีพระสังฆเถระเป็นประมุขจึงอยู่มาได้เรียบริ้อย ถึง ๔๐๐ ปี

‘On the top of a hill situated on the left bank of the Ganges stood the royal monastery of Vikramasila founded by King Dharma-Pala in the middle of the eighth century A.D. All round the central building but at short distances from the vihara there were erected 107 temples, and a wall surrounded them all.

There were four colleges at the four gates of the monastery where pupils had free access for the purpose of study, and which were presided over by the Door Pandits. The two Pandits who taught theology in the central college were called the first and second pillars of the university. For the support of the resident pupils of the four colleges at the four gates but inside the monastery four free-board hostels were established for the maintenance of the scholars. They were endowed by the princes and nobles of the country. The university successfully worked for four centuries being managed under Royal patronage, by a board of six members presided over by the High Priest’.

มหาวิทยาลัยตชิลหำโพ ในธิเบต

The University of Tashi-Lhunpo in Tibet.

๕. ดิพพเต ตชิล-ลุมโป-นาโม นิขิลสตุถาลโย

เหตุจิมปมาณโต ฉวสสุลิกา อูปริมโต ทวาทสวสสุลิกา ชาตีกุลปุตตา เตส อารกษเกหิ วา มาตาศิ
ตุหิ วา วิหารวาสินเ อเกสส เถราจาริยสส สนฺติเก ลิกฺขนตุถาย อปฺปิยนฺติ. โส ปน พาลโก เถรสส สนฺติ
กา. ฌมฺมคณฺถานิ ปจฺจิตฺตํ อุกฺคณฺหาติ. โส กทาจิ กรหจิ อตฺตโน อจาริยสส ชุทฺทกวดฺตานิ กโรนฺโต ตสฺส
สนฺติเก ภูณฺชนฺโต สยนฺโต จ อจาริเยน สเหว วาสํ กปฺเปติ. เอเกกสฺส มาสสฺสนฺเต ตสฺส มาตาศิตโร
สุชทุทฺทชิวานนาย ฆาสจฺฉาทน-ปริพฺพทนาย จ คุรุโน สนฺติกํ อุกฺคจฺฉนฺติ.

ดิณฺณวสฺसानํ อพฺภนฺตเร โส พาลโ สโคตตมฺมคณฺเถติ อุตฺตริตฺวา สงฺคหิตานํ ปาจนฺตรานํ ปญฺจวี
สาธก-สตมตฺตานิ ปณฺณานิ วาจฺจคฺคตานิ กโรติ. เตน ปพฺพชฺชาลาภาย ปโหนเกสฺส การเณสฺส ลิกฺขิตฺเตสฺส
อจาริยตุเถโร สีสํ เหว ตสฺส นามํ ปพฺพชฺชาเปกฺขานํ เต นามาวลียํ อนฺโตคคฺกรณาย สงฺฆเนตฺตโน สนฺติกํ
เปเสติ เอกวสฺสพฺภนฺตเร เยสํ ปพฺพชฺชาเปกฺขานํ นามานิ เลขนคตานิ โหนฺติ เต สพฺเพ เตสํ อจาริเยหิ
สเหว อนฺตฺตจฺฉนฺนํ นาสมาสมฺหิ ปวตฺตาศิยมาณสฺส มหาสนฺนิปาตสฺส จตฺตเถ ทิวเส สนฺนิปาตสาลาภยจฺฉน
สนฺนิปาติตฺตพพา โหนฺติ. สงฺฆรณฺโถ หุตฺโต เจว หุตฺติยมหา มจฺโจ จ อตฺตโน สิสฺसानํ อนฺโตคคฺกรณาย เอเกกํ
อจาริยํ ปกฺโกสนฺติ.

อนฺโตคคฺทิวสโต ปฏฺจาย, สามเณภาเวณ สลฺลลฺกฺขิตฺตปิ โส ทารโก เอเกเกน ลิกฺขเกน ลทฺทพฺพ
ปริพฺพณํ ลภติ ยาว โส สามเณรปพฺพชฺชํ น คณฺหาติ ตาว วิหารเ เทวลิกปฺปุชฺชาสฺส วตฺตมานาสฺส ภิกฺขุหิ สทุธิ
สหภาตี ภวิตฺตํ วา มหาสนฺนิปาตสา ลายํ เตหิ สห นิสิตฺตํ วา น ลภนฺติ. ยสฺมี กาลเ สงฺฆตฺเถโร อิจฺฉติ เตสํ
ปพฺพชฺชาทานํ เกโสโรปนํ จ ตทา โส ตทตฺตาย เต ปกฺโกสนฺติ ยถานियมิเตหิ อนฺตรวาสก-อฺตุตฺตราสงฺค-

สงฆาภฺหิ ติจิวเรหิ อจฺฉาติเตสฺส (ปัพพชฺชา เปกฺขเสสฺ) สงฆราชา เอเกกํ ทารกํ ตสฺส มาตาปิตุหิ ทินฺนนา
เมน ปกฺโกสิตฺวา เตสํ มุทฺธนิ จูฬิ ฉินฺทิตฺวา ตโต ปฏฺจาย โวหฺรณตฺถาย อถญฺยานิ อภินวนามานิ เทติ.

ลูกของคนมีชาติสกุลอย่างต่ำอายุ ๖ ขวบ อย่างสูงอายุ ๑๒ ขวบ ย่อมถูกผู้ปกครองหรือมารดา
บิดาส่งไปให้ศึกษาในสำนักของพระเถระอาจารย์รูปหนึ่งซึ่งอยู่ที่วิหารเด็กน้อยนั้นเรียนอ่านคัมภีร์ธรรมะ
จากสำนักของพระเถระบางครั้งบางคราว เขาก็จะทำวัตรปฏิบัติเล็กน้อยๆ แก่อาจารย์ของตน บริโภค
และนอนในสำนักของอาจารย์อยู่ร่วมกับอาจารย์ไป ปลายเดือนหนึ่งๆมารดาบิดาของเขาจะไปสู่สำนัก
ของครู เพื่อทราบสุขทุกข์ และเพื่อให้อาหารเครื่องนุ่งห่มและทรัพย์สินสำหรับจ่าย

ภายใน ๓ ปีเด็กน้อยนั้น ก็จะทำหนังสือได้ประมาณ ๒๕ หน้า จากบรรดาหนังสือที่รวบรวม
มาจากคัมภีร์ทางศาสนา เมื่อเขาได้ศึกษาเหตุพอจะบรรพชาได้พระเถระอาจารย์ก็จะส่งชื่อของเขาไปยัง
สำนักของผู้นำสงฆ์ เพื่อรวมเข้าในบัญชีของปัพพชฺชาเปกฺขะ ภายในปีหนึ่งๆชื่อของปัพพชฺชาเปกฺขะ คน
ใดถูกเขียนไว้แล้ว ปัพพชฺชาเปกฺขะผู้นั้นทั้งหมดต้องไปเข้าประชุมที่บริเวณโรงประชุมในวันที่ ๔ ของมหา
สังนิบาตที่มีขึ้นในเดือนมีนาคมทุกๆปี ทูตของพระสังฆราชและรองนายกรัฐมนตรีก็นำชื่ออาจารย์
คนหนึ่งๆเพื่อรับศิษย์ของตนๆไว้ใน

ตั้งแต่วันที่รับเข้าภายในแล้ว เด็กนั้น แม้จะถึงกำหนดว่าเป็นสามเณร ก็ยังได้เงินจับจ่ายที่
นักศึกษาคนหนึ่งควรได้ เมื่อการบูชายังเป็นไปอยู่ในวิหารนั้นทุกวัน ตลอดเวลาที่เขายังไม่ได้บรรพชา
เป็นสามเณรย่อมไม่ได้เพื่อจะอยู่ร่วมกันภิกษุ หรือนั่งร่วมภิกษุในโรงที่ประชุมใหญ่เวลาใดพระสังฆเถระ
ปรารภนาจะให้บรรพชาและปลงผมให้เขา เวลานั้นเขาจะเรียกเธอมาเพื่อประโยชน์อย่างนั้น เมื่อ
บรรพชาเปกฺขะได้ครองจีวร ๓ ผืน คืออันตรวาสกและอุตตราสงค์และสังฆาฏิแล้ว พระสังฆราชก็จะ
เรียกเด็กมาทีละคนตามชื่อที่มารดาตั้งให้ แล้วตัดจุกของเขา ตั้งแต่นั้นมาก็ตั้งชื่อใหม่อย่างอื่นให้ เพื่อ
เรียกสะดวก

'Boys of good parentage, of age between six and twelve, are placed for education by
their guardians and parents, under the charge of a tutor, who is a resident monk of the
monastery. Under the tutor the boy learns to read the sacred books. He generally remains with his
tutor, doing him a little service now and then, eating at his table. And sleeping near him. His
parents, at the end of every month, come to inquire after his health and to make payments to the
Guru for his board and clothing.

In course of two or three years the boy commits to memory 125 folio pages of the
standard books, containing selections from the Buddhist scriptures. As soon as has sufficiently
advanced in his studies to be eligible for admission. The tutor senda up his name to the Governor
of the monks for enrolment. The candidates, whose names have been registered during the year
are required to assemple in the courtyard of the congregation hall accompanied by their respective
tutors, on the fourth day after the annual congregation which is held in the month of February.

The representative of the Grand Lama and the deputy of the Prime Minister call each tutor to present his pupil for admission.

From the date of his admission the boy, though treated as a novice, is entitled to the usual allowance of a school boy. As long as he does not take the vows of a novice monks he is not allowed to join the ordained monks in the religious services of the monastery or to sit with them in the grand hall of congregation. When it pleases the abbot he calls all these novices to receive the first ordination and to subject themselves formally to the tonsure. Dressed in the prescribed church robes, consisting of a lower garment, upper garment, and the monish petticoat, they present themselves before the Grand Lama, who with a pair of scissors in his hand, calls each boy by the name that was given to him by his parents and cuts off the tuft of hair from the boy's head ; he then gives him a new name by which he is to be called henceforth.